This is a digital copy of a book that was preserved for generations on library shelves before it was carefully scanned by Google as part of a project to make the world's books discoverable online.

It has survived long enough for the copyright to expire and the book to enter the public domain. A public domain book is one that was never subject to copyright or whose legal copyright term has expired. Whether a book is in the public domain may vary country to country. Public domain books are our gateways to the past, representing a wealth of history, culture and knowledge that's often difficult to discover.

Marks, notations and other marginalia present in the original volume will appear in this file - a reminder of this book's long journey from the publisher to a library and finally to you.

Usage guidelines

Google is proud to partner with libraries to digitize public domain materials and make them widely accessible. Public domain books belong to the public and we are merely their custodians. Nevertheless, this work is expensive, so in order to keep providing this resource, we have taken steps to prevent abuse by commercial parties, including placing technical restrictions on automated querying.

We also ask that you:

+ *Make non-commercial use of the files* We designed Google Book Search for use by individuals, and we request that you use these files for personal, non-commercial purposes.

+ *Refrain from automated querying* Do not send automated queries of any sort to Google's system: If you are conducting research on machine translation, optical character recognition or other areas where access to a large amount of text is helpful, please contact us. We encourage the use of public domain materials for these purposes and may be able to help.

+ *Maintain attribution* The Google "watermark" you see on each file is essential for informing people about this project and helping them find additional materials through Google Book Search. Please do not remove it.

+ *Keep it legal* Whatever your use, remember that you are responsible for ensuring that what you are doing is legal. Do not assume that just because we believe a book is in the public domain for users in the United States, that the work is also in the public domain for users in other countries. Whether a book is still in copyright varies from country to country, and we can't offer guidance on whether any specific use of any specific book is allowed. Please do not assume that a book's appearance in Google Book Search means it can be used in any manner anywhere in the world. Copyright infringement liability can be quite severe.

About Google Book Search

Google's mission is to organize the world's information and to make it universally accessible and useful. Google Book Search helps readers discover the world's books while helping authors and publishers reach new audiences. You can search through the full text of this book on the web at `http://books.google.com/`

Digitized by Google

B 1,063,819

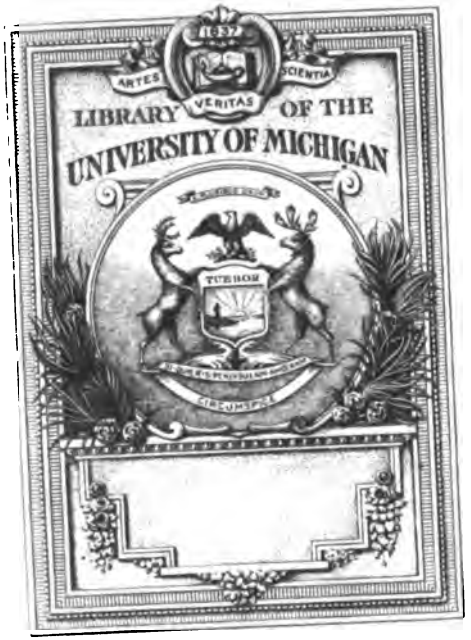

Digitized by Google

Q
49
.H319

Digitized by Google

Digitized by Google

Digitized by Google

Digitized by Google

Digitized by Google

Digitized by Google

K. Leopoldinisch-Carolinische deutsche Akademie der Naturforscher.

NOVA ACTA PHYSICO-MEDICA ACADEMIAE CAESAREAE LEOPOLDINO-CAROLINAE NATVRAE CVRIOSORVM EXHIBENTIA

EPHEMERIDES

SIVE

OBSERVATIONES HISTORIAS ET EXPERIMENTA A CELEBERRIMIS GERMANIAE ET EXTERARVM REGIONVM VIRIS HABITA ET COMMVNICATA SINGVLARI STVDIO COLLECTA.

TOMVS SEPTIMVS.

ACCEDVNT APPENDIX ET TABB. AEN.

CVM PRIVILEGIO SACRAE CAESAREAE MAIESTATIS

NORIMBERGAE,
Impensis IOANNIS ADAMI STEINII.
TYPIS FLEISCHMANNIANIS ANNO MDCCLXXXIII.

Digitized by Google

Digitized by Google

SACRATISSIMO POTENTISSIMO
INVICTISSIMOQVE PRINCIPI
DOMINO DOMINO
IOSEPHO II.
ROMANORVM IMPERATORI
SEMPER AVGVSTO
GERMANIAE HIEROSOLYMORVMQVE HVNGARIAE BOHEMIAE DALMATIAE CROATIAE SCLAVONIAE GALIZIAE ET LODOMIRIAE
REGI

Digitized by Google

ARCHIDVCI AVSTRIAE
DVCI
BVRGVNDIAE LOTHARINGIAE STIRIAE CARINTHIAE ET CARNIOLAE MAGNO DVCI ETRVRIAE MAGNO DVCI TRANSYLVANIAE MARCHIONI MORAVIAE DVCI BRABANTIAE LIMBVRGI LVXEMBVRGI ET GELDRIAE WIRTEMBERGAE VTRIVSQVE SILESIAE MEDIOLANI MANTVAE PARMAE PLACENZIAE GVARDISTALLI AVSCHWIZ ET ZATOR CALABRIAE MONTISFERRATI ET TESCHEN PRINCIPI SVEVIAE ET CAROLOPOLIS COMITI PRINCIPALI HABSPVRGI FLANDRIAE TIROLIS HANNONIAE KYBVRGI GOBRITIAE ET GRADISCAE MARCHIONI BVRGOVIENSI LVSATIAE SVPERIORIS ET INFERIORIS MVSSIPONTII NOMENII COMITI NAMVRCI PROVINCIAE VALDEMONTII BLANKENBERGAE ZVTPHANIAE SAARWERDEN SALM ET FALKENSTEIN DOMINO MARCHIAE VENEDICAE ET MECHLINIAE
ET QVAE SVNT RELIQVA
DOMINO
ET
ASSERTORI NOSTRO
OMNIVM CLEMENTISSIMO
S.
AETERNVM DEVOTISSIMA
NATVRAE CVRIOSORVM ACADEMIA.

Google

IMPERATOR CAESAR AVGVSTISSIME.

Medical Grant D-18-29 9963

Post tot fauſtas gentium acclamationes paulo quidem ſerius, quam exoptabamus, at eo maiori & devotiſſima pietate, ſolio TVO nunc appropinquamus, & lætis ominibus obſequioſiſſime proſequimur ſucceſſionem hæreditariam in regna & principatus, latiſſime longiſſimeque patentes, abſolutam, ſub DIVAE MATRIS TVAE

Digitized by Google

 ſceptro

sceptro quondam florentes, quos AVGVSTISSIMIS sub TVIS AVSPICIIS in dies magis efflorescere jubes. Quam bene igitur conveniunt, & ab uno fonte rigantur Imperium Romanum, & avitarum regionum gubernatio. Robur & magnitudo animi comites individui TE, AVGVSTISSIME IMPERATOR, Atlantem sanciunt, & innatæ sapientiæ dotes firmant. Testantur tot itinera, quæ ad exteras direxisti nationes, quæ excelsas virtutes TVAS ex profunda contemplatione omnium arcanorum sapientiæ & prudentiæ civilis, & naturæ & artis emicuisse, uno ore loquuntur, & TE, humanitatis vin-

Digitized by Google

di-

dicem, venerantur humillime. MAIESTATIS TVÆ radiis illuſtraſti templa Muſarum, uti ſol, dux & moderator temporum, terrarum orbem, qua late patet, ſplendore ſuo illuminare ſolet. Quidni etiam Academiæ TVÆ tantum beneficium efflagitare licebit, cuius incunabula, progreſſus & augmenta iam SEX IMPERATORIBVS accepta referenda ſunt.

Antiquum proin pietatis cultum tenemus, & manibus TVIS Clementiſſimis libellum offerimus, operarum noſtrarum quoddam teſtimonium, atque non ſine fiducia Benigniſſimæ ſuſceptio-

)( )(nis

Digitized by Google

nis atque propenſionis, illud TIBI ſacramus.

Has officii noſtri partes, pro imbecillitate noſtra, adimplere nos iubetreligio, quæ ipſa jure meritoque etiam poſtulat, ut ardentiſſimas fundamus preces, velit Deus Ter Optimus Maximus TIBI felix, pacatum & tranquillum concedere regimen, atque magna ea, quæ jam feciſti, quæque facturus es, propitio ſuo numine fortunare, eorumque fauſtiſſimos ſucceſſus largiri uberrime.

Digitized by Google

SERENISSIMO

POTENTISSIMOQVE

PRINCIPI

AC

DOMINO DOMINO

CAROLO

THEODORO

S. R. I. ELECTORI ET ARCHIDAPIFERO COMITI PALATINO AD RHENUM BAVARIAE SUPERIORIS ET INFERIORIS

DVCI

Digitized by Google

IVLIACI CLIVIAE AC MONTIVM

DVCI

LANDGRAFIO LEVCHTENBERGAE PRINCIPI MVRSIAE PERIZOMAE COMITI VELDENTII SPONHEIMII MARCHIAE ET RAVENSPERG DYNASTAE IN RAVENSTEIN ET QVAE SVNT RELIQVA

PRINCIPI AC DOMINO NOSTRO CLEMENTISSIMO

VITAM ET FELICITATEM.

Digitized by Google

SERENISSIME AC POTENTISSIME PRINCEPS ELECTOR.

Non ſine ſenſu acerbiſſimi luctus piiſſima recolimus memoria Anteceſſoris TVI, ELECTORIS & DVCIS BAVARIÆ, præmaturum obitum. In ipſo corporis vigore mundo ereptus, ſed a Creatore redditus æternitati, & primæ origini cœleſti reſtitutus. Si ætatem Ejus non annorum numero, ſed meritorum copia & perennitate metiri velimus, ſatis vixit PROTECTOR noſter quondam GRATIOSISSIMVS, ut dubium ſit, utrum major fuerit conceptus ex morte Illius dolor, an ex TVIS auſpiciis communis

Digitized by Google

læ-

lætitia; nec enim diſpar eſſe poteſt occidentis & orientis ſolis æſtimatio.

Annuiſti, SERENISSIME ELECTOR, precibus noſtris humillimis, & in TUTELA TUA BENIGNISSIMA more MAIORUM TUORUM Muſas Academicas eſſe decreviſti. Auguſta omnino Eorum proſtant merita in rempublicam litterariam. Quamprimum bonæ litteræ Alpes transvolarunt, & in Germania ſedem ſtabilem & domicilium habuerunt, anno Chriſti MCCCXLVI a RUPERTO nominis Secundi, Comite Palatino ad Rhenum & Duce Bavariæ, Univerſitas Heidelbergenſis plantata eſt feliciſſime. Ad gloriam ſplendoremque FRIDERICI Primi omnia revocanda ſunt, quæ ad huius Lycei incrementum & amplificationem bibliothecæ ſpectant; ſiquidem FRIDERICUS erat vere Magnus ſago & toga, & in quavis elegantiori eruditione

Digitized by Google

ne perfecte versatus. Novum iubar addidit CAROLUS PHILIPPUS, Principum Nestor, & ibidem ex consilio *Haurisii* Societatem historico litterariam egregiis donavit privilegiis, sartam tectamque conservavit. Antiquam TV vero tueris gloriam, POTENTISSIME ELECTOR, neque dignitatis TVAE fastigio alienum putas, artes liberales atque scientias indulgentius alere, inprimis vero Academiam Palatinam NOMINI TVO dicatam, æque ac Bavaricam jure hæreditario receptam, ad instar Apollinis utriusque Parnassi, benignitatis TUAE radiis collustrare.

Quapropter certo confidimus, sub AUTORITATE CAESAREA, & CLYPEO ELECTORALI, & studia nostra in perpetuum Salva fore ac illibata, quorum qualiacunque pensa FULGENTISSIMAE SERENITATI TUAE etiam inscribere demis-

Digitized by Google

mississime conamur, summam TIBI consecramus, cum alia thura non habeamus, pietatem. Accipe itaque, MUSAGETES INCOMPARABILIS, vota devota, quibus salutem & incolumitatem TUAM Divino Numini eo ardentius commendamus, quanto arctius illam cum regionibus Tuis cumque Imperio copulatam novimus.

SERENISSIMAE CELSITUDINIS TUAE

humillimo cultu & obsequio addicti
Academiæ Imperial. Nat. Curios.
Antistites & Collegæ.

Digitized by Google

PRAEFATIO.

Viget & Academia noſtra, vigentque Collegæ bene animati & ſolertes, qui caſtra noſtra ſequuntur, & ornant. Fautores honorario vinculo nobiſcum iuncti priſcum dignitatis ſplendorem ſervant, & una cum aliis Sodalibus munificam habent occaſionem ſuppellectilis noſtræ librariæ noſtrique Muſei novis rariorum rerum acceſſionibus identidem locupletandi. Prodeſſe & oblectare poſſunt varii argumenti exempla, in hoc Tomo conſignata, quæ ad hiſtoriam naturalem, artem ſalutarem

Digitized by Google

& phyſicam chemicam ſpectant, quæque alios ad idem præſtandum poſſunt excitare. Pergimus itaque calcare viam regiam', & non obſtante laudabili aliorum aemulatione, ſtrenue progredimur, qua eundum, & referimus nos ad otium minus otioſum & honeſtum, cuius quoque felicitas quædam eſt, nemini invidere, ſed quæ vere bona, & fructuoſa ſunt, ex merito æſtimare, & tribuere ſuum cuique, ſicuti & nos viciſſim exſpectamus idem.

I. Con-

Digitized by Google

I.

Continuatio

CATALOGI

Dnn. Collegarum Academiæ Cæsareæ Leopoldino-Carolinæ Naturæ Curiosorum

ab anno 1778. usque ad annum 1781. in eandem receptorum.

Ordo receptionis

826. Dn. D. *Ioannes Adamus* POLLICH, Medicus Practicus Cæsareæ Lutræ, Academiæ Electoralis Palatinæ Scientiarum Correspondens. *Pharnaces.*

827. Dn. D. *Laurentius* CRELLIUS, Seremissimo Duci Brunovicensium & Luneburgensium a consiliis in rebus metallicis, in Universitate Iulia Carolina Helmstadiensi Medicinæ theoreticæ & Materiæ medicæ Professor publicus ordinarius, Acad. Elect. Mogunt. Scient. util. Societat. Philosoph. Edinburg. Amicor. Natur. Scrut. Berolin. Sodalis, Acad. Reg. Scient. Götting. Correspondens. *Sostratus V. Adjunctus.*

828. Dn. D. *Ioannes Philippus* WOLF, Liberæ S. R. I. Civitatis Suinfurtensis Physicus Adjunctus. *Cleon III.*

Anno 1779.

829. Dn. *Natalis* SALICETIUS, Summi Pontificis Romani Pii VI. Archiater & Cubicularius, Academiæ Regiæ Parisiensis Scientiarum Sodalis. *Cæsarius III.*

Digitized by Google

Ordo receptionis.

830. Dn. D. *Maximilianus Iacobus de* MAN, Civitatis Tetrarchiæ Noviomagensis Archiater, Societatis Harlemensis Scientiarum & Ultrajectinæ Amicorum Artistarum Sodalis. *Epigenes.*

831. Dn. D. *Christophorus Iacobus* MELLIN, Liberæ S. R. I. Civitatis Campodunensis Physicus ordinarius. *Philoponus.*

832. Dn. *Paulus Ioannes* BONZ, Liberæ S. R. I. Civitatis Esslingensis Pharmacopœus, nunc Chimiæ Doctor. *Aristophilus* II.

833. Dn. *Ioannes Le Franck* BERCKHEY, Medicinæ Doctor, Historiæ Naturæ Lector in Universitate Lugduno Batava, Societatum Scientiarum Harlemensis, Seelandicæ, Flissingensis & Ultrajectinæ Sodalis. *Periander II.*

834. Dn. *Petrus Elisabeth de* FONTANIEU, Eques ordinis sancti Ludovici, splendidissimæ Regiæ Supellectilis Regni Franciæ Inspector, & Registrator generalis, Academiæ Regiæ Scientiarum & Architecturæ Sodalis. *Vegetius IV.*

835. Dn. *Theodorus Thomas* WEICHARD, Philosophiæ & Medicinæ Doctor, in Aula Illustrissimi Domini Comitis Potoki Satrapæ de Holfzein, Equitis Ordinis Sancti Stanislai Archiater. *Menon II.*

836. Dn. *Christophorus Ericus a* SPRINGER, Iuris utriusque Doctor, plurium celeberrimarum Academiarum Sodalis, Celsissimi Comitis regnantis Schaumburgo Lippiaci Cancellarius, & Director Regiminis, Aerarii & reliquorum Moderaminum. *Anaximander III.*

Anno 1780.

837. D. D. *Urbanus Fridericus Benedictus* BRUICKMANN, *Franc. Ern.* Filius, Sereniſſimi Ducis Brunſvico-Luneburgensis Consiliarius & Archiater. *Mnemnon* II.

838.

Digitized by Google

Ordo receptionis.

838. Dn. *Matthæus* MEDERER, Medicinæ & Chirurgiæ Doctor, in Universitate Friburgensi Brisgoviæ Professor publicus ordinarius, Potentissimi Regis Poloniæ Consiliarius aulicus, Academiæ Chirurgicæ Regiæ Parisiensis Correspondens, Academiarum Scientiarum Regiæ Suecicæ Holmiensis & Electoralis Palatino-Boicæ Monachiensis, nec non physico-botanicæ Toscanæ & physico-medicæ Helveticæ Sodalis. *Antistius II.*

839. Dn. *Ioannes Christianus* EHRMANN, Doctor Medicinæ & Practicus Francofurtensis ad Mœnum, Regiæ Societatis Parisiensis medicæ Adjunctus. *Antiphanes II.*

840. Dn. D. *Franciscus Iacobus* ARAND, Reverendissimi & Celsissimi Electoris & Archiepiscopi Moguntini Consiliarius, Eichsfeldiæ superioris & oppidi Heiligenstadt Physicus ordinarius, Academiæ Hasso-Giessensis Scientiarum Sodalis. *Damianus.*

841. Dn. D. *Carolus Guilielmus* NOSE, Physicus Augustanus ad sanctum Martinum, nunc Elbersfeldensis in Ducatu Bergen. *Artephius III.*

842. Dn. D. *Antonius* SCARPA, in Mutinensi Archigymnasio Anatomiæ & Chirurgiæ Professor, Nosocomii militaris & legionum Serenissimi Mutinensis Ducis Chirurgus primarius. *Empedocles.* III.

843. Dn. D. *Ioannes Godofredus* BÜSCHER, Collegii Medici Brunovicensis Assessor, Communionis Hercynicæ superioris metallifodinarum Physicus. *Philoponus* II.

844. Dn. *Georgius* FORSTER, in illustri Collegio Carolino Hasso-Cassellano Historiæ naturalis Professor publicus ordinarius, Societatum Scientiarum Londinensis, Madritensis, Gœttingensis, Naturæ Scrutatorum Berolinensis Sodalis. *Polybius.*

845. Dn. *Ioannes Fridericus Christianus* SCHERF, Medicinæ Doctor, Physicus Ilmenaviensis. *Cosmus.*

Digitized by Google

Ordo receptionis

846. Dn. *Ioannes Chriſtianus Gottlieb* ACKERMANN, Medicinæ Doctor, Phyſicus Zeulenrodæ in Voigtlandia. *Panthemus* II.

Anno 1781.

847. Dn. *Ioannes* VEIRAC, Medicinæ Doctor, Societatis Indicæ Orientalis Examinator Medicus, pauperum Reformatorum urbis Rotterodami Archiater, Societat. Zeeland. Flisſing. Provinc. Ultraiect. Membrum ordinarium, Societatis Poeticæ Rotterod. Membrum. *Limus.*

848. Dn. *Carolus Borchardus* VOET, Medicinæ Doctor & Inſpector vectigalium Hollandiæ, Societatis ſcientiarum Rotterodami, Batavæ Fliſſingæ & Luſatiæ ſuperioris Collega. *Iulius Auſonius.*

849 Dn. *Auguſtus Ferdinandus de* VELTHEIM, Potentiſſimi Magnæ Britanniæ Regis & Electoris Brunſvico Luneburgenſis metallifodinarum Hercyniæ ſuperioris Præfectus ſummus, Dominus Hæreditarius in Harpke, Societatis Haſſo Caſſellanæ antiquitatum & artis pictoriæ æque ac Statuariæ Membrum honorarium. *Caius Balbillus.*

850. Dn. D. *Ioannes Michael* BERNHOLD, Sereniſſimi Marchionis Brandenburgici Onoldino-Culmbacenſis Conſiliarius Aulicus, Præfecturarum Principalium Uffenheim & Creglingen Medicus Phyſicus ordinarius. *Claudius Agaternus.*

851. Dn. D. *Philippus Ludouicus* WITTWER, Reipublicæ Norimbergenſis Phyſicus ordinarius. *Ocellus Lucanus.*

852. Dn. *Michael, Matthæi Filius a* GHERASKOW, Sacræ Cæſareæ Maieſtatis omnium Roſſiarum Conſiliarius actualis Status, Univerſitatis Cæſareæ Moſquenſis Curator, Societatis liberæ excolendis literis Roſſicis Præſes. *Mæcenas* II.

Digitized by Google

Ordo receptionis.

853. Dn. D. *Franciſcus* KERESTURI, Hungarus, Anatomiæ & Chirurgiæ Profeſſor Publicus ordinarius in Univerſitate Cæſarea Moſquenſi. *Calliſthenes.*

854. Dn. D. *Joſephus de* CONRAD, *Andreæ* Filius, Liberæ Regiæ Civitatis Sempronienſis in Hungaria inferiore Phyſicus ordinarius. *Diodorus* IV.

855. Dn. D. *Ioannes* NUSCH Liberæ S. R. I. Reipublicæ Memmingenſis Phyſicus extraordinarius. *Tryphon* II.

856. Dn. *Ioannes* BECK, Magni Ducis Ruſſiæ Chirurgus Primarius, & Conſiliarius Status. *Euelpiſtus.*

857. Dn. *Ioannes Iacobus* FERBER Hiſtoriæ Naturalis Profeſſor in Athenæo Mitavienſi Academiarum Regiæ Suecicæ, Magnæ Ducalis Thuscienſis Scientiarum, Cæſareæ Liberæ Oeconomicæ Societatis Petropolitanæ, Amicorum Naturæ Scrutatorum Berolinenſis & Gedanenſis, Phyſiographicæ Londinenſis Scandinorum, & Publicæ Agriculturæ Societatum Vicentinæ, Paduanæ & Florentinæ Sodalis. *Mneſtor.*

858. Dn. *Ioannes Carolus Fridericus* MEYER, Potentiſſimi Regis Boruſſiæ Pharmacopœus Aulicus & militum præſidiariorum Stettinenſium, Collegii Medici Provinciæ Pomeraniæ Aſſeſſor, Societatis Amicorum Naturæ Scrutatorum Berolinenſis, Phyſiographicæ Londinenſis Scandinorum, & Patrioticæ Holmienſis Sodalis. *Apollonius* IV.

859. Dn. *Philippus Iacobus* LEIBLIN, Sereniſſimi Marchionis Brandenburgici Onoldini & Culmbacenſis Chirurgus Primarius, Collegii Medici Onoldini Aſſeſſor, Artis Obſtetriciæ Magiſter. *Megas* II.

Digitized by Google

II.

CATALOGUS

Dominorum Collegarum huius Academiæ hactenus, quoad quidem nobis constat, demortuorum.

Ordo receptionis.

674. Dn. D. Ioannes *Fridericus* ZÜCKERT, Medicinæ Practicus Berolinensis, Academiæ Electoralis Moguntinæ Scientiarum utilium sodalis, † d. 1. Maii 1778. anno aetatis 48.

681. Dn. *Theophilus Sigismundus* GRUNER, Juris utriusque Licentiatus, Curiæ Reipublicæ Bernensis causarum Patronus, Præfecturarum Landshut & Fraubrunnen Secretarius, Societatisque Bernensis œconomicæ sodalis, † d. 20. Aprilis 1778. anno aetatis 60.

752. Dn. *Petrus* BURMANNUS in incluto Athenaeo Amstelodamensi elegantiorum studiorum Professor & Polyhistor, † d. 24. Iunii 1778. anno aetatis 65.

714. Dn. D. *Fridericus Henricus Wilhelmus* MARTINI, Medicinæ Practicus Berolinensis, Societatis eiusdem amicorum Naturam scrutantium Secretarius, † d. 27. Iunii 1778. anno aetatis 49.

791. Dn. D. *Carolus Gottlieb* WAGLER, Sereniſſimi Ducis Brunſvico Luneburgensis Consiliarius Aulicus & Archiater, † d. 21. Iulii 1778.

624. Dn. *Wolfgangus Iacobus* MÜLLNER, Sereniſſ. March. Brandenburgo-Culmbacensis Friderici Christiani Chirurgus primarius, artis obstetriciae in incluta Norimbergensium Republica Magister, & Regiæ Parisiensis Academiae Chirurgorum Sodalis, † d. 3. Febr. 1779. anno aetatis 78.

823. Dn. *Christophorus Traugott* DELIUS, Sacrae Caesareae & Regiae Majestatis Apostolicae Consiliarius Aulicus actua-

Digitized by Google

lis, rei metallariae & monetariae Referendarius, † d. 21. Ianuarii 1779. anno aetatis 52.

617. Dn. D. *Antonius Maria* MATANI, in Pisana Universitate Medicinae Professor publicus, Academiae Regiae Scientiarum, Londinensis, Goettingensis, Monspelliensis, Oeconomicae Bernensis & Botanicae Florentinae Sodalis, † d. 20. Iunii 1779. anno aetatis 49.

736. *Ioachimus Fridericus* HENCKEL, Medicinae & Chirurgiae Doctor, Potentissimi Borussorum Regis Consiliarius Aulicus, artis obstetriciae Professor, & Nosocomii Charitatis Chirurgus primarius, incluti Collegii Medico-Chirurgici Berolinensis, & Academiae Chirurgicae Parisiensis Sodalis, † d. 20. Iulii 1779. anno aetatis 68.

580. Dn. D. *Ioannes Petrus* EBERHARD, in Universitate Halensi Professor Medicinae publicus ordinarius, Academiae Imperialis Naturae Curiosorum Adiunctus, Electoralis Moguntinae Scientiarum utilium Collega, † d. 17. Decemb. 1779. anno aetat. 53.

824. Dn. D. *Ioannes Adamus* POLLICH, Medicus Practicus Caesareae Lutrae, Academiae Electoralis Palatinae Scientiarum Correspondens, † d. 24. Februarii 1780.

680. Dn. *Chilianus de* DUIRING, Iuris utriusque Licentiatus, Serenissimi Electoris Palatino-Bavarici Consiliarius ecclesiasticus actualis & Capituli ruralis Hilpoltsteinensis Camerarius, † d. 3. Aprilis 1780.

541. Dn. D. *David Samuel de* MADAI, Serenissimi Principis Anhaltino-Cothenensis Consiliarius Aulicus & Archiater, itemque Orphanotrophei Halensis Practicus, † d. 2. Iulii 1780. anno aetatis 71.

461. Dn. D. *Ioannes Christophorus* POHL, in Universitate Lipsiensi Pathologiae Professor Publicus ordinarius, Decemvir, Facultatis Medicae Senior, Magni Collegii Principum & B. V. M. Praepositus, Praefecturae Circuli ejus-

)( )( )( )(dem

Digitized by Google

Ordo receptionis.

dem Physicus provincialis, † d. 26 Augusti 1780. anno aetatis 76.

679. Dn. *Abraham* GEVERS, Reipublicae Rotterodamensis Senator & Consul, Praeses Societatis Belgicae ad Indos Orientales mercaturam exercentis, itemque rei venatoriae in Hollandiae & Westfrisiae tractu Director, † d. 15. Octob. 1780. anno aetatis 68.

428. Dn. D. *Ioannes Iacobus* LERCHE, primo Medicinae Practicus in Moscovia, deinde Medicus castrensis exercitus Rossici, Legationis Caesareae in Persiam ad Schach Nadir Comes Ictricus, Sacrae Maiestatis Imperatoriae Ruthenicae Consiliarius aulicus, & tribunalium imperii. † d. 23. Martii 1780, anno aetatis 77.

737. Dn. D. *Christophorus Andreas* a MELLE, Nosocomii pedestris Medicus Petropolitanus, Anatomiae & Chirurgiae Nosocomii tam pedestris quam maritimi Demonstrator. † d. 10. Iunii 1780.

637. Dn. *David Franciscus* HEZEL, Medicinae Licentiatus & Liberae S. R. I. Civitatis Halae Svevor. Physicus ordinarius Senior, † d. 1. Augusti 1781. anno aetatis. 71.

807. Dn. D. *Ioannes Iacobus* REICHARD, Medicinae Practicus Francofurti ad Moenum, Horti Medici & Nosocomii Senckenbergiani Praefectus, Societatis Principalis Hasso Giessensis Collega, † d. 21. Ianuarii 1782. anno aetatis 39.

III.

CATALOGVS
ALPHABETICUS

Excellentissimorum Virorum, qui pro septimo hoc Tomo observationes physico medicas communicarunt.

Dn. *Ioannes Christianus Gottlieb* ACKERMANN, Medic. Doctor, Physicus Zeulenrodensis in Voigtlandia. Acad. N. C. *Panthemus* II. pag. 208.

Dn.

Digitized by Google

Dn. *Petrus* BODDAERT, Medicinae Doctor, urbis Fliſſingenſis Conſiliarius ſenior, Poliater Ultraiectinus, Societatis Inclutorum Statuum Seelandicorum, quae Fliſſingae floret, Sodalis. Academ. N. C. *Attalus* pag. 12.

Dn. D. *Chriſtophorus Gottlieb* BONZ, Liberae S. R. I. Civitatis Eslingenſis Phyſicus ordinar. Academ. N. C. *Diophantus* II. pag. 149. 155.

Dn. *Paulus Ioannes* BONZ, Pharmacopœus Eslingenſis, nunc Chimiae Doctor, Academ. N. C. *Ariſtophilus* II. pag. 100. 190. & Append. 143.

Dn. D. *Wilhelmus Henricus Sebaſtianus* BUCHOLZ, Sereniſſimi Ducis Saxo Vinarienſis Aulae Medicus, Poliater Vinarienſis, Phyſicus praefecturae Berkavienſis, Academiarum Regiae Francofurtenſis ad Viadrum, Electoralis Moguntinae, Bavaricae, & Principalis Haſſo Gieſſenſis, Scientiarum, Sodalis, Academ. N. C. Adiunctus *Solinus* II. pag. 105.

Dn. D. *Ioannes Godofredus* BÜSCHER, Collegii Medici Brunovicenſis Aſſeſſor, Communionis Metallifodinarum Hercyniae ſuperioris metallifodinarum Phyſicus. Academ. N. C. *Philoponus* II. pag. 221.

Dn. D. *Fridericus Wilhelmus* CAPPEL, Sereniſſimi Ducis Brunovicenſis & Luneburgenſis Conſiliarius Aulicus, in Univerſitate Iulia Carolina Helmſtadienſi Medicinae atque Anatomiae Profeſſor publicus ordinarius, Academ. N. C. *Marinus* II. Append. pag 159.

Dn. D. *Ioannes Fridericus* CONSBRUCH, Sereniſſimi Ducis Wurtembergenſis regnantis Archiater, in Univerſitate Carolina Stuttgardienſi Medicinae Profeſſor publicus ordinarius, Academ. N. C. *Olympius Mileſius*. pag. 156.

Dn. D. *Laurentius* CRELLIUS, Sereniſſimi Ducis Brunovicenſium & Luneburgenſium a Conſiliis in rebus metallicis, in Univerſitate Iulia Carolina Helmſtadienſi, Medicinae theoreticae & materiae medicae Profeſſor publicus ordinarius

Digitized by Google

rius, Academiae Electoralis Moguntinae Scientiarum utilium, Societatum Regiae Francofurti ad Viadrum ad incrementum scientiarum directae, Brunovicensis Medicinam facientium, ut & Teutonicae, Berolinensis Amicorum naturam scrutantium, Philosophicae Edinburgensis, Academiae Regiae scientiarum Gœttingensis, ad litterarum commercium, Sodalis. Academ. N. C. *Sostratus* IV. Append. pag. 175.

Dn. D. *Henricus Fridericus* DELIUS, Sereniſſimi Marchionis Brandenburgici Onoldini & Culmbacenſis Conſiliarius Intimus Aulicus, in Univerſitate Friderico-Alexandrina Erlangenſi Medicinae Profeſſor Primarius, Regiae Societatis Monspelienſis, Academiae Scientiarum & Artium Rhotomagenſis, & Elect. Bavaricae Sodalis. Academ. N. C. Adiunctus *Democedes*. II. pag. 120.

Dn. *Iacobus Franciſcus* DEMACHY Pharmacopœus & Demonſtrator Chemiæ Pariſienſis, Regiæ Academiæ Berolinenſis, & Societatis Rotterodamenſis ſcientiarum Sodalis. Academ. N. C. *Syneſius* II. pag. 48.

Dn. D. *Ioannes Chriſtianus* EHRMANN, Medicinae practicus Francofurti ad Moenum, Regiæ Societatis Medicæ Adiunctus, Academ. N. C. *Antiphanes* II. pag. 154.

Dn. D. *Ioannes Fridericus* GLASER, Sereniſſimi Ducis Saxo Gothani Conſiliarius in rebus metallicis, Phyſicus civitatis & Præfecturæ Suhlenſis, Academiarum Electoralis Moguntinæ, & Bavaricae, Scientiarum Sodalis. Academ. N. C. *Moſchion* III. pag. 232.

Dn. D *Ioannes Fridericus* GMELIN, in Univerſitate Gœttingenſi Philoſophiae Profeſſor publicus ordinarius, & Medicinae extraordinarius, Societatis Tigurinae Sodalis. Academ. N. C. *Caſſius Dionyſius*. pag 162.

Dn. D. *Balthaſar* HACQUET, Anatomiae, Chirurgiae, & Artis obſtetriciae, Profeſſor Caeſareo Regius publicus ordinarius in Academia Labacenſi, Societatis Caeſareo Regiae ag-

Digitized by Google

agrariae & bonarum Artium in Ducatu Carniolae Secretarius perpetuus, Societatis Berolinensis Amicorum naturam indagantium Sodalis. Academ. N. C. *Pelops* II. pag. 61.

Dn. D. *Paulus Fridericus* HELMERSHAUSEN, Sereniſſimi Ducis Saxo Vinarienſis Conſiliarius eiusdemque Praeſidii militaris Medicus ordinarius, Praefecturae Rudeſtadienſis Phyſicus. Academ. N. C. *Hygienus* IV. pag. 216

Dn. D. *Petrus* LUCHTMANNS, in Univerſitate Ultraiectina Anatomiae & Chirurgiae Profeſſor publicus ordinarius. Academ. N. C. *Numiſianus*. p. 27.

Dn. D. *Maximiliamus Iacobus de* MAN, Tetrarchiae & Civitatis Noviomagenſis Archiater, Societatis Harlemenſis Scientiarum & Ultrajectinae Amicorum Artiſtarum Sodalis. Academ. N. C. *Epigenes*. pag. 142.

Dn. D. *Chriſtophorus Iacobus* MELLIN Liberae S. R. I. Civitatis Campodunenſis Phyſicus ordinarius. Academ. N. C. *Philoponus* pag. 55.

Dn. *Otto Fridericus* MULLER, Potentiſſimi Regis Daniae Conſiliarius Status, Academiarum Regiae Suecicae, Holmienſis, Electoralis Bavaricae & Societatis Helveticae, Scientiarum Sodalis. Academ. N. C. *Chaereas* pag. 110.

Dn. D. *Ioannes* NUSCH, Liberae S. R. I. Civitatis Memmingenſis Phyſicus extraordinarius. Academ. N. C. *Tryphon* II. pag. 247.

Dn. D. *Sebaſtianus* PAOLI, Sereniſſimae Reipublicae Lucenſis Phyſicus, Academiae Bononienſis Scientiarum Sodalis. Academ. N. C. *Hermogenes* II. pag. 235.

Dn. D. *Cornelius* PEREBOOM, Poliater Hornanus Weſtfriſiorum. Academ. N. C. *Philoxenus* IV. pag. 32.

Dn. D. *Wilhelmus Godofredus* PLOUQUET, in Univerſitate Tubingenſi Profeſſor Medicinae extraordinarius, Societatis Electoralis Bavaricae Oeconomicae Collega honorarius. Academ. N. C. *Polemocrates*. pag. 127.

Digitized by Google

Dn. D. *Ioannes Adamus* POLLICH, Medicus Practicus Caesareae Lutrae, Academiae Electoralis Palatinae scientiarum Correspondens. Academ. N. C. *Pharnaces* pag. 231.

Dn. D. *Ioannes Iacobus* REICHARD, Medicus Practicus Francofurti ad Moenum, Horti & Nosocomii Senkenbergiani Praefectus, Societatis Principalis Hasso - Giessensis Scientiarum & Berolinensis Amicorum naturam indagantium, Sodalis. Academ. N. C. *Caius Valgius*. pag. 198.

Dn. D. *Fridericus Christianus* REUSS, in Universitate Tubingensi Medicinae Professor publicus ordinarius, Societatis Berolinensis naturam indagantium Sodalis. Academ. N. C. *Nonus* II. pag. 3.

Dn. D. *Ioannes Iacobus* RITTER, Medicus Practicus Peylaviae in Silesia. Academ. N. C. *Mundinus* II. Append. pag. 1. seqq.

Dn. D. *Ioannes Fridericus Christianus* SCHERF, Physicus Ilmenaviensis. Academ. N. C. *Cosmus*. pag. 224. 255.

Dn. *Franciscus* ZANETTI, Philosophiae & Medicinae Doctor, in alto Novariensium Comitatu Cannobiensium Poliater. Academ. N. C. *Glicon*. pag. 154. 232.

NO-

Digitized by Google

NOVORVM ACTORVM PHYSICO-MEDICORVM ACADEMIAE CAESAREAE NATVRAE CVRIOSORVM TOMVS SEPTIMVS.

OBSERVATIO I.

Dn. D. CHRISTIANI FRIDERICI REVSS

De

Viribus Caricis Arenariae radicis Sarſaparillae vires fere ſuperantibus, & de uſu plurium indigenarum plantarum virtutibus hactenus abſconditarum ulterius inveſtigandi.

Principem fere in ſcientiarum humanarum choro locum ſibi vindicat, & tum mira, qua nos allicit, ſuavitate, tum ampliſſima, quam late ſpargit, utilitate nemini non ſe commendat

Digitized by Google

dat illud laboris genus, quod in largiſſimis, qui in fœcundiſſimo naturæ ſinu reconduntur, theſauris inveſtigandis penitius, & conſiderandis a ſolertioribus naturæ ſacerdotibus impenditur. Infiniti illius laboris methodum ut juvarent, & longiſſimi itineris viam præcipuasque quaſi ſtationes definirent eruditi, immenſam innumerarum rerum copiam ad tres redegerunt Claſſes, *vegetabilem* nimirum, *animalem* & *mineralem*. Animus jam non eſt, in tria hæc, quæ vocant, regna digredi & exſpatiari, ſed ad illam maxime, quam primo loco poſuimus, vegetabilium claſſem, noſtram convertemus attentionem.

Principatum omnino inter tres iſtos ordines is tenet, qui *Vegetabilia* complectitur. Primo enim, cum nulla facile reperiatur terræ portio, quæ plantis deſtituta ſit, longe maiorem, quam reliqui ordines, rerum copiam comprehendit. Deinde id quoque palmam ei præbet, quod a plantis longe plura & maiora, quam a reliquis duobus regnis, in hominum vitam proficiſcuntur commoda. Novimus enim ſolo ex vegetabilibus comparato victu reſtitui ea, quæ per vitam conſumuntur, imo neminem latet, animalia ipſum illud, quo nos nutriunt, alimentum a vegetabilibus accepiſſe. Id quoque, ubi rerum creatarum nexum, tum inter ſe invicem, tum vero cum homine, accuratius obſervamus, animos noſtros non poteſt non in admirationem agere, quod eadem corpora, pro varia ſuarum partium ratione, non ſolum varios, ſed etiam oppoſitos ſæpe & contrarios præſtent uſus aut effectus; id quod ipſum quoque vegetabilium præcipue ordo declarat. Omni attentione & ſumma veneratione ſemper digna ſunt hæc ubique obvia ſapientiſſimæ procurationis divinæ veſtigia, mirifice neminem non ad adorandum benigniſſimum Creatorem excitantia, qui, quo magis neceſſarius eſt ad vitæ noſtræ conſervationem vegetabilium uſus, eo plura plantarum genera inter ſe diverſiſſima conſtituit, imo pro vario variarum regionum ſolo varia eſſe juſſit plantarum genera, quæ & terræ, & aëri, & tempeſtatibus, & hominibus in eiusmodi climate viven-

Digitized by Google

viventibus convenirent. Tanta cum ſit rerum vegetabilium præſtantia, tam inſignis, quam late diffundunt, utilitas, non miramur, cur inde ab antiquiſſimis jam temporibus in pretio habitum fuerit ſtudium botanicum, licet alia ab aliis ratione, alioque fine tractatum & excultum.

Varia ſemper fuit ratio inveniendi remedia, primis enim medicinae temporibus ſola experientia contenti erant, usque dum illi, qui ad methodicam & rationalem ſe applicabant Medicinam, experientiæ rationem addebant, atque mediante illa medicamenta etiam invenire ſtudebant. Fuerunt enim, qui ſimplici ſtirpium intuitu, earumque iconibus ac denominationibus contenti erant, alii ulterius progreſſi, culturam earum in hortis ſuis proſequebantur; fuerunt etiam, primis præcipue medicinæ excoli cœptæ temporibus, qui, cum figuras plantarum, cum viſceribus & partibus humani corporis convenire cernerent, colligi inde poſſe putarunt, herbas eiusmodi, morbis iſtorum viſcerum, quibus ſimilem quodammodo figuram habent, medelam adferre poſſe. Unde plantam *pulmonariam* contra phthiſin, aliosque pulmonum morbos commendabant; Aſarum inter diuretica referebant, propter figuram ipſi cum renibus communem; herbam *ſagittalem* vulneribus a ſagitta inflictis magna cum fiducia applicabant. Pari modo alii corpora, quæ aliquam cum cauſis morborum ſimilitudinem habebant, easdem quoque removere per bonam conſequentiam, concludi poſſe credebant. Ex hac itaque hypotheſi omnia ſaxoſa corpora, ut lapis lyncis, iudaicus, &c. calculum humanum diffringere credebant, & talia corpora ad lithontriptica referebant. Extiterunt etiam nullo non tempore, qui maiori cum ſolertia uſui plantarum, plus minuſve ſalutari, examinando, explorandove operam navarunt.

Eorum haud pauci, cum inſignem earum diverſitatem obſervarent, in eo deſudarunt maxime, ut illas in certas claſſes, genera ac ſpecies diſtribuerent, huiusque diviſionis rationes modo ex foliis, modo ex floribus, modo ex fructifi-

Digitized by Google

catione & feminibus deducerent. Absit ut cuiquam de sua, quam quisque meruit, laude quidquam detraham, & magni, quo ad ulteriores investigationes iter nobis aperuerunt viamque faciliorem pararunt, laboris præmia derogem commerita. Sed ii tamen nobis quidem omnium optime de humano genere meriti esse videntur, qui ad publicam utilitatem studium illud simul accommodarunt, quique ea propter non solum externam qualiumcumque plantarum structuram, faciem, conformationem, magnitudinem, colorem, odorem, saporem, quoad omnes eorum partes descripserunt, sed & ad interiora earundem penetraturi, resolutiones chemicas & pharmaceuticas instituerunt, & sic tandem, quænam qualisve earum sit in corpus nostrum vis atque efficacitas, & quos quocunque modo vitæ humanæ præstare usus possint, summo studio scrutati sunt.

Et perfuncti quidem dudum sunt gravissimo isto munere & labore viri & peritissimi & perspicacissimi, neque tamen non supersunt permulta, in quibus investigandis & detegendis multorum adhuc utilissime versari industria possit. Non reprehendendi certe sunt Botanices cultores, qui de *exoticis* plantis indefesso studio, grandique pretio sibi comparandis solliciti sunt, modo *indigenas* præcipue plantas attento oculo perscrutentur, nec eas, quæ cuivis obviæ, viliore pretio constare solent, vilipendant, pedibusque quasi conculcent. Borrichius itaque non inconcinne sentit, si dicit: Quot enim ægri in agris, in littoribus, in ruvium sylvarumque aviis infeliciter pereunt, non tam defectu plantarum, quam passim tellus, mater benignissima, suppeditat, Indorum, Afrorumque exoticis salubriores, sed adstantium sæpe, amicorumque ignorantia.

Nemo facile negaverit in remotissimis terris reperiri multa, quæ rectissime in officinas referuntur, ob singularem plane, & indigenorum remediorum hucusque exploratorum viribus maiorem omnino vim & efficaciam.

Non

Digitized by Google

Non omnis fert omnia tellus.

Singulas tamen regiones optimus & providentiſſimus creator illis inſtruxit rebus, quibus ad vitæ ſanitatisque conſervationem opus eſt, modo moleſtum nobis non ſit, quæ noſtri climatis munera ſint, per prata & colles & ſylvas, per rura, per undas perveſtigare, & vires earum perſcrutari. Quodſi nullos unquam præiudicata illa, imo inepta, opinio invaſiſſet, ut, ſicut gemmarum dignitatem, ita & exoticarum plantarum vires utilitatemque, ex pretii magnitudine æſtimarent, imo ſi ipſi etiam botanicæ rei cultores tanto ſtudio, tanta contentione, noſtri ſoli plantas inveſtigaſſent, quanta haud pauci indagarunt transmarinas; dudum puto, extra omnem dubitationem poſitum eſſet, nos in plerisque nobis ſufficere, nobisque in noſtris ruribus præſto eſſe ſalutis auxilia, peregrinis ſi non ſuperiora, certe nec inferiora. Germaniæ certe noſtræ ea eſt prærogativa, ut ob moderatam aëris temperiem, maximam ſaluberrimarum noſtrisque temperamentis maxime congruentium plantarum copiam in foecundiſſimo ſinu ſuo foveat, nobisque ſubminiſtret. Multæ exſtant plantæ, quarum partes varias poſſident facultates. Aliæ enim vires in radicibus, aliæ in caulibus, ſ. trunco, ſ. cortice, aliæ in foliis, floribus, ſemine, fructibus deprehenduntur. Quis enim neſcit Sambuci flores ſudorem provocare, ſemen refrigerare, & corticem inferiorem vomitus ciere.

E plantis Germaniæ indigenis ulteriorem indagationem & attentionem ſemper meretur planta Germaniæ indigena, primo quidem intuitu parum ſpecioſa, in officinis pharmacevticis nondum ſatis vel cognita vel uſitata, at in Sarſaparillæ locum commode & utiliter ſubſtituenda, *Carex* nimirum *arenaria*, (Germanis dicta Riedgras, Sandriedgras, Flugſandried, Sandried, Sandſegge, kriechender Eiſerpathen.) Radicem hanc, antequam paulo accuratius, quoad externas & internas partes deſcribimus, viresque eius, quibus pollet, egregias & ſaluberrimum, quem in morbis quibusdam exſerit, uſum

Digitized by Google

perſequimur, præmittenda ſunt quædam notatu digna & hic neceſſaria de radice *Sarſaparillæ*.

Sarſaparilla, nomen quod in officinis pharmacevticis habet, a Parillo, hiſpanienſi quodam medico accepiſſe dicitur. Ab aliis audit Zorza nobiliſſima, aut & ſarmentum indicum. A Botanicis ad Smilacis ſpecies, a *Raubino* quidem ad ſmilacis aſperæ peruanæ ſpecies, a *Royeno* ad ſmilacem caule angulato aculeato, foliis ovatis, acutis, inermibus, præditam refertur.

Linnæus poſt caracteres illos diſtinctivos triviali nomine, *Smilax Sarſaparilla*, eam deſignat. Habet enim vir illuſtris alias etiam Smilacis ſpecies, ita ut alia ei ſit Smilax aſpera, excelſa, Zeylonica, rotundifolia, laurifolia, caduca, ut alias taceam. Idem celeberrimus autor ſmilaces omnes in ſyſtemate ſuo botanico claſſi dioeciarum, in qua mares ac feminæ habitant in diverſis thalamis & domiciliis, & flores maſculi in diverſa planta a feminis naſcuntur, ordinique hexandriarum, ob ſex, in eodem coniugio, ſtamina, annumeravit. Stylus plantæ eſt aſper lignoſus, in quo folia inferiora ſunt rotunda, ſuperiora autem acuta, ope ſcirrhorum ſuorum planta hæc ſe circumvolvit aliis plantis, flores eius ſunt uti aliæ ſpecies ſmilacum, eamque ipſam ob cauſam *Linnæus* eam ſmilacum generi inſeruit. Quod ad notas radicis huius, quæ haud exigui ſunt momenti, attinet, optimæ notæ radix illa eſt, quæ longiſſima, ſarmentoſa, plicoſa, compacta, calami ſcriptorii craſſitie, coloris extus fuſci, intus autem albicantis, nec fuſci, uti a vermibus arroſa radix. Eſt porro hæc radix ſciſſilis, ad longitudinem, inodora. Cocta in aqua exhibet colorem rubrum, guſtu eſt mucoſa, farinoſa, & dum recens eſt, amaricans, alias ſubdulcis, lignoſa, cum aliqua adſtrictione coniuncta. Quod reliquum eſt, haud parum affinitatis habet cum radice ſatis nota chinæ, quam ad idem ſmilacum genus in ſuo ſyſtemate refert *Linnæus*. De botanico Sarſaparillæ caractere & externo habitu hæc ſufficiant.

Nunc

Digitized by Google

Nunc *vim* eius & *effectus*, quos in re medica experimur, paucis ut commemoremus, neceſſe eſt. Sarſaparillæ, inprimis in forma decocti adhibitæ, effectus, a ſale blando, balſamico, in farinacea ſubſtantia contento, præcipue pendet. Sal illud blandum acida humorum noſtrorum pertinaciſſima quævis, remotiſſimis etiam partibus inhærentia, a quibus lues venerea, arthritis, ſcorbutus, aliique morbi oriuntur, infringit, & cum blanda quadam vi anodyna per diaphoreſin & diùreſin expellit, colliquat etiam & abſtergit humores mucido ſeroſos & ſalivales. Ad alios praeterea producendos effectus ſalutares, haud parum conferunt partes multæ mucilaginoſæ, ſaponaceæ, farinoſæ, involventes, glutinoſæ, quæ efficiunt etiam, ut plane peculiarem exſerat hæc planta effectum, in adfectibus catarrhalibus, rhevmaticis, ſcabioſis, cancroſis, & ulceribus chronicis. In recenſendis eximiis plantæ huius effectibus ſilentio præterire non poſſumus egregiam vim hæmocatarcticam, quam inſignis Medicus *Fordyce*, experimentis ſatis multis comprobatam dedit. In doloribus nimirum venereis, in ſcabie ac emaciatione venerea, & ea præcipue lue venerea, quæ mercurio, aliisque remediis ſanari non potuiſſet, radice hac opem præſtari, & mala quoque a mercurio relicta auferri obſervavit.

Sunt porro aliæ huius radicis virtutes notatu non indignæ, in quibus eminet vis eius *ſaponacea*, quæ ſtatim apparet in manibus, radicis huius decocto lotis, & mollitiem quandam, ac polituram inde accipientibus. Alia eſt, qua tumores, continuato eius uſu, reſolvi teſtatur Scultetus. Iterum alia, qua coagulatos humores reſolvit, diluit, abſtergit, purgat, & acrimoniam humorum corrigit, variisque morbis chronicis levandis inſervit. Varios hos radicis huius uſus multis eximiorum medicorum teſtimoniis & exemplis comprobare poſſem & illuſtrare, ſi limites tractationis huius id permitterent.

Complures igitur ſunt, eaedemque inſignes *Sarſaparillæ* virtutes, nulla vero earum eſt, qua prædita non ſit, vel aeque, vel

Digitized by Google

vel aliquanto etiam magis, planta, quam commendare sustinemus, indigena, CAREX ARENARIA.

Planta hæc nostra est species *caricis*, Spica composita, spiculis androgynis, inferioribus remotioribus, folio longiori instructis, culmo triquetro.

Addunt alii, caricem esse maritimam, humilem, radice repente, caule triquetro, spica spadicea. Scheuchzerus autem caricem hanc arenariam ad gramen refert cyperoides, minus repens, spica simplici compressa, divisa prædita.

Hæc species caricis, quam pro varietate vulpinæ habuit Ill. Haller, caulem habet triquetrum, tenuem, lævem, ultra $\frac{3}{4}$ pedis vix longum, foliis sessilibus, longis, caulem sæpius superantibus, subulatis. Spiculæ vix ultra sex, terminales, alternæ, inferiores duæ remotiores foliolo instructæ sunt, spicula longiore: Androgynæ sessiles, ut plurimum in medio masculæ. Secundum systema Linnæanum ad Monœcias triandrias refertur hæc planta.

Natalem suum locum habet *carex arenaria*, in locis siccis, in arena præsertim mobili Europæ, eamque ob causam Linnæus arenariæ nomen huic præcipue speciei indidisse videtur. In *Brandenburgicæ* terræ arenosa parte tanta reperitur radicis huius copia, sub arena serpens, ut vel plaustris compluribus implendis sufficiat: uti & in regione circa *Rastadium*, circa Philipsburgum, circa Manhemium, Darmstadium, Spiram.

Tempus floreſcentiæ est plerumque mensis Maius.

Odorem vernali inprimis tempore effossa, edit suavissimum, balsamicum, qui medium tenet gradum inter oleum therebinthinæ & caieput; sapor eius est dulcescens, balsamicus.

Tincturæ & extracta eius & aquosa, & vinosa, & spirituosa, magnam habent affinitatem cum extractis ligni guaiaci, ita, ut ex eorum odore, sapore & effectu & modo operandi, satis clare innotescat, eas illi inesse dotes, quibus sarsaparillæ

Digitized by Google

parillæ vires adæquet, imo forte etiam superet. Ea quæ hactenus enumeravimus, experimentis etiam chemicis possunt probari.

Uncia una radicis *caricis recentis* bene siccatæ, exhibebat extracti *aquosi* drachmam unam & dimidiam cum granis quindecim;

Extracti *spirituosi* drachmam dimidiam cum granis septemdecim, &

Extracti *gummosi* per aquam frigidam simplicem sine coctione, leni tantum inspissatione acquisiti grana fere octodecim exhibebat.

Contra vero ex una uncia *Sarsaparillæ* recentis, bonæ notæ, prodibat *extracti aquosi* uncia dimidia;

Extracti *spirituosi* scrupuli duo cum dimidio;

Extracti *gummosi* scrupuli duo, cum granis quindecim.

Gummosum radicis caricis *extractum* pondere quidem gummosas radicis Sarsaparillæ partes non æquat, ob multas partes mucilagineo-terreas Sarsaparillæ plane inefficaces, quæ in radice caricis non tam copiosæ sunt.

Nam extracti aquosi salini, amaricantis $\frac{3}{8}$, spirituosi $\frac{1}{4}$ *Neumann* obtinuit, *Cartheuser* vero extracti aquosi $\frac{1}{4}$, spirituosi balsamici, subacris $\frac{1}{12}$. acquisivit.

Convenit vero cum extracto ligni guaiaci, cuius vim medicorum haud pauci admodum prædicant; qualitas hæc sapore inprimis se ostendit.

Extractum vero *spirituosum*, quod partes resinosas, maxime salubres & efficaces sibi vindicat, & in quo terreæ crudæ remanent, quia idem ex caricis nostræ, quam ex Sarsaparillæ radice, pondus habet, sequitur, ut non minor sit caricis nostræ quam Sarsaparillæ virtus.

Cum vero Extracti aquosi Sarsaparillæ maior sit, quam caricis, quantitas, recte colligimus, puto, maiorem in Sarsaparilla, quam in radice caricis nostræ, terrestrium prorsus insalubrium copiam inesse, atque eapropter nostram hanc

Digitized by Google

plantam europæam, isti exoticæ americanæ, non sine magnis sumtibus comparandæ, non æquiparandam modo, sed etiam præferendam esse.

Succus porro radicis huius, maxime ubi recens est, coctus & depuratus, quia multum convenit cum melle, ac cum manna liquida permulta habet communia, usum præstat haud exiguum in obstructione & læsione pectoris, ut & in nimio humorum muco.

Tandem vero etiam *decoctum* caricis nostræ qua eximium hæmocatarcticum se præstitit, & melius atque efficacius hæmocatarcticum ac ipsa Sarsaparilla, in omnibus illis morbis, in quibus remediis sanguinem purificantibus opus est.

Atque has ob causas factum est, ut Berolinenses medici, edocti de multiplici & prorsus insigni caricis nostræ usu, experientia satis superque, inde a pluribus jam annis non dubitarint, eam in pharmacopoliis, & in exercitu regio loco exoticæ istius & pretiosæ plantæ introducere, neque optatus eos destituit successus.

Enumeratæ hactenus ac experimentis comprobatæ *Vires* radicis caricis arenariæ satis superque, ut arbitror, easdem eam, quibus Sarsaparilla se commendat, partes essentiales & constitutivas continere, atque ea propter in omnibus istis morbis, quibus Sarsaparilla mederi solet, eodem cum successu usurpari, eidemque, quia & faciliori opera, & multo minore cum sumtu ac pretio comparatur, summo jure substitui posse.

Norunt periti, dudum ab experientissimis & meritissimis viris in simili aliqua planta, quæ Sarsaparillæ vicem implere possit, investiganda magno studio elaboratum esse.

Norunt, commendatam eo consilio esse ab aliis radicem *Saponariæ*, ab aliis radicem *Bardanæ*, hæmocatarcticæ inprimis plantæ; & Saponariæ & Bardanæ radicem duplici dosi exhibitam, eundem effectum exserere, quem radix Sarsaparillæ, varii experti sunt medici.

Non

Digitized by Google

Non ultima caricis noſtræ virtus, ea eſt, quod, ut medicamentum *ſimplex*, ſine multiplici aliarum rerum admixtione pluribus, quos ſupra diſtinctius enumeravimus morbis curandis apprime inſervit. Notum eſt paulo peritioribus, eximia & ſalutaria præ compoſitis ut plurimum eſſe *remedia ſimplicia*, ea inprimis, quæ regnum vegetabile ſubminiſtrat. Conſtat, principem in illis locum tenere, ejusmodi plantas, quæ varias ſimul continent proprietates ac virtutes, ad effectus ſalutares ita producendos, ut multiplici aliarum admixtione opus non ſit. Ill. *Linnæus*, tanto incertiorem eſſe, ait, medicamenti vim atque effectum, quo plures & diverſi generis materiæ id ingrediuntur.

Friedericus Hofmannus, ut alios taceam, pauca ſufficere dixit ſimplicia, quorum virtus longiore uſu probata ſit, & ſe quidem ipſum poſt multorum annorum praxim vix duodecim medicaminibus, quaſi claſſicis, optimo cum ſucceſſu uſum eſſe. Quid ergo optabilius foret, quam ſi per plura alia experimenta, omnes hactenus indicatæ vires & dotes caricis noſtræ arenariae ulterius ita confirmarentur, ut hæc planta inter ſimplicia nobilioris generis omni jure referri poſſit.

Præter *medicam*, quam hactenus vidimus, utilitatem, tribus verbis attingere ſub finem liceat, œconomicum quoque caricem arenariam uſum habere haud contemnendum ob partes eius mucilaginoſas, balſamicas, ſaponaceas, viri certe, quorum auctoritas ea in re haud temere ſpernenda eſt, exiſtimant, in ea ſtraminibus ſectis admixta, ſalubrius pecoribus pabulum eſſe, quam in gramine communi, ſicco, & plerumque nimis macilento: præterea radices ramoſæ & repentes exhibent littoribus munimentum inſigne, & ligandæ ſicciſſimæ arenæ idoneæ ſunt. Haud exiguos uſus hos eſſe œconomicos, in Commentariis Berolinenſibus ad Annum 1768. ſatis prolixe oſtenſum & demonſtratum eſt a Gleditſchio, viro in re botanica & inprimis in botanica œconomica, verſatiſſimo & celeberrimo. At vero mittamus uſum œconomicum omnem, qui de medica

Digitized by Google

tantum utilitate eius verba facere, eaque potissimum tractare instituimus.

Tubinga Onoldum
missa d. 27. Februarii 1778.

OBSERVATIO II.

Dn. D. PETRI BODDAERT

Specimen Novae Methodi distinguendi Serpentia.

Quoties ego hodiernorum Systematicorum molimina in eruendis animalium generibus & speciebus, attenta mente pervolvo, in admirationem rapior, ob Herculeum atque improbum laborem, quo in tantis plusquam Cimmeriis tenebris facem accendere conati sunt; atque lucem adtulerunt, cuius ope varia, imo & plurima animalium genera distingui possunt; ast quamvis summa cum veneratione Principum illorum in arte conamina honorem, non potui tamen, quin dubia aliqua adferrem, atque demonstrem filum illud Ariadneum eos aliquando in bivio tanti Labyrinthi reliquisse, atque aliud Naturam, aliud Sapientiam dixisse. An Simia v. g. est Simia, quia primores utrumque habet IV. approximatos & laniarios dentes solitarios remotos & molares obtusos? Huic repugnant *Simia Iacchus* & *Simia Capucina*. Quantum differant dentes *Vespertilionum*, demonstrarunt Pallas *Spicil. Zool. Fasc.* 2. & Buffonius (*Supplem. d' Hist. nat.* Tom. III.) Nota dentium characteristica ita in errorem duxit Linnaeum, ut Vespertilionem leporinum sub nomine *Noctilionis* longe a congeneribus divulserit, atque *sub Glirium* vexillo militare iusserit. *Hyaenam* ad Canes retulit, *Erinaceum* ab hystrice divulsit, *Camelopardalim*, ens proprii generis, cum Cervis, & *Antilopas* Capris commiscuit. Cavias Gerboasque Mures dixit.

Magis adhuc in Ornithologicis haeret aqua. Sic verbi gratia Lanium forficatum Linnaei ad Apiastros retulit Buffonius

Digitized by Google

nius. Merulam Philippensem Brissonii Paradiseam tristem dixit Linnaeus, quamvis pennis hypochondriorum & rectricibus illis singularibus careat. Promeropum proprium genus, ad Upupas reduxit. *Urias* & *Fraterculas* Alcis commiscet. Phaëthontem demersum, qui *Spheniſci generis* est, Lepturis adiungit; Pyrrhulas & Coccothraustes inter Loxias collocavit, et quæ sunt alia.

Amphibiorum Classis, quoad Ordines & Genera facile dividenda, maiori difficultate quoad Species laborat, si Methodo systematica colitur. Genera enim hic tantum non omnia naturalia. Testa Testudinum ab ipsa Natura pro nota characteristica data est. Hæcce animalium phalanx pinnis natatoriis, vel pedibus, digitatis palmatisve, in tres ordines dividi potest. Ranarum corpus nudum tetrapodum cuique patet, nec facile pro alio animale adsumi potest; Bufones tamen a Ranis ab ipsa Natura divelli, docet corpus Bufonum obesum, femora crassa, dorsum haud planum: nec saltant ut Ranæ. ---

Draco volans mihi Lacerta, nec magis proprium efficit genus, quam Mures, Lemures, & Sciuri, volantes, qui, quamvis Membrana volitante præditi, tamen ad Murium, Lemurum & Sciurorum genera pertinere nemo inficias ibit.

Lacertas Linnaei, in varia Genera diviserunt Gronovius & Scopolius, quibus ego *Ameivas* adiungere vellem. Tumque phalanx constaret 1) *Crocodilo*, cui lingua nulla, cauda anceps, in segmenta divisa. Hunc sequeretur 2) *Cordylus* lingua carnosa, cauda conica verticillata, corpus alte squamosum. 3) *Iguana* lingua integra lata, cauda verticillata, corpore squamoso, gula sæpius saccata. 4) *Ameiva* collari duplici, abdomine squamis quadratis, cauda verticillata. 4) *Lacerta* corpore squamoso, lingua bifida, cauda verticillata. 5) *Scincus* corpore & cauda squamosis, lingua integra. 6) *Chamæleon*, corpore papilloso, vertice plano scutato, pedibus muticis, cauda non verticillata, lingua vermiformis. 7) *Salamandra*

Digitized by Google

cauda terete, corpore vix squamoso, verrucoso, lingua lata, pedibus inermibus lobatis.

Serpentium Phalangem, divisit GRONOVIUS in Alepidotam *Cæciliam*, cauda obtusa. *Anguem* corpore squamoso, cauda obtusa. *Scytalen* abdomine scutis transversalibus, cauda crassa, cylindrica, capite squamis maximis, multangulis tecto. *Coluber* est cauda elongata, abdomine scutis, cauda squamis, tectis. *Vipera* superne squamosa, abdomine scutis, cauda conica squamis subtus, tecta. *Cenchris* capite squamis, abdomine & cauda scutis tecta. *Crotalophorus* abdomen & cauda scutis contecta, crepitaculum articulatum corneum ad apicem caudæ habet. His iure meritoque *Chalcidem* adiungit SCOPOLIUS.

Nantia a LINNÆO a piscibus divulsa; tamen immerito: ad *pisces branchiostegos* esse referenda, docet habitus, mores vivendi methodus. *)

Classem Amphibiorum, & præsertim Serpentium, paulo accuratius examinare animus est; videamus itaque, quo loco secundum methodum naturalem sit collocanda.

Ut *aves*, amphibia ovipara esse, certum est; sed & id piscibus commune est; præterea piscibus alæ quasi, quibus per medium aerem densius volitant: imo & *exocœti* & *trigla* volant, sese ex mari attollunt, atque per aliquid temporis per aera volant; quidam pisces rostro donantur corneo, ut in *Xiphia*, *Belone*, *Anarrhicha* &c. videre est; corpus quibusdam aculeis tectum, rachidibus pennarum æmulis. Jure itaque meritoque pisces avibus connecti possunt, atque *Vriis* & *Fraterculis* associari vel potius Spheniscis.

Nuper detecta, *Siren*, *Pisces repentibus* adsociare videtur; lacertæ vero ad serpentia transeunt per *Chalciden* SCOPOLII.

Itaque sic procedit ordo: *Siren*, *Crocodilus*, *Cordylus*, *Iguana*, *Ameiva*, *Lacerta*, *Scincus*, *Chamaeleon*, *Salamandra*, *Anguis* bipes, *Anguis*, *Coluber*, *Scytale*, *Boa*, *Crotalopho-*

Digitized by Google

lophorus, *Amphisbæna*, *Cæcilia*, *Rana*, *Testudo*. SPECIES vero *Crocodilorum* duæ tantum mihi notæ, *Crocodilus* nempe vulgaris, & *Crocodilus* maxillis teretibus subcylindraceis. (EDWARDSII posth. p. 28. tab.) Ad *Cordylos* vero pertinent *Caudiverbera* (SEB. II. t. 103. f. 2.) *Dracæna* (SEB. I. tab. 101. f. 1.) *Cordylus* (SEB. tab. 84. & tab. 62. fig. 5.) Ad *Iguanas* pertinent *Calotes* (EDW. *glean.* tab. 245.) *Superciliosa* (SEB. *Mus.* tab. 109. f. 2.) *Lacerta Amboinensis* SCHLOSSER Monogr.

Agama SEB. *Mus.* 1. tab. 107. f. 1 - 3. Umbra, Marmorata EDW. *glean.* tab. 245. f. 2.

Ad *Ameivas* reduco Ameivam LINN. & omnes illas species, quas SEBA in *thes.* 1. tab. 85. fig. 2. 3. 4. tab. 86. fig. 4. 5. tab. 96. fig. 2. 3. & tomo II. tab. 63. f. 4. tab. 103. f. 4. delineavit. Agilem EDW. *glean.* tab. 247. f. 2. SEB. II. tab. 4. f. 4. 5. Teguixin SEB. I. tab. 96. f. 1. 98. f. 3. *Plica* LINN.

Ad *Lacertarum* phalangem reduco, sexlineatam, quinquelineatam, Niloticam, Lemniscatam, fasciatam, 4 - lineatam, vulgarem, punctatam.

Sub *Scincorum* agmine militant Scincus Gigas Amboinensis, quem quamvis in Museis Physiophilorum aliquando, nec descriptum, nec delineatum ullibi invenio; lacerta aurata, Scincus officinalis.

Chamæleontum phalanx continet Chamæleontem pileo plano, sive albescentem, & nigrum, pileo carinato, dein pumilum, corpore lateribus cœrulescente, lineis 2. flavescentibus.

Salamandrarum familia constat, *Geckone* SEB. 1. tab. 108. f. 1. aquatica, palustri (EDW. *glean.* 259. 1.) *Salamandra* SEB. 2. tab. 15. f. 5. & rariſſima illa Salamandra *Pandang*. VALENT. Ind. tom. III. p. 281. *Turtica* EDW. birds 204.

Hisce GRONOVII divisionibus, quibus Ameivas interpolavi, iam *Stelliones*, Cordylis affines, addo, quorum nota characteristica, dorsi, caudæ, vel totius corporis, denticulis vel aculeis, constat

&

Digitized by Google

& ad huncce ordinem refero *Stellionem* SEB. II. tab. 8. f. 7. Mauritanicam SEB. I. tab. 108. f. 6. 7. Azuream SEB. II. tab. 62. f. 6. Angulatam *Linn.* Orbicularem SEB. I. tab. 109. f. 6. Basiliscum SEB. I. tab. 100. f. 1.

Non ego hic, ut & in Serpentibus, omnes eas notavi, quas in Musèis vidi, ne nimis tædiosa evaderet longa dissertatio, aliquas tantum speciminis loco sufficere credo.

Iam nunc ad Serpentia progredior, quorum difficilior diagnosis, si methodo hucusque recepta peragitur, enumeratione scilicet scutorum squamarumque. Sed quam valde inconstans, quam difficilis & in multis impossibilis sit ea enumeratio, me sæpe repetita docuit experientia. Aliam igitur distinctionem quærenti viam monstravit ipsa Natura, quæ ista animalia variis pinxit lineis, annulis, fasciis &c. quæ formam capitis rostro vel obtuso, vel acuto variavit, & quamvis colores pereant, attamen manet delineatio, quæ specierum diagnosis.

Prima itaque cum LINNAEO erit Familia CROTALI.

I. CROTALUS.

CAPUT *latum, squamis magnis tectum.* SQUAMAE *carinatae.* CAUDA *crepitaculo ornata.* SCUTA *abdominalia & caudalia,* ROSTRUM *rotundato obtusum.*

1. C. *horridus* maculis trigonis fuscis.
   Crotalus horridus LINN. g. 123. 1. Scuta abd. 167. Caud. 23. SEB. *Mus.* 2. tab. 95. f. 1.
2. C. *Durissus* albus, maculis rhombeis.
   C. Durissus LINN. 172. 21. GRONOV. 174. - 22. mihi 168. 18.
3. C. *exalbidus* maculis flavescentibus.
   C. Dryinas LINN. 165. - 30. 164 - 28. SEB. 2. tab. 95. f. 3.

II. BOA.

Digitized by Google

II. BOA.

CAPUT *latum.* SQUAMAE *carinatæ (sæpius).* CORPUS *obesum.* SCUTA *abdominalia & caudalia. Cauda in acumen desinens absque crepitaculo.*

FAMILIA I.

Caput scutis tectum, rostrum obtusum.

1. *Boa* albida, fasciis atris.
   Scytale. 250 - 70. LINN.
   Scytale albida, tæniis nigris 250 - 26.
2. *Boa* glauca, maculis nigris rotundatis.
   Boa murina LINN. 254 - 65.
   Cenchris scutis abdominalibus 254. caudalibus 69. GRONOV. *Mus.* 2. p. 70. n. 44.
   KNORR. *del.* tab. 58. an?
   SEB. *Mus.* II. tab. 29 f. 1.
   HOUTT. *Nat. Hist.* viij. p. 323. n. 5.

FAMILIA II.

Caput squamis imbricatum.

3. *Boa* viridis maculis albis, annulatim digestis.
   Boa canina LINN. 203. 77.
   Cenchris scutis abdominalibus 205. caudalibus 79. GRONOV. *Zooph.* p. 25. n. 136.
   Serpens Bojobi Ceilonica. SEB. *Mus.* 2. tab. 81. p. 36.
   Serpens Bojobi Brasilienſis Tetrauchoatl Tleola, Lusitanis Cobre Verde SEB. *Thes.* Vol. II. p. 101. tab. 96. f. 2.
   In meo specimine 208 - 77.
4. *Boa* flavescens dorso ocellis albis.
   Boa hypnale LINN 179 - 120.
   SEB. *Mus.* 2. tab. 34. f. 2.

Digitized by Google

5. *Boa* maculis variegatis rhombeis.
   Boa constrictor LINN. 240-60.
   Cenchris scutis abdominalibus 248. caudalibus 60. GRONOV. *Zooph.* p 26. n. 134.
   In meo specimine 242-30.
6. *Boa* corpore dorsato cinereo maculis fuscis, lateralibus rotundis.
   Boa contortrix LINN. 150-40
7. *Boa* flavescens ocellis albidis iride grisea.
   Boa Cenchris LINN. 265-57.
8. *Boa* colore griseo variegata.
   Boa Enydris LINN. 270-105.

III. COLUBER.

Scuta abdominalia. Squamæ caudales.

FAMILIA I.

Caput superne scutatum, corpore latius. Rostrum obtuso rotundatum.

1. *Coluber* niger maculis albis, subtus albus maculis nigris.
   Coluber pullatus LINN. 217-108.
   Coluber scutis abdominalibus 216, squamarum caudalium paribus 204 GRONOV. *Zooph.* p. 19. n. 91.
2. *Coluber* dorso lævi brunneo, lateribus maculatis
   Coluber scutis abdominalibus 202. squamis caudalibus 96 GRONOV. *Zooph.* 1. p 19. n. 93.
   Vipera vera Orientalis SEB. 2. p 9. tab. 8. f. 4.
   In meo specimine 202-74.
3. *Coluber* brunneus, maculis albis, abdomine albido.
   Coluber scutis abdominalibus 191 squamarum caudalium paribus 75. GRON. *Zooph.* p. 20. n. 98.
   Serpens Cobellas dicta SEBA *Mus.* 2. p. 4. tab. 2. f. 6.
4. *Coluber* coloribus vividis variegatus.

Colu-

Digitized by Google

Coluber scutis abdominalibus 190. squamarum caudalium paribus 135.
Serpens Caracaras singularis Seb. *thes.* 2. p. 69. n. 3. tab. 68. f. 3.

5. *Coluber* purpurascens, maculis atris.
Coluber scutis abdominalibus 189. squamarum caudalium paribus 122.

6. *Coluber* albus, annulis nigris.
Coluber Aesculapii Linn. *Syst.* XII. 180 - 43. *Mus. Ad. Frid.* 1. p. 29. tab. 11. f. 2. 174 - 47.
Coluber scutis abdominalibus 189. squamarum caudalium paribus 44.
Scheuchz. *Phys. Sacr.* tab. 654. f. 5.
Houtt. *Nat. Hist.* VI. p. 383. tab. 55. f. 5.

7. *Coluber* cœruleſcens, squamis marginatis.
Coluber Aesculapii ex Panama Seb. 2. tab. 66. 10. huic inveni scuta abdominalia 164. squamarum paria 38.

8. *Coluber* nigro cœruleſcens, lateribus maculis ovatis albis, dorso carinato.
Carinatus Linnaei 157 - 115?
Houtt. *Nat. Hist.* VI..... 156 - 112.
In meo specimine 167 - 125.

9. *Coluber* ater, lineolis albis.
Cobella Linn. 150 - 54.
Coluber scutis abdominalibus 151. squamarum caudalium paribus 51.
In meo specimine 155 - 58.
Houtt. *Nat. Hist.* VIII. p. 368. n. 13. 150 - 54.
In meo specimine scuta abdominalia 155. squamæ caudales 58.

10. *Coluber* cœruleſcens reticulatus.
Coluber rhombeatus Linn. 157 - 70. *Mus. Adolph.* tab. 24. f. 2.

Digitized by Google

Colub er ſcutis abdominalibus 141. ſquamarum caudalium paribus 56. GRONOV. *Zooph.* pag. 24. n. 127.
Vipera ex albo cœruleſcens atro reticulata SCHEUCHZER *Phyſ. Sacr.* tab. 746. f. 2.
In meo ſpecimine 140-75.

11. *Coluber* ſubcœruleus, lateribus lineatis.
Coluber mycterizans LINN. *Muſ. Adolph. I.* p. 28. t. 5. f. 1. 192-167.
Serpens muvina SEBA *Muſ.* 2. tab. 23. f. 2.
Coluber ſcutis abdominalibus 187. ſquamarum caudalium paribus 148. GRONOV. *Muſ.* 2. p. 59. n. 19. *Zooph.* p. 21. n. 202.
Anguis viridis CATESB. Carol. 2. tab. 57. an?

12. *Coluber* maculis maioribus brunneis.
Coluber ſcutis abdominalibus 180. Squamarum caudalium paribus 80. GRONOV. *Muſ.* n. 20. *Zooph.* n. 105.
Serpens maculata Ceilonica SEB. *Muſ. I.* tab. 100. f. 4.
Serpens Americanus SCHEUCHZ. *Phyſ. Sacr.* t. 748. f. 8.
In meo ſpecimine 177-89.

13. *Coluber* canus, maculis magnis albicantibus ſerratim digeſtis, ſub quaque punctum niveum.
Coluber canus LINN. *Syſt.* 188-70. *Muſ. Ad. Frid. I.* p. 31. tab. 11. f. 1.
Coluber ſcutis abdominalibus 200. ſquamarum caudalium paribus 64. GRONOV. *Zooph.* p. 20. n. 95.
In meo ſpecimine 194-98.
Roſtrum huic rotundo obtuſum, caput ſquamis imbricatum, medius ergo inter Boas & Colubros.

14. *Coluber* ſubalbidus, faſciis 40. brunneis.

Colu-

Digitized by Google

Coluber scutis abdominalibus 165. squamarum caudalium paribus 75. GRONOV. *Mus.* n. 25. *Zooph.* n. 111.
Cobra Americana SEBA *Mus.* 2. t. 21. f. 3.

15. *Coluber* cinereo cœrulescens, lineis longitudinalibus nigris.
Coluber scutis abdominalibus 163. squamarum caudalium paribus 77. GRONOV. *Mus. Ichthyol.* 2. p. 63. n. 26. *Zooph.* n. 114.
Coluber Iaculatrix LINN. 163-77.
Iaculatrix Surinamensis SCHEUCHZ. *Phys. Sacr.* tab. 715. f. 2.
Serpens Americana lemniscata Xequipiles dicta SEB. *thes.* 2. p. 3. t. 1. f. 9.
In meo specimine 173-78.

16. *Coluber* nigricans, lateribus albis nigrisque variegatis.
Coluber scutis abdominalibus 160. Squamarum caudalium paribus 60. GRONOV. *Mus. Ichthyol.* 2. p. 64. 2. 28. *Zooph.* 1. p. 23. n. 116.

17. *Coluber* dorso albido, lineis longitudinalibus atris.
Coluber scutis abdominalibus 155. squamarum caudalium paribus 62. GRONOV. *Mus. Ichth.* p. 65. n. 31. *Zooph. l.* p. 23. n. 119.
Coluber vittatus LINN. *Syst.* 142-78. *Mus. Ad. Frid.* p. 26. tab. 18. f. 2. *Amœnit. Acad. I.* p. 30. n. 27.
Serpens Rotange Ceilonensis rarior & elegantissima SEB. *thes. I.* p. 56. tab. 35. f. 4.
β. Coluber de Terragona mas & fœmina SEB. *Mus.* 2. tab. 60. f. 2-3.

18. *Coluber* purpurascens, maculis nigris.
Coluber scutis abdominalibus 144. squamarum caudalium paribus 72. GRONOV. *Mus. Ichth.* 2. p. 66. n. 35. *Zooph.* n. 124.

19. *Coluber* cœruleus, cauda crassa.

Digitized by Google

Coluber ſcutis abdominalibus 142. ſquamarum caudalium paribus 60. GRONOV. *Muſ.* p. 67. n. 36. *Zooph.* 126.

Serpens Africana cœrulea SEB. *theſ. II.* p. 35. tab. 35. f. 4.

20. *Coluber* albus, maculis nigris.

Coluber ſcutis abdominalibus 135. ſquamarum caudalium paribus 48. GRONOV. *Muſ.* p. 65. n. 39. *Zooph. l.* p. 21. n. 129.

21. *Coluber* cœruleſcens, nigro maculato nebuloſus, lateribus ſerie punctorum nigrorum.

Serpens Ibiboboca Braſilienſis SEB. *theſ. II.* tab. 20. f. 2.

Coluber ſcutis abdominalibus 138. caudalium paribus 74. GRONOV. *Muſ.* 2. n. 37.

Coluber ordinatus LINN. 138-72.

22. *Coluber* albidus, annulis nigris per paria digeſtis.

Coluber doliatus LINN. 164-43.

In meo ſpecimine 166 - 40. quantum numerare potui.

23. *Coluber* capite, collo, dorſique anterioris parte cœruleis, cetero corpore exalbido, iridis coloribus ſuperbiente.

Coluber ſcutis abdominalibus 164. ſquamis caudalibus 150. SUNDM. *Surin. Grill.* n. 12. in *Amœnitat. Acad.* I.

Coluber ſcutis abdominalibus 162. caudalibus 150. HAST. *amphib. Gyllemb.*

Acantia Surinamenſis longa prætenuis SCHEUCHZ. *Phyſ. Sacr.* tab. 655. n. 7. a Clariſs. GRONOVIO huc adlata, huc non videtur pertinere, ſaltem caput flaveſcens acutum, ventris linea rubens, in ipſius GRONOVII, in meo, & in omnibus, quas vidi, forſan viginti ſpeciminibus, deſunt.

Ser-

Digitized by Google

Serpens ornatiſſima Amboinenſis Bonguatrora SEB. *theſ.* II. p. 86. tab. 82. f. 1.
Anguis gracilis cœruleo viridis CATESB. *Hiſt.* II. t. 47.
Long green Borneo Snake PETIV. *Gazophyl.* t. 100. f. 5.
Coluber ſcutis abdominalibus 165. ſquamarum caudalium paribus 152. GRONOV. *Muſ.* 2. n. 24.
Coluber Ahætulla LINN. *Syſt.* XII. 163 - 150. *Muſ. Adolph Fridr.* I. p. 35 tab. 9. f. 2.

24. *Coluber* exalbidus, maculis latiſſimis transverſis ex nigro & albo mixtis.
Coluber ſcutis abdominalibus 135. ſquamarum caudalium paribus 42. GRONOV. *Muſ.* 2. n. 39. *Zooph.* n. 129.

25. *Coluber* ſubfuſcus, lateribus atro maculatis.
Coluber ſcutis abdominalibus 149. ſquamarum caudalium paribus 43. GRONOV. *Zooph.* 123.
Variat hic 154 -43.
& 149-43.
In meo ſpecimine 149-55.

FAMILIA II.

Caput ſuperne ſcutatum. Roſtrum acutum.

26. *Coluber* dorſo & lateribus faſciis transverſalibus.
Serpens Africana Pethola dicta SEB. *theſ. I.* p. 819. t. 54. f. 4.
Coluber ſcutis abdominalibus 207. ſquamarum caudalium paribus 103. GRONOV. *Muſ. Ichth.* 2. n. 13.
Coluber Pethola LINN. *Syſt.* 209 - 90.
Coluber ſcutis abdominalibus 208. caudalibus 90.
SYNOM. *Surin. Grill* n. 13.
Coluber ſcutis abdominalibus 207. caudalibus 85.

Digitized by Google

27. *Coluber* dorso unicolore, lateribus ad anum usque lineatis.
Coluber scutis abdominalibus 176. squamarum caudalium paribus 66 & ultra. GRONOV. *Zooph.* p. 22. n. 107.
28. *Coluber* dorso unicolore, abdomine nigrescente.
Aurium regio linea arcuata albida.
Coluber scutis abdominalibus 174. squamarum caudalium paribus 60. GRONOV. *Mus.* 2. p. 61. n. 22. *Zooph.* p. 22. n. 108.
Serpens arabica fusca SEB. *thes.* 2. p. 32. f. 1. t. 33.
29. *Coluber* dorso cœruleo, lateribus linea atra, in albidam desinente, pictis.
Coluber scutis abdominalibus 172. squamarum caudalium 142. GRONOV. *Zooph.* 2. p. 61. n. 23
30. *Coluber* unicolor collari albo flavescente, macula triangulari atra.
Coluber scutis abdominalibus 144. squamarum caudalium paribus 58. GRONOV. *Mus. Ichth.* 2. p. 63. n. 27. *Zooph.* n. 113.
Coluber Natrix LINN. 170-60.
31. *Coluber* unicolor viridis, lineis duabus albis.
Coluber scutis abdominalibus 155. squamarum caudalium paribus 123. GRONOV. *Mus.* p. 64. n. 30.
Coluber Dipsas LINN. 158-135.
Serpens Surinamensis cœrulea SEBA *thes.* II. t. 24.

III. ANGUIS.

Corpus subcylindricum, undique squamis minutis tectum. Caput scutis tectum.

Rostrum rotundato acutum.

1. *Anguis* unicolor splendens.

An-

Digitized by Google

Anguis squamis abdominalibus 230. caudalibus 7. GRONOV. *Mus.* p. 52. n. 3.
Amphisbæna subargentea &c. BROWNE *Iam.* p. 460. tab. 44. 1.
Serpens Cœcilia SEB. *thes.* 1. t. 86. f. 2.
Serpens lumbricalis LINN. 230-7.

2. *Anguis* ex albo nigroque varius.
Anguis squamis abdominalibus 227. caudalibus 14. GRONOV. *Mus.* p. 53. n. 5.
SEB. *Mus.* 2. t. 30. f. 3.
MERIAN. *Surinam.* t. 69.
Scytale LINN. 240-13.

3. *Anguis* lineis transversalibus cinctus.
Anguis squamis abdominalibus 179. caudalibus 7. GRONOV. *Mus. Ichth.* n. 6.

4. *Anguis* dorso trilineato.
Anguis squamis abdominalibus 126. caudalibus 136. GRONOV. *Mus.* 2. p. 55. n. 9.
Serpens Cæcilia SEB. *thes. II.* p. 23. t. 21. f. 4.

IV. AMPHISBAENA.

Corpus cylindricum alepidotum, annulatum.

1. *Amphisbæna* ex albo nigroque varia.
Amphisbæna annulis abdominalibus 209. & annulis caudalibus 25. GRONOV. *Mus. Ichth. II.* p. 52. n. 2.
Amphisbæna fuliginosa LINN. *Syst.* p. 392. 200-30.

2. *Amphisbæna* alba, antice rufescens.
Amphisbæna annulis abdominalibus 234. & annulis caudalibus 18. GRONOV. *Zooph.* n. 79.
Amphisbæna alba LINN. *Syst.* p. 393. 223-16.
Amphisbæna SCHEUCHZ. *Phys. Sacr.* 2. tab. 652. 1.

Digitized by Google

V. CAECILIA.

Corpus rugosum; ad latera tentacula duo ad rostrum.

Cæcilia cœruleo fusca.

Cæcilia rugis 135. GRONOV. *Mus. Ichth.* p. 52.

Cæcilia tentaculata LINN. *Amœnit. Acad.* I. p. 198, tab. 17. f. 1.

Serpens Cæcilia Ceilonica SEB. *thes. II.* pag. 26. tab. 25. f. 2.

Ibiiaram Piso Bras. p. 282.

Multo plures addere potuissem ex *Colubris* & *Anguibus* species, ast hasce sufficere duxi, tanto potius, cum solummodo fundamenta, quibus mea Methodus nititur, indigitare volui, delineationes nempe; nam quod ad colores attinet, vernatio serpentium non modo eos valde mutat, sed et spiritus, quo conservantur. Vidi colorem cyaneum, thalassium, (ut in *Boa canina*) rubro fuscum, ut in cauda Boæ constrictoris, castaneum, nigrum esse constantes, rubrum vero & flavum evanescere, nec ulla arte conservari posse; paucis enim diebus coccineum colorem pulcherrimum Amphisbænæ fuliginosæ in album abire vidi, ut & flavum, in *Tetrodonte ocellato*. Ad conservandos colores naturales multa feci pericula, tum in piscibus, tum in serpentibus, lacertisque; at semper cum vita periere, ex tot, quot vidi, piscibus, qui cum serpentibus hac in re conveniunt. Solummodo unicum vidi *Cyprinum Auratum* in Museo *Societatis Harlemensis* aureo nitore splendentem, quamvis in liquore sexennem & ultra; & mihi in suppellectile naturali Chætodon ocellatus est, in quo thalassii coloris vestigia, debilia tamen, supersunt; in spiritu tamen sacchari, in quo huc ex loco natali adferuntur, colores constantiores deprehendi, sed mox ubi in spiritu vini transferuntur, in album vel pallido fuscum mutantur.

Adductas species serpentium omnes ipse vidi, plurimas ipse possideo, ac numeravi non sine labore, nam quorundam squamæ vix visibiles sunt oculo nudo; & quantum, quæ numera-

Digitized by Google

ri

ri possunt, differant, ex supra dictis patet; unde vacillans & inconstans patet Systema numeratorium.

Optandum sane foret, ut amphibiorum historia, quæ adhuc in incunabulis, meliorem in lucem protraheretur; paucorum enim serpentium fidas habemus historias, ea tamen facile viva posse transferri docent *Crotalus horridus*, cuius tria viva vidi specimina, quorum unum descripsit Cl. Vosmaer, director Principis *Arausiaci*, & *Boa constrictor*, quem & vivum aliquamdiu servavit.

Hæcce pauca de serpentibus tradere consultum duxi, ne honore, quo me Augusta condecoravit Academia Cæsarea Leopoldino Carolina, plane indignus videar, quæ si haud displicent, forsan, Deo volente, rariorum serpentium monographias postea augere decrevi.

Haga Comitum Onoldum missa
d. 10. *Martii* 1778.

*) *Pisces branchiostegos* ad *Amphibia nantia* potius retulit b. Linnaeus in ed. XII. *Systematis naturæ*, ob rationem *ibid. p. 348. in annotatione*, expositam.

OBSERVATIO III.

Dn. D. PETRI LUCHTMANS

Maxillæ inferioris a dyscrasia scorbutica mutatæ exemplum.

Quemadmodum innumeri sunt, quibus molliores corporis nostri partes mutantur ac alienantur, morbi, ita numero multa ossibus contrahi vitia, animadvertimus; neque tantum vi externa variis modis ossa integritate solvuntur, ac diversa ratione sede sua naturali expelluntur, sed plurimos præterea a causis internis externisque patiuntur morbos & vitia, quibus multiplices mutationes subeunt.

Pro diverso horum morborum vitiorumque genio, pro variis, quos habent, effectibus, varias recentioribus condi-

Digitized by Google

tas deprehendimus morborum ossium classes, eosque nonnulli retulerunt ad præternaturalem Ossium Mollitiem, ad excedentem illorum Fragilitatem, ad Exostosin, ad Cariem, ad Pædarthrocacen seu Spinam ventosam, & ad Anchylosin; & satis apta est hæc divisio, pleraque enim, quæ apud Auctores prostant, Ossium morbosorum observata commode satis sub hac illave enumeratarum classium disponi possunt: attamen, ut in aliis corporis nostri partibus, sic etiam in ossibus nonnunquam, singularis prorsus naturæ sese obferunt morbi ac vitia, quæ a reliquis, magis cognitis, valde discrepant, nec nisi raro admodum conspiciuntur.

Dictam veritatem, tot numero Observationibus comprobatam, confirmabit Casus sequens, qui miro prorsus modo mutatæ Maxillæ inferioris exemplum suppeditat.

N. N. Vir mediæ ferme ætatis, temperamenti Phlegmatici, ab aliquot retro annis leviori laboravit Scorbuto, ac nonnulla, quæ Scorbutici frequentius in ore experiuntur, mala, ut dentes denudatos, multaque materie calcaria vestitos; gingivas tumidas, laxas, dolentes &c. sæpius fuit perpessus, cætera satis sanus: contra adfectus hos scorbuticos non tantum variis de tempore in tempus usus fuit Medicamentis, externis internisque, sed & exactiori sese adstrinxit vitæ regimini, nullosque graviores in rebus non naturalibus commisit errores. A quinquennio autem vel sexennio in omni menti vicinia molestum quendam & ingratum percipere incepit doloris obtusi sensum, qui dum aliis temporibus ingravescebat, aliis iterum mitescebat, simulque internam labii inferioris membranam ac gingivam rubore intendi, immo nonnunquam cœrulescere ac livescere, observavit: quinque vero abhinc elapsis septimanis, in intervallo labii inferioris ac gingivæ ad medium maxillæ arcum, binæ comparuerunt vesiculæ, sibi proximæ, quales non ita raro Scorbuticorum os occupare, videmus, quæque primum minores erant, intra paucos admodum dies elatiores evaserunt & ampliores: his a Chirurgo lan-

Digitized by Google

lanceolæ ope, apertis, humor exiit lentus, viſcoſus, mucoſus, inodorus, isque tanta effluxit copia & impetu, ut per totum os diffunderetur, & ad 6. 7ve Unciarum menſuram fuerit collectus: inexſpectato hoc Phænomeno, ut videtur, perculſus æger, in animi deliquium incidit.

Quonam ex fonte ac loco major hæc humoris copia manaverit, in principio non ita facile diſcernere licuit; re autem deinde adcuratius examinata, patuit, ſingulari prorſus modo mutatum fuiſſe os maxillæ inferioris, idque perdita, quæ externis oſſis tabulis interjecta eſſe ſolet, ſubſtantia cavernoſa, vel Diploë, excavatum fuiſſe in ſinum valde amplum, qui, media ſui parte, mento prominenti ac margini alveolato maxillæ interjectus, latitudine ſemipollicari in utrumque pergens latus, ad inſignem producebatur longitudinem, ac ſuperius oſſei proceſſus ſpeciem monſtrabat, qui alveolus eſſe videtur dentis inciſoris medii lateris ſiniſtri: cæterum totus hic ſinus, quousque oculo diſcernere ac ſpecillo explorare licuit, undique veſtitus erat membrana tenui, ſubrubella, ſic ut interna ſinus illius oſſei facies nullibi nuda comparuerit, quæque ubivis ſtricte admodum oſſi adhærebat, membrana ſana erat & integra, ac nullibi exulcerata: ipſumque quod adtinet os maxillæ, id quanquam nulla morbi alicujus monſtrabat veſtigia, miro tamen modo erat extenuatum, ſic ut digito mento omnique ejus viciniæ adpreſſo, os maxillæ non tantum cederet introrſum, ſed & evidentem admodum ederet fragorem; remiſſa preſſione, os mox iterum ſeſe reſtituebat.

Ad eluendum hunc maxillæ ſinum aliquoties de die inmiſſa fuit Infuſio ex herbis detergentibus, depurantibus & leviter adſtringentibus compoſita, cui aliquot adjecta fuit Mellis Roſarum copia; ſimulque maxillæ circumjecta fuit Faſcia vulgaris, in quatuor capita fiſſa, quæ ad verticem & ad nucham, fuit firmata, idque eo factum fuit ſcopo, ut labio aperturæ ſinus adpreſſo aer arceretur, ac immiſſi liquoris effluxus præverteretur, & ut ſimul extenuata pars oſſis maxillaris ſuſtine-

Digitized by Google

retur leviterque reprimeretur. Et hac ratione palliativam hujus vitii curam, dum radicalem non nisi ab insueto Naturæ molimine sperandam, nequaquam ab arte exspectandam esse, prævidebamus, fuimus adgressi; bonoque cum successu huic methodo inhæsimus; qui enim per aliquot horas intus relictus fuit, liquor, semper exiit immutatus, neque vel unquam levissima contractæ putredinis aut acrimoniæ edidit indicia: quæ cavi parietibus obducta est, membrana neque intumuit, neque ullum unquam stillavit sanguinem, nec alia ulla propullulantis carnis fungosæ signa obtulit: quod priori sui parte valde extenuatum & quasi emollitum erat, os maxillæ, majori illa, quam a liquore intus coërcito subierat, pressione liberatum, intra breve trium septimanarum spatium ita fuit restitutum, & induratum, ut sola superfuerit pars ossis prior, quæ circum sinus orificium est, quæ digito prementi aliquantulum obsequitur ac leviorem fragorem edit, pristina omni reliquæ parti restituta constantia & duritie: quodque instituta iteratis vicibus mensura, in principio bina ad minimum liquoris cochlearia capiebat, sinus cavum, osse sese restituente, pedetentim eousque fuit inminutum, ut post tres septimanas unicum tantum cochlear comprehenderit.

Ex hoc autem tempore inmutatus ferme perstitit huius vitii status; eandem ac ante binas septimanas, capit liquoris inmissi mensuram; quod in sinum ducit, orificium, postquam primum a retracta, qua cingitur, membrana parumper fuerit auctum, nunc eandem servat amplitudinem, quodque ferme semipollicarem habet latitudinem, vix $\frac{1}{4}$ partem pollicis altum est: integra etiam sanaque perstat, quæ hunc sinum investit, membrana, nec, nisi specillo tacta ac explorata, dolet unquam, molestumque & ingratum, quem aëris, sinum adintrantis frigus faceret, sensum prævertit lamina coriacea, tenuior, sinus orificio major, quæ eidem simpliciter opponitur: hæc simul præcavet, quominus ingesta, sub manducationis actu in ore circumducta, ad gingivæ labiique inferioris intervallum delapsa,

Digitized by Google

ſa, ſinum ingrediantur, ac ſenſilem illius membranam contracta acrimonia aut putredine alienent; quæque duplici huic ſcopo ſufficit & egregie ſatisfacit, in eo laminæ argenteæ aureæve videtur anteponenda, quod mollitie ſua & obſequio ne minimam quidem in gingivam ac tenuiſſimam, quæ ſubjacet, maxillæ tabulam vim premendo exſerat; quod etiam, dum nulla, qua prematur, ſpongiola indiget, ipſum ſinus orificium nullo diſtendere valeat modo. Sic, omiſſo tantum ab aliquo tempore faſciæ deſcriptæ uſu, (quæ indurato iterum oſſe ac ſinu lamina coriacea tecto, nullius amplius eſſet utilitatis) quotidie expoſitam antea Lotionem continuat æger & absque ullo cæterum incommodo rebus ſuis vacat. Atque eadem hac via pergendum eſſe, putaverim, neque aliud quid hic agi poſſe, crediderim, niſi ut graviora, quæ ex hoc vitio, ulterius degenerante, oriri poſſent, mala & ſequelas omni opera prævertamus; eoque fine e re eſſe, exiſtimaverim, ut ſtrictius obſervare pergat vitæ regimen, ac inprimis ab omnibus illis religioſe caveat, quæ majorem humoribus inducere valeant acrimoniam, aliove modo internam ſinus membranam inflammare ac alienare poſſint.

Ex deſcripto hoc Caſu videmus, quousque nonnunquam ex cauſa quadam acceſſoria mutetur partium conformatio, nullo cæterum in ipſa illarum ſubſtantia contracto morbo: vel enim hic anguſtior eſt canalis, qui infra alveolos Dentium Caninorum & Inciſorum in oſſe maxillari eſt exſculptus, qui diſtentionem paſſus, vitium hoc peperit; vel forſitan una tantum fuit cellularum, quæ oſſis hujus Diploen faciunt, quæ in tantæ amplitudinis ſinum fuit verſa, ut bina liquoris inmiſſi cochlearia capere potuerit; nullum hic obtinuiſſe oſſis morbum, cunctæ, quæ hic concurrunt, circumſtantiæ abunde docent; integra ſanaque eſt, quæ ſinui ſuperinducta eſt, membrana ac ſtricte admodum oſſi adhæret; nullibi os nudum adparet, ſed omni ex parte tectum; nullæ unquam viſæ fuerunt oſſis carioſi eroſique ſquamulæ; quique immiſſus fuit,

Digitized by Google

fuit liquor, semper exiit inodorus, nullave alia putredinis aut acrimoniæ signa edidit: ac verisimillimum est, solam esse humoris intus effusi copiam, quæ premendo, præternaturalem hanc distentionem peperit. Quænam vero causa fuerit, quæ majorem hanc humorum effusionem produxerit, obscura admodum res est; nulla parti vitiatæ extus illata fuit vis; primumque mali fomitem in interioribus potius quærendum esse, plus quam probabile est; quonam autem ex fonte intus manaverit, detegere non licuit; disruptam erosamve alicubi arteriam humorem hunc fudisse, nullo constat indicio, ipsaque etiam obloqui videtur humoris extracti natura; sola forsitan fuit Anastomosis Pathologica vasorum, ad membranam cellulæ alicujus osseæ pertinentium, quæ majorem produxit humorum effusionem, quæ premendo effecit, ut tenuissimi cavernulæ parietes cesserint, ac gradatim aucta distentione, (vix enim ullus dubito, quin ex longo tempore contractum hoc vitium, lento admodum gradu increverit) fuerint soluti; ita cum cellulis proximis confluente, quæ primum erat dilatata, sensim sensimque auctum fuisse sinum, donec cunctæ, quæ utrique ossium tabulæ interjectæ erant, cavernulæ fuerint destructæ; ita tandem sinum hunc ipsis externis ossis maxillaris tabulis fuisse circumscriptum, quique majori copia intus effundi perrexit, humorem premendo, tandem ipsis his tabulis vim intulisse, cumque posterior, fundo oris obversa, duplo crassior esse solet anteriori, priorem illam primum cessisse, ac continuata pressione eousque fuisse adtenuatam, ut solutis aut a se mutuo repressis fibris osseis, humor exierit, ac elevata, quæ labium ac gingivam vestit, membrana, descriptas antea vesiculas efformaverit.

* *Haga Comitum Onoldum missa d. 20. Martii 1778.*

* OB-

Digitized by Google

OBSERVATIO IV.

Dn. D. CORNELII PEREBOOM.

De

mirabili virtute Sedi sive Sempervivi majoris in morbis convulsivis.

Virgo 36. annorum multis abhinc annis valetudinaria, ad hunc usque diem convulsionibus corripitur vehementibus, quæ per aliquot tempus quoties cessaverunt, novam scenam repetunt, ita passim, ut artus suprémi omnigena contorsione circumagantur & in dorsum trahantur, dum interea pedibus calcitrat, & caput in gyrum torquetur faciemque spasmus in vultu deformat. Accedit, quod continuo de stomacho queritur, qui ructibus nidorosis, vomitu, cardialgia, dyspepsia, brevi Scorbuto, vitiatus est. Quare semper in curatione convulsivi hujus morbi præ ceteris primarum viarum curam gessi, purgantibus variis, stomachicis, tonicis, balsamicis, sedativis, prout rei natura in præsenti postulare videbatur, dum interea sic dicta antispasmodica varii generis haud negligenter in usum vocavi. Negari equidem non potest, quod nonnunquam malum pro sat longo tempore siluit, nihilominus occubuit nondum. Novissime rediit paroxysmus quotidie adeo contumax, ut generosiora remedia in usum vocanda mecum tacite ruminatus sim. Incidit tum in mentem tentare efficaciam succi Sempervivi majoris, cujus ideæ rationem in Scholio reddam ingenuo. Scilicet præscripsi, ut vespertina vice sequentem assumeret haustum:

R. Succ. Semperviv. maj. rec. express. Sp. Vin. comm. ā ʒij. pro dosi.

Mane redeuns obstupui, vidi convulsiones non tantum abactas, verum confitebatur patiens, sese tanquam a morbo liberatam. Ita absque ullo convulsionum vestigio per quinde-

Digitized by Google

cim dies degebat noſtra, quo tempore, eodem fere tenore, me inſcio, per quinque dies convellebantur vires, convulſivo paroxysmo quotidiano integram fere horam ſæviente. Accerſitus eundem hauſtum ut aſſumeret auctor fui, cujus effectus cum præcedente quadrabat. Sequenti enim mane convulſiones plenarie ſilebant, & noſtram animo tranquillo in domeſticis occupatam occurri. Duodecim diebus jam placide transactis de novo convulſionibus corripiebatur, quarum impetum, ſucceſſive tertia, quarta & quinta recidiva, unico hauſtulo retardari huc usque datum eſt.

Scholium.

Haud dubito, quin in poſterum elaboratius proferre poſſim, quid & quantum præſcriptus hauſtus in morbis convulſivis valeat. Eſt antepilepticum remedium, quod ab Eccleſiaſtico Ultrajectino DE BACHIENE pro arcano ſat diu diſtributum eſt, & certa ſub cautela nonnunquam cum inſigni fructu adhiberi licet. Cum vero NATURÆ CURIOSO decet, Arcana, quæ in commune commodum cedunt, detegere & publici juris facere, Lectoribus haud ingratum erit, quæ haud levi opera & per varias ambages aſſecutus ſum, ulteriori experientiæ commendare.

Haga Comitum Onoldum
miſſa d. 5. Maii 1778.

OBSERVATIO V.

Dn. CHRISTOPHORI FRIDERICI SIGEL.

De

Phalena, Noctua elingui ejusque larva, in Dianthi hortenſis flore reperta.

Larvam, cujus deſcriptionem hic trado, die xviij menſis Iunii in flore dianthi hortenſis multiplicato inveni, quæ valde

Digitized by Google

valde vegeta magnam floris jam jam devoraverat partem. Eam, quum antea me vidisse, haud meminerim, rarioribus forte annumerandam esse existimavi: igitur, quo magis mihi innotesceret ejusdem & vitæ & metamorphoseos ratio, captare illam & scatulæ æri pervio includere, dianthique petalis porro alere volui.

Hæc itaque carceri dicto nunc commissa, a xviij die Iunii, usque ad secundum Augusti, altero quovis die, novum atque recentem a me accepit dianthi florem, quorum petalis, quam diu recentia atque succulenta erant, vescebatur, ac per totius temporis spatium alacritate haud imminuta fruebatur. Tertio Augusti die viribus demum eam languescere vescique desinere observavi. Quarto Augusti larvam pilis setisque orbatam, eam vero iisdem rarius contextis circumvallatam operculoque scatulæ affixam, deprehendi. Textura hæc, quæ sensim sensimque multiplicabatur & paucis sequentibus diebus magis densa apparebat, die xvj. aperturam ovalem protinus nacta, phalænam hanc fere apteram enixa est.

Die xvii Aug. phalænam flori dianthi in scatula contento, jam vero marcescenti insidere & ovula excludere, eorumque IV horarum spatio nr. XXI. in ejusdem petala arida deponere, vidi.

Ovula margaritas albissimas nitidas minimas & conglutinatas referebant, excepto, quod puncto minutissimo nigro quodvis insignitum esset.

Descriptio Larvæ.

Corpus articulatum, articulis decem, 12. lin. longum.
Caput pilis tenuissimis albis tectum.
Frons cum ore nigra, nitida.
Cornicula frontis duo, multiseta, nigra, setis inæqualiter longis, tenuissimis, ad extremitates globosis.
Fasciculi pilosi aurantii coloris, quatuor in medio tergo.

Digitized by Google

Ad tertium articulum cornicula utrinque bina, quorum alterum corniculis frontis simile, alterum vero fasciculum tenuissimorum alborum pilorum constituebat.

Pedes thoracici sex acuminati.

— abdominales decem truncati.

Cauda erecta multiseta nigra, setis in extremitate globosis.

Cornicula frontis & thoracis nec non cauda pilis tenuissimis fuscis circumvallata.

Tergum pone fasciculos aurantiacos, ocellis tribus duplicatis, punctum scilicet album circulo nigro & kermesino includentibus, ornatum.

Linea lateralis maculis VIII. kermesinis oblongis, quadratis distincta.

Sub linea laterali, sex lineæ brevissimæ albescentes, pilis tenuissimis raris conspicuæ.

Vid. Fig. 1. Tab. I.

Descriptio Phalænæ.

Corpus segmentis VIII constans, ovato-oblongum, longitudine IV. lin: scrupulosque 6. Paris. æquans.

Segmenta in tergo & ad latera cinereo holosericeo nitente colore gaudentia, ad limbum pilis tenuissimis pallide fuscis, cincta sunt.

Abdomen ad latera hirsutum pallideque fulvum, regione media glabra cinerascente.

Caput superne pilis tenuissimis pallide fulvis tectum.

Os absque lingua manifeste spirali.

Oculi nigri.

Antennæ setaceæ tenuissimæ non ultra lineam longæ.

Alæ, respectu corporis, minutissimæ, reflexæ, vix lineam latæ neque multo longiores.

Pedes

Digitized by Google

Pedes sex nigrescentes, femoribus hirsutis pallide fulvis.
Anus hirsutus, pallide fulvus.
Vid. Fig. 2. Tab. I.

Notæ.

Larva Phalænæ modo descriptæ, quam maxime convenit cum larva Phalænæ antiquæ. *Linn.* S. N. Ed. xij. T. 1. pag. 825. cujus icones varias *Rœsel* Histor. Insect. T. I. Phalæn. Cl. II. T. 39. 40. & T. III. T. 13. Differt tamen:

1. quod hi Viri nunquam invenerint in Diantho hortensi, sed in arboribus.
2. quod larvis Rœselii, deficiant illa cornicula setosa ad latus articuli tertii utrumque posita.
3. quod in ea icone Rœselii quæ proxime accedit, color præcipuus sit niger, fasciis utrinque binis & media singulis continuis & aurantiis pictus.
4. quod inter binas exteriores fascias circelli albi per omnem corporis longitudinem adpareant.
5. quod a fascia media ad alteram exteriorem lineæ transversæ excurrant, quæ in parva quadrata partem corporis his fasciis interceptum, dispertiantur.
6. quod in tribus postremis & duobus anterioribus horum quadratorum calices albi pilis ciliati constituantur.
7. quod universum corpus larvæ magis pilosum sit.
8. quod phalæna fœmina *aptera*, colore suo magis ad cinereum accedat.

Vaybinga Onoldum
missa d. 16. *Novembris* 1778.

Digitized by Google

OBSERVATIO VI.

Dn. D. IOANNIS ADAMI POLLICH.

De

Belladonae radicis decocto aquoso, sensorium commune afficiente, hinc sensus externos ac internos suspendente, deglutitionem impediente, furores producente &c.

Iohannis *Endters* ex pago *Kirckel* vidua, coram senatu ac multis testibus in confessis fuit, quod a plantæ cujusdam radice a) & quidem ab ejus surculis lateralibus potum aquosum decoxerit b), hujus circiter potus ad mediocris vitri mensuram, aliis hominibus malitioso fine, ad eos furiosos, intellectus sensuumque expertes reddendos, posteaque ipsis res suas furto auferendas, clam cibo immiscuerit, in eo ipsis etiam contigerit, quod, sicuti multi in hanc rem auditi testes juramento deposuere, isti homines, qui potum dictum cum cibis in ventriculum receperunt, & sicuti hi ipsi quoque juramento confirmarunt, statim, deglutito cum cibis hoc potu, persenserint, ciborum acidiusculum c) quodammodo saporem esse, ipsis collum angustius redditum fuerit, ita ut deglutiendis cibis impotentes facti sint, d) etiam linguæ quasi paralysis sequeretur, cum modica intumescentia, nihilo-minus hoc persenserint, quod visus & auditus ipsis sensim sensimque, tandemque dimidiæ horæ spatio plane evanuerit, atque ita in totalem intel-

a) Hæc planta erat *Belladonna*, cujus radix ad examinandum mihi missa est, uti in posterum uberius demonstrabitur.

b) A radicis infuso vinoso maxillæ inferioris musculi convellebantur pronuntiante MATTHIOLO *in* DIOSCORID. Etiam sicca radix dementat. ILL. DE HAEN *rat. med. II.*

c) Succus acoris signa edit, ast lac exinde non coagulatur. OETTINGER *de Belladonna.*

d) Deglutitionem impeditam, somnolentiam, temulentiam inde observavit SICELIUS *de Belladonna p.* 97.

Digitized by Google

tellectus ac ſenſus expertem ſtatum lapſi ſint, ita ut ex poſt nihil amplius noverint de omnibus his, quæ cum ipſis acta fuerint: etiam tunc primum poſt viginti quatuor aut quadraginta octo horarum decurſum, prouti unus aut alter plus minus hujus periculoſi potus cum cibis deglutiit, ſucceſſive iterum intellectus ac ſenſus redierint, quidam tamen adhuc per quatuor aut octo dies poſt recuperatos ſenſus debilitatem quandam ac impotentiam ad fodendum & laborandum perſenſerint. e)

Secundum teſtium edictum, qui de infelicium illarum perſonarum ſtatu durantibus ſuis intellectus ac ſenſuum expertibus circumſtantiis juramento auditi ſunt, hæ labores, ipſis alias ſolitarios, e. g. feminæ, quæ fila ducebant, acu texebant, nebant, vario perverſo ac murmurante modo peregerunt, ut plurimum humi repſerunt, cumque manibus varias perverſas actiones geſtusque fecerunt, etiam urinam a ſe dimiſerunt, præſentesque trucibus ac rigidis oculis aſpexerunt, absque eos cognoſcendo, multo minus acribus acclamationibus ac conquaſſationibus ullum ſenſuum ſuorum ſignum a ſe reddendo, mares, qui a cibo, cui potus immixtus fuerat, validiorem præ aliis portionem in ventriculum receperunt, ipſi in totalem furorem f) inciderunt, ac vario rudi modo evagabantur, ita ut eorum reſtitutio tenacior quam apud feminas fuerit, ipſi etiam dolores in membris, in pectore præprimis ac in capite diutius, quam ſexus ſequior perſenſerint. Interea cum omnes hi ad acta auditi homines tantum unica vice hunc potum periculoſum ante duos, tres, quatuor menſes guſtaverint, ipſi præſentibus rerum inveſtigationibus de nullis ulterioribus hujus po-

e) Cum inſigni virium decremento cachinnos, ardores internos vidit Carl *Act. Phyſ. med. Vol. IV. p.* 324.

f) A radice delirium & furor Eph. Nat. Curios. *Vol. IV. Obſ.* 8. *& Vol. III. Obſ.* 85. Iourn. de medec. *ann.* 1757. *m. Auguſt. ann.* 1759. *m. Auguſt. Ann.* 1766. *m. April.* Blair *Miſcell. p.* 81.

Digitized by Google

potus malis ſequelis conqueſti ſunt. Vulgaris interim fama fertur, quod inquiſita marito ſuo perſæpe hunc potum cibo immiſcuerit; attamen quod ſecundum inquiſitæ confeſſionem trium annorum ſpatio tantum quater factum eſt, ipſe ideo mortuus fuerit, ſaltim, ſicuti etiam conſtitit, ipſe ſubito defunctus, g) & poſt mortem in dextro latere cœruleus ac niger repertus ſit. Inquiſita quidem hæc ſymptomata apoplexiæ, & quod maritus ſuus ſpleneticus fuerit, attribuere vult: alii autem idem frequentiori hujus potus uſui adſcribunt. Cum autem ipſe *Endter* jam ante quatuor annos naturæ tributum ſolverit, ſine quod magiſtratui de omnibus his arduis circumſtantiis aliquod indicium factum fuerit, jam occaſio deficit, cauſam morbi ipſius *Endters* ſufficienter atteſtari poſſe. *Bipontii* die 16. Ianuar. 1771.

Varia in hac hiſtoria conſideranda occurrunt.

Inquiſita ſurculis radicum junioribus uſa eſt.

Radices enim laterales tenellæ, trunco exſucco, viribus eminentiores apparent; cum etiam majori in aqua ſolubilitate gaudeant, plus mucilaginis, pauciorem terræ quantitatem in ſubſtantiam ſuam recipiant, hinc faciliori negotio a primarum viarum chymo- & chylopoieticis ſuccis ſolvuntur. Tenellas enim herbas præ adultis viribus magis divites eſſe non ignoramus, de ſtirpis ideo partibus, cum una alteram teneritate ſuperet, id quoque ſtatuere licet. Ex vegetabilium quoque phyſica conſtat, quod junioribus vegetabilium partibus major teneritas inſit, ideoque majori laxitate ac flexibilitate polleant, plus aquæ, terræ pauculum in ſinu ſuo alant, præ plantæ partibus durioribus, inſuperabili rigiditate donatis, terræ plurimum, aquæ parum poſſidentibus. Cum plantæ noſtræ vires a partibus gummoſis ac reſinoſis pendeant, hinc aqua ſolvet par-

g) Soporem lethalem VALENTINI habet *Act. Phyſ. Med. Vol. II. Obſ.* 119.

Digitized by Google

particulas in ea solubiles, gummosas, & a partibus gummosis quoque resinosæ solutionis vim patiuntur, ac mediantibus his aquæ uniuntur.

Decoctum fecit ex planta nostra.

In acerrimis tithymalis rodens acrimonia evanescit, quando in aqua per coctionem temperatur, sævientem tunc naturam deponunt, veneni larvam exuunt, vires in febribus intermittentibus resolventes insigniores adquirunt, rodente potestate privantur. Acerrima acida fossilia, multa aqua diluta, cicurantur, mitiorem induunt naturam, ut gratam quoque in potionibus aciditatem pariant, morbis inflammatoriis putridis adeo eximiam. Nonne in belladonna nostra ac in aliis forte soporosis plantis per coctionem principium agens magis mobile redditur, eius acuuntur vires, ut maiori in sensorium commune potestate agat, quam radix, aut in substantia data, aut alio modo præparata, infusa?

Mediocre vitrum plenum a potu hoc pernicioso cibis immiscuit.

Planta nostra ex sua natura non est venenata, sed maior dosis eam venenatam reddit. Cum ex hodiernorum Practicorum observationibus constet, eam in variis ac desperatissimis sæpe morbis sive per se, sive cum aliis temperantibus mixtam, felici sub sidere fuisse adhibitam. Hinc perperam GALENUS statuit, venena ex sua natura semper nocere, *in Hippocrat. de morb. vulg. Lib. III. Comment. III. n.* 75. cum usus perversus ea primum venenata reddat. Dosis radicis, quot ad aquæ libram adhibuerit, hic determinata non est, pro hac enim variante, et pro varia cibi quantitate aut qualitate, pro varia denique, qua homo gaudet, ætate, sexu, temperamento, vitæ genere, varias quoque in corpore humano anomalias excitare poterit. Varium cibi condimentum, aut pinguedinis quantitas, cibis immixta, cibi denique ipsi hic differentiam formare poterunt.

Digitized by Google

Ciborum, potu hoc imprægnatorum, acidiusculus sapor erat.

Acidorum alias vegetabilium salutaris plerumque ac refrigerans in corpore animali effectus est. Acetosa ob gratam aciditatem in morbis inflammatoriis acutis putridis adeo extollitur, cum non solum putredini potenter resistat, ast quoque sanguinis æstum egregie temperet, & citam nimis circulationem ad quietem reducat. Acida fossilia primas statim vias rodunt ac inflammant. Nostrum acidum est sui generis proprium, præprimis ventriculi nervis infensum.

Colli statim major angustia oriebatur, ciborum deglutitio impedita erat.

In colli musculis primum irregularis fluidi nervei motus incipit; musculi, linguam elevantes, stylogloßi aliique, ipsi laryngis levatores, illi, qui pharyngem dilatant ac constringunt, levi statim paralysi induuntur, hi ideo vi sua destituti, ciborum in faucem receptioni, ac deorsum in œsophagum propulsioni obicem ponunt. Ipsæ denique œsophagi fibræ circulares, cibos deorsum in ventriculum propellentes, quasi convulsivo motu constringuntur, ut colli major angustia sequatur, efficiunt; cum interim earum antagonistæ, longitudinales fibræ, cibos in œsophagum recipientes, paralyticæ, robore suo careant. Hac enim occasione musculosæ colli partes actionis suspendium experiuntur.

Linguæ etiam paralysis cum modica intumescentia oriebatur.

Cum lingua sit musculus, & hæ partes carnosæ, quæ linguam movent, paralyticæ factæ fuerint, hinc non mirandum, huic organo ab irregulari spirituum motu etiam tale quid contigisse, quod hujus motui resistentiam peperit. Ad justam sanguinis circulationem regularis spirituum motus requiritur, ast hic in linguæ paralysi deficit, hinc non mirandum, in hac parte circulationem majori cum difficultate celebratam fuisse, & quod in ea ratione, qua arteriæ raninæ sanguinem copiosius huic

Digitized by Google

huic organo advehebant, venæ raninæ ea copia in jugulares se exonerare nequiverint, atque ita cordi infundere, hinc necessario sanguis in vasa globulo rubro minora intravit, eorum diametrum dilatavit, majorem intumescentiam excitavit.

Visus & auditus quoque istis hominibus sensim sensimque evanuit, intellectus ac memoriæ eclipsin passi sunt.

Sensuum itaque externorum ac internorum suspensio aderat, quæ confestim potus in ventriculum receptionem sequebatur, ut sensorium commune ab inordinato spirituum motu sensim sensimque impugnatum fuerit. Ex anatomicis constat, quod octavum nervorum par ex corporibus cerebri olivaribus prodeat, linguæ, pharyngis ac laryngis musculis, pulmonibus, cordi ipsi multos ramos suppeditet, plexus in his partibus efformet, juxta œsophagum ac ventriculum decurrat, & in hoc & in illo multos surculos distribuat, pariter plexuum speciem constituat, præterea quoque arctum hujus cum intercostali magno vinculum sit, aliorum nervorum surculis mediantibus etiam cum sensuum externorum organis conjungatur, hinc non mirandum, quod a dicti potus in ventriculum receptione hujus nervi vagi fines tacti appareant, sive jam spiculæ fuerint, sive aliæ quæcunque figuræ irregulares, in succo latentes, abhinc tumultuans idea ad ejus in encephalo primordium delata fuerit, ut sensorium commune inde eximie mutatum sit, ac ejusmodi tristes alterationes in sensuum externorum & internorum organis produxerit. His accedit, quod cordis vires fortius sollicitentur, ut sanguis majori impetu per arterias carotides ad encephalon ruat, hinc plenaria in spirituum & in sanguinis motu anomalia surgat. Ipsæ quoque ventriculi membranæ cum encephali membranis magnam affinitatem alunt.

Successive iterum ad intellectum sensusque redierunt, apud unum tamen longius, apud alterum tardius duravit.

Cum hujus potus portio non tanta fuerit, ut mortem intulerit, hinc sensim a corporis nostri succis ita involvitur,

Digitized by Google

ut vi sua activa destituatur, sensim iterum sanguinis ac fluidi nervei æquabilior in corpore evadit circulatio, systema in encephalo nervosum liberum fit, quiescit sensorium commune. Varia ætas, sexus, temperamentum, vitæ genus, varia potus quantitas hic differentiam format. In divite plethorico multo periculosior erit hujus decocti assumptio, quam in paupere, humorum minori quantitate gaudente, & cui cœlum opes denegavit.

Quidam adhuc homines per plures dies post recuperatos sensus ad laborandum impotentiam persenserunt.

Cum ad musculorum motum justus fluidi nervei et sanguinis in ac refluxus necessarius sit, unde eorum vis pendet, hinc nulli miramur, quod, cum in encephalo adeo insignis fluidi nervei ac humorum mutatio celebretur, in reliquis a capite distantibus partibus quoque motus irregularis producatur, in eas minori copia influent, cum majori ad encephalum quantitate ruant, necessario in membris debilitas oritur, & hæc tam diu durabit, donec justus denuo in corpore circulus celebretur, debita iterum pro toto corpore spirituum copia adsit.

Feminæ labores suos perverso modo peregerunt &c. etiam urinam a se dimiserunt.

Ad labores suos rite peragendos requiritur sensorii communis integritas, necessaria præterea est in humorum circulatione justa encephali versus reliquum corpus proportio: aut hic ob sensorium commune male affectum talis in toto corpore mutatio contingit, ut ubique perversæ actiones emineant. Quid quod octavi paris nervi cum intercostali magno conjunctio in abdomine quoque mutationes insignes creat.

Præsentes rigidis oculis aspexerunt.

Musculi recti ac obliqui, oculi bulbum moventes, paralytici facti sunt, robore debito, ad movendum oculum necessario

Digitized by Google

sario, destituuntur, hinc consequenter oculi immobilitas ac rigiditas sequitur, cum nervi oculorum motorii male affecti sint.

Neminem cognoscebant, audiebant, attactus acrior quoque eos non afficiebat.

Sentiendi ac judicandi facultate destituebantur. Cum sensorium commune omnium nervorum in encephalo originem vocemus, sed sensuum omnium nervi propagines sint harum originum, origo autem male affecta sit, hinc non mirandum, quod, sicuti in visus & auditus organo, ita in reliquis quoque insignes anomaliæ surgant.

Viri in totalem furorem inciderunt, inque varias rudes evagationes eruperunt.

Sicuti sensorium commune sanum insigne imperium ac potestatem & in vitales & in animales corporis nostri motus exercet, ita hoc male affecto a plantæ nostræ principio agente incitato, sicuti in encephalo, ita in reliquis corporis humani partibus horrendas mutationes producere poterit. Accedit, quod major sanguinis ad sphæram osseam cursus levem in cerebri membranis inflammationem accendat, phrenitidis species oriatur, quæ quoque ad fortiorem furoris gradum ascendit.

Virorum quam Feminarum restitutio tenacior erat, dolores quoque in membris & alibi diutius persenserunt.

Cum virorum præ feminis compages magis stricta, minus laxa sit, hinc idea, sensorio communi impressa, firmior insculpta erit, quam apud feminas, tenera magis natura gaudentes. Longius quoque tempus requiritur, donec humorum circulus iterum regulari modo celebretur, fluidi nervei secretio in encephalo ac pectore regularis contingat.

Omnes evaserunt, atque in futurum de nullis malis huius potus sequelis conquesti sunt.

Qui nullas ulterius a planta nostra molestias persentiunt, tunc demum legitima sanitate fruuntur, quando legitimæ fluidi

Digitized by Google

Caulis tres, quatuor, etiam sex pedes alti, rubelli, teretis, primum trichotomi, rami dichotomi divergunt.

Folia plerumque duo ad ramos, uno majore, altero minore, satis magna, ovata, acuminata, integerrima, venosa, in petiolum brevem decurrentia, læte viridia, tactu quodammodo pinguia ac pilosa.

Flores alares, satis magni, violacei, breviter pedunculati, subnutantes.

Fructus maturi sunt cerasa nigra, rotunda, calice persistente dimidia ex parte inclusa, splendentia, quæ intus succum amœnissimum roseum includunt.

Semina innumera, parva, reniformia.

Plures a baccis observationes deleterias possidemus, sed cum mea a radice sit observatio, hinc illæ a baccis & foliis huc non pertinent.

Cæsarea Lutra Onoldum missa
d. 19. *Decembr.* 1778.

OBSERVATIO VII.

Dn. FRANCISCI IACOBI DEMACHY.

Æthiops Mineralis per se.

Mercurium per se, ut ita dicunt, in pulverem nigerrimum converti posse, plurimi nunciarunt autores. Ut plures taceam, Hombergius per quatuor septimanas ad molendinæ alas semper vento in gyrum agitatas mercurio plenam phialam adaptaverat, quo tempore elapso parvam pulveris desiderati quantitatem invenit. Pulverem hunc dicimus æthiopem per se. Huius æthiopis abundantiori & promptiori copia tribuimus pilulis & unguentis quot quot sunt, in quibus mercurius agitatione perpetua coadunatur. Præsto est methodus brevis, sic dictum æthiopem parandi. Mucaginem cum tragacantha

Digitized by Google

tha aut arabico gummi tibi præpara spissam mediocriter, cum hac mucagine hydrargyrum cito contere, non in gyrum, uti moris est, sed in circulos ellipticos inter se factos, quæ agitandi methodus promptiorem hydrargyri extinctionem, ut dicunt, producit.

Post alterutram horam aqua calente infunde, ut solvatur, filtra, & chartulæ adhuc adhærebit æthiops per se, pulvis nigerrimus, leni calore exsiccandus & ad usum servandus. Æthiopis huius dotes non referare solum, sed referatas publici iuris facere menti est; pro præsenti satis sit, si physicis declarem, pulverem hunc ipso mercurio leviorem esse, in calcem albidam, si igni continuo exponatur, abire, multo difficilius in hydrargyrum converti, ab acido vero vegetabili facillime dissolvi, & cum illo sal amellato originem dari, demum axungiæ mixtum, subito in unguentum mercuriale transformari.

Parisiis Onoldum
missa d. XXX. Martii 1779.

OBSERVATIO VIII.

Dn. D. CHRISTOPHORI GOTTLIEB BONZ.

De

Pessо, ex vagina uteri in intestinum rectum transeunte.

E puerperio prodiens prolapsionem uteri patitur femina pagana quadragenaria, cui obstetrix inepta offert pessum ligneum singularis structuræ, nunquam prius a me visæ, & infra describendæ. Intruditur in vaginæ cavum post repositum uterum, ligulisque manubrio ejus appensis circa abdomen firmatur. Gestabat pessum hunc femina interdiu, neque noctu illum ex sinu muliebri protrahere audebat. Ab eo tempore maritus concubitu abstinuit. Non multo post manubrium pessi

Digitized by Google
reci-

recidit, nec ei, cum sua sponte firmiter hæreret, amplius immissum fuit. Sexennio elapso humor ex vagina stillat purulentus, qui, pro fluore albo habitus, variis medicamentis externis quodammodo cessit. Tandem una de quatuor columellis per anum excernitur, & feces insimul ex vagina uterina prodeunt, cum doloribus lumborum atque intestini recti. Cum morbus hic pro more gentis agrestis parvi penderetur, præterfluit sub gravibus ærumnis denuo sexennium. Tandem ægra ad chirurgum civitatis hujus nobilissimum Dn. Zoller confugit, qui, applicato sic dicto speculo ani, primo annulum majorem, deinde minorem, cum duabus ipsi adhuc infixis columellis, tandemque tertiam, quum prima, ut supra dixi, sponte secesserit, partim digitorum, partim forcipum adminiculo, magno cum labore extraxit. Rima, per quam vagina uterina cum intestino recto communicabat, tum deprehendebatur tres pollices longa. Intestino recto immittebatur canalis plumbeus, quo feces ad anum ducerentur, & intestini concretio impediretur, intraque anni circiter spatium ægra sanitati restituta fuit. Vagina uteri vero, cicatricibus valde deformata, plane coaluit, ut nunc ne specillo quidem ad uterum penetrari possit.

Copiam feminam hanc noscendi, ac inspiciendi dedit laudatissimus Dn. Zoller, cui propterea hic publice justas grates habeo.

Iam vero pessum quoad singulas partes, propria ipsarum magnitudine repræsentatas, describam. Constabat ex

1. Annulo majori, Fig. I. A. in circumferentia sua quatuor foraminibus a. b. c. d. instructo.

2. Annulo minori Fig. II. B. ad modum majoris quater in peripheria e. f. g. h. perforato. Uterque annulus lineam unam semis crassus erat.

3. Columellis quatuor, quarum una hic Fig. III. C. sistitur.

4. Manubrio Fig. IV. D. cum suis ligulis.

Pessus

Digitized by Google

Peſſus integer Fig. V. minori forma, ſpatio parcendi cauſa, delineatus eſt, & ita componitur: Annulus minor Fig. II. B. majori Fig. I. A. ope columellarum hujusmodi quatuor, Fig. III. C. totidem foraminibus utriusque annuli a b c d e f g h. immiſſarum, imponitur, ac manubrium Fig. IV. D. per aperturam annuli majoris Fig. I. E. in orificium annuli minoris Fig. II. F. intruditur. Peſſus hoc modo coagmentatus, & in vaginam uteri introductus ab annulo minori uterum reſpexit.

OBSERVATIO IX.

Dn. D. CHRISTOPHORI GOTTLIEB BONZ.

De

Rene dextro abſumto.

Vietor XLV. annorum dolium, vini ſedecim circiter amphoras (Imi) Wirtenbergicas continens, oſtio cellæ vinariæ admovebat, jamque ſeſe ad evacuationem ejus accingebat, cum illud, incautius tractatum, per cellæ gradus lapideos delaberetur, provolvens ſe aliquoties ſuper ipſum virum infeliciſſimum. Lipothymia correptus ad proximas ædes defertur, pauloque poſt eo apportatur pollex abruptus manus dextræ, cum indice dextro inter primam & ſecundam phalangem avulſo. Digitus annularis ejusdem manus in extrema phalange contritus fuit. Alia læſio externa neque in partibus duris, neque mollibus obſervari potuit. Optima confeſtim & medica, & chirurgica auxilia ægroto afferebantur. Mentis compos factus, graves dolores in abdomine perſentiſcebat, neque per unum alterumve diem urinam, fecesque reddere poterat. Triduo vero poſt veſicam iterum, alvumque ſolvit, dolores remittebant, & ſanationis ſpes aliqua affulgebat. Verum enim vero convulſionibus accedentibus octavo a quaſſatione die, exſpiravit.

Digitized by Google

In abdomine aperto reperiebatur serum cruentum aliquot librarum, intestina potissimum crassa passim conspiciebantur gangræna affecta, ventriculi superficies inferior apparuit inflammata, ren sinister duplæ fere offendebatur molis, alias sanus; cumque dexter in membrana adiposa quæreretur, prorsus absumtus fuit. Ceterum nil præternaturale vidi. Thoracis & cranii apertio, ut non necessaria, omittebatur. Compertum postea fuit, defunctum olim nephritide calculosa laboravisse.

Exempla renis alterius, variis modis vel penitus, vel ex parte tantum consumti, referunt Hasenest in Actis N. C. Vol. V. obs. 135. p. 448. Lentilius in Iatrom n. p. m. 357. Felix Platerus in Obs. med. Libr. II. p. 436. Io. Schenkius in Obs. med. Libr. III. part. II. obs. 224. p. 419. aliique.

OBSERVATIO X.

Dn. D. CHRISTOPHORI GOTTLIEB BONZ.

Acarus Ypsilophorus.

Frequens est in fossis suburbanis urbis patriæ, Esslingæ, Mytulus cygneus Cl. Linnaei, testa ovata antice compressiuscula fragilissima, cardine laterali, ab eodem in hunc modum descriptus in Systematis naturæ, Vindobonæ 1767-1770. prodeuntis, Tom. I. Part. II. nro. 258. p. 1150.

Tam autumno elapsi, quam vere huius anni inveni inter labia quorundam horum animalium insecta, modo plura, modo pauciora, quorum formam habitumque externum jam tradere lubet.

Naturalem eorum magnitudinem exhibet Tab. I. Fig. I. & II. Insectum fusco-nigrum est, continuum, ovatum, dorso convexo, notato parte anteriore lineis duabus, pallide flavis, ad latus utrumque exortis, quæ descendunt tractu obliquo,

Digitized by Google

quo, paullumque tortuoso, ac coëunt in medio ejus regionis, qua thorax insecti terminari videtur. Fig. I. III. Inde per reliquum tergum decurrit linea una, longitudinalis, parum tortuosa, pallide flava, cum lineis jam descriptis literam græcam Y. efformans, terminata ad anum in maculam ejusdem coloris, Fig. III. a. quæ ad abdomen producitur, ibique formam ovatam induit. Fig. II. IV. Ceterum abdomen planius dorso est. Pedes octo, filiformes sunt, ac postici longissimi. Animalculum in aqua detentum pronte infra illam discurrit. Nare haud valet, nec in arido insistere pedibus debilissimis.

Microscopio subjectum monstrat Fig. III. IV. duos oculos, sitos ad latera capitis, duas antennas pediformes, tribus obscurioribus articulis instructas, os, absque rostro, inter radices antennarum, pedes numerosis setis ornatos, sexies articulatos.

Insectum Acaris adscribendum esse, ex dictis patet. Eundem Acarum, sed unicum saltem, in Mya pictorum Linn. reperi, frustra deinde quæsitum in multis hujus speciei individuis: igitur Myæ quoque incolam dicere, nondum audeo.

OBSERVATIO XI.

Dn. D. CHRISTOPHORI GOTTLIEB BONZ.

Gemellus alter frustra expectatus.

Gravida mulier XXVI. annorum laborat febri continua, cui superveniunt molimina ad partum, exturbantia subinde cruoris aliquid ex uteri vagina. Sex ita labuntur dies, donec aperiri cœpisset os uteri internum. Obstetrix pedes arripiens, primo prodeuntes, reliquum corpus usque ad caput protrahit. At fetum videns putredine corruptum non ausa est partum absolvere, metuens, ne caput avelleretur. Quapropter ego accitus illud leni vacillante tractu eduxi. Partus erat præmaturus,

Digitized by Google

turus, ſeptimeſtris. Funiculo ligato, placentam uterinam quærens digito uno alterove incidi, pone orificium uteri internum, in ſuperficiem convexam alterius oſſis parietalis. Præterea abdomen maternum parum detumuit. Igitur, quin gemellus reſtaret, non dubitavi. Quum uteri vagina partu prægreſſo non ita ampliata eſſet, ut manum, abſque violentia, ad fetum invertendum matrici inferre poſſem: naturæ ſpontanea molimina exſpectare conſultius duxi. Sed nullus redibat ad partum nixus trihorii ſpatio. Itaque rem diutius differre nolens matrem apte locavi, meque ad fetum verſione extrahendum accinxi. Manu in cavitatem uteri immiſſa, profluebat ingens, cruore tincta liquoris amnii copia. Os parietale adprehendi, eduxi, prætereaque nihil. Poſtea ſeparavi placentam putrem multo labore.

Fetus putridus alterum os parietale in utero reliquit. Idem os ſitu ſuo & reliqui amnii liquoris, & lochiorum efluxum inhibuit, quamobrem nec in puerpera ſolita abdominis detumeſcentia fieri potuit.

Sane & hic errare humanum fuit. Iraſcatur, qui ſe putat ab humano alienum!

Poſt ſex hebdomades ſphacelo ex metaſtaſi febrili orto, tantum non omnem femoris ſiniſtri muſculoſam fabricam devaſtante, mortua eſt.

Viſcera erant bene conſtituta, uterusque ſaniſſimus: id quod Sectio docuit anatomica.

Eſslinga Onoldum miſſæ d. 15. *Aprilis* 1779.

OB-

Digitized by Google

OBSERVATIO XII.

Dn. D. CHRISTOPHORI IACOBI MELLIN.

De

Capitis læsione, symptomatibus & medendi ratione.

Anno 1778. die 25. Novembris, miles quidam nomine Rauschenbach, XXVI. annos habens, in conflictu ab alio viro ebrioso bombardæ ictu percutitur. Dextra pars ossis frontis usque ad processum iugalem ossis temporum contusa, regio vero ossis temporum dextra, itemque oculus dexter sugillatione signatæ erant. Mox vomitus & bilis & lumbricorum numero septem, deliquia animi, dolor tandem capitis lancinans cet. oriebantur. Pulsus erat celer, durus: hinc venæsectio adhibita, & potus acidulus præscriptus ex succo citri aqua mixtus, itemque mixtura ex Elixirio Halleri & Spiritu Vitrioli ana Scrupulum unum, aqua communi unciis quatuor & Syrupo Violar. uncia una, concinnata, cochleatim sumenda data fuit. Eodem die, scilicet 26. lintea aquæ saturninæ Goulardi intincta pro fomentatione frequenti adhibebantur.

Post meridiem hora secunda iterum vomitus cum agmine lumbricorum. Hora quarta clyster adplicatur, sed sine fructu. Vespera sexta convulsiones accedebant, & his finitis vomitus aliquot enormes, sed sine vermibus. Dolores adhuc durant, quamquam minori gradu. Versus noctem Laudani liquidi Sydenhami guttas XII. in Aq. Menthæ piper. drachma duabus partitis vicibus assumit æger. D. 27. Iterum mane clyster datus est, sine emolumento. Vrinæ ne guttula fluit. Hora septima iterum vomitus repetiti, maxime post potum, & convulsiones. Aegrotus mentis iterum compos, adhuc de doloribus persistentibus conqueritur. Continuatur mixtura vitriolica temperans; pro potu sit serum lactis. Ad locum affectum adplicetur vesicatorium emplastrum. Post meridiem cly-

Digitized by Google

clyster. Vrina fluit; alvus constipatur. Ad seram tribus vicibus laudani liquidi Sydenhami correcti guttas octo assumit.

D. 28. Nox fuit placida: alvus adhuc nullam dimisit excretionem. Vesicans bene operatur, tamen dolor persistens, mens nonnunquam alienata, per intervalla erectior tamen. Iterum clyster; & duas horas post mixturam ex pulpa tamarindorum sale Glauberi acuatam, cochleatim sumendam ordinavi. Hirudines tres iuxta aurem adplicatæ voto respondent. Vespertino tempore ægrotus, quia nulli secessus venere, clysterem accipit sale communi magna copia acuatum. Versus nonam & undecimam Laudanum.

D. 29. Alvus officio respondet: nox inquieta; tamarindorum potio continuatur. Vespertino tempore dolores augentur; hinc ad guttas Laudani refugium.

D. 30. Noctem quiete transactam excipiunt mane dolores intensissimi. Bis clysteres adhibentur & omni quadrihorio Laudani guttæ sex.

Die primo Decembris. Dolores persistunt. Alvus & urina sponte fluunt. Pro potu infusio theiformis ex millefolio, arnica, sambuco & fœniculi semine. Hora septima vespertina delirium & convulsiones per horæ spatium durantes redibant.

D. 2. Laudanum quietam noctem produxit. Mane tamarindinata potio largiori dosi assumta, urinam quidem, sed nullam alvinam excretionem procreavit. Versus quintam horam convulsivi motus cum deliriis coniuncti adeo enormes, ut emprosthotonum & opisthotonum æmularentur.

D. 3. Noctem inquietam sequitur dies meliora promittens. Nulla alvi deiectio: æger debilis; clystere prægresso assumitur pulvis ex cremore tartari & ialappæ rad. āā Scrupulum semis & Sulphure aurato antimonii ad granum unum, compositus. Duæ largæ evacuationes alvinæ. Hora tertia pomeridiana iterum convulsiones per sesquihoram durantes. Dolores nec laudano cedentes. Ita

D. 4.

Digitized by Google

D. 4. Nox inſomnis. Veſicans repetitur. Continuatio decoctionis tamarindorum & ſeri lactis. Vrina fluit, alvus lubrica eſt. Dolores minores, hora tamen ſeptima & undecima convulſivi motus redeunt. Ante decubitum Laudanum.

D. 5. Somnus erat placidus; dolores ſunt minores: continuantur medicamina. Veſpera quarta dolor augetur, & redeunt hora undecima convulſiones.

D. 6. Alvus bene reſpondet. Continuatio medicamentorum; ad veſperam Laudanum. Ceterum ægrotus dolorem & gravitatem capitis, vertiginem & oculorum pungentem dolorem, ſi lucem aſpicit, ſentit.

D. 7. Relatio, ſine convulſivis motibus dolorem ſummum per totam noctem ægrotum excruciaſſe. Alvus clauſa eſt; clyſter bene operatur. Poſt meridiem doloribus iterum auctis omni bihorio laudanum ad guttas ſex datur. Locus affectus tumidus ad tactum digiti cedere videtur, valdeque doloroſus eſt. Idcirco

D. 8. Cataplaſmata ex mica panis cum Aq. vegeto-minerali Goulardi decocta omni bihorio mutanda, tepideque applicanda fronti, iubeo. Medicina nulla.

D. 9. Continuantur per noctem inquietam dolores & cataplaſmata. Aeger de debilitate ſtomachi conqueritur. Elixir acid. Halleri cum Elixirio Vitrioli Mynſichti in anatica proportione ad guttas viginti omni bihorio.

D. 10. refertur. Prima vice ſeptem per horas quieviſſe ægrotum, appetitus redit. In- & externa continuantur.

D. 11. Nox fuit inquieta, forte ab uſu cereviſiæ? In occipite & nucha dolorem urentem ſe ſentire contendit ægrotus. Opponitur huic ſymptomati veſicatorium pone aures & ad nucham usque ſe extendens.

D. 12. Continuatio doloris. Veſicatorium reſpondet votis; oris præterea amarus ſapor & nauſeoſus, rugitus cet. ab ægroto percipiuntur. Pulvere iam dicto purgante utitur & ſex vicibus purgatur.

Digitized by Google

D. 13. Nox quieta. Cataplasmata continuantur. Elixiria jam dicta iterum adhibentur.

D. 14. Aeger bene valet. Nulla medicina. Vespera quum deligatio fieret, in animi incidit deliquium.

D. 15. Caput grave, dolor in fronte pulsativus.

D. 16. Relatio est. Heri secunda post meridiem hora, pus per nares & os fluere incepisse & effluxum ad seram usque noctem perduravisse; noctem transegisse bonam, dolorem cessare, halitum oris vero male olere. Hodie quoque effluxum perdurare, verumque pus male olens effluere. Medicamenta nulla; pro potu emulsio communis ad vires restaurandas. Cataplasmata omni, qua par est, diligentia continuanda, mutanda.

D. 17. Omnia uti heri.

D. 18. Evacuatio puris adhuc durat; dolores magis magisque imminuuntur. Luciditas oculorum eximia, continuatio rationis medendi.

D. 19. Fœtorem oris ut corrigere & forte in ventriculum nocte delapsum pus evacuare possimus, pulverem iterum purgantem dedimus ex cremore tartari & rad. Ialappæ pond. singulorum grana XV; qui, uti die 20. refert ægrotus, quinque excretiones alvinas & una vice vomitum valde fœtentem produxit. Cetera bona.

D. 21. & 22. non adeo bene se habuit.

D. 23. Quo iterum ad illum accedebam de vertigine conqueritur. Pulvis iterum purgans ex granis 12. Ialappæ & grano uno Kermes mineralis datur.

D. 25. narrat, se tres vomitus & sex sedes habuisse, itemque magnam lumbricorum excreviſse copiam.

D. 26. Vertigo & caligo oculorum redeunt. Fugantur emplastris vesicantibus ad suras adplicatis, quibus opium & camphora addebantur. Ita iterum e lecto surgere poterat.

D. 28. Cataplasmatum usus sensim minuebatur. Cortex iterum Peruvianus in substantia per aliquot dies continuabatur.

Et

Digitized by Google

Et tali ratione sub novi anni auspiciis aliquoties adhuc illum adii & restitutum, quamquam debilitatum, vidi, illique valedixi.

Læsiones capitis semper fere sunt periculosæ, non raro mortis caussæ.

Locus affectus, symptomata urgentia, convulsiones scilicet & deliria itemque dolores, probabilem internam læsionem factam esse, affirmabant.

Quibus si addis vermium evacuationem, mirum consensum nervos inter & intestina deprehendimus. Opii usum, quem Angli adeo miris extollunt laudibus, etiam hocce in casu non sine fructu adhibitum fuisse, relatio testatur.

Externorum resolventium & in altum materiam stagnantem quasi evehentium summam in tali casu utilitatem, vesicantia adplicata in locum affectum, declarant.

Maximam vero curationis partem absolvit Natura benigna a cataplasmatum operatione adiuta, quæ pus & materiem stagnantem per emunctoria evacuavit & eduxit feliciter.

OBSERVATIO XIII.

Dn. D. CHRISTOPHORI IACOBI MELLIN.

sistens

Sectionem viri apoplexia extincti eiusdemque pedis monstrosi.

Vir satis robustus atque obesus, qui, quamdiu sanitas eius erat constans atque sat valida, nullum, quod in sensus cadebat, morbidi status testimonium dedit, quam quod pes dexter monstrosus esset, ita, ut malabarici hominis pedem elephantinum si non superare, saltem æquare videretur. Hic vir, inquam, præter hocce malum adeo bona fruebatur valetudine, ut anno ætatis suæ LXVIII. iter in Italiam facere possit. Anno 1774. in itinere, cum Triestæ viveret, diarrhoea

Digitized by Google

corripiebatur adeo enormi, ut & tormina summa, & sanguinis per alvum evacuatio consociata essent, forte & febris.

Medici dabant Rheum, Corticem & in larga dosi Opium & opiata. Reconvaluit. Restaurata sanitate patriam iterum petiit, & per aliquot hebdomades satis bene se habuit, cachecticam tamen præ se ferens faciem. Tandem præter omnem expectationem, quum ex convictu, cui & mihi interesse licuit, domum redux & lecto se committens suspiria inter assurgere conatur, eodemque momento vita cum morte commutata, prostratus sine sensu & motu iacet. Accedimus medici. Venæsectio imperatur, acetum & salis ammoniaci spiritum faciei affrico. Oxymel tandem squillæ aqua mixtum infundere iubeo. Sed omnia in cassum.

Adstantes narrant, defunctum quartum jam esse ex familia sua, apoplexia extinctum. Altero die sectioni subiicitur corpus, ut petitis amicorum satisfiat.

Sequentia notatu digna in medium proferre liceat.

1) In ventriculis cerebri aquæ circiter quatuor unciæ. Cerebrum substantia fuit naturali, omnes vero sanguine venæ turgentes. Lobis transversim dissectis, & in dextri & sinistri posteriori regione polypum invenimus. Cerebellum sanum.

2. Infimus venter multo adipe scatens nil præter naturam dedit in conspectum.

3. Stomachus cibo indigesto aliquo modo refertus. In cardia macula subrubra.

4. In Ileo & Cœco sparsim signa inflammationis & gangrænæ.

5. Epar præternaturaliter magnum, pondere sex librarum communium; in parte concava gangræna obsessum.

6. Vesica fellea lapidem continebat ovalem, drachmam unam & grana XXV ponderantem, bilis paucæ guttæ aderant.

7. Pulmones mucosa viscida materia repleti, ad tactum pultiformes erant.

8. Cor

Digitized by Google

8. Cor naturale. Pericardium aliquid aquæ continuit. Tandem ad crus monſtroſum perventum erat. Defunctus per omnem vitam conſtanter affirmabat, cauſam ejus mali, (Meines Tollfuſſes uti dicebat) phlegmonem fuiſſe, iuniori ætate iam ortam. Faſciis ſemper involutum pedem uti ſiniſtrum exercebat, & per faſcias ita comprimebat, ut ejus augmentum & incrementum impediretur. Mirum quod, cum per longitudinem ſuræ diſſecueremus pedem, nil in conſpectum venerit, quam adeps magna quantitate, & quidem granulata, qua ſeparata, muſculi conſpiciebantur quaſi arte anatomica præparati eſſent.

Epicriſis.

Forte & ex hæreditate relicta prima ſtamina morbi defuncti. Forte etiam methodus medendi per opiata, anſam dedit? Adipem quod concernit in pede inventam, phlegmonis ſingularem exitum illa demonſtrat. Cæterum conſiſtentia illam granulatam maſſam æquabat, quam bis in mammis cancroſis vidi.

Campodunо Onoldum
miſſæ d. 16. *Iunii* 1779.

OBSERVATIO XIV.

Dn. D. BALTHASARIS HACQVET.

Nova Methodus Trepanationem ſuper oſſe cranii depreſſo inſtituendi, duobus caſibus comprobata.

Quamquam in omni medendi arte non occurrat res majoris prope momenti, ac morbi capitis, neque ulla alia cognitio tam neceſſaria eſſe videatur, quam ea, quæ læſiones capitis concernit, quandoquidem hi artem exercenti frequenter ad-

Digitized by Google

modum sese sistunt, tamen hæc medicæ pathologiæ pars tantis adhuc consepulta jacet tenebris, ut neque signa diagnostica, neque physiologica certi quid nobis adferant; certo nemo jure conqueri potest, pauca hac super re scripta jam, declarataque fuisse, præprimis de insolitis illis, seu inexspectatis casibus, quos externæ saepe causæ in præcipua parte hominis, nempe in capite, efficiunt; at quo progressu? hæ ipsæ lucubrationes, si manu imperiti, aut semidocti congestæ, atque editæ sunt in lucem, quanta saepe attulere incommoda ægro? Hi inscii dicam magis, an infelices auctores, analogiæ duntaxat inhærentes, multa scripsere hac super re, quin ipsi experti fuerint, aut in ejusmodi morborum genere curando sint versati.

Ejusmodi lucubrationes, postquam in imperitorum atque timidorum manus delapsæ sunt, iis stetere tanquam infallibili regula; præprimis si operationes in iis aut in dubium vocatæ, aut plane rejectæ erant. Itaque inprimis necessarium fore existimo, ut practicus autores illos, qui hac super re multa memoriæ tradiderunt, recte cognoscat, quos in duas partes partiri expediet: in perfectos videlicet, imperfectosque.

Primi ii sunt auctores, qui multa, eaque bona de arte medendi rudimenta scripserunt, qui internam simul atque externam juxta morem, qui Hippocratis tempore obtinebat, medicinam perfectissime exercuerunt.

Dein sequitur illud genus auctorum, qui in una duntaxat medicinæ parte operam ac studium suum reponunt, id, quod nostro hoc tempore maxime usu venit: immo multis in regionibus ingenti cum præjudicio fit, ut quisquis medicorum, qui in omni medendi arte versatur, parvi habeatur, aut contemnatur.

Ejusmodi semimedicus, qui in universa medendi arte versatus non est, & præterea sive interna, sive externa media in multis casibus singularis virtutis esse neget, utilissimamque saepe curationem corporis periculi esse plenam dictitet, cer-

Digitized by Google

certisque eandem limitibus circumscribat, raro auctoritate sua timidos ac imperitos homines in partem suam inducit, & frequenter admodum toti humano generi maxima adfert detrimenta.

Quam libenter non cunctatur ejusmodi semimedicus, si in illius manus æger, externo correptus morbo, incidat, aut dum illum interno liberare adlaborat morbo externus accedat: quam multa inutilia, non raro etiam vitæ ipsi nocitura, tentamenta capiuntur? præprimis si medicus aut chirurgicam artem ignoret, aut media in ejusmodi circumstantiis profutura adhibere nesciat, aut alteri magis perito illum non libenter committat, aut denique metu inani perterritus operationibus uti non sibi fidat, licet quidam sit, qui eas adhibere possit. Cujus generis hominibus nullo non tempore sunt auctores ad tollendam conscientiam, si illis de multorum objiciatur morte hominum, quorum vita adhibitis operationibus conservari potuisset. Verum in promptu illi auctores classicos habent, quos tanquam fortissimum antemurale objiciunt, qui diversas operationes infirmo periculosissimas esse dictitant; hoc sese tuentur, inde tanquam acerrimos humani generis hostes illos prosequuntur, qui in alienas ab illis sententias in hoc casu abeunt, mille quoque, si illis fides habenda est, in uno pede stantes sine omni operatione curatos esse in digitis numerant; commemorant præterea auctores, qui multis sæpissime ægris operationes maxima damna, non raro mortem ipsam attulisse testantur. Ejusmodi enim homines nunquam, quomodo operationes aut institutæ, aut quo tempore adhibitæ sint, consideravere; non enim solum intermissio operationis, sed illa etiam aut male instituta, aut loco non opportuno, aut nimis sero adhibita mortem adferunt ægro; quæ omnia in considerationem adduci debent. Quare pauca quædam exempla, quæ primam superius allatam circumstantiam concernunt, commemorabo, eaque memoria digna.

Sub-

Digitized by Google

Sub initium belli Hanoverani anno milleſimo, ſeptingenteſimo quinquageſimo ſeptimo duas imperii civitates vidi. Prima erat Metropolis moſellana. Caſus hic accidit. In celeberrima Abbatia erat quidam rhedarius, hic hernia incarcerata, cum inflammatione laborabat, itaque illi omnis generis fomenta admota, non plus, quam una venæ miſſio, plura vero enemata, hæc, cum effectu ſuo carerent, argentum vivum ægro infundebatur; de inproviſo huic interveniens caſui medicum, qui ſecundæ ex ſuperius allatis claſſibus adhærebat, interrogavi; quis ſit, qui hominem tam miſero modo omni morbo defatigatum necaret, cur illi Herniotomiam non præſcribat? Ad quod hoc mihi reſponſum reddidit: conſilium tuum juvenile non valet, te enim latent pericula; quæ hoc loco accidere poſſunt. Ad hæc ſubriſi, illudque, quod *Zimmermannus* in obſervationibus ſuis adnotavit, mihi in mentem venit, etiam aſellum canis conſperſum naſci.

Caſus 2dus Coloniæ Agrippinæ accidit, ubi duo viri e rota, quæ in littore ad eximendas e navi merces ſerviebat, ejiciebantur, uterque capite læſus erat, uniusque eorum, & os femoris fractum, alter depreſſione cranii in dextro oſſe bregmatis, alter ingenti vulnere in oſſe frontis affectus erat cum fractura ſine depreſſione. Uterque ſub initium mentis impos erat.

Diverſi arceſſebantur medici, qui his duobus medicas adhibeant manus. Hi ægris 16. fere uncias ſanguinis emiſerunt, fomentisque capiti admotis cardiaca præbuerunt. Tandem levata aliquantum vi morbi, ægris paulatim redire cœperat animus, at brevi poſt tempore ambo febre correpti, in hoc curationis genere alter quinque, octo alter poſt diebus mortuus eſt. Cum eo tempore in eadem civitate commorarer, atque in vicinia hoſpitio uterer, poſtridie, quam e vita exceſſerunt, in easdem ædes, ægros aſpiciendi accuratiusque conſiderandi cauſa me contuli. Quos cum in tam miſero valetudinis ſtatu viderem, facile intellexi morbo non congrua, ſed mala

Digitized by Google

mala media fuiſſe adhibita, quare alia media præſcribi debuiſſe judicabam, inter quæ & operationem Trepani ego applicuiſſem. At Theoreticus quidam perdoctus medicus mihi dicebat, ſeſe hoc haud probare poſſe, exemplo ſe tuens recenti, quemadmodum contenderat, quod ægro facile adhiberi poſſit curatio, ſi etiam fractura cranii fiat, aut ipſum etiam cerebrum violatum ſit quodam modo. Hic, ut arbitror, puerum in animo habuit, cui ala molaris cranium confregit, cujus fruſtum ſuppoſitum remanſit adeo, ut tres uncias cerebri amiſiſſet, cui tamen, ut in actis Harlemenſibus Tomo 1mo anni milleſimi, ſeptingenteſimi, quinquageſimi quinti invenitur, quod dein *Ellerus* hoc veluti maximum facinus, & præmio dignisſimum proclamavit, & calvariam terebro perforare ſæpiſſime non neceſſarium eſſe, oſtendit, medicum quoque non ſatis pro dignitate laudare potuit, quod fracti oſſis fruſtum non abſtulerit. Quemadmodum *Ellerus*, qui ſua ætate maxima pollebat auctoritate, qui lucubrationibus ſuis magnam conſecutus eſt gloriam, eamque tantam, ut homines omnem fiduciam in eo reponerent, ita & ego plures ingenti laude dignos viros in promptu habeo, quos commemorare poſſim, qui periculoſam æque & noxiam morbi curationem ac operationes adhibuerunt, idque propterea, quod ipſi nullo tempore eas exercuerunt, aut malo modo, ut opinor, fieri debuit. Quamquam nonnullis ante annis chirurgicis operationibus, in Germania & Hollandia præſertim factis, nullum erat pretium, nulla exiſtimatio, tamen Galli & Angli ſemper male audierunt, & audaces ducti ſunt propterea, quod illis uſu veniat, frequentiſſime cultro uti. Ego quidem negare non poſſum, ſæpe numero pedes manusve abſciſſas fuiſſe, quod minus neceſſe erat, quod, proh dolor! experientia quotidiana comprobat, immo ipſe meam inſcitiam profitear oportet, qui id ſæpius in Gallorum & Anglorum noſocomio feci. *Bilgerus* erat, cui in acceptis referre debui, ut in ſuperfluis mutilationibus adhibendis cautius incedam.

Digitized by Google

Quamquam vero ejus adhortationem salubrem esse ultra cognosco; eam tamen omnibus in circumstantiis valere non posse judico, ille enim de proprio commodo sollicitus fuit, vehementior hac in re interpres Helvetiæ erat, ex quo facile intelligebatur, quantum in omni medendi arte profecerit. Videatur *Tom. IV. memoires de chirurgie, de l'academie de Paris*, pag. 1. anni milleſimi ſeptingenteſimi ſexageſimi octavi.

Verum non memini Trepanatione damnum alicui factum esse, sed certum perspectumque habemus, inter centum homines nonaginta mori debere, quorum vita ejusmodi operatione aut nimis sero adhibita, aut omnino prætermissa sit, servari potuisset. Itaque valde caveamus oportet, ne lucubrationibus ab ejusmodi medicis scriptis, qui non ipsi medicas manus adhibuerunt, quique jure & merito medici perfecti dici non possunt, quandoquidem hi partem tantum aliquam, & vel hanc etiam in superficie exercuerunt, hinc faciles illis aures nunquam præbeamus oportet, quamprimum operatione uti timent, sed ut lucubrationibus stemus potius, est necesse, doctissimorum, expertissimorumque virorum, quod usum trepani attinet, ut in *Memoires de l'academie de chirurgie*, item apud *Ledran*, *Warner*, *Kœlpin*, *Acrel*, *Schmuker*, *Petit*, *Pott*, & aliis ejusmodi auctoribus, qui assiduo labore & quotidiana experientia occasionem nacti sunt, in omni medendi arte sese exercendi, & non sine fundamento de capitis læsionibus judicandi, easque penitus perspiciendi, eamque corrigendi & emendandi, quod tres postremo loco adducti præ ceteris præstiterunt. Itaque ii duntaxat medici, qui ægros aut juvare, aut liberare morbo, & præclare sciunt, & lubenter volunt in clarissimorum facultatis medicæ virorum numero habeantur, eos vero abhorreamus, qui suadere quidem operationem solent, at illam adhibere ignorant. Certe nullus est medicorum, qui una die quam plurimis morbo correptis consilio adesse non possit, idque sine ullo sæpe discrimine, atque detrimento, quid enim requiritur aliud præ-

Digitized by Google

præter compendium aliquod cl. *Home* aut ejusmodi opera memoriæ mandata? At operationi præeſſe longe aliud quid eſt, & majoris momenti, cui cognitio ſola librorum claſſicorum, eorumque perſcrutatio non ſufficit, ſed experientia, dexteritas, & præſens animus requiritur, quas in homine uno dotes raro reperies; id, quod potiſſimum eſſe cauſam judico, quare nobiliſſima hæc medicinæ pars, quam chirurgiam dicimus, ab aliis ſejuncta ſit, & illi hominum generi conſiſa, qui aut pingues Minervæ filii ſunt, aut quos miſere fortunæ conditio omnibus prope ſcientiarum ſubſidiis ſpoliaverat, quemadmodum in Hollandia & Germania barbitonſoribus uſu venit.

Nam neque omnes doctorum compilationes, ſententiam duntaxat perdocti atque clariſſimi medici *Richteri* comprobo, qui, in præfatione operum ſuorum de hernia, in compendiis ſummam latere ignorantiam, dicit.

Duo tamen clariſſimi & ſapientiſſimi noſtri temporis Monarchæ in Germania præclare intellexerunt, hanc quoque Medicinæ partem non minus eſſe neceſſariam ac alteram, eamque neglectis omnibus impedimentis reſtituere, florentemque facere adniſi ſunt, adeo, ut jam magni ex ea fructus percipiantur. Verum ne leges Cel. Academiæ longiori ſermone violem, caſus quosdam practicos, qui mihi obtigerint, de cranii depreſſione adferam.

Sub initium expeditionis 2dæ anni milleſimi ſeptingeteſimi, quinquageſimi octavi, cum Rhenum cum ſociis copiis trajicerem, a Scoto quodam unus noſtrorum ſclopeti ictu leviter percuſſus eſt, ſupra nares in oſſe frontis, adeo ut mentis impos ex equo præceps ceciderit. Vulnus ejus illico alligatum erat, omnes enim in manus Gallorum præter omnem opinionem incidimus, a quibus in pagum quemdam captivi ducti ſumus, cujus nomen mihi excidit, nam diarium, in quo multa mihi magna cum diligentia, & certe quadraginta amplius caſus de cranii læſione partim in captivitate, partim in ultima expeditione Boruſſorum cum cæſareis copiis, adnotaveram, qua-

Digitized by Google

tuor abhinc annis, dum noſtra civitas graviſſimo incendio prope devaſtata erat, flammis conſumptum eſt. Vena inciſa animus ægro redire cœperat, quare illi, ut levi vulnere ſaucio medebamur, nec enim fracturam, nec aliam oſſis læſionem deteximus. Verum poſtridie ejus diei, quam Weſaliam in noſocomium erat delatus graviſſimo capitis dolore adeo cruciari cœperat, ut mentis ſuæ impos fuerit.

Iterum ſanguis emiſſus eſt ad Lb. 1. quantum una appenditur libra, quo quamquam vis morbi levabatur, mens tamen illi non rediit, hinc mihi non tantum in cerebro commotionem aliquam factam fuiſſe, ſed alias præterea læſiones adeſſe judicavi, cumque ſemper Aphorismus *Hippocratis* mihi in animo occuriſſet, videlicet nullum vulnus in capite eſſe negligendum, ſuaſi Chirurgo, qui illa die in noſocomio ſerviit, (altero enim die infirmi meæ curæ commiſſi ſunt) ut illi caput raderet, & videret, an non in altero adhuc loco caput læſum eſſet, quandoquidem, quantum vulnus ſub conſpectum venerat, cauſa nulla ſymptomatum detegi poterat. Quamprimum capilli abſciſſi erant, videbatur elevatio quædam in oſſe bregmatis ſiniſtro, quæ mollis aliquantum erat, certum membranæ epicranii a pericranio ſejunctæ ſignum. Vulnere perpendiculariter inciſo, reperiebatur re vera una pars ad ſuturam usque ſagittalem porrecta, ubi cum lambdoidea conjungitur, & non membrana ſolum muſculi capitis, ſed re vera etiam pericranium ab oſſe parietali ſejunctum eſſe; jam verſus centrum cranii dilatatio facta eſt major, ubi detecta erat depreſſio ab angulo poſteriori & ſuperiori ad medium fere pollicem a ſutura ſagittali ad lambdoideam, quæ mediæ parti oſſis adhæſerat, a qua depreſſione fiſſura quædam ad ſuturam ſagittalem, & ad ſuturam altera lambdoideam porrigebatur. Hoc ipſum patrocinabatur veteribus, qui exiſtimabant, ſuturas ideo potiſſimum adeſſe, ut fiſſuras ultro progredi non ſinant! Noſtro autem tempore, quam falſa eorum fuerit opinio, ſatis ſuperque detectum eſt; quandoquidem

ex

Digitized by Google

ex iis, quæ in partu prolis obſervantur, nos clare docent, cui inſerviant, nempe conjungendis cranii oſſibus, quod fieri in parte inferiore ramicis neceſſe erat, quorum unus magis in ea re laboribus conſumptis detexit oſſis fruſtum, quod ex parte firmiter adhuc adhærebat, Cheſeldenii forcipe eſſe elevatum, illico tantum ſanguinis, quantum unum cochleare capite emanabat, ubi dein ſtilo exploravimus partem incurvatam, quæ ab una ſutura ad aliam longitudinem pollicis habebat, a dura matre ſejunctam eſſe deprehendimus. Itaque tentavimus fruſtum cum elevatorio Cl. D. *Petit* levare, quod vero impoſſibile nobis videbatur, & cum diligentius inquireremus, animadvertimus levem agitationem fruſti non incurvati, totius videlicet anguli oſſis bregmatis, poſterioris, adeo, ut in ſuturis ceſſiſſet.

Hic conſilio ſalutari maxime opus habebamus: conſtituimus itaque ſecundam illi coronam imponere ſuturam verſus ſagittalem, ut hoc modo incurvatum fruſtum levaremus, quoniam morbo hoc laborans pulſum depreſſum indolentem haberet, ſimulque mentis impos eſſet, quod certum encephali preſſi ſignum fuit, & quod influxus ſucci nervei impeditus. Facta ſecunda Terebratione fruſtum levare tentavimus, quod quamvis mobilius eſſet, tamen a ſuſcepto conſilio deſtitimus, quoniam ſanguinis aliquantum perruperat, qui, cum e ſinu longitudinali emanare nobis videbatur, feſtucæ tabulæ vitreæ effectus eſſe putabatur.

Quæ cum ita fuerint, infirmum, maximis calamitatibus depreſſum eſſe intelleximus, isque ſummo in periculo verſari nobis videbatur, ad inſolitum ſtuporem, qui membra ejus occupaverat, tollendum, ante omnia opus erat, poſſeſſionem cerebri levare. Fruſtum totum abſcindere in illa parte, quæ ſuturam verſus ſagittalem ibat, e re non videbatur, propterea, quod corona nullo alio modo applicari poterat, niſi ut ipſi ſuturæ imponeretur. At ſi id feciſſemus, juſta cauſa, ut ab hoc deſiſteremus, fuiſſet oblata, quoniam conjectura læ-

Digitized by Google

sionem sinus adesse assequebamur. Circa os tantum occipitis locus, in quo corona applicaretur, superfuit, quod dum in aliam diem distulimus, id temporis fomentationes debitæ admovebantur, mixtura præterea nitrosa adhibita, simulque enemata emollientia, demum postridie infirmo cum aliquibus sociis mihi soli relicto, tertiam coronam imponere constitui, quo tempore valetudine meliori uti videbatur, amissamque adeo recuperavit valetudinem, ut dicere mihi ipse potuerit, se primum post vulnus in hunc casum incidisse, quod recordari recte amplius non posse dicebat.

At quamquam pulsus ejus liberius meare cœperat, post quatriduum tamen ingravescebat morbus, pulsus, prioribus ante diebus ordinatim procedens, durior iterum & celerior factus est. Quare, ut decem uncias sanguinis chirurgus emittat, jussi, quæ vero venæsectio a sensuum stupore, qui animum ejus defixum tenebat, omnino liberare non potuit ægrotum.

Quinta die iterum tentavi frustum levare, quod cum efficere non potueram, quin illico sanguis profluueret, sine dilatione temporis coronam imponere decrevi, idque non in parte inferiore cranii, ut constitutum erat, (in parte enim incurvata dura mater erat separata) sed in ossis ipsius parte incurvata, primo enim ibi maximam resistentiam sensi, dein sanguis nunquam, nisi e superiori parte, emanabat. Simul mecum ipse cogitavi, fore, ut, si illi parti admoverem coronam, ad festucam pervenirem, quæ sinum versus tendebat, quem, ut experientia quotidiana doctus sum, si a tabula ossea esset sejuncta, durante operatione violare possit.

Quamobrem tertiam hoc modo suscepi Terebrationem, ut corona a me imposita utrinque finem utriusque supra allatæ fissuræ tangeret, quam terebrationem cum susciperem, adjutorem advocavi, qui, cum elevatorio incurvatum frustum sustineret, ut periculum depressionis evitarem. Quum perforatum frustum removerem, reperi exiguam festucam tabulæ

Digitized by Google

læ vitreæ duræ matri inhærere, quæ retrorſum ab angulo poſteriori oſſis bregmatis ſinum verſus longitudinalem ibat. Ego id auferre conabar, cum vero res mihi non ſuccederet, eo quod ſpina in transverſum jacens impediret, quæ meningi firmiter adhærebat, ſanguis decolor profluebat, quin tamen continuaſſet. Hæc occaſio fuit non incurvatum ſolum fruſtum levandi, ſed illud etiam forcipe ſine ulla difficultate, ut feci, auferendi. Quo perfecto deprehendi ibi, ubi feſtuca adhæſerat, quantum dura mater violata fuerit, quantumque ſanguinis coagulati fuerit. Illam cum compreſſeram, ex apertura parva aliquantum ſanguinis purulenti proruperat. Itaque vulnus dilatari, ſemunciamque amplius coaguli ſanguinis emiſi, cum exigua feſtuca, quæ menbranæ arachnoideæ adhærebat, & cum decocto hordei & melle roſato, & tinctura chinata, quo ad membranas purgandas exiguam injectionem feci. Aeger, quem hoc modo levaram, in dies meliori utebatur valetudine, ex quo facile intellexi, me cum ceteris vehementer errare, qui putavimus, feſtucam haudquaquam ſinum verſus falcatum majorem tendere, ſed eam commotione vulnus in meninge factum dilataviſſe, & extravaſato viam egreſſus aperuiſſe. Octodecim dies adhuc, poſt ultimam operationem, apud infirmum remanſi, quem incolumem reliqui, dum captivi adverſa valetudine valentes, ſauciique Coloniam deportarentur, qua occaſione in Gallorum nosocomium vocatus ſum. Nullus dubitavit, quin æger perfecta valetudine gauderet, quandoquidem durante ipſa operatione in dies magis ac magis convaluerat, & octavo jam die dura mater clauſa fuit, quemadmodum peritiſſimus D. *Schmucker* in ſuis chirurgicis obſervationibus ad caſum vigeſimum nonum advertit, qui membranam celerrime concreſcere, & ſanari aſſerit. Eodem modo papillæ carnoſæ accreverunt, ad quarum agmina prohibenda linteum carptum globoſum, ſeu Tampon de Charpie firmiter applicatur, & liquore ſpirituoſo hu-

Digitized by Google

humectatur, ægro, pro interno ſtatu, mixtura antiphlogiſtica adhibetur, quæ etiam cortice peruviano miſcetur.

Die diſceſſus mei illum bono animo beneque valentem una cum reliquis in noſocomio reliqueram. Vulnus, quo pars inferior frontis ictu ſclopetario affecta erat, tanquam commune & ſimplex tractabatur, quod vigeſima etiam die perfectiſſime cicatrice obductum erat.

Cum duobus poſt menſibus Coloniæ ſociis copiis, magna pugna ad Creveld victis, propinquus acceſſiſſem, diligentiſſime in ſtatum mei ægri, quem melius habentem reliqueram, inquirebam, & en! non ſine magno meo gaudio eum in Gallorum noſocomio, quod in monaſterio erat Ordinis S. Francisci obvium habui, optime, vertiginem ſi demas, quæ illi remanſerat, valebat, nullumque vulneris ſignum, præter cicatricem, aderat.

Rariſſime belli tempore in unius, ejusdemque chirurgi manu iidem infirmi usque ad finem manent, propterea, quod militares copiæ nullas ſtabiles ſedes habeant, ſed pro diverſitate circumſtantiarum hinc inde errant, quo fit, ut in aliorum ſemper, & aliorum medicorum manus incidant, qui, quemadmodum diverſarum ſunt opinionum, ita diverſas etiam adhibent curationes, quibus neceſſario evenit, ut, quantum unus attulit infirmo emolumenti, tantum alter demat, imo adferat etiam damni, accedit ad hæc, raros admodum inveniri medicos, quibus vulnerati tuto committi poſſint.

Quamquam ingens ſauciorum copia per ſeptem, quibus cum variis copiis interfui, expeditiones mihi committebatur, quibus medicas manus adhibebam, vix tamen quinquaginta numero, & quibus trepanum applicui, novem, & ex his vix quibus usque ad finem vel curationis vel vitæ, inſervire potui, & hoc quidem nonniſi in magnis principum noſocomiis.

Ad-

Digitized by Google

Adnotatio.

Vir hic ictu ſclopetario percuſſus vulnere ſuo ita me, quemadmodum Chirurgum, fefellerat, propterea, quod in fronte acceptum vulnus veluti ſimplex & commune habebatur, quare ſub initium nulla mala ſuſpicio erat, at ſubſecutus dein lapſus de equo, quo caput graviſſime lædebatur, multo majoris momenti credebatur, id quod vel inde accidit, quod ictus ſclopetarius levem cerebri commotionem effecerit, vel quod ab equo, cui non ſatis firmiter inſederat, ſaltu dejectus erat, id erat ægro incognitum; ego judicavi ultimam cauſam plurimum contuliſſe, quandoquidem mala ſymptomata nonniſi ab incurvato fruſto cranii oriri videbantur. Interea ſit, quidcunque velit, tamen complura exſtant exempla, etiam ſi cerebri commotioni lapſus adſcriberetur, quæ probant, ſi in tempore debita remedia evacuantia adferantur, non inde timendas eſſe malas ſequelas, ſi ſanguinei ſint, contra vero ſi ſanguinei non ſint, certum eſt venæ ſectiones plus mali, quam boni adferre, quibus in circumſtantiis fateor, me quoque judice, Cl. *Bromfieldi chirurgical obſervations and caſes*, methodo plurimum deferri oportere, & *Dovvari* pulvere *) utendum eſſe, quin portione unius, aut duorum ſcrupulorum adhiberi poteſt. Terminato bello, ubi compoſitionem pulveris ex cl. *Monro* lucubrationibus jam noveram, hoc non ſine magno commodo uſus ſum. At quamquam tantus ex hoc fructus per-

*) Deſcriptio hujus pulveris exſtat in *Donald Monro* Beſchreibung der Krankheiten in den Brittiſchen Feldlazarethen. Altenb. 1766. p. 244. Rec. Sal. nitri tart. vitriolat. aa. unc. IV. in crucibulum candens injice, agitetur donec deflagratio, & ſcintillatio deſinat, & adde opii conciſi unc. 1. & in pulverem redige, addendo rad. glyzirrhizae, Ipecacuanhae, ſubtiliſſ. pulveriſat. aa. unc. 1. & dein probe miſceantur omnia. Doſis a gran. X. ad ſcrup. ij. vel drachm. unam.

Digitized by Google

percipiatur, tamen in omnibus sanguineis temperamentis non eosdem præstat effectus, imo nocet magis.

Altera, quæ accesserat, capitis læsio, effecit, ut deinde semper in ejusmodi circumstantiis summa cum cautela procederem, neque apparente vulnere conterritus nihil mali suspicarer, præcipue apud equites, qui præcipites de equo dati non raro occulto etiam vulnere læduntur.

Quod evacuationem sanguinis attinet, quæ in hoc ægro facta est, erat exigua admodum; nam statim sub initium de causis tollendis eram soilicitus, quæ pressione cranii encephalum quoque alterarunt. Interea evacuationes primarum viarum, vasorumque in omni læsione capitis necessarium esse existimo. Primo enim, si capitis læsio gravior sit, viscera abdominalia in suis functionibus turbantur, qua de causa quidquid de aliquo cibi genere supereſt in corpore, mala fit fermentatio, & bilis ipsa acrimoniam contrahit, si non per laxantia aut per vomitum exoneretur. Itaque si ejusmodi materia ad massam sanguineam recipitur, nihil aliud fieri potest, quam ut cruor ipse ad morbi incrementum plus conferat. Non mediocrem inde sum adeptus fructum, ubi fieri potuit, ex vulnere sclopetario, procurando videlicet vomitum ante febrim præcipue, si inflammatio quædam timetur, quæ aut per irritationem, aut per pressionem, succi nervei impedito fluxu, consequitur; hæc tamen obstacula, ut observavi, non semper paralysin procurant. Quo vero magis, aut minus ad medullam oblongatam, vel ejus nervos protendit, ita quoque hæ partes magis aut minus stagnare incipiunt: ut v. g. si in parvagum fluxus impediatur, necessario viscera inflammantur, & deinde in suppurationem transeunt. *Morgagni* de sedibus & causis morborum, in epistola sua quinquagesima prima, confirmat, *Valsalvam* complures de capitis vulneribus feciſſe observationes, quas, post obitum, in suis lucubrationibus, reperisse narrat, in quibus potissimum viscera pectoris depravata reperire fuit. Causa, cur hepar, non vero alia pars in abscess-

Digitized by Google

ceſſum tranſeat, juxta *Bertrandi*, Memoires de l'academie, de Chirurgie, de Paris, Tom. 3. pag. 485. mala viſceris eſt conſtitutio, ubi minima occaſio locum facere poteſt depravationi ejusdem. Ego ſæpe numero ex capitis vulneribus mortuos aperui, & deprehendi fere ſemper viſcera pectoris depravata fuiſſe plus, quam viſcera abdominis. Quomodo vero fiat, ut in nonnullis modo hæc, modo illa viſcerum depravatio capitis vulnera conſequatur, quæ tamen cauſam ſuam, ſuamque originem a pari vago, & a nervo ſympathetico majori potius, quam ſyſtemate circulationis, quod complures aſſeverant, habent, ac ducunt, ubi tamen hi nervi ab uno viſcere ad aliud tendunt, cognoſcere penitus, res eſt valde difficilis. Quo de caſu doctiſſimi viri duas cauſas in commodum noſtrum adducunt. Quarum prima hæc eſt, quod ſæpenumero pars viſcerum debilior ſit, quam ea eſſe naturali modo conveniat, ex quo facile conjicias licet, primam jam viſcerum depravationis cauſam ante fuiſſe, aut ea ſaltem diſpoſitionem habuiſſe talem, ut id, quidquid ſiniſtri accidat, e ſitu ſuo naturali ea dimovere queat. Itaque optimo jure atque merito perturbatum ſucci nervei influxum, in vulnere capitis, ſecundam eſſe cauſam judicare poſſumus, quod ille in circulatione vaſorum illic occurrentium nervis debitam efficaciam neget. Porro autem exploratum perſpectumque habemus, nervos ex compluribus fibris componi, cujus propria origo in encephalo nobis eſt incognita. Nam D. *Thomæ Kirklandii* ſyſtema mihi nondum abunde probatum eſt, qui auctoritate celeberrimi *Halleri* magis nitor, utpote etiam magis de veritate convictus. Fingamus locum cranii incidere in perturbationem, a quo ejus generis fibræ principia ſua habent, quæ vagum informare juvant, & in vaginam ſuperius allati nervi ad locum ſuum proprium atque deſignatum decurrunt, qua de cauſa facile evenire poteſt, ut alter perturbetur, altero immuni.

Ad has conjecturas mihi occaſionem præbuere frequentes læſiones tendinum, ligamentorum, & nervorum, quæ

Digitized by Google

sæpius Spasmus cynicus, Tetanus, Opisthotonus, vel Emprosthotonus sequebatur. Hic media, quæcunque in curationem ægri adhibebantur, effectu suo sæpe carebant, etiamsi partem læsam a corpore disjungerem. Inde colligitur, fibras vaginæ nervorum inæqualiter esse tensas, id quod nullius partis infectio tollebat, quod interjacens membrana, qua fibræ colligantur superiore sui parte multum ex elasticitate sua remiserat.

Ut ex tam variis opinionibus verosimile quid eruamus, accuratissimas adnotationes, quæ viscera, & quæ encephali partes læsæ sint, apud eos, qui ex capitis vulneribus mortui sunt, facere nos oporteret. Quæ res in omni arte medica multum nobis lucis impertiretur. Ulterius quæramus, cur modo viscera abdominalia, modo pectoralia, commotione cerebri dolores ferant, forsitan sic accidit, ut tum, cum commotio ad medullam spinalem facta est, abdominalia majorem ferant dolorem, quam reliqua, propterea quod nervus sympatheticus major potissimum nervis suis ad ea tendit, cum interea viscera pectoris suos a pari vago habeant. At hæc de conjecturis dixisse sufficiat, nunc ad ea, quæ praxim spectant, revertar. Necessitate coactus sum in casu, de quo superius agebamus, frusto incurvato trepanum imponere. Duæ coronæ admotæ, quæ impressam partem elevare deberent, effectu suo carebant. Tertia nobis hoc faciendi summum esse periculum ostendit. At, cum stupor, qui animum ejus defixum tenebat, non remitteret, frustum levare, aut aufferre necessarium erat. Plures erant causæ, quæ ramicem futuras versus perforare prohibebant, quare putavi id in depressione facere, cum jam hæc pars cranii a dura matre esset sejuncta. Hoc modo frustum ossis non elevavi modo, sed eo etiam perduxi, ut aufferri potuerit. Posteaquam impressum frustum, tribus coronis impositis, a fracto segregabatur, frustum fractum, quod nil præter angulum ossis parietalis constituebat, semper insedit, nec dura mater inde sejuncta, quod mihi eo gratius accidit, quo minus frustum fractum avellere cogitavi.

Cum

Digitized by Google

Cum ſæpe ejusmodi portiones fractæ nullius fere ſint momenti, ut *Gauthier* in Elemens de chirurgie pratique, Paris. 1771. cum pluribus aliis animadvertebat, ſi tantum de cetero nihil ſublateat, in quo vero caſu nihil erat, quod timeamus, quum aliunde apertura ſufficiens ſit. Si poſtica parte oſſis parietalis tertiam coronam adhibuiſſem, ſine aliquo emolumento major cranii apertura fuiſſet, ſi etiam ſerius aut citius oſſis fruſtum ſuſtuliſſem, ſine ſublatione enim totius incurvati fruſti, nunquam veram cauſam, aut originem ſtuporis inveniſſem, nec unde ſanguis profluat. Si, ubi tertia corona applicabatur, ibidem ſecunda admota fuiſſet, facili negotio ſuperſediſſemus hac apertura. Hic non dico, per hanc ægro ſenſibile allatum eſſe damnum, interea tamen ſemper, quantum fieri potuit, ab inutili perforatione abſtinendum eſt, ni grave omiſſione perforationis periculum ægro emergat.

Quo in ægro ſigna diagnoſtica, de quibus perdoctus *Petit, ſupplement aux traité des maladies chirurgicales & des operations, qui leurs conviennent, par Mr. Lesne* mentionem facit, inter commotionem cerebri, & extravaſatum ſanguinis ſuper, vel inter, meninges ſtricte obſervari potuerunt, qui quamvis vires ſuas poſt primam venæ ſectionem aliquantum recolligeret, tamen rurſus poſt breve tempus in mentis perturbationem incidit, cumque ſublatione incurvati fruſti duram matrem angeremus, atque extravaſatum tolleremus, illico ratione, cujus erat expers, præditus erat, cum oſſis fruſtum elevandi periculum faceremus, quod cum fieret, ſanguis ob preſſionem ſemper minutam proruperat.

Quantum memoria repetere poſſum, memini eum vomitu laboraſſe, quod ſi factum eſt, ab irritatione originem habere debuit, ubi ventriculi cerebri fluido onerati ſunt, quod *Petit* bona fide adnotavit, & idem ipſe ſæpius poſt multorum mortem vidi. Hic forſitan plus lucis affunderetur, ſi plures cognitiones confirmarem, unde nervorum vaſa, quæ ventrem

Digitized by Google

versus tendunt, aut in vicinia sunt ventriculi, originem suam habent.

Iam rationem reddam oportet, cur in teneris injectionibus chinata tinctura usus sim. Primo enim coagulum fœtebat aliquantum; dein membrana arachnoidea decolor apparebat.

Festucam quod attinet, non dubitavi illam tollere, eo quod illam tanquam corpus heterogeneum spectavi, quod tolli debet semper, vix enim aliquod exemplum adduci potest, quod evincat, ejusmodi festucam sine malo eventu in tam nobili loco relinqui posse, memini me in observationibus *Harlemensibus* in simile exemplum incidisse; at vehementer errarunt ii omnes, qui inde generatim eruerunt semper, & in omni causa, ejusmodi festucam non esse tollendam. Videmus nonnunquam ægros etiamsi debita medicamenta sint adhibita non convalescere, convaluisse vero non raro, si contrariis usi erant, jam quis inde inferet, contrariis semper mediis ægros esse curandos, quibus forte mille necarentur. Inter alios Cl. *Petit* hujus generis exemplum in citato supra opere adducit.

Iam ad alium casum, priori persimilem, quem ego ab ovo ad finem usque tractaveram.

Obs. 2da

Ka'. Sept. anni millesimi, septingentesimi septuagesimi tertii, cum in celeberrima Ducatus Carnioliæ Hydrargyri fodina Hydriensi degerem, vetula quinquaginta annorum, cognomine Catharina Prinzin, per pontem tribus orgyis altum in prominentem rupem prolapsa est, quo factum est, ut dextra pars in osse frontis ingenti vulnere læderetur. Antibrachium dextrum, ad juncturam, fractum erat, etiam in manu sinistra subluxatio facta. Mox similis exspiranti reperta, & ex aquis deportata est; interea sanguis ex ore, naribus, atque auribus incitatius profluere cœpit. Delatæ domum suam, quæ meæ adhærebat, illico aderam, & quæ e re videbantur, ordinavi. Primo venæ sectionem copiosam feci feci; quo facto mediam

post

Digitized by Google

poſt horam ad ſe rediit, primumque dolores ſentire cœpit. Priusquam ad ſe rediiſſet, luxatas partes ſuis repoſui ſedibus, in præcipua capitis vulnera inquiſivi, quæ ita comperi: orbita dextra erat affecta gravi contuſione, & ſugillatione, ubi oculus exiguum ſpaſmum patiebatur. Nervus Williſius his in circumſtantiis pathemate laborabat. Raſis capillis in parte dextra oſſis frontis reperi vulnus magnum, cum ingenti fractura, & depreſſione cranii. Illico vulnus cultro dilatavi, ut hoc modo non muſculus ſolum epicranii, ſed etiam pericranium ipſum, ab impreſſo oſſe ſejungeretur, & nulla interpoſita mora Trepanatio adhiberi poſſit. Cum depreſſionem detexiſſem, & vulnus portione integumenti communis ſpoliaſſem, reperi fracturæ fruſtum in circumferentia 6 pollices pariſios habuiſſe ita, ut fractura 4. lineas a ſinu falcato majore, ſeu longitudinali principia ſua ſumeret, & ultra medium pollicem a ſutura coronali diſtaret, ſeque orbitam verſus teneret. Hæc omnia ita fiebant, ut illa vehementem dolorem inde non ſentiret, quandoquidem hoc eo tempore accidit, quo ſibi nondum reddita erat. Ubi paullo poſt animum recepiſſet ſuum, atque, ut ſuperius memini, de manuum dolore queſta eſſet, vomitu laborare cœpit, quo cibos ſumptos ejiciebat, ex quibus ſigna incoctionis apparebant, calidam aquam ut biberet, præcepi ad procurandum facilius vomitum; at parum admodum ejecerat, cum quieſcere cœpiſſet, laxans lenius adhibui, ut obtenta ſede relevaretur. Capiti ejus carpto linteo ſicco vulnus obligavi, & debitas fomentationes cum ſpeciebus cephalicis in vino, & aqua, coctis adhibui. Pulſum quod attinet, quemadmodum ab initio, ita ſemper, depreſſum adverti, non tamen celeriorem, ac in eo ſtatu naturali ab initio, dein vero augebatur, ut unius minuti ſpatio nonaginta quinque vicibus celerius pulſaret.

Atque ita ægrotantem hanc mulierem in alterum uſque reliqui diem, ubi illam inquietam aliquantum, & quaſi lethargo quodam oppreſſam inveni.

Qua-

Digitized by Google

Quare illico Trepanationem in inferiori parte ramicis adhibui, ut depressa pars faciliori negotio elevari, & si quod extravasatum adesset, effluere possit. Perforatione facta elevatorio cochleato partem efforatam tollere conabar, id, quod difficulter admodum fiebat, quoniam dura mater firmius ossi adhærebat. Ablata hac portione meningem externam non solum in sana corporis parte, sed etiam in parte depressa, firmiter adhæsisse, in ramice tantum superiore separatam deprehendi. Deinde elevatorio mobili a cl. *Petit* invento, per cl. *Louis* emendato, incurvatum frustum levare cupiebam, at incassum omnis labor cecidit, quod cum tentarem de superiore cranii parte sanguinis aliquantum proruperat. Cum ægrotans se deterius non haberet, & pulsus non admodum plenus esset, hac die nil aliud suscipiendum esse judicavi. Medicamenta duntaxat antiphlogistica in illius commodum adhibui, & eodem die 12. uncias sanguinis detraxi.

3tia die Septembris ægra eodem sese habebat modo, pulsum si demas, depressum. Quamobrem constitui mecum coronam in sana parte non adhibere, quemadmodum jam ab 18. id inde annis mihi usuvenit, sed potius perforationem in læsa parte facere, ita, ut corona ramicem capiat. Postquam hanc portionem summa cum cautela efforarem, ope elevatorii in prima apertura iterum portionem læsam elevare tentavi, at & hic operam & oleum perdidi. Hic in auferenda portione perforata non multum laboris opus erat, quoniam ex parte a dura matre sejuncta erat.

Aegrotanti nihil præterea mali accesserat, itaque vulneri adhibui unguentum digestivum cum tinctura chinata mixtum, ad impediendam copiosam suppurationem.

Duram matrem melle rosato tinctura chinata cum aqua hordei mixta obligavi, & ea superiorem partem versus adsperssi. Interne autem singulis binis horis mixturam laxantem sumere jussi.

4ta

Digitized by Google

4ta die eam dum inviſerem, in eodem ſtatu reperi, vultus etiam aliquantulum in optato erat ſtatu, contuſio ſuper orbita fomentationibus admotis non levabatur, itaque cogebar inciſionem facere ad extravaſatum emittendum, quo facto tumor remittebat, ſic duobus poſt diebus palpebras attollere potuit, ſuisque oculis videre, quod antea non potuerat.

5ta die eodem iterum modo ſe habebat, in quo eam tertia fuiſſe commemoravi, quare iisdem mediis uſus ſum.

Eodem modo die 6ta. Sub veſperam tantummodo conquerebatur, ſe angoribus animi agitari, ſomnoque opprimi inquieto. Pulſum pleniorem reperi, & utcunque naturalem. Hinc octo iterum uncias ſanguinis detraxi, quo facto vis morbi remiſerat.

Fomentationes tepidæ capiti admovebantur, quemadmodum interne mixtura antiphlogiſtica.

7ma die denuo tentavi partem depreſſam elevare, quæ vero immota remanſerat. Quamquam nulla mala ſymptomata occurebant, tamen applicationem tertiæ coronæ in portionem depreſſam in media parte oſſis frontis ſurſum vergente non prætermiſi, quoniam priores ſuturam verſus coronalem applicabantur. Cum portionem perforatam, quæ ſejungenda erat, abſtuliſſem, periculumque levando feciſſem, id, ut prima, ac ſecunda vice, nullo modo perficere potui. Tandem ferrula minima intervallum primam inter ac ſecundam, & tertiam coronam diſſecui, hinc magna admodum apertura facta eſt. In perforatione portionis ultimæ primum cognovi cauſam penitus, quare tanta cum difficultate id elevaverim, propterea nempe, quod in hac portione verſus partem anteriorem oſſis frontis portio tabulæ vitreæ fractura longius progreſſa fuerit, quam ſigna in ramice externo facto indicaverint. Ablatione intervallorum facta denuo elevationem facere tentavi. Cum vero elevatorium, quantum ſoluta dura mater admiſit, nempe ad tres prope lineas applicui, præter opinionem, rupta elevatorii extremitate, lamella unius pollicis longa ex tabula vitrea

Digitized by Google

avulsa prosiliit. Interea cum hanc festucam, cujus latitudo dimidii erat pollicis, separarem, contigit, ut hæc festuca non solum duram matrem, sed & membranam arachnoideam, & piam matrem usque ad substantiam cerebri læserit. Quamquam siniſtros admodum ex improviso hoc casu effectus præsagiebam, me tamen non sine magna voluptate opinio fefellerat, quandoquidem malis omnibus caruit sequelis: immo fortuito huic casui in acceptis referre debeo lucem, quæ mihi subin affusa est, ubi videlicet cognovi, acumen hujus festucæ sinum versus longitudinalem tenuisse, quod diligenter perquirens e diploe ichorem oleosum emanare vidi, qui quidem nondum teterrimi erat odoris.

Similem omnino casum habui anno abhinc elapso 1778. Erat Elisabetha uxor Illust. Dom. liberi Baronis de Wolkensperg 49. annorum statura mediocri, & obesa, & temperamenti phlegmatici, postquam per aliquot menses menstruorum fluxus intermisisset, nauseam cum vomitu sentire cepit; id quod inde a mense Majo usque ad primam Novembris continuabatur. Ordinarius qui illi erat medicus suspicabatur in principio ingravidationem subesse, verum postquam malum nulli cesserat remedio, neque alia graviditatis signa sese sisterent, suspicio isthæc omnis evanuit: itaque omnia tentata sunt remedia, quæ & ars medica offerebat, & quæ præsentes circumstantiæ exigebant. Aliquot hebdomadibus ante mortem Ill. infirma amaurosi corripiebatur, attamen post aliquot tempus visum iterum receperat; sed paulo post in maniam incidit, & visum suum iterum amisit, & sic vigesima quinta Novembris vitam finiit.

Cum origo & radix hujus mali in capite residere omnibus videbatur, requisivit me medicus, ut in caput facta sectione inquiram: ablato cranio deprehendi cerebrum flaccidum factum subsediſſe, membrana arachnoidea subtili quodam mucore obducta apparebat, vasa sanguine redundabant: cum partem inde cerebri tollerem, ventriculos omnes vacuos, & exsic-

Digitized by Google

exſiccatos deprehendi, plexus choroideus in toto contractus erat: ſupra thalamo nervorum opticorum vaſa ſanguinea multo ſanguine replebantur, qua preſſione ſua abſque dubio amaurosim procuraverunt: cetera omnia ſitum ſuum habuere naturalem, ſi glandulam demas pinealem, quæ duabus prope vicibus major erat, atque natura depoſcit. Cum jam totum inde removerem cerebrum, inveni in tentorio cerebelli aqueum humorem, cui grandiuſculæ guttæ olei innatabant: ubi dein etiam ipſum tentorium auferebam, in quo nihil deprehendi, quod non eſſet naturæ legibus conforme, in fundo ſolum cranii, quo medulla oblongata tendit, nempe verſus foramen magnum oſſis occipitis, detexi tantum humoris, quantum dimidio cochlearis capitur, cui, quemadmodum ſupra memini, oleoſæ quoque guttæ innatabant; hic humor in thecam dorſalem penetravit.

Hæc perſona tertio primum poſt mortem die aperiebatur, frigus tum erat apud nos, ut ſolet, graviſſimum, montesque circumſiti copioſa jam nive tegebantur: quod mihi mirum omnino videbatur, erat, quod oleoſus hic humor nullum coagulum fecerit, neque erat ullum veſtigium deprehendere, unde hic humor, ortus ſit; nam neque ulcera neque ſphacelus aderat.

Commotio cerebri vomitum certo certius conſequebatur; at unde vomitus exſtiterit, certo definiri nihil adhuc potuit, ſed poſtquam abdomen aperui, deprehendi, præter Domini medici, & aliquorum meorum diſcipulorum opinionem, in utero materno embryonem bene efformatum; longitudo ejus pedem prope attigit; hunc mortuum quidem, quin aliquid violarim, excepi.

Atque ita cauſa vomitus detegebatur, nam uterus apud feminas gravioris jam ætatis, non poteſt non ſine gravi irritatione dilatari, quæ eo quoque major ſit eſt neceſſe, quo minus antea hunc dilatationis gradum expertæ ſunt.

Digitized by Google

Attamen tantum aderat indiciorum, ut, etiamsi signa diagnostica trepanationem non requisivissent, ex ejusdem omissione serius, aut citius gravissimos, eosque admodum siniſtros effectus promanaturos timuerim. Hac die ægræ meæ nihil adhibui medicamentorum, altera vero die, cum eandem inviſerem, ubi alligata erat, saniem adesse deprehendi, quæ non optatæ erat speciei, quare meninges duntaxat melle rosato, & tinctura chinata, ut labia vulneris unguento, de quo superius memini, obligavi, insuper fomentationes admovebantur. Cum hac die venarum pulsum tensum deprehendi, ei 6. uncias sanguinis detraxi constituique continuare mixturam eandem.

Sequenti die, nona scilicet 7bris, in eodem statu erat, ac prius, quare illi laxantia præbui, hoc modo alternatim venæ sectionibus, & laxantibus usus sum. 10. ejusdem pulsum febriculosum & tensum magis, quam alias inveni, qua de causa ei iterum 8. uncias sanguinis detraxi, quo facto ex morbo aliquantum convaluit. Verum cum hac eadem die semisetaceum, quod in locum festucæ abruptæ reposui, auferrem, materia oleosa obtegebatur, & tetri aliquatenus odoris erat. Hac die balsamum Commendatoris, tinctura chinata mixtum, in curatione adhibebam, febris, quæ per accessiones increvit, suppurationem in vulnere exteriori impedivit. Sugillatio super orbita optime in resolutionem & suppurationem tendebat, ita etiam fractura, & subluxatio extremitatum superiorum levabatur.

At 11ma hujus stupore corripiebatur, qui membra ejus defixa tenebat, licet pulsus rarior ac ceteris diebus non fuerit.

Postquam alligaturam resecassem e superiori parte, e qua festuca ad sinum vergebat, materia ejusmodi, de qua supra memini, erupit, quod eo me perduxit, ut constituerim perforationem facere, spe ductus, totum hac ratione frustum aut levandi, aut auferendi.

Itaque

Digitized by Google

Itaque 4tam coronam ſuper tertiam imponebam ſinum verſus, quo depreſſus erat. Cum ſumma cautela perforaſſem usque ad diploem, fruſtum aliquod tabulæ oſſeæ a reliquis, quæ jam perforaveram, ſponte ſejungebatur. Quamquam fruſtum longitudine ſua *Pallaſicum*, idque tenue, elevatorium cochleatum jam jam intortum, non contingebat, tamen id ſtabilitati ejus obeſſe nullo modo potuit. Demum perforatione longius ad tabulam vitream progreſſus eram, at dimidia ſui parte, quantum corona capiebat, ceſſerat. Tentavi ſubin portionem inde vitream tollere, qui conatus, quum irritus ac labor fruſtraneus eſſet, fruſtum firmiſſime adhærens curvata corona perforandum eſſe putavi. Quod fruſtum quum inde tollerem, aliud quoque ſimul jam ſejunctum amovebatur, quod acumen præ ſe ferebat ad ſinum vergens. Quum nullam hæmorrhagiam viderem, quod ſignum erat, feſtucam adhuc nihil læſiſſe, ſubito tentaveram elevare reliquum adhuc fruſtum incurvatum, quod omnium minime incurvatum erat, & vix dimidiam totius curvaturæ partem conſtituerat.

Hæc res optatis meis optime reſpondebat, cum proprio, eoque ad id conſtituto plano, eoque glabro ſtylo diligentiſſime perquirerem, quantum ex dura matre ſupererat, nihil deprehendi, niſi quo prima feſtuca vergebat, qua occaſione detexi, in ſana parte, in qua altera ex perforato fruſto excipiebatur, cavaturamque præ ſe ferebat ad ſinum vergentem remiſiſſe. Alligavi ſubin vulnus, poſtquam cruditatem poſt ultimam terebrationem redundantem cultro lenticulari amandavi, duoque ſemiſetacea tum mixtura ex melle roſato, & tinctura chinata, cum aqua ſerpilli inſuccata, applicabam.

Meningem ab oſſe disjungebat, quo & ad omnia loca, quæcunque a feſtuca læſa fuiſſe arbitrabar. In medendo ceteris alui ſolutionibus, quæ adhuc reſtabant, glomera rotunda ex carpto linteo materia ejusmodi, de qua dictum, inſuccata, uſus eram in loco, quo corona noviſſime applicabatur, paullum ſpiritum therebintinatum adhibebam, cum hoc loco

Digitized by Google

dura

dura mater decolor esset. Vulnera alligabantur, quocumque modo alias fieri solebat. Fomentationes porro adhibere non cessabam. Hic, quamvis pulsum plenum & tensum animadverterem, tamen denuo incidere inutile esse putavi.

Qua occasione quum timerem, ne infirma mulier spasmis corriperetur, quos jam in ore experiebatur, eam spatio 5 dierum pulverem *Dovvari* sumere jussi. Hac die res ex sententia mea successit. Altera die duodecima nempe 7bris plaga luculenta, seu vulnus exterius suppurabat. Meninx in eo itidem loco, in quo frustum novissime trepano perforabatur, ab omni materia purgata erat, atque in loco lacerationis in pus aliquatenus vertebatur, jamque consolidari vulnus cœperat. Pulsus hac eadem die in naturali satis statu mihi videbatur.

Quæ causa fuit, ut pulverem Dowari, de quo mentio facta, non mutarim, & alvum clysteribus emollientibus, & calores restinguentibus, relevarim.

13ma die 7bris nulla mutatio accidit, alligaturam quod attinet eundem modum servavi, quemadmodum aliis abhinc diebus intermisso oleo terebinthinæ.

14ma omnia in pristino, eoque bono statu reperi, id unum accessit, quod scilicet ad sinum longitudinalem materia plusculum erupisset. Quare constitui exiguis injectionibus uti, quas sub ipsum initium adhibui, quamquam brevi tempore easdem iterum intermittebam. Injectio ex aqua hordei, serpilli, & melle rosato, constabat. In pulsu nihil adeo reperi singulare, præterquam quod mollis, & non plenus nimium fuerit.

15ma ad sinum exigua festuca, quæ sponte sua se disjungere parabat, sub conspectum meum venit, quare auferre festucam cogitavi, a quo vero consilio desistere coactus sum propterea, quod firmiter nimis adhærebat, dura mater violatione affecta semiclausa erat.

16-17ma-

Digitized by Google

16-17maque nihil quod majoris momenti eſſet, in infirma deprehendi, pulſus ordinatim, & compoſite procedebat, pulverem Dowari intermittebam, hoc loco curæ mihi erat, ut alvum omni tempore retinerem apertam. Cum ei nulla res appetitionem cibi & potionis tollere poſſet, ei facili cibo utendum eſſe arbitrabar. Sæpe enim edoctus ſum, minus tenuem diætam mali plus, quam boni attuliſſe hominibus, qui ruri degunt, quando per circumſtantias licebat tantum cibi adhibere, quantum opus eſſet ad vires reficiendas; docuit enim me longior vita, uſusque rerum maximarum, experientia præterea in Gallorum noſocomiis longe celeberrimis, quæ in orbe vidi; quanto ſæpius auſtero more ac modo ſuſceptæ diætæ attulerint incommoda, quibus ſæpenumero nimis frequenter adhibita venarum ſectio conjungitur. Tali ratione adhibita morbi curatione humores ſpiſſi redduntur & depravati.

18ma convaluiſſe duram matrem cum intuerer, ſumma lætitia perfuſus ſum, papillæ carnoſæ augebantur, quare omne meum ſtudium in feſtuca auferenda conſumendum putavi, quod mihi proſpere ſucceſſit, cum ea latitudine ultra lineam non diffunderetur, longitudine vero ultra tres lineas excurreret. Iterum injectiones intermiſi, atque ad vigeſimam tertiam diem ſemiſetacea ad alligandum mihi ſervierunt, in illis locis, quibus lamella exfoliata erat. Spatio quinque dierum nulla morbi commutatio facta eſt, nec aliæ partes vulneratæ in deterius vertebantur.

Viceſima quarta mixturam, quam meningibus adhibebam, mutare coactus ſum, adeo, ut nullo medicamento præterquam ſpiritu vini cum tinctura chinata mixto, uſus ſim, idque graviſſimis de cauſis, ut ſcilicet primo glomera rotunda inſuccaretur, dein, ut papillæ carnoſæ in augmento ſuo prohiberentur. Cum corpus ejus debile & infirmum viderem, mixturam chinatam adhibebam, intermiſſis omnibus medicamentis præter potum acidum, cum omnibus diebus infirmi-

Digitized by Google

infirmitatis ſuæ ei ſorbitionem darem. Quæ res ex ſententia mea, cum in medendo duræ matri tempus conſumerem, usque ad diem 11mam 8bris ſucceſſit, quin caſum quemdam infelicem expertus fuerim, qua die mulier valetudine adverſa laborans diarrhœa corripiebatur, qua vulnus exſiccabatur; ac certior factus diarrhœam ab uſu ciborum crudorum originem ſuam duxiſſe, ei laxativum ſalinum præſcribebam, quo brevi tempore convaluit. De capitis vulnere, ſi quæritur, hoc dico, atque confirmo, id 13ma die omnino ſanatum, ac in melius verſum fuiſſe. Immo 9na 8bris ſugillatio ad orbitam exigua inciſione ſublata eſt, nihilque jam, præter cicatricem, ſupererat, quod effecit, ut mali etiam nihil eſſe putem, quod de extremitatibus ſuperioribus exſpectem. Cum ſub ipſum initium fomentationes frigidas corpori admoverem, eæ effecerunt, ut ſubluxatio citiſſime ſanaretur, idque adeo, ut jam ſub finem 7bris tumor omnis detumuerit, utraque tamen manus ad finem usque Novembris leviter tantum ligabatur.

18ma Octobris applicui ſiccum duntaxat linteum carptum, & jamjam ceperat hinc inde exfoliatio partium, adeo, ut 30ma ejusdem vulneri externo cicatrix inducta ſit. Cum vero in loco, quo ultima vice trepanatio adhibebatur, exfoliatio nequaquam, ut ſperabam, ſucceſſerat, vulnus nunquam adeo curabatur, ut obducta illi cicatrix ſit, quum 15ma Xbris, qua jam cicatrix coibat, adeoque, ut illa die non vulnus tantum convaleſceret capitis, ſed & oſſifragium, cum ſubluxatione, curaretur, atque, licet in ea fuerit ætate, quæ eſt gravis, & ad labores invalida, convaluerat tamen ita, ut deinde, quemadmodum in aſperis montium jugis fieri ſolet, gravia pondera cervice ſuo ſuſtinere valuerit, illique ad vitam ſuſtentandam opera manualis ſuffecerit. Poſteaquam 7. annorum ſpatio ibi commorabar, diſcedendum mihi erat, quo in diſceſſu eam ſanam reliqui, nec in tota fodina erat reperire quemquam, qui de valetudine adverſa queri potuerit, eaque omnia inſtitutione Magni mei Mæcenatis, defuncti D. van

Suvieten

Digitized by Google

SWIETEN, debeo; quo tempore multos, eosque varios, ac raros casus in medendi arte expertus sum.

Animadversio.

Quamquam haec mulier, de qua sermo nobis erat, jam quinquagesimum suae aetatis annum attigerat, & licet hoc casu corpus adeo mutilatum erat, tamen febri exigua corripiebatur, quod absque dubio bonis humoribus tribuendum est, simplicique, qua usa est, vivendi rationi, animoque tranquillo: homines enim hujus loci, qui metallum ex venis terrae effodiunt, ut in pertractatione mea de igne subterraneo annotatum reperitur, sanguinis, atque vitae suae prodigi esse solent, quoniam eos religio sua meliora sperare facit.

Interea cum citissime eam ex morbo suo multa sanguinis detractione, & laxantibus, refeciissem, quae meo judicio plurimum ad valetudinem atque ad medendum malis symptomatibus, nec non ad prohibendam disjunctionem durae matris a cranio faciebat. Illius effectum etiam naturae trepanationi tribuo, quae post lapsum decima quarta hora adhibebatur. Facta venarum sectione primum rationis perturbatione liberabatur, visque morbi commotione cerebri laxabatur, ad quod depressionem multum contulisse putes juxta celeberrimum *Pott*, & praeclarissimos alios rei medicae peritos, *Observations on the natur and consequences of those Injuries, to which the Head is liable from external violence by P. Pott* London 1768. Nefas nequaquam duxi altera statim die trepanationem suscipere, quamvis nulla necessitas me premeret, quoniam in praxi saepenumero e matura pertractatione iterataque Trepanatione magnum capiebam emolumentum. Magistri hoc in genere perfecte, planeque eruditi, duos testantur esse casus, in quibus hac operatione opus esse putant: ubi videlicet vel depressio per firmum corpus in cranio fit, aut extravasatio infra cranium contingit, utrumque tollendum est. Fractura si adsit, quae calamitoso & funesto casu caret, hac operatione haudquaquam

Digitized by Google

opus est, at depressio conjuncta cum fractura omni tempore hujusmodi operationem postulat, præsertim in senibus. Licet plura exstent exempla, quæ testantur multos, qui fractura simul atque depressione affecti erant, valetudinem secundam adeptos esse, quin trepanatio adhiberetur, quorum magnum numerum, ante alios, *Quesnay* in actis academiæ chirurgicæ in tomo primo commemorat. Hæc tamen juvenes concernebant. Ex quo nihil, quod pro omnibus circumstantiis valere possit, concludas. Memoriales libri maximarum societatum, *Morgagni*, cum pluribus aliis rarissime contrarium testantur. Dies 22. Februarii anni millesimi, septingentesimi, septuagesimi quinti, me docuit, his in casibus naturæ haud fidendum esse.

Puer quidam sartoris hujus loci filius, cognomine Antonius Schloser, 5ta ejusdem mensis percussione capitis, in osse parietali dextro affectus erat, quod tantum animo timorem incusserat, ut sui impos humi procumberet, at brevipost tempore ei animus redire cœperat. Ad prohibendum tumorem ferrum frigidum in loco percussionis admovebatur, qui facile oriri poterat, qua ratione curatus altera quoque die bene se res habebat. Die 17mo acerbissimis capitis doloribus impeditus scholam, quam frequentavit, omittebat, quamque percussus haud amplius obiit. Die vigesimo primum ipse partem, qua dolorem sentiebat ostendit, ubi vero nec tumor, nec aliud quidquam cognosci potuit, eodemque die sensus usum amisit. Die vigesima secunda rogatus ad illum accessi; in loco, quo percussionem accepit, elevationem quamdam videbam, & ego hac die jam pulsum intermittentem adverti, eademque nocte post tres horas, ubi eum invisebam, mortem oppetiit. Altera die partem læsam inquirens depressionem quamdam, quam præsentiebam, reperi, quam tumor expleverat. Cranio resecto duram matrem sejunctam inveni, in cujus vicinia succum tenaciorem flavum diffusum vidi, ceterum omnia naturali in statu erant. Etiamsi adhuc inter juventutis annos illius ætas versaretur, tamen naturæ vis ad valetudinem non sufficiebat.

Ex

Digitized by Google

Ex quo conjicias licet, quod si etiam minima cranii depressio fiat (qualecunque objectum sit, seu materia, de quo disseritur, aut de juvene, aut de sene) id periculosissimum ægro videri debeatur. Ceteroquin, si elevatio nulla alia ratione institui potest, in ejusmodi circumstantiis non solum perforatio intermitti potest, sed & morbus remediis cedit, si etiam alienum corpus cranio inhæreat. Probant enim exempla complura, corpus alienum pluribus hominibus, dum viverent, inhæsisse, quin damnum attulerit.

Majault in *Journal de Medecine*, par *Roux* Tom. 41. *Paris* 1774. de casu quodam memoriæ prodit, quod frustum teli cranio inhæserit, quin de illo dici potuisset, quod damnum attulerit, aut obfuerit valetudini, cum tamen postremo cranium in pus verteretur. In morbo hujus hominis conspicua mors erat, quod negligebatur, corpus alienum removere. Sic complures propter defectum providæ curationis pari modo perire coguntur propterea duntaxat, quod causa mortis penitus non cognoscatur, atque adeo, ut in casu, de quo supra meminimus. Ita in nosocomio invalidorum militum prope Pragam anno millesimo septingentesimo, sexagesimo secundo mihi traditus est, capitis doloribus exanimatus, quibus ut miles gregarius per decem annorum tempus vexabatur. Nunc originem dolorum illius accuratius inspiciamus. In certamine quodam gravem percussionem in osse frontis accepit, qua id lædebatur, alligabatur quidem, & herbis curabatur, ex quo tamen non convaluerat, quod in id haud diligenter inquirebatur.

Quamquam vero hic vir tanta morbi acerbitate, tantoque dolorum capitis æstu vexaretur, ut animam ponere debuerit, quod ante obitum suum libere profitebatur, confirmabatque, se a chirurgo summopere quæsiisse, & petiisse, ut frustum perforaretur, interea tamen miles sua officia explere non prohibebatur. Cranio resecto tabulam vitream cariosam reperi, uterque lobus anterioris cerebri ultra medium con-

Digitized by Google

sumptus erat, ita etiam lobus dexter & sinister attamen in minore quantitate, nihilominus toto suæ vitæ tempore mentis suæ compos fuisse dicitur. In visceribus pectoris, atque abdomine nihil reperiebam, quod non posse fieri præter naturam videbatur, præterquam quod pulmo utrinque ad pleuram accreverit, cor tantum minus esse videbatur, quam in situ naturali esse debuisset.

Iamjam locus est, ut quæram, an non ægri, de quo alterum casum narrari audivimus, cum tempore cranium depravari potuerit, si etiam una, eaque sola, fractura cum suis casibus calamitosis adfuisset, quod ex eo conjicere licet, quod 3tia primum 4taque corona faciebat ut ichor oleosus fieret palam, cujus acrimonia absque dubio ossa carie infecisset, quo viam sibi ad encephalum patefaceret, illudque depravaret. Casum hujus viri dijudicare res valde difficilis erat propterea, quod neque signa quædam singularia, neque pressio aderat. Vir quidem recreabatur ab inflicta plaga, omni tamen tempore in loco vulneris acerbissimis de doloribus conquerebatur. Nunquam enim, si etiam nulli casus calamitosi adsint, dici potest, nihil esse periculosum, quod ægro impendeat, qui casus prima fronte quemquam facile erroneas in suspiciones inducunt, multam praxim habentes & semper vigilantes medici cautissime incesserunt, si quando ægrotus in ejusmodi circumstantiis, multos, ut ita dicam, dolores sentiret, qui pro sua sapientia ejusmodi in circumstantiis nunquam miserunt trepanationem. Ignavo animo medici atque imperiti in adversis rebus nulla remedia atque allevamenta adhibere solent, etsi sexies trepanatione adhibita ter labor in cassum cecidit, nulli adhuc vita ademta est, cum contra sæpenumero trepanationis intermissio multorum mortis causa esse putabatur, & *Celsus* sapienter monet, in gravibus ejusmodi & periculosis casibus melius longe est incerta, quam nulla adhibere media; vide Libr. 8. c. 4. Verum remedia licet præstantissima sint, quæ morbo magni viri, cujus morbus omni-

Digitized by Google

omnibus remediis cedit, adhibita malum effectum habent, medicum peritiſſimum in univerſa regione ſuſpectum reddere poſſunt, quod expertus eſt ille medicus, qui Ptolomæo Aegyptiorum regi in trepanatione ipſa adhibenda mortuo præſto fuit, de quo *Livii* ſcripta, ut Cl. Morgagnius adnotat, nobis referunt, quod me judice propterea factum eſt, quod nimis ſero acribus remediis morbo occurrebatur. Contra proſper eventus operationis a magno viro adhibitæ magnam parit medico auctoritatem. *Ludovicus decimus quartus* fiſtulam ani accepit, qui operatione adhibita exſpectatione maturius valetudinem recuperavit: vixque medius annus elapſus eſt, jam infinita erat potentium Gallorum multitudo, quæ non inferior rege ſuo videri volebat, in quibus circumſtantiis felix regis chirurgus multum hinc pecuniæ & operæ retulit.

Eo tempore cum ſtrenuum & præſens remedium ægrotæ meæ adhiberem, perattentus eram ad pulſum, nonque eſt inficiandum, me neque certa ſigna diagnoſtica, neque prognoſtica, ad capitis vulnera quod attinet, eruere potuiſſe, ægra enim ſub ipſum initium pulſum ſuppreſſum, celeremque habebat. Vena inciſa ſtupor, qui membra ejus defixa tenebat, remittere coepit, nulla tamen adhibita ratione mutato pulſu ſtupore iterum corripiebatur. Itaque juxta *Petit* extravaſatio adeſſe debuiſſet, at nec hæc, nec commotio cerebri cauſarum graviſſima erat, ſed vaſa cerebri lapſu facto tonum elaſticum aliquatenus amiſerunt. Iam ſi evacuarentur, corruere debuiſſet, tantum ſaltem, quantum depreſſio cranii ſuper encephalo facta eſt. Frigidas ſi admoviſſem fomentationes, longe facilius absque dubio elaſticitatem effeciſſent, quam calidæ. Verum ſæpe numero, cum iis in morbo aliorum uterer, effectu, quem de iis ſperabam, carebant. Interea pulſus diverſus fuit ab illo, quem ægra habebat, una enim vice duabus horis mentis ſuæ impos erat, tamen pulſus ſemper naturaliter procedebat. Qua ratione, quo modo hac in re *Kölpin* tanta ſecuritate pronunciet, quod pulſus certam quamdam conſtitu-

Digitized by Google

tio-

tionem de capitis læsionibus denotet, ego certe ipse in simili vulnere varium pulsum deprehendi. Non originale solum opus, sed recensionem etiam ex celeb. archiatro *Tode* in bibliotheca sua diligentissime perscrutatus sum, in qua non solum subtilitas, elegantia, perspicuitasque eminet, sed singularis etiam doctrina, nunquam tamen ejusmodi convenientia, de qua ibi tractatur, occurrit. Mihi quidem videtur, id in capitis duntaxat læsionibus evenire, ut ante, postque obitum cognosci possit, qua ratione invertatur ordo pulsus; ulterius quæritur, an quædam dispositio morbi in corpore fuerit, eam enim sæpenumero occurrere veritate ut dicam, verius esse judico. Quamprimum plaga gravis accipitur, in inflammationem omnia transeunt, & totum corpus putredine corripitur. *Fabricii Hildani* Observationum & curationum chirurgicarum Centur. 5. Lugduni 4to 1541. in Cent. 2. obs. XXV. narratio perspicua, evidensque commemorat de casu quodam, qui testatur, omnia citissime in putredinem transiisse. Item *Morgagni* in Litt. 51. Nro. 35. testatur. Duobus ante annis quidam homo senio jam confectus, qui inopiam suam manuum mercede, rotatione intellige, tolerabat, in amphitheatro anatomico in conspectum venit. Homo enim hic, de quo nunc sermo, 15ma die Ianuarii casum funestum & calamitosum passus est in capite, quo tempore frigus impendebat maximum, sex per horas nulla pulsus commutatio facta, sexta vero hora, cum depressus, celerque fieret, exanimatus est. Cum e numero viventium egressus illa nocte eodem in loco corpus remaneret, in cursu myologico occurrebat, cadaveris illius odor tam teter erat, omnesque partes putredine correptæ opinione citius adeo, ut ultra 15. horas in loco hospitii sui conservari non potuerit, cum toto tempore caleret corpus. Itaque omnes 3. cavitates contemplabar, & perquirebam, qua vero in investigatione nihil singulari adnotatione dignum reperi, præter hoc, quod cranium aliquatenus subsederit, quod a natura ipsa ita constitutum erat, atque comparatum, ut cranii crassitudo ad quin-

que

Digitized by Google

que lineas aſſurgeret, quod demum omnes partes molliores in Gangrænam univerſalem tranſierint.

Ad depravationem vulnerum capitis multum ſæpe conferre ſolet irritabile ſyſtema nervorum, cui ſæpenumero malæ circumſtantiæ adveniunt, ad quas minime attenditur; & hinc non raro accidit, ut infirmus ob aliam prædiſponentem cauſam, quam ob præſentem intereat.

Ego ſane in medicina forenſi ejusmodi caſus magna attentione diſquirendos eſſe exiſtimo. Clariſſimum hujus rei exemplum hoc primum anno habui: Officialis quidam trecentos militiæ tirones, qui recenter collecti erant ex provincia noſtra, in Bohemiam ad exercitum noſtrum perducendos habuit; vix quatuor horarum viam primo die confecerat, jam decem robuſtiſſimorum, & valentiſſimorum hominum mors ſubitanea oppreſſerat. Non vulgi ſolum, ſed ſapientiſſimorum etiam virorum ſententia cauſa mortis itineri accelerato tribuebatur. Omnes enim hi, multum ſanguinei, deſiderio nimio ſuorum, e quorum ultimo complexu avellebantur, preſſi animique ægritudine fracti erant, hinc nimius in pulmonem ſanguinis acceſſus factus eſt, & cum accelerare greſſus his non obſtantibus cogerentur, preſſio ſanguinis in pulmone amiſerat æquilibrium elaſticitatis vaſorum, ſtagnatio ejus cœperat, poſtremum disrumpebantur vaſa adeo, ut copioſum ſanguinem ejicerent. Quum ad ſtationem eadem nocte pervenirem, inveſtigaturus cauſas hujus mali, nihil reperi in toto corpore, quod præter naturam eſſet, quam quod modo magis, modo minus pulmo ad pleuram accreverit, ex quo colligebam, magis id, quod præter naturam factum, mortis fuiſſe cauſam, quam iter acceleratum. Præter hos eodem in manipulo 11. homines deprehendi, qui angore, metuque diuturno, nocturnoque confecti exſpirantibus ſimiles erant, quibus, primos ſi demas, iteratis ſæpenumero iisque exiguis venæ ſectionibus vitam feliciter conſervavi. Reliquum eſt, ut cum cognoverimus, complures in itinere mortuos, quæ dempto itinere acce-

Digitized by Google

celerato præcipua causa fuerit maturæ illorum mortis, attractio pulmonis ad pleuram, an animi pathemata. Ego sic existimo, utramque causam multum ad mortem contulisse, posteriora tamen plus prioribus.

Iam ad infirmam meam iterum redeo; humores illius erant boni, animus præterea illi tranquillus, & quietus, nulla de re anxius, omnem fiduciam in me reponebat. Quibus parum febriculosum ejus pulsum tribuo, id, quod etiam, posteaquam impedimenta amandassem, ad valetudinem plurimum confert.

Iam necesse est, ut defendam, quare ego semper multa doctus experientia fieri posse arbitrabar, ut cranio non læso parcerem, dum læsam illius partem deprimerem.

Primo quamprimum cranii depressio facta, illud sine omni intermissione elevetur oportet, quod nullo alio pacto effici potest, nisi antea trepanatio in toto cranio prope ramicem applicetur, ut elevatorium ad cranium perduci possit, quo facto si frustum incurvatum elevari non possit, trepanatio in frusto incurvato, non vero toto in cranio adhiberi debet, si situs membrorum corporis, aut aliæ circumstantiæ id patiantur v. g. si ramex sinum longitudinalem & suturas &c. occuparet, ut ejusmodi casus sæpenumero jam ipse expertus sum, ubi eam corona attigisset, ab hac regula desistendum esse existimo, licet multa extent exempla, quæ testantur, aperturam exigui esse momenti, neque ducendam esse ejus rationem, simulque portiones a futuris auferendas. Præter illa commoda, quæ mea arte mihi comparavi, quod nempe in frusto confracto trepanatione adhibita cranii immunitas conservari possit, notandum est maximopere frustum antea etiam elevari posse, sique frustum firmiter adhæreat, fulcimento elevatorii facillime trepanatio applicari potest. Illud unum sollicitum me reddebat, qua ratione sine ullo periculo elevatorium cochleatum applicarem. Applicatio enim *Cheseldeni* forcipis sine optato excidere solet. D. A. *Pallas* Chirurgie 8vo Berolin. 1764. & clarissimi *Pallasii* Tirefond e votis aderat, ut ante trepanatio-

Digitized by Google

tionem illud adhiberem. At ſub ipſum initium, cum eo uti inciperem, opportunitatem haudquaquam deprehendi, cumque ferrum transverſum applicaturus eſſem, tam parum ſpatii inveniebam, ut id nullo alio modo fieri poſſe viderem, niſi partes vicinas attingerem. Ferrum transverſum, ſi parum eſt retinaculi, ſatis non eſt, ſi longum, non ſemper & minime, ſi oſſis fruſtum alte firmiterque inſedit, ad locum redigi poteſt.

Detectionem cranii quod attinet, a *Potti* judicio abhorret ſententia mea, meusque potius cum Dni *Hill* ſenſu congruit, quare ſemper quam maxime ad immunitatem conſervandam attentus cruciatam inciſionem ovali præfero. Itaque inſtrumentum limare politius conabar, inque parte ſuperiore, ubi juxta *Pallaſium* foramen aderat, cochleam applicui, cui cochleæ ferrum longius in modum clavis factum intorſi, quod vero mihi vehementiſſime diſplicebat, memini accidiſſe ſæpenumero, ut minus recte tornaverim, qui cum labor irritus ac fruſtraneus ſine ullo fructu diutius me detineret, commutationem ſecundam eſſe neceſſariam cenſebam, in clavi videlicet ad pyramidem pertinente elaterem applicabam, ut in trepano uſu venit, qui coronam amplexu ſuo continet, quo facto ſummo commodo fruſtum auferebam.

Quod inſtrumentum ut his in circumſtantiis principatum *Cheſeldeni* forcipis, ceterorumque Tirefond obtineat, hic facillime adverti potuit: omnibus in iis caſibus ex applicatione Cheſeldeni forcipis maximum adeptus ſum commodum, in quibus perforatione facta tabula oſſea in corona permanet, aut in evulſione Tirefondo adhæret, adeo, ut proportionem tabulæ vitreæ forcipe duntaxat capere queamus.

Hic neceſſe eſt, ut objectioni, non admodum levi, reſpondeam, quæ mihi non raro facta eſt, nempe quod maximum damnum neceſſario conſequatur, ſi ego corona trepani avulſa in cranio depreſſo & fracto fruſta extraherem.

Digitized by Google

Cases in Surgeri by James Hill. Edinburgh. 1772. 8vo.

Quid, quod *Hill* ipse in medendi arte doctus *Pottio* exponat, quod ille semper in perforatione & fissuras contingat, quod faciendum esse non judicat, eo, quod si quæ frusta adsint, necessario ea deprimat.

At usu cognitum mihi est, illorum impressionem integro in cranio sæpenumero factam esse, compertumque habeo, os fractum tabulæ vitreæ ulterius excurrere, quam perforatio integri cranii ostendit. Interea primam post trepanationem, in cranio incurvo atque integro hoc evitari potest, si omnes vias persequantur, quibus putant posse ad id, quod docui, perveniri, quamprimum videlicet corona aperturam fecit atque secundam in vicinia primæ fieri velis, quod plerumque accidit, elevatorium ad inferiorem cranii partem applicetur necesse est, ubi perforationem facere decrevisti. Elevatorium rostrum longum habeat, quemadmodum id, quo ego utor, præterea incisum sit adeo, ut forcipem esse videmus, quæ in lithotomia usui esse consuevit. Si accidit, ut dura mater sejuncta non sit a cranio, id summa cum cautione stylo plano & lævi separetur, qui in plano extremitatem versus quidquam, quod emineat, habet, ne, dum illo utimur, quidpiam lædatur, aut evellatur, quod necesse non est, rostrum elevatorii a meninge non comprimatur, instrumento debite applicato perforatio summa cum cautela fieri debet, quam nunquam festucæ, si quædam sub corona occurrant, impediunt, illæ enim contraria depressione elevatorii in encephalum ascendere prohibentur. At si quidam tam timidus sit, ut a trepani depressione abhorreat, ille, ut sub ipsum initium monebam, Trephino Anglorum utatur, quod autem instrumentum minoris momenti, quam trepanum esse duco.

Hac ratione semper adversariis meis respondi, dum de perforatione ossium fractorum, impressorumque cum iis agerem; iisque satisfeci. At hanc rationem quod attinet, nullum inve-

Digitized by Google

venio auctorem, cujus sententiam hic adducam, præter *Pottium*, qui in observatione sua trigesima prima sic dicit: Die 19na omnem diligentiam ac omne studium in perforanda apertura consumpsi, quæ in parte ossis depressi, iterumque elevati erat. Item *Schmuker* in observatione sua 28va confirmat, se depressam partem attigisse.

Interea licet alios sæpenumero hæc feciſſe audiamus, & quidem maxima cum utilitate, ingentique gloria, tamen rogo omnes atque vehementer imploro eos, quicunque ejusmodi occasionem nanciscantur, & hanc meam methodum sequantur, ut me edoceant, aut, quæ inde commoda profluxerint, aut quæ discrimina superanda habuerint, si vero qui errores committerentur, eorum confessio, & propalatio ita mihi, sicut omnibus bonis viris cordi erit, & ego semper iis in acceptis referam, quantum inde meæ cognitioni accesserit. In casu ægrotæ meæ, de qua commemorabam, nihil celabam eorum, quæ a me facta sunt; confessus enim sum aperte, me, cum partem depressam summo momento elevare vellem, festucæ ordinem invertisse, meningesque affecisse vulneratione. In elevando cranio si cautius processissem, ejusque incisam partem contemplatus fuissem accuratius, separationem tabulæ vitreæ ab ossea vidissem, omniaque cautius tractassem. Non enim læsiones meningum cerebri magis ex sententia succedere possunt, ac in casu ægrotæ meæ succesſerunt, quare secundum consuetudinem meam nihil celare cogitabam, qualemcunque exitum res habeat, prosperum, aut adversum. Hoc in genere partes fidelissimi simul atque celeberrimi medici *Fallopii* secutus eram, qui ingenue fatetur, se adjunctum quoddam, quod in Trepanatione evitari non poterat, nimis sero cognovisse, qui sic dicit, atque loquitur - *Animadvertatis quæso: ego fui in causa mortis centum hominum ignorans causam hanc* -

Comment. in *Hippocrat.* de vuln. cap. 17.

Digitized by Google

EXPLICATIO TABULAE. I.

Fig. 1ma. Repræsentat partem superiorem cranii.
Lit. A. Denotat Trepanationem triplicem, cujus memini in Observ. 1ma.
Lit. B. Denotat Trepanationem quadruplicem, de qua agitur in observ. 2da.
Fig. 2da. Festucam unius pollicis longam a tabula vitrea avulsam.
Fig. 3tia Stylum compressum curvum pro separatione duræ matris.
Fig. 4ta. Clavim pro elevatorio cochleato.
Fig. 5ta. Elevatorium cochleatum.

Labaco Onoldum
missa d. 20. Iulii 1779.

OBSERVATIO XV.

Dn. PAULI IOANNIS BONZ.

De

Mercurio præcipitato rubro.

Loquor de operatione chemica haud tanti fortassis momenti apud plerosque, quanti apud me est diverso respectu.

Proposui mihi, omnia medico-chemica producta methodo tutissima, impensisque, quam fieri potest, pauciſſimis elaborare; & fateri cogor, quod hic labor ita chemicas meas ideas turbaverit, ut de felici ejus eventu tandem dubitare cœpissem. Candide enarrabo sub finem mei processus errores, quos commisi, inpræsentiarum saltem indicans, quomodo per Observationes chemicas & mineralogicas a Cl. Dno. Dre. Christ.

Digitized by Google

Tab. I.

Fig. 4.

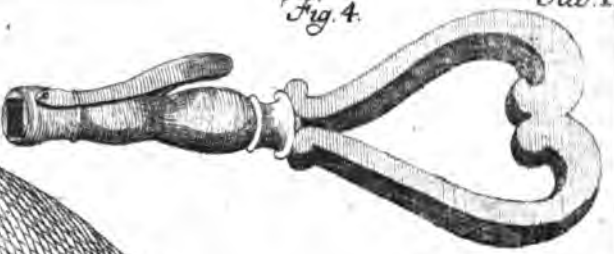

ad Observat. X. pag.

Fig. 3.

Fig. 4.

Fig. 2.

L b

Fig. 2. Fig. 1.

vat. V. pag. 34.

Fig. 2.

Digitized by Google

Christ. Ehrenfr. Weigelio Gœttingæ 1771. editas, & ſpeciatim per Obſervationem 4tam part. ſec. pag. 21 - 43. de Mercurio præcipitato per ſe, in rectam viam ductus, & plane convictus fuerim, quod nil niſi bonæ notæ mercurius, cum non interrupta, & æquali ignis gradu continuata calcinatione ad præparationem mercurii præcipitati per ſe requiratur.

Concludebam igitur, quod hæc agendi ratio etiam in elaboratione mercurii præcipitati rubri ope acidorum inſtituta locum habere poſſit. Rei eventus docuit, me a ſcopo haud aberraſſe: nam unius hebdomadis ſpatio XXX - XL. libræ hujus producti in laboratorio meo chemico confectæ ſunt.

PROCESSUS.

Accipe argentum vivum, quod in vola manus, vel ſuper charta, in horizontalem ſitum poſita, nullos angulos format; ſine cauda decurrit; poſt evaporationem in crucibulo neque cinerem gryſeum relinquit, neque in fine ſub motu & crepitu quodam de illo exſilit.

Hujus mercurii tres libras immitte retortæ vitreæ unius vel duarum menſurarum capaci: ſuperfunde quinque libras aquæ fortis concentratæ, ex bonæ notæ nitro deſtillatæ. Digere per duos dies, menſtruum primo turbidum redditur, ulteriori digeſtione rurſus clarum evadit, & mercurius fere in totum ſolvitur.

Infunde hanc ſolutionem, antequam penitus refrixerit, in retortam ſpatioſam, pone illam in arenam, lutatis probe juncturis, & aquam fortem ad ſiccitatem deſtilla. Durante hoc tempore alias tres libras mercurii vivi & quinque libras aquæ fortis digeſtioni committe, funde hanc ſolutionem ſuper modo memoratum præcipitatum ſiccum, & abſtrahe de illo aquam fortem, ut antea.

Digitized by Google

Hæc aqua fortis abstracta semper ad novas solutiones adhiberi potest, singulis modo ejusdem libris uncias tres aquæ fortis, nondum usurpatæ, addendo.

Utor ad has solutiones peragendas catino ferreo, sex retortas capiente, in quibus sex dierum spatio argenti vivi libras triginta solvo, quod in tribus retortis, positis in totidem furnis, sibi invicem junctis, calcino.

Mercurio in tanta quantitate soluto, quanta placuerit, iterumque ut supra monui, exsiccato, furnus qui retortas continet, carbonibus impletur, binæ portæ foci, & cinerarii occluduntur, rimas earundem argilla oblinendo, ut omnis aër ab igne arceatur. Ignis in hoc statu per tres horas relinquitur, intra hoc tempus flores in superiorem partem retortæ ascendent, sensim sensimque augescentes.

Tribus hisce horis elapsis porta foci iterum aperitur, furnus carbonibus denuo repletur, & argilla oblinitur ut prius. Conservatur in hoc statu ignis iterum per trihorium, in quo intervallo flores mercuriales ulterius in anteriorem partem colli retortæ migrabunt, posteriori ejusdem parte nuda relicta.

Fac, impleas furnum tertia vice carbonibus, porta foci rursus occluditur, verum non amplius oblinitur. Locus nudatus retortæ paulatim reddetur opacus, & pedetentim in colorem flavescentem verget.

Post bihorium furnus carbonibus, quantum capere potest, obruitur.

Hic ignis gradus sufficeret ad mercurium revificandum, si quatuor horas maturius applicitus esset, jam vero ad tantam fixitatem redactus est, ut hoc calore elevari nequeat. Transibit flavus color retortæ sensim sensimque in aurantium, postea in lateritium tandemque in cinnabarinum.

Quando hæc pars retortæ, ex arena prominens, ad palmæ latitudinem in hunc colorem cinnabarinum conversa est, portam foci denuo luto oblino, patiorque ignem intermori.

Aqua

Digitized by Google

Aqua fortis in excipulum deſtillans durante calcinatione colorem cœruleum induit, quem aëri expoſita rurſus amittit. Perſuadeo mihi, colorem hunc partibus arſenicalibus mercurio immixtis tribuendum eſſe, novumne inde argumentum ad demonſtrationem principii arſenicalis peti poteſt?

In retorta poſt refrigerationem diffracta, invenies mercurium præcipitatum rubrum ſumme coruſcantis ignei coloris, qui omnes requiſitas qualitates præ ſe fert.

Ego quidem ad calcinationem recipio retortam decurtatam, ampliſſimi colli, ex qua, manu immiſſa, primum flores ſublimatos, deinde ipſum mercurium præcipitatum rubrum eximo. Hac encheireſi una eademque retorta pluribus calcinationibus inſervire poteſt.

Illorum opinio, qui mercurium ab aqua forti ſub deſtillatione volatilem ex parte reddi dicunt, fundamento caret; nam vapores concentrati floribus mercurialibus, qui collo retortæ adhærent, occurrentes aliquid de illis ſolvunt, atque in excipulum ſecum ducunt, verum in rectificatione aquæ fortis omnes particulæ metallicæ remanent.

Pondera mercurii currentis, & præcipitati rubri ſibi invicem erunt æqualia, & in ſuperpondium ſingulæ libræ mercurii accipies adhuc uncias duas florum mercurialium.

Hi flores ad varios uſus pharmaceuticos adhiberi, in arte chemica vero ad præparationem mercurii ſublimati corroſivi, nec non dulcis uſurpari poſſunt, qui poſterior tamen in colorem dilute roſeum inclinat. Porro iidem ad confectionem ipſius præcipitati rubri apti ſunt, ſingulis modo eorumdem libris quadrantem aquæ fortis adjiciendo. Splendor autem hujus præcipitati rubri nunquam ita vividus eſt, ut eſſe ſolet in hoc producto, ex argento vivo parato. Notatu haud indignum eſt, aquam fortem de floribus abſtractam, non amplius colorari.

Initio

Digitized by Google

Initio hos flores pro ſublimato corroſivo habui, brevi vero mutavi ſententiam, cum calcinationem mediante aqua forti præcipitata (gefælltem Scheidewaſſer) inſtituerem.

En! itaque modum optimum, nunquam fallacem, mercurium præcipitatum rubrum, coloris pulcherrime ſplendeſcentis, quæſtuoſe elaborandi; de quo noſtra chemica, & pharmacevtica compendia obiter mentionem faciunt, & ad quorum normam chemicus minus exercitatus circa hoc objectum nunquam proſpere verſabitur.

Cautelas ulterius addere neceſſe non habeo, ſaltem, ſi liceat, errores notabo, qui tramitem, quo inceſſi, valde tædioſum reddiderunt. Taceo de periculis, quæ cum mercurio adulterino nunquam non male ſucceſſerunt, ſed potius loquor de mercurio puro, quo varia arte chemica tractato, voti tamen mei diu compos fieri non potui. Meliori ſorte fruebar, cum errores meos gradui calcinationis tribuerem, quamvis mercurius vehementiori calcinatione reviviſceret, mitiori vero alba cruſta obtegeretur. Tandem in labyrinthum delapſus fui, male oedentia experimenta acidis adſcribendo. Primum ſecutus ſum methodum, in *Dictionaire de Chemie* deſcriptam, cum aquam fortem ter vel quater de Mercurio cohobarem & hunc calcinarem, absque felici eventu. Præceptum variorum compendiorum chemiæ, mercurio fulgorem & rubedinem per calcinationem in aperto igne conciliandi, ad quantitatem aliquot librarum applicari nequit; nam primo diſcedentes vapores nitroſi laborem efficiunt difficilem, ſecundo, priusquam pars ſuperior calore ſufficienter penetratur, inferior jam reviviſcit, & in vaporibus gryſeis avolat. Comparabam mihi quoque cryſtallos mercuriales, atque ad præparationem præcipitati rubri adhibebam, absque fructu. Addito ſolutioni mercuriali pauxillo olei vel ſpiritus vitrioli flavo-virides cryſtalli ſe præcipitato interponebant, aqua fortis vero, quamvis ſub finem deſtillationis vapores vitriolicos ſuſcipiat, tamen

Digitized by Google

tamen ſub recte inſtituta calcinatione mercurii præcip. rubri ſplendorem atque ruborem non debilitat.

Acidum ſalis aquæ forti, quæ mercurium diſſolutum tenet, adjectum, licet contrarios colores non producat, tamen rutilanti præcipitati nitori aliquatenus obeſt.

Itaque poſt XXVI. infeliciter ſuccedentia experimenta rem eo adduxi, ut mercurium præcipitatum rubrum trihorii ſpatio ad colorem lateritium redigerem, verum tum ſplendor ipſi defuit. Opus aliquantiſper plane ſepoſui, donec libro ſuperius memorato obtento, experimenta novo ardore denuo continuarem.

Denique notari meretur, quod cum eandem aquam fortem de eodem præcipitato ſæpius cohobarem, ſemper æqualem copiam florum mercurialium obtinuerim.

Eſſlinga Onoldum
miſſa d. 15. *Auguſti* 1779.

OBSERVATIO XVI.

Dn. D. GUILIELMI HENRICI SEBASTIANI BUCHOLTZ

ſiſtens

Hiſtoriam morbi nigri cum eventu lethali.

Vir quidam annos quadraginta duos natus, cœlebs, atrabilarius, macer, mirum in modum gibber, ſternum quippe introrſum preſſum habebat, & a tergo verum gibbum, qui mox ſub ſcapulis progrediebatur, tres annos ante obitum, diebus canicularibus & ad finem æſtatis, vehementer ſemper vexabatur cardialgia, conatu vomendi, ſpaſmis, & magno dolore ad utrumque hypochondrion, quibus adhuc dolor tergi, & grauis præcordiorum anxietas accedebant. Hæc ſymptoma-

Digitized by Google

tomata ſuperueniente frigido, cum angore conjuncto, ſudore interdum cedebant. Annis 1777. & 1778. cum hi inſultus urgerent, reſolventia & laxantia, fructus nimirum tamarindorum, manna, tartarus ſolubilis, ſerum lactis cum tamarindis præparatum & ejusmodi alia, eosdem tollebant, citra vomitum cruentum, quem præſumſeram & prædixeram. Circa initium Septembris 1779. hæc ſymptomata, per medium menſem Auguſti jam paſſus, conqueritur, meque de novo in auxilium vocat.

Ob preſſiones, tenſiones & ſpasmos ad ſcrobiculum cordis, ut loquebatur, intolerandos, præter dicta medicamina interna, fomentationes quoque e ſpeciebus emollientibus & reſoluentibus, aqua calida immergendis, exprimendisque, & quantum ferre poſſit æger, calide ad ſcrobiculum cordis, adplicandis; idque quovis quadrante toties iterandum, donec dolores ceſſent, jubeo. Poſtero die, vomit æger materiam nigram, roob ſambuci diluto ſimilem; vomitum, animi deliquium, ſudor frigidus, pallentia labia, & vera mortis imago, excipiunt. Eodem die ſimilis materia ſexies per alvum dejicitur, ſine ullo morbi levamine. Pulſus celeritas, debilitas ſemper increſcunt, vires proſternuntur. Dantur enemata ex infuſo florum chamæmeli cum tartaro emetico, ut corruptus atque putridus ſanguis in canali inteſtinali hærens, eo citius propellatur; interne vero infuſum tamarindorum una cum oleo bezoardico Wedelii (vide Markards mediciniſche Verſuche 2ter Theil, S. 196.) quovis bihorio alternandum, accipit. Aſt incaſſum omnia. Tandem æger nec emulſionem amygdalarum, nec mucilaginem de hordeo deglubato, nec pultem, quam vocant Panade, nec juſculum de Sagou, nec infuſum chinæ cum radice ſaleb, nec tenuiſſimum carnis juſculum, deglutire valet. Septimo die iterantur clysmata; porrigitur potio antemetica Riverii, quam conſtituunt ſuccus citri cum ſale abſinthii alcalico, ſub actu efferveſcentiæ plus una vice ſumenda, ſimulque adplicatio calidarum fomentationum, ſupra me-

Digitized by Google

memoratarum, ad regionem ventriculi continuatur. Potio antemetica Riverii ventriculo ejus vehementem ardoris ſenſum imprimit, hinc uti ea ulterius recuſat, eandemque querimoniam de oleo bezoardico Wedelii ſyrupo emulſivo nupto, habet. Omnia itaque tunicas ventriculi quælicunque modo irritantia, dum hic nullius uſus eſſe videbantur, datur ægro oleum amygdalarum recens expreſſum ad menſuram cochlearis, cum ea parte laudani liquidi Sydenhamii, ut quavis doſi, decem guttas biberet, ſumendum, & pro potu ſecundario, emulſionem amygdalarum. Sed hæc quoque ægrum non levant, quinimo cruciatum augent. Iamque ab omni medicina abhorret, & moritur octavo Septembris, die medio.

Mihi cauſſas & ortum vomitus cruenti, miſeri hujus & intorti hominis ſectione indagare, curæ cordique erat, quam cum non denegarent cognati, die ſequenti, nono Septembris adgredior.

Dabat ſectum cadaver

1) quod media pars ſterni, quæ levata eſſe ſolet, introrſum preſſa, & quidem profundior, quam ejus convexitas eſſe debuiſſet.

2) Extrema coſtarum ſpuriarum ad utrumque latus valde prominebant, & hi proceſſus cutem adeo tendebant, ut nihil, quod ſcrobiculum cordis, in ſenſu ſtricto, referret, videre eſſet, prodibant apices coſtarum uſque ad oſſa femoris, & umbilicus his ad parallelam erat poſitus.

Interroganti, utrum defunctus tam deformis jam natus fuiſſet? reſpondent cognati: fuiſſe eum uſque ad annum ætatis ſuæ 16-17. bene conformatum, ſed collectio herbarum, ad quam eum chirurgus legionarius quidam, dum in Saxonia chirurgiæ incumberet, ſtrenue coëgit, cauſſam poſtea dediſſe vitioſi corporis.

3) Repoſitis tegumentis externis pectoris, coſtæ veræ cum cartilagine enſiformi debite conjunctæ adparebant.

Digitized by Google

4) Costa quarta utriusque lateris extra modum lata erat & bifida, ita ut ei duas cartilagines tribuere posses. Hæ bipartitæ cartilagines rotundæ erant & apertæ, ut monetam, quatuor grossos æquantem, caperent.

5) Sterno a cartilaginibus caute separato, & reflexo videre erat, curvaturam ejus tam profunde in cavitatem thoracis descendisse, ut centrum hujus curvaturæ, pollicis latitudine a spina dorsi intra diaphragma, pulmones & cor distaret, atque parvum sinum quasi hic formaret.

6) Uterque pulmo bonæ indolis & coloris, sinister saltem versus humerum cum pleura concretus erat; dissecti autem pulmones alium plane colorem a naturali, quem superficies ostendebat, valde aberrantem, & in cinereum, maculis hinc inde cœruleis, mutatum, habebant.

7) Cor quidem inter pulmonum lobos, sed ob incurvatum sternum, sinistrorsum fere ad inferiores partes pressum, pendebat, nec obliquum situm, ut alias solet, ubi nempe ejus mucro, costas sinistri lateris tangit, tenebat; sed ad perpendiculum, quem ad modum veteres animalium corda pingere circiter solebant. In pericardio humor nullus. In ventriculo anteriori cordis parum sanguinis grumosi, posterior autem plane vacuus erat.

8) Præter ea cavum thoracis dextri lateris libram fere rubicundi humoris, loturæ carnis ad instar, continebat.

9) In abdomine aperto, hepar admodum pallebat, cocto simile; margines ejus, per quartam pollicis partem undique albescebant. Superficies ejus superior æque ac inferior convexæ, & sinus venæ portæ concretus, ad non naturalem hepatis statum hic quoque pertinebant. Inversi panis speciem fere referebat. Aberant etiam incisuræ, lobos hepatis terminantes. E spongiosa hujus visceris substantia, hinc, inde, secta ut & ejus vasis, loco sanguinis, subrubrum serum, instar loturæ carnis fluebat.

10)

Digitized by Google

10) Vaſa gaſtrica, valde turgida, & expanſa, ſanguinem grumoſum vehebant; ipſe autem uentriculus, nec læſus, nec inflammatus erat, nec quidquam nigræ materiæ habebat.

11) Vaſa brevia, ſanguine nigro, ſpiſſo, adeo tumebant, ut craſſitudinem caulis olorini æquarent.

12) Lienis color naturalis ſubruber, eodemque modo

13) Pancreas ſe habebat, vaſa tamen ſanguifera ex hac glandula prodeuntia & ad eandem redeuntia, ſanguine nigro plena erant & turgida.

14) Inteſtina craſſa ſolitum quidem colorem oſtendebant, ſed expanſa flatulentiis, eorumque vaſa ſanguifera ex ſubrubro nigra, atque ſanguine plus ſolito diſtenſa.

15) Tenuia autem materia nigra, picea, pultis ſpeciem referenti, qualem diebus ſupremis ejecerat defunctus, undique repleta erant.

16) Renes flaccidi, de cætero ſani.

Vomitum cruentum morbumque nigrum, hunc miſerum tamque deformem hominem jugulaſſe, veroſimillimum eſt. Liceat itaque ad ductum vitiorum, quæ cadaveris ſectio obtulit, quaſdam hic addere notiones, pathologicis rationibus reſpondentes.

a) Vidimus vaſa brevia ampliora & ſanguine turgida (n. 11.)

b) notum eſt, vomitum cruentum ab hepate interdum proficiſci; demonſtrat itaque mendoſa hepatis fabrica (n. 9.) ſanguinem quoque ex hepate per ductus biliarios in duodenum, ex hoc in ventriculum & reliqua inteſtina penetrare potuiſſe, dictaque producere ſymptomata.

c) Pathologia imbutis res eſt tam clara, quam quæ clariſſima, ejusmodi ægros, quibus ſupra dicta n. 9. 10. 11. 13. vitia veniunt, diu ante valetudinarium hypochondria-

Digitized by Google

cum experiri ſtatum, qui remediis ſaponaceis, aperientibus, reſolventibus &c. per longum ſatis temporis intervallum adhibitis, ſi tolli nequeat, non evitabilem poſt ſe trahit mortem.

Vinaria Onoldum
miſſa d. 14. *Novembris* 1779.

OBSERVATIO XVII.

Dn. OTTONIS FRIDERICI MULLERI.

Molluſcorum marinorum Norvagiæ

Decas II.

ACTINIA PLUMOSA.

Actinia tentaculis parvis, margine penicillis cirrata. Zool. dan. prodr. 2791.
Actinia rugis orbicularibus, proboſcidibus multis tenuibus. Baſt. ſubſec. 1. l. 3. p. 122. t. 13. f. 2-4.
Priapus equinus proboſcidibus tenuibus brevibus. ib. p. 143.
Urtica ſoluta Caryophyllum referens, ſeu podex marinus eſculentus. Planc. conch. minus not. p. 43. t. 4. f. 6.
Anemone de mer de la quatrieme eſpece. Ror. obſ. 1775. avril t. 2. f. 1.
Acta nidroſ. 5. p. 425. t. 7.
Müller überſ. Linn. 6. t. 3. f. 5.
Acta angl. 63. p. 397.
Extenſa ultra 3. unc. long.
Ital. Potta di mare.
Gall. Cul d, ane.
Belgav. Klap-konten; Aarr-gaten; Zea-podding.

Græn-

Digitized by Google

Grönland. Ketruperak.

Actiniarum pulcherrima: expanſa cirris plumoſis innumeris, vario cirrorum flexu horumque & laciniarum colore, pelluciditateque inimitabili, ſtructuraque corporis maxime flexili, figuraque mutabili animum obſervatoris voluptate perfundit, operamque inveſtigantis amœnitate ſpectaculi compenſat. At in operibus ſummi opificis deſcribendis heu quantum hæſitat mens, quantusque verborum defectus!

Corpus mutabile pro vario animalis ſitu cylindricum, elongatum, conicum, ventricoſum, tortuoſum, in umbraculum ſtipitatum, vel in craterem pedatum productum, vel lagenæ forma collo elongato, ventre craſſo, vel momento vice verſa: læve, vel tranſverſe rugoſum, longitudinaliter ſubtiliſſime & confertim ſtriatum, ſtriis interdum ex parte crenulatis: fuſco-caſtaneum, luteo-fuſcum, luteo-virens, vel album: maxime pellucidum, vel prorſus opacum.

Faux aperta aſpectum jucundum præbet, membrana nempe dilatata, pellucida, pallide cœruleſceus medio, cirris ſeu *tentaculis* parvis conicis, griſeis baſi puncto obſcuriori notatis, ſerie quadruplici alternatim diſpoſitis, margine vero fimbriato plicis contiguis, obtectis *cirris* puſillis faſciculatis fuſco-luteis apice albis, penicillos conſtituentibus. Punctum ſeu foramen tentaculorum difficulter conſpicitur. Infra hoc ſulcus longitudinalis in maxima tentaculorum extenſione in conſpectum ſubit. Tentacula contrahi & in longitudinem contractione decies majorem produci poſſunt. Area centralis laciniis excentricis aurantiis undique obducta; harum una reliquis latior, apice dilatata eſt, ac medio canaliculo, ſeu ſulco notatur. Foramen centri patulum.

Biduum obſervavi, antequam orificii apparatum promſerit, denique nubeculam mucidam *filaque* ſpiralia tenuiſſima candida, inteſtinumque concolor ex filis conglomeratis compoſitum ſenſim evomit.

Inter-

Digitized by Google

Interna structura melius in pellucidis speciminibus, vivis & integris, quam ope cultelli in mortuis contemplatur; animal enim sese contrahit, contractoque intestina lacerantur & confunduntur. Membrana exterior secundum longitudinem striata est: quælibet stria esse videtur margo *lamellæ* angustæ membranaceæ acutus apice in cirrum unum vel plures terminatæ. Intra has *fasciæ* longitudinales carnosiores apice in *laciniis* oris, medium vero corporis versus in quinque vel plures *radios* curvatos, versus membranam exteriorem porrectos excurrunt, ac cavum faucis & ventris ambiunt. Infra radios *fila* plura spiralia ad basin usque descendunt. Interiora hæc in pellucidis integris transparent, in transfectis innumera fila spiralia convoluta maximam interioris partem occupant.

Sub initium Septembris anni 1775. tres reperi, medio mensis eodem loco viginti coloris diversi majores & minores uno tractu simul expiscatus sum, at posthac nec ibi nec alibi ullam; hinc in societate vivunt, nec a loco nativo longe discedunt.

Varietates albæ & luteo-virentes maxime pellucidæ, ac fasciis angustis longitudinalibus ornatæ erant; in extensis quoque striæ subtiles corpus cingentes, fasciasque secantes cutem exteriorem fenestratam reddidere. Hæc quoque *guttulis* quasi lacrymalibus distantibus, quarum in reliquis varietatibus ne vestigium quidem aderat, extus seriatim circumdata erat. Laciniæ quoque in fauce variant albæ, rufæ, aurantiæ.

Planci junior est, & eadem ac nostra, quantum e figura haud melioris notæ & ex nomine conjicere liceat, descriptio enim vel nulla vel vaga nimis.

Cirris expansis *Dianthum plumosam* apprime refert, ex qua similitudine origo nominis apud *Plancum Caryophylli flore pleno* ideam & imaginem honestiorem, quam illa *senilis*, *judaicæ*, *equinæ*, *effœtæ* exprimentis.

Ex synonymo Basteri in systemate naturæ nostra hæc Actinia *senilis* Linnæi est, clarissimi Strœmii vero hoc pacto Act. *felinæ* substituendum erit; ex synonymo Planci etiam Act. *judaica*

Digitized by Google

ca Linnæi erit, at nomina specifica vaga nimis uni & pluribus speciebus conveniunt. In versione germanica perperam *effœta*, quæ anguloso-striata describitur, dicta est.

In sinu maritimo *Mossensi* Norvagiæ.

ACTINIA CRASSICORNIS.

Actinia rubra cirris conico-elongatis.
Actinia rubra cirris fusiformibus. Zool. d. prodr. 2792.
Actinia rugis longitudinalibus, proboscidibus longis crassis. Bast. subsec. 1. l. 3. t. 13. f. 1.
Priapus proboscidibus crassis, rotundis. ibid. p. 143.
Priapus totus rubens, glandulis marginalibus albis. Forsk. descript. anim. p. 101. t. 27. f. A.
Rondel. poiss. p. 381. c. 14. f.
Act. Stockh. 1767. t. 4. f. 4. 5.
Ström Söndm. 1. p. 204.
Dan. Söe-kuse; söe-nelde.
Gall. Rose; Porterol; cul de cheval.
Grön. Ait sibpa.
Arab. Garindsi el bahr.
Diam. corporis $2\frac{1}{2}$ - 4 unc. longit. radior. major. 3 - 5 unc.

Animal grossum, roseo-rubrum, unicolor, læve, immaculatum. *Tentacula* saturatius rubra, conico-elongata, membranacea, intus cava, basi perforata, extus, uti corpus, secundum longitudinem striata, triplici serie disposita, exteriora minora. *Glans* seu membrana in foramine prostans, imbricatim rugosa, admodum inflari potest.

Immortalis *Gunneri* fig. 4 & 5. in actis Stockh. absque dubio nostra *crassicornis* est, minus vero accurate *Senilis* Linnæi dicitur, cum non sit *transverse rugosa*, nisi in multa contractione, potius ob strias longitudinales *felina* erit; id quod synonymon Basteri, huic a Linnæo substitutum, probat; diversissima tamen ab illa, quæ in versione Systematis germanica

Digitized by Google

t. 3. f. 2. 3. *felina* dicitur, ac singularis species videtur. Fig. 10. 11 & 12. t. 16. & 17. in vol. 63. act. angl. hanc tentaculis referunt, rugis vero & colore discrepant; clarif. *Solander* quidem *senilem* Linnæi dicit, at tum synonymon, quod Linnæus a Bastero petiit, haud convenit; fig. 13 & 14. quas *Solander felinam* esse vult, minime ex synonymo Basteri *felinam*, sed aliam ab ista & a nostra diversam indicant.

Tentacula fundo maris argilloso solitarie injacentia funiculis piscatoriis sæpe adhærent, ipsaque animalia dissoluta retia passim glutine suo inquinant.

In sinu *Dröbachiensi* profunditate septuaginta orgyiarum.

HYDRA BREVICORNIS.

Hydra *alba*, *capite cirris octo corpore duplo brevioribus*. Zool. d. pr. 2787.

long. 1 - 2. lin.

Pedicellus albus pellucidus, apice aliquantum incrassatus & in acumen productus. Cirri octo filiformes apicem pedicelli cingentes ipsoque pedicello seu corpore duplo vel triplo breviores, inæqualiter extensi vel reflexi; minus extensi apice incrassantur.

Magnitudine & cirrorum longitudine a sequente sat distincta est.

In derelictis vermibusque erosis testis marinis gregarie.

HYDRA MINUTICORNIS.

Hydra *alba capite truncato cirris decem corpore decuplo brevioribus*. Zool. d. pr. 2789.

long. 2-3. lin.

Pedicellus albus pellucidus, filiformis apice incrassato, truncato, puncto rubicundo in vivis conspicuo. Margo apicis

Digitized by Google

cis inciſuris ſeu cirrulis decem pedicello multoties brevioribus opeque lenticulæ videndis notatur.

Foraminula teſtarum deperditarum puncta aciculæ ſimulantia gregatim inhabitant.

HYDRA CRATERIFORMIS.

Hydra *albo cœrulea cirris lanceolatis corporis longitudine.*
Zool. d. pr. 2790.
diam. corporis 1. lin. longit. $2\frac{1}{2}$ lin.

Corpus lacteum, pellucidum, læve, vel crateriforme & teres, ſæpe pedicello breviſſimo ſuffultum, vel elongatum & cylindricum rugis annularibus a medio corporis ad orificium uſque ſplendidis. *Cirri* acuti breves (viginti numero) marginem orificii occupant, ac pro lubitu animalis vel verticaliter extenduntur, vel horizontaliter reflectuntur, vel inflexi orificium claudunt, ac figura roſacea ornant. *Inteſtina* paſſim pellucent, moleculæque albæ in orificio cirris reflexis in conſpectum ſubeunt.

Motus cirrorum & corporis lentus & rarus eſt.

Pulli orbiculares ſunt, cirros horizontaliter plerumque extendunt, ac inteſtinum cruciatum habent.

Fucorum paginæ adverſæ gregatim adhærere menſibus Septembri & Octobri ſæpius in ſinu *Dröbachienſi* reperi.

HYDRA CAPITATA.

Hydra *alba, pedunculo rugoſo longo, cirris capitis longitudine.*
Zool. d. prodr. 2790.

Pedicellus capite ſextuplo longior rugis annuloſis contiguis.

Caput globoſum, læve, apice cirris ſubtiliſſimis capitis longitudine vix ultra duodecim; hi in peripheria aperti apicis pro lubitu animalis vel diſperguntur, vel uniuntur, vel prorſus conduntur.

In Fuco *ſanguineo* rarior.

Digitized by Google

HYDRA CARNEA.

HYDRA *acaulis rubra, cirris sedecim pallidis.*
Corporis diamet. 1. lin.

Corpus gelatinosum, carneum, crassum, teres, longitudine & latitudine æquale, apice cirris sedecim pallide rubris cinctum. Centrum seu faucem occupat membranula, quæ interdum in formam globosam elevatur. Mortua longior & laxior evadit.

Raro binæ conjunctæ deprehenduntur, altera nempe alterius fauci coalita, quasi ex altera propullata, cirris in matre & filia æque extensis; generatio ulteriori indagatione dignissima.

In Fucis membranaceis passim.

DORIS LACINULATA.

DORIS *oblonga alba lobis dorsi ampullaceis.* Zool. d. prodr. 2779.

Limax tergipes albidus digitis in dorso circiter duodecim. Forsk. descr. anim. p. 99. t. 26. f. E. e. 1. e 2. & f. F.

long. 4. lat. 1. lin.

Corpus album antice utrinque auricula apice rotundata & horizontaliter porrecta instructum. *Lobi* in dorso serie duplici quinque in qualibet capsulas splachni *ampullacei* referentes. *Tentacula* duo ruguloſa, vel annulis contiguis composita.

Animal hoc dorso & resupinatum reptare mirum *Forsskohlio* videbatur, at hoc congeneribus & omnibus limacibus aquatilibus commune, in fossis & paludosis ubivis obvium.

In Fucis sinus *Dröbachiensis* raro.

LOBARIA QUADRILOBA.

Lobaria alba cauda-lobulata. Zool. d. prodr. 2741.

Phi-

Digitized by Google

Philine quadripartita. Aſcan. in act. Holm. 1772. p. 329. t. 10. f. A. B. a. c.

long. 18. lat. 15. lin.

Molluſcum ſingulare gelatino-cartilagineum, lubricum, album in cœruleum vergens, ſupra convexum e *lobis* quatuor *craſſis* compoſitum: binis dorſalibus utrinque ſinuatis, binisque lateralibus elongatis introrſum ſinuatis, ventrique connatis; ſubtus planum, medio dilatatum, altera extremitate acuminato-obtuſum, altera *lobis* tribus *minoribus* varie ſinuatis & plicatis ſibique incumbentibus inſtructum. *Inteſtinum* obſcurum paſſim in pagina infera pellucet.

Nec foramina nec tentacula ulla videre contigit. *Motum* nullum, niſi loborum minorum extremitatisque acuminatæ flexum lentiſſimum oculis percipere potui. Interſtitia loborum minorum ſinuata foveas quidem conſtituunt, *ani* vero & *oris* nullum certum veſtigium deprehendi, nec in raritate exemplarium & in penuria temporis diſſectionem exactam inſtituere potui.

Bullam cum hoſpite candidam, ſubtiliſſimam in ventriculo ſingularis animalis reperi; hinc teſtacea ei nutrimento ſervire nullum dubium. E corpore quoque *machinam* extraxi *oſſeam*, cujus uſum inquirent poſteri; lamellis componitur tribus fuſiformibus oſſeis, medio excavatis, utraque extremitate acuminatis, membranaque molli inter ſe connexis; hæ corpuſculum carneum inteſtino longo terminatum includunt.

Poſtquam hæc in excurſione ſcripſeram, patriæ urbi redditus, clariſſimum *Aſcanium* plura hujus animalis ſpecimina eodem fere Norvagiæ maritimæ tractu inveniſſe, ac nomine *Philinis* deſcripſiſſe, Bullamque candidam pro oſſe conchiformi nativo ſumſiſſe, loco citato lego.

E fundo ſinus maris Norvagici juxta rupes *Griſoienſes* inter oppida *Kragero* & *Arendal*.

Digitized by Google

MYXINE GLUTINOSA.

Linn. Faun. ſvec. 2086. ſyſt. p. 1080.
Muſ. Ad. Fr. 1. p. 91. t. 8. f. 4.
Act. nidr. 2. p. 250. t. 3.
Kalms Reiſen, 1. p. 118-120.
Ström Söndm. 1. p. 287.
Berg. Huid-aal.
Nidroſ. Slep-mark.
Arendal. Ingeris-pilt.
Dröback. Pür-aal.
Grönl. Ivik.
Chriſtianſ. Sugare; Inſchuwier.

Corpus rigidiuſculum, teres, anguillæ inſtar lubricum, ſubtus carinatum. *Os* ſubtus infra apicem capitis cirro utrinque inſtructum; ſiniſter cirrus ſimplex eſt, dexter bifidus. Extremitas antica, ſeu apex corporis cirris brevibus acuminatis quatuor armatur; in medio ſuperiorum prominentia triangularis carnoſa uti cirri; hanc Linnæus dentem ſolitarium acutum vocat. *Maxillæ* binæ in ore occultæ, raro viſibiles, quoties nempe protruduntur & quidem momento tantum; ſunt laminæ binæ margine acute dentatæ; præter has nullos in fauce dentes conſpicere potui.

Vermem hunc piſces per anum intrare & devorare, ac quævis obvia glutine ſuo inquinare, dehinc piſcatoribus exoſum eſſe, fatis notum eſt, aquam vero in gluten vertere vitio ſubreptionis narrari ſuſpicor, vivum enim in capulam aqua plenam miſi, glutinoſamque materiem ex poro antico exſpuere, ſeu larvarum inſtar in fila trahere vidi, quæ copioſe eructata & diducta, quaſi telam arachnoideam in aqua, & ſi extra aquam elapſa eſſet, in ſicco effinxerunt, ablata vero hac tela, aqua æque pura ac antea conſpiciebatur. Hinc phyſicorum quidam, aquam, in quam demiſſa Myxine eſt, intra horæ

Digitized by Google

horæ ſpatium evadere gelatinoſam, ſeu in gluten verti, minus accurate aſſeverant. Ex poris quoque corporis gelatinam undique exſudat. Hæc totum corpus tegumento hyalino, pellucido cryſtalli inſtar inveſtit, & integra, veſtis inſtar, facile exui poteſt, mox vero novam, & talem quidem ter aut quater paucis momentis exſudare valet.

E catino, in quo detinebatur, pluries ope caudæ exiit; hanc prius extra ſuperficiem aquæ porrexit, & ſic ſenſim totum corpus inſequebatur. Caput æque & collum primum extra aquam tentando protendit, & dein reliquum corporis in ſiccum elabitur.

Fila gelatinoſa corpora organica eſſe, ex quibus alii vermes, forte Myxines enaſcuntur, in verſione germanica Syſtematis Linneani inſcite conjicitur. Miranda naturæ videnda & noſcenda, non in Muſeis fingenda ſunt.

Hujus vermis bonam figuram, exactam & conſummatam deſcriptionem in act. nidr. l. c. dedit præclarus *Gunnerus*, nimis præmature e vivis ereptus.

Licet clariſſimi in hiſtoria naturali viri, *Linné*, *Kalm*, *Gunner*, *Ström* hanc eſſe Lampetram cœcam oculis carentem *Willoughby* p. 107. & *Ray* Syn. 36. ac Petromyz corpore annuloſo &c. *Artedi* deſc. p. 90. 3. & gen. p. 64. 3. aſſerant, os tamen edentulum, foramina ſeptem lateralia utrinque, vitaque in aqua fluviatili Lampetram & genere & ſpecie a Myxine diverſiſſimam arguere ſufficiunt.

Vermes inteſtinales in hac fruſtra quæſivi.

In fundo argilloſo ſinus maritimi Dröbachienſis frequens.

Decas I. molluſcorum Norvagiæ in tomo ſexto act. nov. nat. curioſ. pag. 48-53. exſtat. Poſtquam hæc perilluſtri Præſidi 1774. miſiſſem, quædam eorum figuris æneis in primo *Zoologiæ Danicæ iconum* faſciculo exornare occaſionem nactus ſum. *Doris* nempe *clavigera* exhibetur Tab. 17. f. 1. *Doris quadrilineata* ibid. f. 2. *Actinia ſquamata* ſub nomine *Hiſtoriæ* t. 10. f. 1. In *animalium rariorum hiſtoria*, ſeu ico-

Digitized by Google

num

num descriptionibus synonyma e Decad. I. cum tomus sextus, præsto haud esset, afferre minus licuit.

Hafnia Onoldum
missa d. 24. *Decembris* 1779.

OBSERVATIO XVIII.

Dn. D. HENRICI FRIDERICI DELII

De alalia, & aphonia.

Physiologiæ corporis humani non ignaros latere quoque non potest, qualis, quantaque inter *vocem*, & *loquelam*, intercedat differentia, cum *vocis organon* primarium *Larynx* sit, ex qua composita cartilagine, aër inspiratus, majore, minore, nisu, *cum sono*, exspiratur. Loquela autem fit, *voce*, *per organa oris* varie *mutata*, vel *modificata*. In variis itaque organis varia oborta læsio, varios quoque effectus, variaque symptomata, producet. Minime ergo confundenda est *aphonia* cum *alalia*, cum hæc loquelæ, illa vocis, *defectum* designet, & utrumque symptoma diversum, & unum absque altero, in ceterum non mutis, exsistere queat. Utrumque autem, diversis temporibus, in eadem ægrota, observare mihi licuit, quare ejus rei mentionem facere, operæ pretium esse existimo.

Generosa quædam femina, triginta aliquot annorum, post varia, & ex obitu mariti quoque oriunda, animi pathemata, & post varia diætæ, & regiminis, vitia, quanquam præter voluntatem commissa, vernali tempore, in febrem incidit, primis diebus in acutam proclivem, paulo post vero schema tertianæ intermittentis præ se ferentem. Pro eo, quo erat temperamento, cholerico scilicet, paroxysmi satis vehementes apparebant, quamquam debita iis medela opponeretur.

Digitized by Google

tur. Quintus jam ægrotam concutiebat, maximo cum frigore, paroxysmus, cum subito ad eam vocarer: tum vero adstantes graviter terrore perculsos invenio, propterea, quod *per horam jam* ægrota *verbum non protulerit.* Imo ipsa, ceterum satis eloquens, gratiosaque, torvo vultu me adspiciebat, nihilque ad quæsita respondebat, sed manum mento admovebat, atque maxillam inferiorem abducere, vel deprimere, conabatur, quod insolitæ rei exemplum adeo adstantes commovit, ut apoplexiam timerent, quem timorem iis adimere, magni mihi erat laboris. Confestim autem potiunculam digestivam, temperantem, cum liquore anodyno remixtam, propinavi, quam quoque, per nunc ingruens æstus febrilis stadium, continuare jussi, sub quo nunc non tantum loquela redibat, sed ad loquacitatem usque, cum levi delirio augebatur. Ego vero mineram febrilem copiosam adhuc præsto esse, quæ symptomatice produxerit *alaliam*, ratus, finito hoc terrifico paroxysmo, potionem laxantem, e sale aperitivo Fridericiano s. sale mirabili Glauberi nativo, *) soluto, propinavi, qua multa materia pituitosa, & biliosa, evacuata est. Sequebantur adhuc, statis temporibus, aliquot paroxysmi, satis quidem graves, verum a dicto symptomate immunes. Dato adhuc semel evacuante, & postea ordinato cortice Peruviano, cum syrupo aurantiorum, in electuarii formam redacto, fugata febris est, & ægrota cum sanitate rediit in gratiam.

Ea-

*) Reperti a me 1766. hujus salis, vere nativi, historiam, & usum, delineavi in schediasmate: *Nachricht von dem Sale aperitivo Fridericiano, oder eröfnenden Friederichs Salz.* Hildburghus. 1767. cujus scripti editionem aliæ postea secutæ sunt, & tertia genuina prodiit Hildburghusæ 1773. quæ variis additionibus aucta, a Clar. nostro Meuschenio in linguam Batavam 1777. translata est: sicuti quoque nobile hoc materiale in tantum, & multiplici experientia comprobatum, versum est usum, ut quotannis plures centenarii, in plures, & diffitas quoque, regiones, fuerint transmissi.

Digitized by Google

Eadem autem generosa vidua, post decem abhinc annos, in febrem catarrhalem, cum molestissima tussi, & difficili exscreatione, junctam, ex refrigerio, incidit, supra septimum diem sese extendentem. Difficillima erat in hoc stadio materiæ catarrhalis coctio, & eliminatio, ut etiam accederet vox rauca atque stridula. Accidit autem die morbi nono, ut *vox plane deficeret*, ægrotaque, per unum alterumve diem, clara voce loqui non posset, neque ab aliis prolata auditu percipi possent, nisi aurem propius ægrotæ ori admoverent, ut quoque ægrotæ, hujus incommodi pertæsæ, necessum fuerit, ea, quæ desiderabat, literis consignare. In usum per hoc morbi stadium ducta sunt, infusa pectoralia, pulveresque & potiones, imo & linctus, similes. Undecimo autem die magna angustia, ex prohibita exscreatione, accessit, ut e jectigatione multa in lectulo, ad eam, & inquietudinem summam, facile concludi potuit. In hoc rerum statu præcipue oxymel squilliticum in auxilium vocavi, illudque aquis appropriatis dilutum, & nitro sociatum, sæpius, tepide, propinare iussi, atque ut emplastrum vesicatorium intra scapulas statim applicaretur, suasi. Hora nunc præterlapsa erat, cum iterum, vespertino tempore, ad ægrotam vocarer, ut, prouti nuncius referebat, de novo quodam certior fierem. Advolantem autem me confestim, & cubiculum intrantem clara hac voce ægrota lætabunda me excepit: Salve, Audi, en! rediit vox! Et qua lætitia ipse fuerim adfectus, facilis est conjectura. Retulit autem mihi ægrota, abhorruisse eam a vesicatorii applicatione, & frequentius sorbillasse potiunculam, ex qua tanta secuta fuerit expectoratio, ut integrum muccinium, ostensum, pluribus thrombis mucosis refertum fuerit. Continuabatur autem nunc, quæ egregie profuerat, potio, & alia quoque appropriata sumebantur, e quibus, efluxo tertio morbi septenario, de sanitate restituta gaudebat.

Similis quædam scena autem fere ludebatur, cum nostra, tempore præteriti anni vernali, in similem morbum catarrhalem

Digitized by Google

lem inciderit, hoc tantum discrimine, ut *aphoniæ* stadium brevioris fuerit periodi, siquidem illud versus vesperam octavæ diei ingruebat, post adhibita autem eadem medicamenta, altero mane ita disparebat, ut iterum clara voce cuncta enunciare potuerit, morbusque altero die critico, succedente interim rite expectoratione, largo sudore fuerit solutus.

Facile jam cum iis convenire possum, qui utrumque hunc *alaliæ*, & *aphoniæ* adfectum, a trismo, brancho, & raucedine, maxime diversum, ad spasmodicos, &, ut nunc moris est, ad *nervosos adfectus* referre velint. Intercedit autem inter utrumque hoc discrimen, ut primo *alaliam* magis pro *symptomatica*, *aphoniam* pro *idiopathica*, reputare malim. Deinde *varii* hic *nervi* in censum veniunt, ex quorum alteratione effectum deducere licet. Spasmi autem maxillæ inferioris, nec non linguæ, in febre tertiana, caussam materialem procul dubio ipsa materiæ febrilis, in ventriculo, & intestinis tenuibus, hospitantis, conditio constituit, quæ sympathicos nervos, vagum puta, & intercostalem, irritavit, quæ tum irritatio, ad par quintum, s. divisum, nervorum, præcipue tertium ejus ramum, *maxillarem inferiorem*, qui mento, maxillæ inferiori, linguæ, prospicit, propagata est. Ea autem materia febrili, quæ hujus symptomatis autor fuit, debite digesta, & evacuata, spasmis moderatis, cessavit quoque effectus, tantum terrorem injiciens.

Aphoniæ vero nostræ caussam magis a subsistente, nec hucusque satis evacuata, materia catarrhali, derivarem, quæ, si & a *pare nono* recesserim, *nervos* præcipue *recurrentes*, *a pari vago oriundos*, compresserit, unde larynx, cujus superficies externa, & interna, ab hisce nervis recurrentibus suos ramos recipit, ita affectus est, ut ex suppressa ejus elasticitate, formandæ voci, is minus fuerit idoneus. Promota autem expectoratione, resolutoque eo muco, qui circa dictas partes subsistebat, easque comprimebat, nervi liberati sunt, ideo-

Digitized by Google

que

que larynx activitatem ſuam, in formanda voce iterum recuperavit.

Ceterum in aliarum quoque ſpecierum alaliæ, & aphoniæ, hiſtorias, earumque cauſſarum dilucidationem, me jam non immitto, dum tantum ea, quæ in ſubjecto noſtro obſervare licuit, referre decreveram.

OBSERVATIO XIX.

Dn. D. HENRICI FRIDERICI DELII.

De

natro, ſalis ammoniaci fixi ſpecie.

Vaga certe, neque ſatis diſtincta, interdum eſt ejus ſalis notio, quod *natrum* appellant. Nunc enim ſub eo ipſum alcali minerale nativum, nunc aphronitrum, nunc ſal medium amarum, quod ſali mirabili Glauberi analogum ſit, intelligunt, quoniam ex alcalino, & acido vitriolico, concretum ſit. Quanquam nunc facile largiar, ſal illud mirabile, quod a *Glaubero* nomen fert, conflatum eſſe, ex acido vitriolico & ſale alcalino minerali, tamen ſal illud medium amarum, v. c. *anglicanum* dictum, vel & illud *Sedlizenſe*, maxime a ſale mirabili differt, cum ibi acidum vitriolicum non cum *ſale* alcalino, ut in Glauberiano, ſed cum *terra* ſingulari alcalina, calcarea, junctum ſit, adeoque ſit ſal medium terreæ indolis: quam aſſertionem facile probat experimentum, dum oleum tartari per deliquium, ſolutioni ſalis talis, terreæ indolis, inſtillatum, ſtatim terram hanc, *magneſiam*, *Bitter alz-Erde*, dictam, e connubio ſuo priſtino, exturbat, quod autem ſecus ſe habet in ſolutione ſalis veri, & puri, mirabilis. Largior quoque, ex aquis variis ſoteriis educi poſſe, & ſal verum mirabile Glauberi, & ſal tale amarum, terreæ indolis, unumquodque ſuis proprietatibus

Digitized by Google

bus gaudens. Verum, utrum omne *ſal amarum*, terreæ indolis, quod è reſiduis aquarum mineralium, elutriatione nova, impetramus, pro eo habendum ſit, quod, pro *baſi ſua acida, vitrioliçam* agnoscat, de eo maxime *dubito.*

Cur enim non detur quoque in fontibus ſoteriis *acidum ſalis communis*, quod, pro re nata, cum ſale alcalino minerali in ſal commune, & *cum terra calcarea*, in *ſpeciem ſalis ammoniaci fixi, ſalis iterum amari*, tranſire poſſit? Haud enim difficilis eſt, præſentiæ hujus acidi, & ad oculum, demonſtratio, ut ſæpiuscule miratus ſim, a variis autoribus ibi accipi ſal amarum vitriolicæ indolis, quod & autem *aër* ſic dictus *fixus* demonſtraverit, ubi acidum, ſalis communis magis indolis, certe accipiendum erat. Si enim ſedimento, ab evaporatione aquæ cujusdam ſoteriæ reſiduo, inſtillatur acidum vitrioli concentratum, oleum dictum, ſubito vapores acidi ſurgunt, ſimillimi odore, & volatilitate, iis, qui aſcendunt, ſi idem acidum ſali communi additur. Deinde, ſi & tale ſedimentum veros cryſtallos cubicas ſalis communis, nova elutriatione, & evaporatione, non ſemper largiatur, nihilo minus acidum ejus cum terra calcarea unitum eſſe, & ſimillimum, e tali maſſa terrea, ſal, educi poteſt, illi, quod impetramus e capite ſic dicto mortuo, quod remanet, dum ſpiritus ſalis ammoniaci aquoſus, mediante calce viva, ex ammoniaco extruſus eſt, quem, diu notum, ſub nomine *alcali volatil fluor*, plures Gallorum nunc venditant. Hoc autem *natrum*, ſeu ſal amarum terreum, ſi combines cum ſpiritu nitri, probe ab acido ſalis communis, cum quo mixtus eſſe ſolet, per additam antea ſolutionem argenti, liberato, & addas *aurum* purum foliatum, ſeu limatum, brevi orietur auri ſolutio, quæ cuti illinita, poſt horas nonnullas, in eadem colorem purpureum producit. Genitá itaque ex dicto ſale, & ſpiritu nitri, eſt aqua regia, menſtruum auri conſuetum, ideoque ad præſentiam hujus acidi ſalini concludendum eſt, cum acidum vi-

Digitized by Google

trioli, gratis sæpe adsumtum, cum spiritu nitri in aquam regiam transire nequeat.

Minime quoque, in examine aquarum mineralium, statim ad sal solum alcalinum, in iis contentum, concludere licet, si talis aqua syrupum violarum viridi colore tingit, vel si elutriatum, obtentum, e residuo evaporatæ aquæ, sal, brevi in aëre deliquescit. Est enim ipsa salis communis soluti, quoque conditio, ut dictum viridem colorem syrupo violarum cæruleo conciliet: est salis ammoniaci fixi conditio, ut, & citius adhuc fere sale alcalino, in aëre, nec adeo humido, in deliquium abeat, id quod sæpiuscule mihi adeo accidit, ut, dum guttulam soluti hujus, e dicto residuo, salis, in lamina vitrea, leni calore evaporatam, microscopio, ad inquirendas, ex ea natas, crystallos, lustrarem, hæ crystalli, maxime cum iis, quas largitur sal ammoniacale, & fixum, convenientes, sub ipsa lustratione, deliquescerent.

Atque hocce *natrum*, seu salis ammoniaci, fixi dicti, species, illud quoque esse videtur, quod in lixivio illo ultimo, *Mutterlauge* dicto, hæret, quodque, nisi, sub coctione muriæ salis communis, *in salinis*, debite fuerit sequestratum, verum sal commune conspurcet, & deliquescentiam ipsi conciliat. Ut tamen & dictum lixivium ultimum, minime, ut inutile, rejiciendum sit, cum illud, cum aliis appropriatis, in aliam massam transire queat, quæ *agris*, præcipue nimis pinguibus, vel & argillaceis, *meliorandis* inservire possit. Conf. *Anzeige von Nuzen und Gebrauch der Salzasche, zum Düngen der Aecker und Wiesen.* Franckf. u. Leipz. 1773.

Sed desino nunc plura, hanc rem concernentia, proferre, cum pluribus mentem meam declaraverim in scriptis, quibus examina aquarum soteriarum *Kissingensium*, *Bokletensium*, *Geismariensium*, *Sichersreuthensium*, *Burghernheimensium*, aliarum, tradidi, cum quibus conferri quoque, si placet, queunt, quæ in dissertatione *de æthiope vegetabili*, & *analectis de salibus*, Erlangæ, 1774. pag. 48. 58. literis mandavi.

Suf-

Digitized by Google

Sufficiant paucula hæc ſaltem, quæ & hiſce actis quoque inſerere viſum eſt, ut in examine chemico corporum naturalium, eorumque veræ mixtionis declaratione, in genere, omnem ἀκρίβειαν, quæ verum chemicum decet, commendarem.

Erlanga Onoldum
miſſæ d. 11. *Januarii* 1780.

OBSERVATIO XX.

Dn. D. GUILIELMI GODEFRIDI PLOUCQUET.

De

Ophthalmia, e ſingulari cauſſa nata.

Puella quinquennis ophthalmia ſine cauſſa manifeſta afficitur, dextrum maxime oculum occupante, quæ ſenſim exacerbata ſummum periculum minabatur. Medici accerſiti omnem impendere operam, & nunc derivantibus, purgantibus, veſicatoriis, nunc ſanguinem purificantibus, rem aggredi, nec omittebantnr repercutientia, quæ vaſa laxata roborare poſſent. In caſſum omnia. Poſt ſex hebdomades, re fere deſperata, puella vehementi & iterata ſternutatione corripitur, quæ principium ophthalmiæ adeo pertinacis, hucusque abſconditum, in lucem proferebat: Ecce enim piſum, ſternutatione excretum, quod puella petulans, ante ophthalmiam, ut nunc fatebatur, per modum luſus, in nares intruſerat. Piſum hocce, loco humido & calido fotum, germen dimidium pollicem longum emiſerat, quod ſine dubio, perpetua ſua irritatione, in vicinia oculi congeſtionem hanc ſanguinis vehementem eo effecit.

Digitized by Google

A Rabido cane morsi.

Anno elapso 1779. plurimi canes rabidi in universa Suevia, aliisque regionibus, passim vagabantur: Ex his unus, primo die Aprilis ejus anni, septendecim homines aggreditur, quorum undecim, variæ ætatis, maxime infantibus puerisque, vera cruenta vulnera infligebat. Triduo post accersor, & vulnera fere omnia, extremitatibus hinc inde data, jamjam conglutinata reperio, ea namque soli naturæ reliquerant, & ritu ejus loci, clave benedicta, pro vulneribus, ad radicem pollicis cutem inuri curaverant.

Ego vero mox vulnera scarificari jussi, unguentum mercuriale, tritis cantharidibus remixtum, ipsis vulneribus inungi, omnemque eorum ambitum unguento mercuriali simplici perfricari curavi. Dein largum emplastrum vesicatorium, cui multum camphorae immixtum erat, imponebatur. Ita in ulcera, largum pus fundentia, mutavi, nec, nisi post tres hebdomades, consolidari passus sum. Interim quotidie unguentum mercuriale circa ulcera inungebatur, alternisque diebus femora eodem perfricabantur, ita tamen, ut nulla salivatio oriretur. Pro medicamento præbui nitrum cum camphora, fere ad præcepta Schmuckeriana, quocum junxi amygdalas amaras, septem & ultra quotidie consumendas. Iunctis itaque duabus illis methodis, Schmuckeriana, & Dessaultiana, tantum effectum fuisse videtur, ut saltem interea temporis, post decem menses, & ultra, nullus morsorum sinistri quid pateretur. Unus tantummodo circa diem nonum anxietatibus, & fixa idea rabiei invadentis, etiam in somniis redeunte, laborabat, cui moschum cum cinnabari, solita dosi exhibui, quo assumto nil ultra conquestus est.

Alii ex illis septendecim, dentibus tantum ejusdem canis comprehensi, vel lingua conspurcati fuerant, absque vero vulnere. His unguentum mercuriale pariter alternis diebus inungi, eademque medicamenta administrari jussi, eventu pari. Me-

Digitized by Google

Medio menſe Octobri juvenis ſedecim annorum circa ſuras, genua, manumque quatuor locis a rabido cane mordebatur, vulneribus omnibus ſanguinolentis. Cum ſtatim ad me deferretur, de cauterio actuali vulneribus applicando cogitabam. Cum autem perpenderem, ferrum candens diverſæ figuræ & profunditati vulnerum accommodatum eſſe debere, adeoque pluribus opus eſſe, his autem cudendis tempus deeſſe, præterea ægrum recuſaturum tot inuſtiones viderem, nec non dubium animo hæreret, annon ferrum candens venenum in vulnere haerens volatilius reddere, & præ ſe quaſi propellere, profundiusque impellere poſſit, cauterium potentiale ſubſtitui, & *lapide infernali* integrum ductum vulnerum exuri curavi, dein unguento mercuriali tam illa, quam eorum ambitum largiter fricari, unguento digeſtivo, pulvere cantharidum acuato deligari, emplaſtrumque veſicatorium deſuper imponi juſſi, quibus magnam ſuppurationem excitavi, quæ per menſem fere ſuſtentabatur. Unguentum mercuriale ſimplex pariter alternis diebus femoribus inungebatur.

Interna medicamenta eadem erant, quæ ſupra citavi.

Hucdum tres menſes elapſi, nec quicquam ſiniſtri evenit.

Ab eodem cane illo ipſo die puella ſeptennis & puer duodecennis mordebantur, quibus eadem methodus applicita fuit, hactenusque ſani vivunt.

Cum autem tempus haud ſat longum præterierit, ut illi omnes plane immunes ab omni periculo hydrophobiae æſtimari poſſint, interjectis aliquot annis eorum rurſus mentionem facere, animus eſt.

Digitized by Google

OBSERVATIO XXI.
EIUSDEM.
Variolæ sero suppurantes.

Vidi infantem, cui variolæ post consueta symptomata eruperant. Die post eruptionem tertio, quartoque, cum pustulæ sat magnæ essent, suppurationem exspectabam, sed omnes illæ limpido humore refertæ manebant, & sic per quatuor alios dies adhuc in eodem statu perseverabant, ægro interim haud male habente, nec morbo ullas malignitatis notas exhibente. Post undecim demum dies a morbi principio singulæ pustulæ pus laudabile formabant, & infans brevi restitutus fuit.

OBSERVATIO XXII.
EIUSDEM.
Haemorrhagia narium enormis.

Fœmina triginta annorum spontanea narium hæmorrhagia vehementi afficitur, quam continuam per sex horas passa, ad remedia demum confugit. Referunt mihi, ægram interea ad minimum duas libras sanguinis sinceri perdidisse: cum autem is linteis exceptus fuisset, quantitatem ejus accuratius æstimare non potui. Pergente vero hæmorrhagia, vasis ut porro cruor exciperetur, jussi. Multa interea ad eam compescendam tentata sunt, sed frustra. Turundæ, solutioni aluminis intinctæ, naribusque intrusæ impediebant quidem, quo minus cruor e naso stillaret, at nunc idem per foramina narium posteriora in fauces ruebat, hinc ab illis desistendum erat. Sanguis vero uno prope continuo rivo per quadraginta horas effluere perrexit, ita ut demum serum, cruore leviter tinctum prodiret, ægra interim exsangui & fere exanimi. Tandem ope vitrioli martis eo perventum, ut hæmorrhagia cessaret. Sangui-

Digitized by Google

guinem deperditum ſub calculum revocans, ut qui vaſis aſſervatus menſurari poterat, non computato illo, qui linteis inſtillaverat, alioque modo vaſis non adeo juſte condebatur, reperi, ad minimum *centum uncias* effluxiſſe intra horas quadraginta, ſalva tamen muliere, & poſtea plenarie reſtituta.

Tubinga Onoldum
miſſæ d. 16. *Januarii* 1780.

OBSERVATIO XXIII.

Dn. D. IOANNIS ADAMI POLLICH.

De Inſectis,

quæ in CEL. *LINNAEI Syſt. Nat. non proſtant.*

Inter innumera, quæ in Cel. Linnaei ſcriptis proſtant inſecta, multa tamen adhuc ſupereſſe nova, quæ in largiſſimo naturæ gremio excluduntur, res eſt extra omnem dubitationis aleam poſita, experiuntur, qui gravi huic Zoologiæ parti operam navant.

Entomologia largiſſima animalculorum penus eſt, quam longa poſteritas vix exhauriet, ſuo tamen fine concluſa; ampliſſimus, qui unum poſt alterum ſuis Mæcenatibus præbet individuum, theſaurus, rite per aliquod temporis ſpatium ab Entomologiæ ſtudioſis percuſſus, initio quidem multum negotii ac tædii faceſſit, ad finem tamen largiſſimam diligentiæ meſſem & fructum promittit.

Inſectorum ſpecies ac genera definire non levidenſe opus eſt, novas eruere adhuc multo gravius videtur; requirit enim plurium hujus generis inſectorum exquiſitam cognitionem, accuratam inter ſe collationem, ultimas, unde nova oriuntur, ſpeciei claram notionem, hujus exactam definitionem, ut ab ultima, unde oriatur, diſſimile eruatur, hæcque amabilis ſci-

Digitized by Google

entia continuo, attamen non ultra necessitatem, augeatur. Singulis suas litteras inscripsit animalculis summum Ens, has legere norunt periti, clam ditant, venerantur, omnipotentis Creatoris sapientiam.

Papilionem primum huc refero, quem, ob colorem ad *pompadur* accedentem, *pompadurum* voco, cum fimbriam albam habeat, a me *der Weiss-saum* germ. dicitur.

Ad ea insectorum animalia pertinet, quæ *alas pulverulentas* habent. Cum die tantum volet, *avis diurna* est. Ipsum ad papilionis genus pertinere, non solum *antennæ* evincunt, quæ apicem versus crassiores evadunt, ast alæ quoque, quas perpendiculariter erectas gerit. Cum præterea alæ denticulatæ sint, etiam oculis destituantur, ad *Nymphas pertinet denticulatis alis, absque oculis visibilibus.*

I. PAPILIO POMPADUR.

Der Weiss-saum.

Longitudo hujus insecti absque alis ad novem, cum alis ad quindecim lineas ascendit. Latitudo alæ superioris, separatim spectatæ, ultra decem lineas habet.

Caput nigrum ac fuscum est, pilosum. *Setula spirilinguis* fusca ex ore eminet. *Antennæ* nigræ sunt, clavæ apicibus flavis gaudent. *Palpi* pilosi ac fusci cernuntur, striis flavis. Oculi bruni & villosi apparent.

Thorax niger est, pilis adpressis constat.

Abdomen nigrum conspicitur, ad ventrem magis brunum; pili adpressi sunt.

Pedes fusci cernuntur, tibiæ ac ultimi articuli magis bruni apparent.

Alæ quatuor, duæ superiores triangulares sunt, obtusæ, ad marginem posticum sinuato-denticulatæ, unus aut duo præprimis denticuli obtusi eminent, *superne* ex bruno-ferrugineæ apparent; margo *posticus* fimbriam latam albam habet, interiore

Digitized by Google

rore margine sinuatam, quæ copiosis exiguis maculis fuscis conspurcatur; ante hanc fimbriam albam & prope ipsam series macularum novem aut quandoque plurium forte ex violaceo-cœrulearum est, in fundo nigro residentium, triangularium & semiorbicularium; margo exterior præterea striulis exiguis albis, & magis inferiora versus maculis aliquot majoribus albis decoratur. Pagina *inferiore* hæ alæ nigræ sunt, ac copiosis striulis transversis nigrioribus magis eminentibus & interruptis ornantur: marginis postici fimbria lata alba conspicitur, copiosis striulis fuscis conspurcata, marginis exterioris striulæ albæ & maculæ aliquot albæ quoque conspiciuntur; in medio adhuc punctulum exiguum oblongum & album est. Maculæ cœruleæ non conspiciuntur. *Inferiores* alæ quoque obtusæ sunt, *superne* ex bruno-ferrugineæ, ad marginem posticum sinuato-denticulatæ, unus præprimis præ cæteris denticulus magis eminet & acutus est, ibi quoque fimbriam latam albam habent, superiorum in morem punctis exiguis fuscis conspurcatam, interiore latere sinuatam; ante hanc fimbriam albam series macularum rotundarum cœrulearum est, in fundo pariter nigro residentium. *Inferne* hæ alæ quoque superiorum ad instar nigræ & scabriusculæ sunt, striulis copiosis elevatis transversis nigrioribus quoque ornantur, ubi una in medio ad marginem exteriorem magis lata & undulata est; in margine postico fimbria lata alba quoque conspicitur, striulis exiguis fuscis conspurcata, sed maculæ cœruleæ inferne non apparent. In alarum medio adhuc punctum exiguum oblongum & album est. Margines interiores deorsum flectuntur & connivent.

Papilionem *Antiopam* L. esse credidissem, si alæ superne nigræ essent.

In Palatinatus pascuis volitat, ad pinetorum margines moratur, in pinetis siccis ipsis; e. g. circa *Lauteren*. Circa *Weilburg* quoque reperitur. Aprili, Majo & per totam æstatem apparet.

Digitized by Google

Insecta hemiptera sunt, quæ secundo loco memoro, & quidem *Cimices*. Hi rostrum deflexum habent. *Antennæ* pectus longitudine superant. Alæ quatuor cruciatim sibi invicem incumbunt, superiores antice coriaceam naturam possident, postice magis membranaceæ apparent. Dorso plano gaudent. Thorax marginatus est. Cum figuram ovato-oblongam habeant, pectus quoque spinis destituatur, ad eorum cimicum ordinem referuntur, qui figura ovata gaudent, & pectore inermi sunt.

I. CIMEX PUNCTUM ALBUM.

Der Weisspunct.

Figuram oblongo-lanceolatam habet. Longitudo vix ad semunciam ascendit, in latitudine duas ac dimidiam fere lineam experitur. Pulcherrimus omnino cimex est.

Caput rubrum apparet, circa oculos ad os & subtus nigrum. Seta nigra ex ore producitur. *Oculi* duo ad latera eminentes ac nigri sunt. *Antennæ* filiformes ac nigræ, ex quatuor articulis cylindricis constant, quorum primus brevissimus est, cæterum corpore dimidio breviores apparent.

Thorax ruber est, antice niger, ibique etiam duo puncta nigra habet, ad marginem posticum duas maculas integerrimas gerit, nigras, lineari-convexiusculas, quæ spatio angusto rubro a se invicem separantur, subtus inter pedes ex nigro-cinereus est thorax, ac punctis nigerrimis ornatur. *Scutum pectorale* triangulare & nigrum est.

Elytra totum corpus tegunt, pars dura rubra est, ad marginem interiorem anteriora versus punctum nigrum habent, quod in striam nigram terminatur, ad marginem interiorem, quæ cum fascia transversa nigra, ad marginem interiorem angustiore reddita, cohæret. Pars mollis nigra est, marginem angustissimum albicantem habet, in cujus medio punctum latum orbiculatum albissimum est, ideo *punctum album* ego vocavi

Digitized by Google

cavi, & magis antice adhuc aliquot striulæ albæ. *Alæ* nigricantes sunt.

Abdomen rubrum est, ad anum nigrum, lateribus & in margine maculis nigris pingitur.

Pedes nigri sunt.

A Cimice *ornato L.* differt, quod paulo major sit, præter marginem anteriorem in thorace nigrum adhuc duo puncta nigra habeat, cum cimex *ornatus* caput prope tantum marginem nigrum rectum possideat, punctisque his nigris destituatur. *Noster* ad marginem thoracis posticum duas maculas nigras lineari-convexiusculas integerrimas gerit, spatio angusto rubro a se invicem discretas; Cim. *ornatus* autem in margine elytra prope, postico vocato, duas maculas nigras bilobas obtusas habet, magis quadratas, quæ latiori longe a se invicem spatio separantur. In *nostro* thorax inter pedes niger est, ac punctis nigerrimis ornatur. Cimici *ornato* inter pedes subtus & ad latera pectus quoque rubrum est, & maculis nigris gaudet; præterea scutum pectorale antice nigrum postice rubrum est: in nostro cimice autem hoc scutum plane nigrum apparet. Adhuc in cimice *ornato* pars elytrorum mollis posterior uniformi bruna ac striata superficie gaudet, absque puncto albo; in *nostro* autem insecto pars mollis nigra est, margine albido, in cujus medio punctum rotundum niveum cernitur. *Elytra* quoque in nostro cimice scutum prope ad marginem interiorem non nigra sunt, in *ornato* autem cimice hi margines nigri conspiciuntur. In cimice *ornato* tres striæ macularum nigrarum ad abdomen conspiciuntur, in *nostro* autem quatuor series.

Circa *Weilburg* in sylvis montosis ad rupes supra Asclepiadem *vincetoxicum* Majo copiose observavi. An forte ejus nutrimentum! cum sæpe coitum in hac planta celebrare viderim, mare tantum minore, attamen signatura simili gaudente, femina majore, ubi mas anteriora femina posteriora versus vertitur, anubus conjunctis.

2. Cl-

Digitized by Google

II. CIMEX SUPERBUS.

Der Felsensteiger.

Tam parvus hic cimex, tam pulcher est. Figuram oblongam habet. Longitudo ad duas fere lineas ascendit, latitudo tres lineæ quadrantes æquat.

Caput plane nigrum est. *Oculi* nigri sunt. Seta nigra ex ore deorsum producitur. *Antennæ* breves, filiformes, obtusæ, nigræ, glabræ, absque articulo fundamentali ex tribus oblongo-cylindricis articulis constant.

Thorax ruber est, & quousque hæc rubedo pergit, etiam ad latera & subtus rubet; ad marginem posticum scutum pectorale prope duas maculas nigras quadratas separatas habet, integerrimas, margine antice cinereo-nigricante instructas. *Scutum pectorale* nigrum est.

Elytra totum corpus tegunt, rubra sunt, quoad partem duram, in medio punctum nigrum habent. Pars membranacea nigra est, ac binis punctis albis pulchellis singula ornatur. *Alæ* albidiusculæ sunt.

Abdomen nigrum est, sed fasciam transversam purpuream habet, quæ in margine duo puncta nigricantia ostendit.

Pedes nigri sunt.

A Cimice *ornato L.* differt magnitudine, capite plane nigro, scuto pectorali nigro, thorace ad latera tantum eo usque rubente, quousque rubedo in dorso pergit: præterea quod in margine postico thoracis scutum prope duas maculas nigras quadratas integerrimas habeat, in *ornato* cimice bilobas; pars elytrorum mollis nigra sit, ac binis punctis albis pulchellis ornetur; abdomine nigro, quod fascia transversa purpurea gaudet.

A Cimice *puncto albo* discrepat quoque, *primo* magnitudine, *secundo* capite plane nigro, *tertio* quod thorax ad latera quoque partim ruber sit, maculis nigris quadratis integerrimis latis ad marginem posticum instruatur, *quarto* punctis binis al-

Digitized by Google

albis in elytrorum parte molli, *quinto* abdomine nigro & fascia transversa purpurea.

In collibus lapidosis circa *Weilburg* d. 15. Aprilis 1779.

III. CIMEX VILBURGENSIS.
Der Nassauer.

Figuram oblongam habet. Longitudo ad quatuor ac dimidiam lineam ascendit, latitudo duas lineas æquat.

Caput nigrum est. *Oculi* eminentes ac nigri sunt. Seta nigra deorsum ex ore producitur. *Antennæ* filiformes obtusæ ac nigræ apparent, glabræ, ex quatuor articulis cylindricis constant, fere dimidii corporis longitudinem habent.

Thorax ruber est, duas maculas semilunares integerrimas possidet, margine pallide nigricante instructas, quæ in thoracis medio fere coeunt, & arcum efformant, ut stria tantum exigua perpendicularis rubra fines adhuc separet; margo posticus ad scutum pectorale ruber est; lateribus oculos prope thorax maculam rubram habet, cæterum inter pedes niger est, ac punctis nigerrimis decoratur. *Scutum pectorale* nigrum est, nervum perpendicularem eminentem apicem versus monstrat.

Elytra totum corpus tegunt, rubra sunt; margo interior nigricans est: in eorum medio punctum nigrum apparet. Pars mollis nigra cernitur, margine tenui albido, in cujus medio fere punctum album conspicitur, & ad partem duram rubram aliquot incipientes maculæ albidæ. *Alæ* fuscæ sunt.

Abdomen antice & postice nigrum est, cæterum rubrum, ad marginis latera nigrorum punctorum seriem habet.

Pedes nigri sunt.

A Cimice *puncto albo* differt capite nigro, quod dimidio minor sit, maculæ semilunares ad pectus arcus in morem fere coeant, illud præterea scutum pectorale prope rubrum sit, unico tantum puncto nigro in elytrorum parte dura ornetur,

Digitized by Google

abdomen antice & postice nigrum sit, cæterum rubrum, & nullis maculis nigris nisi in margine decoretur.

A Cimice *superbo* ideo separatur, quod duplo major sit, tantum unico puncto albo in elytrorum parte molli, & nullo ad apicem amplius, maculis in pectore semilunaribus, arcus in morem se invicem amplexantibus, postice ad scutum rubro pectore, thorace inter pedes nigro, maculis nigrioribus picto.

Circa *Weilburg* in sylvarum dumetis Majo.

Ad Tenthredinis animalculum hymenopterum progredior. His ad os maxillæ quidem apparent, ast roſtro destituuntur. Scutum pectorale duo a se invicem separata granula gerit. Aculeus vix eminet, ac duo denticulata foliola habet. Alæ inflatæ sunt, ast planæ. Mea tenthredo ad istum LINNAEANUM ordinem pertinet, ubi antennæ cylindricæ ex septem aut octo articulis constant.

I. TENTHREDO ARBUSTORUM.

Der Baumgärtner.

Longitudo cum alis ad quatuor lineas ascendit, latitudo vix lineam æquat.

Caput nigrum est. Tria puncta nigra in occipite conspiciuntur. Os album apparet. *Oculi* ovati ac nigri sunt. *Antennæ* filiformes & nigræ cernuntur, obtusæ, glabræ, ex septem articulis cylindricis constant. *Palpi* filiformes quatuor, duo longiores, duo breviores, & albidi sunt omnes.

Thorax niger est. Stria alba, basi interrupta, in singulo thoracis latere oblique ad alas ducitur. *Scutum pectorale* nigrum duo sub se puncta alba habet.

Abdomen nigrum est. Primus annulus in dorso striam transversam albam habet, reliqui annuli ad latera, ubi finis est, singuli maculam triangularem albam possident, ut albis striis transversis parum obliquis decorentur abdominis latera. Ani apex quoque albidiusculus est.

Pedes

Digitized by Google

Pedes albi sunt ac nigri; posteriores ad articulum fundamentalem nigrum latus circa maculam ovatam albam habent. Femora uno latere alba, altero nigra sunt. Tibiæ partim albæ, partim nigræ apparent. Ultimi pedum articuli albidi, apicem versus tamen nigri conspiciuntur.

Alæ quatuor, albidæ, rugosiusculæ, venis nigricantibus reticulatim pinguntur. Margo exterior in alis superioribus bona ex parte nigricans est, atque in punctum nigrum terminatur.

A Tenthredine *puncto albo* L. differt, quod femora posteriora nullo sanguineo colore ditentur, sed alba ac nigra appareant. A Tenthr. *Rapæ*, quod abdominis tantum latera ad annulorum finem albida sint.

In Palatinatus pomariis Majo. Circa *Weilburg* in dumetis Aprili.

Lucanus coleopterus sequitur, quorum maxillæ longe eminent ac denticulatæ sunt. Antennarum clavæ compressæ apparent, ac lato latere denticulatim fissæ.

LUCANUS AENEUS.

Der Kupferschroeter.

Figuram oblongam habet. Longitudo ad semunciam ascendit, latitudo duas ac dimidiam lineam æquat.

Caput quadratum est, antice subbilobum, viride ac cupreo splendore nitens, punctis innumeris sparsis, microscopio visibilibus, constat. *Maxillæ* acutæ & nigricantes sunt. *Antennæ* clavatæ ac nigræ apparent; uno latere capitulum in tres laminas horizontales finditur, cæterum è capitis lateribus egrediuntur. Primus articulus infra capitulum quasi tornatus apparet. *Oculi* rotundi ac nigri sunt.

Thorax quadratus est, marginatus, viridis ac cupreo colore splendens, punctis innumeris sparsis, microscopio visibilibus, notatur. *Scutum pectorale* viride est.

Digitized by Google

Pedes nigri sunt. Tibiæ binis aculeorum paribus ornantur, cum ultimis articulis annulis albis instruuntur.

Alæ quatuor, deorsum flexæ, attamen planæ, oblongo-triangulares & obtusæ, integerrimæ, superne nigræ, maculis rotundis, quadratis & oblongis albis sparsis ornantur, majoribus, & aliquot quoque valde exiguis, duodecim circiter numeravi. *Margo posticus* ciliatus, niger & albus est. *Inferne* quoque nigræ sunt, punctis albis sparsis paucioribus ac minoribus & margine postico albo ac nigro ornantur. *Alæ inferiores* quoque superne ac inferne plane nigræ apparent, obtusæ. *Margo posticus* albus & niger est.

A Phalæna *Villica L.* differt, quod plus quam octo maculæ albæ in alis superioribus conspiciantur. Alæ inferiores in nostra neutiquam maculis flavis ac nigris pinguntur, sed uniformi nigro colore gaudent. Margo posticus tandem niger & albus est. Abdomen quoque in nostra plane nigrum cernitur, quod in Ph. *villica* rubrum est, ad ventrem nigrum, punctis rubris ac nigris.

Circa *Weilburg* in sylvis montosis retro *der Papiermühl*, ubi Asclepias *vincetoxicum* & Turritis *glabra* crescunt, Majo.

Hæc essent, quæ pro nunc memorare constitui, continuatio sequetur.

Lutra Cæsarea
Onoldum missa d. 20. *Jan.* 1780.

OBSERVATIO XXIV.

Dn. D. MAXIMILIANI IACOBI de MAN.

Sphacelus scroti curatus.

Post XXIV. horas, in homine sexagenario, acutissima febris metastasi solvitur critica, qua universum scrotum sphacelo actutum corripitur.

Quo-

Digitized by Google

Quotidie interne & externe, larga impigraque manu, *Peruvianus* ut adhibeatur *Cortex*, sedulus curo.

Pulcrum! quam brevi, per omnem proximè ad penem ambitum, facta crena, corrupti fiat separatio: Ex quo totum quantum, ceu forficibus circumcisum, scrotum decidit. -- Pendent suo e funiculo nudi testiculi. At hi sarti tectique. Sub continuato Corticis usu, renascentium vasorum indies progerminant stamina. Novum læte scrotum, retexitur; a priori in eo duntaxat diversum, quod glabrum, absque rugis, arcte cohæreat ipsis cum testibus, nullo iisdem motu relicto.

Interea nihil inde incommodi ægro persanato deinceps remansit.

OBSERVATIO XXV.

EIUSDEM.

Vesicantis effectus in paralysi partium inferiorum post lapsum ex alto.

Vir ex alto labitur resupinus. Levi de dolore statim conqueritur; vel potius de molesto quodam sensu, in ima lumborum ac ossis sacri regione. Externe nulla detegitur læsio. Nequidem decolor cutis. Aderat & stupor in artubus inferioribus. Sequitur horum paralysis. Successu carent omnia, quæ intus forisve molior. Extravasatum quid ad origines nervorum, aut in ipsa forte vertebrarum theca, hærere suspicor. Largum præscribo e *Cantharidibus Emplastrum.* Loco dolenti applicatur, & in suppuratione retinetur diu. Redit in partibus paralyticis sensus. Redit motus. Curatur æger.

Quum de paralysi hic mihi sermo, mantissæ loco, id unum addiderim, in *Hemiplegia senili*, de superato morbo non

Digitized by Google

Elytra dura sunt, marginata, viridia, cupreo splendore nitentia, totum corpus tegentia; puncta innumera sparsa & in series ordinata, microscopio visibilia, in superficie apparent. *Alæ* ex bruno-albidæ sunt.

Abdomen nigricans apparet, ad latera subrubiginosum.

Pedes nigricantes sunt. *Femora* intus ad primordium eminentiam transversalem rubellam habent. *Tibiæ* angulatæ ad apicem aliquot aculeis eminentibus ornantur.

A Lucano *Caraboide L.* viridi colore differt.

Circa *Weilburg* in pomariis Majo.

Tandem ad insectum hymenopterum Ichneumonem nimirum pedem promoveo, qui os maxillis instructum possident, aut lingua destituuntur. Aculeus eminens in vagina biseta est. In plurimis abdomen collo mediante pectori inseritur. Antennæ plus quam triginta articulos possident. Ad eorum ordinem pertinet, qui antennis flavis gaudent.

I. ICHNEUMON MIXTUS.

Der Mischling.

Longitudo ad tres ac dimidiam lineam ascendit, latitudo corporis vix lineam dimidiam æquat.

Caput nigrum est. *Oculi* oblongi ac nigri sunt. Tria puncta elevata nigra in occipite conspiciuntur. *Antennæ* filiformes ac flavæ, uno latere magis brunæ, ex articulis numerosis constant, satis prope juxta se invicem è capitis vertice inter oculos egrediuntur. *Palpi* filiformes ac flavi apparent.

Thorax elevatus ac niger est, ante alas duo puncta elevata nigra conspiciuntur. *Scutum pectorale* nigrum est.

Abdomen oblongum, inerme, collo tenui pectori inseritur. Primus & secundus annulus niger est, tertius ac quartus flavum colorem habent, etiam quintus partim, reliqui usque ad anum nigri sunt annuli.

Pedes

Digitized by Google

Pedes quatuor anteriores flavi sunt, femora tamen bona ex parte fusca apparent, duo posteriores pedes fusco ac uniformi bruno magis colore gaudent.

Alæ quatuor albæ, duæ superiores longiores sunt, venis brunis reticulatim pictæ apparent; ad marginem exteriorem macula oblonga bruna est.

Ab Ichneumone *Delusore* differt antennis flavis, pedibus posticis uniformi colore gaudentibus; eo ipso quoque ab Ich. *Circumflexo L.* discrepat, & pariter abdomine antice nigro ab ultimo differentiam patitur.

In Palatinatus vepribus ac pomariis; e. g. circa *Lautern.* Circa *Weilburg* in dumetis Aprili.

Adhuc unicam memorabo insectorum lepidopterorum speciem, quæ antennis setaceis a Papilionibus ac sphinibus differt, & Phalænam quidem.

I. PHALÆNA BIPUNCTATA.

Der Zweypunct.

Longitudo cum alis ad septem fere lineas ascendit, latitudo alæ superioris, seorsim spectatæ, duas ac dimidiam lineam æquat.

Caput ad os nigrum est, in vertice & occipite flavum, pilorum flavorum eminentium fasciculo decoratur. *Oculi* eminentes ac nigri sunt. *Antennæ* filiformes, glabræ, basi nigræ apparent, cæterum albæ, annulis nigris constant. *Setulam spirilinguem* nullam vidi. *Palpi* nigri cernuntur, uno latere setis longis nigris ciliati sunt.

Thorax niger ac pilosus est, utrinque puncto flavo pilosso ornatur, hinc *bipunctatæ* nomen, juxta quod punctum exiguum album est. Pili eminent. Inter pedes quoque niger est.

Abdomen glabrum, attamen pilis adpressis constat, in dorso & ad ventrem ubique nigerrimum; ani apex quasi brevi stylo flavicante gaudet.

Digitized by Google

Pedes nigri sunt. Tibiæ binis aculeorum paribus ornantur, cum ultimis articulis annulis albis instruuntur.

Alæ quatuor, deorsum flexæ, attamen planæ, oblongo-triangulares & obtusæ, integerrimæ, superne nigræ, maculis rotundis, quadratis & oblongis albis sparsis ornantur, majoribus, & aliquot quoque valde exiguis, duodecim circiter numeravi. *Margo posticus* ciliatus, niger & albus est. *Inferne* quoque nigræ sunt, punctis albis sparsis paucioribus ac minoribus & margine postico albo ac nigro ornantur. *Alæ inferiores* quoque superne ac inferne plane nigræ apparent, obtusæ. *Margo posticus* albus & niger est.

A Phalæna *Villica L.* differt, quod plus quam octo maculæ albæ in alis superioribus conspiciantur. Alæ inferiores in nostra neutiquam maculis flavis ac nigris pinguntur, sed uniformi nigro colore gaudent. Margo posticus tandem niger & albus est. Abdomen quoque in nostra plane nigrum cernitur, quod in Ph. *villica* rubrum est, ad ventrem nigrum, punctis rubris ac nigris.

Circa *Weilburg* in sylvis montosis retro *der Papiermühl*, ubi Asclepias *vincetoxicum* & Turritis *glabra* crescunt, Majo.

Hæc essent, quæ pro nunc memorare constitui, continuatio sequetur.

Lutra Cæsarea
Onoldum missa d. 20. *Jan.* 1780.

OBSERVATIO XXIV.

Dn. D. MAXIMILIANI IACOBI de MAN.

Sphacelus scroti curatus.

Post XXIV. horas, in homine sexagenario, acutissima febris metastasi solvitur critica, qua universum scrotum sphacelo actutum corripitur.

Quo-

Digitized by Google

Quotidie interne & externe, larga impigraque manu, *Peruvianus* ut adhibeatur *Cortex*, ſedulus curo.

Pulcrum! quam brevi, per omnem proxime ad penem ambitum, facta crena, corrupti fiat ſeparatio: Ex quo totum quantum, ceu forficibus circumcifum, ſcrotum decidit. -- Pendent ſuo e funiculo nudi teſticuli. At hi ſarti tectique. Sub continuato Corticis uſu, renaſcentium vaſorum indies progerminant ſtamina. Novum læte ſcrotum, retexitur; a priori in eo duntaxat diverſum, quod glabrum, absque rugis, arcte cohæreat ipſis cum teſtibus, nullo iisdem motu relicto.

Interea nihil inde incommodi ægro perſanato deinceps remanſit.

OBSERVATIO XXV.

EIUSDEM.

Veſicantis effectus in paralyſi partium inferiorum poſt lapſum ex alto.

Vir ex alto labitur reſupinus. Levi de dolore ſtatim conqueritur; vel potius de moleſto quodam ſenſu, in ima lumborum ac oſſis ſacri regione. Externe nulla detegitur læſio. Nequidem decolor cutis. Aderat & ſtupor in artubus inferioribus. Sequitur horum paralyſis. Succeſſu carent omnia, quæ intus forisve molior. Extravaſatum quid ad origines nervorum, aut in ipſa forte vertebrarum theca, hærere ſuſpicor. Largum præſcribo e *Cantharidibus Emplaſtrum.* Loco dolenti applicatur, & in ſuppuratione retinetur diu. Redit in partibus paralyticis ſenſus. Redit motus. Curatur æger.

Quum de paralyſi hic mihi ſermo, mantiſſæ loco, id unum addiderim, in *Hemiplegia ſenili*, de ſuperato morbo non

Digitized by Google

non ſemel me tropæa poſuiſſe poſt ſodalem, hancque conſtantem, uſum ſimplicioris hujus ac volatilis tincturæ:

Rec. Spir. Sal. ammon.
Tinct. Caſtor. ā unc. I.
M. Doſis quarta quavis hora gutt. XL. ex vehiculo convenienti.

OBSERVATIO XXVI.

EIUSDEM.

Cura obſtructionis alvinæ pertinaciſſimæ.

Levi colica cum vomitu bilioſo affligitur ſignifer. Purgans propino. Ceſſant dolores; exulat vomitus; alvus tamen non reſpondet. Continuatur purgantium, ſæpius variatorum, uſus. Applicatur Clyſter; idemque repetitur. Inſtituitur venæſectio. Relaxans plus ſemel adhibetur ac calidum immerſionis balneum. Emolliens cataplasma & largum exin veſicatorium abdomini applicatur. Mutantur & multiplicantur clysmata; ſic ut intra triduum ſeptendecim iniecta numerem: interque ea decantatum illud, quod cum ex infuſo, tum ex fumo *Nicotianæ*, tot præconiis parari ſolet, applicatur. *Kermes* præterea *minerale* cum *oleo amygdalarum* & althææ ſyrupo, auctore PLANCHON (Journal de Medecine, Tom. XX. p. 520.) & quæ non alia in uſum vocantur: irrita vero & caſſa ſunt omnia.

Ad incitas pene redactus, incido forte cogitando in Clysma *e Muria Salis gemmæ*; cuius ſtimulo, auſpicato recordor, me, aliquot ante annis, lethargicam e crapula mulierem, tentatis inani conatu omnibus, tertio die, alvo ſoluta ſegnioti, ad ſe revocaſſe. Paratur actutum medicamen. Fit iniectio. Solvitur jam jam cum fragore rebellior anus, prodeunt copioſiſſimæ fæces; æger in vado videtur.

Poſt-

Digitized by Google

Poſtridie venter denuo adſtrictus, nec ullis movendus, ore quae ſumuntur, remediis. Ad heſternum reditur clysma. Idem, iterato applicitum, dum retineri nequeat, operatur nihil. Quæritur & aeger de ingenti moleſtaque mole, inteſtinum qua rectum obturatur, cuique expellendæ non ſuppetunt vires. Suſpicor ſæces eſſe induratas, quæ antegreſſam per ſedem facto ſpatio, iam altius deſcenderant.

De lubricanda hinc via ac diluendis fæcibus meditor. Eum in finem iterato enemata ſolo ex oleo iubeo iniici. Meraca redeunt ambo. Curo ſtatim, ut maxima, ſipho quam capiat, aquæ tepidæ copia intromittatur. Demtis tribus quatuorve unciis, omnis retinetur. Poſt mediam horam largiter alvum deponit aeger; & ex eo tempore cum ſanitate in gratiam redit felix.

OBSERVATIO XXVII.

EIUSDEM.

Succeſſus antihelmintici Noufferi in lumbricis exturbandis.

A matre ad me portatur puella ruſtica decem annorum, queribunda valde de ſæviſſimis torminibus, quibus quotidie, per repetitos eosque frequentes acceſſus, venter miſere cruciatur; ſic ut, quovis ſub infultu, ab eiulatu æque minus ac lacrymis ſe temperet.

Dolores (quid cauſæ, explicet Oedipus) ſumme mitigantur, quamprimum ſuper ſedentis matris motitato pede tremulum gremium, prono declivique capite & pectore, corpore inferiori elevato, decumbere detur. Pallida admodum erat ac emaciata. Venter durus, prominens. Oculorum pupillæ oppido dilatatæ & neſciæ fere contrahi.

Duraverat morbus plures iam menſes; & recuperandæ ſalutis ſpe tantum non omni decidiſſe moeſta ſe putat parens.

Digitized by Google

Cuncta serio perpendenti non aliunde, quam a vermibus, tragœdiam derivare licuit.

Forte etiam tæniam latere, opinor; cujus utpote signa non æque clara semper noveram & manifesta. Tentandum hinc judico celebratissimum illud, quo Galliæ Rex, Ludovicus XVI. universam sibi gentem humanam demeruit, Nourferi medicamen. Periculum facio. Pervulgatam exhibendi methodum in omnibus sequor. Moderor tamen pro ætate dosin. Nulla tænia prodit. Prodeunt vero lumbrici teretes novem. Quater repetitur, interpositis diebus, remedium.

Adscendit ad LXVI. exturbatorum lumbricorum numerus; & perfecta dehinc sanitate aegra lætatur; tam parum molestiæ ab hoc remedio passa, ut inde ab eo tempore, quoties cum profugandis vermibus res mihi seria fuerit, non aliud facile antihelminticum in usum vocaverim.

OBSERVATIO XXVIII.

EIUSDEM.

Usus spiritus cornu cervi cum oleo olivarum in doloribus catarrhosis.

Illustrissimus Baro conflictatus fuerat diu spasmodica pectoris & dolorosa oppressione, cum tussi levi ac sicca. Cuncta nequicquam tentantur. Advocor ego. Multa molior. Proficio nihil. Pringlei ad exemplum (videsis *Tractat. de Morb. Castrensib.* Tom. I. vers. Gall. pag. 216.) edoctus usu, quantum valeat in anginis catarrhosis, quod ex *spiritu cornu cervi & oleo* paratur, linimentum, idem impero, & totum oblini facio pectus, superimposito panno laneo, eodem quod oleo probe imbutum fuerat, satisque pingue. Miror successum. Intra paucos enim dies respiratio libera ac facilis. Valetudo mox secunda & constans. Aeger ovans.

In

Digitized by Google

In pluribus aliis, ac memet ipſo effectum dein vidi æqualem; ita, ut in catarrhalibus doloribus, perinde quasnam partium externarum afficiant, huic remedio multum pretii ſtatuere didicerim. Singulis autem olei unciis drachmas tantum duas, vel ad ſummum ſpiritus tres, admiſceo.

OBSERVATIO XXIX.

EIUSDEM.

Iliaca paſſio cum vomitu ſtercoreo ſanata ſimplicis immerſionis balneo.

Homini, iliaca paſſione torto miſere, ſtercorea materies iam ore reiicitur. Iterati e *Nicotiana* clyſteres aliaque bene multa efficiunt nihil. Ex emollientium herbarum infuſo calidum immerſionis balneum, me iubente, paratur. Ingreditur æger. Copioſior confeſtim prorumpit ſudor, exoneratur venter, pelluntur dolores, vita ſervatur, ſanitas redit.

Sic parva interdum ac ſimplicia efficiunt, cui præſtando heroica non fuere.

OBSERVATIO XXX.

EIUSDEM.

Epilepſia paucos intra dies ſola primarum viarum evacuatione curata.

Iuvenis viginti circiter annorum in Academia duellum init cum alio. Perterritus initio, mox incandeſcit valide. Brevi exin inſultus ſequuntur epileptici. Secatur vena; & in auxilium vocantur optima quævis, quæ ſopiendis nervorum tumultibus apta, nata dicuntur. Redeunt nihilominus, & indies crebreſcunt paroxyſmi; ita, ut fere quotidiani evadant. Hic rerum ſtatus, cum ad me venerit, ſi ætatem, ſi dirioris mor-

Digitized by Google

bi rebelle ingenium, si pessimam respicerem malisicaturiginem, cuncta nil nisi tristia ac atra præsagire videbantur.

Prima adventus vespera, post gravissimum in itinere paroxysmum, cubitum ituro paregoricum exhibeo. Dulcis protinus obrepit somnus; & sex septemve per horas fessos artus molliter demulcet. Postridie, quarta pomeridiana, levior ingruit paroxysmus. Vesperi iteratur anodynum. Nox placida. Die vero sequenti peius se habet; & tam ante, quam post meridiem, novo prehenditur, eoque violentiori, convulsionum accessu. Vana cum viderem, quæ ad pacandum tumultuantium spirituum furorem, cum aliis hactenus tentaveram, alio cursum dirigo, & altero mane, omni quadrante horæ, Radicis Ipecacuanhæ gr. V. ad quartam usque vicem, sumere facio; spe, fore, ut excutiatur, si quæ forte in primis viis latitet, vitiosa bilis, prædicti terroris & excandescentiæ propago; sin minus, ut corporis saltem in œconomia, iteratis illis sub vomitu concussibus, optata rerum fiat mutatio; dum & ab antispasmodica Ipecacuanhæ virtute (quam singularem prorsus & egregiam, aliis in morbis non semel fueram expertus) multum polliceor boni.

Tres priores doses operantur; quarta retenta nihil. Materies emesi egesta, præter epotam aquam, muco permixtam, mali vix quidquam præ se tulit. Interim per totum hunc diem multo se sentit melius, comedit plus solito, alacrior longe est & a paroxysmo liber, hilaris admodum atque facetus. Insequenti nocte oboritur vomitus (dubium an repetendus ab ingesta majori ciborum copia, utrum vero postremæ adhuc doseos sero operantis remedii effectus) eoque exundantem eiicit bilem, qua totam tantum non matulam implet. Postridie nihil molior, visurus, qualisnam emetici effectus iam porro futurus esset. Undique læta rerum arridet facies. Exulant paroxysmi; atque per XII. dierum inducias, vivit meus valetque pancratice. Tum vero forte perterritus in novum inopinato paroxysmum incidit; quem alter sequitur brevi. Anamnesti-

Digitized by Google

neſtice agendo, & facta ex iuvantibus indicatione, proximo mane ad memoratum modo emeticum redeo. Viridis evomitur ac copioſa bilis. Tranſit ſine paroxyſmo dies.

Die poſtero porrigo, ſecunda quavis hora, unc. II. ſequentis decocti:

Rec. Fol. S. S. S. dr. II.
Mann. pur.
Cort. Peruv. opt. ā unc. I.
Coque cum Aq. unc. XIV. ad unc. VII.
Colat: adde
Aq. Cinnamom. unc. I.

Porrigo, ut, ſi quid in inteſtinis adhuc reſiduum vitioſi, illud blande ac ſine turbis expelleretur. Blandius enim haud ullum novi purgans; atque proinde, penes ditiores, multis in morbis, familiare mihi eſt admodum frequentique in uſu. Bis duntaxat operatur pharmacum. Poſt prandium, per quinque minuta, leviter convellitur. Reliquum tempus lætus tranſigit, ac bene compoſitus.

Sequenti die ſumitur idem purgans. Effectus & crebrior & largior. Paroxyſmus nullus; atque inde ab eo tempore, nullis ulterius acceſſibus obnoxius aeger, & bene & athletice ſemper vixit. Eadem & hac methodo (ut hoc adiiciam) iisdem remediis haud ita pridem æque felix fui in perſanando alio iuvene epileptico, cui absque ulla prophaſi, morbus ſupervenerat, ita, ut cum UNZERO (in libro, qui belgice inſcribitur Arzt, Vol. V. Part. I. p. m. 263.) cogitare cœperim, plerasque inſultuum epilepticorum cauſas primis in viis nidulari, ſolis evacuantibus exturbandas.

Digitized by Google

OBSERVATIO XXXI.

EIUSDEM.

Variolæ eodem in homine bis observatæ.

Veras variolas eundem hominem bis invasisse, quinquies in praxi mea observavi. Duo sequentes casus præ cæteris memorandi videntur.

Primus casus.

Puer decennis variolarum modice confertarum quatuor stadia felix decurrit. Sanatum relinquo. Post XIV. dies vocor iterum. Invenio continua & acuta febri laborantem. Quarto die fit nova eruptio variolarum, ejusdem cum prioribus genii. Octavo cum secundaria febre subsequitur suppuratio. Hæc suetum permanet tempus. Siccantur pustulæ. Eaedem mox decidunt; & recuperata salute iterato exultantem ægrum desero.

Secundus casus.

Anno MDCCLXIV. cum aliis & filia mea, natu maxima, variolis laborat. Reconvalescere vix cœpit, quin ludo animum recreare gestiat, & fallere tempus. Dantur crepundia. Hæc manibus crustosis tractat multum. Erat inter ea forceps labiis fenestratis, qua fenestratas placentulas ex mellito laxæ cohæsionis pane (belg. Waveltjes van losse Peperkoex) formando vel maxime delectatur.

Occupatur sic per biduum. Tædet tandem ludi: ancillæ placentulæ egerendæ traduntur. Exportanti forte in platea occurrit vicina proxima. Rogat hæc easdem pro filio, qui, haud ita pridem a variolis restitutus, adversus novam contagionem cataphractus iudicatur. Mulier fit voti compos. Domum alacris repetit. Placentulas porrigit filio. Hic illas, brevem post lusum, avide comedit, & elapsis paucis diebus, eun-

Digitized by Google

eundem ecce! recidit in morbum, quem tamen per cuncta & ſingula ſua ſtadia, non minus auſpicatus, ac ante eluctatus.

Miretur Lector novam plane & ſingularem inſitionis methodum!

OBSERVATIO XXXII.

EIUSDEM.

Fœtus ac mater variolis diverſo tempore afflicti.

Generoſiſſima matrona, prægnans, variolis prehenditur. Meam pro more expetit opem. Medicor. Redit feliciter, redit cito ſanitas. Invadit brevi de hinc idem morbus tres illius liberorum. Horum curam anxie ipſa gerit. Reconvaleſcunt omnes. Paucos inde poſt dies mater corripitur febre ſcarlatina, eaque graviori. Fit abortus. Prodit fœtus quadrimeſtris, qui (ecquis tacito mecum obtutu mirabundus non ſtetiſſet) ſuppurantibus variolis undelibet erat obſitus.

Exemplum haud diſpar legitur Ephemerid. German. An. I. Decur. III. pag. 539. at ediametro oppoſitum memorat Smellie (ſur les accouchemens, Tom. II. p. 252.) de matre ſcil. varioloſa, abortu edente fœtum, omni variolarum labe omnino immunem.

Concludo exinde, I° varioloſa cum matre non eodem ſemper tempore variolis laborare fœtum; II° venenum varioloſum, quemadmodum & alia venena, citra effectum, aliquamdiu in corpore deliteſcere poſſe, ſuam deinceps tragœdiam luſurum; III° fœtum cum matre non communem, ſed privatam quemque vitam agere, & ſingulis ſingularem ſuum ſanguinis eſſe circuitum: id quod pluribus aliis haud ita pridem nervoſe demonſtravit J. G. Roederer, Opuſc. Med. pag. 105. & ſeqq. quibuscum & hæc noſtra hiſtoria, ceu novum aſſertionis argumentum, poterit iungi.

OB-

Digitized by Google

OBSERVATIO XXXIII.

EIUSDEM.

Purgantium usus in variolarum statu desperatissimo. Salivatio in hoc morbo diutissime protracta, nec non febris variolosa intermittens.

Meis ex ancillis una variolis confluentibus decumbit. Suo pro ingenio sat placide decurrit morbus usque in decimum quartum diem. Tunc vero siccatæ in facie crustæ derepente ac omnino nigrescere; turgidæ hactenus subsidere manus; in cruribus pustulæ flaccescere, pallescere; ægra angi oppido, & morti videri proxima. In desperatissimo hoc rerum statu, purgantia quid valeant experturus, præscribo amicum mihi ac familiare decoctum, cuius Obs. XXX. facta fuit mentio. Propinatis altera quavis hora unc. II, successu lætor. Solvitur copiose, solvitur sæpius alvus. Minuitur anxietas. Aegra sub vesperam longe valet melius. Alternis diebus, ter quater, iteratur remedium, eodem semper cum effectu. Res tandem in vado; & morti præter invidiam reliquum nihil.

Interea in hoc subiecto, a sexto morbi die usque in vigesimum tertium, raro utique exemplo, invitis etiam purgantibus, aliisque insuper remediis, salivatio, eaque satis ebria, superstes fuit. Ad calcem eorum, quæ in variolis a me observata tradidi, & pauca hæc adnectere liceat. Contagiosam variolarum febrim ex intermittentium classe vidit Westerhoff, Poliater Haganus, notante A. De Haen, Rat. Med. Part. II. p. 109. & seq. Vidi & ipsemet ego; vidi sæpius in constitutione variolosa Neomagensi anni MDCCLIX.

OB-

Digitized by Google

OBSERVATIO XXXIV.

EIUSDEM.

Cogitationes extemporales de tempeſtivo variolas inſerendi tempore.

Variolarum inſitioni nulla maior opponitur difficultas, quam quæ a diſſeminandi contagii periculo deſumitur. Etenim (ne dicam de calculo relativo eorum, qui variolis Londini, ante & poſt inoculationis tempus, naturaliter periiſſe dicuntur) inficiabitur generoſior nemo, variolas inſitas, æque ac naturales, & eadem lue & alios poſſe afficere: præſertim cum ea hodie, penes inoculatores, obtineat conſuetudo, ut refrigerii cauſa, ægros ſuos curru quotidie per plateas vehi, inque campis dein ſuburbanis, ubi non ſemel obviam veniunt aliis, ambulare faciant. Neque, me iudice, huic malo medela fit, eo quod, ex nonnullorum ſententia, inoculatio tantum inſtituatur iis temporibus, quibus variolæ epidemice debacchantur. Fateor equidem, ædes meas periclitari, ſi in vicinia fulmine cæleſti hic illic incendatur domus: novi tamen, longe mihi majus periculum imminere, ſi & inſuper omnem per civitatem de induſtria incendium fiat. Cogitare hinc cœpi, & æquo cuivis rerum cenſori, ea, qua par eſt, obſervantia, diſquirendum trado, anne gentis humanæ ſaluti rectius conſuleretur, ſi publica ſumme imperantium autoritate, non alio, quam hiemali tempore inſitionis concederetur operatio? Virus enim varioloſum, ſeu, ſecundum veteres, fermentationis, uti cauſa, ita ſit opus, ſive cum neotericorum nonnullis, ab inſectis, acarorum ſint familiæ, aut alius generis repetatur. Seu derivandum ſit aliunde; perinde etiam utrum ab aere an ex ipſius terræ gremio, ejusdem origo deducenda: virus (inquam) varioloſum, poſtquam aliquamdiu ſævierit, adveniente bruma, mitigari plerumque videmus ac tandem emori.

Digitized by Google

Ratio nec admodum obscura. Etenim, si fermentationis systema, valeat; fermentationem, uti calor promovet, ita retardat frigus. Si pathologiam animatam satius quis ducat amplecti; insectorum quodvis genus, cæteris cum animalibus, hieme torpet, minus est alacre: minore proin vivacitate afficit; progenerat minus, & segnitie sua ab uno ad alium ægrius transit. Si aeri, suos quoad vapores veneni contaminantis dandi natales; vaporibus hoc tempore minus prægnans est aer. Si terræ denique viscera & pestifera inde effluvia increpanda veniant; brumali tempore congelata tellus parum aut nihil exhalat. Quidquid sit; & mea & aliorum experientia eorum, quæ veneno circa hiemem accidere dixi, luculente satis constat veritas. Atque vel ideo, mitius futurum, augurór, quod insitione hiberna transfertur, contagium; sic ut & non tantum mitiores mihi pollicear paucioresque variolas; verum & agilitatem veneni minorem, cum dispositione minus apta ad inficiendos alios, & lata contagione undique ferenda funera. Accedit & hoc, quod, quibus sub horrido brumæ gelu, variolæ inferantur, his frigoris satis, suis in cubiculis, conciliari queat, idemque, accenso foco, temperari; citra quod in publicum prodire, cum aliorum discrimine, necesse habeant.

Haga Comit. Onoldum missæ d. 24. Januarii 1780.

OBSERVATIO XXXV.

Dn. D. IOANNIS CHRISTIANI EHRMANNI.

De

Rhagadibus venereis a gonorrhaea maligna suppressa.

Iuvenis XXV. annorum, constitutionis robustæ, post celebratum cum impura coitum, gonorrhæam sibi malignam contraxit. Materia fœtida profluens administratione aquæ vege-

to-

Digitized by Google

to-mineralis Goulardii ex ignorantia medicaſtri retropulſa fuit, & rhagades in labiis intra XXX. dierum ſpatium fuerant ad oculos rubicundi. In prandio iuvenis vinum rhenanum de anno 1775. cuius vires cognitæ ſunt, liberaliter bibens, verno tempore, poſt intenſam, exambulatione per acclivia & declivia in ſeram noctem, corporis exæſtuationem, corripiebatur die poſtero horripilatione, ingenti æſtu, languore & inquietudine totius corporis; propterea primo omnium ſanguinem e vena mittere, dein alvo clyſterem paregoricum domeſticum cum nitro iniicere, et interius aquam cum ſpiritu vitrioli, alternatim cum pulvere temperante ex nitro, magneſia & ſaccharo lactis præbere iuſſi.

Inde inſigniter quidem hæc ſymptomata conquieſcere & per noctem remittere viſa, ex rhagadibus vero disruptis ſanguis craſſus & niger eiectus fuit; poſt primam rupturam indurati per 2. dierum ſpatium in forma ſcirrhi manebant; usque adminiſtratione ſanguiſugarum penitus cuti æquales redditi; unguento baſilico cum mercurio rubr. ſubtiliſſ. diſparuerant. Poſt tertiam frictionem cum Vngt. ℞ali & uſum clysmatum ex foliis ſennæ & pulpa caſſiæ gonorrhœa fluens apparuit rurſus, per menſem ſumme pertinax, auxilio candelarum Dni Andreæ compoſitionis adhuc ignotæ & laxantibus ſaponaceis, adjuncto decocto ex rad. pareiræ bravæ, & lapathi acuti feliciter finita medela.

OBSERVATIO XXXVI.

EIUSDEM.

Ulceris venerei ſolutio a variolis.

Lactans infans unius anni cum morbo venereo hereditario incidit in febrem varioloſam. Variolæ ſine vehementia ſymptomatum in conſpectum venerunt ordinate, excepto loco dorſi, ubi ulcus venereum ſitum largum pus concepit, puſtulæ varioloſæ manſerunt ſeſſiles & plurimæ punctulo nigro

Digitized by Google

fuerunt conspicuæ. Post usum acidorum per tempus & vesicatoriorum febris diminuta fuit. Quarto die ab eruptione numerato salivatio copiosa orta per quinque dies duravit. Ulcus in dorso effusius accedens totum morbum venereum sustulit. Quæritur an miasma varioloſum miasma venereum debellaverit? an a frequente salivæ fluxu pax restituta, an per vesicatoria & leniter laxantia ex mercurio dulci quam plurimum composita morbus venereus disparuerit? Absoluta exsiccatione magna quidem cum debilitate salvus evasit infans.

Francofurto Onoldum
missæ d. 16. *Februarii* 1780.

OBSERVATIO XXXVII.

Dn. D. IOANNIS FRIDERICI CONSBRUCH

sistens

Aneurismata & polypos cordis ac maximarum arteriarum.

Cor solum inter viscera perpetuæ incolumitatis privilegio gaudere, Aristotelis *) & Plinii **) effatum est, quod tamen magis nunc frequentata anatome falsitatis arguit. Quamvis enim cor ob breve & expeditum sanguinis per vasa coronaria iter, minus, quam alia viscera morbis pateat, ab iis tamen & quidem gravissimis, haud prorsus est immune.

Vir 29. annorum, proceræ staturæ, habitus que corporis intra mediocritatem persistentis, iracundus & multum adversi perpessus, ac minus assuetus exactæ vitæ rationi, à puerilibus annis ex capitis artuumque dolore, vertigine, alvi tarditate, spiratione difficili, cordisque palpitationibus frequenter

*) Libro III. de partibus animalium.
**) Hist. nat. L. II. C. 42.

Digitized by Google

ter laborabat. Increſcente ſenſim morbo pulſus multis modis erant inordinati, neque raro intermittebant. Cum 19. ætatis annum ageret, ex pedum oedemate & abdominis hydrope laborare cœpit, morbo tamen haud diu perſeverante. Circa 21. ætatis annum triſtior morbi ſtatus exortus eſt, neque ex eo tempore ulla dies ſine omni afflictione transiit. Nonnunquam ſubito vehemens dolor per pectus ſe diffudit, interdum & animi deliquium incidit, maxime tum, quando æger pectus valde antrorſum inclinabat, deſiit autem lipothymia, cum primum hominem erigerent. Ex qualicunque etiam vel leviori corporis niſu, ſanguifera vaſa capitis admodum turgebant, facie multo rubore ſuffuſa & arteriis vehementer pulſantibus. A 28. anno miſerandus æger continue fere ſedebat, ita ſæpe anhelans, ut metu ſubitaneæ ſuffocationis, adſtantibus dorſum, pugnis leniter percutiendum, præberet, qua ex re ſemper aliquid levaminis percepit. Noviſſimis vitæ ſeptimanis pedum oedema apparuit, brevi inflammatum. Denique animi deliquiis, cordis palpitatione, ſpiritusque luctamine inſiſtentibus, noſter magis magiſque a viribus derelictus: jam ſentio, inquit, me vivere deſinere. Pulſus ſub morbi finem ſemper erat exiguus, celer & intermittens. Mors autem, ægroti effatum quam proxime inſequebatur.

Cadaver anatomico cultro ſubmiſſum, multa notatu digniſſima, & a conſueto ſtatu valde aliena exhibuit.

In abdomine quidem præter majuſculum hepar & aliquot libras ſeri in ventris cavitate fluctuantis, nihil inſoliti occurrebat.

Remoto vero a pectore ſterno, mediaſtinum a vaſto corde multum dextrorſum compulſum, & ex parte etiam antrorſum ſterno appreſſum apparuit.

Pericardium cum univerſa cordis ſuperficie tam arcte unitum fuit, ut nequiret undique deglubi. Cor autem adeo vaſtum erat, ut una cum diſtentis magnis vaſis potiorem partem cavitatis

Digitized by Google

pectoris sibi vindicaret, exiguis & compressis pulmonibus fere tantum superiores utriusque lateris regiones permittens. Sed & eo minus spatii pulmonibus relinquebatur, quo angustior a natura fuit thorax. Ipsum eor basi sua pulmonibus accretum, superiori sua superficie, plana admodum atque lata, tum mediastino, tum hujus ope ipsi sterno inhærebat.

Magna sanguifera vasa, & crassas tunicas habebant, & propè cor ampliſſima erant, utraque etiam auricula solito firmior, mole sua consuetam magnitudinem multum superabat.

Anterioris ventriculi columnæ atque parietes admodum crassa erant & compacta. Valvulæ tricuspidales, osseis lamellis munitæ, cultelli vi valide resistebant. In hoc ventriculo albidum, densissimum & tendineum quasi concrementum delituit, quod ex columnis sulcisque interioris superficiei propullulasse videbatur, firmis adeo radicibus ubique se continens, ut cum illud evellere niterentur, ipsum ventriculum simul discerperent. Omnem fere cavitatem ventriculi hujus replebat monstrosus hic polypus, qui & in auriculam cordis anteriorem, & in pulmonalem arteriam torosum ac libere fluctuans brachium emisit. Firmior & quasi tendinea massæ hujus portio, altera die bilanci imposita, 4. uncias & dimidiam pondere æquabat; laxior & minus firma crusta enormem massam sistebat. Corpus hujus concrementi figuram affectabat anterioris ventriculi, nidi nempe sui, & in omni sua superficie læve erat, ac arte quasi politum.

Cavitas posterioris ventriculi ampliſſima fuit. Carnes ipsius & interiores eminentiæ præter naturam densæ erant, quin & auriculam sinistram amplam vidisses, & adeo crassam, ut alias sinistri cordis ventriculus esse consuevit. Valvulæ sinistri cordis magnæ & firmæ, nullibi tamen osseæ conspiciebantur.

Huic ipsi vero cordis ventriculo major, quam anteriori, polypus inhæsit, qui lata basi cordis dissepimento accretus, absque ejus dilaceratione avelli nequibat. Duos appendices ex-

Digitized by Google

exporrigebat ingens hic polypus, alterum undique liberum aortæ immittens, alterum auriculæ, quo ubi is venit, in majorem molem diffuſus auriculæ penetralibus ſe immerſit. Firmior & quaſi tendinoſa polypi maſſa minus compacta erat, quapropter haud plus ponderis habebat, quam ea alterius polypi, tametſi major erat. Reliqua ſpongioſa & levior ſubſtantia, corticis ad inſtar nucleo circumfuſa, eam prioris polypi vaſta ſua mole ſuperabat.

Arteriæ coronariæ adeo ample patebant, ut facile majorem calamum ſcriptorium admitterent, ſed & magnæ illius venæ coronariæ in dextram auriculam hians orificium præter naturam diductum erat.

Exigui illi, & a corde ultra modum increſcente, in tantas anguſtias redacti pulmones non erant in conſuetos iſtos minores lobos diviſi, & ubi pleuræ adjacebant, intime cum illa coaluere. Cæterum parenchyma eorum nihil inſoliti exhibuit.

Cum morbi & mortis cauſæ per hæc abunde innotuerint, cranium non eſt apertum.

Quid in hoc morbo præceſſerit, quid ſubſecutum ſit, difficile eſt aſſerere. Quodſi enim ſupponas, primum in aorta obſtaculum hæſiſſe, quod paulatim tantum noxæ cordi intulerit, id ſane non omni dubio exemtum videtur, cum minus compactus cordis ſiniſtri polypus, & valvulæ ibi non oſſeæ inventæ, ſuſpicionem potius facere poſſent, de malo prius in dextro corde ejusque confiniis enato. Si vero primum, aut in pulmone, aut in dextro corde impedimentum quoddam exortum fuerit, nondum apertum eſt, qua ratione tum a pauco ſanguine ſiniſtro cordi ſuppeditato, & cavitates hujus, & aorta in tantam amplitudinem diductæ ſint. Conjectura tamen ſupereſt, a tam exiguis ſanguinis undis per venas pulmonales ſiniſtro cordi allatis, id minus irritatum, non ea vi ſe contraxiſſe, quæ omni ſuo ſanguini in aortam projiciendo ſufficeret, ſic polypoſum concrementum in ſiniſtro cordis thalamo eſſe enatum. Cæterum & magna vaſa prope cor dilatata

Digitized by Google

tata fuisse facile credas; ut enim venæ cavæ & pulmonales sanguinem haud expedite in cor effundere poterant, ita etiam pulmonalis arteria atque aorta eundem promte recipere nequibant.

Alia nunc quæstio supereſt, quomodo scilicet cum dilatatione cordis, parietum ejus non imminuta, sed aucta potius crassities conjungi possit? Cordis cavitates, cum præter naturam diducuntur, non omnem sanguinem emittunt, cum interim continue nova venosi sanguinis unda ad eas haud penitus vacuas appellat. Major igitur sanguinis copia, & polypi, has inter turbas enati, vel aucti, magis resistent sanguini ex ipsis cordis carnibus per plures meatus in cavitates redituro, quamobrem pars hujus sanguinis intra cordis parietes subsistens, hos ipsos efficiet crassiores. Quamvis autem in hoc ægro ampliatum esset, majoris venæ coronariæ in dextram auriculam patens orificium, circumfusi tamen sanguinis grumi impedire poterant, quo minus expedite sanguis inde profluereret. Quodsi, ut in nostro casu, anevrysma cordis cum anevrysmate aortæ conjungatur, illud insuper accedit, ut, cum magna arteria sanguinem a corde immissum promte promovere nequeat, multo plus ejusdem sanguinis, mox contrahente se arteria in orificia utriusque coronariæ resiliat. Igitur cordis parietes, ut plus sanguinis accipiunt, ita minus emittunt, quapropter duplici de causa increscent, eoque magis, quo ampliora sunt orificia, per quæ sanguinem accipiunt; fuerunt autem nostro in casu ampliſsima. Denique & majorum arteriarum crassiores tunicæ impedito per eas sanguinis fluxui tribuendæ videntur, quum vascula earum & a polypis premerentur, & a sanguine minus expedite per ipsa magna vasa moto. Cæterum in hoc cordis & magnorum vasorum vitio producendo, angusto thoraci, intemperato vitæ regimini, iræ & tædio, crebrisque animi defectionibus magnas partes fuisse, suspicari fas est. Id genus morbi autem, neque inauditum, neque ab observatoribus neglectum putes, cum magni viri, Morgagni,

Digitized by Google

ni, Senac, Haller atque Lieutaud, cordis in miram amplitudinem diducti exempla proferant, quæ tamen hic congerere, utique nimium eſſet.

Quod porro ad vaſtos iſtos cordis polypos attinet, hos ſane ſymptomata ſucceſſerunt, quæ manifeſte confirmant, eos non nuper demum, aut in noviſſimis vitæ luctaminibus enatos eſſe, certe eos jam dudum procreari cœpiſſe, firmior iſta, & quaſi tendinoſa interior ſubſtantia, abunde teſtatur. Polypus autem in iis hominibus reperitur, quibus pulſus inordinatus fuit, & cor palpitavit, ob continuas polypi, craſſi nempe corporis, irritationes. Syncope vero cardiaca a polypis in noſtro ſub prona corporis inflexione exoriebatur, quia forſan eorum ſitus tum is erat, qui ſanguinem a majorum arteriarum oſtiis averteret, tametſi alias in aneuryſmatico cordis & majorum arteriarum ſtatu facilior eſt antrorſum inclinati corporis ſitus, ſiquidem eo in caſu inconſueta moles haud premit ſupremos pulmones. Sed ſpiritum difficillime trahi neceſſe fuit, ex animæ conatu, quæ ad expediendum ſanguinis e dextro cordis thalamo in ſiniſtrum iter, dilatando pulmoni illi, adeo exiguo & ſemoto, omnes ſuas vires intendebat. Cordis inſuper cavitates monſtroſam in amplitudinem diſtentas eſſe oportuit, cum præter vaſtos polypos etiam ſanguinem reciperent, in maximas arterias transmittendum. Denique hepatis moles inde aucta videtur, quod vena cava inferior difficulter in dextram cordis auriculam ſe depleret, quocirca & in hepate ſanguinis motus difficilior reddebatur, unde & pedum oedema, & ſerum in abdomine collectum, derivanda exiſtimo.

Sed ex languente toties motu ſanguinis polypos ortum & augmenta cœpiſſe, a veritate nequaquam alienum duco. Quodſi enim perpendas, ſanguinem noviſſime vena miſſum, & virgula conquaſſatum, memorabilem iſtam Ruyſchii membranam præbere, ſi cum Hænio exilientem de vena ſanguinem lagena excipias, & mox clauſo vaſe agites, jamque polypum creatum conſpicias; ſi dein videas, quomodo ſub animi de-

Digitized by Google

liquio & qualicunque alio cordis languore, cruor inter cor tremulum & contremiscentes valvulas conquassetur; nonne facile inde liquet, polyposam massam & nasci ita posse, & augeri? Cæterum non possumus non mirari, miserum ægrum in tanta vitalium partium depravatione, vitam diu & per annos trahere potuisse.

Stuttgardia Onoldum
missa d. 28. Martii 1780.

OBSERVATIO XXXVIII.

Dn. D. IOHANNIS FRIDERICI GMELINI

De

meliori acidum salis dulcificandi ratione.

Acida mineralia, quæ audiunt dulcificata, jam a primis fere Germaniæ nostræ chemicis, qui sua nobis reliquere scripta, in officinas medicamentarias introducta, nostris adhuc temporibus a magni nominis medicis magni aestimantur, & quamvis recentiores medici, ratione atque experientia duce, in niniis illis laudibus, quibus veteres chemici medici illa extollebant, multum ab his discedant, certis tamen sub conditionibus tantum abest ut negligant & spernant, ut potius vel severissimi antiquæ medicamentorum farraginis judices ex censu bonorum remediorum non excludant a)

Indubitata spirituum horum dulcificatorum utilitas non potuit non tum pharmacopolas tum chemicos excitare, ut modo

a) Ipse Clariss. Baldinger, qui tot jam a Medicis priorum temporum in oblivium sublatis medicinis explosit, his locum suum in officinis concedit. Pharmacop. Edinburg. edit. Brem. 1776. p. 224.

Digitized by Google

do medicorum fini accommodato præpararent; is autem in intimo præſertim atque arctiſſimo optimarum ſpiritus vini particularum cum aliis atque aliis acidis, tum ut tenuitas, volatilitas & vis recreans ſpiritus vini exaltetur, tum ut ejusdem vis calefaciens per intermiſſum refrigerans acidum limitetur, tum ut noxia acidi acrimonia per demulcens ſpiritus vini principium inflammabile involvatur.

Iterata experimenta cito ſatis docebant, pro ſtabiliendo perfecto inter bina fluida ſua natura tantopere diſcrepantia, quantum quidem ſpiritus vini & acida mineralia differunt, utroque opus eſſe tam fortiſſimo, quam puriſſimo, quantum unquam fieri poteſt per chemica artificia. Quod ſi hæc cautela non prætermittebatur, & juſta utriusque partis conſtituentis obſervabatur proportio, exigua ſaltem in ulteriore labore opus erat prudentia, ut ex unione ſpiritus vini cum ſpiritu vitrioli aut nitri fluida impetrarentur, in quibus neque vini, neque acidus ſpiritus vel guſtu, vel in aliis chemicis ſcrutiniis prædominabatur; conjici igitur jure meritoque poterat, intimum utriusque partis conſtituentis connubium in his ſpiritibus contigiſſe.

Aſt in dulcificando eadem ratione ſalis culinaris ſpiritu multo plura occurrebant eaque difficilius longe tollenda obſtacula. Aliis perſuaſum erat, ad finem iſtum obtinendum non opus eſſe niſi majore ſpiritus vini copia, quam quidem ad temperanda prius nominata acida requiritur; impetrabant tamen iſto labore ſpiritum, qui tantum abeſt, ut dulcis ſit, ut potius acore ſuo & linguam evidenter feriat, & eum miſcendo tum cum ſalibus lixivis, tum cum ſyrupo violarum, tum cum ſolutionibus plumbi aut argenti luculenter manifeſtet b). Quæ ſane cauſſa eſſe videtur, quare nonnulli illuſtres chemici, quum

b) Id etiam *Pottius* de acido ſalis vinoſo, obſervatt. & animadverſ. chemic. Collect. I. Berol. 1739. p. 119. obſervavit, id quotidie in pharmacopoliis obſervare datur.

Digitized by Google

in tot experimentis spe sua exciderint, de stabilienda ista unione plane desperarunt, eamque fieri unquām posse penitus negarunt c); caussam istius impossibilitatis tum in exigua & fere insensili, quæ acidum salis marini spiritum inter & inflammabile principium intercedit, adfinitate, tum in eo, quod spiritus salis rarissime habeatur purissimus & fortissimus, tum denique in eo ponentes, quod spiritus salis communis vel fortissimus, & continuo fumos eructans, in eadem mensura longe minorem ipsius acidi copiam contineat, quam quidem aut vitrioli oleum, aut fumans nitri spiritus. Ut primam istam caussam evincant, tam ad facilem, quam acidus vitrioli spiritus in producendo sulphure cum inflammabili principio subit unionem, atque ad effectum, quem fumans nitri spiritus, si cum inflammabilibus misceatur, producit, quam ad id adpellant, quod salis marini spiritus nullibi similia gignat phænomena: Et quod ad alterum spectat, magnas illas, in præparando forti ac fumante salis marini spiritu non evitandas, enarrarunt difficultates, quibus plurimos operarios & pharmacopolas a conficiendo fortissimo salis spiritu deterreri, &, ut in illius vices debiliorem substituant, seduci reputarunt.

Verum enim vero alii non omnem plane dejecerunt spem, fore, ut hæc superent impedimenta, & perfectissimam inter maxime rectificatum vini & acerrimum salis culinaris spiritum stabiliant unionem.

Alii atque alii alias atque alias calcarunt vias, quarum tamen vix aliquæ aut spei, quam autores de iis faciunt, aut scopo tum chemici tum medici ex asse satisfaciunt.

Pluri-

c) *Fr. Hofmann* observatt. physico - chemicæ. L. III. Hal. 1736. Obs. 17. p. 176. *Vogel* institut. chemiæ. Goetting. 1755. §. 506. p. 245. & *Wallerius* diss. de dulcificatione acidorum. Upf. 1763. §. 6.

Digitized by Google

Plurimi eorum sibi persuadebant, finem suum se certissime assecuturos, si insignem spiritus vini copiam cum minore longe acidi salini copia commiscerent. Clar. Cartheuser, Vogel, Auctores pharmacopœæ Wirtembergicæ, & alii ad unam partem fortissimi salis culinaris spiritus octo partes summopere rectificati vini spiritus sumi, & quoniam, cetera eodem modo procedendo, quo in conficiendis aliis dulcificatis spiritibus, nunquam obtinebant spiritum, quin prædominantem acorem præ se tulisset, eundem spiritum altera & tertia vice novæ copiæ spiritus vini misceri & denuo destillari jubent. Ita impetrarunt quidem spiritum ab omni acore liberum, quia fere non erat, nisi subtilissima pars spiritus vini, cum paucissimo tantummodo salis spiritu combinata: Ast non erat iste spiritus, quod esse debebat, neque poterat unquam eas exserere in corpus humanum facultates, quas ab istiusmodi spiritibus jure suo exspectat medicus. Præterea ista methodus propter repetitam cum spiritu vini commistionem & repetitam destillationem nimis sumtuosa fit atque operosa.

Multi jam ex veteribus chemicis fini suo satisfacere tentabant, dum mistum ex spiritu salis marini & vini fluidum diu satis moderato calori v. g. in balneo Mariae aut in fimo exponebant: Ita *Basilius Valentinus* d) jubet, unam partem spiritus vini cum duabus spiritus salis marini partibus misceri, donec residuum penitus exsiccatum sit, destillari, isti residuo iterum spiritum vini adfundi, iterum fortiori igne destillari, cum residuo denuo spiritum vini commisceri, denuo fortiori igne destillatione abstrahi, & tunc omne fluidum per binas septimanas leni balnei calore foveri: Etiam *Leursen*, *le Mort* e), *Morley* f), *Lemery* g) atque alii pro explorato habuisse videntur,

 lenem

d) Lautes Testament. Strasburg, 1712. II. p. 218. 219.

e) Collectan. chymic. Leidens. p. 16.

f) Chymia medico-physica, p. 132.

g) Cours de chymie, p. 426.

Digitized by Google

lenem sed diu continuatum calorem optime hunc scopum promovere; sunt etiam alii, qui putant, sufficere ad istum attingendum, ut alterum fluidum cum altero confundatur & per aliquod temporis spatium in quiete reponatur.

Sunt sane argumenta non pauca, sunt, quod magis adhuc est, experimenta multa, quæ probant, ne ullam quidem harum methodorum intimum efficere acidi cum spiritu vini connubium: Præterea evitari vix poterat, quo minus digestione diu continuata, vel maxima adhibita circumspectione, vel in leniſſimo calore, tum magna pars spiritus vini, tum aliquid ejus spiritus, qui ex illius cum acido salino unione nascitur, dissipetur, quum ipsa spiritus vini cum forti salis spiritu commitio & calorem gignat, & vapores extrudat.

Magis adhuc vituperanda est, quippe naturæ hujus spiritus minus accommodata *Glauberi* methodus: Commiscebat ille quatuor aut sex partes summopere depurati spiritus vini cum una parte spiritus salis, & accendebat vini spiritum; flamma cessante residuo iterum superadfundebat vini spiritum, iterum accendebat, eundemque laborem tertia vice iterabat; sed fieri non poterat, ut hoc pacto salis spiritus dulcificetur, eo quod inflammabile spiritus vini principium in isto effectu producendo præprimis efficax, flamma ipsa consumebatur. Iam suo tempore id animadvertit Snellen, ideoque potius vapores a deflagrante spiritu adscendentes colligi ac condensari jussit. Isto consilio emendabatur utique Glauberi methodus, neque tamen exspectationi aut chemici aut medici fiebat satis: Magna pars spiritus vini, & cum ipso pars quoque spiritus salis inutiliter peribat; & neque, quod ex condensatis vaporibus colligebatur fluidum, neque quod a deflagrante vini spiritu supererat, *dulcificati* spiritus indolem præ se ferebat: Taceam istam methodum sumtuosam, & ob necessaria ad colligendos & condensandos vapores instrumenta atque artificia operosissimam esse.

Quum

Digitized by Google

Quum omnes istæ methodi non sufficiant ad obtinendum vere *dulcificatum* salis spiritum, chemici quærebant alias: opinabantur quippe eos, qui operationem istam descripserant, præsertim ideo spe sua fuisse frustratos, quod uterque, in primis autem salis spiritus non sat fortis esset. Alii itaque fumantem salis spiritum, absque addita aqua per vitrioli oleum ex siccato decrepitando sale culinari expulsum, cum æquali copia, aut tribus quartis partibus summopere rectificati vini spiritus commiscuerunt, per quinque aut octo dies in quiete reposuerunt, & aliquando, ut primum in fundo vasis crystallos conspexerunt, lenissimo calore destillarunt. Liquorem obtentum demuo aut solum aut adjecto sale lixivo, destillarunt & hoc pacto valde bonum *dulcificatum* nacti sunt spiritum h).

Alii potius loco purissimi salis culinaris spiritus eligebant salia & mixtiones metallicas, in quibus salis acidum tam forte & tam purum, quam quidem haberi unquam, poterat metallo adhærebat.

Alii fluidum, destillando mercurium sublimatum corrosivum album cum stanno obtentum, aut fumantem Libavii spiritum, fortissimum sane salis communis spiritum, qui tamen stanni aliquid dissolutum in se continet, cum una aut dimidia parte spiritus vini summopere rectificati confundebant; dum bina hæc fluida combinantur, aliquis subnascitur aestus, particula dissoluti stanni præcipitatur, & omne illud nunc crassæ & claræ gelatinæ speciem adsumit; si aliquid aquæ adfundas naphtha separatur, & si omnem materiam calore principio leni, per gradus aucto, & sub finem fortissimo, destilles, vere *dulcificatus*

h) Perfectum nucleos redolentem *Spielmann* instit. chemiæ. *Argent.* 1763. p. 171. Exp. LII. *Maats* analecta circa destillationem acidi salis ejusque naphtham. *Argent.* 1772. p. 25.

Digitized by Google

tus ſpiritus in excipulum tranſit i). Recentioribus temporibus *Baron* k) eundem in finem factam florum zinci in acido ſalis marini ſpiritu ſolutionem cum maximopere rectificato vini ſpiritu commiſceri ſuadet. Alii mercurio ſublimato corroſivo albo ſaturatum vini ſpiritum calore leni deſtillari, reſiduæ a priori labore materiæ iterum ſpiritum vini adfundi, & eundem laborem ter vel quater repeti, ea cum cautela jubent, ut in ultima deſtillatione ignis ad ſummum uſque gradum augeatur. l) Alii eundem ſibi præfixum habentes ſcopum, fluidum a mixto cum mercurio ſublimato corroſivo albo deſtillando obtentum m) cum duabus aut pluribus partibus puriſſimi ſpiritus vini deſtillabant; aut reſiduam a ſublimatione florum ſalis ammoniaci martialium materiem magna ſatis ſpiritus vini copia irrorarunt, cum ea per aliquod tempus leni calori expoſuerunt, & tum ſpiritum vini defuderunt. n) Vulgatiſſima tamen omnium iſtarum methodorum ea erat, quæ butyrum antimonii varia proportione puriſſimo vini ſpiritui miſceri jubebat o); hæc mixtio frigore plerumque coit, leni calore facile iterum liquan-

i) Erxleben Anfangsgründe der Chemie. Göttingen, 1775. p. 413. §. 753. *Marq. de Courtenvaux* Iournal des ſavans. 1759. Iuin p. 405. & *Mühlemſtedt* Kaiſerl. privilegirte neue Hamb. Zeitung 1774. No 27.

k) Memoir. de l'acad. des ſciences à Paris, pour 1774. T. VI. *Maats* p. 27. idem etiam a mixto cum mercurio ſublimato albo zinco.

l) *Salomon Triſmoſinus* Veller. aur. p. 26. *Vogel* p. 245.

m) *Pott.* l. c. p. 128.

n) *Le Mort.* p. 132.

o) *Baſilius Valentinus* Triumfwagen des Antimonii, Nürnberg, 1676. p. 155. 156. *Vogel* p. 245. & *Spielmann* non determinant proportionem utriusque. Alii aequalem utriusque copiam recipiunt; *Maats* duce præceptore ſuo, Clariſſ. *Spielmann*, duas partes ſpiritus vini ad unam partem butyri antimonii.

Digitized by Google

ſiquanda p), ſi deſtillatur, certiſſime, præſertim ſi auctore Clar. *Wenzel* q) aliquid terræ calcareæ addatur, genuinum præbet ſalis dulcificatum ſpiritum.

Sed omnes iſtæ methodi operoſæ ſunt ac ſumtuoſæ, eo quod plerumque requiſita ad ſpiritum iſtum dulcificandum corpora ad ſui præparationem multis artibus egent r), & vix ulla earum ſ) eſt, quæ tutos nos ſiſtat, fluidum deſtillatione obtentum purum ſatis & omnium peregrinarum partium plane expers eſſe, eſſe nihil niſi acidum ſalis communis ſpiritum, cum ſubtiliſſima ſpiritus vini parte arctiſſime combinatum. Zincum utique & ferrum dulcificati ſpiritus mixtionem ingredi absque noxa exinde metuenda poſſent, licet forſan ſalutares ejus vires paululum alterarent; ſed fac, immiſceri ſtannum, mercurium ſublimatum corroſivum album, arſenicum, antimonii butyrum refrigeranti iſti & reficienti ſpiritui, quoties tunce ſpem medici fallet! Volatilitas, qua hæc corpora aut pro ſua ipſorum natura gaudent, aut quam ab admixto ſibi acido ſalis marini ſpiritu acquirunt, ipſa ea inter & hunc ſpiritum intercedens maxima adfinitas & intima conjunctio non excutiendam excitant ſuſpicionem ingredi ſpiritum poſſe, & repetita ſal-

p) Id jam *Baſilius Valentinus*, & poſt eum *Hellot* obſervavit Hiſtoire de l'acad. des ſciences à Paris, 1761. p. 62. dum olei antimonii ſeptem drachmas & dimidiam cum octo unciis rectificati ſpiritus vini miſcebat.

q) Ille Lehre von den Verwandſchaften der Körper, Dresden, 1777. 8. p. 148. butyri antimonii vel etiam mercurii ſublimati corroſivi uni parti ſex partes optimi vini ſpiritus admiſcet, unam etiam partem contuſarum oſtreæ teſtarum ingerit, & poſt octo dierum quietem deſtillat.

r) Si methodum & n excipias.

ſ) Si eaſdem, & Wenzelii methodum exceperis.

Digitized by Google

saltem cum nonnullis eorum tentamina t) ostendunt, reapse ingredi.

Licet equidem inficias non eam, recensitas methodos chemicum multa docere, licet concedam, omne ab immixtis alienis particulis imminens discrimen posse evitari, si quidem cum prudentia & patientia u) instituatur labor, hæc tamen quum ubique præsumta haberi nequeat, universalem fieri posse istarum methodorum ullam, vix conjicias: Medicus religiosus, qui tamen tantum otii non habet, ut medicinas suas ipsemet præparet, aut ipsarum præparationi præsens interfit, vix liber esse a metu potest, ne omni, qua par est, cura conficiantur; hic igitur hasce methodos in usum suum convertere nequit, quia remediis suis niti non potest.

Natura composita sua corpora producit, dum ea, quæ combinare inter se intendit, primo subtilissime dividit, & subtilissimas has utrorumque particulas nunc conjungit. Ars certe feliciori cum successu imitari eam vix unquam poterit, quam heic etiam ejus exemplo & instituto faciundo, dum scilicet corpora, quæ intime inter se conjungere vult, in tam subtiles, quam fieri unquam potest, particulas, id est, in vapores resolvit. Huic fundamento omnes reliquæ methodi a sagacioribus che-

t) *Pott* l. c. p. 128. 129. comprobat, cum spiritum, qui obtinetur a misto cum auripigmento mercurio sublimato corrosivo albo; *Sebastiani* vidit, *Wiegleb* Ueberſezung von *Vogels* Lehrſäzen der Chemie, Weimar 1775. p. 311. in eo, qui ex antimonii butyro impetratur, peregrinas particulas; quare *Vogel* l. c. §. 505. p. 545. utramque hanc methodum, & adeo usum solius mercurii sublimati in hoc labore perficiendo, utprimum medicato usui destinatus est spiritus, rejicit.

u) Credibile est leniſſimo v. g. lampadis igne nihil metallicarum partium una cum spiritu transcendere: Idem fit, si in *Wentzelii* methodo ejus consilia exacte sequaris.

Digitized by Google

chemicis, ſuprádictas dum ſequebantur methodos, ſpe ſua depulſis, inventæ ac commendatæ.

Alii horum chemicorum putabant ſufficere, ſi altera partium ſpiritum dulcificatum ſuo connubio conſtituentium in vapores reſolvatur, & hoc pacto hac vaporum forma induta cum altera commiſceatur. Eum in finem *Pott* ſequentem agendi modum præſcribit: In tubulata ſcilicet, quam vocant, retorta, quatuor ſalis ammoniaci aut decrepitando exſiccati ſalis communis unciis duas olei vitrioli uncias ſuperadfundi, & eodem tempore excipiens vas ſex aut pluribus adhuc ſpiritus vini puriſſimi & fortiſſimi unciis repleri jubet, eo ſcopo, ut acerrimi & acidiſſimi vapores a ſale culinari adſcendentes in frigidiore vini ſpiritu condenſentur, & cum eo penitius commiſceantur: Fluidum, eo labore acquiſitum, pluries adhuc deſtillari imperavit. x) Sed etiam hic ſalis ſpiritus tantum abeſt, ut prima deſtillatione dulcificatus ſit, ut potius, quemadmodum in vulgatiori methodo, repetita opus ſit deſtillatione, quæ tum operam, tum ſumtus auget.

Poſterius præſertim incommodum magis adhuc premit binos ſequentes agendi modos, quos qui invenerunt, cum præcipue ſcopum ſibi habebant præfixum, ut fluidum utrumque, ad ſpiritum hunc generandum neceſſarium, in vaporis formam redactum alterum cum altero miſcerent: Quum diu ſatis, & quidem incaſſum in modo mixtionis artificium quæſiviſſent, potius in delectu vaſorum id inveniſſe ſibi perſuadebant.

Baumé y) tubulatæ retortæ in furno reverberii poſitæ libram ſalis communis decrepitando depurati immiſit; vas excipiens, quod huic retortæ agglutinavit, tum in fundo, tum

x) l. c. p. 112. 113.

y) Diſſertation ſur l'aether, dans laquelle on examine les differens produits du melange de l'eſprit de vin avec les acides mineraux. Paris 1757. p. 314. ſqq.

Digitized by Google

ad latus, foramine erat pertuſum; priori adfixit phialam longi colli & in medio globi iterum foramine perforati, quod ad lubitum claudi, & pro emittendis vaporibus elaſticis aperiri iterum poterat; ſed alteri laterali excipuli foramini parvum adjunxit vitrum, ſpiritu vini repletum, & exiguo furno ſub eo poſito calefactum. Clauſis arctiſſime omnibus vaſorum juncturis per parvum illum retortæ tubulum ſali communi octo olei vitrioli ſuperadfudit uncias, & eodem tempore, quo ſpiſſas vaporum nebulas eructabat ſal, in furno illo ſpiritui vini ſuppoſito, ignem ſtruxit: Poſtquam omne adfuſum erat vitrioli oleum, & ipſum illud foramen, per quod infundebatur, occluſum, ignem etiam in reverberii furno excitavit; hac ratione acidi ſalis culinaris vapores in ſpiſſis nubibus adſcendebant, in vaſe excipiente vaporibus bullientis vini ſpiritus occurrebant, his penitius juncti in guttas cogebantur, & in phialam depluebant. Labore hoc finito & vaſis frigefactis, Clariſſ. Baumé omne fluidum, phiala contentum vitro, firmiſſime clauſo commiſit, per menſis ſpatium in quiete & loco frigido repoſuit, & tunc demum lampadis aut alio leni igne deſtillavit: Hoc pacto utique dulcificatum ſalis ſpiritum, & ejus ſuperficiei innatantem pinguem & citrei coloris impetravit aetherem.

Etiamſi hic agendi modus valde ſit ingenioſus, nimis multa tamen requirit artificia, nimiam etiam poſcit tum operam, tum patientiam, ut univerſalis fieri vix poſſit.

Clariſſ. Woulff ſimilem in eundem finem inivit viam. Secundum deſcriptionem in litteris ad Celeberr. Ellis datis z) exſtantem, tubulatæ retortæ, quam in proprio furno repoſuit, octo puriſſimi ſalis culinaris libras immiſit; in altero furno, huic priori directe oppoſito, alteram retortam ſedecim rectificati vini ſpiritus libris refertam collocavit; collum utriusque re-

z) Philoſoph. Tranſactions Vol. LVII. for the Year 1767. nr. 50. p. 517. ſqq.

Digitized by Google

retortæ exibat in unum cavum, vitreis parietibus incluſum; hoc cavum foraminibus ad ſingula latera erat pertuſum, quorum bina excipiendo utriusque retortæ collo erant deſtinata; tertium idque quidem infimum in collum producebatur, cui adnectebatur lagena, ad excipiendum defluens liquidum accommodata: Quartum & illud quidem omnium ſupremum orificium pariter in collum prolongabatur; hoc verticali ſitu excipiebat tubum, huic iterum anguſtior tubus erat inſertus, qui principio etiam verticalem ſitum habebat, ſed mox angulo recto flectebatur, aliquantillum horizontali directione pergebat, tunc iterum angulo recto deorſum flectebatur, & demum rotundæ lagenæ inſerebatur, quæ ad condenſandos vapores tribus ſpiritus vini rectificati libris plena & in peculiari baſi poſita erat. Declivi hujus lagenæ collo iterum infixus erat ſubtilior tubus, qui principio rectus, tum angulum rectum formabat, & deorſum flexus ſimili lagenæ, ſimiliter ſpiritu vini refertæ, cujus collo vas excipiens junctum erat, inſerebatur: Omnibus his rite diſpoſitis, omnibus aperturis firmiſſime clauſis, Clariſſ. Woulff alteri illi retortæ, cui ſpiritus vini immiſſus erat, ignem ſubdi juſſit, donec bullire inciperet; tunc non ſemel & ſimul, ſed ita partita doſi, ut ad decem vel duodecim vices infundcret, ſingulis vicibus per ſeptem circiter minuta exſpectando, ſali communi priore retorta contento, ſenſim ſeptem olei vitrioli libras infudit, orificium, per quod infuderat, optime clauſit, & in hoc etiam furno focum accendit: Fluidum, exteriore lagena contentum, copia paulatim augebatur, & omnes illæ lagenæ, altera poſt alteram, ſatis manifeſte incaleſcebant: Finito hoc primo labore omne tribus iſtis lagenis contentum liquidum confudit, leniſſimo igne iterum, denuo ad condenſandos vapores ſpiritum vini vaſi excipienti immittendo deſtillavit; id altera vice adhuc repetiit, calce tamen viva retortæ, & vini iterum ſpiritu excipulo immiſſo. Ita denique ſubtiliſſimum & quam maxime penetrantem acquiſivit ætherem. Nullum eſt

Digitized by Google

dubium, quin instrumentum illud, a Clariss. *Weigel* aa) descriptum & delineatum, a Celeberr. Auctore in præparandis mineralium spiritibus acidis apprime commendatum, huic etiam labori optime conducat.

Sed quum in pharmaceutica præsertim chemiæ parte ea methodus reliquis semper palmam præripit, quæ artificia facilia & simplicia præscribit, quæ instrumenta minus composita postulat, illi chemici scopum præfixum optime assecuti esse mihi quidem videntur, qui consuetis utebantur vasis, & non expulso prius ex aliis corporibus per prævium alterum laborem salis spiritu, neglectis etiam arte factis illis corporibus, in quibus acidus ille salis culinaris spiritus, isque quidem acerrimus aliis materiis junctus est, ea eligebant corpora, in quibus natura ipsa largum illius acidi penum deposuerat, hæc cum purissimo vini spiritu nunc addito, nunc absque fortiori spiritu acido destillabant, & ea ratione eodem labore extortos spiritus salis marini vapores, & calefacti vini spiritus vapores inter se jungebant.

Alii, iique quidem haud pauci, fini suo perfectissime se satisfacturos esse sibi persuadebant, dummodo salem armoniacum vel culinarem cum spiritu vini destillarent; bb) arbitrabantur scilicet, igne, ad hunc laborem necessario, acidum salis culinaris spiritum liberari, & vini spiritui nubi; iste tamen spiritus acidus in utroque sale adeo infixus est basi suæ alcalinæ, ut in eo caloris gradu, quo vini spiritus avolare incipit, nondum expellatur; sin autem violentiore urgeas igne, vini spiritus longe prior transcendit, & pro magna parte per vasorum juncturas transudat, & si quidem unquam salis sequatur spiritus (licet nondum extra omnem dubitationis aleam posi-

aa) Observatt. chemicc. & mineralogg. P. II. Gryphisw. 1773. T. I. f. 1.

bb) *Paracelsus* Archidoxorum L. VIII. Strasburg 1574. p. 246.

Digitized by Google

positum sit, omne, quod absque addito alio corpore igne ex istiusmodi salibus extorquetur, acidum esse salis spiritum) nihilominus nimia adhuc abundat aqua; nec satis acer, nec satis copiosus est, ut cum destillato vini spiritu dulcificatum constituere possit salis marini spiritum.

Prorsus igitur videtur necessarium, ut mixto illi corpori adjiciatur adhuc aliud, quod acidum spiritum celerius ex sale marino expellit, eumque in primitiva sua tum acrimonia tum puritate sistit. *Le Mort*, cc) duodecim decrepitando depurati salis marini unciis quatuor purissimi vitrioli olei uncias superadfudit, mixturam istam per aliquot dies in quiete & in fimo reposuit, bis vel ter de die agitando, tunc demum sex purissimi spiritus vini uncias admiscuit, & omne illud fluidum igni lampadis aut leniissimo in balneo arenæ igni exponendo destillavit. Cartheuser dd) quinque unciis siccissimi salis culinaris, phiala contenti, duas uncias purissimi spiritus vini infudit; huic mixturæ sensim sensimque duas uncias olei vitrioli instillavit, quoties gutta olei illapsa erat, toties phialam alembico contegendo; finito hoc labore quatuordecim adhuc purissimi spiritus vini uncias addidit, cetera usitatum in modum operatus.

Revera, dum hæc fluida inter se miscebantur, præsertim quando vitrioli oleum non sensim & sensim infundebatur, neque tubulata retorta in hunc adhibebatur usum, violentus nascebatur æstus, semper, vel maxima adhibita circumspectione, jactura non exigua particularum volaticarum, quas tamen, si dulcificare acidum illum spiritum animus est, conservare multum interest, comitatus: Etsi labori aliquot dierum spatium impendatur, excalefactio illa evitari non penitus potest, & quum eo in casu vasa tanto frequentius aperire opor-

cc) Chymiæ veræ nobilitas & utilitas. p. 78.

dd) Pharmacologia theoretico-practica. Berol. 1770 p. 144.

Digitized by Google

oporteat, tanto certius est tantoque majus partium volaticarum dispendium.

Alii, ut hæc mala præcaverent, sali culinari antea bulliente in aqua dissoluto vini demum spiritum & oleum vitrioli addiderunt; eo autem artificio tum vitrioli oleum, tum expellendum ope illius salis spiritum adeo debilitarunt ee), ut prius ad expellendum satis cito omnem ex sale communi acidum spiritum non satis potens, & posterior ad arctissimum cum subtilissimis spiritus vini partibus ineundum connubium, neque sat purus, neque sat fortis esset: Quapropter mirum non erat, quod, saltem in prima destillatione spiritus vini, & aqua, & salis marini spiritus fere singuli seorsim in vas excipiens transilirent.

Horum ergo fluidorum, nulla addita aqua, destillatio, a quacunque parte eam consideres, posteriori agendi modo præferri meretur, cum prudens præterea artifex & æstum diminuere, & partium volaticarum jacturam levibus artificiis præcavere quodammodo possit. Sed de eo semper dubitavi, an istorum fluidorum invicem mixtorum destillatio verum dulcificatum salis marini spiritum, sive, quod idem est, purum salis marini spiritum intime solummodo subtilissimis spiritus vini particulis combinatum præbeat; metuebam enim semper, ne productum hujus laboris aut non sit, nisi dulcificatus vitrioli spiritus, aut saltem dulcificatus quidem salis marini spiritus, sed intermisto vitrioli oleo inquinatus. Pars enim vitrioli acida majori, quam quidem salis culinaris acidum, affinitate tum purissimo vini spiritui, tum sali lixivo juncta est, & mihi sub judice adhuc pendere lis videbatur, an hoc in casu affinitas, quæ ipsi cum sale lixivo intercedit, superet alteram, quæ istud inter vitrioli acidum & vini spiritum viget; supererat igitur dubium ff) utrum omnis ille acidus vitrioli spiritus se in salem lixi-

ee) Maets apud Pottium l. c. p. 112.

ff) Is etiam metus erat Pottii l. c. p. 113.

Digitized by Google

lixivum defigat, & cum eo salem neutrum gignat, an vero, certe pars illius, vini spiritui combinata in vas excipiens destillet.

Hæc dubia eo me adduxerunt, ut ipse nonnulla experimenta instituerem, quæ cum eorum eventu hic enarrabo.

EXPERIMENTUM I.

Hora a meridie prima infudi salis fontani Lüneburgici cubici non contusi albissimi unciis duabus cum dimidia alcoholis vini uncias sex; brevi temporis spatio elapso infudi per guttas olei vitrioli Nordhusani uncias duas, quas antea aquæ communis uncia dilueram; continuavi infundendo ad quintam usque vespertinam; reliqui per aliquot dies in loco temperato in vase infusorio tecto alio inverso simili vase; nullam adhuc in cubica salis figura animadvertere poteram mutationem, & liquor ipse liquorem anodinum mineralem Hoffmanni spirabat. Omnem liquorem una cum sale in fundum subsidente immisi tertio die retortæ valde capaci, & apposita ac per lutum simplicissimum agglutinata cucurbita spatiosa, lenem, ut vix ebullire inciperet liquor, suppositi ignem, quem eodem tenore ad sextam usque vespertinam sustinui, mox pingues apparere in collo retortæ striæ, quæ versus orificium in guttas coactæ, altera alteram sequente, in excipulum depluebant, odore suavissimo per lutum transudante; altero mane dissolvi apparatum, massa salina superstes mutatam penitus præ se ferebat faciem, nullo cubi vel vestigio relicto, & liquoris parca copia supernatante.

Liquor excipulo contentus suavissime olens, principio opacus & lactescens, post noctem subsidente magmate albo pellucidissimus, nullo sulphuris ardentis fœtore infestus, cineribus clavellatis in pulverem contusis superadfusus, & calori commissus per aliquot dies super iis stetit; postea leni vasis inclinatione defudi; cineres clavellatos non solutos sed quasi emollitos aqua solvi, solutionem calore adjuvi, per filtrum

Digitized by Google

trajeci, & liquorem, terra cinerea in filtro remanente, translucidissimum leni calore inspissavi, dum pelliculam salinam conspicerem, & habui prima crystallisatione tum crystallos plumosas opacas, tum octaedras pellucidas, tartarum vitriolatum perfectissime æmulantes; defudi lixivium, & denuo inspissavi; habui glebas tessularum pellucidissimarum; inspissavi denuo lixivium, his crystallis supernatans, & habui iterum crystallos similes, quæ binæ posteriores additæ aquæ forti & calore adiutæ auri bracteolas immissas solverunt, & eo ipso acidum salis continere evidentissime testatæ sunt.

Hæc igitur experimenta me docebant, certe partem acidi salis culinaris spiritus spiritui vini junctam esse; ast dispulsus nondum erat metus, ne pars quoque acidi vitrioli spiritus dulcificato se immiscuerit spiritui; & accuratius residui examen luculentius adhuc mihi monstrabat, dilutum acidum vitrioli spiritum non sufficere ad expellendum omne ex sale culinari, & id quidem adeo forte acidum, quam quidem ad ineundum cum spiritu vini connubium requiritur.

Illud autem, quod ab hoc labore in retortæ ventre supererat, acidissimo linguam feriebat sapore; defudi fluidum illi supernatans, & reliquam materiam leni calore exsiccavi; accepi quinque drachmas salis, ad hunc laborem receptas, quamcunque ejus dotem spectes, plane non mutatas: Partem liquidi huic innatantis evaporando inspissavi; acidus semper emanavit vapor, paullatim integris nitidarum tessellarum glebis in fundum delabentibus; multum quidem hæ tessulæ facie sua referebant sal culinare, magis tamen erant lamellatæ; pondus earum æquabat drachmas duas: Liquidum, posteriores has crystallos contegens, detestato eoque fortissimo fumantis salis spiritus odore aërem infecit, & decrescente calore similes iterum salinas tessulas in fundum dimisit, quibus per chartam griseam separatis, duæ unciæ cum binis drachmis pellucidi flavi liquoris remanserunt, qui aquam fortem in aquam regiam com-

Digitized by Google

commutabat, & adfuso tartari, quod vocant, oleo per deliquium, nitidas quasi selenitæ lamellas in fundum dejiciebat.

Alteram partem ejusdem liquidi, quod superstiti a priore labore materiæ innatabat, recenti sali culinari infudi; nullum percipere potui odorem; exposui leni calori, donec omne sal dissolutum mihi videretur; eodem caloris gradu continuavi, donec tenuis pellicula salina in superficie appareret; tunc omnia simul in frigore reposui; accepi crystallos, aquam claritate æmulantes, quæ in charta grisea exsiccatæ salem Sedlizensem exactissime referebant, refrigerantem saporem per os diffundebant, & facillime in ore diffluebant: Liquidum his crystallis supernatans similem in modum inspissatum similes iterum præbuit crystallos.

Alteri parti ejusdem liquoris cum residua ab isto priore labore materie commisti, oleum, quod vocant, tartari per deliquium adfudi; subito, omni pelluciditate amissa, violenta nascebatur effervescentia, qua demum cessante oleum adfundere desii. Liquidum lactea nunc albedine conspicuum per chartam griseam trajeci, per quam, remanente in charta nitido & lamellato selenite, liquor translucidissimus transiit, qui evaporando, donec pellicula salina adpareret, inspissatas crystallos ostendit ex parte plumosas, ex parte tartaro vitriolato perfectissime similes.

Persuasum igitur mihi erat, meum me scopum certius & citius assecuturum, si fortissimum, aqua non dilutum, vitrioli adhiberem oleum.

EXPERIMENTUM. II.

Salis Lüneburgici albissimi in pollinem contusi unciae uni cum drachmis duabus infudi alcoholis vini uncias tres; brevi post infudi guttatim olei vitrioli Nordhusani obscuri fortissimi unciam: Præter sibilum, qui singulas infusiones sequebatur, calor natus est adeo insignis, ut postremo manus vix ferre posset; reliqui pernoctem in vase infusorio charta obtecto;

Digitized by Google

altero die, sale vix mutato in fundo subsidente, ex parte tamen humente, ex parte consolidescente, omne quod miscueram, commisi retortæ; adplicui ope luti communis & vesicæ suillæ agglutinatam vesicam; substravi lenem principio ignem, quem postea quoque vix auxi, ita tamen, ut ebulliret liquor, & sub finem adeo, ut omnis liquor in vas excipiens transiret: Altero mane solvi apparatum, liquor excipulo contentus pellucidus non adeo suaveolens, acidum salis non dulcificatum prodens, acidissimus, remanente in retortæ fundo sale fere sicco, in superficie certe a figura salis communis longissime recedente.

Partem liquoris hujus vase excipiente comprehensi miscui cum oleo tartari per deliquium; amissa omni claritate nata est magna effervescentia; adfudi oleum, donec ultimam infusionem nulla amplius sequeretur ebullitio; ex liquore in quiete reposito pulvis niveus decidit, a quo leni vasis inclinatione defudi liquidum, trajiciendo per chartam griseam adhuc magis depuratum, & leni calore inspissatum donec pellicula salina adpareret, in frigore reposui; ita habui nitidas crystallos cubicas, ita aliquando inter se junctas, ut prismata hexaedra referrent, & salem mirabilem Glauberi primo intuitu mentirentur, sed, quemadmodum reliquæ, quum prunis imponerentur, decrepitando dissilientes, aquam fortem in aquam regis convertentes, & ideo naturam salis culinaris luculentissime manifestantes: Fluidum, quod ab his crystallis supererat, bulliendo & quiete similes iterum subministravit crystallos.

Albus ille pollen, ex eo spiritu ab adfuso tartari oleo præcipitatus, magna aquæ copia perfectissime solvebatur; cui solutioni quum tartari oleum infunderem, niveæ albedinis nubes mox suscitabantur sensim in fundum delabentes; trajiciendo per chartam griseam pulverem album a liquido separavi, adfusa multoties aqua elui, & tum quoque cum acidis omnibus effervescentem observavi.

Posse-

Digitized by Google

Posterioris igitur illius spiritus uncias duas & dimidiam cum sesqui uncia purissimi vini spiritus miscui, & adjecta cinerum clavellatorum semiuncia destillavi; ita accepi in vase excipiente fluidum claritate aquam purissimam æmulans, gratissimi odoris, & saporis nullo modo acidi.

In residuam ab hoc labore materiam inquirenti cineres clavellati non mutati adhucdum mihi videbantur; coxi cum acido liquore eos circumluente, pauca addita aqua; fluidum calidum adhuc per linteum trajeci; pellucidissimum nunc levi igne coxi, donec pelliculæ salinæ miculas in superficie liquoris coruscantes conspicerem; in frigore tunc repositum integras crassas pyramidum pellucidissimarum in ore diffluentium, & in carbonibus pro parte decrepitantium deposuit: Acidus salis marini spiritus ne minimam quidem hisce crystallis induxit mutationem; sed vitrioli oleum violentissime cum iis efferbuit, & insignem teterrime fœtentis illius aëris salis marini copiam expulit; violarum syrupus ab iis immixtis altero demum die viridi colore tinctus adparuit; solutio mercurii sublimati corrosivi albi in aqua communi facta iis adfusa, calcem albam in fundum dimittebat; & aqua fortis ab iis adjectis in aquam regiam abibat; ad eas solvendas parca tantummodo opus erat aquæ copia: Facta earum in aqua pura solutio, quum bulliendo penitus exliccaretur, crystallos exhibuit nivei candoris, quæ altera alteri, quemadmodum squamæ in cute piscis, erant superimpositæ; quum eas cum vitrioli oleo digererem, verum impetravi Glauberi salem mirabilem, quem etiam altera inspissatione, mixtum tamen crystallis plumosis, obtinui.

Parcam dulcificati a cineribus clavellatis abstracti salis culinaris spiritus copiam in stanneo cochleari, cui tartari oleum per deliquium prius infuderam, accendi; hujus enim magnetis ope acidam spiritus partem attrahere, & a spiritu ardente, qui solus ignis fomes est, separare credidi: Flamma suaveolebat, & cæruleo colore fulgebat; cessante flamma paucæ guttulæ fluidi turbidi inodori & aliquantum salsi supererant, quæ

Digitized by Google

cum paucis aquæ guttis primo leni calori, tum frigori expositæ nullas exhibebant crystallos, & ad plenam exsiccationem inspissatæ fusco colore tinctæ apparebant & in aëre humescebant.

Residuam ab altero experimento in retortæ fundo materiem aqua dissolvi; solutio teterrimum eumque fortissimum acidi salis marini spirabat odorem; leni calore quum coquerem, pulvis albus in fundum decidit, quo per chartam griseam separato, prior pelluciditas solutioni rediit; quo facto denuo coxi, donec salina cuticula superficiem tegeret, & in quiete ac frigore reposui; ita obtinui multas minutarum pro magna parte cubicarum & sal culinare æmulantium crystallorum glebas; fluidum, quod supererat, iterum leniissimo calori exposui; ita impetravi partim multas exiguarum nitidarum albarum opacarum tessularum, sali communi similium glebas; partim integros cumulos exiguarum acicularum, sal amarum anglicum quodammodo referentium, aquæ ad instar pellucidarum, sese decussantium; posteriores ita non raro junctæ erant tessularum glebis, ut tessulæ quasi nucleum referret, cui aciculæ circumponebantur; acidum linguæ inprimebant saporem, & facile solvebantur aqua; facta earum in aqua pura solutio erat, & ab adfuso etiam tartari oleo manebat pellucidissima: Crystalli ulteriori lixivii inspissatione acquisitæ similes erant, sed solidiores atque acidiores.

Alteri parti ejusdem fluidi, quod inspissando semper reddebatur fortius, oleum tartari per deliquium admiscui; efferbuit violentissime, & adeo turbabatur, ut lac candore superare videretur: Quum omnia chartæ griseæ, in conum cavum conformatæ, infudissem, in hac albæ massæ remanserunt, quæ sapore sal mirabile Glauberi exactissime referebant, facillime solvebantur in aqua, & quum vitrioli oleum cum iis confunderem, ne vestigium quidem acidi salis culinaris manifestabant. Fluidi, quod per chartam transierat, & superficies, & fundus vasis, quo continebatur, mox pellicula salina obducebatur,

Digitized by Google

tur, tartarum vitriolatum æmulante, ab adfuso vitrioli oleo non fumante, neque aquam fortem in aquam regis convertente.

Pollini albo, ex soluta in aqua superstite ab altero experimento materie delapso, magnam aquæ puræ copiam superadfudi & calori exposui; sensim sensimque dissolvebatur; solutio pellucidissima ab adfuso tartari oleo mox turbabatur, & tenuissimum pollinem album in fundum dimittebat, qui liquore leni vasis inclinatione defuso, exsiccatus cum adfuso salis culinaris spiritu efferbuit, & totus in eo solvebatur; cui solutioni quum vitrioli oleum instillarem, mox lac opacitate & colore simulabat; ex quo eventu conjeci, pollinem illum indolem gypsi præ se ferre, tanto magis, quum liquor illi pollini præcipitato supernatans inspissatione & frigore verum exhiberet tartarum vitriolatum.

Ea igitur pericula in illam me adduxere opinionem, enarrato agendi modo purum & ab omni vitrioli acido liberum dulcificatum salis communis spiritum obtineri non posse; sed docebant tamen, partem acidi salis marini revera subtilissimis spiritus vini particulis uniri, neque asseverari posse, nullam plane inter acidam salis culinaris partem & inter principium inflammabile intercedere affinitatem. gg)

Sed quod salutares hujus spiritus spectat vires, id alieni magni momenti non est; certe dulcificatus salis culinaris spiritus eo inquinatus eadem refrigerante virtute eodem gradu gaudet, quam purissimus: Equidem saltem, hoc non obstante, hunc agendi modum eligere mallem, quam, si consueta hactenus ratio ineatur, rarissime præterea omni, qua par est, cura & sollicitudine ad finem perducta, in periculum adduci, ne loco dulcificati spiritus acidum suo acore & acrimonia nocens, aut purum alcohol omni refrigerante virtute destitutum submini-stretur, quod non potest non spem medici frustrari.

For-

gg) Quemadmodum Clar. *Wentzel* l. c. p. 160. contendit.

Digitized by Google

Forsan ea etiam alieni cujusdam admixtio evitari posset, si loco olei vitrioli, ad expellendum salis marini acidum, materia addatur, quæ neque vitrioli, neque nitri acidum continet; sed plurima earum materiarum pars ad eum finem assequendum tanto ignis vigore opus habet ut volatilior longe vini spiritus, antequam acido spiritui nubat, præcedat, aut salis spiritum adeo debilem expellit, ut huic intimæ unioni ineptus sit. Forsan etiam sal ammoniacum fixum, ab excocto ex fontibus salinis sale superstes (Salzasche), quod facile & vili pretio in vicinia officinarum salinarum haberi potest, postquam calore exsiccatum est, eundem in finem adhiberi posset; hæc materia enim facile suum amittit acidum spiritum, nullo quoque addito alio corpore, sola ignis violentia; & credibile est, illam sola agitatione & leni igne facta cum spiritu vini purissimo destillatione optimum dulcificatum salis culinaris spiritum esse exhibituram.

Gœttinga Onoldum
missa d. 31. *Martii* 1780.

OBSERVATIO XXXIX.

Dn. D. FRANCISCI ZANETTI.

De

Epilepsia a mercurialibus inducta.

Vir nobilis erat triginta annorum circiter, temperamenti bilioso-hypochondriaci, strictioris corporis habitus, qui a prima juventute militiæ nomen dederat. Anno 1776. dum erat in castris, virulentam incidit gonorrhœam, quæ solis injectionibus tractata, & cohibita, quam citius non tantum equitando, verum etiam perversæ victus rationi indulgendo in fortem phimosim erupit; hæc tamen duplici venæ sectione, pti-

Digitized by Google

ptisanis refrigerantibus, emulsionibus nitrosis, fomentis mollibus, emplastris resolventibus, nec non opportune sumptis, ac interpositis pilulis mercurialibus Geofroei, fuit discussa. Iam ad semestre generosus miles nullum persentiens incommodum illibata videbatur frui valetudine, sed anno 1777. inter hybernas stationes degens cephalalgia continua plus minusve sensibili fuit vexatus. Vere ineunte egressus ad castra, licet nullam occasionem dederit, post aliquot hebdomades morbosa in eo symptomata, quae impura venus post se trahit, unum post aliud semet exserere coeperunt, nempe ulcus in urethra admodum dolens, nullisque injectionibus cedens; pustulae variae in fronte, quibus evanescentibus successerat cutis flavedo; appetitus prostratio; macies; rursusque phimosis. Hisce molestiis varias opposuit medicinas, quas inter lignorum decocta, multasque mercuriales pilulas perseveranter sumptas, quibus elicita pigra salivatione ad aliquot dies, sed fortiori alvi solutione, cicatricatum est ulcus, dispariuit flavedo, rediit appetitus, laudabilis color, crassities, sanitas. Circa finem Sextilis rursus gonorrhaeam virulentam contraxit patiens, nullis remediis ad septimestre usurpatis obsecundantem; mense tamen Martio 1778. ope plenioris hydrargyrosis, excitato per tres hebdomades circiter abundante ptyalismo expugnatam; licet postmodum irregularis exceperit febris levi capitis dolore stipata, intra quatuordecim dies, praemissis praemittendis, cortice peruviano depulsa, manente interim bono valetudinis aspectu. Die vigesima Maii ad exitum prandii, praeviis quibusdam mentis confusionibus, auriumque tinnitu, animi deliquio horae quadrantem excedente dissentus est noster convalescens, similiter alio, horam mediam explente, die trigesima ejusdem mensis sub alvi excretione; quapropter tusa vena, servato vitae regimine, & bis sumpto laxante rhabarbarino, nil aliud novi emersit, quam, habita ad tempus dimissione, sanitatis titulo domum petiit. Hic ad decoctum antivenereum & ad remedia mercurialia denuo confugit, suadente, ac opinante chirurgo

Digitized by Google

Forsan ea etiam alieni cujusdam admixtio evitari posset, si loco olei vitrioli, ad expellendum salis marini acidum, materia addatur, quæ neque vitrioli, neque nitri acidum continet; sed plurima earum materiarum pars ad eum finem assequendum tanto ignis vigore opus habet ut volatilior longe vini spiritus, antequam acido spiritui nubat, præcedat, aut salis spiritum adeo debilem expellit, ut huic intimæ unioni ineptus sit. Forsan etiam sal ammoniacum fixum, ab excocto ex fontibus salinis sale superstes (Salzasche), quod facile & vili pretio in vicinia officinarum salinarum haberi potest, postquam calore exsiccatum est, eundem in finem adhiberi posset; hæc materia enim facile suum amittit acidum spiritum, nullo quoque addito alio corpore, sola ignis violentia; & credibile est, illam sola agitatione & leni igne facta cum spiritu vini purissimo destillatione optimum dulcificatum salis culinaris spiritum esse exhibituram.

Gœttinga Onoldum
missa d. 31. *Martii* 1780.

OBSERVATIO XXXIX.

Dn. D. FRANCISCI ZANETTI.

De

Epilepsia a mercurialibus inducta.

Vir nobilis erat triginta annorum circiter, temperamenti bilioso-hypochondriaci, strictioris corporis habitus, qui a prima juventute militiæ nomen dederat. Anno 1776. dum erat in castris, virulentam incidit gonorrhœam, quæ solis injectionibus tractata, & cohibita, quam citius non tantum equitando, verum etiam perversæ victus rationi indulgendo in fortem phimosim erupit; hæc tamen duplici venæ sectione, pti-

Digitized by Google

ptisanis refrigerantibus, emulsionibus nitrosis, fomentis mollibus, emplastris resolventibus, nec non opportune sumptis, ac interpositis pilulis mercurialibus Geofroei, fuit discussa. Iam ad semestre generosus miles nullum persentiens incommodum illibata videbatur frui valetudine, sed anno 1777. inter hybernas stationes degens cephalalgia continua plus minusve sensibili fuit vexatus. Vere ineunte egressus ad castra, licet nullam occasionem dederit, post aliquot hebdomades morbosa in eo symptomata, quae impura venus post se trahit, unum post aliud semet exserere coeperunt, nempe ulcus in urethra admodum dolens, nullisque injectionibus cedens; pustulae variae in fronte, quibus evanescentibus successerat cutis flavedo; appetitus prostratio; macies; rursusque phimosis. Hisce molestiis varias opposuit medicinas, quas inter lignorum decocta, multasque mercuriales pilulas perseveranter sumptas, quibus elicita pigra salivatione ad aliquot dies, sed fortiori alvi solutione, cicatricatum est ulcus, dispariuit flavedo, rediit appetitus, laudabilis color, crassities, sanitas. Circa finem Sextilis rursus gonorrhaeam virulentam contraxit patiens, nullis remediis ad septimestre usurpatis obsecundantem; mense tamen Martio 1778. ope plenioris hydrargyrosis, excitato per tres hebdomades circiter abundante ptyalismo expugnatam; licet postmodum irregularis exceperit febris levi capitis dolore stipata, intra quatuordecim dies, praemissis praemittendis, cortice peruviano depulsa, manente interim bono valetudinis aspectu. Die vigesima Maii ad exitum prandii, praeviis quibusdam mentis confusionibus, auriumque tinnitu, animi deliquio horae quadrantem excedente dissentus est noster convalescens, similiter alio, horam mediam explente, die trigesima ejusdem mensis sub alvi excretione; quapropter tusa vena, servato vitae regimine, & bis sumpto laxante rhabarbarino, nil aliud novi emersit, quam, habita ad tempus dimissione, sanitatis titulo domum petiit. Hic ad decoctum antivenereum & ad remedia mercurialia denuo confugit, suadente, ac opinante chirurgo

Digitized by Google

rurgo, ut aliquid luis celticæ adhuc lateat, ex superventu talium symptomatum fore utique. Tempore igitur, quo propositis utebatur, adeo invaluit morbus, ut cum antea semel duntaxat in hebdomade, & placide potius affligeret, jam bis, ter, & fere quotidie cum subitanea rationis amissione eruperit, accedente levi corporis spasmo, artuum tensione, ac oris spuma. Hinc consulti bini haud incelebres medici, qui perpensis omnibus epilepsiam ex vitio gallico premere patientem unanimiter declararunt, ideo panacea, setaceum, aliaque efficacissima præsidia in usum sunt vocata, neque hæc impedire potuerunt, ne minus malum crebris recideret accessionibus, inducta alvi stipticitate & corporis macie.

Ita constitutus vir illustrissimus meum quoque de morbo tam enormiter in eo ludente judicium desideravit. Vocatus me contuli. Præterita diligenter inquirens, ac præsentia probe considerans, ægrotantem invenio sine febre; in eo nec vitium hæreditarium deprehendo, nec ea symptomata observo, quæ luem adhuc latentem advertant, quin imo ab ejus specifico magis exasperantur, ideo non præter rem sum suspicatus, peculiarem labem, nervis inditam ab ipsis mercurialibus, malum epilepticum sustentare. Etenim ubi mercurialium tum interno, tum externo usui ad expellendum virus venereum diu insistitur, ac præcipue in subjectis summa fibrarum mobilitate præditis, non tantum fluida indebite solvuntur, sed etiam læduntur solida, debilitantur nervi, corrugantur, & contrahuntur. a) Quod Cl. Dolæus confirmavit inquiens: Aliquando mercurius postse relinquit indelebilem characterem, unde oriuntur convulsiones, & epileptica symptomata, quæ in Principe Nassavico observavi. b) Posito hoc fundamento, cum hæ nervorum affectiones diuturnæ, ac veluti in habitum degeneratæ, curatu sint difficillimæ, si quæ alia expectanda est salus, nullus alius cura-

a) Geofrois mat. med. part. I. artic. 4. de Hydrargyr.

b) Encycloped. cap. 15. de lue vener.

Digitized by Google

curationis scopus se mihi offerre videbatur, quam ut sanguini, fluidisque omnibus robur sinum concilietur, simulque, ut nervoso generi, & toti naturæ sua restituatur quies. Quibus obtinendis, præter aeris mutationem & accuratam victus observantiam, hæc pauca sunt commendata: infusa theiformia ex floribus chamomil. vulgar. tiliæ, primulæ veris, ex herbis betonica, chamædrios, pimpinel. & millefol. concinnata, additis guttis aliquot liquoris cor. cer. succin. mane, ac vespere epota; quandoque eorum loco serum lactis dulce, vel pulli jusculum cum scrupulo uno succi cichorei condensati alteratum. Pediluvia tepidiora ex aqua fluviatili, & triticeis furfuribus conficienda, & vesperi in usum trahenda. Clysteres domestici, vel scrupulus unus pilular. Beccher. pro alvi libertate servanda; demum aquæ acidulæ cum lacte nuptæ, & ad mensem epotæ. Nondum absoluto duorum mensium curriculo, quo præscripta ratione æger his simplicibus utebatur præsidiis, alvus quotidie regularis jam solvebatur; capitis accensiones, auriumque tinnitus erant mitigati, & insultus spasmodici & rariores, & leviores revertebantur. In enarratis per longum tempus pertinaciter inhæsit, ac sub acidulis cum lacte nuptis felicissimum sanitatis eventum, quo sex abhinc mensibus jam fruitur, sortitus est.

OBSERVATIO XL.

EIUSDEM.

De

Cremoris tartari efficacia in hydrope.

Femina robusta 50. annorum, quatuor liberorum mater, temperamenti sanguineo-cholerici, habitus corporis carnosi, vitam in victu liberam agens, promiscue scilicet eduliis tam euchymis, quam pravis copiose utens, paulo post, cum per

Digitized by Google

ætatis rationem ei menstrua cessarent, haud mediocri capitis dolore singulis diebus periodice recurrente prehendebatur, quem, præscripto purgante medicamento, ac in pede instituta venæ sectione absque apparente levamine, cortex postmodum peruvianus usque ad vigesimum diem exhibitus, feliciter sustulit. Binis elapsis mensibus, ob inopinatam mariti mortem, molestæ viscerum abdominalium stricturæ cum mentis angustia, ac melancholia hanc infestare cœperunt. Quapropter animi laxandi causa rus se contulit, ubi paucis diebus exactis febri tertiana duplici, cum horrore ac vomitu accessionis tempore invadente, æque ac dolore capitis stipata in ejus augmento, & statu, correpta est. Hinc nullo existente medico se commisit curationi cuiusdam chirurgi, a quo bis vena incisa est, nec non exhibita fuere diversa remedia ab ipso parata, quæ, licet sedulo adhiberentur, nequidquam profuere, nisi quod febris aliquantulum remissa videretur, sed pedes fiebant oedematosi. Cum vero de die in diem sub quotidianis accessionibus tumescere inciperet etiam corpus, optimum duxit patiens opem medicam implorare, meque protinus accersere jubebat. Aceitus, præter aquosum universi corporis tumorem ægrotam comperi continua laborantem febre, quam comitabantur cibi fastidium, oris amarities, sitis nonnulla, lingua mucosissima, alvus sicca, urinæ paucissimæ. Qua de re, perpensis cunctis morbi momentis, hunc mihi proponens scopum, febrim, ut quæ hydropem fecerit, augeretque, primo profligandam esse, mox relictum hydropem curandum constitui. Propinata est igitur radicis ipecacuanhæ drachma, cuius præsidio multa mucosa flava bile imbuta superius, & inferius egesta sunt. Post triduum datum est infusum rhabarbarinum mannatum cum terra foliata tartari in aqua graminis, & menthæ, quod bene cessit ter alvo soluta, unde febris adeo imminuta est, ut insequens paroxysmus absque molestia ab ægra perferri potuerit. Sequentibus diebus doses aliquot peruviani corticis ingestæ sunt, adiecta rhabarbari, & tartari vitriolati portione; his

pul-

Digitized by Google

pulveribus alvo quotidie mota, paroxysmi multo leviores fuerunt, & brevi recessit febris. Ad hydropem tollendum, pilulæ scillinæ singulis diebus ter ad scrupulum unum datæ, vocatæ sunt in usum, sassafras, & baccarum juniperi decoctione superpota ad urinas proliciendas; ideo omnes indicationes abunde satis per illas adimpleri posse credebatur; etenim cum earum compositio a sapone veneto, ammoniaco, millepedibus, scilla recenti, & balsamo copaivæ constituatur, hæc omnia efficacissima sunt, viscera non destruunt, imo blande detergendo corroborant. Primis quatuor diebus, quibus pilulæ sumebantur, quotidie bis alvus, dein paulo citatior expurgabatur, sed urinæ semper paucæ, ac valde saturatæ profluebant, taliter ut tumor hydropicus ultro crescere potius videretur. In hoc rerum statu ego memor factus illorum, quæ a Cl. MENGHINO habentur circa tartari cremoris efficaciam, quam a pluribus annis quoque Cl. TISSOTUS fauste expertus est in fœminis præsertim, quæ ex anomalia mensium, decurrente decimo lustro hydropicæ fiunt; hunc ad drachmam unam ter de die sumendam multa graminis decoctione solutam commendavi. Hoc remedii genere continuato, tanta urinæ copia gradatim profluxit, ut tumor hydropicus manifesto decrescens intra decem dies sublatus sit. Sic expulsis aquis superfluis, & instaurato dein per remedia tonica; ac roborantia fibrarum, vasorumque elatere, patiens ex integro convaluit.

Cannobio Onoldum
missæ d. 1. Aprilis 1780.

Digitized by Google

OBSERVATIO XLI.

Dn. D. PAULI IOANNIS BONZ.

De

Oleo reſinoſo, ſecedente ex naphtha vitrioli, una cum illuſtratione indolis ætheris, atque alcohol.

Sifto me hoc loco orbi litterario prima vice, Chimiæ Doctorem, oculos defigens in fautorem meum, pie deveneran-dum, Academiæ Nat. Cur. Præſidem illuſtrem, Dominum Baierum, quippe cui pro ſua in me benevolentia placuit, me ad hunc dignitatis gradum d. XXIV. Sept. 1779. efferre, ut propoſitum meum, chimiam cum commercio conjungendi, validiori fulcro communiret; quapropter haud ſecus, quam par eſt, teneor, Viro magnifico hic publice gratias agere debitas, easque devotiſſimas; hoc tempore, ubi labans pharmacia, juncta multorum opera, conatur a priſtino ſuo torpore recedere, & in meliorem ſphæram aſcendere, unde in ſe ipſam plus honoris, & in reliquas ſcientias major redundabit utilitas.

§. I.

Colligebam ſub ultima periodo deſtillationis Liquoris anodyni. Naphthæ vitrioli ſulphureæ, ſeu olei vitrioli dulcis uncias quatuor, nantis partim ſuper phlegmate acido ſulphureo, partim proprio ſuo pondere fundum petentis.

Depuraturus hancce Naphtham, cohobavi illam de aqua deſtillata paullum alcaliſata. Tum apparuit ſuper aqua in retorta reſidua oleum craſſum, quod hactenus attentione indignum judicabam.

Oleum hoc a phlegmate ſuo ſeparatum ponderis erat drachmarum duarum: Tactu unguinoſum, ſaporis dulcis, non volatile, & ardens cum fuligine.

Digitized by Google

ad alteriſs rectificatum olei hujus naturam omnem operationem repetii.

§. II.

In hunc finem quatuor libras alcohol, tantundemque olei vitrioli invicem commiſcui. Inſtituta deſtillatione obtinui puri ætheris libras duas, phlegma valde acidum, ac naphthæ infimul flavo-virideſcentis ſulphureæ drachmas ſex. Hanc aſſervavi.

§. III.

Ad majorem naphthæ hujus copiam impetrandam duas libras ætheris §. II. reſiduo concentrato ſuperfudi. Sub deſtillatione accepi ætheris admodum puri volatilis uncias ſedecim, phlegma ſumme ſulphureum, ac naphthæ pariter ſulphureæ uncias tres cum drachmis duabus.

§. IV.

Nunc ſumſi naphtham deſtillationis §. II, & III. quæ junctim ponderis erat unciarum quatuor, ejusque cohobationem leni igne de unciis duabus aquæ deſtillatæ inſtitui. Quum naphtha fere omnis deſtillaſſet, in fundo retortæ ſub phlegmate animadverti oleum, magnitudine thaleri Ludoviciani. Mutato ſtatim excipulo, deſtillationem æquali ignis gradu continuavi. Quo longius deſtillatio proceſſit, eo minor fuit copia olei, aſcenditque paulatim in ſuperficiem aquæ, jam ad unciam unam diminutæ. Tunc deſtillationem omiſi.

In retorta inveni olei §. I. memorati ſeſquidrachmam, quod ab aqua liberavi. Excipulum continuit partem phlegmatis, cum drachmis ſex olei, in aqua pura fontana ſubſidentis, ac cum fuligine ardentis, adeoque a naphtha diverſi. Igitur illud ſepoſui.

Naph-

Digitized by Google

Naphtham insigniter pondere decrescentem, demuo de alcali diluto cohobavi. Comparuit sub hoc labore iterum pauxillum utriusque modo dicti olei.

§. V.

Oleum in retorta superstes

1) sub digitis pingue est, saporis dulcis, vini feces olens, absque odore sulphureo; colore in flavedinem inclinans; super aqua nans.

2) Aliquot guttæ ejusdem in caliculum vitreum liquoris anodyni plenum delapsæ, post crebras agitationes non solvebantur. Digestione vero alcohol, liquorque anodynus illud sibi uniunt, sed tarde.

3.) Contra æther vitrioli oleum hoc promte in se recepit, quamvis, occasionem nactus aliquatenus exhalandi, illud brevi iterum dimitteret, quo facto superficiei ejus innatabat.

4.) Ellychnium, oleo huic immersum, ac deinde accensum, satis velociter arsit, dispergens multum floccosæ, nigræ fuliginis.

5.) Guttula ejus chartæ instillata, ac flammæ candelæ admota, non prius evanescebat, quam charta ignem concipere cœpisset.

6.) Drachma semis, cum aqua cocta, in auras abire noluit.

7.) Acida mineralia concentrata oleum hoc paulatim in liquamen fusco-nigrum convertunt, in alcohol bene solubile.

8.) Cum alcali fixo tritum, sapo evadit, in aqua solubilis.

9) Sulphur in illo solvebatur coctione.

Digitized by Google

§. VI.

Alterum oleum, quod in excipulum transcendit

1) Quoad colorem pulcre albuit; aqua totum, aërique per aliquot dies expositum, omnem exuit odorem sulphureum. Natans erat super aqua post edulcorationem paucis saltim horis, ac deinde fundum petiit. Subsidens hoc oleum linguæ impressit saporem penetrantem, aromaticum, instar menthæ.

2) Alcohol, liquorque anodynus illud lubenter, absque digestione solverunt.

3) Acida mineralia concentrata in illud eodem modo agunt, ac in præcedens.

4) Ellychnium, oleo hoc imbutum, celeriter deflagrat, cum multa fuligine.

5) Tantillum ejusdem, in calido cochleari evaporatum, maculam non reliquit.

§. VII.

Oleum §. V. ad indolem resinosam accedit, quamquam juxta nro. I. III. VI. differre & proprii quid habere videtur.

Iam quæritur, utrum hæc olea partem essentialem æthe-ris, naphthæque constituant, sive an fluida hæc iis carere possint?

Lucem affundent sequentia experimenta.

§. VIII.

Aetheris uncias sedecim §. III. dictos de aqua purissimæ unciis quatuor in Mariæ Balneo cohobabam. Sub prioribus destillationibus apparebat super phlegmate residuo aliquot guttæ dictorum oleorum; posteriores non nisi tenues, levesque obtegentes flocculos dedere, postremaque nihil.

Aqua quoque ad destillationem adhibita, aliquot septimanis parum olei ad fundum dejecit.

Digitized by Google

Aether post tam crebras cohobationes ex parte resolvebatur, quippe, omni cum cautela, duntaxat unciæ septem restabant.

Iam periculum facere placuit, num aether hic, frequentioribus cohobationibus, particulis suis oleosis orbatus, admistione acidi vitriolici, denuo ejusmodi olea proferre possit?

Ceterum ille notis virtutibus gaudebat, sed in majori gradu; penetrantior nempe fuit, frigidior, atque ad solutionem promtior.

§. IX.

Unciis quatuor ætheris §. VIII. subtilissimi instillavi uncias duas olei vitrioli. Turbabatur statim æther cum colore lacteo aquulamque secernebat. Cum instillando perseverarem, & opacitas evanuit, & aquula separata. Quivis contactus acidi, ætherisque mutuus, ebullitionem excitabat, perpetuo ætheris aliquid in auras pellentem; mixtura autem demum in fine sub ultima instillatione incaluit.

Sub destillatione, prima uncia erat purus non mutatus æther; igne continuato, sequebatur naphthæ subsidentis sem uncia, cum uncia una phlegmatis sulphurei.

Ut naturam hujus naphthæ gravioris indagarem; aqua illam lavi. Mergebatur tam ante, quam post lotionem ad fundum. Cum illam aqua mistam destillationi subjicerem, ne vestigium quidem olei §. V. & VI. in retorta excipuloque deprehendi.

Naphtha saltem sub hoc labore reddebatur turbida, ac gravitatem retinebat.

Guttula ejus, in argenteo cochleari evaporata, maculam nigram non reliquit.

Ellychnii flammam ægre aluit, sed absque fuligine.

Elucescit hoc experimento, ætherem crebrioribus cohobationibus prius dicta olea deponere, quæ nulla ratione in eo

pro-

Digitized by Google

produci aut augeri possunt. Id quod sequenti processu ulterius confirmabo.

§. X.

Mixturam factam ex alcohol unciis duabus, olei vitrioli uncia, olei olivarum semuncia, coloris atro-fusci, post digestionem destillavi. Prima prodeuntis liquoris sesquiuncia erat turbida, male olens, flavescens, inflammabilis. Postea sequebantur circiter drachmæ tres olei fusci, phlegmati sulphureo innatantis.

Adaucto igne residuum in fine destillationis crepuit, nec intumuit. Caput mortuum reliquit nigrum, fragile, omnis saporis & empyreumatis expers.

Aqua, liquoris hujus sesquiunciæ mista lacteascebat, deponens paucis horis resinosas, floccosas, particulas, nec non olei quasdam guttulas. Drachmæ tres olei jungebantur aquæ ex parte, sed præcipitabantur rursus particulæ resinosæ grumosæ.

Oleum terebinthinæ, alcohol adfusum, sub destillatione eadem phænomena exhibuit; modo producta magis petroleum olebant. De concreto sulphure nihil in retortæ collo comparuit.

Igitur non datur multiplicatio oleorum in æthere, ut Hellot asserit.

§. XI.

Addo aliud experimentum. Calore digestionis mitissimo quatriduo destillavi duas mensuras liquoris anodyni, rite parati, fere usque ad aliquot uncias. Hæ monstrabant oleum valde fluidum, flavedinis eximiæ, ponderis drachmæ unius,

Digitized by Google

Iconem hic adjicio, pro facultate mea qualicunque in arte delineandi. Tab. II. Fig. a.

Ratio phænomeni quærenda est in redundante ferri vitriolo.

Alia salia media, in quibus acida dominantur, nunquam non, temporis quodam intervallo, ad excrescendum inclinant.

Esslinga Onoldum
missæ d. 23. Octobris 1780.

OBSERVATIO XLIII.

Dn. D. IOANNIS IACOBI REICHARD.

Additamenta ad Floram Halensem.

Ne pereant, *Sodales*, hæc qualiacunque additamenta, quibus Flora Halensis, ab *Ill. Leysero* 1761. publicata, novis ditatur civibus, mecum constitui, eadem in novis nostris Actis publici facere juris. Debemus autem hæcce additamenta ac adnotationes botanicas Cl. *A. W. Roth*, Med. Doct. nunc Fegesaci (*Fegesak*) in Diœcesi Bremensi siti, praxin medicam feliciter facienti, qui ipsas plantas, quarum heic injicitur mentio, circa Halam Saxonum, dum studiis ibidem vacaret, annis 1775. ad 1778. summa collegit cura & descripsit. Idem iste Vir, aliis jam scriptis clarus, mihi, qua est erga me benevolentia, veniam dedit, ut hæc sua Floræ Halensis auctaria, ne perpetua obruerentur oblivione, litteris mandarem. Id grati officii genus eo lubentius ipsi præsto, quo certius habeam persuasum, fore, ut inde aliquid certe utilitatis in scientiam redundet botanicam. Ipsum nunc loquentem audiamus.

Ad

Digitized by Google

ervat. VIII. pag. 50.

Fig. 1.

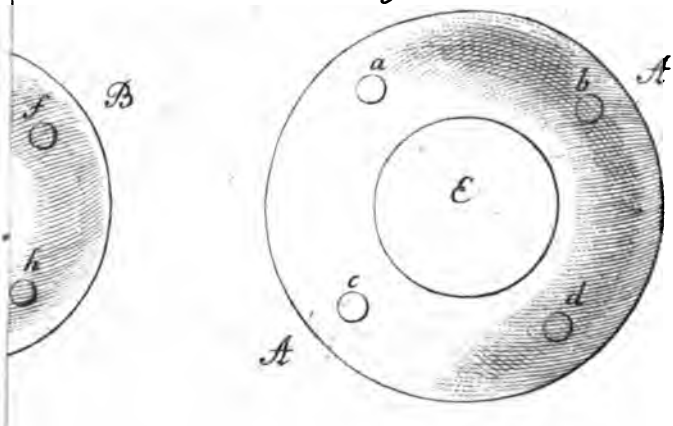

ad Observat. XLII. pag. 198.

Fig. a

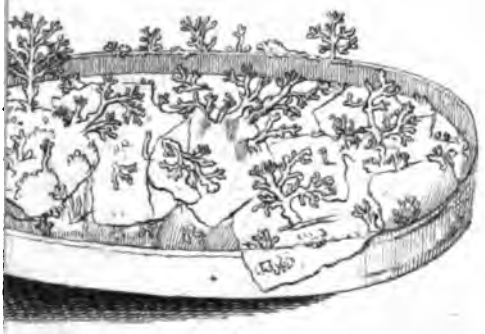

Iconem hic adjicio, pro facultate mea qualicunque in arte delineandi. Tab. II. Fig. a.

Ratio phænomeni quærenda eſt in redundante ferri vitriolo.

Alia ſalia media, in quibus acida dominantur, nunquam non, temporis quodam intervallo, ad excreſcendum inclinant.

Eſſlinga Onoldum
miſſæ d. 23. Octobris 1780.

OBSERVATIO XLIII.

Dn. D. IOANNIS IACOBI REICHARD.

Additamenta ad Floram Halenſem.

Ne pereant, *Sodales*, hæc qualiacunque additamenta, quibus Flora Halenſis, ab *Ill. Leyſero* 1761. publicata, novis ditatur civibus, mecum conſtitui, eadem in novis noſtris Actis publici facere juris. Debemus autem hæcce additamenta ac adnotationes botanicas Cl. *A. W. Roth*, Med. Doct. nunc Fegeſaci (*Fegeſak*) in Diœceſi Bremenſi ſiti, praxin medicam feliciter facienti, qui ipſas plantas, quarum heic injicitur mentio, circa Halam Saxonum, dum ſtudiis ibidem vacaret, annis 1775. ad 1778. ſumma collegit cura & deſcripſit. Idem iſte Vir, aliis jam ſcriptis clarus, mihi, qua eſt erga me benevolentia, veniam dedit, ut hæc ſua Floræ Halenſis auctaria, ne perpetua obruerentur oblivione, litteris mandarem. Id grati officii genus eo lubentius ipſi præſto, quo certius habeam perſuaſum, fore, ut inde aliquid certe utilitatis in ſcientiam redundet botanicam. Ipſum nunc loquentem audiamus.

Digitized by Google

ervat. VIII. pag. 50.

Fig. 1.

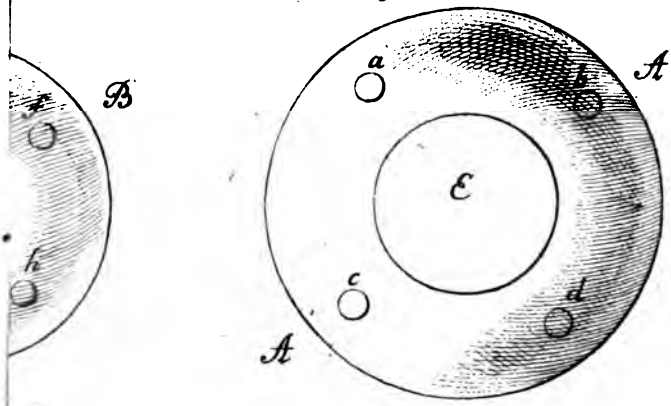

ad Observat. XLII. pag. 198.

Fig. a

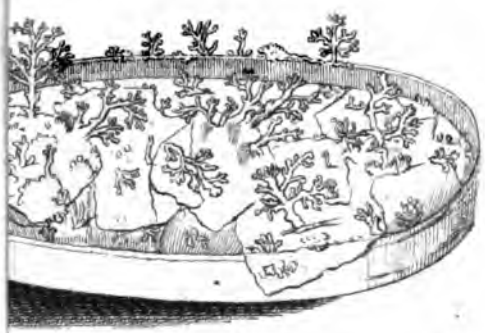

Digitized by Google

Ad pag. 3.

1) Veronica hybrida *Lin.* Rariſſime obſervavi in monte *der Heide, bey dem ehmaligen Heidehauſſ.* Floret Iunio.

2) Veronica proſtrata *Lin.* cum Var. *β.* flore albo. Habitat in collibus ſiccioribus undique, præcipue vero in collibus *zwiſchen Belberg und Wermelitz.* Var. *β. In der Heide am Wege bey dem ehemaligen Heidehauſſ.* Floret Majo & Iunio.

3) Veronica Teucrium *Lin.* Habitat in pratis paſſim; *in den Pulverweiden; im Mittelwerder bey Gimritz.* Floret Iunio & Iulio.

Ad pag. 10.

1) Panicum viride *Lin.* Habitat in cultis, hortis oleraceis ad rupes Gibichenſteinienſes frequens. Floret æſtate.

2) Panicum glaucum *Lin.* Habitat in via Hala Lipſiam ducente. Floret cum præcedente.

Ad pag. 13.

1) Aira præcox *Lin.* Habitat in arenoſis *bey der Heide.* Floret æſtate.

Ad Pag. 16.

1) Bromus mollis *Lin.* Habitat ad vias frequens, præcipue *nach der Cröllwitzer Papiermühle zu*, ubi etiam legit *Ill Schreberus.*

2) Bromus arvenſis *Lin.* ad margines agrorum obſervavit *Ill. Schreberus.*

Ad Plantaginem maritimam pag. 22.

Obſervatio I. Ad lacum ſalſum prope Rulsdorf (*nahe vor der Schenke*) copioſe obſervatur Planta, a *Plantagine maritima* admodum diverſa. Multo major eſt illa; *Folia* lanceolata, ſpitamea, planiuscula, carnoſa, nuda, obſolete tricoſtata, obtuſiuscula, baſi membranacea, lanata, canaliculata, hinc inde dentata; *dentibus* nunc longioribus, nunc brevioribus, carnoſis. *Scapus* teres, piloſus, ſæpius pedalis & nonnunquam altior, aſcendens, ante inflorescentiam florum ſuperne incurvus. *Flores* ſpicati & paulo majores, quam in *Plant.*

Digitized by Google

Plant. maritima. *Spicæ* longæ, cylindricæ, glabræ. Reliquæ fructificationis partes cum Plantag. maritima conveniunt. An diversa species? Ita planta etiam in regionibus nostris maritimis copiosissime observatur cum *Plantagine maritima* & *coronopifolia.*

Observatio II. In collibus ante *Benstædt* occurrit *Plantaginis* species, quæ planta est exigua, *Foliis* linearibus, carnosis, integerrimis, basi villosis, sed non plane triquetris (vix margines quidem conspici possunt.) An varietas *Plantaginis subulatæ* aut potius *maritimæ*? Cl. *Lightfoot* in *Flora Scotica* Vol. I. pag. 118. asserit, se *Plantag. maritimam* non solum in locis maritimis, sed etiam in summis montium cacuminibus reperisse.

Ad pag. 27.

1.) Potamogeton gramineum *Lin.* Habitat *in der Sale* copiose. Floret Iunio & Iulio.

2.) Potamogeton marinum *Lin.* Habitat cum præcedente.

Ad pag. 49.

1.) Selinum Carvifolia *Lin.* Habitat in pratis humidioribus, præprimis *in den Pulvervveiden.* Floret Iulio.

Ad pag. 76.

1.) Saxifraga petræa *Lin.* Habitat *am Felsen unter dem alten Schlosse bey Gibichenstein nach der Sale zu und auf dem Hügel im Mittelwerder bey Gimritz.* Floret Majo & Iunio.

Ad pag. 89.

1.) Prunus avium *Lin.* Habitat prope *Seben* copiose. Floret Aprili.

Ad pag. 90.

Observatio. Mespili speciem passim legi in dumetis & sylvula intra Belberg & Wærmelitz & *in der Heide, vvo das ehemalige Heidehauss gestanden,* quæ *Mesp. germanicæ* similis erat, nisi quod *Frutex* cum ramis armatus *spinis* acutissimis, pungentibus, nitidis; *Fructus* minores, sed longiores; *Flores*

Digitized by Google

res & *Folia* minora essent. An pro mera *Mesp. germanicæ* Varietate habenda hæc planta? Floret Majo.

Ad pag. 97.

1.) Cistus serpillifolius *Lin.* Habitat copiose *am Vogelsberg bey Benstædt*, unde in hortum botanicum Halensem transtuli. Floret Iulio & Augusto.

Ad pag. 110.

1.) Stachys recta *Lin.* Habitat frequens *in der Heide an dem Berge, wo ehemals das Heidehaus gestanden hat.* Floret Iulio & Augusto.

2.) Stachys annua *Lin.* Habitat copiose inter segetes prope Benstædt *am Vogelsberge.* Floret Augusto.

Ad pag. 114. Orobanche major.

Circa Halam sequentes hujus plantæ vidi varietates:

α) Flore albo. Habitat *im Mittelwerder bey Gimritz.*

β) Flore rubente s. fusco. Habitat ibidem.

γ) Flore cæruleo *). Prope Rulsdorf in vinea *hinter der Schenke nach Seeburg zu*, ubi copiose crescit & lætissimum adspectum præbet. Hæcce varietas hucusque ignota fuit & *Ill. Leysero.* Floret Iulio.

Ad pag. 114.

1.) Euphrasia lutea *Lin.* Copiosissime invenitur in collibus prope Gibichenstein *und auf dem Vogelsberg bey Benstædt.* In locis ab *Ill. a Leyser* allegatis mihi non occurrit.

Ad pag. 116.

1.) Digitalis ambigua *Lin.* Habitat in syluaticis *der Heide* copiose. Floret Iulio & Augusto.

Ad pag. 135.

Vicia cassubica *Lin*? Numerus Foliorum & Florum secundum differentiam specificam Linnei non semper in hac planta respondet. *Planta* pedalis vel bipedalis, erecta, pilosa. Cau-

*) Hæc quidem Orobanche lævis *Lin.* esse fortassis posset. *Dr. Reichard.*

Digitized by Google

Caulis simplex, quadrangulus, striatus, subflexuosus. *Folia* pinnata, cirrhosa: *pinnis* ovalibus in acumen breve terminatis, obtusis, versus Folii basin alternis, versus apicem plerumque oppositis, breviter petiolatis. *Stipulæ* semisagittatæ, integræ. *Flores* violaceo-purpurei, pedunculati. *Calycis* laciniæ aristatæ, villosæ. *Siliquæ* lenti simillimæ, glabræ, 2-3 spermæ. Habitat copiosissime in locis umbrosis *der Heide auf dem sogenannten Bischofsberge.* Floret Iulio & Augusto. Perennis est planta.

Observatio. Dubius hæreo, utrum sit Vicia onobrychioides, an potius cassubica? Ob *stipulas* semisagittatas, integras & *Folia* ovalia, latiora quam in Vicia Cracca, hec linearia, angustissima, & *Pedunculos* folia non superantes (ut in Vicia onobrychioide) potius pro Vicia *cassubica*, quam Onobrychioide habui. Amicus carissimus *Ill. de Voigt* hanc plantam, quam cum illo communicaram, pro *Vicia militari Cranzii* habuit, quam autem nunquam vidi.

Ad pag. 148.

Lactuca Scariola *Lin.* Habitat copiosissime in vinea prope Gibichenstein; *im Feldgarten des Waisenhauses; am Damme, vvenn man in die Pulvervveiden gehet.* Floret Iulio & Augusto.

Observatio. Lactuca saligna *Lin.* copiosissime crescit ad vias intra Halam & Niethleben, præcipue *vvenn man von der hohen Brücke vor Passendorf, den neuen Damme rechter Hand nach Niethleben zugehet, an den Rändern und Fahrvvegen.*

Ad pag. 162.

1.) Aster acris *Lin.* Habitat frequens in montosis asperis, *auf dem Vogelsberge bey Benstædt.* Floret Iulio & Augusto.

Ad pag. 165.

1.) Filago germanica *Lin.* Habitat in viis & locis arenosis prope *Gibichenstein* & alibi passim. Floret Augusto & Septembri. *Semina* omnino pappo simplici sessili instructa sunt.

Ad

Digitized by Google

quæ ab ipsa cute profu[erius], ubi altas jam radi-
sunt. Minima sunt, n[quibus sueta auxilia ne-
quod acus cuspide tegi[ntur]. Quamvis ut pluri-

Tali modo hæ emi[in] sanis fieri solet, de-
calido sive frigido expo[n] succedit. Corpora eo-
possunt, corpore in ca[per]petuisque clamoribus ac
tis calida fovetur atque [ur]itu a crinonibus in cute
dam fermentans, mel[icati], dies noctesque vi-
remixtum illi calide illin[n] ab alimento non satis
si manu instituta ei imm[fectus], ατροφιαν Græci vo-
sua reliqua cute paulo [t] & cuticula in infantibus
emergunt parva, oblo[is] cum cute laxiori, quam
mis suis partibus profun[dita] esse videtur.
dita, crassitudine acu
subinde & crassiora, ta
ducti esse videantur. [qu]od vix alii ulli, ut me-
tantum frictione, quæ [or]iginibus, aut nullis ob-
dunt. Hinc & præsti[np]lis seducti, philosophati
bus visum est, ea e cu[us] in cutis lacunis hospi-

Ubicunque infante[ium] suavitate allecti pro-
que corpus frictionibus[ant], ex iisque IOANNEM
stantiis tractaveris, ser[erum **)], DANIELEM SEN-
cute prolabuntur, do[S]TROBELBERGIUM ****),
ximus, disparuerint, [R]IDERICUM HOFMANNUM,
fermentantiumque ung[3] Supremam corpuscu-
rum,

In iis corporis pa
sunt, cutis habitus n
asperæ illæ eminentiæ
continuo vestimentorur
In manibus digitisque
tantum vidi, eosdem
quam in aliis partibus o
parte, in iisque locis
sita sunt, quæ capillo t

*) cap. 24. pag. 302.
**) curat. cap. 4.
4.
& IOANNIS WIERI, Arzney-
fol. 30. qui tamen non
it.

Digitized by Google

Caulis simplex, quadrangulus, striatus, subflexuosus. *Folia* pinnata, cirrhosa: *pinnis* ovalibus in acumen breve terminatis, obtusis, versus Folii basin alternis, versus apicem plerumque oppositis, breviter petiolatis. *Stipulæ* semisagittatæ, integræ. *Flores* violaceo-purpurei, pedunculati. *Calycis* laciniæ aristatæ, villosæ. *Siliquæ* lenti simillimæ, glabræ, 2-3 spermæ. Habitat copiosissime in locis umbrosis *der Heide auf dem sogenannten Bischofsberge.* Floret Iulio & Augusto. Perennis est planta.

Observatio. Dubius hæreo, utrum sit Vicia onobrychioides, an potius cassubica? Ob *stipulas* semisagittatas, integras & *Folia* ovalia, latiora quam in Vicia Cracca, hec linearia, angustissima, & *Pedunculos* folia non superantes (ut in Vicia onobrychioide) potius pro Vicia *cassubica*, quam Onobrychioide habui. Amicus carissimus *Ill. de Voigt* hanc plantam, quam cum illo communicaram, pro *Vicia militari Cranzii* habuit, quam autem nunquam vidi.

Ad pag. 148.

Lactuca Scariola *Lin.* Habitat copiosissime in vinea prope Gibichenstein; *im Feldgarten des Waisenhauses; am Damme, vvenn man in die Pulvervveiden gehet.* Floret Iulio & Augusto.

Observatio. Lactuca saligna *Lin.* copiosissime crescit ad vias intra Halam & Niethleben, præcipue *vvenn man von der hohen Brücke vor Passendorf, den neuen Damme rechter Hand nach Niethleben zugehet, an den Rändern und Fahrvvegen.*

Ad pag. 162.

1.) Aster acris *Lin.* Habitat frequens in montosis asperis, *auf dem Vogelsberge bey Benstædt.* Floret Iulio & Augusto.

Ad pag. 165.

1.) Filago germanica *Lin.* Habitat in viis & locis arenosis prope *Gibichenstein* & alibi passim. Floret Augusto & Septembri. *Semina* omnino pappo simplici sessili instructa.

Digitized by Google

quæ ab ipſa cute profu
ſunt. Minima ſunt, n
quod acus cuſpide tegi

Tali modo hæ emi
calido ſive frigido expo
poſſunt, corpore in ca
tis calida fovetur atque
dam fermentans, mel
remixtum illi calide illin
ſi manu inſtituta ei imm
ſua reliqua cute paulo
emergunt parva, oblo
mis ſuis partibus profun
dita, craſſitudine acu
ſubinde & craſſiora, ta
ducti eſſe videantur.
tantum frictione, quæ
dunt. Hinc & præſti
bus viſum eſt, ea e cu

Ubicunque infante
que corpus frictionibus
ſtantiis tractaveris, ſe
cute prolabuntur, do
ximus, diſparuerint,
fermentantiumque ung

In iis corporis pa
ſunt, cutis habitus
aſperæ illæ eminent
continuo veſtiment
In manibus digitisq
tantum
quam
parte
ſita ſu

ferius, ubi altas jam radi
quibus ſueta auxilia ne
ntur. Quamvis ut pluri
m in ſanis fieri ſolet, de
n ſuccedit. Corpora eo
erpetuisque clamoribus ac
ruritu a crinonibus in cute
icati, dies noctesque vi
n ab alimento non ſatis
fectus, ατροφιαν Græci vo
: & cuticula in infantibus
s cum cute laxiori, quam
ta eſſe videtur.

quod vix alii ulli, ut me
riginibus, aut nullis ob
plis ſeducti, philoſophati
is in cutis lacunis hoſpi
um ſuavitate allecti pro
int, ex iisque IOANNEM
RUM **), DANIELEM SEN
STROBELBERGIUM ****),
RIDERICUM HOFMANNUM,
Supremam corpuſculo
rum,

pag. 302.
cap. 4.

IS WIERI
30. qui

Digitized by Google

rum, quæ cute calida fota prodeunt, partem subnigram, aut profundiore saltem colore præditam, pro vermis capite, falsa similitudine decepti, habuerunt, motumque adeo horum vermium quidam se percepisse perhibuerunt †).

Alii fuere, qui hunc morbum a pilorum sub cute retentione oriri crederent, in iisque EZECHIEL a CASTRO *) & SAMUEL HAFENREFFERUS **) eminent. De pilis in alio, nostro tamen cognato morbo affectis IOANNES WIERUS ***) loquitur. Morbum crinonum cum trichiasi IOANNES SCHENK a GRAFENBERG ****) confudit.

Pauca tantum recentioris aeui medici de crinonibus prodiderunt, qui morbum, velut cura sua indignum, obstetricibus commisisse videntur. Primus fere est VOGELIUS *****), qui, explosa veterum de crinonum originibus opinione, novam tradidit, rationi sanæ & experientiæ magis convenientem. Oriri autem putat crinones a muco in folliculis subcutaneis retento, ab aere inspissato ac nigrescente, qui deinde aut pressione inter digitos, aut balneis calidis e foveolis suis extorqueretur.

§. III.

†) *Lorry von den Krankheiten der Haut.* II. II. pag. 349. seq.

*) *Tr. de igne lambente.* cap. 6.

**) „ *Sunt pilorum intra cutim propter ejusdem solito majorem com-* „ *pactionem retentio, ad abscessum quasi vergens.* „ HAFENREFFER *de morb. cutan. I, II. pag. 78.*

***) *Arzneybuch*, loc. cit.

****) *V. Obs. 7.*

*****) *de cognoscendis & curandis praecipuis corporis humani affectibus.* §. 728.

Digitized by Google

§. III.

Noluimus diutius immorari in excitandis auctorum de crinonum originibus ſententiis, quum omnes in eo conveniant, ut crinones aut a vermibus in cutis folliculis latentibus, aut a pilorum quadam degeneratione in abſceſſum vergente, aut denique a muco in cutaneis folliculis retento coactoque oriri putent.

Patet autem utique ex eo, quod auctores in tam diverſas partes, ferentes de crinonum originibus ſuum judicium, abierint, morbi origines, ut in omnibus, ad quæ humana poteſt pervenire cognitio, æquum eſt, nondum diligenter ſatis traditas, neque indubitata exemplorum fide ſatis confirmatas eſſe.

Ad primam autem eamque principem medicorum opinionem, quam & Lorryus, *Vir Illuſtris* nuperrime, ancipiti tamen incertoque animo adſeruit, *) crinones nempe quoad naturam ſuam verminoſos eſſe, quod attinet, priusquam inquiramus, utrum crinones viva inſecta, acaris ſimilia ſint, monendum eſt, plurimos, qui in operibus ſuis de iis ſcripſerunt, eos aut prorſus non vidiſſe, aut ſaltim cum dracunculis Aetii aliorumque veterum (qui venam Medinenſem Arabum referunt) confudiſſe, eosque adeo verba de hoc morbo facientes nullam fidem mereri.

Verum enim vero impoſuit & iis, qui hunc morbum obſervarunt, forma tenuis & oblonga corpusculorum e cute, medicinis ſupra dictis adhibitis, prodeuntium, in primis profundior ille & ad nigredinem vergens ſuperiorum extremitatum ſive capitulorum color, quæ caput vermis & colore & magnitudine ſua ſatis exacte referre videntur. Et motum quendam in corpuſculis hiſce ſubinde obſervatum eſſe, non eſt, quod negemus, qui vero non talis eſt, ut vermibus, qui e cute prodierunt, proprius dici queat, ſed potius a corrugatione & adſtrictione quadam cutis a calido balneo in frigidum aerem

*) Lorry *von den Krankheiten der Haut. II. II. p. 345.*

Digitized by Google

aerem subito translatæ, aut ab ipsis etiam crinonibus, qui e latebris suis sensim, sensimque expelluntur, eorumque extenuatione oritur. Frigore inprimis id, quod crinones produxerat, protenderatque, calor videlicet, calidaque aqua, dissipatur, cutis adstringitur, corpusculaque calore & aqueis partibus extenuata frigido siccoque aere iterum corrugantur. Hinc & plurimi medici putarunt, crinones frigido aeri expositos contracto corpore, retractoque capite in cutaneis suis habitaculis iterum sese abscondere.

Est porro utique quod dubitemus, quin morbi cum efflorescentiis cutaneis conjuncti a vermibus oriantur, neque est, quod credamus facile, corpus, inprimis cutim, in qua omnes nervi terminantur, eamque ob caussam & tenerrimo sensu præditam tam infinitam vermium copiam, pondere suo, motu, irritatione & alio quovis modo eam exagitantem atque irritantem, humanum corpus (si & ad infantilem tenerrimamque ætatem non respexeris) ferre posse, quum innumeris dracunculorum, acarorum, aliorumque vermium generibus, quæ in cute aliquando delituisse constitit, exemplis certum sit, perpetua illa a corpore peregrino, motu spontaneo gaudente producta irritatione, pruritum molestum, ardorem intolerabilem, inflammationem ac suppurationem, ipsamque subinde mortem produci.

Quum itaque partim auctorum, qui hunc morbum a vermibus oriri statuerunt, fida testimonia desint, partim etiam rationali judicio facile intelligi queat, plus mali a vermibus subcutaneis oriri debere, quam a crinonum morbo observari consuevit, facile inducor ad credendum, morbum hunc, quocunque demum oriatur modo, a vermibus saltim non oriri.

Nec ii, qui morbum pro pilorum affectione habuerunt, rem tetigisse videntur, nec, ut ex Hafenrefferi loco supra excitato, clarum est, mentem suam tam dilucide exposuerunt, ut firmum & stabile de eorum argumentis judicium ferri queat.

§. IV.

Digitized by Google

§. IV.

Supereſt, ut VOGELII opinionem examinemus, quam nullis exemplis, nullisque obſervationibus confirmatam, velut in tranſitu, quod ajunt, in libro ſuo propoſuit. Quem in finem obſervationes noſtras, omniaque ea, quæ comedones diligenter, inprimis microſcopii ope examinando didicimus, exponere expediet.

1.

Sæpiſſime ego tenerrima quadam forcipe, qua anatomici ad nervos teneriores firmandos utuntur (Pincette), crinones, balnei ſuetarumque medicinarum ope, e cute expulſos, avulſſi, verum cuticula obſtitit, neque, niſi lacerata velut eo in loco, cui crino inſedit, cuticula, de cute ſeceſſerunt.

2.

Corpuſcula hæc, ſoli aut aeri expoſita, ſiccataque, coloris valde obſcuri & fere nigri fuerunt, admodum parva, ſextaque iis circiter de priore ſua magnitudine pars ſuperfuit. Chartæ albidæ impoſita, cultelloque tractata facile in pulverem ſatis tenuem dilapſa ſunt.

3.

Pulvis hic microſcopii ope examinatus fruſta retulit inæqualia, pluribus angulis gaudentia, leviter ſplendentia.

4.

Aquam deſtillatam, in qua guttæ quædam olei tartari per deliquium ſolutæ fuerant, limpidam tamen, pulveri huic adfudi, qui mediocri calore ſolvebatur, ita ut in fundo vaſis præter tenacem quandam materiem, e cuticula forſan, quæ cum crinonibus ſimul ſeceſſerat, natam, nil remaneret.

5.

Et ſola aqua ſolutio ſucceſſit, opus tamen fuit agitatione quadam & calore intenſiori. Aqua hac ſolutione ſubturbida evaſit.

Digitized by Google

6.

Solutionem in vaſculum purum porcellaneum infudi, aquamque leni igne diſſipavi. Remanſit in fundo aliquid de maſſa quadam ex fuſco profunde rufa, quæ ob veſiculas multas, quæ vero aërem emiſerant, inæqualiter in fundo diſperſa erat.

7.

Et id, quod remanſerat, adfuſa iterum aqua, ſed difficulter ſolui potuit. Solutionis color ſubobſcurus fuit.

Ipſos crinones recentes microſcopii ope examinans, hæc obſervavi.

1.

Avulſi tenuiſſimæ forcipis ope crinonem ſatis magnum de cute infantis ſex hebdomades nati, qui craſſitudine acum mediocrem retulit, longitudine vero ſua duas aut tres lineas haud ſuperavit. Auctus ſua magnitudine, oculoque armato examinatus, mucum ex fuſco ſubrufum retulit, nullis vaſis, nullaque penitus organica textura gaudentem, pellucidum inſtar vitri colore eodem, ex fuſco videlicet ſubrufo infecti. Ejus ſuperficiem circumdedit cuticula quædam levior laxiorque, pellucida pariter & manifeſte ſubſquamoſa, quæ a violentia forſan, qua crino a cute avulſus fuerat, in lacinias quasdam ſciſſa in aere, nexa tamen maximam ad partem cum crinone, fluctuari videbatur. Num ex muco in externa ſuperficie crinonis magis coacto hæ laciniæ? E cuticula ortum duxiſſe videntur, forcipis ope una cum crinone avulſa.

2.

Et capita crinonum, ſive partes eorum ſupremas, profundiore, aut ſubnigro potius colore tinctas, ſæpius examinavi, quæ ob ſimilitudinem, quam cum aliorum vermium capitulis habent, medicis ſæpius pro vermis animati capite impoſuerunt. Perpetuum hoc fuit, ut corpus, ſeu media crinonis pars pellucida eſſet, utque nullum in ea organicæ cujusdam texturæ veſtigium percipi poſſet. Defuit vero in ſuprema crinonis par-

Digitized by Google

parte, quam capitis nomine insigniuere, pellucidum illud, colorque, ut jam dictum est, obscurus & nigrescens fuit.

§. V.

Patet ex his experimentis.

1.

Organici crinonibus nil inesse, adeoque eos pessime falli, qui eos pro vermibus habent.

2.

Crinones habitu tantum externo vermes referre, eosque nec morsu, nec motu, nec excrementis suis corpus humanum posse lædere.

3.

Mucosam esse, ex qua conflati sunt, materiem, aqua cum alcalino sale mixta satis facile, calida simplici difficilius, frigida difficillime, vel nullo modo solubilem; quod etiam ex eo patet, quod crinonum solutio, igne coacta, easdem, quas simplex mucus, mutationes patiatur. *)

4.

Capitula crinonum, quæ pro vermium capitulis habita sunt, muco magis coacto, adeoque & obscuriore colore prædito, conflata esse.

5.

Cuticulam aut illius saltim quasdam squamas cum crinonibus simul secedere, eis inprimis violentia quadam avulsis.

6.

Hinc etiam fieri, ut, e lacunis suis in cutim prolapsi, ea tam difficulter ab iis purgetur, quum necesse sit, ut & cuticulæ pars cum iis secedat.

§. VI.

Ad causas crinonum, expositis iis, quæ ad veram eorum essentiam pertinent, transgredior, in iisque tenerum a natura da-

*) Haller prim. lin. physiolog. §. 190. pag. 81.

Digitized by Google

datum corpus prima est, quæ ad eos generandos disponit. Raro enim accidit, ut torosi infantes, iique in quorum corpore omnia cum vigore quodam succedunt, hoc morbo corripiantur. Magis vero eo obnoxii sunt ii, qui aut præmaturo partu in lucem editi fuerant, aut ab ægris parentibus generati, ab ægrave nutrice lactati, debile tenerumque corpus habent.

Occasionem autem huic morbo copiosissimam præbet neglecta in infantum regimine mundities, neglecta inprimis linteorum lectulorumque, quibus involvuntur, mutatio. Quum enim in infantibus omnes vitæ sanæ functiones, sanguinis circulatio, egestiones, cæt. quam celerrime succedant, infantum, præsertim linteis lectulisque calidissimis involutorum, perspiratio quoque intensa est, quæ, ubi aut (quod frequentissime fieri solet) linteis madidis, aut alio quovis modo supprimitur, necesse est, ut perspirabilis materia in excretoriis suis ductibus sub cute hæreat, ibique in mucum quendam cogatur, qui deinde congelatus ac profundo isto, sibi proprio, colore indutus, infantes sub crinonum nomine adfligere solet.

Accedit & id, quod in infantili corpore, succis non satis subactis digestisque referto, perspirabilis materia crassior ea sit, quæ a corporibus in quavis alia ætate constitutis excernitur. Videtur & acidus, quem manifeste spirat, odor, coagulabilem ejus naturam indicare. Augetur affluxus humorum, qui perspiratione e corpore educi solent, perpetua velamentorum lectulorumque, quibus infantile corpus circumdari solet, fomentatione, ipsaque vasa, quæ excretioni humorum in cute inserviunt, perpetuo hoc fotu relaxantur. Inde & illud facillime explicari potest, quod infantes, ætate paululum profectiores, qui linteis non amplius involvi solent, crinonum morbo corripi fere nunquam soleant.

Obstructis ductibus excretoriis cutaneis a materia perspirabili in iis hærente, ipsa perspiratio minuitur, humores peregrini, iique acres, excrementitii in corpore congeruntur, qui varie irritando, rodendo, tenerrimas corporis partes vellicant

Digitized by Google

licant, convulsionibus nervorum, omnibusque aliis symptomatibus, qui a partibus solidis nervisque irritatis proficiscuntur, ansam præbent.

Notari autem inprimis meretur aucta illa, quæ semper in infantibus hoc morbo affectis observari solet, ciborum, ac alimenti cujuscunque, inprimis solidi cupiditas, quæ ab acribus & acescentibus utplurimum humoribus, primas vias irritantibus, facile deduci potest. Alimento autem copiose assumto, eoque non, ut par est, digesto, necesse est, ut mali succi, malus corporis habitus & obstructiones glandularum intestinalium cæterorumque infimi ventris viscerum a viscidis humoribus generentur, ac atrophia denique, cujus origines in infantibus, quorum solidæ partes ob minorem eorum vim, succorumque abundantiam, exiguum robur habent, facillimæ sunt, subnascatur.

Sedem morbi Vogelius in cutaneis folliculis, qui sebum quoddam, cuti nitorem & teneritudinem concilians, emittunt, constituit. Quæ opinio, quam nullis penitus argumentis firmatam Vogelius protulit, si vera esset, longe alius, inflammabilis videlicet, ceruminis instar, crinones naturæ esse deberent, quum in folliculis subcutaneis non mucum, sed sebaceum inflammabilemque humorem contineri constet. Copiosissimi præterea folliculi hi subcutanei in ore, in aliis autem corporis partibus rariores sunt, crinones vero in pectore, dorso, humeris, femoribus, natibus, cæt. iis certe partibus, in quibus folliculorum subcutaneorum copia permagna non est, nascuntur, eamque ob causam merito dubitare licet, utrum crinonum sedes tam angustis istis folliculorum subcutaneorum terminis adscribenda sit.

Probat autem inprimis opinionem nostram de crinonum in extremis vasorum, quæ transpirabili humori educendo inserviunt, partibus, id, quod cuticulæ pars cum crinonibus secedat, ubi eos vi quadam avulseris, aut frictione cutim ab iis purgaveris. Folliculi enim in ipsa cuticula terminantur,

Digitized by Google

foretque neceſſe, ut, ſede crinonum in iis conſtituta, integra cuticula ſecedere deberent. Quod & in adultis ſæpius accidit, ex quorum ſebaceis folliculis coactum ſebum, exiguum vermem referens, digitis exprimi poteſt, quod vero digitis vel leviter tractatum, inter eos colliqueſcit. Pori vero, qui tranſpirationi & ſudori educendis inſerviunt, maxima ex parte cum ipſa cute terminantur, ac materia, quam demittunt, perſpirabilis ab iis excreta, per lamelloſam ſeu, ut Cl. Klinkoſch maluit, *) celluloſam cuticulæ texturam colata excernitur. Obſtructis vero a craſſiore quadam coactaque materia poris cutaneis, eaque e vaſis emiſſa, cuticula, quæ tam craſſo crudoque humori transmittendo impar eſt, ab eo elevetur, ſimulque cum eo decedat neceſſe eſt.

§. VII.

Cauſſis expoſitis, diſcuſſaque de vera crinonum ſede diſceptatione, ad medendi eis methodum progredior, in quo tamen exponendo ita verſabor, ut omiſſa medicinarum, quas ad hunc morbum profligandum medici commendaverunt, parte maxima, vias tantum indicem dijudicemque, quas medici, crinonum morbum profligaturi, ingreſſi ſunt.

Primum in his locum ea methodus obtinet, qua cutis calida quadam, eaque ſimplici fomentatione relaxatur, ipſique materiæ perſpirabili in mucum coactæ, ac ſub crinonum nomine in tubulis excretoriis hærenti, tanta diluentis humoris copia interponitur, ut eo tumefacta, & ipſa cute frictionibus irritata, a contractis forte ab irritatione vaſis cutaneis in cutim propellatur. Huic methodo maximam merito vim medici tribuerunt, ſæpius inprimis repetitæ, ac debito modo, donec omne id, quod in cute præter naturam fuerat, diſparuerit, con-

*) Hermann diſſ. de vera natura cuticulæ, juxta ſenſum Cl. *Klinkoſch*, in ejusd. diſſ. Pragenſ. Vol. I. p. 316. ſeq.

Digitized by Google

continuatæ, quum diluendi & discutiendi vis calidæ aquæ, præsertim cum vi quadam corpori applicatæ, maxima sit, ut & facile mihi persuadeam, non omnes crinones hac medendi methodo expelli, sed plures, calida in poris cutaneis solutos, aut cum perspirabili materia sensim decedere, aut etiam a bibulis vasis resorberi.

Est tamen in hac methodo id molestum, quod, ubi infantes integræ sanitati ea restituere velis, frequenti ejus usu opus sit. Quum enim materies, quæ crinones constituit, tenax ac difficulter in calida aqua solubilis sit, credibile utique est, non omnes crinones unico tantum adhibito balneo posse decedere. Videntur adeo, nisi studiose omnia, ac cum cura quadam peragantur, crinones renasci, donec omnis eorum materies, stagnans nempe in vasis cutaneis humor, penitus resolutus fuerit.

Qui a vermibus crinonum morbum derivarunt, novam eorum, prioribus egestis, generationem a capitulis eorum non resciss, aut a vermibus, qui latebras suas iterum petierant, derivarunt. Hinc & plurimi, qui de crinonibus aliquid litteris prodiderunt, capitula eorum novacula abscindi jusserunt.

Longe felicius succedit curatio, longeque citius morbus profligatur, si calidæ cutem relaxanti massa quædam fermentans e saccharo aut melle, cum cerevisiæ aut vini fecibus præparata, aut lixivium ex cineribus ligni imprimis querni paratum, aut oleum tartari per deliquium, aut sapo admiscetur, aut cutis iis calide, lenta & æquali frictione illinitur. His medicinis, præsertim alcalinis id, quod in poris cutaneis hæret, celerius & facilius solvitur, pori relaxantur, & ad ejiciendum id, quod in iis stagnaverat, disponuntur. Restituta liberiore perspiratione, nova stagnantis materiæ generatio optime præcavetur.

Fermentantia autem vehementer corpora, cuti ad provocandos crinones illita, aliter agere videntur, egoque rationem felicissimi, quem in crinonibus curandis edunt, effectus, in re-

re

Digitized by Google

re fixo ſitam inprimis eſſe arbitror, qui in fermentantibus ſubſtantiis maxima copia evolvitur. Videtur evolutus ille, ac fermentatione liberatus aer poris cutaneis ſeſe inſinuare, eos extendere, adeoque exitum peregrino corpori liberiorem parare. Forte & ipſi peregrino corpori ſeſe interponit, ac elatere ſuo, majore inprimis vaſis frictionis ope vi conciliata, exitum ejus promovet.

Hæc medendi methodus tam efficax certaque eſt, ut ego certiorem dari haud putem, inprimis ubi repetitis vicibus ea ac tam diu adhibetur, donec in cute nil peregrini amplius appareat.

Et adſtringentium medicinarum ſolutiones & decoctiones quidam ad hunc morbum profligandum adhiberi juſſerunt, ut adſtrictis cute vaſisque, peregrina corpora ex iis propellerentur. Verum hæc methodus incertior longe ea eſt, quam expoſuimus.

Zeulenroda in Voitlandia Onoldum miſſa d. 10. *Decembris* 1780.

OBSERVATIO XLV.

Dn. D. PAULI IOANNIS FRIDERICI HELMERSHAUSEN

continuata de

Pertinaciſſima obſtructione alvi perfecte ſanata.

Anno milleſimo ſeptingenteſimo ſexageſimo nono obſervationem, Tomo quarto novorum Actorum inſertam, Obſervatione L. pagina 245. de obſtructione pertinaciſſima plurium menſium & confluxu ſymptomatum in quadam aegrota, communicavi, cujus finem, ut promiſi, nunc publici juris facio

Digitized by Google

facio, perfecte ſanata aegrota. Ultimum, cujus in hac obſervatione mentionem feci, ſymptoma erat, aſpectus & proventus macularum cæſiarum, in icterum ſeſe determinantium. Ictero profligato primo motus epileptici repetebant, & nunc vomitus cruentus ad libram usque unam ſanguinis floridi, in vaſe aperto mox evaneſcentis, ſæpius miſeram ad lipothymiam usque exhauriebat, quem aphonia comitabatur. Liceat, hic allegare ſingulare phænomenon, quod ſanguis ſolum per vomitum ejectus, non vero per venaeſectionem emiſſus, ſemper evaporaverit, & aphonia non, niſi peracto vomitu, ceſſaverit. Vomitum cruentum ſub initio menſis Novembris excipiebat leucophlegmatia & tympanites eo gradu, ut ob inſignem corporis molem clyſter, propter obſtructionem octo dierum neceſſarius, adplicari non poſſet, ut taceam anheloſam reſpirationem & anguſtias præcordiorum. Folia ſennæ cum manna & ſale tartari decocta, vix & ſine levamine movebant alvum, pilulæ anticatarrhales Schulzii cum G. guttæ acuatæ fortiter vero eam cum remiſſione anxiæ reſpirationis evacuabant, & nunc ægrota deliriis vexabatur, quæ recidivus vomitus cruentus ſiſtebat. Paulo poſt, ingenti humoris aquoſi quantitate per alvum eliminata, & alvo per quatriduum obſtructa, eadem copia per urinam excreta, corpus tympanite & leucophlegmatia liberabatur, cujus loco atonia per menſem Decembris 1769. continuabat, cum deliriis & proſtratione appetitus. Anno milleſimo ſeptingenteſimo ſeptuageſimo, aphonia & deliriis per ſpiritus nervinos & olea deſtillata ſublatis, vermes per naſum excluſi & obſtructiones alvi, per tres hebdomades continuatæ, ingruebant. Status tympaniticus & metus ſuffocationis, aliis lenioribus evacuantibus fruſtra adhibitis, clyſmata fortiora & continuum uſum mixturæ ſpleneticæ expoſcebant, nihilominus tamen alvus non prius ſolvebatur, ac poſt vomitus cruentos coloris hepatici, inſtar ovorum inciſorum. Menſis Februarii ſub initio tympanites recidebat, quam hæmorrhagia uteri mere ſeroſa cum ſtuppa lino ſimillima ſiſtebat. Per hanc

Digitized by Google

hæmorrhagiam uteri pilulæ, ante aliquot dies assumtæ, per vaginam uteri excludebantur; ergo singularis & præternaturalis via ex intestinis ad uterum vel vaginam uteri quod adsit, necesse erat, & nunc ægrota, per aliquot dies, a symptomatibus gravioribus libera erat, nisi quod usque ad finem mensis Februarii jucunde, in somno & sub vigiliis, deliraret. Mensis Martius se incipiebat cum repetita exclusione vermium per nares, cum remissione cephalalgiæ & anxietatis. Circa finem hujus mensis iterum corpus intumescebat, cujus flacciditatem diarhœa & hæmorrhagia uteri serosa, cum frustulis salinis terreis, per quam iterum pilulæ assumtæ excludebantur, proveniebant. Sub initio mensis Aprilis iterum sic dicti lapides salini glutinosi eliminabantur, & in medio hujus mensis motus epileptici vagi observabantur, & circa finem inflatio tympanitica cum aphonia. Hanc excipiebat, mense Majo & Iunio hujus anni, mox obstructio pertinacissima plurium hebdomadum, mox diarrhœa enormis, quasi per hydragoga producta, cum intermixtis deliriis, quibus aegrota vigil & in somno afficiebatur, quæ deliria, etsi magis jucunda, etiam per Iulium & Augustum continuabant. Aegrota cæteroquin sana relative erat. Sub finem Augusti iterum lapidem mere salinum, ponderis septem drachmarum & figuræ denticulatæ, cum gravi & doloroso labore excludebat, quia intestinum rectum figura lapidis laedebatur, cum hæmorrhagia subsequente; qua occasione ægrota me certiorem reddebat de procidentia uteri, nondum penitus retropulsa, quæ eo magis dolores augebat, quia, aliquot saltem diebus præterlapsis, iterum lapis salinus, ponderis unius unciæ, & sub initio Septembris ejusmodi concretiones miraculosæ, in medio foramen repræsentantes, excludebantur. Circa finem Septembris iterum de lapide querebatur, juxta relationem aegrotæ, jam per tres dies ossi sacro infixo, hoc enormi dolore & labore, adeo, ut aegra anxie peteret, abdomen per paracenthesin aperire, tandem expulso pondere unius unciæ, etiam in medio foramen, & in hoc particulam intestini corrupti retinente

Digitized by Google

te, ægrota nunc per tres menſes a gravioribus ſymptomatibus libera, attamen ſemper in delirio manebat, ſub quibus in plateam, tecta ſaltem induſio ibat, qua ex cauſa a Magiſtratu, ut phrenitica, vel furore uterino laborans, in ergaſtulum mittebatur, ſed etiam incarcerata vomitu cruento & lipothymiis primis menſibus ſæpius afficiebatur, interim tamen terror & aliæ animi commotiones ſpasmos irregulares ſiſtebant, quos alias efficiunt. Diæta ſtricte obſervanda, regimen morbo accommodatum, ſublevabant ita operationem medicamentorum, ut elapſo anno ſana & libera dimitteretur, exceptis hyſtericis paſſionibus, licet levioribus, vitam adhuc degit ſanam; ſed allegare neceſſe eſt, quod in hoc incarcerationis anno, ſimul annos decretorios ratione tributi lunaris abſolverit, quibus peractis tota ſcena con- & occludebatur. Quod cauſa omnium allegatorum, tam graviorum quam variorum, ſymptomatum, ex utero & temperamento ſanguineo - melancholico originem traxerit, extra omnem dubitationis aleam poſitum eſt. Laſciviæ ex temperamento, ſed per religioſam educationem ſuppreſſæ, cogitationes majorem ad uterum adfluxum efficiebant, & imprægnationes quaſi ſpurias gignebant. Genitalia, ſemper ſingulari orgasmo turgeſcentia, refluxum impediebant, libidines vero non, ut in matrimonio, per coitum extinctæ, ſpasmos & concretiones polypoſas producebant, quæ ex ſingulari corporis diſpoſitione, & ſalſa humorum dyſcraſia, ſal cum oleoſis pinguibus corporis partibus exſudabant, in forma lapidum concretorum, & inde etiam maculæ cæſiæ fundatæ ſunt; acidum enim prædominans ſulphur & phlogiſton præcipitabat, quod ſemper colorem cœruleum repræſentat. Quod præternaturalis conformatio partium hanc miſeram ad enormes & plane inauditas ſpasmodicas conſtrictiones, & ad ſymptomata inconſueta diſpoſuerit, ex effectibus patet. Mercurius enim currens vivus adſumtus per vaginam uteri ex parte excludebatur, pilulæ aſſumtæ, præterlapſis aliquot diebus, iterum per

Digitized by Google

eandem viam proveniebant. Quid ex his concludendum, quam quod præternaturalis transitus, ex inteſtinis ad uterum vel vaginam uteri, adfuerit, vel ruptura inteſtini & vaginæ uteri, ſine diſcrimine vitæ, locum habuerit, utrumque vero eſt notatu digniſſimum. Negotium menſium, per animi pathemata, in ſubjecto irritabili & ſanguine pleno, alteratum, varias congeſtiones, mox compreſſiones, mox irritationes fibrillarum nervearum producentes, effecit, inde lipothymiæ, convulſiones, deliria & aphonia, id quod effectus teſtatur, quia plethora per vomitum cruentum ſublata, omnia allegata phænomena iterum evaneſcebant. Ex effectibus porro probari poteſt aſſertum, quoniam corpus ex illo tempore, quo, ſecundum rationem ætatis, tributo lunari non amplius penſitaret, etiam a cruciatibus, quibus per plures annos obnoxia erat & expoſita, liberabatur; ita, ut excepta atonia & debilitate memoriæ, ceu effectibus nimiæ diſtenſionis & ablatæ elaſticitatis, cæteroquin ſatis ſana vitam degeret. Obſervationes antiquorum Medicorum jamjam varia allegata phænomena in hyſtericis affirmaverunt, ſic Riverius Obſerv. XCIV. ancillæ mentionem facit, ex hæmorrhagia in affectus hyſtericos prolapſæ ita graves, ut aphona & quaſi mortua jaceret, cum tamen apertos haberet oculos, & manu ſe ſtrangulari indicaret, & Obſerv. XXXI. fœminæ, per multos annos variis hyſtericis affectibus vexatæ, qui epilepticos referebant inſultus. Ratione excretionis inſolita communicat hiſtoriam in Obſervatione LXIX. de uxore mercatoris Monſpelienſis, quæ per alvum excrevit materiam quandam pituitoſam, compactam & latam, faſciæ inſtar, palmi magnitudine, & Thomas Bartholinus Cent. III. hiſtoria LXXV. ait, Benedictum Sylvaticum ipſi retuliſſe, matronam, diu colico dolore intenſiſſimo vexatam fuiſſe, qui nullis ceſſit medicamentis, antequam ſingulis vicibus materiam tophaceam & calculoſam, noſtris ſimilem, per alvum reddidiſſet, &

Digitized by Google

& ipſum calculum in utero inventum fuiſſe, refert in Obſervatione LXIV. Cent IV.

Vinaria Onoldum
miſſa d. 21. *Ianuarii* 1781.

OBSERVATIO XLVI.

Dn. D. IOANNIS GODOFREDI BÜSCHER.

De

Lue pecudum ex contagio aëris putrido per ignem arcenda.

Ex omnibus illis e terra noſtra ejusque gremio in atmoſphæram noſtram abeuntibus particulis inpurioribus, nullæ dantur, quæ ſanitate viventium magis nocivæ æſtimari poſſint, quam quæ ex corporibus animalium, per putredinem reſolutis, in aërem egrediuntur. Eluceſcit hoc jam ex averſione naturali & nauſea, quas patimur, ſimulac nervis olfactoriis accidentaliter animal mortuum & putredine corruptum ſubjicitur; ut nihil in toto geocoſmo ſit magis averſabile quid, quod averſabiliſſimum. Patet hoc etiam ex effectu horum effluviorum funeſto, ubi ex ſepulchris ad longum tempus clauſis, per factam earundem aperturam, adſtantibus lipothymiæ, motus epileptici, imo mors ipſa multoties cauſata eſt, & quamvis non negandum ſit, effluvia ex regno minerali ſanitati per inſpirationem non minus nociva nominari poſſe, hæc tamen cum illis ratione virulentiæ minime comparanda ſunt. Cum igitur neque in regno minerali, neque minus in regno vegetabili quidquam reperiatur, quod cum fœtore putrido & effectu funeſto effluviorum animalium putridorum comparandum ſit, nullam ſanitati magis inimicam cauſſam, quam illam jam nominatam, peſſimam agnoſco. Exhalantibus igitur hiſce in atmoſphæram noſtram putridis particulis, per fulmina & tonitrua non ple-

Digitized by Google

nario destructis, valde mihi probabile videtur, non alias, nisi putridas illas particulas, morborum putridorum causas esse probabilissimas. Iam ad rem ipsam me accingam, & de morbo illo, cuivis fere satsuperque noto, differam, morbo videlicet bovino epidemico, qui nihil aliud est, quam febris putrida epidemica & simul inflammatoria, cujus causa in nulla alia re quærenda mihi videtur, quam in aëre, seu potius in particulis illis putridis in aëre contentis, & per respirationem attractis, cujus causa primaria nihil aliud est, quam vapor ille putridus, ex animalibus in terra defossis oriens, & atmosphæram nostram inquinans, & per inspirationem ab aliis ejusdem speciei animalibus receptus. Interim non negandum est, propagationem hujus mali etiam alia fieri posse ratione, quando particulæ illæ putridæ, sub forma roris, ex superiori atmosphæræ parte descendunt, & prata & gramina, pabulum hujus generis animalium, corrumpunt (vergiften). Quo plura animalia igitur hac lue in anno moriuntur, & effluvia sua per poros telluris in atmosphæram nostram exhalant, eo major propagatio hujus mali possibilis & probabilis erit. Hinc inde sequitur, quod si hæc animalia mortua terris per sepulturam non demandarentur, sed in rogo ligneo per vividam flammam cremarentur, & consumerentur in cineres, ut sic impediretur, ne sub terra in putrilaginem, qualitate & quantitate vitiosiorem, transire possint animalia mortua, propagatio hujus mali omnino rescindi possit, quia ignis corporum principia constitutiva, quæ alias in nexu sub terra manentia in putredinem abeunt, sic dirimit & ex nexu suo separat, ut hac via, secundum logicam probabilium, maxima propagatio hujus mali eo ipso impediatur. Regeri quidem mihi posset, remedium præscriptum nimis sumtuosum esse; sed respondeo, quod, ratione utilitatis exinde emersuræ, sumtus nullam in considerationem veniant. Ponamus problematice, quod si 1000. pecora, hoc morbo infecta mortua, non in cineres cremarentur, sed terræ demandarentur, ubi eo ipso per fermentationem putridam venenosa vis, quan-

Digitized by Google

quantitate & qualitate, ſic major & vitioſior evaderet, uti hoc probabiliter credendum foret, exhalationes tunc majori copia & majori virulentia, ex acquiſita hac ſub terra natura, ſi in atmoſphæram abirent, effluvia alia 10000. pecora inficere poſſent, & hæc 10000. multiplicatione arithmetica, infectionem in 100000. ejusdem ſpeciei animalia traducere & propagare poſſent, quod vero per conſumtionem eorundem per ignem felici ſucceſſu impediretur. Quanti, quæſo, momenti & quantæ utilitatis non foret conſilium hoc a me datum? Ex allegatis his cauſſis & rationibus non minus patet, ſepulturas hominum, propter analogiam horum cum illis corporum, ſanitati æque nocivas eſſe, ut optandum foret, ut mos ille peſſimus jam dudum in toto mundo abrogatus fuiſſet, qui vix ante paucos annos in multis locis tandem abolitus eſt. Reminiſcor, dum hæc ſcribo, ante aliquot annos in templo quodam Pariſienſi tantum fœtorem ex nominata cauſſa productum fuiſſe, ut eccleſiam illam frequentantes nauſea, vomitu, deliquio animi & morbis malignis correpti fuerint, ut templum illud denuo frequentare nemo auſus fuerit, qua occaſione Chymicus quidam, variis antea in vanum adhibitis remediis, per infuſionem olei vitrioli ſuper ſal culinare, quæ miſcela ſpiritum ſalis fumantem produceit, vaporem illum putridum præ reliquis optime, ſi non in totum, tamen in tantum correxit, ut frequentatio hujus templi deinde ſine noxa fieri denuo potuerit. Sed turpius eiicitur, quam non admittitur hoſtis, & hoſpes. Hac occaſione in mentem mihi venit Epitaphium Verheyenii, Profeſſoris olim Lovanienſis, hac Inſcriptione dotatum:

Hic jacet Philippus Verheyen, qui ne templum dehoneſtaret, & nocivis halitibus infeſtaret, partem corporis ſui materialem hic in cœmeterio extra urbem poni voluit. Requiescat in pace.

Onoldum miſſa d. 22. *Februarii* 1781.

OB-

Digitized by Google

OBSERVATIO XLVII.

Dn. D. IOANNIS FRIDERICI CHRISTIANI SCHERF.

De

Morbo Nigro.

Primo meæ juvenilis praxeos medicæ anno vix elapso, morbus mihi creditus, quem cives mei ferme pro insanabili huc usque putarunt. Mater meæ dilectæ uxoris, illo tempore quidem nondum pietatis cultu a me persequenda, ast omni honore digna, ultra sexaginta annos nata, & duodecim liberorum tenera mater, subito animo defecit, & mihi cito accersito, quod triste & formidinis plenum spectaculum! Aegram invenio morienti similem, facie livida, naso acuto, oculis clausis & collapsis, sudore frigido & tenaci, respiratione vix sensibili, pulsu minimo inæquali, membris lividis, gelidis & flaccidis, unguibusque cæruleis; liberi adstantes, summo sub eiulatu & anxietate, vitam student aceto & multifariis revocare odoramentis, laboribus etiam bene mox dicit Deus, & ægra expergefacta omnium vultum serenat. Dicenda vero, quæ hanc præcesserunt lipothymiam: urens oppressio in ventriculo, tormina ventris, dolorque dorsi tensivus ferme post quælibet ingesta, inprimis post cibum duriorem conditum vel acidulum, cum vomitu operoso pituitoso, ægram excruciavere nostram. Præcipue hodierna die atrocissimos in regione lienis dolores & vomitus sustinuit, ac diarrhœa cum tenesmo laboravit, sed per diarrhaeam electa minime lustrari potuerunt. Quæ ego perpendens, & Hippocratis Tissotique effatorum memor, vomitum cruentum illico prænuntio, & semihora nondum præterita, triste meum præsagium evasit verum, evomuit enim ægrota circiter libras duas sanguinis atri coagulati, grumosi, maleque olentis, qui vero omnino non acido præditus fuit sapore,

Digitized by Google

re, nec in terra effervescit. Aegra admodum debilis, levi iterum deliquio adfecta, quo vero mox fugato de anxietatibus querelas habuit maximas; ego potum frigidum cum succo citri leniter acidulatum præbui, & enema ex manna calabrina, tamarindis & florum chamomillæ decocto adhibendum curavi, quod magnam sanguinis nigri & grumosi evacuavit copiam. Noctu sequens potio R. Pulp. tamarind. Mann. calabr. āā ʒj ß Sal. mirab. Gravenh. ʒjj Aq. comun. ʒvj coque & cola D. S. omni bihorio cochlearia bina, & duo enemata plures procurarunt dejectiones nigras, levioribus deliquiis. Mane ægra melior se habuit, horis postmeridianis rursus duas dejectiones nigras, ast deliquio vacantes, clysmate excitavi. Tertia die emulsionem bibere jussi amygdalinam, & vesci cremore hordei; sub vesperam enema injectum iterum grumos eduxit, ast multo cum stercore mixtos. Nox placida, sed somnus parcus. Quarta die tranquilliora invenio omnia, enema fæces eduxit naturales & sine sanguine. Quinta die ægræ, clysmata abhorrenti, sequentem dedi mixturam: R. Anim. rhei, liquor. terræ foliat. tartar. āā ʒiß D. S. omni trihorio guttæ centum. Cibus solidior, quem eam me sexta die degustavit ægra, quendam abdominis excitavit dolorem; laxans præscripsi mannatum & lene, quod fæces prima sede iterum sanguine mixtas eduxit. Iam singula die vires restituuntur, & die octavo potum theatum ex R. rad. vincetox. rad. taraxac. rad. graminis āā ʒj Flor. arnicæ ʒvj Flor. sambuci Flor. malvæ āā Mß. C. C. M. F. species in quatuor part. æq. dividend. ordinavi, cujus una pars cum ℔j aquæ communis leniter coquenda & per diem vasculatim sumenda, & in quolibet vasculo guttas sexaginta prioris mixturæ. Non multo post frigori matutino expositam ægram horripilatio & animi deliquium invasit, quibus fugatis anxietates, levis cephalalgia, pulsus celer & debilis, dolores vehementissimi in regione lienis ægram vexarunt, quibus omnibus intra paucos dies omnia symptomata supervenerunt febris hecticæ; dolores in regione lienis accreverunt, cum vomitu pituitoso

Digitized by Google

toſo, aliquando etiam diarrhœa, ut mihi viſa eſt, purulenta. Urina fuit aurantii coloris & purulento ſedimento, quod ſi interdum non adeſſet, dolores in hypochondrio ſiniſtro fere intolerabiles evaſerant, ita ut coactus ſim opio iis levamen imponere. Conſtitutio & vires corporis indies plus decreverunt, ita ut ægra tandem ſceleto iacuerit ſimilis. Cui febri conſumptivæ, quam ex ulcere lienis promanare exiſtimarem, multifariis remediis, ab autoribus in noſtra arte claſſicis valde laudatis, mederi ſtudui, aſt plane incaſſum, donec tandem aliquando ex libro egregio: Medicus *Sammlungen von Beobachtungen aus der Arzneywiſſenſchaft* Zurch 1764. pag. 318. febrim hecticam interdum tincturæ ſulphuris Clauderi cum extracto chinchinæ obedire, & maximopere gaudeo de hujus tincturæ efficacia in noſtra ægra, uſus enim hujus tincturæ, cum extracto milleſolii combinatæ, intra tres hebdomades aegram omnimode emaciatam optime reſtauravit.

Iuri in præfectura Ilmenavienſi dicendo præpoſitus I. C. Hager ultra ſex & quadraginta annos natus, vitæ ſedentariæ omnino deditus, ſtudiis fractus, atrabilarius, & multifariis mali hypochondriac ſymptomatibus, quorum vero alius medicus curam habuit, afflictus, quatuor ante ultimum diem & me in conſilium vocavit. Ambulantem invenio pallidiore autem facie, levibus ventriculi doloribus, appetitu proſtrato, pulſu bono aſt celeriori, & de laſſitudine per totum corpus, & ſenſu cujusdam debilitatis momentaneæ, poſt quamlibet urinæ miſſionem, querimonias fundentem, mucum valde tenacem evomit, & dejectio alvina nigerrima, ſplendens & ſedimento potus coffee maxime ſimilis & craſſa, magno me adficit timore. Percunctationibus vero cognoſco, quod omnimode memoratu dignum, jam per ſex hebdomades alvum ſpontaneam, tali nigro colore ſaturatam dimiſiſſe ægrum, & ſine omni dolore aut debilitate. Neque ullo gravi oneratus ſymptomate domo exivit & perfecte ſanus, ut ſibi viſus eſt. Cœtus ſalutavit amicorum & muneris officia explevit omnia. Tandem octo dies

ante

Digitized by Google

ante mortem vomitus pituitosus, leves ventriculi dolores, & appetitus languidus supervenerunt; contra hæc morbi augmenta remedia sumsit, nescio quæ. Ego accersitus enemata mollia bis in die repetenda, & potionem leniſſime laxantem ex pulpa tamarindorum & manna calabrina confiului, aquam frigidam cum succo citri pro potu, & cremorem hordei vel avenæ cum succo eodem acidulatum pro cibo ordinavi. Enemata & usus potionis magnam copiam hujus picei atri splendentis evacuarunt crassamenti; quæ per tres dies medela continuata ægrum valde restauravit, vomitum doloremque sedavit, appetitumque elevavit, sed eheu! secessus nigri perseverarunt. Quartæ diei nocte illico accersitus, invenio ægrum, lividum, flaccidum, sudore viscoso madentem, pulsu fere nullo, oculo dextro tenebricoso, cujus palpebræ & tumidæ erant, sic & manus dextra tumefacta erat, & magnam copiam sanguinis atri, male olentis, ast fluidissimi & minime coagulati, per unicum solummodo vomitum & secessum, paulisper ante meum adventum, ejecit. Efficaciori consilio impar acida mineralia interne & odoramenta externe suasi, ast omnia incassum, quinque horas post vomitum comatosus exspirat æger.

OBSERVATIO XLVIII.

EIUSDEM.

De

Diarrhoeæ habitualis cum febre hectica stipatæ quadam medela.

Die decima quinta Novembris 1780. quidam lanius quadragenarius, dyscrasia atrabilaria strictiorique corpore, meæ se credidit curæ, qui jam per quatuor septimanas diarrhœa laboravit, fere omnes ipsius profundente vires. Mihi in caussam & morbi statum inquirenti, æger, quæ sequuntur, narravit: se per aliquot jam menses omnium membrorum lassitudinem

Digitized by Google

& quandam frigoris percepisse sensationem, quam ad debellandam, drachmam circiter unam devorasse radicis rhei, quæ vero nitrium ventris excitasset fluxum, quem ad inhibendum multa externa (forsan & calida interna) sed frustra adhibuisse. Quod vero ansam huic dederit morbo, nulla potui detegere callida inquisitione. Diarrhœa fuit aquosa, satis frequens & copiosa, nil vero purulenti monstrans, pulsus incitatior, calor ad tactum non valde acris, noctu vero increscens, appetitus languidus, sitis quodammodo aucta; ingesta plerumque tussiendo rursus evomuit, tussis vero minime fuit purulenta, sed mucosa & per intervalla afficiens; lingua fuit arida, & albido obducta muco, sapor inanis; qualibet fere nocte diffluxit sudoribus tepidis, inodoris & defatigantibus, ita ut sæpissime per unicam noctem ter mutanda ipsi fuerint indusia; urina fuit parca, badii coloris, & multo pultaceo gaudens & rubello sedimento, nusquam ullum percepit dolorem aut morbosum sensum, respiratio fuit bona, oculi vivaces, sed facies pallida. Multa dedi remedia resolventia, roborantia, & involventia, ex quibus nominare liceat: extractum myrrhæ aquosum, decoctum salviæ in aqua calcis vivæ, gummi armoniacum & arabicum, corticem peruvianum in substantia & decoctum, per se & in connubio cum camphora, lichene islandico, extracto martis, & multifariis extractis amaris, elixirium acidum Halleri &c. sed omnia incassum. Aeger qualibet die deterior evasit, sudores nocturni duplicati, debilitas aucta, ita ut ægrotus assidue premeret lectum, & fere neque ullum sine magno virium dispendio movere valeret membrum; tussis quidem nunc rarior, vomitus nullus, sed appetitus prostratus, pulsus celerior & debilior, omnique vespertino & matutino tempore febris aecessit satis magna. Die tertia Decembris legi in ea ipsa hora accepto anglico scripto: *Practical observations on the cure of hectic and slow fevers and the pulmonary consumption &c. By Moses Griffith M. D. London.* 1776. splendidam commendationem mixturæ autori familia-

Digitized by Google

miliaris & ad sanandas hecticas febres efficacissimæ, & non ignorans, ab Archiatro dignissimo HUFELANDIO saccharum myrrhæ Hoffmannianum, in connubio cum cortice peruviano & martialibus valde laudari, & nuperrime sexaginta lagenis aquæ ex Tungrorum fonte, myrrhinis simul remediis, febrim hecticam sanatam: illico decrevi cum hacce commendata Griffithiana mixtura periculum facere. Quarta igitur Decembris die dedi sequentem ad modum Griffithii paratam mixturam:

R. ℥ myrrh. elect. Sal. absinthii, Nitri depurat. āā scrupulos duos, solve terendo in mortario vitreo cum ♀ae cerasor. nigr. unciis quinque, Elix. anti hypoch. R. Whyttii uncia una. Deinde adde Vitrioli martis factitii drachmam semis, sacchari albissimi drachmas duas. M. D. S. omni trihorio cochlearia duo.

Hac prima exhausta dosi, febris minor evasit, diarrhœa remisit, ast vires vix auctæ. Die Decembris sexta eandem dedi mixturam, quæ vires aliquo auxit modo; die octava repetii meam auxiliatricem mixturam eodem cum fructu; die vero undecima uxor imprudens, mundato pavimento hypocaustum intense calefecit, ut repente exsiccetur pavimentum, vapor vero exinde resudans ægrum in pejus præcipitavit, mixtura vero sequenti modo mutata, uxoris errorem emendavit:

R. Myrrh. elect. drachmam unam, Sal. absinthii drachmam dimidiam, solve terendo cum Træ aromaticæ drachmis sex, ♀æ cerasor. nigr. unciis sex, Mell. despumat. uncia una. Dein adde Vitrioli martis factit. drachmam semis. Misce D. S. in quatuor portiones dividenda, quarum capiat unam hora decima matutina, quinta postmeridiana & hora decubitus.

Quæ mixtura & decima quarta die repetita ægrum tandem sanitati reddidit, ita ut lectum fere perpetuo relinqueret, vires fermè pristinas recuperaret, & ego medelam sequenti mixtura, quum nunc priorem reformidaret æger, ad finem perducerem. R. Extr. cort peruv. Extr. rad. gent. rubr. āā drach-

Digitized by Google

mas duas. Extr. Myrrh. ʒſi drachmam unam cum dimidia, Træ martis Ludovici unciam unam ʒæ menthæ piperit. uncias tres, ſpirit. ſalis dulcis drachmas duas. M. D. S. omni quatrihorio cochlear unum. Lætus de hujus mixturæ magno fructu, hancce obſervatiunculam communicare amo, pluraque pericula cum eadem me facturum & redditurum ſpondeo.

Ilmenavia Onoldum
miſſa die 10. *Martii* 1781.

OBSERVATIO XLIX.

Dn. D. IOANNIS FRIDERICI GLASERI.

De

Præternaturali cranii depreſſione absque ſugillationibus & fiſſuris per ſectionem legalem detecta.

Femina cælebs Suhlenſis iuvante obſtetrice fœtum mortuum enixa eſt, qui paulo poſt in Præfecturam Electoralem legaliter inſpiciendi cauſſa deferebatur. Quoniam in capite tortuoſa flexura ſeſe offerebat, depreſſionem cranii indicans; unde hæc res ſuſpicionem habuit, an violentia quædam contigerit? Quapropter me ratione officii, miniſtrante chirurgo oppidano, præſentibus duobus Scabinis ad ſectionem accinxi. Obſtetrix adſeverabat, ſe ſtatim ab initio partúrientis usque ad finem manus auxiliatrices admoviſſe, nihil difficile obſervaſſe, & integram functionem vix trihorium impleviſſe. Tantum vero abſit, ut ulla læſio capitis accuſari potuerit, ut potius ipſa vigilanter aſſiſtente, infans recens natus ab omni contactu matris liber evaſerit. Porro aiebat, ſe ante & poſt partum ventrem gravidæ curatius ſpectaſſe; ubi neque ſugillatio neque ſtatus quidam præternaturalis in oculos incurrit, ſecundinis

omnino

Digitized by Google

omnino integris. Femina graviditatem neutiquam celavit, verum iudicio Electorali aliquot ante partum hebdomades denunciavit, indicato simul eiusdem termino. Fœtus ordinarii motus continuabant biduo ante puerperium: verum enim vero subitus terror, pallor & tremor gravidam invaserunt, quæ statim necrosin fœtus sentiit. Cadaver sectioni destinatum conformationem maturam ostendit, & longitudinem ulnæ Norimbergensis prope adæquavit; ungues, labia oris & reliqui artus eandem significarunt. Aderat color nativus infantis recens nati absque omni putredine, mox in conspectum veniebat tortuosa flexura cranii in diametro digitum unum cum dimidio, in profundo quadrantem mensuræ Rhenanæ constituens, occupabat os bregmatis dextri lateris & viciniam ossis frontis. Integumenta cutanea capitis ceteris concolores ne vestigium quidem fugillationis præ se ferebant; sinuosa superficies tactui resistebat, & solidum continuum fissuris vacuum ostendebat. Remota igitur cute una cum panniculo carnoso & pericranio, calvaria depressa a meningibus & cerebro separabatur, nullus sanguis extravasatus neque secretiones puris aderant, singula naturali colore prædita. Quid quod? in cerebro dissecto naturalis constitutio & lamellarum cranii compages prorsus illæsa observabantur. Femina insons asserebat, se in famulitio tunc temporis fuisse apud lanionem, qui boves & vaccas ictu securis interemit, & capita iumentorum percussa accurate crebriusque consideraſſe, & validam concepisse imaginationem, unde probabiliter hic nævus originem traxerit. Esto hic casus supplementum historiæ nævorum.

Suhla Thuringorum
Onoldum missa d. 12. *Martii* 1781.

SCHOLIUM.

Cum unius rei plures possunt esse causſæ, probabili coniecturæ facilis dabitur locus, cranii descriptam depressionem a vio-

Digitized by Google

violentia quadam externa utero illata ortam esse. Siquidem gravida domesticis laboribus adstricta, impressione abdominis per sarcinas ponderosas, duras, quas feminæ non raro spinæ ossis ilei impositas gestant, vel etiam in illisu abdominis contra aliquod corpus durum, ex quo ossa adeo flexilia in fœtu mutari queant, unde sæpius fieri solet, ut alius generis macula reputetur, quæ v. g. inducta fuerit a decubitu, compressione aliisve accidentibus, hinc vero remanet, & mora sua veritatem patefacit, cur unicæ soli imaginationi non reponi & reiici debeat caussa malæ conformationis.

EUGENIANUS II.

OBSERVATIO L.

Dn. D. FRANCISCI ZANETTI.

De

Cephalæa biliosa.

Pro sua feritate & contumacia chartis non inepte concredendus est morbus, quem a duodecima die mensis Aprilis usque ad finem Iulii anno 1780. acriter sustinuit Nobilis Baro M. Helvetus, vir mediæ ætatis, sanguineo cholerici temperamenti, sensibilioris animi, constitutionis satis firmæ ac staturæ mediocris. Hic prospera, qua perpetuo fruebatur, valetudine abutens, utpote sibi non tantum violenta equorum palestra, & itinera laboriosa, nullo habito respectu ad quascumque aëris, temporumque vicissitudines, verum etiam familiares errores, in perverso aliarum rerum non naturalium usu, in deliciis erant, ab hoc improbo vivendi genere ingentem capitis dolorem contraxit, anteriora occupantem sine febre. Consultus Medicus, subducta primum enemate communi excremen-

Digitized by Google

mentorum saburra, jussit protinus venam in pede aperiri, bis medicamen solutivum alterna die exhiberi, potionibus diluentibus, atque emulsionibus nitroso-frigidis uti, servata convenienti diæta. His methodice peractis, remisit quidem ultra sex hebdomadas, at non siluit integre, molestum symptoma; quin imo sub neglecto victus regimine recruduit, & abhinc magis vespertino potissimum tempore, tum a modica qualibet occasione tantam quandoque nanciscebatur acerbitatem, ut illustrissimus patiens, nisi a domesticis custoditus, non semel in semetipsum manus injicere tentasset. Quocirca sanitatis impatiens, hanc contra ægritudinem varios consuluit Medicos celeberrimos, qui varia & egregia per duos menses præstiterant medicamenta cephalica nempe, succinata, cinnabarina, corticem peruvianum, decocta lignorum dulcificantia, narcotica; omitto venæ sectiones, hirudines, cucurbitulas, vesicantia, sed omnia fere incassum. Hoc interim tempore cum quadam die ægrotans noster amicis suis, qui ad eum invisendum venerant, remediorum farraginem hactenus frustra se tentasse significaret, nec non eorum vim pervicacia morbi elusam esse quiritaretur, ex his unus illi respondit, ne animum demitteret, neque amplius differret, me vocare atque consulere.

Hic igitur ad me misit nuncium cum epistola, qua enixe rogabat, ne gravarer, quamprimum ad eum visitandum ire. Illuc accitus inveni virum generosum nonnihil emaciatum adhuc constantem viribus, inappetentem, capite dolentem; cæterum hæc aderant symptomata: color faciei subflavus, oris siccitas & amarities, lingua bile tincta, pulsus quasi febrilis. In consilium exciti mecum medici ordinarii, cuncta ægritudinis, quæ nobilem patientem exercuerant, momenta exposuerunt, mentione etiam de præsidiis frustra adhibitis. Quibus ego intellectis, & diligenter perpensis, breviter subjunxi, HIPPOCRATEM, meo judicio, in hoc casu inter omnes scriptores esse attendendum, qui aperte declarat: *Morbi oriuntur par-*

Digitized by Google

tim

tim quidem ex his, quæ in corpore insunt, pituita & bile, partim vero ex his, quæ extra obveniunt, laboribus & vulneribus, quin & a calido supra modum calefaciente, a frigido supra modum refrigerante, & sicco plus æquo siccante, & humido plus æquo humectante a); & alio loco repetit: *Bilis & pituitæ morbos excitant, cum in corpore supra modum vel resiccantur, vel humectantur, vel incalescunt, vel refrigerantur. Hæc vero pituitæ, & bili contingunt ex cibis, & potibus, laboribus &c. b)* Ideoque ex his verbis, retento ægrotantis temperamento, ejusque vitæ genere, non abs re colligere licebat molestam, qua hic pertinaciter affligebatur, cephalæam, nonnisi a bile viscida & amurcosa, in primis viis stabulante, natales suas mutuari. Hinc, morbi causa sic explorata, curam eo esse dirigendam arbitrabar, ut ejusmodi humores prompte educerentur, quod facillime (præmissis, ac interpositis abundanter potionibus diluentibus, bilem alterantibus, ex herbis cichoreo, fumaria, taraxaco, endivia, acetosa, borragine, agrimonia, capillo veneris, radice graminis & rusci concinnatis, ac oxymellite simplici alteratis) præstaret vomitus, alternis duobus vel tribus diebus concitatus, ope competentis dosis syrupi emetici Angeli Salæ, donec malum exstirpetur funditus, sumpto his diebus vespere narcotico remedio. Insuper operæ pretium facerent quoque pediluvia tepentia ex aqua fluviatili, furfuribusque triticeis parata, nec non clysteres molles quotidie appliciti, ut semper alvus conservetur lubrica, habita præ omnibus convenienti diæta.

His prolatis consulentes Medici, meam propositionem collaudantes, pleno assensérunt ore, eademque indicata remedia in usum duxerunt. Neque vero spem fefellit hæc curatio, siquidem relatum mihi est, emeticum intra viginti dies per tres

a) L. de morb.

b) L. de affectib.

Digitized by Google

tres vices interpolatas exhibitum, miram bilis flavæ copiam per vomitum & alvum eduxiſſe, aliisque interim adhibitis ad normam præſidiis, capitis dolorem mitigaſſe, tandem prorſus evanuiſſe, unde nobiliſſimus Baro tam firmam adeptus eſt ſalutem, ut ne amplius jam ab octimeſtri quicquam moleſtiæ perſenſerit.

Cannobio, Onoldum miſſa
d. 22. *April* 1781.

OBSERVATIO LI.

Dn. D. SEBASTIANI PAOLI.

Ex ſtibio ſulphur inauratum in affectione hyſterica proficuum.

Cum hyſterici affectus, monente SYDENHAMIO, chronicorum morborum media pars ſint; eius certe laudanda eſt opera, qui in eorum cauſſas cognoſcendas, ac remedia iis profligandis aptiſſima, inveſtiganda incumbat. Huius generis morbum graviſſimum, eundemque perrarum, cum deſcribendum ſuſcipimus, remedium, æque novum ac præſentiſſimum, quo ſumma exitus felicitate uſi ſumus, in medium afferre ſtatuimus. Quod quidem remedium etſi maximæ iterum iterumque utilitatis, experientia magis quam ratiocinatione comperimus; id tamen minime agimus, ut nunquam non certum ac ſalutare prædicemus; cum potius perſuaſum habeamus, non modo ineptum aliquoties, verum etiam incommodum eſſe poſſe; niſi ſuis temporibus accommodatum, a difficillimæ artis non imperita manu præbeatur. Quo in perdifficili morbo quotiescumque univerſalem aliquam cauſſam, quæ ad omnes pertineret, ſtatuere placuit, falſæ inde illationes deductæ ſunt, curandique rationes propoſitæ, quibus nulla fuerit laus, niſi novitatis. Si res interdum ita ſe habeant, ut ſcopum attin-

Digitized by Google

gamus; non continuo ex singulari illo rerum statu libere coniectandum est, sed simile tantum in similibus decernendum, donec temporis atque experientiæ beneficio, meliora succurrant. Ut enim, si quis latissime excogitando pervagetur, non bene potiora artis subsidia ministrandi ratio explicatur; ita si quis in arctum se contrahat, sibique statim placeat, en tibi infinita illa remediorum series, quæ cum parum possint, tum etiam non sine risu excipiuntur. Ultima plerumque subsidia, licet ad ægroti salutem nihil fortasse contulerint, vulgo laudantur. Alia est naturæ vis, alia remediorum: suum inter utramque discrimen intercedit. Quare si unam tantum hystericam affectionem eo, quod mox proponemus, remedio sanatam habuissemus, nil minus quam de vulgando cogitaremus; ne aut faciles nos, aut temere credidisse videremur. Dissertatiunculæ vero fines ne prætergredianur, ea tantum enarrabimus, quæ ad hocce nos remedium adhibendum permoverunt: est autem *ex stibio sulphur inauratum.* Ut vero aliquis servetur ordo, nonnulla de hystericis illis morbis afferimus, quibus istiusmodi remedium convenire possit, aut aliqua saltem boni exitus spe tentari.

Nobilissima iuvenis, annos nata quatuor supra viginti, bene constituta, eleganti apteque composito corporis habitu, naturaque sanguinea, per integrum annum verissimæ hystericæ affectionis molestias atrociissimas passa est: dolores pericranium inter craniumque vix tolerabiles, vomitiones enormes, vehementesque cum acerba pectoris angustia palpitationes, præcipua erant, quæ observavimus symptomata, cæteris omissis, quæ in huius generis morbis communiora esse solent. Diligenter, suoque servato ordine, efficaciora tentata remedia, tum quæ nervos, in quibus, nimiam ob sensus irritationem, prima omnium malorum caussa insedisse credebatur, corroborarent; tum quæ humores corrigerent circumeuntes, qui ex nobilis iuvenis sedentaria quietaque vivendi ratione vitii forte aliquid concepissent, quo vitio nervosæ vaginæ pungeren-

Digitized by Google

rentur, quodque eæ continent, mobiliſſimum liquidum perturbaretur. Ac revera, præter eam, quam diximus, & ſpiritus & corporis inertiam, nullam aliam in cauſſam excitantem ſive procatarcticam, culpa conferri poterat. In nihilum tamen hæc omnia conſideraſſe ita recidit, ut ex potioribus remediis, tam ad humores purificandos, quam ad ſanguinem, prognatosque inde etiam ſpiritus reficiendos, adhibitis, nullus omnino extiterit fructus. Quamobrem, cum nobilem iuvenem acerbiſſimis moleſtiis ſaltem aliquatenus relevandi ſtudio teneremur quam maximo, in animum tandem aliquando induximus, remedium adhibere docto ab Chimico propoſitum, cuius præſentiſſima vis, atque adeo miracula prædicabantur. Ejusmodi præſidiis, quæ levitas plerumque aut auri cupiditas in hiſce præſertim morbis obtrudere ſolet, quam minimam fidem habendam eſſe non ignorabamus. Aliquid tamen optima pro iuvene intentatum reliquiſſe ne nos unquam pœniteret, novum aliquid atque inuſitatum tentare ſtatuimus; præſertim quod, aliis omnibus fruſtra tentatis, id maxime nobis licere putaremus. Id autem erat pulveris cujusdam, cinereo colore ad roſeum vergente, granum unum, quod aqua fontana, quantum cochlear capere poſſit, infuſum, mane, atque jejuno omnino ventre ſumeretur; diligenti cibi habita ratione, & alio quovis medicamento prorſus interdicto. Hæc ad amuſſim, atque ad trigeſimum usque diem continenter adhibita eſt curatio. Minimi ponderis remedio multam ineſſe vim ſenſit aegrota, præſertim vero in ſtomacho, ubi faſtidia atque ad vomitum incitamenta, ceteroqui leviſſima, atque adeo ſemel atque iterum vomitum ipſum movit. Caput eodem tempore vehementius concutiebatur, antemeridiana potiſſimum die, quinque nimirum atque etiam ſex horas; ut hoc temporis ſpatio decumbere neceſſe eſſet. Alvus etiam libentius, atque æque ac leni aliquo moveretur purgante, ſolvebatur. Iam remedium hocce iuviſſe res ipſa perſuaſit: nam commoda eademque diuturna ſucceſſit valetudo; atque hyſtericis moleſtiis

Digitized by Google

omnino libera exinde iuvenis, ne ullo quidem alio infirmitatis genere tentata est, si, quæ minus gravia interdum patimur, incommoda excipias. Quid vero? Ut hæc vidissemus, eadem tamen vi eodemque fructu descriptus pulvis quibusdam aliis in hystericis affectionibus num agere posset, cum dubitaremus, nil minus in animo erat, quam ad omnium omnino salutem factum prædicare. Fides ut accresceret, confirmatione opus erat, qua res multo etiam certius statueretur. Quod quidem nos per ea, quæ mox allaturi sumus, assecutos esse putamus. Iam enim de morbo infrequentiori magisque inveterato agitur, immo etiam in insanabiles relato. En igitur compendiaria nudaque rei narratio.

Puellam quandam, delicato quidem, non tamen infirmo, eodemque carnoso atque sanguineam ad indolem prono corporis habitu, vividoque ingenio, anno ætatis decimo & octavo, cum ab hominum convictu per annum remota consedisset, febris ex tertianarum genere invasit: quæ ut ut potioribus iteratis remediis fuerit oppugnata, ad decem tamen menses pertinax restitit. Vehementiori aliquo remedio tandem aliquando discussa, en paulo post intermissæ spiritus oppressiones, molestæ circa stomachum affectiones, & graves ad præcordia palpitationes. Cum pluribus signis sese prodidit hysterica passio, accedente etiam crudarum urinarum frequenti separatione; quæ pathognomonicum, ex Sydenhamio, ejusmodi morborum indicium est. Convulsiones subinde, etiamsi a stomacho semper proficisci viderentur, universa membra quatere cœperunt, atque ita sævire, ut spiritu oppresso, aortaque vehementer exagitata, frequenti ejulatione, gravissimi doloris indice, satis aperte ægrota hysterica se affectione, eoque omnium teterrima, torqueri commonstraverit. Tranquillus in ea atque hilaris animus, suavesque mores prohibebant, quominus ullam tantæ perturbationis remotam in ea caussam inesse suspicaremur, præter illam, quam diximus, febrilem videlicet illum obstinatumque habitum, atque interturbatas digestiones. Enimvero

Digitized by Google

vero ab ſtomacho, ſive aliqua alia ab ſede chylo conficiendo deſtinata, moveri convulſio videbatur; nulla ſiquidem uteri culpa, utpote qui menſtrua libens facilisque redderet. Tam acerbo tamque vehementi cum morbo validiſſimis medicinæ armis dimicatum eſt, diuturnæque propterea inſtitutæ atque iteratæ ſunt curationes. Modo enim varii generis amaricantibus, gummoſis, ſaponaceis, chalybeatis remediis id agebatur, ut cibi coctio expeditior meliorque fieret, atque inde felicior chyloſis conſequeretur. Modo ad herbaceas ptiſanas, ad defæcatum ſerum, ad lac, atque adeo ad balnea convertebamur, ut univerſa humorum maſſa dilueretur; atque ita in tam afflicto corpore ſtimulationes minuerentur. Modo ſuccino, ad longum tempus, caſtoreo, cinnabarique, nunc nativa, nunc ex ſtibio, atque etiam moſcho utebamur, ſi minutiſſimis particulis excitatis circumque actis, nervi relevari poſſent; ut vividiores facti, minus ad corrugationem convulſionemque proni eſſent. Poſtremo levi aliqua ſanguinis miſſione, ſive paregorico aliquo convulſionis impetus refrænabatur, ut ſi minus diſſiparentur dolores moleſtiæque, aliquanto ſaltem levarentur. Eadem tamen morbi vis, eademque perſiſtebat atrocitas: qua miſerandum in modum oppreſſa decumbebat ægrota, quatuor aut quinque in dies ſingulos paroxyſmis acerbiſſimis conflictata. Cum igitur ex validioribus artis ſubſidiis nullum omnino fructum quatuor annorum ſpatio cepiſſemus, curationes omnes, quæ ad morbi cauſſas oppugnandas valerent, abjecimus; præſertim quod de leniendis, quæ ſequebantur, gravibus ſymptomatibus cogitandum eſſet; ne ægrotantis vita extremum in diſcrimen veniret. Varia autem ea erant pro variis corporis partibus, in quibus acrius intendebatur convulſionis vis; de qua optime & appoſite SYDENHAMUS a): *quamcunque etenim corporis partem inſederit, ſymptomata, qualia ei competunt parti, ſtatim producit.* Quapropter

a) Diſſert. epiſt. ad Guil. Cote.

Digitized by Google

propter nunc caput a vertiginosis motibus, lethargique minis defendendum: nunc pectori, quod tussis contumacia, sputo, interdum cruento, spiritusque angustia angebatur, succurrendum: nunc imo ventri subveniendum; ubi atroces tensiones sæviebant, separationibus aut intercluſis aut inordinatis, ipsisque menstruis aut valde imminutis aut interturbatis. Palliativis hisce curationibus dedimus quadriennium, quæ quidem, si in corpore quotidianis acerbissimisque convulsionibus tanto impetu quassato, vitam tuerentur, non aspernandæ videbantur.

Cum ita res se haberent, etsi parum curationibus ad hystericum morbum dissipandum excogitatis confideremus, pulverem tamen illum, quem diximus, in enarrato superius morbo prospero eventu adhibitum, iterum tentare decrevimus. Eadem igitur methodo & quantitate sumendum cum præscripserimus, accurate ægrota patienterque ad sexaginta dies usa est. Iidem inde effectus extitere: ad caput impressiones, assidua ad vomitum incitamenta, atque ipse interdum vomitus, & quotidianæ subtilium excretionum per alvum evacuationes. Quoties in medicina, quod minus ratiocinando probavimus, incomperta causa, ex sententia succedit? eiusmodi fuit hujusce curationis exitus; in qua tametsi parum admodum spei initio haberemus, ea tamen nihil felicius. Enimero quotidie magis convulsionis impetus residebat, ut omnino tandem quieverit, postque annum atrocissimæ afflictationis fere octavum descripta curatione paulatim convalescens, satis bene puella se habuerit, uti & nunc satis bene se habet.

Itaque, si ejusmodi pulverem ad atrociores pertinacioresque hystericos affectus sanandos plurimum posse prædicassemus, jam nimia in nobis credulitas reprehendenda minime videbatur. Quod reliquum erat, eo studio atque opera intendebatur, ut pulvis, quem, non sine mysterio, veluti arcanum impenetrabile datum acceperamus, cuius naturæ esset investigaremus; quo posset decerni, quibusnam hystericis affectionibus conveniret: id siquidem nobis, quod cuicunque Medico esse debet, persuasum est, nullum existere omnino re-

Digitized by Google

remedium, quod in omnibus aeque hyſtericis affectionibus valeat. Quæ quidem duo ut aſſequeremur, multa ac varia opus erat obſervatione, multaque experientia. Duodecim annorum obſervationibus aliquatenus huic nos negotio ſatisfeciſſe credimus, quidquid inde collegimus in medium afferre ſatis cum habeamus, integram aliis relinquimus curam exquiſitiori diligentia remedium examinandi, quod tantæ in medica arte utilitatis eſſe poteſt, ſi ſuo loco ſuoque tempore adhibeatur.

Pulveris color, levitas, tanta in tantula quantitate vis, quosque in ſtomacho excitabat motus, eo ſtatim nos adduxerunt, ut remedium ex ſtibio comparatum eſſe ſuſpicaremur. Id autem ex variis obſervationibus pro certo habuimus. Quandoquidem quidquid ejus pulveris allatum fuerat, ac ſubinde aliis pro ægrotis afferendum curavimus, nihil prorſus aliud eſſe comperimus, quam ſulphur ex ſtibio inauratum. Iam conſtat in eiusmodi ſulphure multam ineſſe vim, multoque certe majorem, quam in kermes, quod majori partium regulinarum copia abundet; quare nil mirum, ſi vel granum unum commoveat ſtomachum, atque interdum cieat vomitum.

Experientia res erat confirmanda. Certam igitur inaurati ex ſtibio confectam ſulphuris quantitatem iterum iterumque variis in hyſtericis morbis cum adhibuiſſemus, en tibi iidem effectus tum ad ſtomachum, tum etiam ad ſeparationes excretorum quod attinet, atque etiam eadem aliquoties commoda. Quæ principio erat opinio, ex fortunata quadam rerum conſpiratione, certam evaſit in ſcientiam. Nam ipſa illa juvenis, de qua mox enarravimus, quæ poſt octo annorum fere continentem decubitum, incogniti pulveris ope convaluerat, aliquot poſt annos, quod aliquid hyſtericæ moleſtiæ iterum pateretur, iterum inaurati ex ſtibio ſulphuris curationem ſubire juſſa, unum eiusdem quotidie granum triginta per dies ſumpſit. Eædem inde in ea rurſus commotiones, eædem ſecretiones, idemque curationis fructus conſecutus eſt.

Iam vero ut ſtatuamus, quibusnam hyſtericis affectionibus eiusmodi remedium convenire poſſit, in varias, unde illæ pro-

Digitized by Google

ficiscantur, cauſas facere non poſſumus, quin oculos in anteceſſum iniiciamus: his enim inſpectis, quæ tandem ex illis, ſi minus certa, at probabili ratione, oppugnandæ atque adeo profligandæ ſint, facilius colligetur. Id ſiquidem nobis eſt maxime perſuaſum, *ſulphur ex ſtibio inauratum* modo quidem perutile eſſe poſſe ac ſalutare; modo vero damnoſum potius atque exitiale. Quam multa bona chymicæ præparationes humano generi attulerunt; ſed quam multa etiam mala, cum ab imperita manu fuerint adhibitæ! Non quod eæ nimium violenter egerint, ſed quod intempeſtivus fuerit earum uſus, mala ideo de illis plerumque opinio percrebuit. Sui medicamentorum actioni ſtatuantur fines: en tibi ut commodior eorum uſus, ita & diuturnior.

Hyſtericorum morborum igitur ad cauſas ut veniamus, antiquitatis errores prætermittimus, quæ cum in uterum culpas omnes coniiceret, tot ibi perturbationes, viciſſitudines, ſitusque mutationes fieri perhibebantur: neque multas nobis ea de re excogitatas hypotheſes examinandi locus eſt: quibus ex hypotheſibus aut animalis ſpiritus tantum mobilitati, b) aut uteri atque adiacentium partium dumtaxat vitio, c) aut imi ventris ſolummodo d) viſceribus hyſtericarum, quotquot ſunt, affectionum permanentes proximaeque cauſſæ ſunt tribuendæ. Quæ profecto erudite magis atque acute, quam perſpicue ac vere tractantur; atque ubi de ſymptomatibus, quæ hujusmodi morbis peculiaria ſunt, diſſeritur, ingenii potius quam veritatis lux aliqua affulget. Nos quidem ratione pariter atque experientia docti ſic ſtatuimus: multiplices moleſtiſſimi morbi eſſe poſſe proximas cauſſas, uti & communi ſententia multæ ſunt procatarcticæ. Quam ſæpe fit, ut cum ad

b) Sydenham ut ſupra.

c) I. Aſtruc T. de Malad. des Femm. T. III. Chap. XIII.

d) Boerhaave de morb. nev. p. 175. & van Swieten comment. in Boerh. §. 1075.

Digitized by Google

ad unam omnia originem referre volumus, in errorem deducamur. Multæ in medicina exercenda occurrunt fœminæ delicato quidem ſed ſano corporis habitu, quæ ſtato menſium ordine cum optime fruantur, certa nobis perfectæ chyloſis naturaliumque excretionum exhibent indicia. Minutiſſima ſi in eis quæque perveſtigemus, nihil omnino deprehendimus, quod optimae non ſit valetudinis argumentum. Quid tamen? Easdem atrociſſimis hyſtericis cruciatibus obnoxias habemus. Sive in animo commotio aliqua, ſive fortuita in ſtomacho cruditas, ſive ſubita in atmoſphæra immutatio, eas afficit, perturbat, omnique ex parte exagitat; ut inde palpitationes, ſpiritusque anguſtiæ, circa uterum faſtidia, quidam ad gulam quaſi nodi, certiſſima tandem ſuffocationis uterinæ indicia manifeſtentur. Hic certe nullam, quæ ad uterum ceteraque imi ventris viſcera pertineat, morbi cauſſam comperimus: ea ſiquidem ſuis ad naturæ leges partibus optime funguntur. Quare quidquid eſt cauſæ, in habitum quendam nimium delicatum, ideoque nimium ad irritabilitatem pronum, potius congerendum videtur: qui profecto habitus quidquid humanæ ſtructuræ ratio poſtulat, diligenter quidem libenterque præſtat; ſed ſtimulatione vel minima, aut levi aliqua, præſertim ſi inuſitata ſit, impreſſione, concutitur, criſpatur, vibraturque, ac violentos in motus atque inordinatos fertur. Itaque vel ab una odoris alicuius actione hyſtericum fieri tumultum novimus, ſolaque ſub pedum plantis titillatione vehementem interdum convulſionem ipſamque epilepſiam excitari. Hiſce in hyſtericis affectionibus, quas cum Italo medico e) hæreditarias appellare liceat, quarum proxima atque integra cauſa nervis inhæret, non modo nullius utilitatis, ſed incommodi potius eſſet ſtibii vis; utpoteque ſuis regulinis partibus nervoſam ſubito ſtomachi membranam tentando irritandoque, univerſalem faceret tumultum, morbique minime, quas diximus, cauſis imminutis, morbum potius ipſum exaſperaret. Iam,

c) Sil. Ponticelli di affet: iſterica p. 64.

Digitized by Google

conſtat, ſua pro mollitie nervorum augeri ſenſum, quod in pueris quotidie fieri animadvertimus. Quare motus, corporis exercitatio, frigidæ uſus, idque omne, quod fibrarum corporis cohærentiæ momenti aliquid addere poteſt, aptius commodiusque erit medicæ artis ſubſidium.

Multas vero quibusdam in fœminis hyſtericas affectiones medici offendimus, quæ nulla eiusmodi nervoſæ irritabilitatis indicia dedere. Laboris eæ patientes ut ſint, neque ulla omnino ex illis, quæ ceteras maxime perturbant, cauſſa afficiantur; tamen convulſionibus ideo conflictantur, quod variæ adſint phyſicæ cauſſæ, quæ ad nervos pungendos concutiendosque cum valent, tum debilitatem in eis irritabilitatemque illam exinde creant, quæ certe initio nativa non erat, ſed morboſo ab habitu, qui in chronicis acerbisque morbis paulatim ſe prodit, ſuperinduci ſolet. Hæc quotiescunque ita ſint, cauſſam hyſterici morbi proximam, & adæquatam ipſo in utero, partibusve adiacentibus interdum reperiemus. Nam ſanguis abunde in uterum irruens, eiusque lactiferorum vaſorum tenſio, humoris acris, qui ex ipſo profluit, irritamentum, multorumque præterea morborum genera, quibus, ex plurimorum ſcriptorum obſervationibus, ovaria obnoxia ſunt, ea omnia hyſtericam affectionem excitare poſſunt. In hoc autem rerum ſtatu parum admodum juvare poſſe videtur remedium hocce, de quo agitur: nunquam enim eo usque progreſſurum putemus, ut uteri circulationem expediat, eiusque ſecretiones ſuas ad leges revocet; multoque præterea minus ut, quæ in ovariis tubisve, aut aliis uteri partibus creata fuerint, vitia corrigat. Chalybeata potius, gummoſa & ſaponacea proderunt; ſi cum diluentibus ſcienter admiſceantur, quandoque etiam cum ſedativis, inter quæ moſchum large adhibitum præ ceteris utilem credimus.

Quanquam hyſtericas perſæpe fœminas male vexatas videmus; neque tamen, quas diximus, cauſſæ culpari poſſunt: Quoties id accidit, toties quod celeberrimus docuit van Swieten

Digitized by Google

ten res ipſa luculenter confirmat. Ait enim -- *Uterum pro cauſſa abſoluta & unica paſſionis hyſtericæ haberi non poſſe; ſed omnia ſymptomata docent, in nervis per abdominalia viſcera diſperſis inordinatos motus excitari, qui poſtea totum cerebrum turbant, & peſſimas convulſiones producunt.* f) Sed quanti inde negocii eſt adæquatam ac mechanicam cauſſam ſtatuere, quæ tantum in imo ventre tumultum excitando, omnes exinde ſenſorii communis actiones turbare valeat. Per-difficilem multi ne provinciam attingerent, culpam materiæ, quam dicunt morboſam, aſſignarunt: quod ſane idem ſonat atque *ens phyſicum verum generans morbum*; ens, inquam, illud Helmontii, qui elegantibus quidem verbis rem expedit, ſed ita, ut cum obſcuræ morbi origini nullam afferat lucem, nos in ſumma rei ipſius caligine relinquat. Magnus ipſe BOERHAAVIUS cum conſtanti experientia vidiſſet, *mulieres dum incipiunt angi, & motum ſanguinis penitus perturbatum habere, cum palpitatione, non ita diu poſt ſentire ingentem motum circa hypogaſtrium ſub umbilico* -- ſatis eſſe putavit, ſi ſedem in meſenterio aut in inteſtinis ſtatueret -- *Videtur vero eſſe convulſio nata & propagata circa partes abdominales, forte circa inteſtinum & meſenterium.* g) At vero ſi procatarcticas eiusmodi convulſionum cauſſas inquiramus, aliqua ſternetur via, qua & ad proximam earum cauſſam non ſine aliquo rationis momento ſtatuendam perveniamus. Sedentarium cogitationibusque defixum vivendi genus, ciborum, quibus humoris & glutinis nimium inſit, abuſus, iterataque animi pathemata, cauſſæ plerunque ſunt, quibus ſenſim eiusmodi morbi generantur: quod quotidiana monſtrat experientia. Hiſce enim poſitis, nunquam non poteſt digeſtio retardari; crudus craſſusve chylus, parumque ad naturæ leges elaboratus conficitur; circulationibus in ſanguineis vaſis moræ injiciuntur; in glandularum regione, quæ in imi ventris viſceribus tam late patent,

f) Van Swieten Comment. in Boerh. §. 1075.
g) Boerhaav. de morbis nerv. §. 175.

Digitized by Google

minus bene minusque prompte expediuntur secretiones: atque ita fit, ut torpori cuidam ac tarditati, quæ eiusdem cavitatis partes omnes exinde occupet, locus præbeatur. Sed cum ex immortalis Ruyschii observatione teneamus, minutissimis ab arteriis non modo nervosas substantias, sed tenuissimas etiam earum fibrillas penetrari, illud nobis erit facile persuasum, propagines quasque nervosas, quarum infinita propemodum copia plurimo contextu atque ambitu circum eas, quas descripsimus, partes diffunditur, mollitiem nimiam, viscidam lentitudinem, atque inusitatam debilitatem concipere posse. Cum autem, uti diximus, partium, quibus nervus componitur, cohærentia eam ad sensibilitatem rationem habeat, ut quantum illa imminuitur, tantum ista augeatur; nil propterea mirum, si in eiusmodi rerum statu omnes imi ventris nervos vitiosa quædam invadat mobilitas, qua ad tremorem, corrugationem, convulsionemque fiant maxime proclives. Et ut laudatus Ruyschius, multis adhibitis observationibus, *habuit pro lege naturæ, quod vulnera nervorum meſenterii in classem morborum lethalium referri debeant,* h) ita eorum nervorum perturbatio ista præpropera frequentiorque esse potest morbi, de quo agimus, caussa. Ejusmodi porro ab nervorum irritatione & consequenti vibratione universalem oriri tumultum, adeo compertum est, ut luculentiori minime opus sit demonstratione; præsertim cum *Hippocrates* ipse rem plane illis verbis declaraverit - *confluxio una, conspiratio una, consentientia omnia.* i) In hoc igitur universalis lentitudinis torporisque habitu, circulationes urgendæ atque accelerandæ sunt, simulque expediendæ secretiones atque augendæ: quod tamen continenti quidem sed moderata exstimulatione faciendum est, ut quod volumus assequamur, omnemque evitemus tumultum copiosasque evacuationes, quæ violentiorem & contumaciorem morbum facere solent; quemadmodum quotidiana demonstrat experientia. Enimvero

h) Boerhaav. de morb. nerv. p. 175,

i) Hippocr. lib. de aliment.

Digitized by Google

ro purgativa hic remedia detrimentum inferre jam novimus, utpote quæ in inteſtina potiſſimum agendo, non ſine aliorum viſcerum damno, morbique incremento, humida exprimunt. At contra hocce, quod modo propoſuimus, remedium moderate in minutiſſimam circumactionem agendo, ſanguinis in imi ventris viſceribus motum ſuapte natura tardum accelerat, criticasque ſeparationes promovet, atque inde univerſalis in toto vaſculorum genere conſequitur energia, majorque inter partes omnes, quibus ſubſtantiæ nervoſæ componuntur, cohærentia, &, quod conſequens eſt, earum minuitur mobilitas: circumeuntia ſiquidem liquida purgantur, quæ propterea commodam acquirunt craſim, atque hinc nimia in illis ſenſibilitas extinguitur, in his autem heterogeneæ atque extimulantes abſumuntur particulæ, ſummo totius animalis œconomiæ bono ac tranquillitate: quæ diuturna erit, ſi amotis procatacticis morbi cauſſis, qua pro tempore opus ſit, ea vitæ ratio inſtituatur.

Lucca Onoldum
miſſa d. 31. *Maii* 1781.

OBSERVATIO LII.

Dn. D. IOANNIS NUSCH.

De

Sarcocele cum epiplocele ſine operatione chirurgica, tantum per medicamenta tum interna tum externa, feliciter curata.

Gregarius hujus urbis civis triginta ſex annos natus dictus, temperamenti phlegmatico-cholerici, laxioris ſpongioſiorisque habitus, ſtatim poſt ſcanſionem in altiorem arborem, iam aliquot menſes diſtenſionem & intumeſcentiam ſcroti, & ipſius ſiniſtri teſticuli tumorem haud ita magnum & pene indolen-

Digitized by Google

lentem percepit. Ordinarius ejus chirurgus ad ſtagnationem reſolvendam mox herbaceos imponit ſacculos, ſed ſine effectu. Nam ejus non modo non diminuebatur malum, ſed de die in diem e contrario in majorem increſcebat molem. Volumine & pondere varias iam incommoditates, quin & nunc dolores excitans tumor ſcroti potius non teſtis, in cauſſa fuit, quod plures adhuc chirurgi ad medelam faciendam accerſiti fuere. Hi vero diagnoſi & prognoſi diſcrepantes applicant quidem multa, ſed tandem ſine teſtis ablatione curam fieri non poſſe aſſerunt. Et quum & ipſi operationem hanc ſuſcipere non conantur, ſed ad quendam ruſticanum herniotomum empiricum, in chirurgicis minime peritum confugere ſuadent, perterritus tunc vir vehementiſſime, me rogari curavit ad eum viſitandum, &, ſi ars quædam valeat, ſanandum. Futuri metu, anguſtis rebus domeſticis, & dolore cruciatum video ægrum, ſingularem repræſentantem ſarcocelen, cum epiplocele incipiente conjunctam. Omnia ſigna diagnoſtica prognoſticaque indicare, contra ſcopum eſt propoſitum. Satis monſtrabat ſtatim tumorem, infima ſub parte teſticuli ſedentem, ovo gallinaceo maximo multo majorem, nam quatuor in longitudine, tres in latitudine habebat tranſverſos digitos, & totus teſtis fuit intumidus, atque tumor ipſe naturam ſuam carnoſam ope tactus ſatis manifeſtabat, nam præter ſingulare, quod contra SHARPII ſententiam, mente vero COL. de VELLARDI & aliorum in fundo ſedebat, durus dolorificusque non quidem initio, ſed nunc demum fuit & ſemper accrevit. Simulque per laxum dilatatumque annulum, omenti fruſtum irruere, & in ſcrotum illabi conabatur. Epiplocele ſic imminens cum ſarcocele & quidem in fundo teſticuli. Singularis, uti ſaltim mihi videtur, omnino caſus, de ſarcocele cum hydrocele, varias iam indicavimus hiſtorias, ſed rariſſimum eſt exemplum, epiplocele nempe cum ſarcocele, cujus inſuper ſedes in fundo teſticuli. Macilentum corpus, facies pallida, anima triſtis & valde afflicta, habitusque totus ægri, inſuper febre lenta quadam iam du-

Digitized by Google

dudum laborantis iure valde mihi diſplicent, periculoſum ideo curationis per exſtirpationem eventum vereor, caſtrationem adhuc rejicio, &, minime autem maſculæ chirurgiæ inimicus, ab operatione abſtineo, dum mitiora initio ſaltim tentare melius tutiusque puto, & quidem jure, maximorum virorum exemplo atque auxilio: & quid factum, optatiſſimus finis coronavit opus. Non totum quidem curationis diarium, ſed ejusdem typum modo & præcipuum tractandi modum hic tradere licet. Indicationes ergo curatorias duplicis hujus morbi ſtatim ſequentes mihi præpoſui.

Epiplocelis cauſa remota, laxa conſtitutio ægri; occaſionalis, ſcanſio fuit in arborem & deſultus, ex hac inde proxima, nimis dilatatus annulus; nam factum hic eſt, quod conſtitutione viri prædiſponente per extenſionem & deſcenſum magis iam debilitatus dilatatusque annulus patiebatur, ut omenti pars per eum elaberetur. Ante omnia igitur requirebatur, reponere partem omenti prolapſam per annulum. Annulum dein roborare, & conſtringere, eoque præcavere, ne repoſitum nunc omentum denuo irruat. Ad hæc vero indicata obtinenda, ſtatim digitis meis omni cura ſenſim ſenſimque omenti partem prolapſam reprimo retropulſoque in abdominis cavitatem, & ne factam poſt repoſitionem denuo prolabi aut protrudi poſſit, aptam deligationem chirurgicam applico. Lintea gradatim compoſita firmeque compreſſa, a Gallis *Compreſſes graduées* dicta, vapore fumoque roboranti quodam gummoſo perfumata primo, & dein vino chalybeato inſperſa, madidaque facta impono, eaque faſcia, ſpica inguinalis dicta, optime deligo. Sic annulus priſtinum ſuum robur, ad abdominis & omenti preſſioni reſiſtendum brevi tempore accepit. Nunc quoque ad ſarcocelis medelam me accingo; ejusdem vero indicationes curatoriæ ſequentes mihi fuere. Sarcocelis hujus cauſa remota quoque conſtitutio laxa & ſeroſa præprimis colluvies fuit, occaſionalis vero in arborem ſcanſio, & inde teſticuli & ſeroti facta preſſio: qua enim preſſione atque

Digitized by Google

contusione genitalium partium, proxima hujus sarcocelis causa efficiebatur, consistens communiter in majori impulsu, stagnatione, induratione, & tandem in carneam substantiam degeneratione multorum impurorum succorum. Rationes physiologicas hujus eventus non explicabo, optime Platnerus descripsit. Nostri mali aliam diversam paululum originem puto, nam nostro in subjecto, ob nimis pressum contusumque testiculum, non solum testis inter ipsam suam substantiam atque tunicam intimam, albugineam nempe, intumescebat, potius, fere uti in hydrocele interdum accidit, inter dictam tunicam albugineam, atque inter vaginalem magna coacervatio impurorum succorum causabatur, adeo ut mox dicta tunica vaginalis valde sic pressa dilatataque atque extensa sese quasi a propria testiculi substantia separaret, & infima ejus in parte, in fundo singularem formaret saccum, mollem, non conspicuum, non fluctuantem, initio non dolorosum, sed pene indolentem, durum, inconspicuum, firmum, semper accrescentem, & manifeste concremento spongioso, indurato repletum. Ad præcavendum igitur, ne in durissimam fere insolubilem & lapideam summi voluminis transeat substantiam, uti multa in superioribus allegatis scriptoribus prostant exempla, ad prospiciendumque, ne in dolorosissimam cancrosam abeat naturam, uti *Heisterus*, *Wepferus* aliique tristissimos ejusmodi viderunt casus, in malo hoc non recente quidem, sed tamen non adeo inveterato, nec valde maligno, proposui mihi primo, necessaria præcautione, omnia possibilia tentare, an spongiosæ hæ excrescentiæ pharmaceuticas forte admittant medicationes, si non, tunc demum operatione chirurgica malum auferre. Indicatio igitur curatoria postulabat, sarcoceloidem tumorem sensim sensimque emollescere, ut insorberi, ad totam sanguineam massam transvehi, per universum corpus distribui, & per ejus emunctoria ejici, sic totum concrementum spongiosum tractu temporis consumi, & quasi depasci queat. Quibus quoque & alia impletur indicatio, illa nempe, quod hoc modo affecta pars a ma-

Digitized by Google

majori affluxu impurorum ſuccorum, ſic a majori incremento mali defenditur, omnes ſucci depurantur, eliminantur, & ſic nova impletio prohibetur. Quibus finitis tertia tunc fuit indicatio, corpori non ſolum variis modis debilitato, ſed etiam parti hucusque affectæ, convenientibus roborantibus ſuccurrere. Atque omnes has indicationes optatiſſimo cum ſucceſſu obtinui, nunc dicendis adminiculis adhibitis; bona nempe deligatione chirurgica, variis tonicis, uti emplaſtro de cicuta, mercuriali, diaphoretico, ſalivatione, evacuantibus, ſanguinem depurantibus, cum tonicis & corroborantibus mixtis, uſus ſum. Quibus diligenter adhibitis trium ſpatio menſium, ſine operatione chirurgica, ægrum in integrum adeo reſtitui, ut ne minimum hujus mali ſignum remanſerit, & miſer adhuc, iam fortunatus autem homo, in ſuæ familiæ ſalutem, conſuetum ſuum opificium & omnes graviſſimos labores, optime nunc exercere poſſit, quin ſemper firmiſſima gaudeat ſanitate, quanquam a curatione hac, usque ad tempus quo id ſcribo, plures quam tres elapſi ſunt anni. Reliqua ex typo diarii ſunt perſpicienda.

Typus remediorum hoc in caſu adhibitorum. Anno hujus ſeculi ſeptuageſimo octavo ſub initium Octobris dicti Büchelii incepi ſanationem, & ſequentia adhibui remedia. Ante omnia totum ſcrotum, ad reſolutionem ſtagnantis ſpongioſæque materiæ perficiendam, emplaſtro de ranis cum quadruplo mercurii quaſi involvebatur, & in lecto ſemper ſupinus jacens æger aptiſſimo ligabatur ſuſpenſorio, adeo ut ſcrotum & teſtis horizontalem fere haberent ſitum; tunc celeberrimæ olim b. Lindern panaceæ in pilulis, ex ſubtiliſſimo conſtantis mercurio dulci, per diem ſcrupulus porrigebatur, & ſimul ſpecificum illud a Sculteto, Matthiolo, Aquapendente cæt. ſumme laudatum, ſequenti in mixtura omni trihorio duo cochlearia ſumenda, ordinabatur; v. g. R. aq. Petros. Chamæm. āā ℥ij. Liq. terr. fol. Tart. 3iij. ♆ rad. Ononid. 3ß Tinct. ♂tis hell. Wed. 3ij Eſſent. Lign. ſaſſafr. 3iij d. ad vitrum: quocum continua-

Digitized by Google

batur, usque ad duodecimum diem. Quia vero æger & de alvo obstructa, & expectoratione diminuta atque difficultate respirandi conquerebatur, medicamen in sequens mutavi: R. Tinct. ♁ii regulin. ʒiß Essent. lign. Quai. & Sassafr. āā ʒiiß Anim. Rhabar. ʒß Liq. terr. fol. Tart. ʒij. Extr. Chin. ʒß Aq. Veron. vinos. Syr. de Erys. Lobel. āā ʒj Vesperascente cœlo tria cochlearia sumenda. Optimum quod dein evacuationis per alvum & sputum præstitit effectum: quippe simul ad decimum octavum Octobris cum præscripta panacæa mercuriali continuabatur, tunc enim necesse mihi videbatur, incipientem salivationem evacuante aliquo medicamine paululum interrumpere, quem in usum dicto die præscripsi: R. Elix. Citr. purg. ʒj Aq. ceras. nigr. ʒß Syr. Cort. aur. ʒß S. una vice vacuo ventriculo sumenda & infusum Chamæmeli superbibendum. Huc usque nulla mali diminutio, quamvis & nulla augmentatio. Continuabatur interdum semper cum panacæa Linderni, i. e. pilulis mercurialibus, deligatione, & emplastro mercuriali, atque salivatio adeo procedebat, ut primo Novembris iterum sequens evacuans præscribere deberem: R. Aq. Chamæm. ʒiij Salis sedlicens. ʒiß Anim. Rhabar. ʒiß Syr. Cort. ☉r. ʒj per diem sumenda mixtura, & Chamæmeli infusum superbibendum. Nunc iteratis evacuationibus, salivatione, decubitu, doloribus, & diæta valde tenui defatigatus æger corroborari paululum necesse habuit: præscripsi igitur octavo Novembris sequentem mixturam: R. Aq. Cin. Cydon. Veron. Vinos. Chærefolii āā ʒij. Extr. Chin. aquos. ʒß Essent. lign. Quajaci, Sassafr. āā ʒj Tinct. ♁ii regul. ʒß terræ Catechu ʒj Syr. Cort. ☉r. ʒj Sal. Tart. ʒij D. ad vitrum, omni trihorio tria danda cochlearia. Nimis tarde quum huc usque per adhibita medicamina curatio procederet, desisto a mercurialibus & ad Cicutam confugio. Interne Extractum Cicutæ, externe emplastrum de Cicuta diligentissime porrigo, simulque & Daphne Mezerei Corticis ope ulcus artificiale in brachio facere studeo, & insuper sequentem mixturam præscribo: R. Aq. Cin. Cyd. Veron. vinos. Chæ-

ref.

Digitized by Google

ref. Cham. āā ʒij Extr. Cort. peruv. ʒiſſ Tinct. ♄ii reg. ʒß Gummi amm. in + Squil. ʒß ſolut. ac dep. ʒi Syr. Cort. ☉r & Citr. āā ʒj Sal. Tart. ʒij Omni mihorio tria cochlearia ſumenda, ſed proh dolor ſine effectu, ſollicitus & ego ad priſtinam viam depurantium mercurialiumque redeo, & deinde eorum ope hebdomadibus paucis ægrotus ſanitatem recuperavit.

OBSERVATIO LIII.

EIUSDEM.

De

Hydroſarcocele ſectione longitudinali cum exſtirpatione teſtis curata.

Ex honeſta quidem familia oriundus, ſed ob minus ſalutarem corporis conſtitutionem publicis ſumtibus nutritus homo, viginti ſex annorum, aliquot jam per annos præter creberrimam ſuam cephalalgiam conſuetam cum vomitu conjunctam, quam ideo noſtrates vernacula lingua minus apto nomine *das Haupthirn* nominare ſolent, intumeſcentiam ſcroti ſentire cœpit. Quanam de cauſſa dicere non potuit. Satis ſenſim ſenſimque increſcebat tumor in tantam magnitudinem, ut ineunte anno 1771. ſuum officium porro præſtare non poſſet. Ad pervulgatum ideo empiricum herniotomum confugit, qui quidem non decidit, quænam ſpecies ſit herniæ, tamen operationis faciendæ conſilium dedit. Diſplicet autem ægri præpoſitis, qui eum, cuidam ex peregrino in patriam reduci iuveni chirurgo tradunt. Hic pro hydrocele declarat, ope punctionis fere libram aquæ evacuat, & tunc ſanatum dicit. Sed vix quinque diebus elapſis, aqua denuo ſeſe colligit, & cum antea in ſiniſtro tantum latere habuiſſet tumorem, nunc & in dextro latere aqua maxima quantitate ſeſe coacervare incepit. Nam improvidus chirurgus in punctione acu tricuspide ſeptum

Digitized by Google

ſcroti perforaverat. De die in diem increſcens hydrocele, eum pedibus rite incedere non ſinebat, denuo igitur auxilium quærens, cognatorum ſuorum conſultu ad me nunc fuit miſſus. Inſpicio, inquiro naturam morbi. Monſtrat ſcrotum vehementiſſime intumidum, uno in latere magna aquæ copia impletum, diſtenſumque, ſic & in altero, ubi inſuper & teſticulus induratus atque tumidus fuit, ſimul in fine annuli, ubi proceſſus peritonæi exeunt, duriſſimam & fere lapideam ſentio maſſam, ſicuti & eventus monſtrabat. Sarcohydrocele in uno & hydrocele tantum in altero ſcroti latere. Proprio ſuo exemplo de inſufficientia punctionis convictus, nec ſetaceum nec cauſtica tentare volui, ſed ſectionem longitudinalem & exſtirpationem præfero, atque conſueto modo, uno medico & tribus chirurgis præſentibus, caſtrationem feliciſſime inſtituo, & quidem tam cito, tuto & iucunde, ut poſtea æger ipſe diceret, punctionem alterius chirurgi multo atrociores ſibi feciſſe dolores, quam hæc exciſſio. Mirum aliquod fuit, quod proceſſus peritonæi mere in lapideam ſeſe transmutaverit ſubſtantiam, adeo ut non cultro licet optimo, ſed forfice abſcindere potuerim. Operatione facta, in lecto iacentis ægri herbacei ſacculi vino & ſpiritu roris marini, meliſſæ, lavendulæ inſperſi imponebantur vulneri: & dein ſuper ignem accenſum & in oleo olivarum exſtinctum linteum, tanquam optimum ſpecificum ejusmodi in caſibus a me ſæpius expertum, tali adhibebam fructu, ut æger menſis ſpatio integerrime reſtitutus, & totum per ſequens decennium interrupta gaviſus ſit ſanitate.

Memminga Onoldum
miſſæ d. 19. *Iunii.* 1781.

OB-

Digitized by Google

OBSERVATIO LIV.

Dn. D. CHRISTIANI GOTTLIEB BONZ.

De

Punctione vesicæ urinariæ per intestinum rectum.

Clarissimus THEDEN exemplum compunctionis vesicæ, in ischuria per intestinum rectum feliciter factæ, Tomo quinto Actorum horum novorum inseruit. Sistit illud observatio LXVIII. paginis 282. seqq.

Ante illum eandem operationem prospero cum successu Cel. SCHMUCKER instituit, eamque descripsit in libri, chirurgische Wahrnehmungen inscripti, Tomo II. p. 469. seqq. Enarrat idem adhuc duos casus, ubi Cl. THEDEN vesicam eodem modo, ac eventu compunxit.

Operationis hujus chirurgicæ, utilissimæ, præferendæ reliquis vesicam pungendi modis, auctor inventorque est Clarissimus FOURANT. Habes eam literis consignatam in libello Cel. POUTEAU, sub titulo, melanges de chirurgie, Parisiis 1760. prodeunte. Utor versione germanica, adornata a RUMPELT, chirurgo aulico Dresdæ, typisque 1764. excusa. Dedit quoque Cl. FOURANT instrumenti sui, ad hanc operationem accommodati, iconem nitidam.

Iam haud ita pridem, quum ad puerperam ægrotantem, sanguine mihi iunctam, in oppido Wirtenbergico Liebenzell degentem vocarer, contigit mihi convenire virum, in re chirurgica ac obstetricia versatissimum, Dominum WAGNERUM, commorantem Calvæ, urbis haud procul ab oppido Liebenzell sitæ, commercii frequentia celebris, qui ægrotæ quoque in partus difficultate opem tulit.

Ten-

Digitized by Google

Tentavit vir dexterrimus paracentesin vesicæ semel in perinæo, sed cum summo dolore, nulloque fructu ægroti. At punctionem per intestinum rectum ter administravit feliciſſime; semel cum eventu funesto, qui, an puncturæ tribuendus sit, sane nescio. Prius, quam FLURANTI ferramentum incurvum ei innotesceret, recto utebatur, quod & Dn. FLURANT ante inventionem incurvi bis p. m. 480. 483. adhibuit. Instrumenta hujusmodi Galli Troicars appellant.

Excitavi postea per literas virum laudatiſſimum, ut historias curationis hujus chirurgicæ mecum communicaret, simulque eas evulgandi potestatem mihi faceret. Annuit libentiſſime. Exponam igitur ipsius auctoris verbis, latine saltem redditis, paullumque abbreviatis, primo puncturam acu recta institutam, additurus eam, ad quam curva Dni FLURANT sumta fuit, morte subsequente. Reliquas binas operationes curvo eodem ferramento annis 1778 & 1779. adornatas, prospereque succedentes, vir optimus uberiore sermone prosequi, haud consultum duxit.

Punctio vesicæ, peracta acu recta.

Agrestis LXVIII. annorum, bene valens, ingurgitato in corpus exæstuans vino, non satis defecato, ortaque simul cum sodalibus altercatione, in ischuriam incidit, anno MDCCLXXI. Elapsis octodecim horis me vocari iussit, trihorii itinere ab eo remotum. Offendi illum cum pulsu forti & pleno: igitur sanguinis statim subtraxi uncias quatuordecim. Post balneum deinde ex aqua tepida adhibitum catheterem vesicæ immittere conatus sum: verum non potui illum, summo licet studio, retro urethræ bulbum transferre: Applicabam regioni pubis epithemata relaxantia, infundebam clysmos emollientes, sed omnia incassum. Anum inquirens, inveni vesicam urinariam maxime extensam, valdeque attenuatam. Ea res me induxit, acum

Digitized by Google

acum, quæ ad manus erat, rectam, fiſtulæ incluſam, in veſicam intrudere. Eum in finem ægrum transverſim ſuper lectum collocavi, clunibus elevatis. Indicem ſiniſtrum, oleo intinctum, per inteſtinum rectum veſicæ tumenti appoſui, ferramentum dextra prehenſum ad indicis ductum ano immittens, veſicamque perforans. Absque doloribus, magno potius ægroti levamine, tres libræ cum dimidia lotii profluebant. Cannulam per adſtantem uſque ad veſicæ evacuationem retineri iuſſi; tunc illam retraxi. Iam ſymptomata omnia conquieſcebant. Ceterum balnea aquæ dulcis, ac epithemata pubi impoſita continuabam, quæ effecerunt, ut æger altero die urinam ſine dolore per urethram redderet. Integre poſtea convaluit, nec ullum ab operatione detrimentum paſſus, usque in hodiernum diem ſuperſtes eſt.

Punctio veſicæ, inſtituta acu curva Domini Flurant.

Arceſſebar menſe Septembri 1777. ab agricola LXII. annorum, unius horæ intervallo a me habitante, jam aliquandiu mingendi difficultate vexato. Hic, quum ſub meridiem, æſtu ſolis maximo, colendo agrum vehementer incaluiſſet, caponam intravit, ibique nimium in modum inebriatus fuit. Inde veſperi, hora nona, domum rediit, atque in hypocauſto lapſus, regionem pubis menſæ angulo validiſſime illiſit. Supervenere mox dolores ſummi, cum urinæ ſuppreſſione, quam advocatus chirurgus loci cathetere tollere fruſtra aggreſſus eſt. Poſtero die ego illum adii, eique multum ſanguinis e vena ſecta, ob pulſum plenum, ac vehementem, eduxi. Catheteris injectiō, quam moliebar, iterum impoſſibilis fuit. Admovebantur pubi epithemata lenientia, addebatur balneum, poſt illud alvus clyſteribus mollientibus eluebatur, jungebantur congrua medicamenta interna, ſed fruſtra. Balneum repetitur, catheter denuo adhibetur, ſed irritus erat labor omnis. Tandem punctionem veſicæ ad methodum Dni Flurant, ci-

Digitized by Google

tato libello delineatam, acu ejus incurva perfeci, quo facto, tres circiter libræ lotii sanguinolenti profiliebant. Aeger asseverabat, operationem sibi fere nullum dolorem attulisse. Fistulæ in vesica relictæ imponebam nonnulla splenia oblonga, fascia duplici T. firmata, ac ægro commodum situm in lecto suo dedi. In urethram ter, quaterve de die oleum amygdalinum injectum est. Exitum fecum alvinarum, brevi operationem subsecutum, fistula plane non morabatur. Eam epistomio clausi, quo experirer, num æger sua sponte mingere possit. Verum ob accumulationem lotii, ægroto molestam, illud removere coactus fui. Perseveravi in balneorum usu, & applicatione fomentorum ad regionem pubis: at urina per urethram prodire noluit. Quarto die tubulus ob negligentiam e vesica excidit. Recurrebant ob urinæ retentionem pristina symptomata, accendebatur febris; quapropter punctio secunda vice necessaria fuit. Effluxit iterum lotium, ultra duas libras. Nunc majori cura tubulus retinebatur. Denique injectionum oleosarum in penem, nec non balneorum, ac epithematum continuatione res eo pervenit, ut æger decimo octavo post operationem die vesicam per urethram levarit. In ano nec minima ægritudo relicta est: æger tamen pedetentim in febrem hecticam incidit, quæ illi tricesimo sexto a punctione die necem attulit.

Quanam ex causa mortuus sit? non liquet, quia cadaver non dissectum fuit.

Esslinga Onoldum missa
d. 22. Augusti 1781.

OB-

Digitized by Google

OBSERVATIO LV.

Dn. CHRISTOPHORI FRIDERICI SIGEL.

Hiſtoria morbi ſpasmodici ſingularis, Obſervationem XXXVIII. Tom. VI. Act. N. C. forſan illuſtrans.

Morbos diverſiſſimos eosque ſæpe graviſſimos a vermibus excitari, obſervationibus & teſtimoniis celeberrimorum Medicorum abunde quidem jam jam evictum eſt. Quam intricatam vero & ſubdolam, reſpectu diagnoſeos, iſtiusmodi affectus ſubinde agant ſcenam, vix magis dignum annotatione dabitur exemplum, quam quod ſequens morbi hiſtoria exhibet.

Virgo quædam, proſapiæ honoratioris, a nativitate ſua uſque ad annum XIV. præter leve aſthma, quod hæreditarium putabat, & morbos infantiæ ſolennes, haud ullas experta erat corporis afflictiones: eodem anno XIV. quidem prima vice menſtruata, ſed ab aſthmate non liberata fuit: quovis trimeſtri ergo ſpatio venæſectiones largæ inſtituebantur, quibus aſthma quidem levabatur, ſed ventriculi nervorumque robur minuebatur: accedebat mox frequentiſſimus ad vomitum niſus vomitusque ipſi, ſæpius vix compeſcendi, quorum cauſa cum vermibus adſcriberetur, anthelmintica fortiſſima ſtrenue adhibebantur, effectu vero prorſus irrito. 1767. poſt febrem nervoſam, per duos menſes durantem, bona uſa eſt valetudine usque ad annum 1770. cum virgo febre peculiari ardente atque inteſtina adeo afficiente infeſtaretur, ut fruſtula, pro membranis inteſtinorum habita, excernerentur. Strenuus clyſmatum uſus inteſtinis auxilio fuit, ſed nunc per totius anni ſpatium vomitus liquoris ſeroſo-ſanguinei, ac tandem vomitus ipſe cruentus, ſecutus eſt. Per 18. hebdomades vomitus aquoſi & cruenti nunc ceſſabant, ſed tunc quovis menſtruationis tempore ſputum cruentum, usque dum ulcera pulmo-

Digitized by Google

nis nascerentur, quæ singula, antequam rupta essent, febrem vehementissimam excitarunt.

Aquæ Selteranæ cum lacte & per longum tempus perpetuus fere usus corticis chinæ, cum venæsectione quovis mense instituta, tollebant denique malum, & priorum pathematum fere immunis erat, usque ad annum 1774. cujus periodi historia in prioris Tomi Act. N. C. Observatione XXXVIII. legi meretur.

Ab hoc tempore usque ad annum 1777. uti ipsa testatur virgo, nunquam, præsertim vero tempore menstruationis, sanitate firma fruebatur. Quivis animi affectus resuscitavit spasmos, mox graviores, mox leviores, & eo ipso anno recurrebat febris, illi similis, quam Excell. D. D. Ploucquet triennio ante descripsit, quæ demum intervallo 16. septimanarum sputo cruento finiebatur.

Per biennium dein satis bona fruebatur valetudine, usque dum locum mutaret & vicinum nostræ urbis pagum incoleret. Adhuc mihi prorsus ignota erat virgo, eamque demum, cum ad finem Novembris 1780. me conveniret, prima vice, & quidem satis robustam & florentem, vidi. Inopinata igitur die 2. Decembris 1780. transmissa mihi relatio erat, virginem, quam paucis ante diebus videram & pro sana reputaveram, heri sanguinem evomuisse, & adhucdum vomiturition ibus & spasmis pectoris ita vexari, ut summus suffocationis metus esset: venæsectionem jam institutam esse, sed eam parum vel plane nihil profuisse: absente itaque Medico a me consilium exspectari.

Ex prædictis, causam tam ferocis spasmi in stasi venarum abdominalium vel uteri esse quærendam, mihi videbatur. Igitur tam resolvendi, quam derivandi gratia sequentia transmisi. R. Sal. mirab. Gl. 3iij. anim. rhei 3vj. Aq. laxat. Vienn. menth. pip. āā ʒijß. Liq. an. H. ℈ij. Oxym. squill. syr. cort aurant. āā. ʒß. M. D. S. Alle 2. Stund 3. Löffel voll, biss etlichemal Oefnung erfolgt.

R.

Digitized by Google

R. Spec. pro clyſm. emoll. ℥vj. Sal. ſedliz. ℥ij. m. d. ſ. Species zum Clyſtir.

R. Summ. millefol. r. alth. ää ℥ß. fl. arnic. ſem. badian. ää ℥ij. C. M. D. S. Species zum Thee.

Effectus voto reſpondebat: poſt aliquot inſecutas alvi dejectiones ſpasmus ceſſabat, & quanquam in pectore dolor quidam tenſivus remanſerit, nox tamen erat tranquilla.

Sub placato hoc intervallo menſes ingruebant, ac, cum rite & largiter fluxerint, multum levaminis & ſpei, de ſpasmis non redituris, afferebant.

Spes vero fefellit: inſequente die bis febre cum horrore corripiebatur ægra, quam conatus vomendi, ſpaſmus, intenſusque totius abdominis ardor excipiebant: cui medendo, me inſcio, fumus tabaci ano immittebatur, ſed absque levamine.

Pathematibus tam valde urgentibus, ad ægram ipſe me contuli. Vidi iſtam mox diriſſime vomiturientem & nil niſi parum muci ejicientem, mox convulſionibus conflictantem, mox ſopore ſepultam, mox de ardore abdominis intenſo atque ſiti inexplebili conquerentem, quam tamen reſtinguere ob metum vomitus non audebat.

Spaſmis tam enormibus in abdomine haud quicquam opportunius eſſe putavi clysmate emolliente: reſpondebant vero adſtantes, clysmata ab ægra valde reformidari, quia quævis ano ingeſta ſemper ore reddantur; ex hac cauſa & primum a me ordinatum clysma non eſſe applicitum.

Aegra, ex alto ſopore nunc evigilans, non ſolum dicta confirmavit, ſed ultro addidit, Cel. Profeſſorem Plouquet, cujus conſilio in eadem affliction uſa ſit, id inſoliti ſæpius animadvertiſſe & Actis Nat. Curioſ. inſeruiſſe: attamen ut ſymptomatis præter naturalis quoque avtoptes fierem, conſilium ſequi non repudiaturam eſſe.

Decoctum igitur ex aqua font. & floribus chamomillæ paratum per ſyringam immittebatur, ſed quod vix ſperaverim,

Digitized by Google

leviſſimo vomitus niſu, intervallo paucorum horæ minutorum, merum ore redditum erat decoctum.

Quare cum tertio Decembris, medicamentis ſoli ori ingerendis rem agere potuerim, dedi ſequentem mixturam:

R. Decoct. c. chinæ ſaturati ℥vj. Tart. tartariſat. ℥ij. Extr. hyoſciami gr. vj. millefol. ℥j. mixt. ſimpl. alb. ℥ij. ſyr. alth. F. ℥vj. M. D. S. Alle 2. Stund 3. Löffel voll.

Verum nil boni præſtitit mixtura: febris & ſpasmi alternatim certabant, ardor abdominis intenſior fiebat: menſes interea rite fluebant, & alvus potius erat laxa quam conſtipata.

Quarto Decembris, ad ſpasmos tollendos atque ardoris in abdomine ſenſum minuendum, cataplasma ex flor. chamom. & lacte paratum abdomini imponi juſſi, ac ſequentem potiunculam ordinavi.

R. Aq. ceraſor. ℥iij. cinnamom. cyd ℥ß magneſiæ calcinatæ, g. arabic. ãã ℥j. liq. an. H. ℈ij. ſyr. acet. citr. ℥vj. M. D. S. Alle 2. St. 3. L. v.

Hiſce uſurpatis & ſpasmus & ardor in abdomine magis, quam huc uſque, urgebant, & ſpasmus inteſtina quævis fere ſingulatim dire convellebat.

Mutavi itaque formulam & d. 5. Dec. ſequentem dedi. R. Aq. menth. pip. ℥iß. Decoct. chinæ ſat. ℥iij. Liq. C. C. ſuccinati ℥iß. Laud. liquid. Svd. gt. xv. Sal ſedat. Homb gr. xv. ſyr. cort. aurant. ℥ß. M. d. ſ. Alle Stund 2. L. v.

Per breve tempus omnia in meliorem redigebantur ſtatum, mox vero evanidum.

Spaſmus nunc etiam renes & veſicam premebat, & inde intenſiſſimus dolor ortus eſt.

Urina, quamvis multum bibiſſet, per duas fere dies noctesque retinebatur. Applicabantur clyſmata ex aqua mera tepida, fomentabatur abdomen, pediluvium adminiſtrabatur: ſed incaſſum omnia.

In

Digitized by Google

In caſu tam deſperato, nunc etiam ſpecificis quaſi hyſtericis rem tentaturus: die 6. Dec. ſequentia exhibui. R. Aq. meliſſ. ʒiiij. Tart. tartariſat. ʒij Eſſ. caſtorei, Extr. valerian. ſylv. āā ʒj ſyr. cort. aurant. ʒß. M. d. ſ. Alle St. 2. L voll.

Verum nec hæc profuerunt: Inſequebantur vomitus, loquela intercepta, atque ventriculus & potum & cibum reſpuebat; ſphincter ani clauſus erat, ac ſpasmus ad inferiora ita urgebat, ut ne clysma admitteret.

Cum itaque neque clysmatibus, neque medicamentis ore capiendis, locus eſſet, haud quicquam auxilii ſupererat, niſi per cataplasmata id fieret. Iuſſi itaque ſuperius indicatum, ex flor. chamom. & lacte paratum, iterum imponi: Hoc etiam effectum eſt, ut ſpasmus ceſſaret, & tum mixtura d. 5. ordinata, tum & alimenta iterum propinari poſſent, ſomnusque ſequeretur per noctem fere totam durans. Urina hucusque penitus retenta demum ſequenti mane, poſt adplicatum clysma ex ʒj. cort. peruviani & Aq. font. q. ſ. paratum, primum guttatim, poſtea largiter fluxit.

Hujus ſub uſu repetito omnia in meliorem ſtatum rediere. Spaſmus, ardor abdominis, febris, diriſſima pathemata, penitus ceſſarunt, ut tantum de laſſitudine membrorum, debilitate & flatulentia conqueſta ſit ægra.

Roborandi gratia demum ſequens elixirium propinavi: R. Extr. c. peruvian. ʒiß. cascarill. ʒß Liq. an. H. ʒj. Aq. cinnam. vin. ʒß. menth. pip. ʒij. ſyr. C. aurant. ʒiß. M. d. ſ. Morgens und 1. St. nach jeder Mahlzeit 1. L. voll.

Ab hoc tempore hoſtis infenſiſſimus ſilebat, usque dum virgo tot tantasque calamitates paſſa die xxvj. Dec. huc loci ſe contulerat, & d xxviij. menſtruorum acceſſum percipiebat.

Hæc initium quidem ceperunt blandum, horis vero 24. vix elapſis tota fere ſeries ſymptomatum periodi prioris ſe ſe manifeſtavit. Menſtrua ceſſabant, vomituritiones, ſpasmi pectoris, abdominis, veſicæ, imo convulſiones, ardor inteſtinorum vel totius abdominis cum febre anomala, bis, ter

per

Digitized by Google

per diem invadente, cum magno æstu ac plerumque deliriis stipata, cruciabant miseram per 8. dies: lisdem ergo pathematibus secunda vice, ut mederer, rogatus sum.

Quoniam ex protinus cessante mensium fluxu spasmos reviviscere intellexi, e re esse putavi, primo leniter aperitivis & resolventibus agere, præscripsi ergo mixturam: R. Aq. menth. melisf. anim. rhabar. āā ℥j. Tart. tartarisat. ℈iv. MP. balf. St. gr. xv. Liq. an. H. ℈ij. Syr. c. aurant. ℥ß. M.d.s. Alle 4. Stund 2. L. voll. Verum hæc boni nil præstitit: menstrua non rediere, & licet dejectiones largæ fierent, spasmi tamen continuarunt.

Die xxviiij. Dec. ob spasmos vere convulsivos potiunculam propinavi sequentem:

R. Aq. menth. matricar. āā ℥j. Liq. c. c. succ. ℈iv. Sal. sedat. H. gr. xv. croc. gr. v. syr. c. aurant. ℥ij. M. d. s. Alle Stund 2. L. v.

Sed nec hæc profuit, & potius priores calamitates cum ardore abdominis & febre auctæ videbantur. Adhuc dum stases in venis uterinis resolvere primarium esse putavi: Igitur iterum præscripsi:

R. Tart. tartarisat. ℥ij. Extr. myrrh. aq. ℈j. absinth. ℈ij. Liq. an. H. ℥ß. syr. croci. ℥iij. Aq. matricar. ℥iij. M. d. s. täglich 3. mal 2-3. L. v.

Die XXX. Dec. ob atoniam intestinorum & febrem, 24. horarum intervallo bis, ter infestantem, clysma ex ℥j. Cort. chin. paratum applicari jussi, quod die XXXI. repetebatur.

1781. 1. Ian. spasmus & vesicam infestavit, & febris rediit. Clysma emolliens ex flor. chamomillæ & cataplasma ex iisdem floribus abdomini impositum, nec non sequens usurpata mixtura: R. Aq. cerasor. n. ℥iv. c. peruvian. opt. & alcoh. ℥iß. nitr. dep. ℥ß. gumm. arabic. ℥i. ♄. nitr. dulc. ʒij. syr. alth. ℥ß. M. d. s. Alle 2. St. 3. L. v. Tam boni effectus erant, ut spasmus cessaret, urina flueret, febris largo nox finiretur sudore, & nox insequeretur tranquilla.

Die

Digitized by Google

Die IIdo ardor abdominis auctus, febris bis invadens cum horrore & magno æstu; repetebatur prior mixtura cum clysmate; nox placida.

Die III. abdominis nullus ardor, febris vero bis recurrens, dolor tensivus in hypochondriis, urina copiosa, alvus adstricta.

Priori ergo mixturæ rhabarbari or. 3ß. admiscui; dejectiones nunc insequebantur copiosæ muci viscidi tenacissimi: attamen febris cum horrore & ardore abdominis revertebat, & spasmi convulsivi dirissime tenebant ægram. Continuari volui usum mixturæ, quamvis adhuc auxilio non fuerit.

Continuantibus sic gravissimis pathematibus, haud incongruum esse putavi, etiam specificis anthelminticis rem tentare, cum in muco tam copioso eoque viscosissimo lumbricos forte latitare, & convulsionibus causam præbere, suspicari fas esset; præsertim cum tam multa jam incassum adhibita fuerint.

Die IV. Ian. itaque dedi:

R. Helminthochorti 3ij. coq. in s. q. Aq. font. ad rem. col. ℥vj. add. Extr. absinth. ℈j. syr. flor. persic. 3vj. D. S. Morgens u. N. den 3ten Theil.

Die V. spasmorum & febris alterna invasio, a mixtura nullus effectus in vermes.

D. VI. spasmus vesicæ esu halecis pellebatur, clysmatibus antea duobus frustra adhibitis.

D. VII. clysma ex cort. peruv. & fl. chamomillæ paratum multum muci viscidi & ascarides exturbavit, febris & spasmi cessarunt: eodem itaque die id repetendum curavi.

D. VIII. scopo resolvendi, alterandi & mucum tenacissimum incidendi præscripsi pilulas:

R. Extr. rhab. absinthii āā 3ß. as. fœtid. 3ß. ℈. r. squillæ gr. xij. M. f. pil. nr. 120. delun. D. S. M. u. N. 10. zu nehmen.

Digitized by Google

Sub usu harum pilularum virgo bene se habuit, & quotidie multum muci unacum ascaridibus eliminavit cum levamine.

XIV. Ian. dedi sequentes pilulas.

R. Extr. absinthii, rhei āā 3j. Vitrioli martis gr. viij. pulv. rad. squill. gr. xij. M. f. pil. nr. LX. D. S. M. u. Nachts 5. zu nehmen.

Binæ priores dosis per vomitum multum bilis mucosæ coloris prasini, posteriores vero tantum per alvum mucum viscidum cum copia lumbricorum teretium & ascaridum exturbarunt.

XXI. Ian. menstruorum apparitio, spasmis comitata, ut sæpius.

XXII. eorum inopinata retrocessio, ob terrorem.

XXIII. Post sumtos Elix. aperitiv. Claud. gt. LX. circa vesperam uno impetu sanguinis, partim congrumati, partim floridi ad lbij. excretio, postea vero penitus cessante fluxu.

Ab hoc tempore usque ad diem XXX. Ian. spasmi cum febre agitabant ægram: quibus levandis quotidie clysmata bis, ter dabantur: cum quovis clysmate redeunte multum muci tenacissimi cum ascaridibus, ac tandem etiam lumbricis teretibus quibusdam, abiit.

XXX. de insatiabili fere fame conquesta est ægra, quare iterum statui anthelmintica adhibere, præscripsi ergo: R. Helminthochort. 3iij. coq. in Aq. font. q. s. ad rem. col. ℥vj. add. Sal. polychr. Seig. ʒij. Mp. balsam. Stahl. ℈j. syr. fl. persic. ℥vj. M. D. S. Täglich 2-3. mal 3. L. voll.

Hac mixtura bis sumpta, manifeste apparuit lumbricorum copiam adesse, eosque exitum impetuose quærere. Spasmi præcordiorum recurrebant, & vomituritionibus anxiis plures lumbrici simul ex ore vivi extorquebantur, id quod eodem die sæpius contigit.

Ut

Digitized by Google

Ut infensi hi incolæ ad intestina allicerentur, clysma ex lacte tepido melle remixtum applicari suasi. Sed hoc, ob spasmum & motum periſtalticum intestinorum inversum, ore redditum est: continuetur igitur mixtura, ut alvus laxetur, monui: quo facto, cum multa glutinosa materie, ova piscium referente, prima vice 6. lumbrici teretes vivi excernebantur, secunda vice 24. & sic per vices ultra 100. ictibus & motibus dolorificis spasmos diriſſimos excitantes.

Cum itaque intellexerim, lumbricos a remedio tantum turbari, non vero enecari, d. III. Febr. sequentem exhibui mixturam. R. Sem. cynæ levant. ℥vj. coq. in s. q. Aq. font. ad rem. ℥vj. add. anim. rhei. ℥j. MP. balſ. St. ℈ß. vitrioli martis gr. vj. Liq. an. H. ℈ij. syr. fl. persic. ℥vj. M. D. S. Alle 2. Stund 2. Löffel voll.

Effectus voto respondebat: eodem die ultra 100, sequente die ultra 200. decesserunt lumbrici, maxima ex parte mortui, reliqui semimortui. Nunc febris iterum urgebat, & vires valde debilitatæ deprehendebantur.

D. IV. Febr. præscripsi. R. Decoct. c. chin. ℥iiij. g. arabic. el. ℈ij. nitr. dep. ℈j. Camphor. gr. iv. Syr. ac. citr. ℥ß. M.S. Alle Stund 3. Löffel voll.

Clysmata ex cort. chinæ & fl. chamomillæ mane & vesperi applicata sunt.

D. V. Febr. mixtura supra dicta anthelmintica iterum sumebatur, quoniam ægra multitudinem lumbricorum in abdomine adhuc versantem suspicabatur, nec falsa erat perceptionis opinio: Cum insecutis enim duabus sedibus plures LX. lumbrici exturbati sunt. Priusquam vero hoc fiebat, ægra de singulari dolore duos circiter pollices ad sinistrum umbilici latus sito & vix thaleri peripheriam æquante, conquerebatur & anxie clamitabat, se sentire, quod copia lumbricorum ibi affixa sit, quod mordeat, suctione lædat intestinum: deni-

Digitized by Google

que tanquam ominoſe inquit: quod uno impetu avulſæ & mox foras abituræ ſint beſtiæ; quod ut ſupra dixi & ſtatim evenit.

Nunc ardor totius abdominis recurrebat, & dolor acutus, locum ſupra dictum, quem vulneratum putabat, ita affecit, ut ab extus eum tangere non liceret; febris cum horrore invadens urgebat valde. Dolenti loco nunc ſequens unguentum illitum: R. Ungt. alth. ℥j. Camphor. ℥j. M.

VI. Febr. mane mixtura ſequens ordinata.

R. Decoct. c. peruvian. concentr. ℥vj. g. arabici ℥ij. ſyr. alth. ℥vj. M. S. Alle Stund 2. L. v. Eodem die dolor loci ſimilis apoſtematis pulſantis percipiebatur, febris recurrebat.

Celeb. D. D. Offterdinger alius ægroti cauſa huc vocatus, atque de conſilio interrogatus, ordinavit pulveres ſequentes. R. ☥ cort. peruvian. ℥ß Extr. hyoſciam. gr. j. m. f. pulv. d. in 8plo ad ch. diſt. S. Alle 3 - 4. Stund 1. zu geben. Sequebantur: dolor putati abſceſſus pulſantis intenſior, ſopor, febris cum delirio, tandem vero anxius quaſi furor, ut duo viri vix pares eſſent, ægræ, ne effugiat, tenendæ. Furore aliquantulum ſedato, clyſma ex fl. chamomill. adplicabatur & ſomnus per aliquot horas tranquillus ſequebatur.

D. VII. Febr. mane dolor loci pulſans ita intendebatur, ut epithema ceparum, oleo limi frixarum, ſibi imponi ipſa ægra juſſerit. Dolor primo auctus, poſt aliquot horas penitus fere evanuit. Addi vero debet: ægram apoſtematis rupti ſenſationem habuiſſe. Multum quidem de veritate poſterioris dubitavi, confirmata vero videbatur opinio, cum paulo poſt inſecutis ſedibus aliquid puris ſanguine remixti abierit.

Nec dum vero calamitas deſiit: paulo poſt in parte priori proxima, dolorem apoſtematis pulſantis iterum percepit. Cepas ergo frixas quoque impoſuit, & ſpatio 24. horarum plus puris, quam prima vice, per alvum eliminavit.

Cly-

Digitized by Google

Clyſteres itaque mane & veſperi quotidie applicabantur, tum ex chamomilla, tum ex crem. hordei. Quoties illi rediere, permulta fruſtula membranæ cujusdam excernebantur. An membrana interior inteſtinorum? Veriſimile hoc videtur, tum ob ardoris inteſtinorum perpetuum ſenſum, tum quod inteſtina admodum fuere ſenſibilia, ut ne minimum ſalis absque dolore perferre potuiſſent. Rectius vero forſan fruſtula exuviarum lumbricorum exiſtimanda?

VIII. IX. & X. ardens abdominis dolor, febris cum delirio & inſecuto ſopore alternatim ſævierunt.

XI. Febr. convulſiones atrociſſimæ, jactitantes.

Hiſce 4. diebus decoct. chin. concentratum cum Oxymelle ſimpl. & clysmata ex cort. chin. opt. & fl. chamomillæ, nec non epithemata ex chamomilla & abſinthio, adminiſtrata ſunt.

XII. XIII. XIV. ardoris ſenſus in abdomine, febris cum delirio & ſopore alternabant.

Quare vulnerarium & detergens ſequens clyſma tentavi: R. Rad. conſolid. maj. acori adult. āā ʒvj. coq. in Aq. ℔v. ℔ß ad rem. col. ℔j. D. ad vitr. S. die Hälfte mit 1/2 Schoppen füſſer Milch zu vermiſchen, und gegen Abend zu appliciren: mit der andern Hälfte Morgen früh eben ſo zu verfahren.

Prima doſis per 3. horas in inteſtinis ſervata, primo molimina flatulenta, poſthæc vero multum levaminis in ardore & excretionem alvi copioſam effecit; altera doſis idem præſtitit.

D. XVI. formulam clysmatis mutavi, quoniam diſtenſionem abdominis flatulentam ex admiſto lacte, quod coagulatum rediit, proficiſci exiſtimavi.

R. Rad. conſolid. maj. ʒiij. fl. chamomill. ʒvi. coq. in Aq. font. & Aq. Calc. viv. āā ℔ß. ad rem. colat. ℔ij. D.S. die eine Hälfte heut, die andre Morgen früh zu appliciren. Ardor abdominis per quoddam tempus ceſſavit, rediit vero cum febre.

Digitized by Google

Aegra corticis tandem pertæsa, denegabat plane ulteriorem usum illius, sequens ideo adhibui decoctum:

R. Ras. L. Quassiæ ℥ij. coq. in Aq. font. ℔j. ad rem. colat. ℥viij add. Syr. cap. ℞r. ℥j. ☊. nitr. dulc. ℥j. D. S. Alle 2. Stund 3. Löffel voll.

XVII. & XVIII. continuatus est usus decocti, & symptomata moderatiora aliquantisper videbantur.

XIX. cum menstruorum accessione spasmi & recurrebant, & ingravescebant; dedi mixturam:

R. Aq. matricariæ ℥iij Sal. polychr. S. ʒj. Liq. c. c. succin. ℈ij. Est. sedativ. Gm. ℈j. Extr. Hyosciam. gr. vj. syr. papav. rh. ℥ß. M. d. s. Alle 2. St. 2. L. voll. Ante cubitum menses fluebant, & nox insequebatur tranquilla.

XX. repetita mixtura, attamen cessatio menstrui fluxus & reversio spasmi.

XXI. Elix. aperit. Claud. ipsa ægra a me petiit, ejusdem sumsit bis de die gt. L. LX. & mensium parcus redibat fluxus, qui nec die

XXII. desiit. Ab hoc tempore usque ad d. XXVI. nec ardor abdominis, neque spasmus, sed febris quovis die post prandium usque ad vesperam, intumescentia abdominis flatulenta, sedes mucoso - glutinosæ spermatis instar ranarum.

XXVII. dedi sequentem potiunculam.

R. Helminthochort. ℥iij. coq. in Aq. font. q. s. ad rem. col. ℥ij. cadd. anim. rhei ℥j. MP. bals. St. gr. XV. M. d. s. Tags 2 - 3. mal 3. L. voll.

Mixtura hæc alvum decies duxit. Sequebatur: ardor abdominis, febris per totum diem, dolor acutus punctorius 3. pollices infra umbilicum positus, ad tactum intolerabilis. XXVII ante cubitum præscripsi:

R. Aq. cerasor. n. ℥iij.

Menth. pip. ℥j.

♆ cort. chin. opt. ʒij.

Digitized by Google

g. arabic. el. ℈ij.
Syr. papav. rh. ℥ß.

M.d.s. Alle 2. St. 2. L. v. & clysma ex chamom. nec non epithema ex cepis frixis, loco dolenti applicandum. Nox erat tota soporosa, spasmis intercepta. XXVIII. dolor punctorius & ardor totius abdominis intensus, febris cum delirio per totum diem: ante cubitum ideo iterum dedi:

R. Decoct. c. chin. concentr. ℥iv. ℈. ejusd. ℈iv. Mixt. simpl. c. camph. ℥j. syr. diacod. ℥ß. M.d.s. Alle 4. St. 3. L. voll. Loco dolenti sequens Ungt. R. Ungt. alth. ℥j. Camphor. ℥j. m. illini, & plantis pedum epithema ex sem. sinap. ferment. panis & aceto vini confectum imponi, jussi. Delirii cessabant, & somnus reficiens usque ad horam viij. matutinam insequebatur

I. Mart. circa vesperam anxietatibus, tandemque convulsionibus per 2. horas vexabatur: his finitis, ægra apostema dolorificum ruptum esse dixit; iterumque effati veritas comprobata ex pure, quod mox cum clysmate redeunte, paulo antea injecto, decesserat, apparuit. Mixturæ mox dictæ usum repetere consultum duxi.

II. Mart. ardor abdominis, præcipue in loco ulcerato, febris remittens, puris aliqua adhuc excretio.

Ante cubitum dedi:

R. Pulv. c. peruvian. opt. ℥ß. sulph. ℔ii aurat. gr. jß. Camphor. gr. ß gumm. arabic. gr v. M. f. pulv. d. in ßplo ad ch. dist. S. Alle 3. St. 1. zu geben. Clysmata, hodie bis applicata, erant ex decocto hordei & melle. Nox primo, ob dolorem abdominis ingravescentem & febrem intensam, valde inquieta, tunc soporosa.

III. Mart primo mane ardor abdominis multum diminutus erat. Clysma superius repetitum cum pure spisso flavescente atque huic supernatante rediit. Quo facto ægra extra lectum per aliquot horas se continere valebat, ac neque de dolore, neque de febre conquerebatur.

IV.

Digitized by Google

IV. ab hora 3tia matutina usque ad 5tam febris lenis: hac finita, status tolerabilis, præter quod abdomen paulum doluerit; circa vesperam dolor acutissimus loei ulcerati, febris, spasmus, tandem sopor: durante spasmo, cum sede spontanea pus fusco rubellum eliminatum fuit; nox soporosa.

Dedi R. Decoct. c. chinæ ʒiv. Extr. ejusd. ʒj. nitri dep. ʒß. mixt. s. c. C. ℈iv. Syr. papav. alb. ʒß. M. d. s. Alle St. 2. Löffel voll, & clysma: R. Flor. chamomill. v. summ. absinthii āā ʒiij. c. chinæ ʒß. c. c. m. d. in duplo s. zu 2 Clystiren, das eine heut, das andere Morgen früh zu appliciren.

V. tempore matutino dolor tensivus ad lumbos & vertebras dorsi, post prandium febris, quam transpiratio & cessatio doloris insecuta. Repetebantur pulveres die 2. Mart. præscripti cum clysmate hesterno.

VI. sub usu pulverum dictorum status tolerabilis, febris post meridiem lenis, sedes spontaneæ.

D. VII. versus vesperam sensatio duorum apostematum in infimo ventre, nondum vero acuta: pulverum priorum usum continuare suasi.

VIII. febris aucta, apostematum sensatio dolorifica, tensiva, ut pedi sinistro insistere non valeret.

IX. febris, dolor ut heri. Ad vesperam ruptio apostematis superioris.

X. status ut heri, præter quod febris auctior & spasmus adfuerit, ac apostema inferius quoque ruptum sit: quo facto & dolor ad umbilicum cessavit & facultas ambulandi rediit.

XI. status placatus.

XII. primo mane, febris, spasmus, anxietates præcordiorum, vomituritiones & vomitus cruentus. Cruoris ejecti erant circiter ℔ij. quare venæsectionem in brachio largam instituere curavi, & mixturam seq. dedi. R. Aq. chærefol. ʒij. menth. pip. Tr. rhab. aquos. āā ʒj. ♏. Mindereri ʒß syr. diacod. ʒß. m. d. s. Alle St. 2. L. v. Circa vesperam vomituri-

tiones

Digitized by Google

tiones redibant & ipse vomitus muci tenacissimi copiosi, absque vero cruore, insequebatur.

Versus noctem clysma ex chamomilla &c. & mixtura sequens propinata. R. Aq. cerasor. ℥iij. nitr. dep. ʒß. spec. diair. s. ʒj. mixt. s. ʒj. syr. papav. rh. ℥ß. D. S. Auf. mal zu nehmen.

Nox erat tranqnilla.

XIII. status tolerabilis, febris lenis, sensatio autem iterum duorum apostematum nondum quidem acuta. Pulveres duo chinati restitantes per diem usurpati sunt, in noctem nihil ordinavi.

XIV. Nox quieta, mane pectoris dolor quidam tensivus, obtusus. Ante meridiem ruptio binorum apostematum, excretio per anum multi puris cocti, cum coagulo ex pure & sanguine; postea cessatio omnis doloris.

Ordinavi clysma ex chamomillæ decocto cum melle, & sequentia interne usurpanda:

R. Flor. verbasci, Cort. Cascarill āā ℥ß. c. m, d. s. Species zum Thee. R. ☿r dulc. ♀. ♁ii aurat. āā ℈j. Extr. rhab. ℈ij. Extr. c. chin. ℈iv. m. f. pil. nr. 120. delun. D. S. Morg. u. Nachts. 8-10. Stück z. n. u. allemal 2. Schaalen Thee nachzutrinken.

XV. Excretio sanguinis congrumati, pauca quidem quantitate, nox insomnis.

XVI. Tensio & pressio pectoris, verum absque anxietate. Sedes quotidie spontaneæ.

XVII. Status placatus. Ambulatio tempestate serena calida in vineam; ad vesperam apparitio menstruorum; usum pilularum nunc interdixi, infusum vero melissæ suasi.

XVIII. Fluxus menstrui moderati continuatio, dolor premens in pectore.

XIX. Ejusdem fluxus cessatio, dolor acutus & pulsans in sinistro latere pectoris.

XX. XXI. omnia ut heri.

Digitized by Google

IV. ab hora 3tia matutina usque ad 5tam febris lenis: hac finita, status tolerabilis, præter quod abdomen paulum doluerit; circa vesperam dolor acutissimus loei ulcerati, febris, spasmus, tandem sopor: durante spasmo, cum sede spontanea pus fusco rubellum eliminatum fuit; nox soporosa.

Dedi R. Decoct. c. chinæ ʒiv. Extr. ejusd. ʒj. nitri dep. ʒß. mixt. f. c. C. ℈iv. Syr. papav. alb. ʒß. M. d. f. Alle St. 2. Löffel voll, & clysma: R. Flor. chamomill. v. summ. absinthii āā ʒiij. c. chinæ ʒß. c. c. m. d. in duplo f. zu 2 Clystiren, das eine heut, das andere Morgen früh zu appliciren.

V. tempore matutino dolor tensivus ad lumbos & vertebras dorsi, post prandium febris, quam transpiratio & cessatio doloris insecuta. Repetebantur pulveres die 2. Mart. præscripti cum clysmate hesterno.

VI. sub usu pulverum dictorum status tolerabilis, febris post meridiem lenis, sedes spontaneæ.

D. VII. versus vesperam sensatio duorum apostematum in infimo ventre, nondum vero acuta: pulverum priorum usum continuare suasi.

VIII. febris aucta, apostematum sensatio dolorifica, tensiva, ut pedi sinistro insistere non valeret.

IX. febris, dolor ut heri. Ad vesperam ruptio apostematis superioris.

X. status ut heri, præter quod febris auctior & spasmus adfuerit, ac apostema inferius quoque ruptum sit: quo facto & dolor ad umbilicum cessavit & facultas ambulandi rediit.

XI. status placatus.

XII. primo mane, febris, spasmus, anxietates præcordiorum, vomituritiones & vomitus cruentus Cruoris ejecti erant circiter ℔ij. quare venæsectionem in brachio largam instituere curavi, & mixturam seq. dedi. R. Aq. chærefol. ʒij. menth. pip. Tr. rhab. aquos. āā ʒj. ♏. Mindereri ʒß syr. diacod. ʒß. m. d. f. Alle St. 2. L. v. Circa vesperam vomituri-

tiones

Digitized by Google

tiones redibant & ipse vomitus muci tenacissimi copiosi, absque vero cruore, insequebatur.

Versus noctem clysma ex chamomilla &c. & mixtura sequens propinata. R. Aq. cerasor. ℥iij. nitr. dep. ℥ß. spec. diair. s. ℥j. mixt. s. ℥j. syr. papav. rh. ℥ß. D. S. Auf. mal zu nehmen.

Nox erat tranquilla.

XIII. status tolerabilis, febris lenis, sensatio autem iterum duorum apostematum nondum quidem acuta. Pulveres duo chinati restitantes per diem usurpati sunt, in noctem nihil ordinavi.

XIV. Nox quieta, mane pectoris dolor quidam tensivus, obtusus. Ante meridiem ruptio binorum apostematum, excretio per anum multi puris cocti, cum coagulo ex pure & sanguine; postea cessatio omnis doloris.

Ordinavi clysma ex chamomillæ decocto cum melle, & sequentia interne usurpanda:

R. Flor. verbasci, Cort. Cascarill āā ℥ß. c. m. d. s. Species zum Thee. R. ℔r dulc. ♃. ʒii aurat. āā ℈j. Extr. rhab. ℈ij. Extr. c. chin. ℈iv. m. f. pil. nr. 120. delun. D. S. Morg. u. Nachts. 8-10. Stück z. n. u. allemal 2. Schaalen Thee nachzutrinken.

XV. Excretio sanguinis congrumati, pauca quidem quantitate, nox insomnis.

XVI. Tensio & pressio pectoris, verum absque anxietate. Sedes quotidie spontaneæ.

XVII. Status placatus. Ambulatio tempestate serena calida in vineam; ad vesperam apparitio menstruorum; usum pilularum nunc interdixi, infusum vero melissæ suasi.

XVIII. Fluxus menstrui moderati continuatio, dolor premens in pectore.

XIX. Ejusdem fluxus cessatio, dolor acutus & pulsans in sinistro latere pectoris.

XX. XXI. omnia ut heri.

Digitized by Google

XXII. Post ambulationem in campum, ex tussicula levi rejectio puris cum sanguine, spasmus in pedibus & febris. Ordinavi:

R. Cort. peruvian. ℈j. G. arab, ℈ß. extr. cascarill. gr. v. m. d. in 8plo. f. Täglich 4. Doses zu nehmen.

XXIII. Ambulatio tempore meridiano, febris, iterumque ejectio puris cum sanguine remixti, dolor ad pectus, ut ne brachium absque exacerbatione doloris movere potuisset.

XXIV. usque ad XXIX. dolor ardens & denique pulsans ad pectus.

XXX. Excretio puris cum sanguine congrumato per vomitum.

XXXI. Remissio doloris urentis, status tolerabilis.

1. April. dolor tantum obtusus in pectore.

Ordinavi potiunculam ex Hb. chærefolii rec. Mj. & seri lactis ℔j paratam, quovis mane hauriendam, deinde ambulandum, & quotidie sequentis pulveris tres doses devorandas: R. Pulv. c. chin. opt. ℈j. Tart. tartarisat. ℈ß. lim. ♂is alcoh. extr. c. cascarill. āā gr. v. M. d. in 12plo.

IV. narravit mihi virgo ad pectus nunc se bene habere, quotidie vero a potiuncula ter vel quinquies laxari, post ambulationem fame vehementi vexari, & heri multum muci viscidi, ova piscium referentis, & postea etiam lumbricos 4. crassitie digiti eliminavisse.

V. VI. Status tolerabilis.

VII. Animus morosus, caput gravatum, abdomen tumidum. Secessio lumbricorum teretium, ultra xxx. Dedi: R. ♃ c. peruvian. sem. cynæ āā gr. xv. vitrioli martis gr. j. M. d. in 8plo f. Pulver, davon Nachm. um 4. Uhr u. Nachts vor schlaffengehen 1. zu nehmen. R. MP. balsam. Stahl. ℈j. salis aperitiv. Frid. ℥ij. anim. rhei ʒj. Aq. tanacet. ℥ij. syr. alth. ℥ß. M. d. f. Morgens um 7. u. nach befinden auch um 10. Uhr 2. Löfelvoll, u. die Körbelbrüh darauf zu trinken.

VIII.

Digitized by Google

VIII. IX. Seceſſio lumbricorum cum multa materie verminoſa per inferiora, & duorum denique lumbricorum craſſorum per os.

X. Salis mirabilis ℥vj. una vice ſumendas, ac XI. pilulas ſequentes ordinavi.

℞. Gumm. ammoniac. galban. as. fœtid. āā ℈ij. Extr. abſinth. rhei āā ℥j, Lim. ♂is alcohol. ℥ij. M f. pil. pond. gr. ij. delun. D S. Morgens und Nachts 10. zu nehmen, und die Körbelbrüh nachzutrinken.

Sub uſu pilularum, quæ alvum quotidie bis vel ter duxerunt, ſtatus benignus.

XIII. Menſes absque moleſtia ingruentes, ceſſabant die XIV. die XV. recurrebant quidem, ſed cum ſpasmo.

Sanguis erat polypoſus, ater, congrumatus. Fluxu d. XVI. ceſſante, dolor circa pectus & anxietates graviſſimæ. Ambulatione in campum moderare conati ſumus anxietates, ſed fruſtra: tempore pomeridiano vomitus ſanguinis ad ℔j menſuram inſecutus eſt, dolor tamen tenſivus circa pectus non deſiit: ante cubitum ergo venæſectionem in pede inſtituendam curavi ad ℥vj. nox erat placida; primo vero mane ex tuſſicula levi ſputum cruentum.

XVII. dedi Iulepum acidum ex Syr. berber. Violar. cum ℈ vitrioli, & pulveres ex nitr. dep. ſpec. diajr. f. āā gr. xv. extr. cascarill. gr. v. m. d. in duplo. Ab hoc tempore usque ad xxviij. diem ſub uſu pilularum ſupra memoratarum permulti deceſſere lumbrici, quorum quidam longitudine 2/3 cubiti æquabant.

Pilularum nunc etiam pertæſa virgo, ut formulam mutarem a me petiit.

Aprilis igitur xxviii. præſcripſi: ℞. Extr. rhei ℥i. aloës aquoſi, abſinth. g. galban. el. āā ℈i. m. ſolv. in Aq. meliſſ. ℥iij. add. ſyr. c. aurant. Tr. ♂is cyd. āā ℥ß. M. d. f. M. und Nachm. iedesmal 2. Löffel voll zu nehmen.

XXX Virgo ipſa mihi mentionem fecit, ſe tantum hodie ultra 60. lumbricos & per ultimos 8. dies ſummatim ad 350.

Digitized by Google

eorundem excreviſſe, ſub uſu elixirii quotidie 3-4. ſedes mucoſas vermibus conglobatis intermixtas habuiſſe, attamen, quod ipſi magno fuiſſet incommodo, verſus noctem anxietatibus & pavoribus ita obnoxiam fuiſſe, ut noctes interea habuerit plurimum inſomnes & inquietas.

D. II. Maji iterumque igitur formulam mutare & martialia, quæ anxietatum fortaſſis cauſa fuere, omittere, ac ſequentem mixturam exhibere conſultum duxi: R. Sem. Cynæ levant ℥vj. r. rhei el. ℥ij. coq. in ſ. q Aq. font. ad rem. col. ℥vj. add. Tart. tartariſat. ʒß. extr. abſinth. ʒj. ſyr. fl. perſic. ℥j. M. d. ſ. Morgens, Nachm. und Nachts 2. Löffel voll, & hæc mixtura permultum muci verminoſi, & tridui ſpatio ultra 130. lumbricos teretes exturbavit. Verſus noctem quidem anxietates quotidie recurrerunt, ſed multo mitiores.

D. VIII. Maij ſequentia dedi:

R. Sem. Cynæ lev. ℥vj. coq. in Aq. font. ad rem. col. ℥v. add. Tart. tartariſat. ʒß. MP. balſ. St. ʒß. ſyr. cort. aurant. ℥vj. M. d. ſ. Morgens und Nachts 3. Löffel voll.

R. Aq. menth. pip. ℥iiiß. Tr. ♂is cyd Eſſ.[1] c. chin. āā ʒiij. Liq. an. H. ʒß. ſyr. cort. aurant. ʒß. M. d. ſ. Stärkende Mixtur, Vormittags um 10. und Abends um 4 Uhr 2. Löffel voll. Effectus in lumbricos ſicut a priori mixtura, &, poſt deceſſus plurium lumbricorum, ſtatus melior per aliquot dies. Ex his concludi vermium ſobolem tandem nunc exſtirpatam & tempus opportunum eſſe inteſtina roborandi.

XV. itaque dedi: R. ☥ cort. peruvian. ʒß. rhab. or. cinnamom. ac. āā ʒj. Tart. vitriolat. T. Lim. martis. alcoh āā. ʒij. ſacch. alb. ʒj. Ol. menth pip. gt. vj. M. S. Morgens, Nachm. und Nachts jedesmal 3. Meſſer Spitzen zu nehmen.

Verum enim vero longe alia dies poſtera indicavit; anxietates maximæ, ſpasmus pectoris, febris cum delirio inopinato ſubveniebant. Clysma igitur ac potiunculam ſequentem præcepi uſurpanda: R. Aq. ceraſor. n. ℥iij. ſpec. diair. ſ. ℥ij. nitr.

Digitized by Google

nitr. dep. ℈j. extr. cascarill. gr. vj. Liq. anod. H. ℥ß. Syr. ac. citr. ℥iij. M d. s. Auf 2. mal.

XVII. Omnia iterum meliora, præter dolorem gravativum in ventriculo.

XVIII. Lumbricorum 5. per vomitum ejectio.

XIX. Balneum in fluvio, tempestate serena calida, & eruptio 38. lumbricorum per inferiora.

XX. Repetitio balnei, iterumque emigratio plurium lumbricorum.

XXI. XXII. ad vesperam febris lenis cum anxietate,

XXIII. Spasmus convulsivus.

XXIV. denuo præscripsi: R. Pulv. s. cynæ lev. ℥ij. rad. ialapp. ℈ij. gentian. r. gr. viij. squill. ppt. vitrioli mart. āā gr. iv. Conserv. rosar. p. ℥ij. syr. fl. persic. q. s. m. f. bol. nr. iv. consp. sacch. a. s. Morgens u. Nachts u. nach Befinden auch um Vesper-Zeit 1. Bissen zu nehmen.

XXV. Post sumptos tres bolos nulla sedes, anxietates vero maximæ & febris cum delirio. Suasi, ut clysma applicaretur, sed idem symptoma, quod jam supra indicavi, iterum evenit. Syringa enim aqua tepida, cui sal culinare immixtum erat, repleta, absque embolo cito citius evacuabatur, ex quo vomituritione levi salsus liquor omnis per os rediit. Nox erat placida.

XXVI. Mane dedi: R. Aq. tanacet. ℥iß. Sal. mirab. Gl. ℥ij. MP. balsf. St. ℈ß. Ess. sedat. Gm. Liq. an. Hoffm. āā gt. x. syr. cort. aurant. ℥ij. M. Per hoc effectum est, ut tempore antemeridiano 34. per os, & ultra 50. per anum decesserint lumbrici. Ante cubitum bolum laxantem atque anthelminticum, qui restitit, devorare & insequenti mane potiunculam ultimam iterum sumere suasi, atque iterum 60. circiter eruperunt lumbrici.

XXVIII. Repetebantur boli. Lumbricorum vero nulla excretio.

Digitized by Google

XXIX. Sub eodem usu 10. lumbrici per os prodierunt. Ante decessum eorum multum de nisu ad vomitum, dolore in ventriculo, frequenti oscitatione conquesta est ægra. Ante noctem præscripsi denuo: R. Sem. Cynæ ℥iij. g. as. fœtid. extr. panchym. Croll. absinth. āā ℈ij. M. f. c. syr. fl. persic. q. s. bol. nr. vj. d. s. Morgens u. Nachts 1. Bissen zu nehmen.

XXX. duobus bolis deglutitis cum sedibus vii. plus quam 30 eliminati sunt vermes.

XXXI. Emigratio 50. lumbricorum in balneo fluviatili.

I. Iun. versus noctem spasmus lenis.

II. Iun. Accessus mensium & continuatio eorundem usque ad VI. ejusd. hisce 5. diebus abstinere a medicamentis suasi.

VII. Dies tolerabilis.

VIII. Interdiu status ut heri, versus noctem, spasmus immanis præcordiorum & convulsiones atrocissimæ corpus horsum vorsum ac in altum jactitantes, in abdomine mox cavum, mox protuberantiam pugnæ magnitudinis mira vi elastica causantes, ac per 2. fere horas continuantes. His finitis, sitis intensa, sed impotentia, ob spasmum pharyngis, per totam noctem ne guttulam aquæ deglutiendi.

Convulsionibus cessantibus, sequens Clysma applicandum suasi. R. Flor. Chamomill. Hb. absinthii āā ℥ß. coq. in Aq. font. q. s. ad rem. ℔j. add. g. as. fœtid. c. q. s. vitell. ov. sol. ℈ij. D. S. zum Clystir.

IX. Hora 5. matutina sequentem sumsit potiunculam: R. Aq. tanacet. ℥iß. MP. balsf. St. gr. xij. g. as. fœt. gr. vj. Sal. mirab. Gl. ℥j. Ess. sedat. Gm. gt. x. syr. cort. aurant. ℥ij M. d. s. Auf 1. mal. Nec vero sedes, neque lumbrici sequebantur. Ante cubitum ordinavi:

R. Pulv. sem. Cynæ ℥v. g. as. fœt. extr. absinthii āā ℥j. extr. panchymag. Cr. gr. L. Vitriol. martis gr. x. M. f. c. syr. fl. persic. bol. nr. 8. consp. pulv. sacchar. s. Morg. und Nachts 1 Bissen zu nehmen. R. Aq. tanacet. menth. pip. conc. laxat. Vienn. āā ℥ij. | Oxymell. squill. ℥j. Ess. sedat. Liq. an. H. āā

Digitized by Google

aa 3ß. Sal. mirab. Gl. 3iij. M. d. s. Eröfnend und Krampfwehrende Mixtur, Morgens 1. Stund nach dem Bissen und nach Befinden auch des Nachmittags 2 - 3. Löffel voll zu nehmen.

Bolo primo ante cubitum vix deglutito, 8. majores per os prodiere lumbrici.

X. Eadem via ac magno cum cruciatu 35. & per alvum cum magna copia muci viscosissimi ultra 250. decesserunt.

XI. Nausea, anxietates, vertigo usque ad meridiem, vermium vero nulla secessio, quamvis alvus octies ducta sit. Post meridiem vomituritiones cruciantes, ac, hausti 3bus cochlearibus superioris mixturæ, largissimus ipse vomitus muci viscosissimi pond. ℔ij. circiter æquantis.

XII. XIII. XIV. Dejectiones largæ muci viscidi verminosi.

XV. Febris cum delirio, spasmis comitata.

XVI. Eadem symptomata; præscripsi ergo:

R. Cort. peruvian. opt. alcoh. ℈ij. vitrioli ♂is gr. j. M. d. in 6plo. ad ch. dist. s. Heute noch 2. und Morgen die übrige 4. Doses zu nehmen.

Ab hoc tempore usque ad 27. Iun. hisce pulveribus & bis balneo in fluvio usurpatis, & animi & corporis vires augeri videbantur, febre, si levem ex panico terrore ortam excepe-ris, & spasmo, per xij dies penitus cessantibus.

XXVII. Hora undecima nocturna spasmus convulsivus.

XXVIII. Appetitus prostratus, lassitudo membrorum, morosis.

XXIX. Idem status Quoniam ergo ex symptomatibus novam forsan progeniem lumbricorum adesse suspicabar, sequentem exhibui potiunculam.

R. Helminthochort. 3iij coq. c Aq. font. q. s. ad rem. col. ℥iv add. MP. balsf St. gr. xij. Tart. Tartarisat. ℥ß Oxymell. squill. syr. fl. persic. aa ℥ß. M. d. ad vitr. s. Morgens und Abends den 3ten Theil.

XXX Potiuncula ante meridiem alvum ter duxit, & lumbricum digiti crassitie per vomitum eliminavit. Post prandium moro-

Digitized by Google

morosis, vertigo & tandem spasmus convulsivus atrociſſimus, dolorque tensivus circa pectus. Ne igitur hæmoptysis vel vomitus recurreret cruentus, id quod, ob menses proxime instantes, reformidare fas erat, quamprimum spasmus remisit, venæsectionem instituere curavi. Aegra nunc iterum mentis compos facta, narravit, se ante & durante spasmo persensisse, animalculum quoddam ex ventriculo in fauces ascendisse, ibique dolorem intolerabilem morsu & ictibus excitasse; nox erat placida.

I. Iul. Menstrua absque spasmo ingruebant. Post esum cancrorum fluviatilium ejectio lumbricorum 8. per vomitum, &plurium per sedes.

II. III. Mensium parcus fluxus & IV. cessatio ejusdem.

V. VI. Appetitus prostratus, morosis, ante cubitum febris & dolor ardens in regione scrobiculi cordis.

Ordinavi: R. Pulv. s. Cynæ ʒv. g. as. fœtid, extract. valerianæ ♆ rhabarb. āā ʒiß m. f. c. syr. fl. persic. q. s. bol. nr. IX. D. s. Morgens, Nachm. und Nachts 1. Bissen zu nehmen.

Prima jam dosis lumbricos ita turbavit, ut dolorem punctorium in ventriculo & pharynge, nec non spasmum convulsivum excitarent. Cum præter hæc nisum ad vomitum animadvertissem, lumbricos in ventriculo moraturos per vomitum exturbare animus fuit. Dedi itaque Tart. emetici gr. ij. in Aq. fl. acaciar. ʒiij. sol. per vices. Verum effectus consilio non respondebat: vix enim 2. cochlearia sumpta fuere, cum ægra bestias illico intestina repetiisse asseveraret, quo facto & spasmus convulsivus & nisus ad vomitum protinus cessabant, ac quod mirabar, nec unus vomitus, potiunculam penitus sumptam, sequebatur.

VII. Plures lumbrici, omnes mortui per alvum secesserunt, pari modo insequente die eorundem ultra 30. in balneo fluviatili.

IX. X. XI. Quotidie 15. ad 25. excernebantur.

XII.

Digitized by Google

XII. Cum curru iter feciſſet virgo, tempore antemeridiano 3. glomi ex lumbricis meris contortuplicatis conſtantes per alvum excreti ſunt, quos pomeridiano tempore ultra 50. & cum domi iterum adveniſſet permulti non numerati ſecuti ſunt.

XIII. Exhibui pil. R. Extr. catholic. g. arabic. trit. gr. viij. ℞r. dulc. gr. iij. Tart. emet. gr. i. m. f. pil. nr. x. D. S. Auf 1. mal.

Effectus erat enormis; inſequebantur plures vomitus & 22. ſedes vermibus mixtæ.

XIV. præſcripſi: R. Sem. Cynæ ℥iij. coq. in Aq. font. q. ſ. ad rem. col. ℥iij. add. extr. valerian. liq. anod. Hoffm. āā ℥ß. ſyr. fl. perſic. ℥iii. m. d. ſ. Auf 2. mal.

XV. Dimidiam partem pilularum ſuperius deſcriptarum deglutivit; atque & hæc refracta doſis multos vomitus & ſedes cum diriſſimis ſpasmis excitavit.

XVI. XVII. alvus obſtructa, febris & ſpasmus lenis. Dedi itaque: R. Aq. tanacet. ℥iv. MP. balſ. St. ℈j. extr. valerian. ℈ij. Sal. mirab. Gl. ℥iij. Eſſ. ſedat. Gm. ℥ß. ſyr. fl. perſic. ℥ß. M. d. ſ. Täglich 2-3. mal 3. L. v. Eodem & ſequenti die uſum mixturæ alvus iterum laxa & eruptio multorum lumbricorum ſequebatur.

XIX. iter 3. milliarium curru faciens, bene ſe habuit, quamvis plures quam 50. lumbrici ſeceſſiſſent.

XX. XXI. XXII. quotidie eruptio ſatis numeroſa lumbricorum, verſus noctem febris lenis, absque ſpasmo.

XXIII. iterum dedi: R. Sem. Cynæ ℥ß. coq. in Aq. font. q. ſ. ad rem. col. ℥iv. add. Extr. valerian. ℈ij. MP. balſ. St. ℈j. Oxym. ſquill. ſyr. fl. perſic. āā ℥ß. M. S. die eine Hælfte Morgen, die andere Uebermorgen zu nehmen.

R. Pulv. cort. chin. ℥ß. vitrioli martis gr. iß m. f. p. d. in 4plo ad ch. diſt. S. Nachm. um 3. und Nachts um 9, Uhr 1. zu nehmen.

XXIV. XXV. ſtatus tolerabilis, lumbricorum cum ſedibus multus ſeceſſus,

Digitized by Google

XXVI. palpitatio cordis, anxietates, ſpasmus & ſputum ſanguinis floridi ad ℥iv. Dedi:

R. Aq. matricariæ ℥iv. Sal. polychreſt. S. Elix. balſ. t. H. āā ʒij. Elix. acid. Hall. ♃j. extr. Hyoſciam. gr. iiij. ſyr. cort. aurant. ʒß. M. f. Alle Stund 2. L. v.

Mixturæ ceſſerunt omnia dicta ſymptomata.

XXVII. ordinavi: R. Pulv. Sem. Cynæ ʒj. muſc. corall. ʒiij. æthiop. min. ʒj. ſyr. liquirit. ℥iij. Aq. Cinnam. vin. q. ſ. m. d. ſ. Morgens um 7. Nachm. um 3. und Nachts vor ſchlaffengehen, jedesmal 1. Caſtanien groſs zu nehmen.

XXVIII. XXIX. alvus adſtricta, ſpasmi, lumbricorum nullus receſſus. Bis itaque clysmata applicarentur, & potiuncula laxativa exhiberetur, neceſſe fuit.

XXX. Menſtruorum acceſſus absque ſpasmo, & continuatio eorum usque d. II. Auguſti, ſepoſitis per 4duum omnibus medicamentis.

III. IV. Electuarium reſtitans per vices ſumſit.

V. Potiunculam ſequentem dedi: R. Extr. panchym. Croll. g. arab. trit. gr. vij. Sal. mirab. Gl. ʒiß. Aq. laxat. V. menth. pip. āā ʒvj. M. S. Eröfnendes Tränklein auf einmal. Potiuncula decies alvum duxit, & multum muci cum vermibus eliminavit.

VI. VII. VIII. Status interdiu tolerabilis, ante cubitum vero ſpasmus lenis.

IX. Pilulas ſequentes exhibui:

R. Sulph. ♁ii aurat. Mercur. dulc. āā gr. xv. extr. valerian. ʒiß. M. f. pil. pond. gr. ij. D. S. Morgens und Nachts ʒ. zu nehmen. Priores doſes ſtatum corporis tolerabilem ne minimum mutabant: poſteriores vero ſpasmos immanes excitabant; quos cum a vermium infeſtatione oriundos exiſtimaverim, exhibui die XIVto bolos ſequentes:

R. Pulv. ſem. Cynæ ʒvj. reſin. Ialapp. cum āā nucl. pin. opt. trit. gr. xij. rad. ſquill. ppt. gr. vj. Tart. vitriolat. æthiop. min. āā ʒj. Conſerv. roſ. ʒiij. Syr. fl. perſic. q. ſ. m. f. bol. nr. vj. conſp. ♁ ſacch. D. S. Morgens und Nachts 1. zu nehmen.

Digitized by Google

Binæ

Binæ priores doses multum muci viscidi per vomitum exturbarunt, & alvum sæpius moverunt. Reliquæ paucas quidem sedes excitarunt, verum tantam vim in vermes exseruerunt, ut eorum plures quam 200. triduo sint exturbati.

XX. Bolos repetendos curavi, & quoniam animadverteram, dum curru veheretur virgo, lumbricorum decessum multo largiorem esse; vectionem post sumptos bolos per aliquot dies instituendam suasi. Contigit etiam, ut quotidie magna & vix credibilis copia decesserit.

XXVI. Menstruorum invasio, dolor premens in pectore, spasmus, abdomen inflatum. Ordinavi:

R. Tart. tartarisat. 3iß. borac. ven. 3ß. extr. cascarill. ℈ß. Liq. an. H. ℈ij. syr. croci ʒß. anim. rhab. ʒj. Aq. matricar. ʒiij. M. S. täglich 2 - 3 mal 3. L. voll.

XXVIII. Menstruorum cessatio & vomitus cruentus pond. circiter libræ unius, dolor pectoris auctior, anxietas, morosis, febris.

XXIX. XXX. XXXI. Eadem symptomata. Iterum dedi: R. Sem. Cynæ 3vj. coq. in Aq. font. q. s. ad rem. col. ʒvj. add. ☿ Sem. Cynæ alcohol. 3ij. Tart. tartarisat. 3iß. MP. balsf. Stahl. 3ß. Liq. an. H. 3j. syr. fl. persic. ʒj. M. S. täglich 2 - 3 mal 3. Löffel voll.

I. II. Sept. eadem symptomata & vermium nulla excretio.

III. denuo præscripsi: R. ♃. ♁ii aurat. ☾rii dulc. r. p. āā ℈j. Camphor. gr. vj. extr. rhab. centaur. min. āā ℈ij. m. f. pil. nr. 60. consp. sem. lycop. S. Morgens und Nachts 6. Stück zu nehmen.

Pilularum usum, ni quid obstet, per quoddam tempus continuare animus est. Quoad enim opinionem & sensum ipsius ægræ vel pauci, vel nulli superstunt in corpore lumbrici. Atque verisimile id videtur, cum ultima, alias tam efficax, mixtura anthelmintica nec unum exturbaverit lumbricum. Restitabit vero sine dubio vermium seminium, mox iterum proliferum, & mucus viscidus, novæ generationi admodum opportunus, qui venas quascunque, præprimis abdominales obstrue-

Digitized by Google

XXVI. palpitatio cordis, anxietates, ſpasmus & ſputum ſanguinis floridi ad ℥iv. Dedi:

R. Aq. matricariæ ℥iv. Sal. polychreſt. S. Elix. balſ. t. H. āā ʒij. Elix. acid. Hall. ♈j. extr. Hyoſciam. gr. iiij. ſyr. cort. aurant. ʒß. M. f. Alle Stund 2. L. v.

Mixturæ ceſſerunt omnia dicta ſymptomata.

XXVII. ordinavi: R. Pulv. Sem. Cynæ ʒj. muſc. corall. ʒiij. æthiop. min. ʒj. ſyr. liquirit. ℥iij. Aq. Cinnam. vin. q. ſ. m. d. ſ. Morgens um 7. Nachm. um 3. und Nachts vor ſchlaffengehen, jedesmal 1. Caſtanien groſs zu nehmen.

XXVIII. XXIX. alvus adſtricta, ſpasmi, lumbricorum nullus receſſus. Bis itaque clysmata applicarentur, & potiuncula laxativa exhiberetur, neceſſe fuit.

XXX. Menſtruorum acceſſus absque ſpasmo, & continuatio eorum usque d. II. Auguſti, ſepoſitis per 4duum omnibus medicamentis.

III. IV. Electuarium reſtitans per vices ſumſit.

V. Potiunculam ſequentem dedi: R. Extr. panchym. Croll. g. arab. trit. gr. vij. Sal. mirab. Gl. ʒiß. Aq. laxat. V. menth. pip. āā ʒvj. M. S. Eröfnendes Tränklein auf einmal. Potiuncula decies alvum duxit, & multum muci cum vermibus eliminavit.

VI. VII. VIII. Status interdiu tolerabilis, ante cubitum vero ſpasmus lenis.

IX. Pilulas ſequentes exhibui:

R. Sulph. ♃ii aurat. Mercur. dulc. āā gr. xv. extr. valerian. ʒiß. M. f. pil. pond. gr. ij. D. S. Morgens und Nachts 5. zu nehmen. Priores doſes ſtatum corporis tolerabilem ne minimum mutabant: poſteriores vero ſpasmos immanes excitabant; quos cum a vermium infeſtatione oriundos exiſtimaverim, exhibui die XIVto bolos ſequentes:

R. Pulv. ſem. Cynæ ʒvj. reſin. Ialapp. cum āā nucl. pin. opt. trit. gr. xij. rad. ſquill. ppt. gr. vj. Tart. vitriolat. æthiop. min. āā ʒj. Conſerv. roſ. ʒiij. Syr. fl. perſic. q. ſ. m. f. bol. nr. vj. conſp. ♃ ſacch. D. S. Morgens und Nachts 1. zu nehmen.

Digitized by Google

Binæ

Binæ priores doses multum muci viscidi per vomitum exturbarunt, & alvum sæpius moverunt. Reliquæ paucas quidem sedes excitarunt, verum tantam vim in vermes exseruerunt, ut eorum plures quam 200. triduo sint exturbati.

XX. Bolos repetendos curavi, & quoniam animadverteram, dum curru veheretur virgo, lumbricorum decessum multo largiorem esse; vectionem post sumptos bolos per aliquot dies instituendam suasi. Contigit etiam, ut quotidie magna & vix credibilis copia decesserit.

XXVI. Menstruorum invasio, dolor premens in pectore, spasmus, abdomen inflatum. Ordinavi:

R. Tart. tartarisat. ʒiß. borac. ven. ʒß. extr. cascarill. ℈ß. Liq. an. H. ℈ij. syr. croci ℥ß. anim. rhab. ℥j. Aq. matricar. ℥iij. M. S. täglich 2-3 mal 3. L. voll.

XXVIII. Menstruorum cessatio & vomitus cruentus pond. circiter libræ unius, dolor pectoris auctior, anxietas, morosis, febris.

XXIX. XXX. XXXI. Eadem symptomata. Iterum dedi: R. Sem. Cynæ ʒvj. coq. in Aq. font. q. s. ad rem. col. ℥vj. add. ♁ Sem. Cynæ alcohol. ʒij. Tart. tartarisat. ʒiß. MP. bals. Stahl. ʒß. Liq. an. H. ʒj. syr. fl. persic. ℥j. M. S. täglich 2-3 mal 3. Löffel voll.

I. II. Sept. eadem symptomata & vermium nulla excretio.

III. denuo præscripsi: R. ♀. ♁ii aurat. ☿rii dulc. r. p. āā ℈j. Camphor. gr. vj. extr. rhab. centaur. min. āā ℈ij. m. f. pil. nr. 60. consp. sem. lycop. S. Morgens und Nachts 6. Stück zu nehmen.

Pilularum usum, ni quid obstet, per quoddam tempus continuare animus est. Quoad enim opinionem & sensum ipsius ægræ vel pauci, vel nulli supersunt in corpore lumbrici. Atque verisimile id videtur, cum ultima, alias tam efficax, mixtura anthelmintica nec unum exturbaverit lumbricum. Restitabit vero sine dubio vermium seminium, mox iterum proliferum, & mucus viscidus, novæ generationi admodum opportunus, qui venas quascunque, præprimis abdominales obstruere

Digitized by Google

re, doloris pectoris, anxietatum & variorum symptomatum causa esse potest.

Quid effecturæ sint pilulæ, & an consilium voto sit responsurum, in posterum indicabo. Malui enim historiam morbi adeo singularis huc usque observati, septimo huic Acad. Nat. Cur. Tomo inserere, quam illam utcunque absolutam sequenti reservare.

Eruditorum orbis ex observatione, summa fide tradita, forsan varia hauriet, quæ Helminthologiæ lucem afferre possunt. Eidem & indolem & causam morbi ulterius investigandam & penetrandam obsequiose relinquo. Pauca tamen sunt, quæ addam:

Virginis diuturnam corporis aflictionem, Hysteriam esse, variorum & magni nominis Medicorum consensus fuit. Quidam illorum vermibus quidem præcipuam tribuit culpam, quamvis Hysteriam simul indicaverat: verum fortissimis anthelminticis, per longum tempus adhibitis, nec unum fugavit lumbricum.

Mihi ipsi symptomata primum observanti ea pariter non nisi hysterica videbantur, usque dum memoratis medicamentis incidentibus fortiterque resolventibus, quibus infarctus venarum abdominalium tollere animus fuit, mucus vere glutinosus, quo forsan obducta fuit vermium soboles, in intestinis sensim sensimque solutus, & anthelminticis liber aditus ad vermes factus fuerit; quo facto, vermium demum tam enormis excretio! Convulsiones atque spasmos potissimum a vermium infestatione ortos esse, ex symptomatibus luculentissime apparuit.

Neque vero non atrociſſima illa symptomata fieri potuisse, cum tanta copia vermium corpus incoleret, universum canalem intestinorum perpetuo perreperet; mordendo, fugendo, vellicando tunicas & nervos quoscunque obvios afficeret, vel quisquam dubitabit.

Causam illius phænomeni, cum clysmata ore sint reddita, prout perspicue Excell: D. D. Ploucquet animadvertit, itidem

Digitized by Google

dem ſpasmo & quidem partiali, inteſtina modo convellenti, rarius tamen a me obſervato, & ego non poſſum non quoque adſcribere. Quam immortalis de SAUVAGES in Noſologiæ methodicæ Tom. I. pag. 587. & Clariſſimus SAGAR in Syſtem. morborum ſymptom. pag. 346. Hyſteriæ verminoſæ ex unius Celeberrimi atque Colendiſſimi Ac. N. C. Adjuncti D. D. DELII obſervatione *) deſumptam dedere deſcriptionem, ea ex potiori parte cum morbo virginis a me obſervato convenire videtur.

Differt quidem variis ſymptomatibus, forſan vero maxime, gradu majore nervorum ſenſibilitatis, ferociæ ſpasmorum & inveterationis ab illo: attamen forſan & eodem, ſcilicet Hyſteriæ verminoſæ, nomine ſummo jure morbus erit compellandus.

Utinam curatio tam diuturni morbi, primum Medico ordinario abſente a me ſuscepta, poſtea vero illo conſentiente continuata, fine tandem exoptato coronaretur, & ægra integræ ſanitati reſtitueretur.

Vaihinga Onoldum
miſſa d. 29. Septembris 1781.

*) D. D. DELII Amoenit. Med. pag. 341. caſus 3us, vermes malum hyſtericum mentientes.

OBSERVATIO LVI.

Dn. D. IOANNIS CHRISTIANI FRIDERICI SCHERF.

Diſſectio melancholici.

Animus mihi non eſt enarrandæ hiſtoriæ morbi & methodi morbo medendi; ſolummodo quæ in cadavere vidi lecturis communicare volo. Vir quidam hujus oppidi incola & fere quadragenarius, ſtaturæ minoris & gracilioris, victum ſuum

Digitized by Google

merces vectitando mercatorias quærens, multos in dieta committens errores, vino aduſto & maximopere veneri indulgens, ita ut gonorrhoea pluries laborarit (quam ultimo medicaſter quidam e balneatorum numero, per avaritiam vel negligentiam facultatis cujusdam medicæ in Doctorandum creatus, quibusdam guttulis cohibuit, unde glandularum intumeſcentia inguinalium exorta, quæ adhuc duravit). Hic vir lapſum bonorum ſuorum præſentiens, qui cum aliis impedimentis ipſi matrimonium cum puella dudum amata omnino prohibuit, nonnullas per ſeptimanas de ſtupidiori mente & maxima circa præcordia queſtus eſt anxietate. Dein mente abalienari incepit, vix dormivit, non rite & ſemper tardiſſime ad ea, quæ quæſita ſunt, reſpondit. Neque eſcam neque potum popoſcit, alimenta vero præbita avare devoravit; omni fere tempore maſticavit, etſi nil comederit; uno die temulentus, taciturnus per hypocauſtum & totam domum meavit, altero die vero loco ſe non movit, monita nil curavit, interrogatus obmutuit. Paucis ut lectori verbis morbi imaginem ante oculos ponam, in memoriam rogo ut revocet Sauwageſii ſpecies: uno enim die ſymptomata mei ægroti cum deſcriptione melancholiæ attonitæ, altero errabundæ quadrarunt. Vehementiſſimis vomitoriis ex ipecacaonha, ſquilla, gratiola, antimonio, vitrioloque albo, ventriculus minime obtemperavit, inteſtina autem multum brunei & foetidiſſimi ſtercoris dejecerunt, ſed ſine lucis in mente ortu, quid quod? quotidie ſtupidior & inſanior, tandem per laqueum vitam exſtinguere voluit ſuam; inſanaque ſua decreta exſequutus eſſet, niſi ego medicus ægrum viſitaturus, fortuna optima, aſt mihi terroris divite, in momento conſtrictionis laquei adveniens, alta voce & minis deteruiſſem ab autochiria ægrum miſerrimum. Sanationem tentare, ſimul vero inopiæ ægri & cognatorum conſulere debui; acetum igitur dedi concentratum cum floribus hyperici & herba anagallidis, ſanguinis ordinavi miſſiones, pro potu ordinario potionem præbui Muzelianam, &, quum penem cernerem retractum, mixturam tentavi camphoratam Avenbruggeri; poſtea dedi ob glan-

Digitized by Google

glandularum inguinalium duritiem pilulas Hoffmanni majores & alia remedia, sed omnia plane incassum. Quinque per septimanas solummodo meæ curæ permissum ægrum postea cognati agyrtæ cuidam, medelam sympatheticam promittenti, tradiderunt. Aeger autem quotidie pejor, tandem per tres septimanas fere nihil comedendo, aquam, ast rarissime, bibendo, per inediam & morbum emaciatus, placidissime & fere insciis obdormivit cognatis. Rumor de accepto philtro, judicem veneficium pertimescentem commovit, ut cadaver rite secandum patri meo pie colendo, præfecturæ physico, traditum fuerit, sectionem vero ego perfeci & sequentia adnotavi.

Totum corpus extrema consumtum erat macie, abdomen collapsum & musculi intercostales livebant. Aperiens abdomen, neque ullum vestigium videbam panniculi adiposi, peritoneum livebat & putridum erat; omentum usque ad exactissimam cum tela aranearum similitudinem consumtum erat. Ventriculus arctior quam ordinario, omnis autem inflammationis & erosionis expers, & continebat uncias circiter tres spissioris & flavi impuri humoris. Pancreas flaccidum & tenue. Intestina tenuia inania & inflammata, sic & crassa multa monstrabant inflammationis vestigia & parcam quantitatem ejusdem humoris, ut ventriculus continebat. Mesenterium flaccidum, sine omni adipe, ast etiam sine scirrhis. Hepar erat magnum & valde nigrescebat, sine alio autem corruptionis signo, anterior ipsius margo felleis tinctus erat maculis. Vesica fellea erat longa, ampla & felle flavo turgidissima. Lien admodum parvum, magnitudine ovi gallinacei, & corrugatum. Vesica urinaria ampla, sana & urina tenui repleta. Septum transversum ita gangrenosam, vel putredine consumptum, ut minima vi in pultem potuerit conteri.

Recluso thorace, mediastinum observabamus flaccidum & emaciatum. Pulmones erant collapsi, sed absceſſibus & scirrhis non corrupti, lobi sinistri autem margo inferior intime cum pleura cohærebat. Pericardium tenue tantummodo unciam

Digitized by Google

ciam semissem flavi liquoris continebat. Cor erat minimum, siccum, corrugatum, & ipsius auriculæ & ventriculi pallidi, sine concretionibus vel polypis quidem, sed etiam fere sine omni sanguine. Adnotare etiam me oportet, omnes arterias & venas totius corporis ferme exsangues fuisse, ita ut manus sectoris vix rubescerent.

Remota cranii olla, quæ valde cum dura matre cohærebat, oculis se offerebant glandulæ prope sinum falciformem, quæ congeriem quandam magnitudine nummi majoris formabant, duræque & fere scirrhosae erant. Tres cerebri membranæ & sinus falciformis sine vitio erant; sinus longitudinalis, venæ & arteriæ meningis duræ sanguine atro turgescebant. Substantia omnis cerebri erat sana, aut naturali mollior & non collapsa. Ventriculus quilibet repletus erat rubicundo humore. Plexus choroideus sanguine turgescebat, ipsiusque glandulæ duræ & scirrhosae erant, obsessus etiam erat quibusdam hydatidibus aut minoribus. Glandulam pinealem non invenire potui, non ignoro etiam Kerckringum ne vestigium quidem ejusdem glandulæ tetigisse. Cerebellum & spinalis medulla sana & naturalis. Omnes nervi erant sicciores & tenuiores, quam esse debebant.

Invenimus igitur hocce in cadavere multa, quæ a sagacioribus & experientioribus anatomicis in sectionibus hominum melancholicorum reperta sunt: omentum nimirum vitiatum, siccum parvum & exsangue cor, flaccidum & parvum lien, hepatis nigredinem, atro sanguine injectas quasi venas & arterias duræ matris, duritiem & congeriem glandularum Pachioniarum, plexum choroideum tumidum hydatidibus obsessum, ipsiusque glandularum scirrhositatem. Symptomatam & inventorum explicationem eruditioribus & sagacioribus trado.

Ilmenavia Onoldum
missa d. 28. *Decembris* 1781.

Digitized by Google

SUP-

SUPPLEMENTUM

Hiſtoriæ morbi ſpasmodici ſingularis Menſe Sept. 1781. *Vaybinga Onoldum miſſae.*

a

Dn. CHRISTOPHORO FRIDERICO SIGEL.

Virgo per tam longum temporis ſpatium convulſionibus & omni fere ſpasmorum genere exagitata, ab inaudito vermium numero, ut dicam, trium forſan millium liberata, ſub uſu pilularum die tertio Sept. 1781. ordinatarum, per 3. ferme hebdomadas ab illis haud amplius vexata eſt: pectoris vero dolor, prægnens, ardens, punctorius, quotidie in illa ingraveſcebat: pilularum uſum ideo omittere, & venæſectionem inſtituere, neceſſarium duxi. Cum ex larga ſanguinis miſſione auxilium non viderem, propinavi mixturam antiphlogiſticam & aperientem, in irritum vero effectum.

Menſes nunc proxime inſtantes, redeuntibus inprimis ſpasmis, haud levem incuſſere mihi metum: an, præmiſſis balneo & clysmate emolliente, ſequentia ad promovenda menſtrua boni quid præſtarent, periclitari volui, ideo dedi:

R. Gumm. galban. as. fœtid. extr. myrrh, aquoſi āā ℈iv. Extr. valerian. abſinth. āā ʒij. m. f. pil. pond. gr. ij. ſ. M. u. Ab. 10. Stuck zu nehmen.

R. Flor. millefolii ℥ß. arnicæ, caſſiæ lign. āā ʒij. Tart. tartariſat. ʒvj.

ppt. m. d. ſ. Species zum Thee.

Quibus vix biduo adhibitis, menſes quidem ingruebant, verum parciſſime & mox penitus ceſſantes, cum febre & ſpasmis ſtipati.

Pilularum uſum ideo interdicere, infuſi vero continuare conſultum duxi.

Digitized by Google

1781. Die 3. 8bris inopinato, & uno quasi impetu circa ℔iij. cruoris floridi per os excrevit ægra: insequebantur lipothymia, convulsiones.

D. 5. Iterum sanguinis ejectio ad ℔j. continuantibus prioribus symptomatibus: aquam ideo cardiacam, ex Aq. cerasor. n. cordial. frig. Liquor. min. an. Hoffm. Liq. vulner. veget. Dipp. & syr. acet. citri compositam, & pulveres sequentes usurpandos dedi. R. Pulv. c. peruvian. opt. ʒß Rhei elect. ʒß. Nitr. dep. gr. v. Extr. c. cascarill. gr. iij. m. d. in 9plo. ad ch. dist. s. Täglich 3-4. zu nehmen. Hisce pulveribus usa est ægra usque ad diem 13. 8bris, quo ipso die inopinato eadem iterum ad ℔ij. sanguinis muco viscosissimo mixti excrevit. Cum venas adhuc turgere animadverterem, illico venam in brachio tundendam curavi, & largam sanguinis copiam eduxi; sequenti die repetita est sanguinis missio ad ℔ß, & pulsus plenus durusque iteratam & nunc in pede institutam venæ sectionem postulare videbatur.

Virgo nunc quidem debilitata, pulsusque ejus mollior per totum diem observabatur: attamen versus noctem febris recurrit, & die 16. primo mane hæmoptysis enormis, librarum circiter quatuor, primo lipothymia gravi, tum vero spasmo diriſſimo pectoris stipata, insequebatur.

Remedia, quibus primo spasmis convulsivis atque gravissimæ lipothymiæ istos secutæ, mederi conatus sum, erant sequentia:

1) Clysmata, ex infus. chamomillæ & sale mirab. Gl.

2) Pulveres ex Nitro. dep. Spec. diajr. s. āā gr. xv. Camph. gr. ij. m. d. in 2plo ad ch. dist. S. Das eine so gleich, das andere eine Stund hernach zu geben.

3) Aq. cardiaca, ex Aq. cerasor. n. Liq. vuln. veg. Dipp. Ess. cinnamom. Liq. an. H. Syr. papav. rh. M. d. S. Während der Schwäche öfters 1. paar Löffel voll.

In

Digitized by Google

In miſerrimo illo ſtatu & maximo vitæ diſcrimine ægra verſata eſt usque ad 1. d. Novembris; quare varia inſuper, præſertim Decoctum cort. chinæ, mox cum extracto ejusdem, mox cum Rhabarbaro & ſale polychreſto Seign. junctum, mox ſequentes pulveres exhibui: R. Pulv. c. peruviani el. ʒß. rhei el. gr. viij. Vitrioli martis, rad. ſquill. ppt. āā gr. iß.

Quibus, lipothymia nunc quidem ceſſante, continuantibus vero febre, ſpasmis & dolore pectoris ardente, unice uſa eſt usque ad 10. Novembris: quo ipſo die, ſpasmo præcordiorum diriſſimo antecedente, ægra protinus apoſtematis, ad ſiniſtram pectoris ſiti, ruptionem, atque manifeſtum horroris per omnem regionem dorſalem ſenſum percepiſſe, contendebat.

Ex improviſo graviſſima ſymptomata nunc mutata: ſpaſmi ceſſabant, febris cum ardente dolore fere penitus extincta obſervabatur; nauſea vero conatusque vomendi adveniebant, ſine dubio a pure in ventriculum defluente, quæ brevi poſt quoque ſublata ſunt, cum ægra mixturam ſequentem, per biduum uſurpaſſet: R. Decoct. c. chinæ concentr. ʒiv. Extr. Rhab. ʒj. Oxym. ſimpl. ʒj. M. d. S. Alle 2. St. 2. L. voll.

Omnia nunc in meliorem ſtatum vergere videbantur; febris ac ſpasmi leviſſimum modo indicium, poſt 4. ſeptimanas penitus quoque evaneſcens, ſupererat: Appetitus unacum corporis & animæ vigore rediit, ut nil morboſi tandem in virgine appareret, niſi meticuloſa quædam phantaſia, de plurimis præſentibus, & varie geſticulantibus, parvis diabolis, quæ quotidie proxime ante cubitum, ab hora ſcilicet X. usque ad XI. ægram, interdiu ſanæ mentis & acuti ingenii, miſere cruciavit. Brevi poſt phantaſia diabolos mutavit in ſimias, oculis ægræ, etiam dum cœnæ vel plurium amicorum ſocietati intererat, æque moleſte obverſantes.

Cum hujus præternaturalis atque periodici ſymptomatis cauſam ex vermibus repetendam eſſe exiſtimaverim; per VIII. dies anthelminticis ſolitis uti ſuadebam, id quod etiam cum eo

Digitized by Google

effectu factum est, ut non solum plures iterum vermes excreti, sed etiam neque diaboli, neque simiæ iterum reversi sint. Ab hoc inde tempore menstruorum fluxus per 3. stadia, sc. Mens. Ian. Febr. Mart. moderatus & placatus erat, & virgo per hoc trimestre de sanitate satis bona gloriabatur.

Mense Aprili vero spasmorum levis recursus & fluxus mensium mox cessans. Stases ideo uterinas solvere iterum tentaturus, pilulas sequentes dedi:

R. Gumm. ammoniaci puriss. galbani puriss. āā ʒiß. Extr. absinthii, panchym. Cr. āā ʒj. sapon. venet. ʒiij. m. f. pil. pond. gr. iij. D. S. Morg. und Nachts 10. St. zu nehmen.

Pilularum usus, per 3. septimanas continuatus, magnæ utilitatis spem afferebat, cum menstrua per 2. stadia parce quidem, sed absque spasmo fluerent, & vires animæ ac corporis haud diminutæ observarentur.

Mense Iunio, & quidem extra stadium menstruationis, spasmorum demum levis recursus: quare propter suspicionem vermium iterum mixturam anthelminticam sæpius præscriptam repetendam curavi, & quidem cum effectu, ut plures vermium glomeres excernerentur.

Quoniam vero ex spasmis irregulariter continuantibus, plures adhuc in corpore restitantes vermes suspicarer: sequentes pilulas anthelminticas propinavi, & frequentiorem vectionem, vel curru, vel equo suasi:

Pilularum formula hæc fuit: R. Extr. catholic. ʒj. absinthii ʒij. g. as. fœtidæ el. ʒiß. Vitrioli martis f. ʒß. ♁. r. squill. ppt. gr. xv. sem. cynæ lev. ʒv. m. f. pil. pond. gr. iij. S. Morgens und Abends 10-12. Stuck zu nehmen, und 1. Glas kalt Wasser darauf.

Pilulæ iam dictæ miri erant effectus, non solum in vermes incredibili numero jam conspicuos, sed etiam in incolam huc usque ignotum, tæniam scilicet cucurbitinam, cujus ultra XX. ulnas

Digitized by Google

ulnas una cum lumbricorum teretium permultis glomeribus, muco viſcoſiſſimo involutis, exturbavere.

Anxie nunc ſolicita virgo ob tæniam ipſi immorantem, remedium, quod infeſtum animal brevi tempore & certe & penitus exturbaret, ſeverius a me petiit.

Dubius primum, an pilulæ mox deſcriptæ pares ſint tæniæ penitus exſtirpandæ, deinde, an viſcera virginis ejusque debilitati nervi remedia ſpecifica *Noufferiana* vel *Herrenſchwandiana* perferre valeant, ægrotam etiam atque etiam rogavi, ut Medicum ſibi eligeret, qui ipſi in difficillima hac re conſuleret.

Annuit votis optima virgo, & celeberrimum Phyſicum Cantſtadienſium D. *Offterdinger* in auxilium vocavit. Hic eadem dubia fovens, quæ ego ſupra indicavi, ægram primo corroboraturus antequam ſpecifica contra tæniam adhiberet, die 17. Iul. 20. pulveres ſequentes & decoctum præſcripſit:

R. Pulv. c. chin. ʒß. vitriol. mart. gr. iij. m. d. in 20plo. ſ. Täglich 4. Doſes zu nehmen.

R. Rad. caryophyllat. ʒj. D. S. Wurzeln zum Trank.

Horum pulverum 4. hebdomadum ſpatio 120. doſes deglutivit, in effectum, ut quotidie anxietates præcordiorum auctæ, furor ferme maniacus, ſpasmique leves exorti, & per intervalla fruſtula tæniæ longitudinis variæ eliminata ſint.

Ad initium Septembris, ſpasmo diriſſimo convulſivo antecedente, tandem tæniæ in corpore reliqua pars, in globum coacta, per anum deceſſit.

Totius tæniæ longitudo circa XXIV. ulnas æquavit. Dejectionem tæniæ ſequebantur iterum ſpasmi pectoris enormes anxietatesque, usque dum hæmoptyſis horrenda recurreret, quam grave deliquium dolorque pectoris intenſus excipiebant.

In caſu tanti vitæ periculi nil dedi, niſi aquam cardiacam ſupra deſcriptam & decoct. c. chinæ cum gumm. arabico & ſyr.

Digitized by Google

Scholion.

In præcedente morbi hiſtoria varia occurrunt phænomena, quorum in explicanda ratione hæreo.

Rariſſimum ſymptoma, quod clysmata per os rediere, a ſpasmis quidem effectum eſt. Cur autem ſub ejusmodi ſpasmis, quibus ægra alias certiſſime poterat præſagire, clysmata ſurſum eſſe reditura, jam idem non evenit?

Annon cauſa in profligatis nunc tænia & lumbricis teretibus quærenda?

Ulcera pectoris, hæmoptyſes ſæpius ſecuta, febre, doloribus ardentibus & pulſantibus, nec non pure ejecto prodeuntia, cur non phthiſeos ſpeciem excitarunt?

Hæcce, ſicut varia morbi ſingularia phænomena, indagine orbis eruditi digna mihi videntur.

Vaihinga Onoldum
miſſa d. 31. *Decembris* 1782.

Digitized by Google

APPENDIX

AD

TOMUM SEPTIMUM

NOVORUM

ACTORUM

PHYSICO MEDICORUM

ACADEMIAE CAESAREO LEOPOLDINO CAROLINAE

NATURAE CURIOSORUM IN GERMANIA.

Digitized by Google

CONTENTA APPENDICIS.

I. D. Ioannis Iacobi RITTERI Infusa Plantarum, & Observationes Oeconomicae Pars prima & secunda. pag. 1. 59.

II. Eiusdem Meletemata ad Historiam Naturalem Svidnicensium. pag. 103.

III. Dn. Pauli Ioannis BONZ Sylloge Observationum quarundam, quomodo varia producta medico-chemica, majore copia, minore sumtu præparanda sint. pag. 143.

IV. D. Friderici Wilhelmi CAPPEL Decas Observationum Anatomicarum. pag. 159.

V. Laurentii CRELLII Periculorum Chemicorum de acidi pinguedinis concentratione, eiusque in corpora metallica efficacia. Sectio prima & altera. pag. 189.

VI. Memoria D. Georgii Christiani MATERNI de CILANO. pag. 205.

VII. Memoria Dn. Christophori Traugott DELII. pag. 211.

VIII. Memoria D. Antonii Mariae MATANI. pag. 219.

Prae-

Digitized by Google

IOANNIS IACOBI RITTER M. D.
ACADEMICI CURIOSI

INFUSA PLANTARUM
ET
OBSERVATIONES
OECONOMICAE
PARS PRIMA.

Digitized by Google

Digitized by Google

PRAEFATIO.

Multi ab omni tempore variis modis ſimplicium indagandis deſudare virtutibus, liceat & mihi ſcrutatorum augere numerum, utpote cui per totam vitam plantarum noſcere vires curæ cordique fuit.

Tantorum Virorum querelas: de materiæ medicæ incremento oneroſo, & incertitudine virium cum eo pari paſſu ambulante; de nimiis laudibus non ſatis probatarum plantarum: vera medicinæ obſtacula; de notitia virium ſpecificarum parciſſima; de inſcitia: num plantæ veterum & modernorum ejusdem nominis ſint eædem; pluresque alias &c. quas quoque meas facio, heic renovare nolo.

Perſuaſus licet hucusque: datæ plantæ virtutem ſpecificam a priori eſſe indeterminabilem & unice praxi eruendam clinica; attamen vires plantarum æſtimare medicatas infuſoria ad modum Thee electa methodus: an ex Infuſorum quoad colorem, ſaporem, odorem vel cum datæ cognitarum virium plantæ, aut plantarum inter ſe analogia quid probabilius,

Digitized by Google

ne dicam certius quam analysi chemica fere uniformi hariolari liceat. Classificatione futura forte ianua ad reductionem materiæ medicæ pandetur?

Experimenta hæc infusoria proprio Marte, nemine, quem noveram, præeunte *); ab aliis, quod tamen me fugit, forte jam dudum centies facta, jam ante annos instituta: nunc demum in hunc ordinem otio valetudinario digesta.

*) Alstonus experimenta cum multis plantis infusione cum fervida instituit, hac tamen differentia, quod eas non modo per unum immo quatuor macerarit dies, quae descripsit in libro cui Titulus: *Lectures on the Materia Medica &c.* quod per nova litteraria Göttingensia: *Götting. Gelehrte Anzeigen* No. 58. 1771. p. 499. demum mense Novembre 1772. innotuit. Infusarum producta variant pro ratione moræ.

Repetitiones experimentorum ingeniosioribus ansam, aut hæc confirmandi, corrigendi, aut certiora, aut nova producendi &c. præbebunt. Nullum dubium quin admixtione liquorum; salium alcalium, acidorum diversorum alia emergant phænomena.

Magni momenti investigatio in indolem plantarum si fieret de novo, ac si plane rudes essemus?

Plantarum siccarum vulgarium, & prout sese fortuito in officina propria obtulere, numerus modicus infusioni expositus. Rem herbariam (farraginem potius), in materiam medicam abundanti consilio, receptam sub trutinam infusoriam revocare, ultra vires: specimen sufficiat.

Nomina officinalia, vulgaria plantarum, licet non semper adæquata, servata. Quædam eorum Tournefortii ex *Institutionibus Rei herbariæ;* Ruppii ex *floræ Ienensis* editione secunda; & ex eo Bauhinorum fratrum munita auctoritate.

Syno-

Digitized by Google

SYNONYMA, sed parca manu ambiguitatis causa addita.

LOCUS NATALIS in subsidium historiae montosi ac borealis pagi hujus naturalis, futurisque Botanophilis adjunctus. Plurimae heic in hortis ob coeli rigorem colendae plantae, quae aliis immo vicinis Silesiae provinciis spontaneae campestres.

RECENS planta infusa in gratiam repetitoris adnotata; quibus differentia inter plantae recentis & siccatae phaenomena non ignota esse debet.

FOLIA plantarum sed paucarum, cum FOLIIS mixta prout in officina extabant, adhibita experimentis. Plantae mixtae asteriscо *) in margine notatae, quo deficiente singulae subintelligendae earum partes.

*) Florum a foliis separatorum infusio dabit alia phaenomena. Suspicio: recensita floribus potius quam foliis deberi.

NOMINA VERNACULA quibusdam adposita *); quae vero incolis cum Germanorum denominationibus a RUPPIO citatis communia, omissa studio.

*) Forte in auctarium ad MENZELII nomenclatorem.

MENSIS experimenti repetundorum causa notatus. Forte alius mensis, aliud coelum, aëris alia gravitas ea mutatura?

VIRES plantarum experientia clinica tam in aliorum, quam proprio corpore declaratae.

OBSERVATIONES practicae criticae, oeconomicae: desideria, quaestiones, laudes simplicium sobriae; cautelae circa eorum exhibitiones &c. in variegationem adspersae.

EXPERIMENTA circa succedanea Coffee, occasione nuperi *Cichoracei*, scil. ex radice cichorei hortensis (cum epicrisi); historia progredientis Solani tuberosi, Coffee exotici in Silesia &c. narrata.

Digitized by Google

MARI VERI Botanicis curiosis satis, sed vulgo minus noti historia, in supplementum historiæ plantarum adumbrata nescienti an, & a quo, tradita extet?

SCHOLIORVM scopus; Silesiorum Principatus hujus agri (Circuli) œconomia ruralis, domestica; modus vivendi; homines, pecoraque vaccas præcipue &c. cibandi; lacticiniorum, butyri præparatio; frugum indoles, denominationes quædam peregrinæ; luxus tarda corruptela gentis piæ, candidæ, mansuetæ, sobriæ, docilis, laboriosæ, (cujus prolem 10, 8, 6. annorum desidiosam non sinunt parentes) variis licet terræ opibus carentis tamen sorte sua contentæ, bene vestitæ, bene nutritæ, hilaris; & similia qualiacunque, (ἀλλοτρία ut verum fatear) ob genium seculi œconomicum ut publico, a scriptore opportuniorem locum, quo hæc enarrare queat, incassum quærente, fierent. Oeconomi judicent, ad quodnam hæc gens ob mores antiquos simplices, agriculturam, œconomiam domesticam, architecturam antiquam, vicinis cultioribus nondum æquiparandam &c. sit locanda aerum?

OBSERVANDI METHODUS:

1. Vasculo porcellano infuso coffee destinato unciarum quatuor pars plantæ siccatæ immittebatur; v. gr. Florum scrupulus: Foliorum drachma: Radicum drachmæ duæ. Adfusa fervida ad digiti supereminentiam.

Observationes de colore, sapore, odore, ex calente adhuc infuso captæ. Exceptiones cum frigefacto, suo indicatæ loco.

2. Infusum tinctum, refrigeratum, in duo vascula similia ad partes decantabatur æquales. Uni alcali; alteri acidum addebatur, agitabantur paulum, charta imposita post horulam demum inspiciebantur quieta. Vasculum unum mutationes cum alcali; alterum cum acido sistebat phænomena.

CON-

Digitized by Google

CONSPECTUS.

PARS PRIMA

FLORES.

INFUSA PLANTARUM

No. 1. ACACIARUM.
2. AURANTIORUM.
Obs. de Cortice aurantiorum.
*) Carminativa? quae positiva, quae negativa?
3. CENTAUREI minoris.
Obs. Aqua stillatitia emetica.
4. CHAMAEMELI romani.
Obs. Infusum antihystericum.
5. CHAMAEMELI vulgaris.
Obs. Virtus antifebrilis dubia.
6. COTULAE foetidae.
Obs. Priorum 4. & 5. vicaria.
7. HYPERICI.
Obs. Semen oleosum.
8. LAVENDULAE.
Obs. Aceti indoles.
Capparides aceto conditae, quomodo servandae?
9. LILIORUM alborum.
10. MALVAE ROSEAE, flore pleno puniceo.
Obs. Infusum acidi, uti syrupus violarum, index.
An vis anodyna?
11. MALVAE ROSEAE, flore pleno incarnato.
Obs. Infusum utriusque Nr. 10. & 11. quomodo agit?
*) Injectio syphone anginae nociva.
12. NAPELLI COERULEI.
*) Quis, qualis NAPELLUS?
Obs. num sit venenatus nec ne?
*) An Aconitum coeruleum pratense in hortos transplantatum?
13. PAPAVERIS rhoeados.
Obs. Ingrati pluribus.
Seminis nigri usus culinaris qualis?
Syrupi flor. papav. rh. e succo praeparatio.
14. PRIMULAE VERIS.

Obs.

Digitized by Google

Obs. Infuſum Vinoſum.
15. RORISMARINI.
16. ROSARUM rubellarum hortens. fl. pleno.
Obs. Roſæ centifoliæ Infuſum urinoſum, cujus coloris?
17. ROSARUM albarum hortens. fl. pleno.
Obs. Qualis differentia inter aquam ex roſis, cum vel ſine ſale, conditis, ſtillatitiam?
18. SAMBUCI.
Obs. Infuſum theiforme contra eryſipelas.
Pultis e baccis maturis vires?
Semen hydragogum.
An, & quomodo ſanandus hydrops?
19. SCABIOSAE.
20. TILIAE.
Obs. Folia ovibus pabulum.
Proventus e lana ovili annuus qualis?
21. TUNICAE.
Obs. Syrupus acidorum index.

PARS SECUNDA

FOLIA.

1. ABSINTHII vulg.
An vere indigena?
Obſ. Sequelae ex diuturno uſu.
Mixtura febrifuga.
2. ADIANTHI nigri.
3. ALTHAEAE.
4. ARNICAE Schroederi.
Obs. Cujus virtutis Infuſum?
*) Ubi copioſae Arnica viſa?
5. ARTEMISIAE.
6. BELLIDIS.
7. BETONICAE.
8. CAPILLORUM VENERIS.
9. CARDUI BENEDICTI.
10. HYSSOPI.
11. MAIORANAE.
Obs. Infuſi vis: qualis?
12. MALVAE vulg.
13. MARRUBII albi.
(a) An cuique linguae parti propria guſtus ſenſatio?
14. MARRUBII nigri.
*) An in materiam medicam recipiendum?
15. MA-

Digitized by Google

15 MARI VERI.
Hiſtoria ſuccincta.
Scholion ad No. 4. & 15.
Nomenclaturæ plebeiæ exempla egenæ:
A *Exoticæ*: Pyrus, No. 4.
Obſ I. *Beurè verd* fertilitas.
Obſ. II. Caſtanea an cœli mitioris index?
Obſ. III. Pyrorum indoles?
Obſ. IV. Tempus ea legendi?
B. -- a) impropriæ: Uvæ.
Obſ. V. Rara earum maturatio.
Pruinæ æſtivæ.
Quibus ex Uvis alvi obſtructio?
(N) Morborum quædam?
C -- b) inverſæ: Prunus. Quæ Hungarica, quæ indigena incolis?
Obſ. VI Sexus an iis?
Obſ. VII. Quæ ſpecies colitur copioſius? quo legitur tempore præmaturo? Cur?
Quibus alvus inde ſegnis?
Dulcedinis carnis a cortice differentia: quæ?
Obſ. VIII. Arborum alternis fertilitas annis, quisque.
16. MATRICARIAE.
17. MELILOTI.
Obſ. Quale amat ſolum?
An Adonis arvenſis fl. phœn. calidioris ſoli nuncius?
(a) An differentia inter oleum ex amygdalis dulcibus & amaris?
Cujus ſaporis aqua ex amygdalis amaris ſtillatitia?
18. MELISSAE.
Obſ. Utrum ſerpillum vel meliſſa gratior apibus?
Quo die & modo mel iis admitur?
Quomodo apum, veſparumve puncturæ arcendæ?
19. MENTHAE criſpæ.
Obſ. Infuſa No. 18. & 19. Theiformia qualem leniunt colicam?
Unio præparatorum ex 18. aut 19, nimis activa hujus ævi ægris.
Quo modo porrigenda iis?
Vermes quo fugandi remedio.
An neoterici eosdem a remediis obſervarint effectus ac veteres?
*) Qualis ſeculo noſtro materia medica?
20. PIMPINELLAE ſanguiſorbæ.

Digitized by Google

21. PULEGII.
22. PULMONARIAE maculoſæ.
23. RUTAE.
24. SALVIAE.
25. SANICULAE.
26. SATUREIAE.
Obſ. Condimentum infrequens: cujus leguminis?
27. SCORDII.
*) An fama ejus perennis?
28. SCROPHULARIAE.
29. SENNAE.
Obs. Quæ proportio foliorum ad fervidam?
Cui infuſo ſapor minus nauſeoſus?
(a) quomodo vis laxans Infuſo ſervanda?
Modus tenellis laxare alvum, decipiendo.
Mercurii dulcis eidem ſcopo adhibendi modus.
Qui fiat anthelminticus? aut reſolvens?
(b) Infantibus laxantium quæ doſis?
Memoria ſaporis tenaciſſima ſennæ infuſi.
SENNAE Scrupulus.
30. SCROPHULARIÆ ſcruſemis.
Obs. an vera horum proportio?
(a) An ſaporis purgantium, illæſis viribus, corrector, aut purgantia minus ingrata inveniri queant?
31. SERPILLI citrati.
32. TANACETI.
33. TRIFOLII FIBRINI.
34. VERONICAE.
Obs. Cui palma: an Thee Sinenſium genuino; an veronicæ indigenæ?
Quodnam aliquale Thee ſuccedaneum exotici?

PARS TERTIA.

RADICES.

No. 1. ALTHÆAE.
Obs. Infuſi dulcedo a certa acidi quantitate non mutatur.
2. ANGELICÆ.
3. ARI.
Obs. an acore ejus infuſum inprægnetur?
4. ARISTOLOCHIÆ rot.
5. CALAMI aromatici.

Digitized by Google

Obs. 1. Infuſi refrigerati indoles.
2. Saccharo condita ſpasmodica, flatulenta radix.

6. CICHORII ſylv.
Obs. quo morbo ægris cardialgiam excitat, ventriculo gravis radix?
Scholion de nupero Coffee cichoraceo ex radice cichorii hortenſis toſta &c.
Experimenta circa:
1. Hordeum mundum;
2. Amygdalas dulces;
3. Mayz;
4. Triticum hybernum;
5. Secale æſtivum;
*) Secale hybernum, quanti apud Sileſios pretii? quæ ejus fertilitas?
6. Scorzoneræ hort. Rad.
7. Cichorii ſylv. Rad.
8. Cichorii hortens. Radix.
An Coffee cichoraceum ſit Coffee ſuccedaneum exotici; eoque ſalubrius?

7. GALANGÆ.
8. GENTIANÆ.
9. HELENII.
Obſ. quis ſapor vino enulato?
10. HELLEBORI nigri.
11. IALAPPAE.
Obſ. Quæ doſis eereviſiæ; quæ vino adſuetis?
Ialappam corrigens quale?
Quomodo tenellis gratum parandum infuſum?
12. LIQUIRITIAE.
Unde recens adportatur?
Decocti virtus?
Quo potus ordinarius: quibus? refragantibus.
13. NAPELLI.
Obſ. quæ poſt decocti deglutitionem ſequela?
14. NINSING.
Obſ. Unde?
Cujusnam plantæ radix?
Differentia a Sinica.
Quo extat ejus deſcriptio cum icone?
15. PIMPINELLAE albæ.
Obſ. Qualis acor radici?
An fiducia in eſſentiam conſtans? cui morbo?
Radix nigra an ſpontanea? cui uſui Eſſentia?
16. POLYPODII mur.
17. RHEI el.
Obſ. Mulcta ex animæ intempeſtivo uſu.
Quibus caute purgantia, laxantiaque danda?
Dehortationis ab improvido eorum uſu ſoſtrum: quale?
An adeo ſalubre, ut vulgo creditur, Rheum?

Digitized by Google

Quo uſus ejus limitandus morbo?
Vis laxans qua ratione?
Saporis correctores?
18. SISARI.
Obſ. Qualis mutatio a ſoli mutatione?

SCHOLION.

Olera, legumina &c. incolis A. ignota:
a) ex Radicibus: (Scorzonera; (Napus luteus.
Obſ. I. *Welcke-rüben*, ferculum incolis quale?
b) ex Cerealibus: Zea.
*) Qua Sileſiæ parte aliquomodo colitur: an molendinæ aptæ.
B. Innotescentia:
a) ex capitatis: Braſſica Sabauda.
*) a quibus annis noteſcere cœpit?
b) ex ſiliquoſis: Phaſeolus.
Obſ. II. Modus olim hos coquendi.
Panis qualis plebi cariſſimus?
Fercula optima: quae?
Tenellis unde rhachitides? *)
Artis piſtoriæ rudis plebs. **)
Famulitio libræ panis quovis die: quot? ***)
Libræ civilis Wratislaviæ, Bernæ, Trajecti ad M. ratio inter ſe? a).
Paupertas opprobrio.
Signum (⁂).
c). Ex tuberoſis: Solanum.
(a) Denominatio germanica Doctoribus plebique diverſa.
Obſ. I. quot varietates edibiles?
- - - 2. Sol altiſſimus.
Incolis nomen ab eruditis uti prioris diſcrepans.
Obſ. II. No. 1. & 2. nomen vulgo commune.
Utri copioſior cultus?
An juxta plebem panis reliquis cibis ſit ſalubrior; & niger præ albo magis nutriens? (a).
Saporis utriusque ſpeciei brevis integritas.
Modus eas ſervandi.
Plantationis hiſtoria quibusdam Sileſiæ pagis chronologica.
d) Ex plantis pabularibus:
α Iumentorum.
1. Medica.
Quando Peilaviæ innotuit?
Quoties ſecari patitur æſtate?

Quan-

Digitized by Google

Quando vaccis minus accepta?
Strages a rigida hyeme.
An Medica veterum ſit noſtra?
2. Trifolium purpureum pratenſe.
*) Quæ planta juxta HALLERUM, quæ juxta RUPPIUM? cui Trifolium maj. s. albo fl. CLUS. planta pabularis 1717. jam nota.
Obſ. I Quando & quibus in agris ſeri cœpit?
Quot vivit annos?
Quoties quavis ſecanda aeſtate?
An grata vaccis?
An coloni lubenter illud colunt? cur non?
Utrum præſtantius: Trifolium an Medica?
Satio alterna quibus? cujus emolumenti?
Agrorum ad paſcua ratio quæ?
Obs. II. Vaccas, antiquus mos cibandi: *das Einbrennen*, quid? noxa qualis?
Carota lutea an adeo copioſum vaccis ac in Anglia pabulum? *)
An butyri inde copia major?
Qualis lacti ab hoc infuſo ſapor? an ei adſueta plebs?
Cur Sileſiis pauca fœni copia ſufficiat?
An cremor uberior lactis? an butyrum pinguius? cujus ſaporis? hac methodo.
*) Modus parandi BUTIRUM? ciborum primarius: PANI ILLINITUM.

β. Bombycum:
Mori hiſtoria Peylaviæ.
Difficultates, obſtacula plantationi: quæ? quibus?

(e) e Nucleis.
Quando Coffee Surinamenſe, Martinicenſe. Levanticum innotuerit? & ubi?
*) An inde molimina hæmorrhoidalia frequentiora?

(C) Nota ſed neglecta:
1. Beta cur ſalua incolis?
2. Cichorium criſpum.
Obs. III. Qualis a jusculo urinæ odor?
3. Lactuca ſativa.
Obs IV. Quale ferculum ex caule? quis ſapor?
19. TORMENTILLÆ.
20. YPECACUANNÆ.
21. ZEDOARIÆ.
22. ZINGIBERIS.
Obs. Vis ejus, ſeminisque; ſinapi quo vana caſu? an pulſui ictus crebriores? an ſanguini calor auctus?

Digitized by Google

INFUSA PLANTARUM.

PARS PRIMA.

FLORES.

No.	FLORES.	COLOR.	SAPOR.	ODOR.	PHAENOMENA.
1.	ACACIARUM.	ſubflavus.	amariuſculus. Linguæ adhærens.	Florum ſiccorum digitis tritorum.	a Sale Tartari color flavus; ab aceto vini pallidus.

Ianuario Experimentum.

2.	AURANTIORUM.	ſubflavus.	amariuſculus. *Cortice* *) mitior.	Florum recentium.	adfuſis iisdem eadem ac No. 1.

Ianuario.

Obſervatio. *) Cortex aurantiorum recens æque ac ſaccharo conditus multum aeris continet: Flatulentus ventriculo ob tenacitatem digeſtionis difficilis, ructus gignit. *) Pulveriſatus præſtat, ceterorum carminativorum par ratio ſic dictorum v. gr. a ſemine fœniculi ſaccharato ventriculo inflatio, ructus.

*) Carminativum poſitivum; Calida flatus abſorbens: negativum.

3.	CENTAUREI min.	ſubflavus rubicundus	Amarus. Linguæ tenaciter adhærens.	Nauſeoſo-herbaceus.	adfuſis iisdem eadem ac No. 1. & 2.

Incolis *Schmekeblümel.*

Peilaviæ *auf dem Quæſtenberg* ad ſemitam gramineam, varians ſolum infrequens.

Obſ. Aqua ſtillatitia centaurei minoris ad viginti uncias affatim hauſta Emeticum.

Cha-

Digitized by Google

No.	FLORES.	COLOR.	SAPOR.	ODOR.	PHAENOMENA.
4.	CHAMAEMELI romani, flore pleno.	stramineus.	amarus radici; nauseosus apici linguae.	fragrans florum recentium. *Ex recordatione aestiva.*	a sale tartari color flavescens; ab aceto pallidus.

Ex Horto zu *Mittel Peylau.*

Februario.

Obs. Infusum Theiforme hujatibus antihystericum, antispasmodicum; flatus resorbendo fit carminativum, seminibus quatuor carminativis praestantius.

Nullum dubium, quin haec a vulgari diversa sit.

5.	CHAMAEMELI vulgaris.	stramineus.	multo mitior, gratior priori; dulciusculus nauseosus.	florum digitis tritorum.	adfusis iisdem eadem ac No. 4.

Peylaviae ad vias fabulosas solo variabili c. n. 3. non quovis anno aeque frequens.

Incolis; *Roemerey.*

Februario.

Obs. Virtus antifebrilis medentem fefellit, salvis viribus priori no. 4. substitui posset vulgare hoc.

6.	COTULAE foetidae.	subflavus.	amaricans, oleosus, minus nauseosus prioris no. 5.	ad CHAMAEMELI vulgaris adcedens.	a sale tartari color stramineus; ab aceto pallidus.

Peylaviae.

Incolis: *Hunds-Chamillen.*

Februario.

Obs. Loco No. 4. & 5. adhibere haud labs re foret gratiorem hanc, cum quotannis copiosius proveniat, quam no. 4. & 5.

Hype-

Digitized by Google

No.	FLORES.	COLOR.	SAPOR.	ODOR.	PHAENOMENA.
7.	HYPERICI	turbidus rubellus.	amarus. oleosus.	aromaticus.	a sale tartari color ex rubello in flavum, paulo post in priorem; ab aceto in puniceum.

Peylaviæ infrequens.

Incolis *Iohanns-Kraut-Blumen.*

Februario.

Obs. Semen maturum, oleum album lene, pressum digitis, fundit.

8.	LAVENDULAE.	miniatus, uti infusum THEE BOEY *) saturatum.	aromaticus, amariusculus.	florum digitis tritorum.	a sale tartari color saturre flavus; ab aceto flavus.

Ex Horto.

Februario.

*) Ob infinitos infusi *Thee Boey* tincti gradus, fit color flavescens, norma interim. Licet infusi *Thee Boey* genuini (quod præsertim in Silesia satis rarum), tenuis color variegatus ex viridi-flavescens; saturati, unicolor flavescens.

Obs. Acetum Lavendulæ puniceum anni intervallo vappidum fit, pellicula grisea obducitur, tandem nigrescit. Aceto novo priori diverso citius mucescit. Ratio florum *Capparidum* Monspelienſium aceto conditarum eadem; priori evaporato novo adfuso diverso; servantur eodem.

9.	LILIORUM ALBORUM.	subflavus.	fatuus.	nullus.	a sale tartari Color in flavo-virideſcentem, uti Infusum *Thee verd* dilutum, ab aceto color pallidior.

Ex horto.

Februario.

Mal-

Digitized by Google

No.	FLORES.	COLOR.	SAPOR.	ODOR.	PHAENOMENA.
10.	MALVAE ROSEAE, folio subrotundo, flore pleno C. B. *puniceo* RUPP. p. 15. Ed. IIda.	puniceus.	herbaceus. amariusculus. adstringens	nauseoso-dulcis; florum.	a sale tartari color in viridem; ab aceto puniceus immutatus.

Ex Horto cum sequente 11.

Incolis: *Pappel-Rosen* cum sequente.

Februario.

Obs. Infusum ad dignoscendum acidum & alcali uti syrupus violarum aeque idoneum. Flos tinctorius, forte vis ei anodyna uti floribus Papaveris rhœados?

11.	MALVAE ROSEAE, folio subrotundo, flore pleno incarnato RUPP: l. c.	carneus	prioris No. 10.	prioris No. 10.	a sale tartari color in viridem; ab aceto in rubellum.

Februario.

*) Infusum utriusque Malvae No. 10. & 11. mucilaginosum mechanice agit adhærendo; oblinit v. gr. in angina serosa partes tensas; serum exsudans. gargarisatione intempestiva, aut siphone nimis officioso abluendum, rigidas alias demulsurum membranas superficiei glandularum conservat.

12.	NAPELLI flore coeruleo.	calido: viridis; frigefacto: violaceus.	herbaceus.	nauseoso-dulcis florum.	a spiritu salis armoniaci color viridis; a succo acetosellae nulla mutatio.

SYNONYM: An *aconitum coeruleum* seu NAPELLUS I.*) C. B. P. 183? In hortis floret aestate. RUPP. Flor. Ienens. Ed. 2da p. 290.

Incolis: *Wolfs-Kappe.*

Digitized by Google

No.	FLORES.	COLOR.	SAPOR.	ODOR.	PHAENOMENA.

Ex horto Patroni *von Oberpeylau*, recens. *Augusto.*

*) NAPELLUS noster hortensis nec pratensis major, nec minor RIVINO, aliisque. Descriptionem ejus iconemque a TOURNEFORTII I. R. H. Tab. 239. 240. diversam dedissem, nisi centies (sed, a quo?) datas, licet non visas, opinarer.

Obs. Idem NAPELLUS hortis, epulis, placentis &c. ornamentum hisce quoque regionibus. Infantes eum carpunt, cum eo ludunt socordes impune; virulentiæ nec notæ, nec suspectæ.

Infusi florum aquosi mitis mane post jentaculum horas guttæ decem innoxie scribenti deglutitæ. Florum recentium odor naribus absque sequela exceptus. Caulis masticati sapor oleraceus sine acore: metu non deglutitus succus. A planta (uti olim a Cicuta) nudis udisque manibus nulla sensatio ingrata noxaque gestanti.

An ACONITI *cærulei pratensis* I. R. H. Tab. 240. in hortos transplantati formosior virulentiam deponens varietas; an species benignior hortensis noster NAPELLUS?

23.	PAPAVERIS rhoeados.	Spadiceus.	dulcis. nauseosus.	nauseosus.	a sale tartari color in viridem; ab aceto rubellus.

Peylaviæ in agris, rari.

Incolis: *Wilder-Mohn. Feuer-Blumen.*

Februario.

Obs. Infusum mucilaginosum. Flores per se, aut cum aliis, infusi omnibus fere aegris adversantur.

Semen papaveris albi contusum, cum lacte, saccharo, in pulpam agitatum, placentis peganis, condunt, pastillos, globulos inde formant; vulgo *Mohn-Klœsel*, avide has deglutiunt delicias; sanis, lassis, & quibus animo tranquillitas somnus exinde placidus. Valetudinariis, & quibus ani-

Digitized by Google

No.	FLORES.	COLOR.	SAPOR.	ODOR.	PHAENOMENA.
	animo mobilitas, inquietudo, vis paregorica: quemadmodum opii narcotica suspenditur.				
	Syrupus papav. rhoead. quibusdam e succo praeparatur.				
14.	PRIMULAE VERIS.	flavus uti florum.	herbaceus.	nullus.	a sale tartari color flavus saturatior; ab aceto straminea.
	Peylaviae infrequens.				
	Incolis *Keulbaken.*				
	Februario.				
	Obs. Flores vino rhenano adfuso impertiunt gratum saporem, coloremque. Rheni accolis in usu sub nomine: *Schlüsselblumen-Wein.*				
15.	RORISMARINI.	virides cens uti *Thee Verd* *)	adstringens dulciusculus nauseosus.	uti flores digitis triti.	a sale tartari color flavus; ab aceto pallidior.
	Ex Horto.				
	Februario.				
	*) Infusum *Thee-Verd* genuinum tenue variegatum, flavo-virides cens; saturatum unicolor virides cens.				
16.	ROSARUM rubellarum hortensium fl. pleno.	flavus.	adstringens amarus.	uti flores digitis triti.	a sale tartari color in virides centem, ab aceto destructus.
	Februario.				
	Obs. ROSA centifolia, *maxima*, *multiplex* C. B. RUPP. l. c. p. 138. Urinae per noctem infusa colore thalassino tincta.				

Digitized by Google

No.	FLORES.	COLOR.	SAPOR.	ODOR.	PHAENOMENA.
17.	Rosarum albarum hortensium fl. pleno.	flavus.	idem priori No. 16.	floribus analogus mitior.	a sale tartari & aceto colori eadem priori n. 16.

Februario.

Obs. perinde est, utra adhibeatur? Aquam florum rosarum cum vel sine sale stillatitiam oculi æque bene ferunt inflammati: sal culinare in fundo remanet alembici.

18.	Sambuci vulgaris. I. B.	virideſcens uti *Thee-Verd.*	mitis, nauſeoſus.	florum recentium.	a ſale tartari color flaveſcens; ab aceto pallidior.

Incolis *Holunder.*
Februario.

Obs. Infusum Theiforme copiosum, calidum mulieribus erysipelate laborantibus antiphlogisticum; quo calidius, eo minus nauseosum.

*) Gratissima vinetorum defectu planta villis frequens; baccas maturitatem plenariam nondum nactas, acidas circa initium Septembris avidi decerpunt inpatientes coloni.

Incolæ autumno e baccis maturis, cum farina, lacte pultem coquunt, ob gratissimam aciditatem avide (frigidam vel calidam) deglutiunt. Sudorem de nocte copiosum, urinam alvumque de die una movet.

Semen baccarum (oleosum) ad drachmam & ultra arcanum hydragogum potens.

Nec opus nec labor hydropicas tollere aquas,
hic opus hic labor obturare fontes.

19.	Scabiosæ.	subflavus.	amariuscu-lus adstringens.	herbaceus.	a sale tartari color virideſcens; ab aceto pallidus.

Peylaviæ ad agros.
Februario.

Tiliæ.

Digitized by Google

No.	FLORES.	COLOR.	SAPOR.	ODOR.	PHAENOMENA.
20.	TILIAE.	virideſcens. uti *Thee-Verd.*	grate amaricans.	florum recentium.	a ſale tartari color in flaveſcentem; ab aceto pallidior.

Februario.

Obſ. Folia verna juniorum frondium ovibus *) pabulum. Tiliae rami annoſiores reſecantur; novi repullulant, hinc cylindri folioſi coronati ſpeciem præ ſe ferunt trunci mutilati.

*) Ovis unius ex lana annuus plurium compenſatione duodecim groſſos (45. *Kreuzer*) proventus in quibusdam pagi hujus vicis.

21.	TUNICAE.	rubellus. floribus dilutior.	dulcis, nauſeoſus.	dulciuſculus.	a ſale tartari color in viridem; ab aceto in puniceum.

Peylaviae ad vias rari.

Incolis: *Feld-Nelken.*

Ianuario.

Obſ. Syrupus iſte ſuccorum acidorum aut alcaleſcentium, uti ſyrupus violarum, index?

INFUSA PLANTARUM.

PARS SECUNDA.

FOLIA.

No.	FOLIA.	COLOR.	SAPOR.	ODOR.	PHAENOMENA.
1.	ABSINTHII vulgaris.	citreus.	amarus. linguae radici adhaerens.	fragrans.	nec a ſucco acetoſellae, nec a ſpiritu ſalis armoniaci mutatio ulla colori.

Peylaviae ad aprica rara,

*) Flores & folia promiſcue infuſa, quemadmodum hicce ſervandi mos plantae obtinet in officinis.

Novembri experimentum.

Digitized by Google

No.	FOLIA.	COLOR.	SAPOR.	ODOR.	PHAENOMENA.

Dubius semper, num regionibus Germaniæ frigidioribus vere indigena; nonne ex hortis in prata evaserit specie spontaneae plantæ?

Obs. Ex infusi usu aliquot dies protracto temulentia.

Mixtura ex absinthio ad mentem BOERHAAVE, irrito cortice febri fugum certum, lege artis adhibita: Expertus.

2.	ADIANTHI nigri (nostratis) offic. I. B.	viridescens uti *Thee-verd.*	amariuscu-lus gratus.	herbaceus.	a sale tartari color ex viridi flavus; ab acето pallidior.

Syn. Filicula quæ *Adianthum nigrum* officin. &c. RUPP. l. c. p. 348.

Iulio.

3.	ALTHAEAE.	ex flavo viridis.	dulciuscu-lus.	herbaceus.	a spiritu salis armoniaci color flavus; a succo acetosellae destructus.

Novembri.

Obs. Spontanea alibi, in hortis colenda huic regioni.

4.	ARNICAE Schrœderi.	miniatus.	amariuscu-lus, nau-seosus.	subdultis nauseosus, fere fol. sennae.	a spiritu salis armoniaci color spadiceus; a succo acetosellae destructus: sapor diminutus.

*) Folia cum floribus cf. 1. *) ad no. 1. Ad acidulas veteraquenses.

Incolis: *Arnica. Arnic-Blumen.* cf. Scholion ad No. 15. Mari veri historiam.

Novembri.

Rumor virtutibus major.

Obs. *Princeps* quidam Hassiacus in bellis seculi hujus initio equitando fistulam ani sibi contraxerat, quae intestinum rectum & cutem in commissura natium supra ani orificium ad canalem usque consolidata siccum perforabat. Medicus hæmorrhoides hujus morbi causam autumans ARNICAE patro-

Digitized by Google

No.	FOLIA.	COLOR.	SAPOR.	ODOR.	PHAENOMENA.
	tronus, metu, ne sanguinis tractu temporis in intestino recto coagulatione aut hæmorrhoides aut fistula recrudescerent, arnicæ foliorum infusum theiforme mane tota vita sorbillandum ad uncias duodecim serio inculcabat. Morem gessit obediens staturæ proceræ, torosus, colli brevis, diarrhœa levi ultra quinquaginta annos adfectus Princeps. Anno aetatis 75. subito inter prandendum extinctus. M. Augusto.				
	*) Arnica copiose visa in pascuis lætis villulæ *Klein - Krausche* haud procul a Bunzlavia.				
5.	ARTEMISIAE.	viridiuscu-lus.	subdulcis.	fragrans.	a spiritu salis armoniaci aeque ac a succo acetosellæ nulla colori mutatio.
	Peylaviæ ad sepes non infrequens: an indigena? *Novembre.*				
6.	BELLIDIS fylv. min. C. B.	viridiuscu-lus.	herbaceus, mitis.	dulciuscu-lus.	nec a spiritu salis armon. anisato; nec aceto ulla colori mutatio.
	*) Folia cum floribus &c. Peylaviæ frequentissima, sub nive floret. *Decembre.*				
7.	BETONICAE of. C. B.	miniatus.	herbaceus.	nauseoso-dulcis.	nec a spiritu salis armon. anisato; nec aceto ulla mutatio colori.
	Am Questenberg. *) Folia cum floribus. *Decembre.*				
8.	CAPILLORUM VENERIS Monspelienſium I. R. H. 543.	subflavus.	fatuus.	herbaceus, nauseosus.	a spiritu salis armoniaci simpl. color aurantiorum; a succo acetosellae nulla colori mutatio.
	Incolis: *Frauenhaar.* *Septembre.*				

Car-

Digitized by Google

No.	FOLIA.	COLOR.	SAPOR.	ODOR.	PHAENOMENA.
9.	CARDUI BENEDICTI.	virides-cens.	absinthio minus amarus.	nullus.	a sale tartari color virides-cens vividior, sapor di-minutus; ab aceto stilla-titio color saporque de-structus.

Ex Hortis.
Decembre.

10.	HYSSOPI.	ex flavo virides-cens.	dulciuscu-lus.	fragrans.	a sale tartari color in viridem; ab aceto simplici immutatus.

Ex Hortis.
Ianuario.

11.	MAJORA-NÆ.	flavo viri-diuſculus.	primo ad-stringens amariuscu-sus; dein subdulcis.	fervidoMa-joranæ, fri-gido nul-lus.	a sale tartari color in fla-vum; ab aceto stillatitio immutatus.

*) Folia cum Floribus.
Decembre.
Obs. Infusum theiforme mulierculis antihystericum.

12.	MALVAE vulg. flore simplici C. B.	ex flavo virides-cens.	herbaceus, mitis, uti infusi.	nullus.	a sale tartari color in fla-vum; ab aceto stillatitio nulla mutatio. *Nota.* Priori mixturæ aceto stillatitio adfuso co-lor penitus destructus in limpidumque mutatus.

Peylaviæ ad sepes passim.
Incolis: *Kaese-Pappeln.*
Decembre.

Mar-

Digitized by Google

No.	FOLIA.	COLOR.	SAPOR.	ODOR.	PHAENOMENA.
13.	MARRUBII albi vulg. C. B.	miniatus.	linguae radici amarus adstringens; apici minor a).	ferventi-ci-treus: frigefacto nullus.	a spiritu salis armoniaci color immutatus, a sale tartari saturate flavescens; ab aceto pallidior.

Ad muros apricos cœmeterii templi cathol. *in Nieder-Peylau.* Spontanea tandem annorum decursu.

Augusto.

a) Cuique Linguae, oris palati, parti sapor ejusdem objecti gradu distinctus.

14.	MARRUBII nigri C. B.	ex flavo viridiuscu-lus.	amaricans, adstringens acris. fere piperis.	aromaticus nauseosus, penetrans.	a spiritu salis armoniaci color plane flavescens; a succo acetosellae color destructus, saporque diminutus.

*) Folia cum floribus.

Ex Horto ad muros apricos lectum, sed ibi non cultum.

Octobri recentis infusum.

*) Praestaret hanc speciem in officinas loco prioris, aut saltem in materiam medicam recipere.

15.	MARI VERI.	viridiuscu-lus.	amaro nauseosus Rorismarini P. I. no. 15.	amaro-dulcis, nauseosus.	a sale tartari color ex viridi in flavescentem; ab aceto pallidior.

Syn. Thymbra hispanica Majoranae folio I. R. H. p. 197.

Marum RIVINI. „ In hortis curiosorum floret aestate „ RUPP. p. 234.

Domi ex vasis.

Incolis *Marum verum* *) vide Scholion ad historiae sequentis calcem.

Februario.

Digitized by Google

Mari veri HISTORIA succincta.

MARUM VERUM. Frutex exoticus perennis. Foliola alterna viridia nonnisi forti frictione manibus, aut hypocausti mutatione, aut morbo plana expansa, decidunt.

Frutici languido casus foliorum ab imis frondibus incipit, sensim ad superiores migrans: Aridorum decidentium color ex viridi incanus, dein flavescens, leviter rubiginosus. Folia post binas septimanas demum nova ex nodulis ad priorum alas propullulant.

Felibus ob odorem acido-volatilem, *) urinosum (forte earum urinæ analogum **)? jocando decerpitur, masticando destruitur, dum insecta, muscæ eum intactum relinquunt. Sapor acris ut saturejæ.

*) Spiritus MARI acidus succos cœruleos in rubros quidem non mutat, nec cum alcali effervescit; sed cum eo in sal abit medium juxta BUCQUETI *Introduction a l'étude des corps naturels tirés du regne vegetable. Paris*, 12. 1773. *Götting. gel. Anz.* No. 4. d. 8. Januar. 1774. p. 52. Analysi chemicæ subjicere Marum, non sivit penuria plantæ.

**) MARI nostri odor *Valerianæ majoris radice odorata* I. B. analogus. Catis quoque, juxta Auctores, insigne delectamentum, RUPR. l. c. p. 214. An ex analogia odoris, Maro similis ac Valerianæ decantatæ, sed ancipites, antepilepticæ vires?

Altitudo ad usque tres pedes. Trunci crassities maxima ad pollicem. Rami flexiles se in figuras varias formari patiuntur.

Propagatio: surculus anni prioris, quovis tempore abscissus, humo e scobibus ligneis infigitur, loco umbroso parca irroratione reponitur.

Transplantationem, humi mutationem, radicum copiosissimarum, teretium, flexilium inde læsionem ægre fert; impune radices cum humi gleba adhærente ex uno vase in aliud translocando, suscipitur transplantatio quovis tempore.

Locum temperatum, aerem clausum, sed purum, solem modo per fenestram omni amat tempore, frigoris, an consuetudine? impatiens. Admisso subito aere frigidiusculo folio-

Digitized by Google

foliola ilico rigent, se contrahunt, tepido brevi in pristinum expanduntur.

M. Novembre 1771. frutex hypocausti nimii caloris hyberni vitandi gratia, in cellam amplam variis e re cibaria vaporibus inquinatam locatus, foliolis vix intranti arefactis deciduis, tertia Martii 1772. adportabatur specie emortui; ibidem majorana, rore marino aliisque plantis hortensibus ibidem servatis, illaesis, pristino loco versus fenestram repositus revirescebat, ut vigesima Aprilis frutici forma, foliola, ejusdem cum pristinis copiae ac magnitudinis essent redintegrata.

Apices ramulorum aestate solem versus, hyeme ad fornacem, vel locum unde calor, se inclinant, vas vertendo in oppositum rectificantur.

Hyeme aeque ac aestate odorem late spargens, tempus pluviosum indicat: Thermometrum raro fallax.

Halitus manuum attritu prolectus, naribus attractus, sternutatorius; oculis admotus lacrymas movet.

Coelo sereno, flante inprimis Euro, odor nonnisi frictione manuum repetita proliciendus; Favonio leniter frictus emittit odorem. Aegre, parce aut nihil spirans, coeli constantiam indicat.

Manibus quibusdam folia tacta, sensitivae ad instar, sed lentius, se contrahunt, tardius se erigunt, remotis.

Hyeme vesperi quadam nive pugni mole, trunco contigua impositа humo. Mane sequente totus frutex aridus, folia nigra, flaccida, decidua omnia. Ilico rami ad truncum usque resecti; frutex loco temperato repositus, adhibita cura seminanti spatio ramulis novis priorem ambitum, vitam, ruborem elegantiamque nactus: Analogia cum Polypis?

Sitim seu irrigationis necessitatem, ramulorum extremitates flaccidae, recurvae, folia languida contracta indicant. Aqua egelida (a frigida enim foliorum crispatura) adfusa ramulis semihora vix elapsa facies laeta, vivida; refecta omnia.

Digitized by Google

Nimius hypocausti calor, verno præsertim tempore, paucis horis ramulos supremos præcoces, luxuriantes, teretes, pellucidos, nudos, brevis vitæ, quorum apici bina foliola conjugata ad duos pollices usque urget, quos sol æstivus producere non valet, languentibus reliquis. Remedium: temperatio caloris, resectio præcocium.

Quindecim annorum intervallo bis floruit; prima vice Iulio, secunda, elapsis octo annis, Augusto, urente Sirio.

Flores rubelli (florum persicorum) labiati (ringentes) in spicas collecti breves, inodori. Calix ventricosus, hirsutus, quinquefidus &c. Icon florum Rorismarini I. R. H. Tab. 94. satis bene respondet. Florescentia trium hebdomadum fruticem adeo debilitat, ut sequente hyeme interiret, nisi resecares maximam ramorum partem. Semini ejusdem plantæ finita florescentia fato germinatio nulla.

Frutici, non obstante crebra mutilatione, vita ad viginti & ultra annos. Senectute spinulæ in alis ramorum. Trunco squamulæ rhomboideae deciduæ recrescentes.

In languore a causa occulta, resectio aut summitatum, aut quatuor vel quinque ramorum lateralium auxilio.

Plebeiis adeo familiaris frutex, ut vix ulla domus sine eo. Feminis odor contra cephalalgiam hystericam. In materia medica utique civitate donatus majoranæ, rorismarini, valerianæ, satureiæ simul succedaneus, frutex.

Scholion.

Ad nomina: ARNICA no. 4. *) MARUM VERUM no. 15. *)

Plebis vernacula, non modo dictas plantas, sed fructus quosdam denominandi egestas.

Exempla.

*) Numerus eorum ex regno vegetabili, animali, morborum catalogo facile cumulari posset, sed non hujus loci. Sufficiant adpositæ:

A)

Digitized by Google

(*A*) Denominationes exoticæ: (*Gallicæ*):

PYRUS.

1.) Pyrus sativa, fructu aestivo, oblongo, ruffescente, saccharato. *Rousselet batif.* I. R. H. p. 629. *) parciores fert fructus. Incolis: *Mon Dieu.*

*) Sapor quidem analogus, sed caro dura, exsucca.

2.) Pyrus sativa, fructu æstivo, oblongo, magno (turbinato) odorato, ex flavo nonnihil rubente, carne dura saccharata *), quandoque maculis latis ferrugineis aspersus cortex. *Bon Chretien d'Eté* I. R. H. l. c. Incolis: *Bon-Chretien.* Vix ternis annis frugifera arbor:

*) Succo dulci expresso ad mellaginem inspissato, semen sinapi contusum infusum gratissimum cibis condimentum in Wetteravia.

**) Denominatio itidem (& cur?) Gallica; cum ultra sex innotuerint vicinis Germanicæ,

3.) Pyrus sativa. Fructu autumnali, turbinato (viridi) suavissimo (subacido) in ore liquescente. *Beuré verd* I. R. H. l. c. Incolis *Birne-gris*, Beurè gris vero *Isembart.*

Obs. 1. Fructus hic ob corticem viridem &c. ingenuus *Beuré verd* I. R. H. in hortulo Pastoris trihorio ad occasum distantis vici *Petersvvaldau* a) ad radices montis australis *die Eule* (qui Sudetorum pars) tres horas extensi quatuor circiter millia hominum alentis, siti. Arbore pumila quotannis fertilissima cum pluribus ad sedecim & ultra unciarum pondus, sub fine Septembris, vel initio Octobris demum maturus, sapidissimus editur copiose.

a) An vicus subalpinus ob Astrantiam *Rivini* Rupp. l. c. p. 280. quam ibi ad rivulum in planitie Iulio 1752. florentem vidi, cum inde per dorsum septentrionale dicti montis plantarum spe ratiorum, sed vana, ejus conscenderem jugum.

Obs. II. Ibidem: Castanea sativa C. B. „In hortis„ Rupp. p. 328. a Nobili Silesio *b. ab Engelhard*, cujus Majores e Bernatibus, in horto plantata, fructus moravicis quidem minores, sed aeque boni saporis quotannis profert: Cœli mitioris index?

Digitized by Google

4) Pyrus sativa, fructu autumnali, turbinato, sessili, flavescente, & in ore liquescente. *Beuré blanc d'Automne* I. R. H. p. 630. Incolis: *Blansche Birnen.*

*) Nec quovis anno fructus fert, nec quidem maturos, arbor.

Obs. III. Horum omnium sapor nec adeo suavis, nec caro æque ac meridionalibus fructibus mollis; sed circa capsulam seminalem lapidosa. Saporis incolumitas vix trium dierum.

*) Venditores pomarii poma, pyraque specifice haud appellare valentes magno vendunt pretio avidis.

Obs. IV. Pyra pomaque ex observantia stato tempore (scil. Festo Michaelis) sint matura nec ne, custodiæ lassi, agitatis pertica arboribus terram delapsa colligunt.

(B.) DENOMINATIONES inquilinæ; (a) *impropriæ*.

VITIS VINIFERA.

1. Uvae. Acinis dulcibus albidis, & nigricantibus I. R. H. p. 613. Incolis: *Wein.*

Obs. V. In vineto aprico recens ad radicem montis vicini *Fischerberg* plantato, ob æstatis brevitatem ventosque australes licet, frigidos tamen, rarius; ad muros albos vero calore solis demum matureſcunt intenso.

Hortulani, culturæ rudes (nulli enim vinitores), vindemias jam circa Septembris finem, ægre Octobris initio, metu pruinarum &c.; quæ quandoque medio Julii cadunt, vix transparentibus instituunt acinis. Talium usu modico & medico, per plures succeſſivos dies hora stata matutina hypochondriacis sine materia, alvus solito durior; sepositis, consueta iterum.

Plures ex regno vegetabili, quædam ex animali, immo morborum (℞) denominationes (A. B.) notari ulterius, nisi a scopo alienæ, possent.

(℞) v. gr. Pleuritis: *hizig Bruſtfieber.* Colica flatulenta flexuræ coli hysstericis: *Seitenſtechen.* Hydrops: *Geſchwulſt.* Podagra: *gichtige Roſe etc.*

(C.)

Digitized by Google

(C.) DENOMINATIONES germanicæ quidem, sed juxta alias regiones (b) inversæ :

PRUNUS.

1. PRUNUS fructu (magno *), ovali) cœruleo, (nucleo separabili) I. R. H. p. 622. alibi v. gr. meridionalibus: *Quetschgen.*

Incolis: *Pflaumen, Land-Pflaumen.* **)

Pruna hujus speciei cum nucleis clibano siccata acida, austera, ex Moravia advecta pro Pannonicis rapide venduntur.

*) Fructus reliqui *majores* cujusvis coloris itidem *Pflaumen* audiunt; quos cognominibus a se invicem distinguunt.

**) Pruna cœrulea oblonga, (ovalia) nucleo non separabili dulciora: Incolis *Hungarica.*

Obs. VI. Fructui hujates (no. 1.) tribuunt sexus: Masculinus; cui cauda parvula ad nuclei apicem, pediculum versus, adpendet: *Pflaumling*; Femininus; cui hæc particula deest: *Pflaume* audit: hic frequentior illo.

2. PRUNUS fructu parvo *) dulci, atro-cæruleo, (fere globoso, nucleo separabili); *Pruna Damascena* nostratia. I. R. H. l. c. aliis: *Damascener-Pflaumen.* Incolis: *-Zwetschgen.*

*) Valent de reliquis *minoribus*, etiam supra ad no. 1. *) dicta.

Obs. VII. Species prima, viz. fructu magno cœruleo &c. *) præcocis frigoris autumnalis patiens, meliorum defectu, unica fere, ubique copiosa colitur; & quamvis ob inclementem Iovem vix terno quaternove anno plenariam nanciscatur maturitatem, vix cœrulescens, consueto termino, sub Septembris scil. initio carpitur, aviditas eam non sinit esse maturam.

*) Specie dicta ob inperfectam maturitatem cruda vel cocta, uti acetariis, hypochondriacis prædictis alvus segnis; bene maturæ carni dulcedo mellita, cortici acor. Species secunda rarior immatura decerpitur quoque.

Obs.

Digitized by Google

Obs. VIII. Climate huic vico rigidiore arbores alternis annis copiosos aut parciores, aut nullos (tum quiescentes) ferunt fructus.

No.	FOLIA.	COLOR.	SAPOR.	ODOR.	PHAENOMENA.
16.	MATRICARIÆ sativæ C. B. RUPP. p. 173.	subflavus.	amarus, aromaticus, adstringens.	plantæ digitis tritæ.	a sale tartari color in flavum; ab aceto stillatitio nulla mutatio.

*) Folia cum Floribus.

Ex hortis,

Ruricolis. *Maegde-Hülle*, alias: Mätter.

Decembre.

17.	MELILOTI flore luteo.	e flavo viridescens.	subdulcis, nauseosus, uti olei amygdalarum a).	subdulcis nauseosus.	a sale tartari color in viridem saturatiorem, ab aceto simplici color saporque destructus.

*) Folia cum floribus.

Decembre.

Obs. Solum aut cœlo aut cultura tepidius petit hæc planta, quam dato loco sedecim annis nunquam videre contigit; an. 1766. mense Iulio prima vice in via publica flore luteo legi inquilinam.

ADONIS arvensis, flore phœniceo C. B. RUPP. p. 159. quem hanc regionem ob asperius cœlum attingere timens, bina abhinc milliaria Iunii fine in via publica Wratislaviensi pingui lutosa nigra pededentim hanc regionem petiturum offendi.

a) Oleum ex amygdalis dulcibus & amaris æque dulce; aqua ex amygdalis amaris stillatitia amara.

18.	MELISSÆ hortensis.	virides-cens.	corticis citri recentis.	hircinus.	a sale tartari color in saturatum viridem; ab aceto simplici nulla colori mutatio.

Incolis: *Immenkraut*: & jure quidem.

Decembre.

Obs.

Digitized by Google

No.	FOLIA.	COLOR.	SAPOR.	ODOR.	PHAENOMENA.

Obs. Grata, immo serpillo gratiora apibus folia, copiosum, æque ac tiliæ, mel suppeditantia, quod toto anno collectum die *Mercurii Cinerum* fumi ope adimunt.

Qui faciem manusque recentibus fricant foliis, ab apum vesparumque odore mansuefactarum (vel quasi temulentarum) punctura intacti manent, uti ferunt. Experimentum periculosum.

Dux apum cujus generis sub judice lis est?

29.	MENTHAE rotundifoliae crispae. C.B. RUPP. p. 229.	subflavus.	leniter aromaticus.	fragrans plantae. hircinus.	a sale tartari color saturo flavescens; ab aceto simplici immutatus.

Ex hortis.

Ianuario.

Obs. Melissae & Menthae infusa theiformia antihysterica & anticolica certa ex causa frigida, mulierculis ob saporem, odoremque penetrantem raro accepta; Menthae partes ad mentem *Boerhaave* in unum (v. gr. in mixturam) concentratae a) ventriculo, sed pro more frigide ingestae, cum ejus inflatione, ructibus auctis toti generi nervoso irritationi, activae *) nimis: calida salubrior. Mentha & adultis anthelminticum fidum.

a) Idem valet de Melissa, ejusque praeparatis.

*) Clinico annoso non licuit esse adeo felici, a remediis activis tantos salutares ac veteribus observare effectus.

Seculo nostro debiliori ac sensibiliori materia nova medica, fatua ac iners, (ad otium fallendum, vel ut dixit olim FONTENELLE: *pour amuser les malades*) condenda foret?

Digitized by Google

No.	FOLIA.	COLOR.	SAPOR.	ODOR.	PHAENOMENA.
20.	PIMPINELLÆ sanguisorbæ C. B.	flavescens; uti *Thée Boey* dilutum.	amarus adstringens.	herbaceus.	a sale tartari color in sature flavum, uti infusum *Thee Boey* saturatum, ab aceto destructus.

Peylaviæ in pratis uliginosis *an der Frankensteiner Strasse.*

Incolis: *Welsche Bibernell.*

Februario.

21.	PULEGII latifol. C. B.	flavescens uti *Thee-Boey* dilutum.	aromaticus.	fragrans, acer.	a sale tartari æque ac a spiritu salis armoniaci sature flavus; nec ab aceto, nec a succo acetosellæ ulla mutatio.

Ex hortis.

Januario.

22.	PULMONARIAE maculosæ off:	flavus uti *Thee-Boey* saturatum.	dulciusculus.	herbaceus.	a sale tartari color in obscure flavum; ab aceto pallidior.

Peylaviæ *hinter dem Rogen-Teich im Busch.*

Februario.

23.	RUTAE hortensis latifoliæ C. B.	virides-cens.	amariusculus; nauseosus.	dulciusculus; nauseosus, *foliorum sennæ.*	a sale tartari æque ac a spiritu salis armoniaci color sature viridis; ab aceto & succo acetosellæ nulla mutatio.

Januario.

24.	SALVIAE latifol. RIVINI.	fulvus.	dulcis, aromaticus adstringens.	dulciusculus.	a sale tartari color in flavum; ab aceto simplici nulla mutatio.

Ex hortis.

Januario.

SA-

Digitized by Google

No.	FOLIA.	COLOR.	SAPOR.	ODOR.	PHAENOMENA.
25.	SANICULAE officin. C. B.	flavescens uti *Thée-Boey* dilutum.	herbaceus paullulum adstringens.	herbaceus.	a sale tartari color in fulvum; ab aceto nulla mutatio.

Peylaviæ in nemoribus *am Rogen-Teich.*

Januario.

26.	SATUREIAE sativae L. B.	virideſcens uti *Thée-verd.*	aromaticus dulciusculus.	plantæ digitis tritæ.	a sale tartari color flavescens; ab aceto destructus.

Ex hortis.

Quibusdam *Pfefferkraut.*

Martio.

Obſ. Hortulanis coquisque plurimis notæ plantæ incognitus usus. Wetteraviæ condimentum ad phaseolos gratum, aromaticum. *Bohnen-Kräutgen* audit.

27.	SCORDII. C. B. (*)	flavescens uti infusum *Thee-Boey* dilutum.	*Allii*, amariusculus nauseosus.	mitior planta hircinus.	a sale tartari color in flavum; ab aceto nulla mutatio.

Silesiæ non indigena, quantum hucusque innotuit inquirenti.

Januario.

*) Quantus olim (an hodie?) de viribus rumor! an perennis?

28.	SCROPHULARIAE nodosae,	viridiuscu-lus.	herbaceus apici, amarescens radici linguae.	herbaceus.	a sale tartari color in flavescentem; ab aceto destructus.

In *der Ober-Peyle* ad sæpes rivosque.

Incolis: *Kropf-Wurz.*

Iulio.

Digitized by Google

No.	FOLIA.	COLOR.	SAPOR.	ODOR.	PHAENOMENA.
29.	SENNAE f.	fulvus uti *Thee Boey*, intenſius ſaturatum.	dulciuſculus nauſeoſus *)	nauſeoſus dulcis.	a ſale tartari ſpadiceus; ab aceto vini flavus color.

Incolis *Seems-Blætter.*

Iulio.

Obſ. 1. Infuſum ex foliorum ſcrupulo; fervidæ uncijs duabus ſemis factum.

2. Infuſum frigidum ſaporis minus nauſeoſi a) calido, viribus integris.

a) In halitu nauſeoſo vis laxans, infuſione ſervatur; ebullitione avolat.

3. Foliolum unicum cum infuſo Thee, lacte, ſaccharo edulcoratis, tenellis per plures dies, augendo quovis die foliorum numerum, ſic ſenſim adſuescentibus deceptisque Thee ſpecie alvum facile ſine torminibus laxat. Idem obtinetur: Mercurii dulcis ſcrupulum ſemis nodulo ferventis unciis viginti infundendo; frigefacta pro potu ordinario; calida *Thee Boey* infuſum paratum, cum lacte, & ſaccharo pro guſtu, bis de die vaſcula quædam propinando: prius anthelminticum haud fallax; poſterius laxans b) mite, deobſtruens ſecurum &c.

b) Laxantium doſis pro infantibus in ratione annorum inverſa; pro ſenibus directa.

*) Sapor odorque foliorum Sennæ ingratus alta mente ultra ſemiſeculum, obedientia quovis ſemeſtre infuſum ſorbillare coacto, recolitur.

30.	SENNAE f. f. una cum Foliis SCROPHULARIAE nodoſæ.	pallidior priore (no. 29.) miniatus.	fol. ſennæ *nullus*. apici linguæ amaricans SCROPHULARIAE. no. 28.	herbaceus *non* nauſeoſus. SCROPHULARIÆ prædominabat.	a ſale tartari color miniatus; ab aceto flavus; infuſo foliorum ſennae (n. 29.) c. aceto obſcurior.

Julio.

Obſ. I. Infuſum ex fol. ſenn. ſcrupulo & fol. ſcrophulariæ ſcrupulo ſemis. Fervidæ prior (no. 29. 1.) quantitas.

2. An

Digitized by Google

No.	FOLIA.	COLOR.	SAPOR.	ODOR.	PHAENOMENA.
	2. An vera proportio scrophulariæ emendando foliorum sennæ nauseoso sapori intemeratis viribus? a) In saporis correctorem purgantium, aut in purgantia minus ingrata, aeque efficacia ulterius inquirere haud vanus labor.				
31.	SERPILLI citrati RIVIN.	flavo virideſcens, uti infuſum *Thee Verd.*	infuſi corticum CITRI citra acrimoniam.	fragrans, plantæ digitis tritæ.	a ſale tartari color in flavum; ab aceto rubellus; a ſucco acetoſellæ coccineus.
	Am *Queſtenberg* copioſe in umbroſis, ad ſylvulæ marginem. *Januario.*				
32.	TANACETI.	ſubflavus.	amariuſculus adſtringens.	fragrans; plantæ tritæ debilior.	a ſale tartari color flavus; ab aceto ſimplici nulla mutatio.
	Ex hortis. *Januario.*				
33.	TRIFOLII fibrini *Tab.* folio longiore.	virideſcens infuſi *Thee Verd* diluti.	auſterus, amarus, linguæ radici tenax, adſtringens nauſeoſus.	herbaceus.	a ſale tartari color flaveſcens; ab aceto ſimplici nulla mutatio.
	In Pratis udis *hinterm Fiſcherberg.* INCOLIS. *Fieber-Klee. Waſſer-Klee.* *Januario.*				
34.	VERONICAE offic. RUPP. p. 244.	virideſcens infuſi *Thee verd* diluti.	herbaceus, adſtringens amariuſculus, nauſeoſus.	herbaceus.	a ſale tartari color in viridi-flaveſcentem; ab aceto ſimplici deſtructus.
	In via *am Habendorfer Buſch.* *Januario.*				

Digitized by Google

No.	FOLIA.	COLOR.	SAPOR.	ODOR.	PHAENOMENA.

Obs. Brevis ævi olim *Veronica* Theezans, cui merito palmam *Theé* Sinensium rapuit genuinum, rapietque semper. *Melampyri* lutei angustifolii: Incolis *Eberizen.* C. B. Rupp. p. 239. *auf dem Quæstenberg* copiosi, infusum theiforme instillato lacte, cum vel sine saccharo, infantibus in pædagogiis ientaculum per annos minime nauseosum: Thee succedaneum.

* * *

Plantæ hujus partis II., quarum binæ partes, sc. flores cum foliis infusa simul & quæ asterisco (*) in margine notatæ sc. No. 1; 4; 6; 7; 11; 14; 16; 17; suo relictæ loco. Classem peculiarem constituere non sivit earum paucitas.

INFUSA PLANTARUM.

PARS TERTIA.

RADICES.

(Fervida infusæ; leniter decoctæ.)

No.	RADICES.	COLOR.	SAPOR.	ODOR.	PHAENOMENA.
1.	Althæa	subflavus.	dulciusculus.	nullus.	a sale tartari flavescens; ab aceto & succo acetosellæ rubellus.

Ex horto.

Obs. Decoctum mucosum demulcens pellucidum; dulcedo a quarta parte acidi adfusa non mutata.

Martio.

An-

Digitized by Google

No.	RADICES.	COLOR.	SAPOR.	ODOR.	PHAENOMENA.
2.	ANGELICAE.	fuscus.	amarus, acris, adhærens linguæ.	radicis.	a sale tartari color spadiceus; ab aceto obscure flavus.

Ex montibus Sudetis.
Martio.

3.	ARI.	subflavus uti *Althææ* n. 1.	fatuus.	nullus.	nec a sale tartari; nec ab aceto color mutatus.

Ex horto.
Martio.

Obs. Recens acerrima radix inodora siccata, fervidæ nil impertit acrimoniæ, recentis ante annos masticatæ memor siccatam degustare denuo non audebat terrefactus scriptor.

4.	ARISTOLOCHIAE rotundæ RIVINI.	viridis.	amarus *absinthii* n. 1. P. II.	herbaceus.	a syrupo papaveris rhœados color fuscus; a sale tartari nulla quidem mutatio; sed pellicula supernatans, sedimentum album; ab aceto itidem immutatus color.

Ex M. Sudetis.
Incolis: *Hohlwurz.*
Martio.

5.	CALAMI AROMATICI. C. B.	subflavus.	aromaticus radice mitior.	ingratus calido; frigido nullus.	nec a sale tartari; nec ab aceto ulla colori mutatio.

In piscina Peylavienſi prope *Gnadenfrey* copiosissime.
Martio.

Obs. 1. Infusum frigefactum brevi fit gelatinosum.

Obs.

Digitized by Google

No.	RADICES.	COLOR.	SAPOR.	ODOR.	PHAENOMENA.
	Obs. 2. Calamus saccharo conditus ventriculo spasmos, ructus flatusque ciet, tandem ab eo rejicitur vomitu; cf. *Obs.* ad No. 2. P. I.				
6.	CICHORII sylvestris C. B.	subflavus.	amarus.	nullus.	a sale tartari color obscurior (sc. flavus); ab aceto pallidus (fere limpidus)

Peylaviæ passim ad vias publicas fl. cœruleo.
Incolis: *Cichorien.*
Martio.
Obs. Uncia semis incisa specierum pectoralium off. unciæ uni c. semisse mixta, infuso pectorali theiformi pleuriticis cardialgias excitavit; remota cessantes. Aliorum ventriculo gravis radix.

Scholion.

CICHORII hortensis radix incisa, certa encheiresi tosta, pulverisata &c. in Silesia inde ab Anno 1770. *Succedaneum* Coffee exotici *perfectum*, eoque salubrius jactari cœpit. Dubitant multi imprimis, quod a crudæ radicis salubritate ad tostam non valeat consequentia &c. Mitissima planta, frigidæ indolis, empyrevmatica, acris, calida, sanguinem exæstuans tostione fit levissima. Immo remediorum facile princeps cortex peruvianus alias temperatus tostione fit calidus, & extractum ejus aquosum licet, pulsum, caloremque inducit hecticum.

Cui Coffee martinicensis, surinamensis pro more valde tosti decoctum valde saturatum amarum in deliciis; providaque linguæ acumen Coffee levantici characteristici degustandi ab aliisque varietatibus distinguendi suo bono denegavit natura, illi decoctum haud displicebit nuperum, immo æque ac Coffee exotici adridebit.

Ex-

Digitized by Google

Experimenta jam ante notum Coffee cichoraceum quædam circa:

1.) Hordeum mundum, sphæricum, meridionalibus: *Ulmer-Gerste*, *Perlen-Gerste*; Silesiis: *Perlen-Graupe*.

Decoctum ex tosto, trito aquosum *) saturatum, mucilaginosum jam Basileae Septembre 1737. cum lacte, saccharatum ad modum Coffee, ad vascula quædam (*Tassen, Schalen*) sorbillatum; sed satietas cito.

Sapor haud ingratus, mitis, dulcamarus, oleosus; odor amarescens ab empyreumate tecto.

*) Medicis tum temporis tanquam sanguinem incrassans, pituitam producens, augens, vasa emolliens suspectum hoc decoctum, quod jam anno 1740. in Wetteravia modice saccharatum sine lacte, per annos quotidianum jentaculum feminis agilissimis, cholericis, ex rigiditate vasorum hystericis, absque ullo phlegmatis, aquositatis, lentoris indicio, demulcendi scopo sorbillatum: nullum inde lenimen malorum.

2.) Amygdalae dulces, excorticatæ, incisæ, tostæ, tritæ. Pulvis supernatans ægre cum fervente miscibilis, spumans. Decocto empyreuma tolerabile*), amaror modicus dulcedine mixtus, linguam praeterlabens; odor dulciusculus, haud ingratus.

*) Variat empyreuma amarorque pro tostionis gradu.

3.) Mayz. (Mays I. R. H. pag. 531.) Incolis: *Welsch-Korn*. In hortis raro maturans, granis contusis tostisque &c. empyreuma modicum decoctum ceterum blandum, dulcedo amygdalino major, odor prioris 2.)

4.) Triticum hybernum I. R. H. p. 512. Vulgo: *Winter-Waizen*. Rupp. p. 302.

5.) Secale æstivum. Incolis: *Sommer-Korn*. An vernum I. R. H. p. 513?

*) Secale hybernum majus C. B. Silesiis (*Korn*) aliis *Roggen*, primarium frugum. Reliqua terræ producta, æqualis immo majoris pretii, negligentius coluntur, aut huic postponuntur. Ejus fertilitas octo granorum.

Utriusque 4) & 5) loti tosti, triti vapor ingratus. Decoctum empyreumaticum, amarum, austerum, linguæ adhærens;

Digitized by Google

rens, fervidam minori quam 1. 2. 3.) quantitate saturans, pulvis ponderosus fundum petens.

Sapor, addita licet Coffee exotici cujuscunque parte anatica constanter ingratus, incorrigibilis.

6.) Scorzonerae hortensis radix. Incisae, tostae &c. decoctum empyreumaticum tecte amarum.

Sapor peculiaris (medicamentosus) facile nauseosus. Odor 5.) & 6.) nares minus feriens prioribus 4. & 5.)

7.) Cichorii sylvestris C. B. (s. offic.) radix. Minutim sectae, tostae &c. decocto aegre saturando amaror *Scorzonerae* manifestior. Empyreuma 6) ingratius, linguae perceptibilius. Sapor medicamenti, non diu ferendus, & cui palatus non facile adsuescendus. Odor. 6.)

8.) Cichorii hortensis radix. Decoctum ex certo modo tosta tritaque radice, seu *Coffee Cichoraceum* nuperae praeparationis; empyreumaticum amarum quidem, linguam tamen supradictis (no. 1 - 7. inclus.) blandius adficiens.

Odor adustae R. Cichorii, nec non dictorum vegetabilium tolerabilis licet, a Coffee ingenui tosti maxime distans odore: plantam prodit inquilinam.

Sapor Coffee Martinicensi ac Surinamensi quidem analogus, sed stimuli expers, brevi fastidiosus, vappidusque; eminentior licet citatis. Veri coffee credulitate suffulciendus sapor.

Dicta haec de decoctis aquosis simplicibus No. 1 - 8.) valent. Amaror eorum empyreumaticus saccharo & lacte, aut qui praestantior, cremore ejus, addito corrigitur quidem, sed non tollitur penitus indestructibilis, ingratus linguae sensibiliori.

Decocta ex granis Mayz 3) & radice modo dicta cichorii hortensis 8), cum rasurae cornu cervi pugillo, pro palato edulcorata, cremore lactis instillato, quo calidius eo melius, hausta, ad binas modo dicti Coffee exotici varietates quam proxime adcedebant: sorbillantibus fuco.

Ponatur cum fautoribus: Decoctum ex radice cichorii hortensis, mitius, anxietates, palpitationes, hæmorrhoides cœ-

Digitized by Google

cœcas &c. non eo gradu, ac illud ex binis fabis exoticis, excitare; an vero sensibilioribus plane innoxium, dubitandum? præsertim, quum, ut circa Coffee exotici fabas moris, ex radicis ad nigredinem tostæ, dosis copiosæ prolongata ebullitione saturatius præparatur decoctum.

Quicquid sit, dictis vegetabilibus no. 1-8.) ne quidem fabis exoticis e *Martinica* & *Surinamia* exceptis, deficit inter torrendum fragrantissimus longe lateque se spargens refocillansque vapor odorque. Deficit omnibus & in infuso & decocto aromaticus innominabilis *Coffee levantici* aut DE MOCCA, linguis perceptibilis solis acuatis sapor.

Num ergo Coffee cichoraceum sit succedaneum *perfectum* Coffee exotici & quidem *omni modo salubre*: Iudicium stet penes lectores?

No.	RADICES.	COLOR.	SAPOR.	ODOR.	PHAENOMENA.
7.	GALANGÆ (minoris.) *Martio.*	rubellus.	acris, urens.	radicis; sed debilior.	a sale tartari color fuscus; ab aceto carneus.
8.	GENTIANAE rubræ. *Martio.* Ex M. Sudetis.	flavus.	amarus, penetrans.	nullus.	a sale tartari color saturatior; ab aceto pallidior.
9.	HELENII. *Martio.* Ex horto *aufm Rothenhof.* *Obs.* Vinum enulatum saporis urinosi ingrati.	subflavus.	dulciusculus.	radicis; sed debilior.	a sale tartari color saturatior; ab aceto pallidior: uti prioris 8.

Digitized by Google

No.	RADICES.	COLOR.	SAPOR.	ODOR.	PHAENOMENA.
10.	HELLEBORI nigri.	flavescens.	amariuscu-lus, nau-seosus.	nauseosus.	a sale tartari color flavus; ab aceto pallidior.

Martio.

Ex M. Sudetis.

11.	IALAPPAE.	fuscus.	nauseosus notissimus; forte inde nomen (*)	nauseosus.	a sale tartari color spadiceus; ab aceto pellucidior, sc. obscure flavus, luteus.

Martio.

Incolis: (*) *Schmeckenicht.*

Obs. Hæc radix cum præcedente vini potatoribus minori dosi, quam cerevisiæ adsuetis, porrigenda.

Ialappa cum vino albo infusa, vel leniter decocta, acredine virulenta orbatur nauseosa. Tormina inde nulla. Manna soluta calido grate edulcorat acorem infuso, ut quoque infantibus adrideat.

12.	LIQUIRITIAE.	ex flavo viridiuscu-lus.	dulcis.	dulciuscu-lus.	a sale tartari color flavus; ab aceto flavescens.

Martio.

Ex vinetis Moraviæ advehitur recens.

Obs. Decoctum pro potu acrimoniam involvit scorbuticam; alvoque lubricitatem conciliat: expertus.

In quibusdam nosocomiis potus ordinarius. *) Radix sit selecta, sana, munda: secus sapor peregrinus ptisanæ.

*) Mulierculis non semper tolerabilis: tamen bibendus.

13.	NAPELLI.	fuscus.	nauseosus: *Hellebori* no. 10. fere.	nauseosus.	a sale tartari nulla colori mutatio; ab aceto color dilute flavus.

Novembri.

Ex horto. Ejusdem cum floribus P. I. no. 12. Plantæ.

Obs.

Digitized by Google

No.	RADICES.	COLOR.	SAPOR.	ODOR.	PHAENOMENA.

Obs. Decocti saturati guttæ ducentæ statim post prandium deglutitæ: nausea aliqualis, prætereaque nihil. Reliqua de napello vide l. c.

14.	NINSING.	citreus.	successive: fatuus; amarus; dulciusculus *Liquiritiae* no. 12.	dulciusculus.	nec a sale tartari; nec ab aceto ulla colori mutatio.

Sisari Americanum.

Novembri.

In Pensylvania culta Radix.

* * *

Obs. 1754. M. Augusto ab amico *) ex Pensylvania, quo per annos commoratus, reduci hanc radicem accepi. Crassities ultra pollicem, substantia alba, lignosa, dura, sectæ transversim strata eccentrica, nivea.

*) Cujusnam plantae radix? non addebat donator: quam quoque scriptor ignorat.

Magna copia inde in Angliam transvehi, ibique sub nomine NINSING magno vendi pretio narrabat. Infuso vinoso aut gelatinæ vires tribuuntur analepticæ Anglis.

Ob figuræ, structuræ, coloris, saporis, odoris cum Sisari germanorum (vid. infra no. 18.) adfinitatem forte una eademque ex antiquo orbe in novum, aut reciproce transplantata radix? ut nunc nomine *Sisari Pensylvanici* eam insignire liceret.

Nomen NINSING licet Pensylvaniæ, Iaponiæ, Sinæ audiat idem; hæ tamen radices a se invicem toto differunt cœlo: Radix Sinensium teres, crassities vix ultra duas lineas, flava, curvata, transparens, elastica, flexibilis,

Digitized by Google

No.	RADICES.	COLOR.	SAPOR.	ODOR.	PHAENOMENA.

liqueſcens ore glutinoſa, ſaporis ſubdulcis nauſeoſi, uti gummi ceraſorum.

Talis genuina M. Iunio 1743. Caſſellis Haſſorum apud pharmacopœum adſpecta & deguſtata; cujus deſcriptionem RUMPHIUS (forte primus?) c. Icone, non ſatis ſimili dedit. BURMANNUS *Horti Amſtelodamenſis* parte tertia bonam olim iconem promiſit, quam videre nondum contigit. Deſcriptione ulteriori indiget radix hæc nondum ſatis nota.

15.	PIMPINELLAE albæ.	ſubflavus.	paullulum acris. Radici linguæ adſtringens.	nullus.	a ſale tartari color ſature flavus; ab aceto pallidior.

Peylaviæ „ in apricis & aſperis tenui gramine veſtitis frequens. „

Martio.

Obſ. Radix infuſo aquoſo acrior, contra anginam viget in eſſentiam fiducia vana.

Species *nigra* a curioſis in hortis colitur:

Spiritui infuſa frumenti eſſentia antifebrilis vulgo cœrulea.

16.	POLYPODII offic. ſ. vulgaris C. B. ſeu murorum.	ſature flavus (luteus)	dulcis, nauſeoſus.	dulciuſculus.	a ſale tartari color miniatus; ab aceto flaveſcens.

Im *Rothenhof-Garten an der Mauer zwiſchen den Steinen.*

Incolis: *Stein-Wurzel.*

17.	RHEI electi.	ſature flavus.	nauſeoſus. vix deſcribendus, deguſtantibus notiſſimus.	nauſeoſus.	a ſale tartari color ſpadiceus; a ſucco acetoſellæ croceus.

Martio.

Digitized by Google

No.	RADICES.	COLOR.	SAPOR.	ODOR.	PHAENOMENA.

Obs. Semel in vita, & quidem Lauterbaci d. sexta Ianuar. 1745. rigido gelu, non ægrotanti, scopo, ex præjudicio, laxandi prophylactico, hausto matutino animæ rhabarbari frigidæ uncia, sub debito regimine, adpetitus prandio deficiens, circa vesperam, spasmi universales, tormina enormia sicca, ad lipothymiam usque; lectus viribus fracto petendus, iusculis calidis, somnoque ægre sopita, die sequenti virium prostratio: nullae sedes.

Propriis didici doloribus intempestivam sanis purgantium laxantiumque, mitiorum licet, hypochondriacis sine materia inprimis adhibitionem nocivam. Philantropia in posterum petentibus disuasi haud necessaria. Deflexionis a recto tramite accusatio: fiduciæ in sanitatis custodem detrimentum: sostrum.

*) Morbonæ §. 155. p. 60. in morbis decennii quarti minoribus lapsu memoriæ omissa experientia hæc propria.

Rhei stimulantis, spasmos cientis, sanguinem exagitantis, inquinantis, hæmorrhoides cœcas prolicientis &c. usus inprimis dysenteriæ principio, jure limitandus.

Vim egregiam laxandi quantitas minor præ majore exserit. Rheum, si quater de die grana quinque cum stibii diaphoretici grano uno vel altero & salis Seignette scrupulo dimidio in aqua deglutitur, vis laxans in ratione inversa quantitatis, s. ponderis.

Rhei sapor jusculo farinoso aut infuso coffee aquoso corrigitur: expertus ipse toties olim.

18.	Sisari europæum.	citreus.	dulciuscu-lus. radice debilior.	infuso cali-do subdul-cis; frigi-do nullus.	a sale tartari æque ac aceto nulla colori mutatio.

Ex hortis.

Decembri.

Sy-

Digitized by Google

pyrevmatico (condimento ſummo) perfuſi cibus primarius, quotidianus nunquam faſtiditus: immo ejus creſcit eſu cupido.

*) A pulte craſſa, globuloſa ex hac farina puſionibus jam a tertio nativitatis die intruſa, atrophiæ, rachitides.

**) Farinam ſecalinam, fermento vulgari ex farina aceſcente quidem inficiunt; triticeam cum fæcibus cereviſiæ fermentare unice norunt. nec aliter volunt. Operæ piſtoriæ rudes antiqui moris tenaces nova recuſant.

***) Famulus quotidie præter alios pinguedine natantes cibos largiter ingeſtos panis ſupra dicti libras civiles (a) 2 1/2 – 3 1/2; famula 1 1/2 – 2 – 2 1/2. comedit.

(a) Libra civilis wratislavienſis ad eam quæ Bernæ :: 3: 2. ad eam quæ Trajecti ad Mœnum :: 5: 4.

****) Cui res adeo anguſta domi, panem absque butyro comedendi, levis notæ macula notatur.

* * *

Dicta Obſ. I. & II. Circulum (Præfecturam) montoſum, frigidiorem Reichenbach Principatus Swidnicenſis unice ſpectant.

(c) Ex tuberoſis:

1. Solanum Tuberoſum eſculentum C. B. „germ. *Tartuffeln oder Erd-Aepfel.* In *hortis* a) variis totius Germaniæ floret Iulio & Auguſto" Rupp. l. c. p. 49.

a) Ruppii tempore agris nondum abunde cultum videtur exoticum. Incolis: *Erd-Birnen*, nomen Doctorum *Erd-Aepfel* ridentibus.

Obſ. I. Varietates ruricolis comeſtibiles *quatuor* ſequentes:

- a) albæ
  - 1. rotundæ, innominatæ.
- b) rubræ.
  - præcoces
    - 2. craſſæ incurvæ: *Poſthörnel; Säumagen.*
  - ſerotinæ
    - 3. longæ transverſim ſulcatæ: *Zapfen.*
    - 4. rotundæ gibboſæ cuneiformes: die *Käuligen.* *)

*) Nomina 2. 3. 4. a figuræ dictis analogia rebus. Color tuberum, uti florum.

Folia teneriora inter olera quibusdam recepta.

2. Sol

Digitized by Google

2. Sol altissimus, radice tuberosa, esculenta „ *Helianthemum indicum tuberosum* C. B. P. *Erd Aepfel.* In hortis & agris a) frequens" Rupp. l. c. p. 168.

a) Secus in Silesia.

Incolis: *Erdæpfel* stricte; doctioribus: *Erdbirnen.*

Obs. II. Ambæ hæ species nomine hujatibus communi *Cartoffeln* audiunt. Licet prior hoc proprie insigniatur œconomis.

Prima copiosissime in agris ad varios usus domesticos colitur. Divitum mensis ob saporem farinosum, pani analogum quoque sistitur.

Qui cum plebe panis a) *nigri* (b. Obs. II.) copiosum esum ad sanitatem maxime proficuum non modo familiaribus suis, immo convivis sollicite commendant. Plurimi liberis suis parce edentibus abundanter eum obtrudunt minaces parentes.

a) Panis *niger* seu secalinus minus quam *albus* ex Zea vel Tritico nutrit.

Secunda raro in hortis, nunquam in agris plantatur vilipensa.

Utraque species effossa cellisque adservata quatuor septimanarum spatio amarescit. Prioris tubera hyeme solo relicta, modo gelu ad eas non penetret, incolumia, bonique saporis ad ver usque conservantur: de secunda nil constat.

Solanum tuberosum (1) Silesiis primo rumore contemtui famam quidem sed tardam acquisivit. Refragantibus tandem ordine sequente chronologico in agris plantari cœpit copiosum v. gr. anno;

1730. In Principatu Wratislaviensi.
1742. - - - Bregensi.
1745. - - - Swidnicensi.
1748. - - - Opoliensi.
1760. - - - Troppaviensi.

De reliquis nil certi.

Digitized by Google

(d) Ex plantis pabularibus.

α Iumentorum.

1. MEDICA major, erectior floribus violaceis. (*Luserne*) I. R. H. p. 410. Incolis: *Serne* ex corrupto nomine gallico, vernaculi defectu, licet aliis *Schnekenklee* audiat.

Planta Peylaviæ per extraneum demum 1766. innotuit sub frigido cœlo perennis. Aestate eadem quater secari patitur. Annosiori caules duriores palatum vaccis lædentes minus iis adcepta. Fama non adeo secunda. Coloni ei invitam impendunt operam. Strages annua a rigida nimisque protracta hyeme.

An hæc Medica sit vera Medorum, veterumque?

2. TRIFOLIUM pratense purpureum C. B. P. *Wiesen-Klee* RUPP. l. c. p. 254. Incolis *rother gesæter Klee.*

*) luxta HALLERUM apud Ruppium l. c p. 255. (Quod seritur est potius varietas pratensis s. primæ hujus speciei),, (folio maculato) juxta RUPPIUM. l. c. Trifolio folio longo, flore purpureo RIVIN. fere simile seritur in agris ad jumentorum pabulum,, cf. RUPP. p. 264. (FALCATA). Qui de sibi nupero trifolio majore I. sive albo flore CLUS. *eodem* destinato usui cum onobrychide turcica jam 1717 nota mentionem facit p. 254.

Obs. 1. A. 1748. in agris Swidnicensibus trifolium n. 2. in usum vaccarum seri cœpit. Secale intactum floret Augusto. Martio seritur agro bene præparato pingui &c. quod nimiæ operæ ruricolis; ideo ob soli quaternis annis iterandum laborem molestum negligitur. Triennium vivit. Quater quavis æstate secari potest. Ob caules molliores vaccis gratius, magisque lactiferum, præstantius trifolium oeconomis Medica (1). Quidam agros alterne trifolio & secali magno emolumento conserunt.

Pascua rara; quod agrorum cupidi tenacesque plurimos campos in eos mutent. Agrorum ad pascua ratio:: 10: 1.

Obs.

Digitized by Google

Obs. II. Nuperis plantis pabularibus laudatis licet, obtinet tamen vaccas cibandi mos antiquus *das Einbrennen* vulgo sequens: Infusum furfurum tenue cui pro re nata; Hyeme: stramen avenaceum, aut secalinum (hordeaceum enim equorum toto anno pabulum *); Aestate: gramen, tritici luxuriantis folia resecta; Autumno: brassicæ capitatæ folia exteriora decidua, marcida, erucis obsessa, erosa caulesque concisos; solanum tuberosum (B. c. 1); raparum folia, corticesque; daucum sativum radice lutea aurantii coloris I. R. H. p. 307.

„*Staphylinus sativus* Rivini &c.

Pastinaca sativa sive *Carota lutea* I. B. *gelbe Möhrrüben Möhren.*„ Rupp. l. c. p. 278. incolis, (qui has non adeo abundanter ac in Anglia porrigunt) concisa addunt, incoquunt, mane & vesperi calide sorbillandum porrigunt ægre adsuescentibus eoque subinde hydropicis vaccis.

Hac methodo perantiqua majorem pinguioris lactis copiam, quam prædictis plantis nacturos se, saporem ejus mixtum sæpius nauseosum cum plebe parum curantes opinantur œconomi.

*) Igitur non tanta foeni copia alendis jumentis necessaria uti aliis Provinciis: Cur Silesiis tam pauca pascua (B. d. a. Obs. I.)? patet.

Quicquid sit: Cremor lactis uberior, butyrum*) pinguius abundantius vicinis ex dictis infusis quam gramine, fœnoque, sed vix M. Majo boni saporis eliciuntur.

*) Butyrum ex cremore lactis patellis excepto argillaceis apertis plures hebdomadas loco calido repositis acescente, fermentante, spumante, copiosius pro mora obtinetur.

Valent heic quoque jam supra ad B. b. Obs. I. & II. dicta.

Digitized by Google

β. Bombycum.

Morus fructu albo (B; I. R. H. 589.)! „ in hortis aestate„ Rupp. l. c. p. 92.

Peylaviæ circa annum 1754. ex semine in apricis arbores progerminatæ aspero tandem assuefactæ cœlo ad hunc usque diem languidi virent. Mori ob ver breve sæpiusque nullum, æstivasque pruinas (initio Iunii) folia serotina, parca. Bombycum defectus; methodi ignoratio; otii inopia, quod frugum culturæ omne impendendum; reditus cerealibus incertiores, minores semper, a mororum cultura deterret agricolas fruges conserere natos.

(e) E Nucleis:

Coffee Martinicense cum Surinamensi demum circa annum 1739. in principatu Wratislaviensi, magno pretio notum. Decoctum saturatum nimis, ex fabis in carbones tostis, cum cremore lactis sorbillant nobiles bis, *) plebeji semel de die. Amarore ejus adeo capti, ut *Levanticum* multo præstantius, vix decennio notum, extremis modo labiis delibatum, ob suavem lenitatem &c. non adrideat fatuumque sapiat.

*) Inde ab hoc tempore molimina hæmorrhoidalia, hæmorrhoides coecae (Idolum tantis) crebrius invadere.

(C) NOTA SED NEGLECTA.

1. Beta spinosa (seu cretica) semine aculeato C. B. *Mangold.*

Beta caule albo, succo miti.

an *Beta pallide virens major* C. B?

Rupp. l. c. p. 341. Fatua incolis: quibus nil sapidum, nisi salsum, acidum, acre.

2. Cichorium crispum I. R. H. p. 479.

En-

Digitized by Google

Endivia crispa TABERN. *Krause Endivgen.* RUPP. l. c. p. 209. *Endivi, Sonnen-wirbel.*

Obs. III. a jusculo carnis cui endivia addita, urinæ odor violaceus.

3. LACTUCA sativa vulgaris non capitata I. B. RUPP. l. c. p. 206. Folia oblonga superne ovata, ad caulem angustiora, pendula matura ob adligationem cauli hortulanis hujatibus: *Bundsalat*, aliis: *Lattich.*

Obs. IV. Caulis cylindricus decorticatus albus in orbiculos transversim sectus cum jusculo carnis, aut lacte debite digestus, saporis uti brassicæ caulifloræ C. B. RUPP. p. 75. ferculum, forte ob eam, quæ circa Betam (no. 1.) valet, rationem plane inusitatum.

No.	RADICES.	COLOR.	SAPOR.	ODOR.	PHAENOMENA.
19.	TORMENTILLÆ sylvestr. C. B.	miniatus radice obscurior.	amariuscu-lus adstringens.	herbaceus.	a sale tartari color immutatus, a solutione cremoris tartari destructus.
	Augusto. Incolis: *Hühner-Wurzel.*				
20.	IPKCACUANHAE.	subflavus.	amariuscu-lus.	nullus.	a sale tartari color flavus; ab aceto pallidior.
	Martio.				
21.	ZEDOARIAE.	subflavus.	radicis; sed minori gradu, aromaticus.	radicis pulverisatæ.	nec a sale tartari, nec a solutione cremoris tartari ulla colori mutatio.
	Augusto.				

Zin-

Digitized by Google

No.	RADICES.	COLOR.	SAPOR.	ODOR.	PHAENOMENA.
22.	Zingiberis,	ſtramineus.	acris, urens radicis.	radicis pulveriſatæ.	a ſale tartari color flaveſcens; a ſolutione cremoris tartari deſtructus.

Auguſto.

Obſ. Senſus frigoris ultra annum ſcrobiculo cordis, quem nec pulvinaria calida nec inſolatio ardente ſirio quotidie per ſemihoram lenire non valebat, ex ventriculo (an bene) derivatus; ad zingiberis pulveriſati drachmam quovis prandio cibis adſperſam per annum, poſtea ad ſemen ſinapi contuſum, diuturnitate, quantitate modoque iisdem deglutitum, refugium: nec ventriculo nec ſanguini calor; nec pulſui celeritas aucta.

TANTUM.

D.

Digitized by Google

IOANNIS IACOBI RITTER M. D.

ACADEMICI CURIOSI

INFUSA PLANTARUM

PARS SECUNDA.

Digitized by Google

Digitized by Google

PRAEFATIO.

Pharmacopoea Helvetica, præfatus eſt ALBERTUS de HALLER. Baſil. 1771. folio.

„In fine Præfationis celeberrimus de HALLER plura ad-
„fert dubia ſollicitasque curas, quæ neminem practicorum me-
„dicinam facientium latent. Quot quantaque in officinis phar-
„maceuticis exſtant medicamina! Vix paucorum indubitatus
„& infallibilis conſtat effectus. Voluminibus amplis veterum
„refertæ ſunt pharmacopoeæ, quorum aſſerta agnoſcere haud
„hæſitamus, abſque eo, ut inquiramus diligentius cauſas &
„circumſtantias, ſub quibus medicamentis uſi ſunt. Imo lau-
„damus & extollimus eorum uſitata medicamenta, incerti,
„num etiam cum denominatione eadem plantarum, idem ha-
„beamus medicamentum. Certe omne, quod eorum libris
„debemus, iterum & denuo per experimenta aut ſtabilien-
„dum, aut relegandum foret. Et primo quidem ſimplicia
„ſine miſtione in decocto, infuſione, extracto, deſtillato ſa-

Digitized by Google

„nis potiſſimum corporibus applicanda, ac effectus perſcrutandi eſſent, deinde certæ eorum vires, aut veritati quam maxime analogæ inquirendæ in morbis, quibus videntur poſſe opponi, & hoc præſertim in noſocomiis, ubi fallaciis cauſæ facilius obviam ire poſſumus, hæcque omnia dexteritate & ſinceritate quadam, remoto præjudicio, hypotheſi, vanaque theoria in commodum futuræ ætatis litteris mandandæ eſſent. Ac non ſemel, ſed centies repetita exiguntur & juvabunt experimenta. Imo tædioſus foret labor, ſed operæ pretium tamen haberetur, inire eundem".

Tentamen hæc pars ſecunda: num ſervatis viribus integris plantarum ſiccatarum farrago officinis diminui poſſet?

Digitized by Google

CLASSIFICATIO.

Flores

Sectio Prima

Secundum COLORES

I. VIRIDIS.

Gradationes.

No. 1.	*Virideſcens* Rorismarini, Sambuci Tiliæ.	2.) *Viridis* Napelli recentis calido infuſo.	3.) *Violaceus* Napelli recentis refrigerato infuſo.

Adnotationes.

1. An ob coloris analogiam Sambuci & Tiliæ floribus hiſce poſita analogia?
2. Analogia vires? qualis alteri ſubſtituenda planta?
3. Utra e materia medica releganda?
4. Ratio gradationum coloris: 1: 2: 3:: 3: 1: 1. ex quatuor duo reſiduæ.

II. FLAVUS.

Gradationes.

1. *Subflavus.* Acaciar. Aurantior. Centaur min. Cotulæ foet. Lilior alb. Scabioſæ.	2. *Stramineus.* Chamomill. rom. Chamomill. vulg.	3. *Flaveſcens.* Primul. ver. Roſar. alb. Roſar. rubell.	4. *Miniatus.* Lavendul. vid. n. 8.

Adnotationes.

1. Valent dicta ſupra ad no. 1, 2, 3.
2. Ex hypotheſi ad I, no. 1: & 3; ex duodecim remanerent quatuor: tertia pars.

Digitized by Google

Florum colori rubro virium analogia constans præ viridi flavoque, quædam in ratione coloris obscurati a lenimine, sedatione ad saporem usque vires paucæ, cum viridi & flavo florum communes.

Infusorum coloribus rubro, flavo, viridis, index virium discrepans :: 4: 6: 2 :: 2. 3. 1. communis :: 1. 3. 1. vires discrepantes ad communes 2. 1. cuique horum colorum vires characteristicæ incertæ adprobabiles :: 2: 1.

Iuxta maximum probabile indicaret.

Infusi color { viridis, flavus, ruber } vires characteristicæ { antispasmodicas temperantes sedantes ; paregoricæ

An infusis foliorum, radicum coloris dati vires characteristicæ? (specificæ)

An iisdem infusis communis cum florum coloris eaedem ac florum vires communes?

Florum color
- a albus — antispasmodicae : 2. diaphoreticae : 2. sedantes — : 2. roborantes — : 1. — Virtus eminens lenitiva inter discrepantes.
- b viridis — (1) Lenientium ad excitantes ratio :: 4: 3. (roborantes : 1.) roborans.
- c flavus — vires: antispasmodicae : 2. diaphoreticae : 1. roborantes — : 1.
- d cæruleus. — implicitae. (2) Lenientium ad excitantes ratio 2: 2 : 1: 1. sic nulla prævalet virtus. fuspectus nocivus : 1. roborantes — : 2. roborans.
- e ruber. — sedantes — : 2. antispasmodicae : 1. diaphoreticae : 1. roborantes — : 1. — sedativa.

(3) Lenientium ad excitantes ratio :: 3. 2.

Iuxta probabilitatem maximam denotaret

Floris color recentis.
- a albus
- b viridis
- c flavus
- d cæruleus
- e ruber.

Vires explicitae. { Lenientes, Roborantes, Antispasmodicas, Roborantes, Sedantes.

(4) Coloribus analogis b. & d vires roborantes analogæ.

Cum

Digitized by Google

Cum color florum æque ac figura partesque sexuales constantes sint; jam ante hos triginta annos condere systema ex coloribus animus fuit; sed deterruit moles imparem operi.

Icones inde ab hoc tempore colorati ad tale systema januam pandere, aut id præsagire videntur nepotibus?

Calido infuso quibusdam plantis, v. gr. napello, diversus ex frigefacto color: an diversæ infuso calido frigidoque vires inde inferendae v. g. data veluti napelli infusi calidi nociva; forte frigido salutaris, aut vice versa.

Infusa calida frigidis præstantiora, forte calore partes constitutivæ plantarum acuatæ majorem activitatis adipiscuntur sphæram.

Ex coloris calidi, dein refrigerati infusi diversitate ulterius observanda alia & quidem nova observationum series.

Adnotationes.

1. An flores, quibus infusa fatua, sine viribus? an ex materia medica proscribendæ? Aqua, saliva mercurius &c. contrarium suadet.

2. Fatui ad sapidos :: 1 : 20.

3. Gradatio saporum 1. 2. 3. 4. 5. 6 :: 1 : 2. 2. 2. 9. 5.

4. Saporum ordo & ratio inter se: { no. 5 + 6. amarus 6 + 9 = 15. } { no 2 + 3. dulcis 2 + 2 = 4. } no 4. herbaceus. 2:

Fatuus 1. amarus ad dulcem :: 15 : 4, :: (4 : fere) insipidi cum herbaceo (nulli florum analogo) ad sapidos : 3 : 18 :: 1 : 6. an lex universalis?

5. Infusa insipida vel sapida, ut flores ipsi.

6. Demtis ex hypothesi tribus inertibus (4) remanerent 18. viribus donati.

7. Quibusdam sapor primo amariusculus, postea dulcis, & vice versa. Subdivisio infusorum in amarodulcia & dulcamara repetitione experimentorum eget; num sapor ille successivus objective adsit determinante.

Digitized by Google

Ponamus saporem infusi homogeneum (s. simplicem floris dati) unicam modo continere virtutem medicam.

8. Si ex saporis infusi similitudine cum reliquis virium similitudo; demtis no. 1. & 2 (1 + 2 = 3.) v. gr. ex no. 2. chamomilla vulgaris; ex no. 3. flor. papav. rh. ex no. 5. flor. acaciar. ex no. 6. flor. centaur. min. reliquorum vices gererent; mittendi 14. retinendi forent 4. flores, per sapores inquisitio severior reliquis.

Secundum ODORES.

Gradationes.

Floribus.

1. Nullus.	2. Herbaceus.	3. Dulcis.	4. non analog.	5. analogus.	6. aromaticus
Lilior alb.	Centaur. m.	a) nudus.	Cotul.	Acaciar.	Hyperici.
Primul v.	Scabiosæ	Tunicæ	foetid.	Aurant.	
		b) nauseo-		Chamom. r.	
		sus		Chamom. v.	
		Malv. fl.		Lavendul.	
		pun.		Rorismarin.	
		Malv. fl.		Rosar rubell.	
		inc.		Rosar alb.	
		Napelli		Sambuci	
		Papav. rh.		Tiliae.	

Adnotationes.

1. Herbaceus sapor odorve ut ex graminis, absque flore, recentis masticatione aut infuso.

2. Sapor & odor infusorum in ratione coloris. Quo servidius eo magis radici linguæ adhærens infusum.

3. An ex infusis inodoris ad defectum floris virium valet consequentia? cf. no. 1. (b.)

4. Infusa inodora ad odora :: 2 : 19. vel 1 : 9. fere.

5. Odoratorum proprie ordo & ratio (no. 3. (no. 4. (no. 5. (no. 6.
(5. (1. (10. (1.

6. Aromatici hypericum odoris unicum.

7.

Digitized by Google

7. Ex 21. infusis decem modo florum odori analoga vix dimidia pars. An vires plantarum uti odores? Infusa odorifera florum analoga ad non talia 10: 1.

8. An sapores odoresque nauseosi (curatius repetenti notandi) vim nocivam, salubrem aut vitandam plantam indicant.

9. Si floribus odoratis dati odoris datæ vires; erunt inodoris nullæ vel ignotæ, herbaceis indeterminatæ, activæ innotescunt.

Itaque floribus inodoris (no. 1.) & herbaceis (no. 2.) demtis, ex odoratis no. 4. cotula fœtida, ex no. 5. posito plantas ejusdem classis sibi esse succedanea reciproca fl. Rorismarini & Tiliæ, ex no. 6. fl. Hyperici servanda; demendi ex odoratis = 13. ex 21. summatim relegandi 17.

10. Ex diversissimis juxta materias medicas plantarum viribus, colores, sapores, odores similes, quemadmodum ex earum analysi chemica producta similia.

11. Infusis quibusdam ex floribus dissimilibus colores, sapores, odores communes, sensus eodem modo ferientes, partes constitutivas supponunt similes, immo eodem modo agentes. Inde natæ ex analogis seu æqualibus infusorum adfectionibus, ad vires communes analogas hypotheses.

12. Ex florum liliorum alborum infuso subflavo, id est pellucido fere, ad saporis odoris defectum, particularum agentium paupertatem (defectum) unica valet conclusio; cæteris lex universa uti v. gr. floribus aurantiorum, centaurii minoris &c. aut directa, uti flor. layendulæ &c. Infusis quandoque sapidioribus parcusque odor ut flor. cent. min. aut vice versa ut flor. rorismarini, quandoque sapor odorque pari ambulant passu, ut v. gr. chamæmeli romani, & flor. rosar. rubell. seu fl. primulæ ver.

13. An ex saturato colore, sapore acri, odore penetrante ejusdem floris (plantæ) vires activæ certo eruendæ? inter hos flores chamæmel. rom. layendul. rosar. rubell: eminet &c.

Digitized by Google

14. Quo obscurior saturatior color, eo magis partium activarum copia; & vice versa. Plantis sapores & odores communes certior, quam colores, virium index. Color quantitatem, molem, figuram, sapor odorque vires indicant.

Secundum PHAENOMENA.

Ab Alcali			
	viridescens	flavus.	Rorismarini Sambuci Tiliæ.
fixo.		viridescens	Lilior. alb. Rosar. (rubell (albid. Scabiosæ.
I. sale tartari scrupulo.	subflavus	flavus	Acaciarum Aurantiorum Centaur. min. Chamæm. (rom. Cotul fœtid.(vulg. Primul ver.
	miniatus, saturе flavus.		
	carneus rubellus	viridis	Lavendul. Malv. fl. incarn. Tunicæ.
volatili			
II. spiritu salis armon. simpl. aquos. gtt. X - XII.	rubellus puniceus spadiceus violaceus	rubellus viridis viridis viridis	Hyperic. Malv. fl. punic. Papav. rhoead. Napelli.

Adnotationes.

1. Color infusorum similis ex additione alcali emergens, analogas plantarum vires si indicaret, ex no. 21. remanerent novem in materia medica retinendæ, cf. dicta, ad I. 1. 2. 3. III. 3. (demendi 12 = 21 -- 9.)
2. Quomodo selectus (cum florum vires analogorum implicitæ aut mixtæ) inter plures instituendus? (v. gr. an in (a) flores rorismarini aut sambuci servandi) aliis experimentis; inter quæ experientia in proprio corpore, primaria, dein in nosocomiis eruendum foret.
3. Colorum ratio inter se a + c + d: b + e + g + h + i: f:: 11: 9: 1. flavus specierum uberrimus uti infusis puris.

Co-

Digitized by Google

Corollaria.

I. Coloris mutatio ab adfusis gummosas a resinosis separationem particulas infusorum mutatas indicare videtur, hinc quænam coloris a sale tartari mutatio indolis alcalinæ aut acidæ &c. index?

II. Coloris resolutio in alios a primitivo discrepantes ratio resolubilitatis 3 : 2. 1. 1. 1 :: 5. 3. 3. 1.

1. viridescens in a. flavum		3
2. subflavus b. virideſcentem		3
3. rubens e. f. g. h. viridem		5
4. violaceus i. viridem		1
		12.

Color viridis juxta pictores ex flavo & cœruleo componitur, cœruleus in rorismarino, sambuco, fl. tiliæ; subflavus in fl. lilior. alb. rosæ utriusque & scabiosæ destruitur. An ex analogia infusorum tam primitivi, quam destructi, residuique coloris valeat consequentia ad analogiam virium eorum?

III. Mutatio { ex pellucido in 1 / 2 } { subflavus / miniatus } in { c. flavum, 7 / d. sature flavum, 8 }

obscuriorem in saturatos.

Condensatio particularum obscuros reddit colores.

{ ex obscuro in pellucidiorem } violaceus in viridem.

IV. { Ad plane mutandos aut eosdem obscurandos :: 12 : 8. :: 3 : 2.
Vis salis tartari resolvens ad condensantem :: 12 : 8. :: 3 : 2. }

V. Constantia. Hyperico vis salis tartari iners 1.

VI. Infusi Hyperici mutatio coloris reditusque in pristinum, rubellus vel a constantia partium (an virium quoque) vel ab insufficiente salis tartari quantitate?

VII. Vires salis tartari coloris mutantis destruendi infusa reddendi, limpida, nullæ, infusa florum tenacia. Salis tartari vires coloribus mutandis scil. resolventes, conden-

Digitized by Google

santes, inertes inter se:: 12. 8. 1. Subjecta mutationum catalogus A. sistit.

VIII. An liquoribus ventriculi mox primis viis, salis tartari solutioni alcalinæ analogis, eædem in infusa plantarum datarum vires?

IX. An, & quomodo alcalina infusis admixta indolis plantarum index alcalinæ, ammoniacalis, acidæ &c?

B. Ab Acido.

fermentato.	INFUSI COLOR	1. flavus,	(a) destructus	Rosar. (rubell. (albar.
		2. virideſcens.	(b) pallidior	Rorismarin. Sambuci Tiliae
		3. subflavus.	(c) pallidior	Acaciarum Aurantior. Centaur. min. Lilior. alb. Chamæm. (rom. (vulg. Cotulæ. Scabiosæ.
I. *Aceto vini simplici* gtt. xij.		4. flavus.	(d) stramineus	Primul. veris
		5. miniatus	(e) flavus.	Lavendulæ.
non fermentato.		6. carneus	(f) rubellus	Malv. fl. incarn. Papaver. rhoead.
		7. spadiceus. 8. rubellus	(g) puniceus.	Hyperici Tunicae
II. a *succo acetosellae.*		9. purpureus.	(h) puniceus	Malv. fl. puniceo
		10. violaceus.	(i) violaceus,	Napelli.

Adnotationes,

Color destructus infusi primarius aspector, aquæ meræ limpidæ.

Color pallidior infuso adeo transparens tam parce tincto, quin parum absit, quod itidem destructus adpareat inspicienti; qui acetum pro basi atramenti scriptorii adhibent, nunquam obscure nigrum obtinebunt atramentum. Succo acetosellæ non major mutandis florum coloribus vis præ aceto.

1. Ab

Digitized by Google

I. Ab aceto color rosis = 2. destructus, particulæ tinctoriæ non tam præcipitatæ, quam destructæ (absorptæ) volatiles.

II. Colores in analogos s. cognatos mutati secus ab alcali & quidem

ex { obscuris / saturatis } in { pellucidiores / pallidiores. } { b + c + d + e + f 2; 3 + 8 + 1 + 1 + 1 = 14.

seu vice versa ex { pellucidioribus in obscuros / pallidioribus in saturatos } f + g: 1 + 2 = 3.

III. Color immutatus s. constans itidem analogus: puniceus ac violaceus h + i: 1 + 1 = 2. Carneus, spadiceus ac rubellus f + g scil. malv. fl. incarn. papav. rh. ac hyperici exaltatus: tinctoribus notum.

IV. Acidum Colores

- vires
  - destruendo — — — — — 2
  - mutando ex { α saturato in pallidiorem 14 / β pallidiore in saturatum 3 } 17
  - α : β :: 14 : 3 :: 5 : 1. fere
- Inertia s. impotentia — — — — 2
- Vires ad inertiam :: 19 : 2 :: 10 : 1. fere

V. Infusorum colores destructi a, mutati b - g constantes. h + i :: 2 : 17 : 2 :: 1. 8. 1.

VI. Acidi scil. aceti vires resolventes ad condensantes seu particulas tinctorias diluentes ad exaltantes.

VII. Et florum coloris indoles a, d, (: 16 : 3 :: 5 : 1. mutationisque susceptibilitas 2 - 8. inclusive patent aliquomodo, quinam destructi; mutati, constantes.

VIII. Acrimonia acida ventriculo aceti aut succo acetosellæ analoga vires plantarum destructrices ad conservatrices :: 19 : 2 :: 10 : 1. fere.

IX. An & quomodo acida infusis admixta plantarum indolis index?

X. Comparanti vires alcali vel acidi infusis mixti discrepantia aut concordia earum obviæ.

Demta Classe (a) cui colores destructi acido acaciar. forte quoque vires ex Class. (b) fl. Sambuci; ex (c) fl chamomill. rom, (d) primul. ver. exposita analogia virium Classis

Digitized by Google

sis datæ specierum, ex 21, usui interno servandæ quatuor; omittendæ 17.

Flores hyperici retineri possent, nisi sapor ejus oleoso-ingratus, infusa aut decocta ingrata ægris.

INFUSORUM CLASSIFICATIO.

Sectio Secunda

Folia

Secundum COLORES.

I. VIRIDIS.

Gradationes.

1. *Virideſcens.*
   Adianthi nigr.
   Artemisiæ
   Bellidis c. florib.
   Cardui bened.
   Mari ver.
   Melissæ
   Rutæ
   Satureiæ
   Scrophulariæ
   Trifolii fibrin.
   Veronicæ

2. ex *Flavo virideſcens.*
   Althææ
   Hyssopi
   Majoranæ c. floribus
   Malv. vulg. flore simplici
   Marrubii nigri c. floribus
   Meliloti fl. luteo c. flor.
   Serpilli citrati.

Folia coloris simplic. ad duplicem: 11. 7. an his duplices vires?

Adnotationes.

Quæ sectione prima de floribus dicta, de foliis quoque valent.

Ex infusis foliorum 34. colores (1) homogenei pallidi ad (2) variegatos :: 34: 11: 7 :: 11: 4: 2: fere Gradationum ratio ex colore foliorum juxta hypothesin ex 18. plantis viridi No. 1. 2:: 11. 7. constanti analogarum virium demendæ forent 16: 2 remanerent duo. Sed eligendæ quales?

II.

Digitized by Google

II. FLAVUS.

Gradationes.

No. 1. *Subflavus.*	2. *Flavescens.*	3. *Flavus.*	4. *Fulvus.*	5. *Miniatus.*
Matricar. c. fl.	Capillor Ven.	Absinth. c.	Salviæ.	Arnicæ c. fl.
Menthæ	Pimpin. sangu.	fl.	Sennæ.	Betonic c fl.
Tanaceti	Pulegii	Pulmonar.		Marrub alb.
	Saniculæ	macul.		{Scrophular. c. Senna mixt.
	Scordii.			

Adnotationes.

Valent huc quoque supradicta.

Gradationum ratio. 1. 2. 3. 4. 5 :: 3 : 5 : 2 : 2 : 4.

Infusa flava pallida ad obscura :: 10 : 6 :: 5. 3.

Materia foliorum viridis copiosior flava ad infusa transit.

Color viridis foliorum ad infusa viridia : flava :: 34 : 18. posita analogia virium, exemta cujusvis gradationis unica planta, reliquarum succedanea pro lubitu ex 16. remanerent 5; tollerentur 11.

Utriusque coloris plantæ retinendæ (2 + 5 = 7) ex 34; vix quinta pars.

Sit juxta hypothesin ex infusis florum colore, ad foliorum applicationem color viridis roborantis, flavus antispasmodicæ virtutis index. Qualis consensus inter eam & experientiam clinicam? An vires salviæ & fol. sennae analogæ, color miniatus ex flavo & rubro conflatus, inter hos intermedius, vires antispasmodicas simul & sedantes ex fol. sennæ & scrophulariæ indicaret?

An fl. lavendulæ, arnicæ & miscelæ positivæ hæ vires?

Colori { viridi variationes simplices ad compositos :: 11 : 7,
flavo 12. 4.

Variationes colorum simplices ad compositos :: 23 : 11 :: 2 : 1. fere.

An colores compositi foliorum plures pro ratione variegationis indigitent vires conjunctas?

Virium simplicium duplo major foliorum numerus.

Digitized by Google

Secundum SAPORES.

Gradationes.

1. *Fatuus.*	2. *Herbaceus* a mitis	b adstringens.	3. *Dulcis*	4. *Aromaticus.*
Capillor. ven.	Bellid. c fl.	Betonic. c. fl.	Althææ	Meliff. citr.
	Malv. fl. rub.	Saniculæ.	Artemisiæ	Menth. rot.
			Hyssopi	Pulegii
			Meliloti c. fl.	Salviæ
			Pulmonar.	Saturejæ
			Sennae	Serpilli citr.

5. Amarus

a Nudus vel simplex	b. Adstringens.	c. Nauseosus.	d. Austerus
Absinthii c. fl.	Majoran. c. fl.	Arnicæ. c. fl.	
Adianthi	Marrub. alb.	Mari ver.	Trifol. fibrin.
Cardui bened.	Matricar.	Rutæ	
Marrub. n. c. fl.	Pimpinell. fangv.	Scordii	
Scrophular. nod.	Tanaceti.	Veronic.	
{ Sennæ cum Scrophular. fol.			

Adnotationes.

1. An infusis plantisque fatuis nullæ vires?
2. Infusa fatua ad sapida 1 : 33.
3. Saporum ordo & ratio inter se no. 1. 2. 3. 4. 5 :: 1 : 4 : 6 : 6 : 17. Amarorum maxima copia uti floribus. Dulcis ad amarum : 6 : 17 :: 1. 3. fere &c. Infusorum sapor uti foliorum.
4. Insipidi cum herbaceis 1 + 4. ad sapidos :: 5 : 29 :: 1. 6. fere.
5. Illis utpote inertibus plantis efficaces ex 34. residuæ 29. Sapor ex herbaceo simplici ad compositum :: 2 : 2 :: 1 : 1.
   amaro - - - :: 6 : 11 :: 1 : 2.
6. Infusum amaro-dulce, majoranæ.
7. Sapor homogeneus simplex unicæ virtutis medicæ index?
8. Sapor infusi ex pluribus compositus, uti vires discretæ juxta se positæ?
9. Sapores simplices ad compositos : 16 : 8 :: 8 : 9.

10.

Digitized by Google

10. Sapores simplices: bini, terni, quaterni. 16 : 4 : 2 :: 8 : 6 : 2 : 1.

Sapores terni: marrubio nigro, matricariæ, salviæ, scordio; quaterni: trifolio fibrino, veronicæ, quantæ hisce plantis vires explicitæ?

Analogia virtutum ex analogia saporum.

Demtis no. 1 & 2. sequentes ex no. 3., melilotus inter demulcentes & sennæ folia inter irritantes no. 4. melissa, no. 5. a. absinthium vulgare; no. 5 b. marrubium album, no. 5. c. scordium, no. 5. d. trifolium fibrinum, æqualium cum relictis virium, reliquorum vices supplerent, mittendæ 22. retinendæ 7. plantæ, hucusque parum certi æque ex colore ac sapore erutum.

Qualis inter has analogia similis saporis plantas? an ex foliorum sennæ dulcedine, nauseosa licet, vis eorum laxans, & in similis saporis meliloto ejus defectus imo contraria divinanda (suspicanda)?

Quis pro norma foliorum sennæ cæteris classis tertiæ plantis eorum vires tribuet laxantes; aut juxta althæam aut melilotum laxantem foliis sennæ vim denegabit?

Data clinice plantæ singulæ vi medica explorata, postea saporis indoles norma foret comparandorum.

Secundum ODORES.

Gradationes.

1. Nullus	2. Herbaceus		3. Dulcis
	a Nudus	b. Nauseosus,	c. Nudus
Fl. Card. ben.	Adianth. n.	Capilli	Bellidis
Malv. c. fl. simpl.	Althææ	Veneris	Salviæ
	Pimpinell f.		
	Pulmonar. m.		
	Saniculæ		
	Scrophular. n.		
	Scrophular. c.		
	Senn. mixt.		
	Trifol. fibr.		
	Veronicæ.		

Digitized by Google

Foliorum Odor.

4. Dulcis.	5. non analogus.	6. analogus
b. nauseosus. nauseoso-amarus.		
Arnicæ — Mari veri	Absinth. c. fl.	Majoran c. fl.
Betonic c. fl.	Artemisiæ	Matricar.
Melilot c. fl.	Hyssopi.	Meliff. citr.
Rutæ	Marrub. a. c. fl.	Menthæ
Sennæ.	Marrub. n.	Pulegii
		Saturejæ
		Scordii
		Serpilli
		Tanaceti

Adnotationes.

An ex infusis inodoris inertia aut defectus virium? Carduus bened. non confirmat.

Foliorum infusa odore herbaceo nudo, seu indeterminato in censum inodororum vocata, erunt inodora ad odora: 11. 23 :: 1. 2. nauseosa ad non nauseosa (inodoris & herbaceis demtis) :: 7: 23:: 1. 3.

Odoratorum ordo & ratio no. 2: b. 3: 4: 5: 6:: 1: 7: 1: 5: 9.

Infusa foliorum odore similia ad dissimilia :: 9. 5. & horum ad omnia :9: 34 :: 1: $\frac{1}{3}$. fere, vix quarta pars, quæ in materia medica reformatio herbarum juxta hanc normam?

Ex quavis Classe viribus scil. reliquarum æqualibus herba servata unica (demtis no. 1 & 2.) v. gr. ex no. 3. arnica; ex no. 4. marum ver. ex no. 5. marrubium a. b. ex no. 6. melissa citr. eligi queunt: ex 22. remanerent modo 4. quinta pars omittendæ. 18.

Ex plantarum crudarum vel non analogo odore, uti ex no. 5. infusa odorata fragrantia. Spiritus rector foliis inhærens infuso calidæ vinculis solvitur odoratui, quam gustui sensibilior.

Iis copiosior quandoque, quam oleis inde stillatitiis; itaque infusum fragrans plantam fragrantem non semper indicat.

Odores infusorum simplices: bini, terni, inter se :: 25 : 8: 1. no. 2. a + 3 a + 4 + 5.

Odo-

Digitized by Google

Odores simplices ad compositos: 25: 9 :: 3: 1. fere.

Si vires in ratione odorum in una eademque planta, marum verum parum notis palmam præriperet cæteris.

Odores ferventi infuso quibusdam herbis uti v. gr. majoranæ, marrub. alb. citreus, frigefacto nullus, seorsim observare haud abs re.

Inter herbas odoris dulcis nauseosi sunt quædam foliorum sennæ, quam adproximantes uti celebris arnica, ruta, saporis nauseosi, posthabita amarescentia, per se itidem foliorum sennæ, an ideo pecoribus acutioris odoris saporisque intactæ rationalibus tanti herbæ momenti?

Infusæ inodoræ non semper insipidæ v. gr. Hb. card. bened. malv. & tota classis no. 2. odoris herbacei nudi, inter quas trifolium fibrinum eminet, citra errorem inodoris adscriptum.

Inodoræ & simul insipidæ nullæ; nisi forte capillus veneris excipiatur.

Infusum herbarum odores saporesque analogos herbæ indigitant, mari veri, meliloti, scordii, fol. sennæ, serpilli, haud dubie viribus integris, duobus sensibus æquabiliter percipiendis abundantes, activæ.

Odor quibusdam sapori dissimilis: ille subdulcis, hic amariusculus, v. gr. herbæ singularis, rutæ, odor hircinus, melissæ, menthæ, scordii, analogiæ specialis forte index?

Odoris fragrantia quandoque saporis gratiæ respondet, uti Hb. artemisiæ, hyssopi, majoranæ, marrub. alb. & nigr. matricar. menthæ, pulegii, serpilli, tanaceti, haud multo diversarum virium plantæ.

Reficientes, salubres a priori, sed an vires specificæ quoque a priori sine experientiæ adjumento clinicæ eruendæ? cum ex alterutro nil certi, id quod dubitandum.

Digitized by Google

Secundum PHÆNOMENA.

A. ab Alcali.

COLOR INFUSI

	2. flavo virideſcens	(a) viridis	Hyſſopi, Melilot c. fl.
	1. virideſcens		Cardui ben., Meliſſæ, Rutæ
	1. virideſcens	(b) viridi-flaveſcens	Adianth nigr., Mari veri, Veronicæ
	1. virideſcens	flavus	Saturejæ, Trifol. fibr.
	2. flavo virideſcens	(c) flavus	Majoran. c. fl., Malvæ c. fl.
	3. ſubflavus	flavus	Serpilli., Matricar., Scordii, Tanaceti c. fl.
Sale Fixo	4. miniatus		Marrub. alb.
	5. fulvus	flavus	Salviæ
I. Sale Tartari.	6. viridiuſculus		Scrophulariæ
	7. ſubflavus		Menthæ.
	8. virideſcens.	(d) obſcure flavus	Pimpinellæ., Pulegii., Pulmonariæ.
	9. flaveſcens.	(e) fulvus	Saniculæ
	10. fulvus.	(f) miniatus	Sennæ c., Scrophular mixt.
		(g) ſpadiceus	Sennae fol.
volatili urinoſo	11. viridiuſculus	(h) flavus	Marrubii nigr.
	12. flavo viridis	flavus	Althææ
II. Spiritu Salis Armoniaci ſimplici aquos. guttæ xij.	13. ſubflavus	(i) flavo-aurant.	Capillor. Ven.
	14. miniatus	(k) ſpadiceus	Arnicæ. c. fl.

A floribus arnicæ potiſſimum color. Foliorum infuſum theiforme colorem flaveſcentem ſiſtit apud ſorbillantes, recordatio a multis retro annis, antequam ne minimum de harum obſervationum cogitaretur inſtitutione, recentis pellucidioſe ſiccati.

Ad-

Digitized by Google

Adnotationes.

Similitudo infusorum, addito alcali, virium earundem plantarum index selectus unicæ a) ex septem, melissa; b) ex tribus, veronica; ex c) decem marrubium, ex d) quatuor pimpinella alba, ex e) sanicula, ex f) & g) duabus senna cum foliis scrophulariæ aut anatica aut dimidia parte; ex h) duabus, marrub. nigr. ex i) capillus vener. ex k) arnica c. floribus. Ex 29. retinendæ novem, relegandæ viginti. (e+f+i): (g+k) Colorum ratio: (a+b) (c+d+h): (5+3.) = 8 (10+5) = 15. (1+1+1) = 3. (1+1) = 2.

Color flavus uti ubique uberrimus, hic quoque.

Sal Tartari nullius infuso coloris destructor, colorem ex infusis viridibus producere amat flavum.

Infusi productio flavi ad viridem; utrique conservatio colorum, virium constantiam; variegatorum mutatio in unum, diversarum adunationem; unius separationem in duo, virium duplicationem; unius transmutationem in plane diversum, novarum productionem; pellucidioris in saturatius, virium concentrationem, acumen majus; saturatioris in pellucidius tenuiusque, debilitationem virium &c. indicant.

Alcali fixi potentia infusorum mutandi colores

A.
- α. in penitus discrepantes: ut virideſcens in flavum: (1 in (c) : 2. / 4 in (d) : . = 3
- β. ex simplici in variegatum: (virideſcens in flavum): (viridi flaveſcentem 1 in (b): 3 / 2 in (c). 3 = 6
- γ. Ex variegato in simplicem: (flavo / virideſcens) in viridem: 2 in (a): 2 = 2

B.
- δ primarius simplex in ad finem ex:
  - tenuiore in saturatiorem: 3 in (c) : 3 : / 5. 6 in (d) 4: / 7 in (e) : 1 : / 8 in (g) : 1 : = 9
  - saturato in tenuiorem: 3 a in (c) : 1. / 3 b - - 2 / 8 in (f) 1 / 3 = 3.

26.

pri-

Digitized by Google

ζ primarius immutatus s. potius exaltatus idem.

Carduo benedicto, melissæ, rutæ vires exaltatæ constantes.

Potentia has producendi colorum mutationes α. vertendi in alios, β. disjungendi; γ. conjungendi, δ. attenuandi, ε. condensandi, ζ inertes vires. :: 36: 2: 9: 3: 3. Plantæ resistentes ad mutabiles 3: 23:: 1. 7. vis resolvens ad condensantem: δ: ε:: 9:: 1: 3. Vis saturandi colores ad attenuandos:: 9: 3:: 3: 1.

Mutati colores, mutatæ vires.

Acrimonia ventriculo alcalina huic solutioni analoga abundans v. gr. vertuntur in discrepantes trifolii fibrini, vires disjunguntur in veronica, conjunguntur in hyssopo; attenuantur in marrubio alb. c. fl. salvia, &c. condensatæ rutæ. Probabilitas virium non modo condensatarum, sed intemeratarum imo acuatarum, ad mutabilitatem s. variationem :: 1: 2 3:: 1; 7. hæc incertitudo forte formularum sesquipedalium, quibus vis specifica simplicium (quod jam dudum viri adgnovere graves) nunquam cognita erit. Mercurialium purgantium indoles inde innotuit, quod a plurimis sola præscripta fuerint.

Cicutæ haud vilipendæ tandem vera determinabitur specifica infallibilis virtus; modo sine connubio cum aliis, sed per se sola præscribi pergatur. Materiæ medicæ circa rem herbariam incrementi onerosi mater?

*) Juxta pharmaciam infusorum extractorum vires quandoque in ratione inversa inspissationis.

Ab alcali urinoso mutatio coloris fixo non præstantior similis, α; β; ε: ratio horum: 1: 1: 2; virtutis obscurandi colores, seu condensandi particulas:: 1: 2, superabundantis.

Hinc indoles plantarum infusarum.

An datur alcali volatile ventriculo?

Qualis alcali fixo ac volatili selectis plantis in arte tinctoria usus?

B.

Digitized by Google

B. ab Acido.

uni infuso admixto: Fermentato I. ACETO VINI simplici guttis XII.	1. Virideſcens	immutabiles	destructus	Cardui. bened. * Melilot. *
	2. flavo virideſcens			
	3. flaveſcens			Pimpinell. ſanguiſ.
	4. virideſcens		pallidior	Adianth. nigr. Mari ver.
	5. flaveſcens		pallidior	Pulmonar. mac.
	6. miniatus		flavus	Marrub. alb. c. fl. Sennæ e. Serophul.
	7. fulvus		flavus	Sennæ
	8. virideſcens	immutatus		Meliſſæ citr. Trifol. fibrin.
	9. flavo virideſcens			Hyſſopi
	10. ſubflavus			Menthæ Tanaceti
	11. flaveſcens			Scordii
	12. fulvus			Salviæ.

* his duobus non modo color, ſed ſapor deſtructus ſimul, vires deſtructæ. Forte pluribus hoc accidit, modo attentus fuit obſervator aut olim foret.

2 ſtillatitio guttis XII.	13. flavo viridiuſculus	non mutatus	Majoran. c. fl. Malv. c. fl. ſimpl.
	14. ſubflavus		Matricar. c. fl. Saniculæ
non Fermentato II. SUCCO ACETOSELLAE guttis XII.	15. flavo viridiuſculus		Marrub. n. c. fl.
	16. flavo viridis	deſtructus.	Althææ
	17. miniatus		Arnicæ c. fl.
	18. ſubflavus	non mutatus.	Capillor. vener.

Deſideranda. Nova experimentorum ſeries ex adfuſo v. gr. alcali v. acido priori mixturæ, cui jam alterutrum infuſum formanda foret: v. gr. quando infuſo priori alcali ad aci-

Digitized by Google

acidum instillatum colorem penitus destruxit, inque limpidum reduxit, quo pertinet. Sect. II. no. 12. foliorum malvæ infusum, cujus uni parti acetum instillatum stillatitium, quo concitatus color mansit, sed alteri ei parti sale tartari acuatæ idem acetum colorem destruxit penitus, cujus indolis? an acidæ? sic methodo inversa sc. experimenta cum infuso acido mixto dein additione alcali instituenda.

An juxta phænomenon datum l. c. per analogiam destructio salubris vis medicatæ in ventriculo cum alcali seu deleteriæ per acidum potentior obtusio, quam sine eo autumanda?

Sapor diminutus: vires imminutæ non destructæ.

Observationum conspectus circa hanc diminutionem neglectus.

β Ex Instillatione mutatus

aceti simplic. *fucci acetosellae.*	Flavo- virideſcens	rubellus 4) coccineus.	Serpilli c. fl.
ejusdem plantae seorsim binis infusis	virideſcens flaveſcens	constans flaveſcens	Rutae. Pulegii.

Succus acetosellæ acidum potentius aceto simplici quoad infusa foliorum, v. gr. aceto miniatus mutatus, succo acetosellæ destructus.

6 + 3 5 + 1 + 1 7 + 4 + 1 + 2 = 14
9 + 9 2 + 1 + 1 e + f + h + l.
b + c + d + i + k

Acidi ope colores destructæ mutabiles, constantes 6 + 3 = 9. 5 + 2. : 12 + 2 = 14 :: 3: 2: 5 fere.

Colores infusorum primariorum inter se satis analogi; illi ventriculo delebiles, altera mutabiles debilitatas; hæc tenaces plantarum sistit vires, colorum analogia non semper analogiam materiæ suspicari, quod variationes ex instillatis indicant.

Qua-

Digitized by Google

Quale infusum secundarium, tales plantæ vires? virium mutatarum exaltatio in præstantiores serpillum; constantiam, integritatem, acido ventriculi abundante pulegium, & ruta (singularis planta) exhibet.

Acidi indoles: quod colores saturati in pellucidiores vertantur, diluantur, nulli in obscuriores condensentur.

Acidum itaque infusum vires (herbas) simul debilitat, nisi serpillum excipias, quorum tentamina ad artem tinctoriam instituí possent.

Vires acidorum activæ ad inertes: 17 : 13 :: 4 : 3 ::

Acidi in ventriculo horum acidorum analogi copiam vires herbarum infusis aut destruere, aut convertere, aut intactas relinquere probabile in ratione : 3 : 2. 5. Herbas passivas catalogus ostendit, indoles scrutanti patebit.

Ex his triginta herbis removendæ, quibus colores viresque destructæ : a + g 6 + 3 = 9. Mutabilibus incertis retinendæ, certum aliquomodo marrubium alb. c. fl. ex alterantibus fol. sennæ cum pulegio, serpillo, ruta.

Folia sennæ ad classem quidem evacuantium juxta dispensatoria pertinet, clinica experientia tamen docet, ab acido ventriculi copioso (infantibus familiari) laxantem ejus vim multum cicurari, quod aliis purgantibus &c. quoque accidit, & folia sennæ in alterantium classem translocari persuadet.

Color idem (fulvus) mox mutabilis, mox constans. Herbæ constantes virium integrae subpositæ virium eidem classi æqualitate reciproca, melissam, mentham, scordium, matricariam, selegendæ novem, relegandæ 21.

Indoli infusorum explorandæ syrupus violarum adhibitus fuisset, nisi paucorum intervallo dierum colorem ob indolem aquarum, rubellum violaceumve indueret.

Ex constantia, mutabilitate, destructione, sublatione colorum alcali aut acidi ope juxta infusorum normam, præ-

Digitized by Google

cepta, maculis, data eorum indole (oleosis, pinguibus, piceis &c. exceptis) e chartis, vestimentis, linteis &c. tollendis, formanda forent.

Maculæ indusiis linteisque atramentariæ, solutione salis essentialis acetosellæ & succo citri deletio nititur hisce experimentis, lucemque iis affundit, ab iis recipit iterum, exsuguntur, sed operosius, perfecte saliva madefactæ.

An color infusi virideſcens alcalinam; flavi ſpecies, ex utroque variegatus, mediam; rubellus acidam vel florum vel herbæ denotet naturam?

An, ſi ab acido admiſto color infusi deſtructus, flores, herbæ alcalinæ alcali ſublatio coloris infuſo: acidæ hujus deſtructionis, ſeu ortæ limpiditatis aqueæ hucuſque nec in floribus nec herbis occurrit: aut ab alcali vel acido mutatus, mediæ; an ab alcali immutatus ſeu conſtans, alcalinæ; acido vere reſiſtens, acidæ indolis index?

An omnia alcalinæ naturæ tot aceſcentium plantarum?

Hoc modo carduus ben. planta alcalina; flores acaciarum & herba adianthi nigr. mediæ, flores hyperici, herba meliſſæ citr. alcalinæ; flores malvæ flore purpureo, herba capillor. ven. acidæ indolis, & ſic porro.

Cum ulterius progredi non ſinant anguſti ingenii *cancelli*, chymiæ ſublimioris me major cultor, obpoſitas aſſertiones in ratione & experimentis in magnum plantarum diagnoſeos emolumentum proferat.

Mutationes infuſis florum foliorumque admixto alcali vel acido quæcunque absque turbatione, præcipitatione, ſedimento factæ.

Ex herbarum numero mutationes ſubiere triginta colorum, ſed quatuor manſere immutata,
acida aut, alcalia ſeorſim addita.

Infuſi color (Abſinthii vulgaris folia & flores a ſale tartari &
citreus (aceto ſimplici;

Viri-

Digitized by Google

Viridiusculus (Artemisiæ folia) a spiritu salis ammoniaci & (Bellidis folia & flores) succo acetosellæ.
Miniatus (Betonicæ folia & flores a spiritu salis ammoniaci anisato & aceto simplici

Herbarum vires ad constantes ratio :: 30 : 4 :: 7 : 1.

Alias mutabiles (An ob phænomenorum aequalitatem classis peculiaris constituenda?

Coloris conservatio, resistentia admixtis immutabilitas horum, harum plantarum præparata viribus integris inconcussis, acrimonia quacunque primarum viarum non. Virium æqualitas subponenda mutatis, nec moratis succis C. H. inquilinis immiscerì sperare sinit.

An huic virium integritati mixturæ e toto absinthio ad mentem Boerhaavii virtus febrifuga, cortice irrito, præstantior tribuenda?

Data absinthii vulgaris virtute, infusum aquosum temulentum, an ex constantia infusorum posthabito colore analogia cæteris virium? Experimenta probatura.

Missa inodora insipida Bellide; ex quatuor constantium retinendæ tres.

SECTIO TERTIA.

Radices.

Secundum COLORES.

I. VIRIDIS.

Gradationes.

No. 1. Viridis Aristolochiæ rot. 2) Flavo-viridiusculus. Liquiritiæ.

Digitized by Google

II. FLAVUS.

Gradationes.

No. 1 Subflavus.	2. Stramineus.	3. Citreus.	4. Flavus.	5. Miniatus
Althææ	Zingiberis	Ninsing	Gentian. r.	Tormentillæ.
Acri	Hellebor. nigri.	Sisari.	Polypod.	
Calam. arom.			Rhei.	
Cichorei				
Helenii				
Pimpin. a.				
Ipecacuan.				
Zedoar.				

III. RUBER.

Gradationes.

No. 1. Rubellus	2. Fuscus
Galangæ	Angelicae
	Ialappae.
	Napelli.

Adnotationes.

Dicta supra de analogia colorum cum viribus eo tum virtutibus præsumtivis &c. heic quoque valent adplicata.

Coloris viridis : flavi. rubri ratio : 2. 16. : 4 :: 1. 8. 2.
Flavus primatum iterum obtinet.

Emeticæ, drasticæ, purgantes laxantesque alterantibus mixta; an ex analogia infusorum juxta harum normam alterantes forent evacuantes? &c aut vice versa.

Varii coloris ex evacuantium classe quatuor, cæteræ alterantes: seu aromaticæ manifesto sapore & non tales vel aromate expertes.

Radices aromaticæ notæ infusi flavi. Calamus arom. zingiber, zedoaria, rubri: galanga, reliquæ non aromaticæ coloris prioris II. posterioris? ex colore viridi duo; demtis evacuantibus ex flavo sibi invicem succedaneis ex aromaticis una, ex non aromaticis quoque una; coloris rubri una

Digitized by Google

una secluso suspecto napello itaque ex 22. servandæ radices 5. mittendæ 17.

Ex coloris no. 2. fusci analogia ialappa æque deleteria ac napelli radix, aut hæc tam purgans quam illa utraque æque virulenta: sed quale consortium cum angelica benefica?

An fuscus color virium (sint salubres vel noxiæ) in volumen angustius condensatarum (indicat?) (auctarum?)

Non modo color infusorum ex radicibus sæpe dissimilis radicis; ex. gr. althææ & cichorei albescentis flavum infusum; napelli flavescentis fuscum; sed quoque reliquarum partium plantæ e. gr. florum flavorum hyperici, rubellum; herbarum viridescentium salviæ; fulvum; marrubii album miniatum dissimilis. Dato itaque partis cujuslibet colore conclusio ad infusum concolor sæpe fallax: tinctoribus nota.

Partes plantarum recentes dati coloris, siccando eum retinentes vel mutantes; color infusi primarii, qui sæpius siccatæ adpropinquat, & secundarii in conspectum redacti seriem mutationum sisteret, nova forte circa colorum indolem plantarum subpeditaret momenta.

Secundum SAPORES.

Gradationes.

No. 1. Fatuus	2. Dulcis.		
	a Nudus vel simpl.	b. nauseosus	c amarus
Ari	Althææ	Polypodii	Nimling.
	Helenii		
	Liquiritiæ		
	Sisari.		

No. 2. Amarus				No. 3 Aromaticus.	
a nudus	b nauseosus	c adstringens	d acris	a nudus	b acris.
Aristoloch rot.	Hellebor. nigr.	Tormentill.	Angelicae.	Calami ar. Zedoar.	Galang.
Cichorei	Ialapp.				Pip. p. alb.
Gentian. r.	Napelli.				Zingiber.
Ipecacuanh.	Rhei.				

Ad-

Digitized by Google

Adnotationes.

An Plantarum masticatio certior infusi sapore?

An ex sapidissimis radicum infusis ad virium præ ceteris plantæ partibus præstantium valet consequentia? majus robur ex uberiore ejusdem plantæ partibus omnibus experimentis acciperet saltem quorundam sapor v. gr. galangæ, zingiberis æque ac radices urentes angelicæ, pimpinellæ, cujus essentia in angina (notha) a quibusdam extollitur parti tumidæ adplicata acris, ea transit fere integra radicis.

Sapores fatuus; dulcis: amarus: aromaticus :: 1 : 6 : 10. 5.

An sapor infusi fatuus insipidam radicem viriumque expertem indicet? Testis in contrarium radix ari.

Fatuæ ad sapidos :: 1 : 21.

Sapores demto fatuo, simplices ad compositos 10 : 11. scil.

ex { dulcibus: 4: 2 :: 2: 1.
amaris: 4. 6: 2. 3.
aromaticis. : 2 : 3 :

Sapores determinati simplices ad compositos ex binis: pluribus indeterminabilibus.

An vires simplices ad compositos in eadem ratione? nauseosi dulcibus? : 1. 5 : ex amaris :: 4 : 6.

nauseosi ad omnes. 5 : 16 :: 1. 3.

Nauseosum purgans forte a polypodii dulcedine cicuratus cum amaro no. 26. juncto acuatus? analogia virium eadem locatis sede plantis; sed ad reliquas minime extendendum.

Rheo consortium æquum ex plurimis implicitis saporibus.

Rheo ex plurimis implicitis saporibus terni præcipue, amarus, nauseosus, adstringens eminent; quod de helleboro nigro & ialappa quoque verum est. Si in rheo amarum est resolvens; adstringens roborans; nauseosum laxans? quod universaliter verum non est. Vires ejus a priori determinatæ forent: nonne circulus? an tanti

Digitized by Google

tanti dictorum motus ex combinatione qualitatum contrariarum?

Fatuo nauseosis amaris deleteriis helleboro, napelloque demtis, neglecta horrida jalappa, ex dulcibus analogis 6. in materia medica althææ, liquiritiæ; ex amaris, aristolochiæ, rhei ipecacuanhæ; ex aromaticis, zingiberis summa 9. retinendæ, reformandæ s. relegandæ 16.

An sapor plantarum amarus simplex, nauseoso junctus, nec ne, sit dehortatio naturæ de non utendis?

Quod superest, dicta hucusque de foliorum, florum sapore amaro heic quoque valent; an causæ morborum, quibus amara omnium frequentissimæ?

Causarum multæ morborum gratæ, remedia ingrata, naturæ repugnantia, an præceptum ejus tacitum de curatius tuenda valetudine, aut disfuasio a materia pharmaceutico-medica nauseosa, evacuantibus exceptis, aut admonitio gratioris seligendi fontis diætetici?

Sal tartari, spiritus salis ammoniaci saporem infusionis acuunt, acida aut minuunt, aut penitus destruunt.

Secundum ODORES.

Gradationes.

1. Nullus	2. Herbaceus	3. Dulcis	4. Nauseosus	5. Aromaticus	Radicum
			innomina-	a. analogus	b. non ana-
Althææ		Liquirit.	bilis	Angelic.	logus
Ari	Aristoloch.	Ninsing	Hellebor. n.	Galang.	Calam.
Cichorei	rot.	Polypod.	Ialapp.	Helenii	arom.
Gentian. r.	Tormentill.	Sisari.	Napell.	Zedoar.	
Pimpin. alb.			Rhei.	Zingib.	
Ipecacuanh.					

Adnotationes.

An plantarum odor naribus exceptus præstantior virium index infuso odore?

Odor radicum infusarum vividior, penetrantior, quam florum foliorumque, majores prodit vires celatas.

Digitized by Google

Infusa calami arom. & sisari germanorum odores spirabant calida; frigida nullos, & cum pluribus non modo radicibus, immo herbis foliisque idem accidat, frigida minus sapida ingrataque evadant.

Infusa, apozemata tepida vel frigida ægrotis concedere, ut parum sapida, inodora lubentius, calida alias aversantes, sorbillent. Catalogus plantarum, mutationem saporis odorisve, odoris aucti aut diminuti, per calidum aut frigidum.

An odor nauseosus radices usu interno dissuadeat mortalibus jure?

subeuntium novas observationes subpeditaret.

Inodori, herbacei, dulces, nauseosi &c. aromatici :: 6 : 2 : 4 : 4 : 6 : : 3 : 1. 2. 2. 3. Insipidi cum herbaceis ad inodoros :: 8 : 14 : : 4 : 6. demtis inodoris, erunt odores determinati simplices ad compositos ex pluribus indeterminabilibus :: 12 : 4 :: 3 : 1.

Odor index drasticorum purgantium (no. 4.) fidus; consortio quatuor has radices junxit non incongruo.

Hoc duce demtis inodoris (no. 1.) 6, & herbaceis (no. 2.) 2. ex quatuor dulcibus virium similium liquiritia; ex nauseosis receptis rheum; ex sex aromaticis zingiber, itaque ex 22. servandæ tres, tollendæ 19.

Infusorum quatuor odores (no. 4.) nauseosi, innominabiles, dictione destituto scribenti, an quod ex pluribus implicitis contrariis forte reagentibus compositi, non modo ad nauseam sed ad vomitum usque inter quæ helleborus niger eminet) nares ferient quam ingratissime?

Non omnibus inodoris infusis vires inertes; imo radices quædam, uti pimpinella alba & ipecacuanha, activæ satis. Odoris præsentia vires indicat; absentia non excludit.

Analogia inter odores infusorum & radices nec ne, seu dato infusi odore, ad eundem radicis, vel non; ratio illorum ad hos :: 13 : 9 : : 4 : 3. opinatio quandoque fallax. Infusa aromatica, radici analoga, ad non talia :: 5 : 1.

In-

Digitized by Google

Inodora simul insipida unica ari radix. Nec eo necessario sapore destitui testantur radices althææ, cichorei, gentianæ &c. no. 1. an vires ex infusis odori sapori æque sensibilibus duplicato, validiores?

Quandoque odores incongrui juncti in Ninsing: an virium in eo discrepantium connubium ibi?

Infusa radicum sapore odoreque dulci analoga denotant dulcedine abundantes radices liquiritiae, polypodii, quibus alia intercedit, ceteris analogis videtur copia virium major? Cur sacchari inde ut & ex roob juniperi, quod anni spatio parietibus vasis adhærens reperitur, hoc sæculo industriosa confectio non tentetur?

Ex infusis conferent saporum odorumque gradus, inter flores, folia, radices liquent, quis oculatior vires specificas a priori indicabit?

Hoc opus; hic labor; cui impar scribens.

Odores omnium infusorum ab alcali, urinoso, aut acido additis, non mutati.

Secundum PHAENOMENA.

A ab Alcali

	1. Fuscus	(a)	Napelli
	2. miniatus	immutatus	Tormentill.
	3. subflavus	(b)	Althææ
	4. stramineus.	flavescens.	Zingiberis
	5. subflavus.	(c)	Cichorei
	6. flavescens	flavus	Hellebori nigr.
	7. flavo-viridiusculus.		Liquiritiae
a fixo	8. flavus.	(d)	Gentian rubr.
Sale Tartari.	9. subflavus.	(sature	Helenii
	subflavus.	(flavus	Pimpin. alb.
scrupulo.	subflavus.	(luteus)	Ipecacuanh.
	10. sature-flavus (luteus)	(e) miniatus.	Polypod. v.
		(f)	
	11. rubellus	fuscus.	Galangæ
	12. fuscus		Angelicæ
	fuscus	(g)	Ialapp.
	13. sature flavus.	spadiceus.	Rhei.

Digitized by Google

Adnotationes.

Infusa constantia ad mutabilia :: 2 : 14 :: 1 : 7.

An radix napelli & tormentillæ ob immutabilitatem coloris præcipue alcalinæ indolis; qua reliquæ omnes gaudere videntur?

Colorum ratio : b : c. d. e. f. g. :: 2. 3 .4 : 1. 1. 3.

Flavi ad reliquos :: b + c + d : e + f + g :: 2 + 3 + 4 = 9. 1 + 1 + 3 = 5.

Salis tartari potentia colores pellucidiores in obscuriores mutandi, non modo in floribus, foliis, sed quoque in 14 radicibus conspicua maxime; vi radicum ab alcali condensantur, acuantur.

An mutatio in colores cognatos radicum constantiæ virium index?

Polypodium vulgare videtur ambiguæ indolis vel mediæ, ab alcali factæ. An infusum galangæ rubellum virium similitudo, adparens ex similitudine infusi alcalini v. gr. pimpinellæ alb. cum ipecacuanhæ; rheum & ialapp. & angel. ab experimentis refutata. Iuxta hanc normam napellus ob constantiam coloris fusci cum ialappa & rheo antiquum occuparet locum, rhei cum his connubium suspectum napello faciens

Ab alcali ventriculo hospitante analogo napelli (si quæ?) vis deleteria immutata; reliquorum drasticorum, purgantium &c. aucta; spadiceus id opinari sinit color (g).

Infusa constantia ad mutabilia 2 : 14 :: 1 : 7. Ex 16. ob analogiam virium ex infusorum cognatione in materia medica adservari possent, radice tormentillæ ad coriarios & tinctores ablegata, ex b) zingiber, ex c) liquiritia, ex d) pimpinella alba & ipecacuanha ex g) angelica & rheum; summa 6. mittenda decem.

Plurima dictorum ad phænomena infusorum cum floribus & foliis cum alcali mixtorum heic adplicabilia extant.

An

Digitized by Google

An infusi radicum color obscurior, præ cæteris plantæ partibus, alcalinam indolem probet?

B. Ab Acido.

fixo I. solution. cremoris tartari drachmam. II. fermentato aceti vini simplici gutt. xij.	1. miniatus	(a) destructus	Tormentill Zedoar.
	2. subflavus		
	3. subflavus	(b) subflavus	Cichorei Helenii Hellebor. n. Ipecacuanhæ
	subflavus		
	3. flavescens subflavus		
	4. flavus	(c) flavescens	Gentian r. Liquiritiæ Pimpinell. a. Polypod. v.
	5. flavo-viridiusculus.		
	2. subflavus		
	6. sature flavus.	(d) flavus.	Napelli
	3. fuscus	(e) obscure flavus	Angelicæ Ialappae
	7. fuscus		
		(f) carneus	Galangae
non fermentato III. succo aceto-sellae guttis xij.	6. sature flavus subflavus	(g) croceus	Rhei
		(h) rubellus	Althææ

Adnotationes.

Acido manet in radicibus 13 colores diluendi, pellucidioris reddendi potestas. Vis destruens ad attenuantem :: 2 : 13 :: 1 : 7. fere.

Acidorum vires in radicum infusa omnes activæ: nullæ.

Colorum ratio b + c + d + e = 4 + 4 + 2 + 2 + 11 = 12. f + g + h = 1 + 1 + 1 = 3 :: 4 : 1. fere. Flavo iterum maxima, quemadmodum acido colores florum, foliorum (de potiori fit enim sermo) diluti, idem quoque radicibus infusis accidit.

Radicum ex classe (b) infusa addito acido adeo pallescebant, ut colorem pene uti prioris a) destructum citra errorem crederes; ejusdem inde cum iis indolis.

Digitized by Google

An solutio ctemoris tartari potentior aceto vini simplici, denuo experiundum.

Colores infusorum destructi, priorum pallescentes, mutati in discrepantes; : 2 : 13 : 1.

Vires medicæ a) ab acido destructæ; in b) c) d) e) f) debilitatæ, rheo peregrini (acidi?) quid accessisse; althææ in alias plane diversas transformatæ videntur.

An coloris pellucidi in obscurum alcali ope mutatio resinosum, & obscuri in pellucidum (& vice versa) per acidum gummosum indicat?

Analysis chemica certior clavis januam ad nova reserabit.

Unico coloris variegati infuso acido coalitus in unum flavescentem; forte vires ejus diversas junxit in unam: sed nulli unicolori infuso radicum accidit divisio seu variegatio colorum.

Ob coloris destructionem infusi tormentillæ ac zedoariae, anne radices hæ alcalinæ eminentes præ ceteris b. c. d. e. h. indolis? an galangæ & althææ indoles acidescens aucta?

Ipecacuanhæ infusum gradatione unica, ialappæ binis, napelli tribus; ab acidis pallescebant. Si vires earum acidis in eadem ratione frangantur; an in ventriculo ab acido ibi stabulante eandem patiuntur diminutionem virium activarum? Hinc ipecacuanha & ialappa quosvis movet ventriculos, napelli vis deleteria ab acido ventriculi frangitur; abundante ialappæ multum temperatur vis purgans: napelli destruitur noxa virulenta, si quæ ei inest.

Virium hisce tribus tenacitas in ratione gradationum inversa; napellus cæteris domabilior.

Demtis radicibus ex a), quibus ab acido destruitur color, binis.

Ex cujuscunque classis omnibus sibi succedaneis, una alteraque radix, v. gr. ex b) cichorei & ipecacuanhæ, quæ certo methodo data alterans, diaphoreticum huic classi dignum; hellebori nigri vero mitium consortium eludit, nonnisi acidis fortioribus aut mitioribus copiosis coërcetur; ex c) li-

Digitized by Google

liquiritia & pimpinella alba, ex d) angelica ex, g) rheum, sic pharmacopoliis relinquendæ, mittendæ decem.

Colori ceterarum plantarum partium saturatiori infusorum alcali & acidi instillatio nullum præcipitavit sedimentum hisce sedecim citatis radicibus, fundo vasculi semper conspicuo.

Ex radicum 22. infusis, sex residua, alcali aut acido adjectis seorsim immutabilia; constantia; ratio :: 22 : 6 :: 11 : 3 :: 4 : 1. fere.

E a sale tartari solutione cremoris tartari { zedoariæ color subflavus.

Ari color subflavus fere limpidus, cujus indolis & infusum, cum a syrupo papaver. rh. gtt x. induerat fuscum colorem, an ad classem absinthii vulg. aut galangæ ordinanda? alii determinabunt; non valde mirandum; cum acerrima radix infusis nil impertierit (cf. Observ. ad no. 3.) forte meræ resinosæ aqua irresolubilis substantiæ? Vires fæculæ tenues.

Aristolochiae rotundae: color viridis (c. f.) Phaenom.

Calami aromatici color subflavus

Ninsing pensylvanici { color } citreus

Sisari Germanorum { color } citreus

Color viridis, subflavus, citreus :: 1 : 3 : 2. viridis ad flavum 1 : 4.

Uterque non modo juxta foliorum florumque immo radicum phænomena alias mutationes per infusa quævis subire coactus fuit non mutabiles.

Partium textura, cohæsio peculiaris, tenacitas viribus, mistio cum succis ad fines vasorum usque incorrupta speranda. Si ari, calamo aromatico & zedoariæ ob coloris similitudi-

Digitized by Google

dinem aromaticis adsociaretur, virium earundem; tum inter ninsing & sisari major indolis virium conspiratio; & sisari germanorum jure succedaneum ninsing pensylv. (quidni sinensis?) foret.

Radix Aristolochia rotunda amara impar proprie, sed ob saporem analogum ex eadem classe in gentianæ rubræ antipodagrica, quæ toties podagricorum spem fefellit.

Ex hisce sex radicibus, retineantur aristolochia rot. sisarum germanorum & zedoaria, mittantur totidem.

Quænam harum sex indoles an alcalina an acida? an plantis constantibus partes resinosæ & gummosæ anaticæ? Sedula quatuor herbarum exploratio clinica operæ sane pretium foret.

Infusorum colores, sapores, odores, phænomena, plantas raro uniformiter ordinant; unus jungit ab altero separata & vice versa.

Quantum ex datis phænomenis conjiciendo adsequi licet: Floribus debilissimæ mirimæ, herbis majores, radicibus validissimæ, insunt virtutes.

* * *

Florum æque ac *foliorum* infusa quædam colorem aut *Thee verd* aut Thèe Boey æmulantur, sapor quorundam analogus, quidam herbaceus, aromate theizante tamen destituitur, nec odori gratia Thèe, selectus alterutrius in succedaneum Thee verd aut Thee boey ægre aut saltem ad tempus, uti veronicæ aliisque accidit, locum habebit. Fiat inter flores cum no. 11. malva rosea flore pleno & incarnato, & no. 16 rosa flore pleno albo, inter folia cum no. 8. herba capillorum veneris monspelienssium no. 12. malva vulg. No. 20. sanguisorba tentamen.

Color viridiusculi infusi, *Thee verd*; subflavus, Thee boey speciem quidem præ se fert, saporque quorundam adstringens odorque herbaceus ad *Thee boey* vappidum quo-

Digitized by Google

quodammodo accedit, sed succedaneum *Thee boey* inde eligere ullum offertur. An dulcis liquiritiæ? an adstringens miniata tormentilla?

Tabulae Harmonicae

Specimen.

1. Ex infusis : quoad

A. Colores v. gr. Flavum

ex Plurimis Pauci.

	FLORES.	FOLIA.	RADICES.
No. 1.	Primul. ver.	Absinth. c fl.	Gentianæ rubr.
2.	Rosar. alb.	Pulmonar. mac.	Polypodii vulg.
	S. I. no. 3.	S. II. § – no. 3.	S. III. § no. 4.

B. Sapores v. gr. Amarum.

FLORES	FOLIA	RADICES,
Centaur. min.	Absinth. vulg. c. fl.	Aristoloch. r.
Chamaemel. v.	Adianth. n.	Cichorei

C. Odores v. gr. Herbaceum.

FLORES.	FOLIA	RADICES.
Centaur. min.	Adianth. n.	Aristolochia
Scabiosæ	Tormentill.	Althææ.

Adnotationes.

An inter partium plantarum diversarum infusa, quibus colorem, saporem, odoremque uniformes, plantis integris ex quibus desumtæ partes esse vires æquales ?
v. gr. ex coloribus A. æqualibus, an vires eædem primulæ veris c. absinthio; ex saporibus B. chamæmeli C. adianthi ex odoribus.

Systemata materiæ medicæ, dispensatoria &c. tam diu refragabuntur, nec unam ex sex combinationibus, ex classe saporum modo ob ejus analogiam, qua analogia virium inter centaur. m. absinth. & aristoloch. r. patet, morantia; donec experientiâ clinica lites composuerit.

Digitized by Google

Cum plantarum diversarum partes infusis adhibitæ, unius ejusdemque plantæ non modo flores, folia, radices, sed cortices, ligna, semina &c. naturæ curioso experimentorum & veritatum latum aperient campum.

II. Ex Phænomenis:

Infusorum (a) per alcali.

A. Colores (α) mutati v. gr. in flavum.

a ex plurimis pauci.

FLORES	FOLIA	RADICES
1. Rorismarini	Saturejæ	Cichorei
2. Sambuci	Trifolii fibr.	Liquiritiæ

Colores mutati per (b) acidum v. gr. in flavum.

FLORES	FOLIA	RADICES.
Primul. ver.	Marrub. alb.	Napelli
Lavendul.	Sennæ	Angelicæ

Colores β) constantes varii ex a) alcali adjecto.

FLORES	FOLIA	RADICES.
Hyperici	Cardui ben.	Napelli

Colores constantes varii ex b) acido adfuso.

FLORES	FOLIA	RADICES
Malv. fl. punic.	Pulegii	Galangæ

Colores constantes varii ex utroque a) & b) admisto.

Color Infusi No.	FLORES.	a FOLIA.	b omnes RADICES.
1. viridiusculus		1. Artemisiae	
2.		2. Bellid. c. fl.	
3. viridis	—	— —	3. Aristoloch. rot.
4.			4. Ari
5. subflavus	—	— —	5. Calami arom.
6.			6. Zedoariæ.
7. citreus	— — —	7. Absinth. c. fl.	8. Ninsing Pens.
8.			9. Sisari Germ.
9. miniatus		10. Betonic. c. fl.	

Ru-

Digitized by Google

Rubellus (Hyperici) nulli proprie, nisi forte excipias constantis diversæ gradationis unici.

Adnotationes.

Combinationes inter folia & radices nullæ, sensus manifeste contradicunt no. 8. absinth. c. radicibus ninsing & sisari, posità licet coloris utrorum constantis harmonia citrei, quis earum vires deprædicaturus easdem? Tabula huic prosequendæ ulterius perficiendæ & disharmonicæ facile condendæ, superfedit scribens, relinquit lubenti.

Colorum cardinalium sc. viridis, flavi, rubri ratio : 3 : 7 : 1) Flavi subjecta, uti ubique uberrima, sed ad flavi constantiam præ ceteris eminentem valet reconclusio; tum ea esset ad viridis :: 1 : 2. Sed coloris infusorum constantia non a colore per se, sed a partibus plantae essentialibus dependere videtur.

Notatu dignum, quod in plantarum partibus (si mavis plantis) diversis LXXVII. decem modo (vix pars octava, nam 77: 10 :: 8 : 1. fere) virium constantium.

Si haec lex per totam materiam medico-herbaceam obtineret; qualis officinis pharmaceuticis reformatio; qualis plantis servatis medicatarum virium certitudo, receptae & in dies noxie auctae farragine clinice unice, ac nonnisi in nosocomiis aestimanda *specifice*.

Digitized by Google

INDICES

alphabetici Infuſorum..

Ex plantis diverſis.

I. No. FLORUM.	II. No. FOLIORUM.	III. RADICUM.
1. Acaciar.	1. Abſinth. vulg. c. flor.	1. Althææ
2. Aurantior.	2. Adianth nigr.	2. Angelicæ
3. Centaur. min.	3. Althææ	3. Ari
4. Chamæmel. vulg. Chamæmel. roman.	4. Arnicæ c. flor.	4. Ariſtoloch. rot.
5. Cotul. fœtid.	5. Artemiſiæ	5 Calam. arom.
6. Hyperici	6. Bellid. c. flor.	6. Cichor. ſylv.
7. Lavendulæ	7. Betonic. c. flor.	7. Galangæ.
8. Lilior albor.	8. Capillor. vener.	8. Gentian. rubr.
9. (Malvæ) fl. plen. pu-	9. Cardui bened.	9. Helenii
10. (roſcæ) nic. hortens.	10. Hyſſopi.	10. Hellebor. nigr.
11. (Malv. fl. plen. incar- (nat. hort.	11. Majoran. c. flor.	11. Iblappæ.
12. (Napelli hortens. coe- (rul.	12. Malv. vulg.	12. Liquiritiæ
13. Papaver. rh.	13. Marrub. alb.	13. Napelli hortens
14. Primul ver.	14. Marrub. nigr. c. fl.	14. Ninſing. Penſylv.
15. Rorismarin.	15. Mari veri.	15. Pimpinell. alb.
16. Roſar. rubell.	16. Matricar. c. flor.	16. Polypod. vulg.
17. Roſar. alb.	17. Melilot. c. fl. lut.	17. Rhei
18. Sambuci	18. Meliſſ. citr.	18. Siſari germ.
19. Scabioſæ	19. Menthæ criſp.	19. Tormentillæ
20. Tiliæ	20. Pimpin. ſanguiſ.	20. Ypecacuanhæ.
21. Tunicæ.	21. Pulegii	21. Zedoariae
	22. Pulmonar. macul.	22. Zingiberis.
	23. Rutæ	23.
	24. Salviæ	24.
	25. Saniculæ	
	26. Saturejæ	
	27. Scordii	
	28. Scrophular. nodoſ.	
	29. Sennæ f. ft.	
	30. Sennæ c. fol ſcroph.	
	31. Serpilli citrat.	
	32. Tanaceti	
	33. Trifol. fibrin.	
	34. Veronic. officin.	

Ex plantis 76. diverſis partes 77. infuſæ.

IV.

Digitized by Google

IV. INDEX.

β) compositus.

B. Ex Planta eadem unica modo.

No. FLORES.	No. FOLIA.	No. RADICES.
12 Napelli.	— — —	13 Napelli.

V. Index reductor.

Ex XXI. FLORIBUS.	Ex XXXIV. FOLIIS.	Ex XXII. RADICIBUS.
Ad FLORES.	FOLIA.	RADICES.
Benes Lectores.	erit.	

VI. Infusis Infusa.

I. Liquida.

1. Acetosellae succus
2. } Acetum vini (simplex
3. } (stillatitium.
4. Cremoris tartari solutio fervida.
5. Papaveris rhoead.
6. (Salis Armoniaci (anisat.
7. (spiritus (aquosus
(simplex.

II. Sicca.

1. Sal tartari, cineres clavellati.

Syrupus florum aquilegiae coerulei altioris coloris inservit melius inquisitioni notae, qua alcali detegitur, quam syrupus violarum cujus color vix non semper purpureo accedit. Nam si ferrum eidem immittitur, viridis elegans sese manifestat color, sine addito sale alcali.

Terra martialis vel ochra tincturae coeruleae vel laccae musicae admista, cum istud semper impurum sit, non ostendit laetum viride.

Plures in Gallia acidulas etiam in fonte gignere vel deponere ochram.

Ferrum purum syrupo violarum efficit viridem colorem, sine quodam additamento.

Digitized by Google

Plantas forſan per miſcelam ejusmodi principiorum virides-cere.

„ Annotavimus, flores flavos complurimum plantarum, ex „ genere ſiliquoſo, quarum folia ad cœruleum tendunt „ colorem, in exſiccatione libenter ad viridem accede- „ re, & quidem tales plantæ continent principia tin- „ cturæ cœruleæ, uti videre eſt in *Indigofera tinctoria* „ LINN. Videtur itaque flavum illud, quod percipimus „ in flore recenti, volatile eſſe, quod evaporatum aut „ putrefactione deſtructum, latenti cœruleo innato non „ amplius reſiſtit, quo minus evolvatur, uti id præſer- „ tim in Coronilla LINN. videmus.„

-- -- -- -- Tantum.
Accipe; ſed ſi quid noviſti rectius iſtis, candidus im-perti. -- --

FINIS.

Digitized by Google

MELETEMATA
AD
HISTORIAM NATURALEM
SUIDNICENSEM.

COLLEGIT
IOANNES IACOBUS RITTER M. D.
ACADEMICUS CURIOSUS
EMERITUS.

Pey-

Digitized by Google

PEYLAVIA in angulo orientali Ducatus Suidnicensis circuli Reichenbachensis, ad confinia Principatus Münsterbergensis & Bregensis sita, ob coloniam fratrum Evangelicorum in contigua GNADENFREY famosa, æque montosa, arida, sterilis & ob similitudinem cœli, rigorem hyemalem, brevitatem æstatis, & seram maturitatem fructuum parciorum, regioni avimontanæ similis.

Solum in Peylavia superiore nigrum, in media arenosum lapidosum, inferiore fertile aliquo modo pingue; abundantius triticum fert.

Lapides arenarii & calcarei ex vicino comitatu *Glacensi* petuntur, priores rubelli. Lapides fissiles ex lamellis, uti Schistus gryseus male cohærens, fragilis compositus, separabilibus cum micis mixtus, humidum respuentes, nec calce ligari patiuntur, licet defectu meliorum ædificia construantur.

Silices globosi rarissimi ad altitudinem viginti & ultra pedum effodiuntur.

Passim Achates, Topasii, in superficie terræ conspicui, ab incolis vilipenduntur; quibus frumenta loco lapidum pretiosorum.

Licet pagus ultra milliaris longitudinem, rarissimi tamen fontes salientes, putei frequentiores, parum habiti priores, quemadmodum raritatem eorum in Silesiæ locis aliis itidem observavi.

Peylavia rivulo, ejusdem nominis, irrigatur, sirio urente sæpius exsiccatur, qui rivulus longitudine pagi ultra viginti piscinas alit.

Humus ad sex imo ad quatuor pollices profundus.

In quibusdam agris post messem trifolium vulgare copiose repullulat sponte.

Stratum humi excipit arenæ: rarissime argillæ, quandoque glareæ profundius: nec marga nec torfa.

Paludes facile exsiccabiles, qui fœnisecio aspero unice relinquuntur.

PRÆ-

Digitized by Google

PRAEFATIO.

Parvum catalogum collectarum plantarum in finibus pagi Peylaviæ quadrati unius milliaris, quæ mihi in arimontana, cujus clima & ſitus cum hac regione montoſa mediocriter convenit, hucusque viſæ ordine alphabetico collocabo.

Faſciculum plantarum in ſyſtema redigere non operæ pretium, ordo alphabeticus indicis ſimul vice fungens delectus fuit.

Amicus Botanophilus in agro Peylavienſi ultra quadringentas plantas ſponte naſcentes legit, agro Riedeſelio paucis exceptis communes, quas ſolum temperatius alit, easque conſulto omiſi.

Botanicorum eſt, uti ab aliis centies monitum præſertim medicorum, ut non modo plantarum recentium, ſed præcipue ſiccatas partes ſingulas in uſus pharmaceuticos dignoſcant, alias in errores incidunt graves, uti radix *polygalae amarae noſtratis* (ſeu *vulgaris*) 1776. noviter inter ſpecifica ad ulcera pulmonum recepta copioſe ad tempus conſumitur, quæ gnaro radix dulcamaræ & nulla alia eſt. Si fides experimentis: Errore radix *ſolani dulcamara* virtutes has acquirit hucusque ignotas.

„Quam ob cauſam multi optant talem Floram, ubi ſolum nomen generis, differentia ſpecifica, deſcriptio omnium partium etiam de plantis notis.

„Tales optat ipſe Linnaeus de europaeis, uti de exoticis dedit.

„Ex his medicus, pharmacopœus &c. diſceret, quomodo veras ſpecies diſcernat.

„Sin autem vellemus uſum ſpecierum allegare, ſit tantummodo de ſpecificis ignotis, ſed certis caſibus, non, methodo obſoleta, multa lectione & copioſis allegationibus exornata, e. gr. Conio maculato linn. fere quatuor paginas implet.„

Conducibile foret, ſed multis difficultatibus preſſum, & quandoque impoſſibile, determinare, quæ requiruntur ad veram ſpeciem, aut notas characteriſticas indicare, quomodo ſpecies a varietatibus certo diſtingui poſſent.

In Bibliotheca Imperiali Vindobonenſi adſunt duo manuſcripta Dioscoridis, cum iconibus, notum Conſtantinopolitanum & aliud Neapolitanum in Quarto.

Digitized by Google

Icones utriusque manuſcripti ſimiles, niſi quod hujus vetuſtiores ſint, cum in illo pictor quædam ornamenta ſuperflua addiderit. Icones ſæpius plantas bene exprimunt, quandoque vero ab iis maximopere diſtant & deflectunt.

Ita eſt Periclymenum evidenter ſalix magna albo flore.

Telephium, eſt cerinthe minor noſtras,

Satyrium, orchis fucum referens.

Lichen, hypnum.

Myagros, aſparagus compunctorius foliis linearibus.

Melilotus, ille, ſiliquis oblongis curvis.

Lychnis, convolvulus.

Lycopsis, echium.

Lithospermum, planta ſiliquoſa foliis haſtatis.

Lathyrus, planta ignota, foliis trifidis.

Cnicus, aculeata planta, quinquifido flore.

Clematites, tamnus vel ſmilax.

Polygonatum, nihil polygoati ſimile. Itaque

Polemonium, quod pene ſpeciem argemone fert.

Onosma ſimilat ſymphyto echii foliis.

Utraque Sysimbria ſunt menthæ.

Serapias, orchis morio mas.

Polygonum femina, limnopeuce.

Sonchus uterque noſtras.

Chrysanthemum noſtras.

Lonchitis vero, tota, erronee, capitibus draconum, forte iris?

Hiſce iconibus inſtructus peregrinator in Aſia, haud dubie maximam partem plantarum determinabit, quorum cognitio hucusque dubiis & incertitudine obvolvitur, quæ tanta fiducia hodie in materia medica adhibentur, & plantis hodiernis, toto coelo diverſis, a modernis eaedem virtutes ac a veteribus adſcribuntur.

Cum in Flora Riedeſelia parcior fuerim in agaricis fungisque, uberior fui in hoc ſpecimine.

Ad plantas coniferas, quæ tanta variatione, incertitudine & indeterminatione obvolutæ, notulæ quædam criticæ paſſim adſperſæ.

Campus plantarum limites Peylaviae ipſi.

Spe-

Digitized by Google

SPECIMEN FLORAE PEYLAVIENSIS.

PLANTAE APETALAE

Ordine alphabetico.

AGARICUS.

1. *Agaricus terreſtris oris reflexis, ſubſtantia rubra.* C. B. Rupp. 368. Incolis *Reiſſgen.*

In cortice Abietis rubræ.

In deliciis habetur, butyro frixus, ubi coriaceus fit absque perniciei ſuſpicione avide comeditur. it. En. Helv. p. 49. n. 73. &c. Ipſe eum ſæpius ſine noxa timidus licet comedi.

2. *Agaricus polyporus adgregatus.* Herren od. Eich - Pilz.

Hæmiſphærico capitulo, fulva pellicula obducto, pediculo pyramidali, albo ſolido, itidem edulis. Color, baſis, albus, aetate virideſcens, Auguſto in pratis udis umbroſis.

Nota. Sapor piperaceus hujus Agarici butyro adſcribendus eſt.

3. *Agaricus polyporus pileo cervino caſtanei coloris* ſemigloboſo lævi, (cui in centro quandoque fovea) carnoſus durus, amygdalinus, poris inferne tenuiſſimis albis vix conſpicuis, petiolo cónico itidem ſolido, unciam aut duas longo, aggregatim naſcens. Incolis *Stein oder Eichpilz.*

An agarico - polyporus pediculatus cervinus poris tenuiſſimis albis? Rupp. 361. En. Helvet. p. 26. n. 2.

Obſervatio. Hic Agaricus creſcit in annis pluvioſis majori copia quam in aridis.

Ablutus, forma cubica perſciſſus, butyro ferventi immiſſus, molleſcit, mucilaginoſus, guſtoſus, remanente acrimonia quadam.

Digitized by Google

4. *Agaricus polyporus hæmiſphæricus elaſticus mucoſus mollis rubellus.* Durior ætate pallidiorque; diſciſſo pars ſuperior ad medietatem alba elaſtica uniformis, inferior tubuloſa, fibroſa rubella, fibræ perpendiculares. Pediculus craſſus, ſolidior pileo, elaſticus, rubellus intus, albus extus, fibroſus aſperque aetate. Incolis *Rothkappe.* In gramine viget Auguſto. Edulis.

5. *Agaricus polyporus hæmiſphæricus mollis fulvus* ſuperne, albus inferne, ſubſtantia diſciſſa ſuperior alba ad dimidium, tubuloſa perpendicularis, inferior cinerea. Pediculus albus conicus, ætate planus. Incolis *Graſe-Pilz.* Edulis; viget Auguſto.

Obſervatio. Agarici polypori eſculenti mucoſi Auguſto demum fiunt. Copia eorum uti totius fungorum gentis in ratione pluvioſæ tempeſtatis.

6. *Agaricus ſemicircularis, fuſcus adgregatus,* pollicis diametro, ſuperne glaber, inferne aſper, rugoſus, radiatus, fere oris albidis, ætate nigricans. Vita tres ſeptimanas, in columna abietina vetuſta, viget Auguſto.

7. *Agaricus pileo convexo,* levi molliori caſtanei coloris, lamellis flaveſcentibus, petiolo albo poroſo, incolis *Herren-Pilze.*

8. *Agaricus ſemiglobuſus* ſuperne cinereus, inferne fuſco-flavus, craſſus, durus, lanuginoſus.

In prunis copioſus, mox ſemicircularis, cuneiformis, ungulæ pedis equini ſimilis, ad baſin latiores, leves quandoque ſtriati, quandoque ſtriis binis vel ternis excentricis margini parallelis. Subſtantia homogenea dura, elaſtica, paululum juniori, lignea provectiori. Viget Iulio.

9. *Agaricus ſolitarius ſemicircularis,* pollicis diametro, ſuperne & inferne glaber fuſcus, juniori margo albus, latus, adultiori evanidus. Color brunus in nigrum. Vita tres hebdomades. Legi emarcidum, fragilem.

10.

Digitized by Google

10. *Agaricus albus repens* variæ figuræ, albus junior, senior carneus, aetate putrescens nigricans.

Incolis. *Schwamm*, *Holz-Schwamm.*

Ex rimis asserum, trabium abietinorum humidorum, recens adhibitorum nascens, repens, serpens, ligna exedit, debilitat, exosus aedificiis, quercubus &c. minus frequens, liber figuram rotundam adsumit, in circulum se expandit, gelatinosus initio, tractu temporis colorem cinereum, duritiem maiorem elasticam acquirit.

Observationes. Agaricus albus repens, qui lignum exedit, est fortasse *Agaricus sebaceus* Rupp.

Agarici albi repentes exosi in aedificiis nominantur Murray, secundum systema Linnaei, *mucor septicus*, Med. Bibl. 2.B. 4. St. 77. p. 595.

(Linnei *Diss. de Ledo palustr.* Upsal. 1775.)
(secundum *Linnaeum* Agaricum album impedit.)

11. *Agaricus pedis equini facie*, in trunco vestuto querno. Septembr. *Feuer-Zunder*

12. *Agaricus* (delicioſus) *stipitatus*, *pileo testaceo*, *succo lutescente*, *Reiffke Herbstling*, Scholler Flor. Barb. no. 959.

13. *Agaricus quercinus semiorbicularis crassus*, *Zunder-Schwamm*, *gelblichter*. *Im Busch am Rogenteich.*

Observatio. Excoriatus malleo resistit.
Agaricus quercinus stypticus est, sanguinemque vulnerum sistit. *Act. Soc. Angl. Hamb. Corresp. No.* 92. 1754.

14. *Licben-Agaricus* (an Agaricus?) fimbriatus, luteus, in altum repens pyramidis ad instar. Fimbriæ undosæ transversæ parallelæ uti *Manchettes*) ad terram crassiores, altius tenuiores, breviores. Septembr. ad columnam quercinam, *auf dem Gutstenberg*

An *Licben rugosus luteus* &c?

Digitized by Google

15. An *Agaricus coccineus planus coriaceus?* ex rima lata trabis abietinae, glacie liquefacta inundatae, per dies crassitie lineae, paucis post diebus fuscus, tandem niger, exsiccatus corrugatis, deciduis lamellis, absque odore, Martio 1767. observatus in cubiculo. An *Lichen?*

Observationes ad Agaricos.

Agarici	quoad figuram duae quoad coloris qualitatem		mutationes
Agarici	quoad societatem	solitarii adgregati.	
Agarici	quoad substantiam	porosi solidi.	coriacei fungosi lignei.
Agarici	quoad figuram	orbiculares semiorbiculares.	
Agarici	quoad adhaesionem	cum vel sine pediculo.	

Agarici-polypori, fungique juniores, elevati, hemisphaerico conici, aetate plani, senectute cavi, marcescunt. Mutant gradatim colores aetate in obscuriores.

Agarici ex arborum truncis, lichenes ex asseribus, agarico-polypori ex terra, fungi modo ex arena, modo ex rimis pavimenti lapidei, frustis ligneis progerminant.

ARUNDO.

1. *Arundo vulgaris*, Rupp. p. 318. Arundo palustris I. B. 2. 485. *Im Rogenteich. Schilf, Rohr.*

Observ. Nobilium aeque ac plebeiorum aedes arundine teguntur.

ALNUS.

1. *Alnus rotundifolia, glutinosa, viridis* C. B. P. 428. Rupp. p. 329.

Observationes. Alni rotundifoliae radix tenuiter dissecta polita scrimariis ligna exotica aemulans grata marmorea exhibet.

Alnus cum betula, corylo, populo, salice &c. rhamno catharctico &c. quovis decennio caeditur.

E radice ad pristinam magnitudinem repullulat, ramenta in fasciculos collecta sub nomine (*Reisig*) carius quam lignum

Digitized by Google

gnum abietinum venduntur, hypocaustis calefaciendis, ob citam combustionem, adprime utilia.

BOLETUS.

1. *Boletus esculentus* pileolo nigrescente reticulato conico naturali, sed petiolo crassiore solito, crasso, poroso, crassitie ultra pollicem, quatuor pollices extenso niveo.

Iunio ad radices alni.

2. *Boletus phallus* capite fusco, mucoso, reticulato conico, olente, pediculo non bulboso, sed radiculis fibrosis brevibus; viget Augusto rarus. Fœtor prodit plantam.

BYSSUS.

1. *Byssus niger* ad terram *im Höfel*, M. Octobr. 1771.

2. *Byssus albus ramosissimus* (subasserinus?) horizontalis, filamentosus, arborescens, in superficie inferiore asseris abietini corrupti fundo hypocausti, sublati. Fig. 1. Longitudo plantæ trium pedum, latitudo maxima quatuor pollicum, minima duorum. In summitate quinque corpora plana, compressa, lentis molę ac figura, cirrosa, cum fibra longiore in margine, semicirculariter posita. Ramuli in formam rhombi per rete quandoque communicantes; foliola nudo oculo vix visibilia, compressi ramuli. Planta asseri arcte adnexa fibrillis ex ramis in lignum demissis uti v. gr. radici graminis. Tota planta dura, fragilis, truncus crassitie æquabilis ex minoribus conflatus filis, imo trunci plures fere paralleli æquales, habitus, aspectus, ac si fila alba texta asseri studio adfixa, biennium injuriis aeris resistit immutato colore, radices sparsæ vagæ, per fibrillas intermedias communicantes, in superficie asseris pavimenti frustum byssi bienniis injuriis ereptum 1773.

Observatio Ruspatores talium asserum plures detecturi byssos ejusmodi.

3. *Byssus paludosus*, pannosus, filamentosus, ex aquis exsiccatis stagnantibus: *Gunstenberg*.

Observatio. Natura byssi filis constare fertur.

CAR-

Digitized by Google

CARPINUS

Carpinus Dodonaei Pempt. 841. *Weis-Buche, Stein-Buche, Hage-Buche,* in ſepibus. *Carpinus ſexu diſtincta planta.* SCHOLLER FL. BARB. p. 216. no. 330.

Obſervatio. In cortice carpini excreſcentia, fortaſſe *Scabies arborum.* An lichenes nigri in cortice carpini emortui?

Etiam ſcabies arborum, quæ gelatinoſa, cum granis rugoſis.

FAGUS.

Fagus ſexu diſtincta planta. SCHOLLER. FL. BARB. p. 216. no. 377.

Fagi unicam ſpeciem novit Tournefort. I. R. H. p. 584.

Obſervationes. Sylvæ faginæ nullæ.

Fagus rubra fert nuces, (Sileſiis *Bufecken*) alba non fructum viſibilem fert.

Eſtne illa mas? hæc femina? Lixivium de cinere fagi rubræ dealbat lintea, albæ maculat, quod cortex efficit.

Obſ. Incolæ hujus regionis diſtinguunt fagum in duas ſpecies, in albam & rubram, non ſemper conſentientibus Botanicis.

FUNGUS.

1. *Fungus orbicularis planus,* pileo plano, cervino, lamellis albis, pediculas albus, ſine annulo: *an einem kiefernen Stok im Gartenhæuſel.*

Obſervat. Albæ lamellæ ætate ejusdem cum pileo coloris *An. En.* p. 37. n. 16? RUPP. p. 365.

2. *Fungus conicus pileo globoſo,* colore albo, paucis poſt diebus, dein conico, lamellæ albæ adultiori roſeæ, ſenio nigricantes. Vigor trium hebdomadum. Auguſto. In acervo ſordium coriariorum. *Champignons.* Fungi conici ad ſenectutem tales quidam.

3. *Fungus conicus pileo lamellis albis,* pediculo brevi. (*Champignons*): juxta viam.

Iu-

Digitized by Google

Iunior absque pediculo, ætate pediculus brevis, capitulum ætate ſquamas ſeparabiles, margini parallelas cinereas, nigricantes, ſeparare ſinit, lamellæ utplurimum albæ, roſei coloris rarioris, odor violaceus.

4. *Fungus conicus pileo lamellis pediculo fuſcis*, adgregatim naſcens. Vita quatuordecim dierum. Fine Iulii *im Garten-hœuſel.*

5. *Fungus campeſtris albus*, ſuperne pileo albo, (ætate) inferne rubens, lamellis roſeis (RUPP. 369.) MICHEL n. 8. p. 174. *Champignon* vulgo & princeps inter edules. ENUM. HELV. p. 50. no. 81.

6. *Fungus minor violaceus mollis* pileolo conico, cui apex tuberculum mammillare, pileolo color ſaturatior lamellis, caulisque unicus, ad umbroſa, rarus, *auf dem Queſtenberg.*

7. *Fungus pileolo glabro concavo*, oris reflexis lateritii coloris membrana ſubtili albida, tranſparente, imbricatim in ſtellæ formam tecto, lamellis utplurimum albis, maculis rubellis, pediculo albo extus, intus fere ſanguineo, medulla alba, acaulos. Ad terram inter muſcos ad radicem abietis rubræ viget Octobr. Incolis *Reiſſgen* edulis.

8. *Fungus adgregatus.*

a) *Fungus adgregatus minor* pileolo conico albo glabro, lamellis cinereis. Pediculus albus cylindricus ſolidus, haud cavus (quantum oculorum acie obtuſa obſervare licuit). Fungus mollis, elaſticus, tener, ex ligno putrido, in hortulo.

b.) *Fungus adgregatus major* adultus planus laciniatus, lamellæ nigricantes. In culina in fiſſuris aſſerum abietinorum. Fine Auguſti.

Obſervatio. Reſciſſis aut evulſis fungis hiſce (hujus ſpeciei) lamellæ horæ ſpatio nigreſcunt.

Fungi adgregati plures pediculi in terra adunati, ex una quaſi radice progerminantes.

Digitized by Google

9. *Fungus hemiſphæricus* (junior) pileo plano, colore rufo ſeu ex rubro flaveſcente, medulla capitata, alba, lamellis cinereis, caule ex albo flaveſcente, pediculo cavo.

Obſervatio. Color rufus ſeu ex rubro flaveſcens, ſpeciem habet coloris iisdem fungis monſtroſis in SCHAEFFERO.

10. *Fungus conicus mollis* pileolo violaceo, lamellis albis, ætate planus, pediculo albo cylindrico. Incolis *blauen Tœublich*, fungus columbinus. *Queſtenberg.*

11. *Fungus pileo plano cervino* lamellis flavis, pediculo albo cylindrico, edulis. *Kiefer-Schwamm.* In radice abietis rubræ, viget Auguſto.

12. *Fungus conicus mollis albus* (totus ſcil.) pileolo lamellisque albis, pediculo albo cylindrico. Amariuſculi ſaporis. Edulis. Incolis *Bitter-Schwamm.*

13. *Fungus luteus planus villoſus* ſtriis violaceis, lamellis bifidis, pulverulentis. Ad prunos RUPP. 371. EN. HELV. p. 58. No. 4. Auguſto.

14. *Fungus convexus, ſolitarius* elaſticus, coloris totus aurantii diluti, oris fimbriatis, albis, petiolo cavo medulla concolore pleno. Ad fruſtum abietinum, ſolo humido loco umbroſo. Viget Octobri.

15. *Fungus conico-planus* glaber, centro margineque pileo flavis interſtitio ochroleuco, lamellæ albescentes (ochroleucæ) pediculus glaber, cylindricus, meditullio albo, odor merulii. In trunco tiliæ *Stock-Schwæmmel.* Edulis.

16. *Fungus mollis conicus glaber* ſucculentus, adgregatus minor, pileolo & lamellis murinis, petiolo albo glabro cavo.

Obſervatio. Brevi adolevit perfecte eodem loco, biduo poſt pileolo color obſcurior, lamellæ nigricantes.

17. *Fungus adgregatus major* ſociatus conicus, pileo ex albo & murino variegato (ſcil. centro albo, reliquo margine murino) lamellis murinis, petiolo albo, glabro, radice fibroſa, ſubſtantia pilei durior tenax, odor gratus. Triduo adolevit in vireto ad fruſta lignea in loco umbroſo.

Ob-

Digitized by Google

Obſervatio. Biduo poſt pileus ex flavo & violaceo variegatus, laciniatus, lamellæ nigricantes.

18. *Fungus glaber excavatus* medio coloris obſcure lateritii, ad marginem dilutior, lamellis albeſcentibus, pediculo fere ochroleuco, cylindrico, glabro. Crudus edulis. Incolis *Suesling*. Ad radices arborum.

Obſervatio. Fractus, læſus lac dulce fundit glutinoſum ex parte pilei medulloſi.

19. *Fungus adgregatus, pileo conico* ad marginem ochroleuco, centro flaveſcente, lamellæ ochroleucæ, ad viridem adcedentes colorem virides potius. Odor haud ingratus, pediculo colore ochroleuco glaber, cavus anguloſus compreſſus, pediculi ad terram contigui quaſi faſciculati. Ad trabem quernam terræ impoſitam.

20. *Fungus pileolo cavo coloris lateritii*, oris reflexis, ſuperficie aſpera reticulata filamentoſa (*vvie Seidenvvatte*) ſeparabili, cutis ad inſtar, lamellæ albæ, pediculus glaber, cylindricus carnei coloris. Incolis *Buſch Birk-Reisgen*. Edulis, viget Octobri.

21. *Fungus ſuillus pileo plano magno* coccineo verrucoſo, verrucis lamellisque albis, annulo fugaci, albo bulboſo pediculo. En. Helv. p. 39. n. 26. Rupp. 362. v. p. 365. 59. Incolis *Fliegen Pilz*, viget Auguſto.

Obſervationes. Digiti attactu pileus vi deleteria ex opinione vulgi orbatur.

Collectores attactum pilei caveant.

Bernhard *in chemiſchen Verſuchen* pulvere pediculi extremitate inferiore ſiccato, ſine annulo, ulcera ſanaſſe perhibet. Scribenti non licuit eſſe adeo felici. Caules torrefacti cum annulo in ulceribus ſine euphoria, teſtante Bernhardo.

Fungi torrefacti ſubterreſtres, adſperſi nihil in ulcere cutis præſtitere, & apud ægrum nonnullas ſeptimanas ſuperſtratus incaſſum fuit.

Digitized by Google

Observationes ad Fungos. An fungus pileo convexo castaneo, lamellis luteis, Rupp. 368. Haller E. Helv. p. 48. n. 73.? quos incolæ Augusto copiose colligere solent, transversim scindunt, in sole torrent, hyeme cum prunis arefactis vel cum jusculo acido comedunt, tunc autem tenaces sunt. (fortasse *Gras-Pilz*)

Fungi recentes conici adulti oris plani, senescentes cavi, oræ laceræ fiunt.

In hospitis vireto, in pruni trunco putrido vulgo *Kröten-Pilz* sub-patulis fungis hospitantes vidi bufones recubantes, senescenti capitulum planum fissum laciniatum, margo albus, centrum fuscum, interstitium dilute flavum.

Fungi esculenti *Pilzen* comesti noctu movent urinam.

Fungorum observatio proventus major, æstate pluviosa calida, quam frigida.

Fungus ruber *Reisgen* est fungus sessilis, non acaulos, potest *rother Champignon* nominari.

Fungus albus *Champignon* est etiam sessilis, non acaulos.

Fungi molles, ætate fiunt mucilaginosi, color dilutus in obscuriores mutatur.

G.

1. *Gramen loliaceum radice repente*, sive gramen officinarum Tournefort I. R. H. 516. Rupp 304.

Im *Herrschafts-Garten* unterm Mayz.

2. *Gramen caninum arvense* (subterraneum) sive Dioscoridis C. B. P. flor. Iulio. *Quecken.* Haller En. Helv. no. 2. p. 207.

Observatio. Radix alba hortis agrisque fere indelebilis.

3. *Gramen loliaceum angustiori folio & spica.* C. B. P. Rupp. 365. E. Helv. p. 206. n. 5. ad margines viarum. *Ray-Gräff. Götting. Anzeigen* 1765. p. 1213?

Observationes. Cum hac regione aves optimum plurimumque, vaccæ pauciſſimum & deterrimum pabulum vesci coguntur, & neque cultura pratorum, neque electio specierum gra-

Digitized by Google

graminum approbatur, præterea hoc gramen durum nullius est pretii.

Nomen *Ray-Graſſ*, ab Anglis etiam hordeo murino L. uti Gallis Avenæ elatiori L. datum est. *Götting. Anzeigen.* ibid.

Ray-Gras nominatur lolium perenne (in H. v. Haller *Abhandlung über die Futterkræuter*) 8. 1771. Bern.

Trpsie *est minime Ray-gras* Anglorum ib.

Lolium temulentum, Silesiis *Treſpe*.

4. *Gramen dactylon folio latiore* esculentum C. B. Rupp. 308. *Blanna Schwaden.* In stagnante aqua *bevm rothen Hoff.*

Observatio. Gramen mannæ nominatur etiam festuca fluitans. Bauz *Dissertat. de Gramin. Mann* non autem est quod vidi.

Vaccæ appetunt hoc gramen.

5. *Melica nutans L.* hangendes *Schængras.*

6. *Gramen typhoides* caule triquetro, capitulis plurimis, am *Schaafteich* flore Majo.

Observatio. Post gramina addere enumerationem frumentorum, quæ in agro Peylavienſi seruntur, nisi essent exotica & pauciora.

IUNCUS.

1. *Iuncus levis panicula sparsa minor* C. B. Haller En. Helv. p. 253. Rupp. 145.

Observationes. Medulla concisa, contusa carnem luxuriantem absumit.

Plenilunio, uti fertur, medulla inest plantæ, saltem unice eo tempore colligitur.

Medulla vulgo eadem tempore plenilunii pro ellychniis colligenda, juxta opinionem vulgi.

Ellychnia inde bona cum Oliva.

Iunci medulla (vulgo *Senten-Mark*).

Digitized by Google

LICHEN.

1. *Lichen niveus tumidus* inæqualis, pulverulentus, verrucosus oculo armato. In trunco abietis putridæ. Augusto. An *Situs albus*?

2. *Lichen coriaceus fuscus* scutellatus, pediculo brevissimo, superne radiatus, diametri semunciæ, margine nigro lævi, inferne niger, æquabilis. Circuli duo eccentrici, quorum centra pediculus crassitie lineæ. Ex fissura columnæ excorticatæ rubræ (des *Gartenhæusels.*)

Observatio. Plures contigui, lichenem radiatum & reticularem quasi sistebant.

LYCOPERDON.

1. *Lycoperdon solitarium* clausum asperum sessile, capitulo, nucis juglandis mole & colore, pediculo albo, radiculis humo ad superficiem. (*im Herrschafts-Garten*)

2. *Lycoperdon vulgare* Rupp. p. 356. viget Septembr.

3. *Lycoperdon capitatum asperum*, (cinereum gregatim nascens) Rupp. 356. En. helv. n. 5. p. 12. *Questenberg.*

4. *Lycoperdon capitulo globoso* compresso sessile, ore cylindraceo. Varietas. Rupp, ibid.

5. *Lycoperdon pyriforme cineraceum* (solitarium) I. R. H. 563. *Icon.* 331. An varietas prioris?

6. *Lycoperdon pyriforme album* I. R. H. cit. varietas prioris? in pratis *beym Rogenteich.*

7. *Lycoperdon petiolo longissimo*, capitulo globoso, ore cylindraceo, integerrimo Linn. Cliff. Rupp. ibid. En. Helv. n. 7. ibid.

8. *Lycoperdon leve sessile* Rupp. ibid. crescit cum præcedente am *Questenberg.*

MUCOR.

1. *Mucor* (Lichen?) *albus* asseri quercino udo (sinuato) alterne, cerussæ inductæ similis.

Ex

Digitized by Google

Ex solo, quo ex rimulis passim lycoperda minima cinerea.

2. *Mucor sphaerocephalus* stipiti filiformi n. 1083. p. 149. Fl. Isenac. T. IV.

MERULIUS.

1. *Merulius flavus oris contortis & laceris* En. Helv. p. 33. n. 1. Rupp. 363. Incolis *Geel - Schwämmel*, ad margines viarum.

Observ. Avide quæruntur sicut alii congeneres.

2. *Merulius flavus pileolo flavo* plano integro, caule flavo, lamellis flavis citrinis, odore violaceo. Incolis *Geel Schwämmel, Geel Männel*, edulis. Fortasse *Chanterelle* Gallorum? Pileus ætate cavus, scutellatus ad oras fissus, color fuscus, viget Augusto.

Observ. Merulium *Chanterelle* ad exemplum Halleri recentem ex sylva domi portatum, cum pullis elixum sine noxa comedi avidus juvenis.

Odor violaceus salubritatem indicat.

QUERCUS.

1. *Quercus latifolia mas*, quæ brevi pediculo est C. B.

Synon. Quercus vulgaris, brevibus pediculis I. B.

2. *Quercus cum longo pediculo* C. B.

Synon. Quercus vulgaris longo pediculo I. B.

Observationes. Sylva quercina, am *Reygerbusch* constat.

Linnæi nominat *Steineiche* Ilex.

Gallae nucis cupressi forma in quercu juniore *am Rogenteich.* Augusto.

Gallæ sunt vesparum opus.

In Silesia nominatur Quercus. *Kraut-Stein Eiche.*

die Stein (oder harte) *die Gras* (oder weiche) *Eiche*

Quercus sexu distincta planta Scholler. Fl. Barbyens. p. 215. no. 328. quoque mea sententia.

RU-

Digitized by Google

RUMEX.

1. *Rumex maritimus* L. *Ober Peylau.*

Observ. Lapatha in agro Riedeselio lecta hic repetere nolui.

SALIX.

Quæ de lapathis supra monita, hic quoque valent.

Observatio. Salicis cujusvis flores (*Palmen*) incolæ nominant,

SITUS.

1. *Situs, vveiser Schimmel?* concrementum album planum expansum niveum, in arenoso solo floccorum nivis ad instar sparsum, variæ latitudinis, ad tactum duriusculum non glutinosum, nitens. Lineæ vix altitudinis, unciæ latitudinis; digito delebile fere, siccum inodorum, oculo armato striæ subtilissimæ niveæ longitudinales, parallelæ, uti mercurius dulcis in phiala, flosculi ex parvis figuris nivis ad marginem rari. Substantia exsiccata duriuscula, siccatæ color niveus immutatus. Vita in aprico duodecim, in udo viginti dierum, *am Questenberg.*

2. *Situs* (Lichen) *albus tenuis niveus minus pulverulentus* æquabilis, uti prior, atomis ad solem (uti crystalluli) splendentibus, in ramo excorticato abietino marcido.

Observ. Terram contiguam obducunt squamæ siccæ, (uti sal tartari aceto saturatum).

3. *Situs lateritii coloris*, in trabe vetusta abietina, humido marcida (*Fenster-Simsen.*) Primo observatus 5. Mart. 1773. meridie. Color lateritius, durus, longitudinis unc. unam pollicis unam latitudinis.

Color obsoletus, situs marcidus collapsus.

Color fuscus, color ad rubro-nigrum friabilis digito.

Sphærocephalus s. Lycoperdum minimum.

Funguli minimi nigri pulverulenti, cf. HALLER *fig.* 3. *Tab. I.* capitulis sphæricis, vix semen is papaveris nigri mole, petiolo pili crassitie tenuissimo, plurimi lineæ vix dimidiæ altitudinis.

Digitized by Google

nis. Sylvulam in solo albo sistentes tacti acu immobiles. Digito contriti pulvere nigro conspergebant; oculo armato iidem pulvis (an *Semen*?) niger uti *Lycoperdi*: an *Sphærocephalus niger* HALLERI?

Mucorem similem in columna abietina Mens. Iul. in *hortulo* offendi. Tab. III. Fig. 2.

Observationes de Lycoperdis minimis. An SPHÆROBASIUS?

Die 14. August. 1770. in eodem ejusdem asseris querni loco tecto, vase remoto ex rimis observata corpuscula nigra sphærica, semine papaveris nigri minora, quorum medio trunculus stiliformis perpendicularis itidem pili vix crassitie lineæ altitudinis erectus, sine nilo alio fastigio surgebat: an caulis plantæ capitulo deciduo? corpuscula oculo nudo nigra, viridia armato, digito resistentia, non pulverulenta, truncullus constanter niger forte aridus. Tab. III. Fig. 3.

TYPHA.

1. *Typha palustris major* C. B. RUPP. 321. *im Rogenteich, Wasserkolben*, copiose.

Observ. Incolæ tegunt cum trunco domos & horrea. Flores sunt in usum lectorum.

PLANTAE PETALOIDES.

ANEMONE.

1. *Anemone nemorosa flore luteo unico* RUPP. 164.

Syn. Anemone ranunculoides LINN. am *Pluderbrunnen*. Flores initio Aprilis legit Sam. KRAMSCH pharmacopæus.

2. *Anemone sylvestris flore gemello albo pentaphyllo, Thalictri folio.* Confer. HALLER. EN. p. 310. legit S. KRAMSCH.

Syn. Isopyron thalictroides L. am *Pluderbrunnen* fl. init. April.

Digitized by Google

ADONIS.

Adonis æstivalis L. inter segetes.

ACER.

1. *Acer tenuifolium* Rupp. *s. Acer femina Theophrasti, Silesiacis.* Spiz- *oder Leinbaum.*

Acer mas s. montanum, Silesiacis *Orle.*

Observ. Vermis non perforat.

ALISMA.

1. *Alisma Rivini, Saulöffel.*

Observationes. Usus (latere averso) ad tumores œdematosos.

Subjecta cholerica generis feminini erysipelate in facie; masculini tibiis corripiuntur.

ALLIUM.

1. *Allium campestre purpurascens* C. B. P. 74. Rupp. p. 153. *Feld Knoblauch*; in agris von *Oberpeyle* legit S. Kramsch.

ASTER.

1. *Aster luteus femina.* Aster montanus hirsutus, *Magdebüll*, am *Rogenteich.*

ASTRAGALUS.

1. *Astragalus luteus procumbens* sive sylvestris. *Morison.* Glyzirrhiza sylvestris, floribus luteo pallescentibus C. B. Rupp. 269. Augusto, *wild Süsholz. am Questenberg.*

1. *Astrantia Rivini*, am *Pluderbrunn.*

BETULA.

1. *Betula vulgaris Dodon.* Pempt. 839. *I. B.* 1. 148. Rupp. p. 265.

Observatio. Betulæ cortex coriariis grosso modo pulverisatus quercino æquivalet.

Lignum excorticatum ad bonitatem pretiumque fagini rubri, tam quoad ignis calorisque constantiam, quam carbonum resistentiam, quam proxime accedit.

BLAT-

Digitized by Google

BLATTARIA.

1. *Blattaria lutea foliis oblongo laciniato* C. B. Rupp. 247. *im Erlich am Bach in M. Peile. Augusto.*

BUGLOSSUM.

1. *Buglossum angustifolium minus* C. B. Rupp. 17. p. *auf den Brachaekern von Mittelpeyle.*

BUGULA.

1. *Bugula a) foliis ovatis, inter flores stipatis flagellis* repens *flore cæruleo* H. E. H. n. 2. p. 634.

b) *flore carneo*, fl. Iulio *am Questenberg.*

CHAMAENERION.

1. *Chamænerion glabrum latifolium minus* Rupp. 38. Folia ima majora ad caulem latiora, non lanceolata, acuminata obtuse, superiora alterna angustiora, unifloro scapo. *Gartenhaustreppe.*

CHAMAEMELUM.

1. *Chamæmelum nobile* C. B. Rupp. 173. fl. Iun. ad vias publicas.

2. *Chamæmelum inodorum* C. B. Rupp. 173. Iul. *Questenberg.*

3. *Chamæmelum fœtidum* C. B. Pin. 135. Cotula alba Dodon. Pempt. p. 258. Rupp. p. 139. Amat variabile solum.

CHRYSOCOMA.

1. *Chrysocoma foliis linearibus petiolo sub flore intumescente*, H. En. S. n. 1. 703. fl. Augusto *an der Mauer beym Teich.*

CHAMAEPYTIS.

1. *Chamæpytis lutea. Schlagröslein.* Rupp. p. 220. ad muros templi.

COLCHICUM.

1. *Colchicum autumnale* L. flor. Septembr. Octobr. in pratis *hintern Rogenteich.*

Digitized by Google

CONVOLVOLUS.

1. *Convolvolus minor arvensis* flore variegato C. B. Rupp. p. 28.

Observatio Ab incolis contra tormina infantum infuso theiformi usus frequens.

Odor florum vesperi gratus.

CONYZA.

1. *Conyza lutea autumnalis*, fl. Octobr. in aridis.
2. *Conyza vulgaris* fl Octobr in arenosis.
3. *Conyza linariæ folio* T. Rupp. 192. ad fossas, fl. Augusto.
4. *Conyza media Mathiol.* Aster pratensis autumnalis conyzæ folio Rupp. 187 fl. Augusto ad fossas frequens.

CUSCUTA.

1. *Cuscuta major* C. B. Pin. 219. variis plantis adnascitur in aridis, fl. Augusto.

CRISTA GALLI.

1. *Crista galli* (*Alectorolophus* Hall. En. p. 624. no. 2.) calycibus glabris, foliis inter flores latioribus, flores lutei spicati, adpendices galeæ bini aristati cœrulei, folia conjugata anguftiora evidentius serrata &c. calix clausus inferne pediculo adfixus, auf dem *Questenberg*.

CONSOLIDA.

1. *Consolida Rivini* flore purpureo Rupp. p. 8.

Varietas, *in den Binsen von Oberpeylau.*

CYNAPIUM.

1. *Cynapium Rivini & Tabernæmontan.* Rupp. 284. Iun. floret in hortis & inter olera. *Gneiss. Gleis.*

DIANTHUS.

1. *Dianthus superbus* L. im *Rogenbusch.* floret Augusto.

Tunica montana, altissima, flore tenuissime laciniato. Rupp. p. 94.

DI-

Digitized by Google

DIGITALIS.

1. *Digitalis purpurea, auf der Nordseite des Fischberges.*

2. *Digitalis Rivini folio aspero* C. B. Rupp. 243. *hinter einer Mauer* floret, Iulio.

3. *Digitalis magno flore luteo* C. B. Rupp. 243. fl. Octobr. ibid.

ECHIOIDES.

1. *Echioides flore albo Rivin.* frequens ad margines agrorum Majo.

ERIGERON.

1. *Erigeron acre* L. ad aprica am Teich v. Oberpeylau.

FRANGULA.

1. *Frangula Dod. Pempt.* 787. Alnus nigra baccifera C. B. P. p. 428. Rupp. 44. *Faulbaum.* Incolis *Schleisbeeren*, in hortulo ad sepes sponte. Majo.

FRAGARIA.

1. *Fragaria vulgaris flabellis reptantibus* H. E. p. 343. ex corticis roboris rimis progerminans. Octobr. parasitica planta.

Observ. Si æstate fragis vespera ante cubitum, membra frigore læsa, per octo dies fricant ægri, & per noctem siccare sinunt, frigus hyeme futuro nihil nocet.

FICARIA.

1. *Ficaria vulgaris flore hexapetalo*, an fetten Auen fl. Majo.

GENTIANA.

1. *Gentiana cærulea scapo unifloro.* Octobr. in pratis beym Rogenteich.

GLADIOLUS.

1. *Gladiolus germanicus, floribus unoversu dispositis* C. B. in den Oberpeylischen Gebüschen legit Sam. Kramsch, fl Iun.

Digitized by Google

GALLIUM.

1. *Gallium boreale* L. in pratis infrequens. cf. Rupp, Haller.

HEPATICA.

1. *Hepatica flore simplici cæruleo* Rupp. p. 159. fl. Mart. am Questenberg.

HYPOCHAERIS.

1. *Hypochæris maculata.* MPeil. am Fusteig, Augusto.
Syn. Hieracium latifolium glabrum, Blatkraut.

HELLEBORINE.

1. *Helleborine flore albo* vel Damasonium montanum latifolium. C. B. Rupp. 293. frequens floret Majo.

Observatio. Vesperi odor gratus, uti caprifolii Italici sed gravis.

Ex manipulo, cubiculo angusto incluso, homini quinquagenario majori toroso apoplexia orta, tandem sanata, relicta cœcitate unius oculi.

HYPOPYTHIS.

1. *Hypopythis lutea, am Rogenteich.* floret Iulio.

HIERACIUM.

1. *Hieracium* (alpinum) *latifolium maculosum*, hirsutum incanum, flore magno, foliis dentatis Rupp. p. 287. *An Hypochæris* Haller. ? p. 360.

LEVCOIUM.

1. *Leucoium vernum album nutans &c.* quandoque petalis octonis totidem variat staminibus. Duæ plantæ vagina comprehensæ quoque occurrunt cinctæ: major expansa petalis octo &c. tribus foliis minor expandi, negans unico folio gaudebat, caules, foliaque, contigui non concreti vagina discissa demum separabiles. Bulbi haud dubie duplices connati. Lectoris incuria terra relicti. Pistillum unicum simplex.

Ludit leucojum vernum album quandoque petalis septenis, totidem staminibus. Bulbus caulis ad distantiam trium unciarum prolifer seu bulbo cum cauli continuo alio, radicu-

Digitized by Google

culis in baſi. Folia conſtanter quaterna caulem cingentia vagina incluſa.

LINUM.

1. *Linum ſativum* C. B. Rupp. p. 133. fl. Julio.

Obſerv. Exoticum. Flos & capſula ſeminalis irritabilis. Linum, cannabi ſata, ad arcendos paſſeres cingitur.

LITHOSPERMUM.

1. *Lithospermum arvenſe flore albo*, ad margines agrorum floret Majo.

2. *Lithospermum minus repens, latifolium* (linguiforme longifolium) C. B. Rupp. 11. a) flore cœruleo infrequens. b) flore carneo varietas, fl. Majo, an der Mauer des Oberhofs.

LIGUSTRUM.

1. *Liguſtrum* I. B. Rupp. p. 36. in ſepibus fl. Iunio.

Obſerv. Cantharides libenter & in quibusdam annis copioſe plantam occupant.

LINARIA.

1. *Linaria triphylla cærulea* C. B. Rupp. 242. auf den Brachäckern am Queſtenberg. fl. Iulio.

MALUS.

1. *Malus ſylveſtris* Rupp. p. 113. in campis. fl. Majo.

Obſerv. Malus ſylveſtris ad condimenta adhibetur, ſiccatus aut recens fructus.

MELILOTUS.

1. *Melilotus flore cæruleo*, in aprico an der Straſe jenſeits des Teiches. fl. Iulio.

2. *Melilotus flore flavo*. rarius.

Obſervatio. Index ſoli cultura temperatioris, inde a ſedecim annis nunc primum ibi lectus.

MELISSOPHYLLUM.

1. *Meliſſophyllum Rivini.* Rupp. 232. am Rogenteich fl. Iulio.

MAR-

Digitized by Google

MARRUBIUM.

1. *Marrubium album vulgare* C. B. Rupp. 231. ad vias publicas beym Niederpeyl. Schlöſſel, Auguſto. non rarum.

MELAMPYRUM.

1. *Melampyrum coma cærulea* C. B. P. Rupp. 193.

MYOSURUS.

1. *Myoſurus* I. B. Rupp. 105. auf der Mauer beym Oberhof, ſub initio Aprilis. c. Alyſſo, burſ. paſtoris &c.

MURARIA.

1. *Muraria Rivin.* Rupp 347. Ruta muraria Tournef. an der Mauer des catholiſchen Kirchhofs.

NARCISSUS.

1. *Narciſſus racemoſus*, (vel ramoſus) *cæruleus*, ad margines agrorum von Oberpeyle, floret Auguſto.

OROBANCHE.

1. *Orobanche lutea ramoſa, ſpica florum nutante* Rupp. 237. im Reygerbuſch.

ORCHIS.

1. *Orchis ſylvatica præcox barba luteola* Rupp. p. 339. edit. alter. im Rogenbuſch. flor. Majo.

2. *Orchis ſpiralis alba odorata*, Rupp. 298. Iun. in pratis humidis.

3. *Triorchis flore purpureo* (ſpica conglobata) folio maculato: floret Majo am Queſtenberg, reliquas orchidis ſpecies in flora Riedeſelia jam recenſitas mitto.

ONAGRA.

1. *Onagra latifolia.* I. R. H. Rupp. 37. im herrſchaftl. Garten. Iulio.

Obſervatio. Copioſe, quandoque deinde evaneſcens ſine cauſa.

ONONIS.

1. *Ononis arvenſis*, bey Ober Peylau, fl. Iulio.

2. *Ononis ſpinis carens purpurea* Rupp. p. 266. eod. loc.

OE-

Digitized by Google

OENOTHERA.

1. *Oenothera biennis* L. In horto patroni, ſponte.

PRIMULA.

1. *Primula veris inodora flore & calice florali herbaceis, ſcapo trifloro birſuto.* floret Aprili.

An varietas primulæ ſylvaticæ flore pallido & inodoro RUPP. 17.?

PULMONARIA.

1. *Pulmonaria pauciflora montana anguſtifolia folio* longiore, RUPP. p. 9. in montoſis aridis v. OPeile; floret Aprili.

2. *Pulmonaria officinalis folio latiore & breviore.* in ſylvis humidis copioſe floret initio Aprilis.

PERSICARIA.

1. *Perſicaria urens*, RUPP. p. 97. auf Pfützen an Wegen.

2. *Perſicaria urens*, (anguſtifolia) *Hydropiper*? Rupp. 97. non rara, floret Sept. in OPeil, ad ſtagna.

PIMPINELLA.

1. *Pimpinella ſanguiſorba radice nigra.* Schwarze Bibernell. Rupp. 50.

Obſerv. Qua in diſtricto Strehlienſi, cum ſpiritu frumenti abſtracta, qua remedio domeſtico contra febrem utitur.

PLANTAGO.

1. *Plantago anguſtifolia glabra ſpica longa*, C. B.

Folia glabra longa acuminata non lanceolata. Caulis itidem uti folia glaber, hexangulus; floret Auguſto.

PYRUS.

1. *Pyrus ſylveſtris* C. B. P. 439. an Straſſen. fl. Majo.

Obſerv. Pyra fracida cruda comeduntur.

PYROLA.

1. *Pyrola umbellata* L. am Rogenteich.

2. *Pyrola uniflora* L. in ſylv. arid. v. OPeil. floret Iulio.

3. An Pyrola fruteſcens arbuti folio C. B. Rupp. 293. petiolo multifloro? im Reygerbuſch legit HEINZIUS Pharmacopœus.

Digitized by Google

RANUNCULUS.

1. *Ranunculus longifolius paluſtris minor* C. B. (procumbens) flammula Iovis. Rupp. 105.

Obſerv. Nonnulli medici angli eum præſcribunt in decocto contra epilepſiam

Valet de ranunculis, quod de orchidibus.

RHAMNUS.

1. *Rhamnus catharcticus* L. auf dem Queſtenberg.

Obſerv Rhamnus cum corylis, ſalicibus, betulis, ſpatio decennii abſcinditur, progerminat e radicibus in terra petræa.

RAPISTRUM ſ. NAPUS.

1. *Rapiſtrum arvenſe* Tournef. Napus ſylveſtris C. B. & I. B. Rupp. 65. Rübs-Rübenkraut.

Obſerv. Ex ſemine parant incolæ oleum.

Folia recentia ulcera tibiæ ſanant, ſed urunt.

ROSA.

1. *Roſa ſylveſtris vulgaris pomifera* (fructu (oblongo *major* C. B. Rupp. 139. flore incarnato, (lævi (rotundo aut ex carneo & albo (ſpinoſo (oblongo variegato odorato. (rotundo

Am Rogenteich-Damm.

Obſerv. Roſæ germinant e radicibus.

Ultima ſpecies in hortis plantata fert fructus dulces, ſicut iuglans parvus, qui etiam ſæpe matureſcunt, quales vidi auf dem rothen Hof.

SERAPIAS.

1. *Serapias longifolia* L. in montoſis von Ober Peile. floret Iunio.

SHERARDIA.

1. *Sherardia arvenſis* L. in apricis cultis frequens.

SCABIOSA.

1. *Scabioſa multifido folio, flore flaveſcente* C. B. Rupp. 216. an Straſſen und bergigten Orten. fl. Iulio.

TE-

Digitized by Google

TETRAHIT.

1. *Tetrahit* Dill. *Galeopsis* foliis & caule fulcrato hispido, flore duplo calice longiore. HALLER. EN. HELV. 644.

THALICTRUM.

1. *Thalictrum angustissimo folio* C. B. Rupp. 69. am Rogenteich fl. Iul. odor suavis fere ulmariæ officin.

2. *Thalictrum angustifolium* C. B. Rupp. p. 69. am Rogendamm.

3. *Thalictrum alpinum, aquilegiæ foliis Tournefort* Rupp. ib. auf Wiesen in OPeile legit KRAMSCH.

THYMUS.

1. *Thymus acinos* LINN. ad saxa von MPeile.

TURRITIS.

1. *Turritis glabra*, am Questenberg und in Mittel Peile floret Iulio.

TUSSILAGO.

1. *Tussilago vulgaris* C. B. Pin. 131. 192, in pratis humidis von Nieder Peile. Martio.

Observ. Tussilaginis folia in erysipelate & ulceribus tibiæ adhibentur cum euphoria.

(THYA.)

(1. *Thya Theophrasti* C. B. P. Rupp. p. 336. in horto auf dem rothen Hof viget in aëre aperto absque cura, aëris inclementias sine noxa ferens.)

TILIA.

α.) *Tilia femina folio majore* C. B. Rupp. p. 100. weiche Linde, Graslinde, Frühlinde.

β.) *Tilia femina folio minore* Rupp. p. 100. harte Linde, Stein Linde, spæte Linde.

Digitized by Google

Obſervationes. Folia & flores hujus ſpeciei germinant tardius quatuordecim diebus æque ac tribus hebdomadibus, priore ſpecie, etſi radices aqua tanguntur. Folia autumno eadem proportione ſerius priore ſpecie marceſcunt.

Folia ſature viridia tertia parte minora, quam tiliæ mollis α). Lignum durius opificibus acceptius illo α). Species, non varietates duæ. MATTUSCHKA *Flor. Sileſ.* T. 1. p. 481.

Licet butyrum duritiem, colorem ſaporemque ſebi, ex baccis, (fructibus) tiliæ foliis recentibus contrahat, Sileſii tamen ſaporem butyri puri parum curantes, ſpecie contenti butyri, illud pani illinitum avide deglutiunt, puſionibus in ſanitatem obtrudunt.

Folia juniora tiliæ, ſcil. recentia, pabulum ovibus uſitatum & frequens, lanam teneram levem producit. Tonſores obſervant, oves tonſura læſos ſemeſtri poſt elapſo recognoſcere, timere tremendo, tonſores priſtinos. Illæſis ſecurus animus ex ore tonſorum.

Tilia mas ſunt tales arbores, quæ demum ſeptimo vel octavo anno fructum ferunt.

Tilia mas veteribus autoribus eſt potius ſpecies Ulmi cum magnis foliis.

Lixivium ex cinere tiliæ mollis aptum ad inſolandum, dealbat. Cinis tiliæ duræ eſt ruber. Lixivium rubellum, filum & linteum cum illo aſperſum, in loco ubi lintea ſoli expoſita, rubicundum & maculatum facit.

Ex opinione maximam partem aquarum deſtillatarum fatuam ratus, ſolummodo aquis tiliæ, acaciarum, ſambuci, per ſe ſatis inertibus cohobatione vires augere animus fuit. Eæsque ſpirituoſas ægre ferebant, imo plane reſpuebant ægri. Imo aqua meliſſæ decies cohobata, fere ſpirituoſa, ventriculo oneri ructus crebros ciebat, ægre digerenda. Ultra quinquen. ium ſpirituoſitatem aſſervabat.

PLAN-

Digitized by Google

PLANTAE MONSTROSAE.

1. ROSA *centifolia monſtroſa hortenſis, fere prolifera.*

Litterarum explicatio. Fig. 4.

Roſa integra A. B.

aa) petala ſature rubra calicem cingentia. A.

b) calix roſæ uti videtur, & ſc. pentaphyllus.

c) petala roſæ majoris B. matris.

d) calix roſæ B. quadriphyllus, alias pentaphyllus.

Fig. 5. *Roſa dilacerata* vel *explicata.*

A. Roſa minor A.

a) petala ſature rubra calicem cingentia.

b) calix roſæ pentaphyllos.

c) petala roſæ majoris B.

d) petiolus ſ. caulis roſæ.

Roſæ A. caulis d) ex diſco roſæ B. ortus videtur. A. lanuginoſus albus, angulum acutum cum petiolo roſæ B. efficiens.

e. e) ſtamina cum antheris caulem d) cingentia, inordinatim difformia.

Roſæ reliquæ fruticis nihil monſtroſi ſiſtebant.

2. PYRUM *monſtroſum geminum.*

Litterarum explicatio. Fig. 6.

A latere, naturali magnitudine.

a) Pyri excreſcentia coloris flavi obſcurioris ſubſtantiæ continuæ, in ſummitate coniformis.

b) Pyrum non excorticatum.

c) Pediculus.

d) Calicis petalorum reliquiæ difformium ad latera pyri.

Fig. 7. *a vertice.*

a) Summitatis pars coniformis cf. Fig. 6. a)

b) Anex protuberantiæ coniformis a), quo petiolus folioli aridi cecidi ſuperſtes.

Digitized by Google

c) Pyri superficies externa.

Fig. 8. *Discissum medio pyrum.*

a) protuberantia.

b) pyrum, substantia cujus cum protuberantia continua (eadem).

cc) ramus substantiam ejus perforans.

d) calicis petalorum reliquiæ.

eee) folia pyri ex ambitu calicis nata, lacera.

f) foliolum apici.

Observationes ad pyra monstrosa.

Fig. 6. & 7. a) Excrescentia Pyri &c.

5) pyrum alterum inversum calici prioris insidens &c.

Nec loculamenta, nec semina ullibi conspicua.

Fig. 8. pediculus ccc) recte per medium fere pyri utriusque progrediens; ramus cc) versus medium pyri b) ad sedem loculamentorum in fibras terminatus ligneas teretes.

Poma duo inaequalia ad latera concreta. Fig. 9.

aa) Calicis utriusque pomi reliquiæ.

b) Commissura inter utrumque pomum circularis.

c) pediculus pomi majoris A. & minoris B. ad angulum acutum conjunctus.

d) Commissura a) pomi majoris A. calice ad pomi minoris B. calicem protensa, cum circulari angulum formans obtusum.

Segmentum inter calices aa) minus, quam inter pomi majoris A. (a.)

Pomi majoris A diameter (a.) ad minoris B inclinatus.

Poma medio discissa. Fig. 10.

aa) Calicis utriusque pomi reliquiæ.

bb) Loculamenta utrique pomo bina visibilia. Nucleis æque majori A. ac minori B. binis nigris maturis deciduis, huic duplo

Digitized by Google

duplo minoribus, pro ratione pomi B. pomo majori nuclei bini visui se sistentes; alii bini in substantia profundius delitescebant more solito, Pomo minori B. nuclei modo bini maturi nigri perfecti visibiles, reliqui bini nigri quidem, sed imperfecti compressi &c.

c) pediculi filamenta ad capsulam pomorum seminalem, & fere ad calicem usque protensa, marginem loculorum formantia.

†††) Substantia utrique pomo eadem continua.

ee) filamenta cordiformia fundo capsulæ utrinque irregularia, arcuatim calici juncta: forte vestigia stratorum, e quibus poma constant, omnibus communia pomis; peripheria pro axis directione rotunda circularis vel elliptica.

Pediculo simplici e) duo orti, unicuique flos perfectus ab invicem separatus, sub incremento bini calices fructusque molles se tangendo, cortices molliores destruxerunt comprimendo, pulpa utrinque coalita usque in unum continuum adunata videtur.

Plura hujus formæ poma occurrere, eadem ratione inæqualia, nulla æqualis molis, pediculus bifurcatus constans. Structura interna similis omnibus, nisi quod seminum pomi majorum, perfectorum numerus ad 4, 6, 8, minorum ad 4, imperfectorum, compressorum esset.

Ortus horum, similiumque ex coalitione duorum in unum?

PLANTAE CONIFERAE.

ABIES.

1. *Abies Taxi folio, fructu sursum spectante Tournefort. Rupp.* p. 335. *vveise Tanne*, Silesiis *Tanne*, in Sylvis von *Oberpeyle* rarius.

Ob-

Digitized by Google

Obſervatio. In pago veteraquenſi eſt porticus (ſc. *Allee*) abietinus. Creditur alias illos extendi non poſſe.

2. *Abies tenuiore folio, fructu deorſum inflexo Tournefort. Rupp.* 335. *rothe Tanne, Fichte* Sileſiis. In ſylvis von O*Peile. Tanne od. rothe Tanne* Tigurinis: Gallis *Sapin.*

Obſervationes. Hoc lignum attrahit humiditatem modo notabili. Conflagrat ſubito, & crepitat forte. Reſina liqueſcit exinde.

Folia exſiccata abietis (*vveiſſe Tanne*) decidua, reliquorum uti abietis (*rothe Tanne.*) pini adhærent ſiccata ramis folia.

Abietes & fagi putridæ dant copioſiorem & meliorem cinerem, ad lixivium, quam recentes.

Abietes, quercus, pini dant immundum lixivium, hinc filum non albeſcit.

PINUS.

1. *Pinus ſylveſtris vulgaris*, Genevenſis I. B. 1. 253. *Fichte, Fichtenbaum, Kihnbaum. Rupp.* 335. *Kiefer* Sileſiis & Saxonibus.

Furn & *Tall* Svecis, *Dœle* Bernenſibus & *Daille* Galli-Helveticis. *Zirnenbaum* Denzleri, Tigurini.

Obſervationes Föhren und *Kiefernholz* iſt einerley nach *Büſching Geograph. III.* Theil 1. *Band. p* 7. *Einleitung.* 1757. 8. Dicitur *Föhren* od. *Kiefern.* Pinus ſylveſtris nominatur Norimbergæ *Föhre nahe Oelhafens Abbildung der vvilden Bäume* G. G. A. no. 150. 1768. p. 1277.

Verbum *Kiefer* eſt apud illum ignotum.

A verbo Svecico *Tall*, *Dœle* Bernenſium, & a *Furu*, *Föhre* Tigurinorum, & *Fuhre* Germanorum inferiorum derivare poteſt.

MA-

Digitized by Google

MANIPULUS PLANTARUM
SABOTHICARUM.

Reſiduum trihorii, quod percurrendo, errando, aſcenſu per ambages feſſo, erat, plantis inpendebam legendis; ſequentes ſponte ſe curſorie mihi obtulere:

Anagallis lutea. Rupp. *p.* 19.

Aſarum Dioſcoridis Rupp. 6. 2. *Burgbard It. Saboth.*

Aparine vulgaris C. P. Rupp. 5. *Burgb. It. Saboth.* p. 131. n. 30.

Aſperula alpina quadrifolia Rupp. p. 6. *Gallium foliis quaternis ex ovato lanceolatis, ſeminibus birſutis longe petiolatis. Haller En. Helv.* p. 459. n. 1. (IV.)

Aſperula lævior acuto quaterno folio Rupp. p. 6.

Aſperula quadrifolia paluſtris Rupp. p. 6.

Gallium altiſſimum foliis quaternis obtuſis Haller En. Helv. p. 461. n. 6.

Aſperula ſylvatica Rupp. p. ibid. *Matriſylva Trag.*

Aſtrantia Rivin. Rupp. 280.

Balſamina lutea, ſeu impatiens *Riv.* Rupp. 269. *Burgb. It. Saboth.* p. 135. n. 63.

Chriſtopboriana vulgaris noſtras Rupp. 94.

Circæa Lutetiorum Rupp. 55.

Digitalis purpurea I. B. Rupp. 243. *Burgb. Iter Saboth.* p. 132. n. 40.

Filipendula foliis longis anguſtis extremo trilobato, minimis pinnulis intermiſtis Hall. En. H. n. 3. p. 307. *am Fuſſe des Berges bey Klein Silſterwitz.*

Fraxinus excelſior C. B. Rupp. 334. *Burgb.* I. Tab. p. 127. n. 6.

Helleborine latifolia flore albo Tabernaem. C. B. P. 187. Rupp. p. 293.

Digitized by Google

Hypericum elegantissimum, non ramosum, folio lato Rupp. 124. *Burgb. It. Sabotb.* p. 133. no. 54?

Lamium purpureum foetidum Rupp. 224.

Lichen petraeus latifolius. Hepatica fontana. *Flor. Isenac.* no. 1061. p. 131. T. IV. ad madidos rupes montis.

Lupulinum Rivini Rupp. p. 256. *Burgb. It. Sab.* p. 136. p. 82.

Mercurialis spicata s. femina Dioscor. Rupp. p. 327.

Nidus avis Rupp. p. 295.

Phalangium parvo flore ramosum Rupp. p. 150.

Pilosella officin. Rupp. p. 203.

Polygonatum angustifolium non ramosum Rupp. p. 51.

Pyrola rotundifolia major C. B. P. 191.

Pyrola Rivin. fructum ferens Rupp. p. 292.

Rubeola Tournefort. Rupp. p. 7. *Rubia cynanchica* I. B.

Sedum minimum luteum, non acre Rupp. p. 128.

Sambucus racemosa rubra flore rubro spicato. Rupp. 45. *Burgb. It. Sabotb.* p. 130. n. 21.

Solanum furiosum s. Belladonna Rupp. p. 252.

Thymelaea lauri folio deciduo Rupp. p. 40.

Valeriana officin. s. sylv. major Rupp. 214. *Burgb. It. Sab.* p. 192. n. 86. *)

Veronica officinalis s. mas supina & vulgatissima Riv.

*) Burghardus semper iter fecit Septembr. in montem Sabothum, non fieri poterat, quin multas plantas sine mensis lunii florentes, Septembri defloreſcentes offenderit, & vice versa.

OBSERVATIONES AD HISTORIAM NATURALEM MONTIS SABATHI.

Videntur collapsi rupes & lapides monte dejecti, itaque non est massa homogenea, uti plures volunt. Pauca aqua irrigatur. Strata juxta gravitatem specificam non jacent, nec pondus itaque determinari potest.

De Altitudine Montis Sabotbi. Oekonomische Nachrichten der Patriotischen Gesellschaft in Schlesien VII. Stück d. 20. Febr. 1779. p. 49. No. VII. p. 52. Autori harum paginarum est altitudo mon-

Digitized by Google

montis Sabothi super horizontem urbis Sabothi 256 1/4 *Toisen*: altitudo super horizontem Wratislaviensem 279. *Toisen*, *seu* 674. *Pariser Fus.*

Annotante BURGHARDO, cujus calculus quisquis sit, altitudo montis a radice 2109. *Rheinländ. Fus*, per consequens 2038. *Pariser Fus.*

An error Burghardi?

Apex (incolis *Schnee-Koppe*) montis Sudeti, ab horizonte Wratislaviensi, est duplo altior bis semisse monte Sabotho. Sic altitudo media Barometri super littus maris viginti octo digitorum. Est demum 1) altitudo Wratislaviæ littore maris 78. *Toisen*, 2) montis Sabothi 357. *Toisen*, & tandem apicis Sudeti 768 *Toisen.*

Plantæ siccæ montis Sabothi sunt transmissæ & donatæ ad Bibliothecam N. C. Erfordiam.

Mense Iunio 1772. mittebatur quidam Botanophilus ad montem Sabothum propriis sumtibus, qui autem loco plantarum in natura, Catalogum Linnæarum visarum, tabula exceptarum, modo afferebat: nullius usus.

FASCICULUS PLANTARUM
VETERAQUENSIUM.

Arenaria arvensis Rupp. p. 112. Aug. 1758.

Arnica foliis ovatis integris conjugatis Rupp. 175. caule unifloro simplici *En. Helv.* no. 2. p. 373. *Ed.* 2. Jul. 1759.

Asperula quadrifolia foliis latis Rupp. p. 6. August. 1758.

Asperula sylvatica s. Matrisylva Rupp. ibid. Aug. ditt.

Chamaecerion palustre folio saligno molli & angusto 1758. Aug. Rupp. 37.

Cicuta Rivini Rupp. p. 284. Aug. 1764.

Sequentes Plantæ lectæ in *Ann.* 1758.

Chondrilla coerulea Rupp. p. 205. *Im Busch nach den blauen Ranzen.*

Digitized by Google

Chondrilla fonchi folio flore luteo palleſcente Rupp. 206.

Equiſetum arvenſe longioribus ſetis Rupp. 348.

Geranium columbinum, diſſectis foliis, pediculis florum longiſſimis Raj. Rupp. p. 131.

Gramen cyperoides nigro-luteum vernum majus I. R. H. Rupp. 320.

Gramen cyperoides minus Rupp. ibid.

Iuncus lævis paniculæ ſparſa arundinacea C. B. P. Rupp. p. 145. *am Teich.* Incolis *Senten Mark.*

Obſervatio. Scriniarius, qui multo uſu pulveris Tabaci, polypum naſo, & ſtertentem aliis moleſtum ſomnum contraxit; ſimulac Tabaco abdicato, hanc medullam naſo applicavit, & hoc remedio polypus abſumtus fuit, reſpirationem, & ſomnum tranquillum nactus eſt.

(*Iacobæa viſcoſa & birſuta* Rupp. 177. *auf dem Thurm des Schloſſes Fürſtenſtein.* d. 30. Iul.)

Heſperis ſylveſtris inodora I. R. H. C. B. ad Rupp. p. 78. Tab. I. Icon. 1. not a. c. Ic. T. 1. in prato ad viam ſaxoſam prope ſylvam. Veſperi licet lectæ nullus odor.

Lamium vulgare album Rupp. p. 225.

Lycopodium officinale Rupp. p. 385.

Lyſimachia Dioſcorid. folio duplici monſtroſo concreto Rupp. p. 18.

Mentha paluſtris folio oblongo Rupp. p. 229.

Orobus Rivin. Rupp. p. 258.

Plantago aquatica laciniata Rupp. p. 60.

Podagraria Riv. Rupp. p. 279.

Pturmica vulgaris flore albo Rupp p. 174.

Spargonium ramoſum Rupp. p. 325.

Syſimbrium erucæ folio glabro flore luteo Rupp p. 80.

Tragopagon pratenſe luteum majus C. B. Rupp. p. 208.

Vaccinium foliis buxi pervirens, baccis rubris Rupp. p. 52. copioſiſſime.

Veronica foliis chamaedrios Riv. Rupp. p. 245.

Vicia minima Rupp. p. 261.

Anno

Digitized by Google

Anno sequente 1759. *circa finem Iunii lecta* in pratis.

Arnica foliis alternis serratis, dichotomis brachiis *Hall. En. Helv.* No. 1. p. 737. circa fodinas carbonarias.

Inter plantas quasdam tempestate pluviosa cursorie, botanicis autoribus destitutus, lectas prope fontem superiorem ad semitam, qua itur versus *Waldenburg*, occurrit in umbrosis.

Boletus phallus cylindricus e bulbo cepiformi, extus carnei intus albi coloris, surgit; pileus mucore tenaci flavo, odoris cadaverosi, late sparsi; cujus causa eum nequidem tetigi, cui insidebant muscæ flavescentes avidæ; mephiti nares feriens Botanico se prodit, alios *sine radice bulbosa vidi*; non legi.

Phallus Haller. Enum. p. 24.

Boletus Phalloides I. R. H. p. 562.

Boletus phallum referens. *Fungus phalloides* vulgo Rupp. 2d. Edit. p. 360.

Fungus foetidus, penis imaginem referens C. B. Pin. 374.

Observatio. Aquæ Veteraquenses nunquam congelant.

Adsunt duo tubuli ferrei in eadem crypta; primus, qui ab oriente per lithanthraces manat, est copiosior, fortior, clarior & spirituosior sapore & odore lithanthracum infectus; contra secundus a meridie profluit, multo minorum virium, in usum non trahitur.

QUAEDAM AD HISTORIAM NATURALEM SPECTANTIA.

Carbonum fossilium abundantium bituminosorum genere cf. NEIFELD l. c. §. 8. p. 9. & HOFFMANNI observation. §. 82. p. 51. strata ad horizontem inclinata ad centum & ultra pedes profunda, exhausta, intervallo quinquaginta annorum resarciuntur. Quando schistum cum piscibus sæpius reperiri mihi certo relatum fuit, sed, licet data opera, nullos comparare contigit.

Schistus cinereus copiose super stratis lithanthracum effoditur, plantas pictas nigro colore v. gr. equiseti, adianthi nigri, filicum species &c. aut seorsim pictas, aut acervatim con-

Digitized by Google

gestas inextricabiles fistit. Alibi eodem schisto uti adparet violenter compresso v. gr. Arundines striatæ, typha palustris major C. B. p. 20. Rupp. p. 324. *Ed secund.* &c. cum aliis ignotis, materie nigra picea carbonum æmula obductæ, effodiuntur, copiosæ, quorum varia specimina tam ad *Bibliothecam Academ. Natur. Curios. Erfordiam*, quam *Gesneram* Tigurum & *Gruneri* Bernam transmisi, iisque me penitus orbavi.

Pyritis, pyromachi, ochræ, terræ bolaris species varias legi præterea circa fodinas carbonarias. Rivuli ochram deponunt e montibus descendentes largam.

In *monte vulturino*, vulgo *Geyersberg*, qui tangit montem Sabothum, *Burgh. It. Saboth.* p. 19 invenit comes amicissimus lapides figuratos; conchites terebratulos, striatos.

1754. mens. Novemb. *Panthenaviæ* colle arenoso frustum succini ad magnitudinem pugni repertum est, quod ipse vidi.

Ibidem duo erecta & effossa sceleta armata inventa sunt, quæ sine dubio tempore *Templariorum*, qui ibi coenobium habuerunt, (cujus rudera 1757. ipse adivi,) ut mihi possessor tunc temporis narravit.

T A N T U M.

Dn.

Digitized by Google

Dn PAULI IOANNIS BONZ

PHARMACOPAEI ESLINGENSIS ACADEMICI CURIOSI.

SYLLOGE OBSERVATIONUM

QUARUNDAM, QUOMODO VARIA PRODUCTA MEDICO-CHEMICA, MAIORE COPIA, MINORE SUMTU PRAEPARANDA SINT.

Digitized by Google

Digitized by Google

OBSERVATIO I.

De Phosphoro ac Urinæ sale essentiali.

I. Experimentum. Urinæ hyeme collectæ situlas quatuor, quas in terris Wirtembergicis *Ihmi* vocant, & quarum singulæ libras XL. pondere æquant, recepi; hanc ad cuticulam in lebete ferreo evaporandam curavi, ferreo inquam, ob crebriorem vasorum terreorum perforationem; lotium ad duas circiter mensuras Wirtembergicas cum dimidia redactum fuit. Evaporatione hyeme facta, lotium ad cuticulam semper redigere poteram, æstate vero ad mellis consistentiam inspissabam.

Lixivium per pannum laneum percolatum infudi semirefrigeratum in ollas lapideas colonienses, eique spatium octo dierum ad crystallisandum dedi. Quo tempore elapso satis modica urinæ crystallorum quantitas in ollis reperta est, quas a magmate ope lignei anguſti cribri secernebam. Crystallos aqua frigida abluebam, ut ab adhærente magmate repurgarentur, ubi etiam nonnihil substantiæ earum solutum est, id quod ex imminutione crystallorum observare poteram: nihilo minus vero inde multo puriores factæ sunt, colore pallide flavæ ac pellucidæ.

Has in charta bibula multiplici modo complicata siccabam in umbra, eæque pondere uncias XVI. æquabant. Charta bibula multipliciter complicata in eo utilitatem exserit, quod adhuc nonnihil partium oleosarum imbibit, siccare in umbra quam maxime necessarium est, quia si urinæ crystalli nimium caloris recipiunt, natura sua diffluunt, quam jacturam ipse feci.

Hac salis urinæ copia instructus ad destillandum urinæ phosphorum progressus sum. Quem in finem sex hujus salis

Digitized by Google

urinæ uncias in mortario ex ophite parato in pulverem comminutas, tribus unciis fuliginis tædæ in olla luto clausa exustæ immiscui; hanc misturam in retortam loricatam hasiacam dimidiæ mensuræ capacem inferebam, quam in furno reverberatorio reposui, adhibito excipulo, quod Ballon vocant, aqua repleto, adeo ut extremitas rostri retortæ proxime ad aquam accederet, sicque præeunte Cel. *Marggrafio* (Chemische Schriften 1. Thl. pag 62.) destillationem exorsus sum.

Furno aucto per gradus igne fere repleto, emicuit phosphorus ad retortæ rostrum sub forma flammæ lividæ sensim augescentis. Instabam operi validissimum ignem per duas cum dimidia horas alens, quamvis nullus phosphorus sub guttarum forma appareret, aquæ tamen superficies turbida facta, atque in recipientis fundo notabile sedimentum paulatim contractum est, id quod in loco phosphori ab initio minime numerabam.

Vasis refrigeratis recipientem removi, in cujus fundo fusco-flava quædam materies vilà est, quam post aquæ decursum chartæ beneficio expromere poteram. Hæc partim grumosa erat, partim pulverulenta, omnis autem tenera, tactuque mollis erat, alia illius pars digito excepta in obscuro lucebat, alia super charta bibula desiccata ac inter chartam scriptoriam attrita ignem concepit. Pulvis hic genuini phosphori indolem præ se ferebat, quem in vitro cylindraceo aqua repleto asservabam.

Priusquam hanc phosphori materiem curatius explorabam, ad alteram phosphori urinæ destillationem processi, quam ut priorem ex vj. unciis salis urinæ & III. unciis fuliginis tædæ instituebam, & in qua nil mutabam. Similis phosphori pulverulenti species apparuit, quam, ut prius, ope chartæ expromebam & cum priore jungebam.

Nunc aliquam hujus materiæ partem in aqua subsidentem recepi, in novam retortam hasiacam intuli, recipientem aqua repletum appositi, ac per gradus destillavi. Phosphorus, igne retor-

Digitized by Google

retortæ fundum attingente, in vaporibus transmittebatur, qui nubecularum instar super aqua fluctuabant, ac tandem ab ea absorbebantur.

Pulvis phosphorescens post recipientis remotionem adhuc magis divisus reperiebatur, quin nonnihil ejus in aqua suspensum hærebat, quod nunquam separare potui.

Phosphori pulverulenti reliquum in vitro cylindraceo aqua calida retinebam, id quod autem liquescere nolebat; calida insuper aqua huic phosphoro affusa, ad argillæ elutriatæ instar in partes dissipatus est, ac ægerrime subsedit, sic pariter largior phosphori quasi soluti copia in aqua relinquebatur.

Quicquid hujus materiæ adhuc colligere poteram, commiscui cum arena abluta usque dum globulos inde formare possem, quas in retortam ingessi, atque excipulo appositio destillavi: modico ignis gradu phosphorus guttatim eluxit. Singulis minutis secundis gutta cum sibilo in aquam delapsa est, quæ sub ea coruscabat, ac tandem subsidebat. Solidas phosphori guttas excepi, quæ in infundibulo vitreo, his rebus apto, facillime colliquescebant. Pondus æquabat drachmas duas.

II. Experimentum. Aequalis urinæ quantitas, congelatione ac evaporatione concentrata, post ablutionem rursus uncias xviij salis urinæ exhibuit; id quod mihi phosphorum modo, quem supra tradidi obtenturo largiorem pulveris phosphorescentis copiam suppeditabat. Hunc cum arena mixtum destillabam concretum impetraturus phosphorum, ac tribus destillationibus ex unciis xviij salis urinæ drachmas quinque & dimidiam nactus sum phosphori glacialis, qui flavidus erat, sed beneficio aquæ in vitrea retorta rectificatus albescebat.

Postea novem salis urinæ uncias una cum IV. unciis & dimidia inflammabilis immisi eidem retortæ, ac subinde pulverulentum phosphorum obtinui, qui arenæ ope in formam concretam redigebatur. Uncia una salis urinæ abluti non depurati circiter grana quindecim, usque ad scrupulum unum, suppeditabat.

Digitized by Google

In depuratione salis urinæ, quantumvis maxima huic negotio accommodetur cura, majoris momenti mihi videbatur decrementum, quam ut labore supersedere possem, certa salis urinæ non repurgati experimenta capiendi. cum ex urina inspissata phosphorus obtineri possit, conf. Cel. *Marggraf.* l. c. p. 61. & *Maquer* (Anfangsgründe der practischen Chemie 2. Thl. 3. C. 2. Proceſſ p. 75. præeunte *Hellot.*)

Cum ex quatuor inspissatæ urinæ situlis, non nisi IV. uncias salis urinæ essentialis bene repurgati impetrare possem, nec amplius inde obtineri possit, cumque fere una salis urinæ depurati uncia dimidiam drachmam phosphori, vel grana [illegible]xv. præbeat, utilitas patet ex opere abluendi salis proficiscens, nec est quod Chemiæ studiosi detrimentosa salis urinæ depuratione se absterreri sinant a suscipienda operatione chemica, quæ tanti sit momenti.

Utinam major in officinis pharmacevticis Chemiæ ratio haberetur, & quævis operatio chemica, inprimis illa, quæ medicinam spectat, in illis perficeretur.

Coronidis loco cautionem adjicio, quæ adhibenda est, ne urina nimis celeriter evaporet. Id enim aliquando me invito factum erat, cum tempore crystallisationis ingens gelu exoriretur, mihi loco salis urinæ copia minutarum acutarum albicantium crystallorum visa est, quæ post depurationem revera sal mirabile Gl. erant. Ex residuo, addita recenti urina, additoque tandem alcali volatili, crystallos urinæ nanciscī haud poteram, sed confusam tantum salium congeriem, nigrum colorem ac granorum speciem præbentium.

Eadem retorta hasliaca sex phosphori destillationes sustinuit, eique lutum instar vitreæ loricæ adhæsit, itidem furnus scoriis intus obductus erat.

At obiici mihi poterat, cur non statim ab initio arenam admiscuerim, ut rectificatione supersedere possem; sed respondeo primo, quia non ignorabam principium inflammabile & acidum phosphoricum ad existentiam phosphori sufficere, deinde, quia

Digitized by Google

quia, cum aliquando destillationem cum arena junctam susciperem, in medio labore excipulum rimas agebat, ab hoc proposito interea desistebam, eodemque tempore experimenta phosphori deproperabam, ad alia chemica negotia vocatus.

OBSERVATIO. II.

De Aqua forti, methodo maximam ejusdem copiam obtinendi, atque caput mortuum ad varios usus adhibendi.

Satis constat, operationem hanc in laboratoriis pharmaceuticis raro suscipi, quæ ob præconceptam opinionem, vapores sanitati corporis noxios esse, destillatoribus aquæ fortis relinquitur, qui magnum ex ea lucrum capiunt, majus capturi, si ars manum regeret.

Hunc in finem iter ingressus sum ad duas tabernas, ubi aqua fortis conficitur, in Wirtembergia sitas, alteram Laureaci, qui vicus est prope Schorndorfium, Ebingæ alteram. Rem præsentem intuenti mihi persuasum erat, commoda in utraque taberna haud percipi, quæ inde percipienda erant. Iam proportione partium inter se discrepant, dum in altera duas vitrioli non calcinati partes cum una parte nitri commiscent, in altera vero eandem vitrioli non calcinati ac nitri mensuram recipiunt: hi minorem quidem aquæ fortis copiam adipiscuntur, sed egregium arcanum duplicatum conficiunt; illi majore aquæ fortis copia potiuntur, sed arcanum duplicatum nunquam albescit. Utroque in loco destillant in vitreis retortis, quæ subinde vel liquefiunt, vel rumpuntur.

His rebus permotus animum induxi ad explorandum, qua via hæc res, quæ communi usui esset, conficienda sit, ut plurimum inde capiatur emolumenti.

1. Experimentum. Nitri ac vitrioli non calcinati binæ libræ, in vitrea retorta destillatæ, non plane decomponebant nitrum, elixivatum arcanum duplicatum vero præmissa calcinatione albescebat, aqua fortis pondere sesquilibram æquabat.

Digitized by Google

Post plura experimenta illud mihi denique optimum visum est, ubi vitriolum quidem omne nitrum decomponebat, neque tamen ipsius excessu peccabam.

Undecim vitrioli partes quinque nitri partibus admiscebantur: post calcinationem ad albedinem ratio vitrioli ad nitrum erat ut 6 ad 5.

Nunc mea intererat, cogitare de machina quadam, quæ in vicem vitrearum retortarum succederet, quibus ruptis majores subinde sumtus in hunc laborem erogandi erant. In Cl. *Levvis* nexu artium (Zusammenhang der Künste von Ziegler übersezt) legisse memini, qua ratione in Anglia aquam fortem ex ferreis ollis destillare consueverint.

Hunc in finem ferream ollam, cujus figuram Tab. IV heic adjungo, conficiendam curavi, cui vasculum itidem ex ferro paratum superimposui, cui postea alembicus vitreus imponebatur, illud vero vasculum ollæ haud nimis arcte adhærebat, ut inter utrumque loro lineo, quod luto oblinendum erat, spatium relinqueretur.

Furnus tali modo exstructus erat, ut ignis totam ollam ambiret atque lamberet, cui rei inserviebat latus ollæ circulus, qui spatium inde relictum clauderet, ac superne repleret.

Insuper furnus tribus amplis spiraculis instructus erat, sesquipollicem latis, ut immissis per ea carbonibus, sub finem destillationis, summus ignis gradus commode excitaretur, iisque durante destillatione epistomia ad regendum ignem immitti atque removeri possent.

Idem furnus in aliis laboribus vices furni reverberatorii, levi quadam mutatione facta, præstabat.

II. Experimentum. Vitrioli XXII. libras ingessi, quod ad albedinem calcinatum XII. libras reliquit, ac nitri siccati X. libras. Vitriolum qualibet vice in ipsa ferrea olla calcinabatur, quæ e furno eximi eidemque immitti poterat. Hæc ingestorum portio æque sufficiens erat ollæ ad circulum usque implendæ. Primo vasculum illud luto communiebatur, cui deinde

Digitized by Google

inde amplus vitreus alembicus cum amplo ac longo roſtro infra furni oram deſcendente, adaptabatur. Huic roſtro recipiens, quatuor aquæ libras complexum, apponebatur ac luto muniebatur.

Prioribus ſex vel octo horis leniſſimus ſuſcitabatur ignis, qui ſenſim ſenſimque augebatur; incaleſcentem alembici tubum amanuenſibus tanquam normam præfixi; quo facto ignis minui debebat. Quod ſi ad eum gradum ignis redactus fuerat, ut quatuor carbonum manipuli tuto adderentur, porta foci verſatilis occludebatur, inque majori ignis incremento alimentum per ſpiracula præbebatur. Ultimus gradus ignis poſt ſpatium XXIV. horarum exſtitit, ubi rubri vapores in alembico evanuerunt.

In ventre recipientis ſub finem deſtillationis conſpicui adhærebant flores, venarum ultro citroque diſperſarum ſpeciem præ ſe ferentes, ante apertionem recipientis vero evaneſcebant: ſive Bernhardi ſpiritus nitri glacie-formis fuerit.

Aqua fortis flavo-fumans erat, cujus pondus undecim libris cum dimidia æquale erat. Gravitas ipſius ſpecifica erat ad puram aquam, ut ſesqui uncia ad unam unciam cum ſeptem drachmis, adeo ut vitrum, quod ſesqui unciam aquæ continebat, unam unciam aquæ fortis cum ſeptem drachmis recipere poſſet. Quod ſi illis undecim libris cum dimidia tantum aquæ adfundebatur, donec XVIII. libras æquaret, optimum præbuit aquam fortem vendibilem.

Caput mortuum non niſi per vim ab ollæ ferreæ parietibus eximi poterat, quæ moleſtia vero hac re depellebatur, ut ollæ interiora cocto gypſo obducerentur.

Nunc id mihi negotii datum erat, ut uberrimos fructus perciperem ex capite mortuo aquæ fortis. Aſt antecedentium experimentorum ope jam experientia edoctus fueram, vitrioli rationem ad nitrum multo minorem eſſe debere, ad purum & album arcanum duplicatum inde obtinendum: Phlogiſton enim, quod calci ferri adhuc adhæſit, (quia vitrioli, cum immitteretur, co-

Digitized by Google

copia sufficiens erat) subinde arcanum duplicatum contaminabat, & quamvis id tertia vice calcinarem, color arcani duplicati adhuc e rubro pallebat, ochramque ferrugineam in eo solutam præferebat.

Hanc ob rem caput mortuum hujus ultimæ destillationis elixivavi, & sal ad siccitatem inspissavi eo consilio, ut illud in furnum aquæ fortis, sub finem cujusdam destillationis, in validissimum ignem paulatim immitterem.

Quod cum per spiracula in centrum ignis reverberantis immittere cœpissem, statim persentiscebam strepitum, quem odor sulphureus secutus est, qui ad modulum immissionis augescebat, ac lividam cœruleam flammam ex omnibus tribus spiraculis edebat.

Quantumlibet his signis decompositio arcani duplicati patesceret, in eventum tamen rei intentus eram: materies ingesta adhuc per tres circiter horas arsit inter carbones, levi cum stridore crepitans.

Furno frigefacto sal tanquam nigras moles, parietibus ac craticulæ furni adhærescentes, exemi: acrem alcalinum habebant saporem, quas in pulverem comminutas elixivabam.

In filtro resedit pulvis niger, qui siccatus ferrugineum induit colorem. Pulvis hic niger cum fluxu nigro in igne fusorio per duarum horarum spatium retentus, in grana conversus est, quæ granula diffracta metalli speciem præ se ferebant, atque a magnete attrahebantur.

Lixivium nullo modo cum acidis efferbuit. Solutio anglici vitrioli instillata, squalido-cœruleum effecit præcipitatum, qui vero post unius horæ spatium in fusco-viridem mutabatur. Itaque sal alcalinum durante calcinatione principium inflammabile recepit, ac speciem lixivii sanguinis formavit.

Lixivium hoc alcalinum, cum pari acidi vitriolici portione commixtum, quidem non efferveſcebat, post tres vel quatuor horas autem subflavus præcipitatus subsidebat, qui siccatus instar sulphuris arsit. Itaque nonnihil artificialis cujus-

Digitized by Google

jusdam sulphuris in alcali solvebatur, (hepar sulphuris) quod deflagratione interrupta penitus destrui non poterat.

His experimentis præmissis lixivium, quod colore subviridi erat, ad cuticulam evaporandum curabam, quod parvas foliatas, sed valde compactas crystallos exhibuit, amari saporis, colore autem virides: hæ speciem illarum crystallorum referebant, quæ ex colcothare destillationis olei vitrioli elixivato obtinentur.

Inter depurandum harum figura mutabatur in figuram crystallorum arcani duplicati. Cum crystalli non amplius formarentur, lixivium cum acidis effervescebat. Hoc lixivium ad siccitatem evaporabam, atque in crucibulo calcinatum rursus elixivabam, tum post omnes explorationes chemicas purum remanebat sal alcalinum, quod circiter octavam impuri, quod recepi, arcani duplicati partem referebat.

Hæc massa salina calcinatione mutata, cui lixivium sanguinis, hepar sulphuris atque arcanum duplicatum non decompositum immixta erant, occasionem mihi præbuit cogitandi, an non in laboratoriis amplioribus ex capite mortuo aquæ fortis major utilitas percipi posset, quam id vulgo, ut in Saxonia fieri solet, in scrobes proiicere, idque post nonnullorum annorum decursum, addito denuo vitriolo, rursus ad destillandam aquam fortem adhibere?

Quodsi enim arcanum duplicatum diutius calcinaretur, facultas daretur, arcanum duplicatum integrum decomponendi, partemque alcalinam colligendi.

Ego vero in id intentus fui, ut arcanum duplicatum album, quodque esset usui, redderem: hinc unam arcani duplicati prius obtenti libram cum duabus unciis nitri commiscui, eamque crucibulo commisi calcinandam. Frigefactam hanc materiem elixivabam, filtrabam ac evaporabam: hæc vero nunquam turbulenta, ac pallide rubra reddita est, sed clara permansit, atque perfecte regulares, puras ac pellucidas crystallos exhibuit.

Digitized by Google

Hoc experimentum pluries repetii, etiam minore nitri copia, arcanum duplicatum subinde albescebat: Proinde minor nitri copia requiritur, ad phlogiston, quod ferri calx continet, quodque eam in salibus mediis tam solubilem reddit, destruendum.

Postea arcano duplicato hac ratione excolendo immorabar: quem ob finem caput mortuum unius vel duarum destillationum elixivatum simpliciter inspissavi, atque rursus in pulverem comminui; hujus libræ uni unam duntaxat unciam nitri depurati immiscui, ignique, ut candesceret, per unius horæ spatium commisi; sal meum inde extractum filtrabam ac evaporabam, arcanum duplicatum ad pristinum candorem redibat.

Itaque hac operatione acquievi, cum maximam aquæ fortis copiam, quoad ejus fieri poterat, obtinerem, atque ex arcano meo duplicato eam utilitatem perciperem, quæ refundendis sumtibus in carbones impensis subinde sufficeret.

Proinde secundum hanc methodum aqua fortis in officinis faciliore opera, minori periculo ac majori utilitate elaborari poterit.

Caput mortuum elixivatum in regione nostra creberrime ad polienda specula adhibetur, alias loco terræ anglicæ operi tectorio inservit.

OBSERVATIO III.

De

spiritu salis, quatenus juxta methodum aquæ fortis destillari nequeat.

Experimentum hujus rei. Volatilisatio terrarum per acidum salis.

Cum in simili ferreo vase spiritum salis, ope vitrioli ad albedinem calcinati, destillare vellem, rem suscepi, quæ labori insumto parum respondebat.

Con-

Digitized by Google

Conſtat inter omnes auctores chemicos, tam veteres quam recentiores, ſpiritum ſalis itidem ut nitri ſpiritum ope vitrioli, auctiore tamen igne, deſtillari poſſe.

I. Experimentum. Fidenti itaque animo xij. libras vitrioli ad albedinem calcinati recepi, totidemque ſalis culinaris, utrumque in pulverem comminutum ac bene mixtum vaſi meo commiſi, IV. libras aquæ infudi excipulo, ac per gradus xxiv. horas deſtillavi.

Sub initium multum phlegmatis aſcendebat, atque in alembico hinc inde ſalinæ ſtellulæ formabantur. Cum vaporibus ſalinis concentratis immorarer, validum ignem denuo per xxiv. horas alebam, adeo ut vaſis fundus vi ignis, per xcviij. horas excitati, bacillis ferreis liquando adhæreſceret. Verum enim vero hic gradus ignis nil effecit, niſi ut alembicus albida quadam materie penitus obduceretur, ac tenues nubeculæ in excipulo circumagerentur, quæ tamen in guttas non denſabantur.

Excipulo poſt refrigerationem remoto cohorrui, cum loco vaporum ſalinorum ſuffocatorius vapor ſulphureus in nares illaberetur, qui tam velociter in laboratorio ſe diffudit, ut omnes, qui aderant, a loco digredi cogerentur.

Acidi phlegmatici octo libras in excipulo reperi, quas abſtractione per retortam concentrabam, adeo, ut duæ tantum libræ remanerent. At etiamnum carebat illis viribus, quæ vulgari ſpiritui ſalis vendibili inſunt.

Duas hujus ſpiritus ſalis uncias ſale tartari ſaturabam, id quod unam duntaxat drachmam requirebat.

Ferreo vaſe aperto, materiem ſalinam in profundum ſubmerſam reperi, ac in duram maſſam colliquefactam, ſuperne incanum referebat colorem, quæ cum malleo contunderetur, pars quædam diffracta eſt, ac ſubtus cavam cameram monſtravit, cujus in fundo maſſa rubebat, ac neque a parietibus, neque inferne eximi, neque emolliendo neque coquendo vinci poterat, ſed vas illud denique, variis hiſce moliminibus, adhæ-

Digitized by Google

rescentem ac liquefactam massam salinam liberandi, disruptum est.

Ut de veritate rei melius convincerer, sequentia adhuc experimenta instituì.

II. Experimentum. Denuo dimidiam libram vitrioli ad albedinem calcinati, eandemque salis culinaris portionem vitreæ retortæ immisi, quam in furno docimastico nudo exponebam igni, ac per sex integras horas aucto igne destillavi adeo, ut retorta in fundo liquesceret. Sub initium phlegma ascendit, ac quidam acidi salis vapor, rostroque retortæ nonnihil flavi sublimati se insinuavit.

Fortissimo gradu autem, neque vapor, neque guttæ amplius visæ sunt. In recipiente aliquot tantum unciæ debilioris spiritus salis sine colore repertæ sunt, sulphureum spargentis odorem. Parvum illud flavum sublimatum in rostro retortæ exemi, ac nonnullas flavas guttas, rostro inhærentes, collegi, has per alcali fixum explorabam, alcali volatile apparuit cum nebulis albicantibus. Inde conjicio, hoc sublimatum esse sal armoniacale, quod in sale culinari latebat, flavumque colorem a calce ferri exoriri, quod cum illa salis armoniaci parte volatilisabatur. Eadem capitis mortui ratio fuit, ac illius in olla ferrea. Spiritui vitrioli junctum densos vapores salinos emisit.

Ex his duobus experimentis itaque facile colligitur, spiritum salis ope vitrioli e sale culinari non ita obtineri, ut multum inde capias emolumenti.

III. Experiment. Colcothar & sal culinare, in globulos efformata ac destillata, vix acidum phlegma quoddam exhibuerunt.

IV. Experiment. Sal culinare alcali fixo saturabam, ex quo magnesiæ portio quædam præcipitabatur. Hoc autem vitriolo junctum, debilius acidum salis quam cætera præbuit.

V.

Digitized by Google

V. Experiment. Vitriolum ad rubedinem calcinatum, ac decrepitatum ſal culinare paucos tantum vapores ſalinos exhibuit, iidemque retorta igneſcente ac materia liqueſcente, rariores apparuere, neque ullum ſal armoniacale adhæſit, quod forſan decrepitatione evaſit.

Hinc colligebam exiguum ſpiritum ſalis, qui his antecedentibus deſtillationibus obtinebatur, ſali culinari tantummodo tribuendum eſſe, quod cum baſi terrea junctum erat.

Atque revera ſali Bavarico, quod meis tentaminibus adhibui, magneſiæ pars immixta eſt, quæ acido ſalis juncta, ſpiritus per ſe emittit. Conf. Cl. Weber (Neuentdeckte Natur und Eigenſchaft des Kalchs, nebſt einer oeconomiſch chemiſchen Unterſuchung des Kochſalzes und deſſen Mutterlauge. Berlin 1778.)

Sive liquatio ſalis culinaris forſan impedit, quo minus ſpiritus ſalis ſeparetur. Recordor cum animo meo deſtillationes ſpiritus ſalis ope olei vitrioli diluti: ſi reſiduum ſalis libum ſolvo, idque ſoda ſoluta ſaturo, cujus ſatis modica portio requiritur, reperio tamen, ſale mirabili inde cryſtalliſato, e ſex ſalis culinaris libris, adhuc unam vel ſesquilibram ſalis culinaris, quod ſuperfluum acidum vitriolicum decomponere non poterat.

Poſt hæc atque alia plura, quæ ſucceſſu carebant, tentamina, ſpiritum ſalis viliori pretio elaborandi, atque illius ope aquam regis conficiendi, quæ in fabricis opificum ad ſolutionem ſtanni, colorem coccineum exaltantem adhibetur, illud adhuc mentem ſubiit, num aquæ regis e ſalibus, quæ huc referuntur, deſtillari queat?

VI. Experiment. Quare commiſcebam uncias ſex vitrioli, ad albedinem calcinati, uncias quatuor nitri depurati, ac uncias duas ſalis culinaris. Materia inſtar ferri colliquefacta parum acidi ſuppeditavit.

Digitized by Google

Illud quoque observandum est, sal culinare ac vitriolum, in crucibulo tractata, omne acidum libero aere emittere, ac caput mortuum relinquere, quod sal mirabile Glauberi continet. Itidem post elutionem hujus salis metallica apparuere ferri partes splendentes, quas juxta Cel. *Spielmanni* asserta, Instit. Chem pag. 156. in capite mortuo destillationis observare non poteram. Itaque fieri potest, ut in nudo igne acidum salis libero aere accedente separetur, quod in vasis clausis plurimum habet difficultatis.

Cum denique nemo sit, qui nesciat, spiritum salis volatilisare metalla, etiam ipsius volatilisatio cum terris calcareis in propatulo est. Spiritus salis, ope acidi vitriolici a vulgari sale culinari abstractus, per saturationem ope *puri* alcali præcipitatum suppeditat, nullum vero ope salis culinaris saturati, e contra longe majorem copiam ope acidi salis, quod e terrea basi destillando impetrabatur.

Esslinga Onoldum missæ
d. 7. Martii 1779.

Digitized by Google

DE-

DECAS

OBSERVATIONUM ANATOMICARUM

INDAGATIONE

D. FRIDERICI WILHELMI CAPPEL

SERENISSIMI DUCIS BRUNOVICENSIS ET LUNEBURGENSIS CONSILIARII AULICI IN UNIVERSITATE IULIA CAROLINA HELMSTADIENSI ANATOMES ET CHIRURGIAE PROFESSORIS ACADEMIAE IMPERIALIS NATURAE CURIOSORUM. COLLEGAE MARINUS II. DICTI.

Digitized by Google

Digitized by Google

OBSERVATIO I.

Frigoris phœnomena in cadavere, eiusque inteſtinum ileum a lumbrico perforatum.

Anno 1770. ante portam Helmſtadienſem, verſus meridiem ſitam, cum prima luce inveniebatur cadaver femininum, a frigore adeo rigidum, ut nullum membrum flecti poſſet. Veſpera antecedente exivit femina, ad ſtipem colligendum, ſana, ſequente die vero mane mortua inveniebatur, forſitan ſomno torpida ei ſe dedit, ac a frigore eſt exſtincta. In corpore, ad theatrum anatomicum allato, obſervabatur externe fractura oſſis humeri ſiniſtri, in ejus diaphyſi os penitus ſeparatum, neſcio quo caſu, forſitan temporis rigor ſuum huic contribuit, ut fractura facilius evenire potuerit, reliquum nulla violentiæ ſigna conſpici poterant. Apertæ cavitates tam abdominis, quam thoracis, glacie multa erant refertæ, frigore enim, vaſis externis conſtrictis, omnia fluida ad partes internas propulſa erant, major itaque exhalatio interna fluida ibi accumulaverat, a frigore adeo condenſata. Cum fluida tempore hiberno ad interiora magis propellantur, quam æſtate, & frigus majorem conciliet in partibus ſolidis tonum, ex eo deduci poteſt, cur appetitus hieme melior, æſtate, nutritio partium inde uberior, ex qua corporis vigor atque vivacitas: huic etiam accedit, quod per calorem relaxantem tempore æſtivo multa diſſipentur fluida, etiam utilia, quæ alias ad reſolutionem ciborum tantum contribuunt, cum contra hieme in partibus internis magis accumulentur. Nam etſi tempore hiberno per vias urinarias fluida majori copia, quam æſtivo, corpore eliminantur, fluidorum tamen diſſipatio in genere non tanta hieme eſt, quam æſtate obſervatur. Inteſtinum ileum fere perforaverat lumbricus, qui ad ejusdem tunicas tam firmiter adhærebat, ut vi di-

Digitized by Google

divelli deberet, a) unicus solum aderat, nec plures inveniebantur. Uterus sanus, situm ac figuram habebat naturalem, ovarium sinistrum multis hydatidibus erat refertum. In thoracis cavitate pulmones punctis conspiciebantur nigris, reliqua secundum naturam. In cerebro nihil observabatur, quod a naturali deviabat statu.

a) Exempla plenariae perforationis intestinorum, a vermibus productae, recenset *Heister* in dem zweyten Band seiner medicinischen, chirurgischen, und anatomischen, von mir herausgegebenen Wahrnehmungen, Rostock, 1770. in der 82. Warnehmung, Seite 135. *Morgagni* de sedibus & causis morbor. Epist. 34. Artic. 26. Pag. 50. Quod talia vulnera non semper lethalia, sed consolidata, sint, recenset *Schmucker* im ersten Band seiner vermischten chirurgischen Schriften in der 4ten Beobacht. Seite 202. Berlin und Stettin 1776.

OBSERVATIO II.

Verminosa pullities, hepar praegrande.

Anno 1771. cadaver pueri octo circiter annorum accepimus, & uti relatum est, puer morbo obierat catarrhali. Altero post mortem die, quo sectio instituebatur, abdomen viride erat, quod vero in nulla alia corporis parte observabatur, nulla vero aderat putredo, nam cuticula firmiter adhuc adhaerebat. Musculi erant solidi ac rubri, ut optime praeparari possent. In abdomine fluidum inveniebatur rubellum, phaenomenon in cadaveribus inflammatione interna defunctis obveniens, contentorumque abdominis situs ac status erat naturalis; in intestinorum tenuium canali lumbricorum b) numerus ad 49. ascendebat. Hepar permagnum non solum regionem hypochondriacam dextram, sed & sinistram simul occupabat, ita, ut ventriculus penitus eo esset absconditus. In hepate tam vena umbilicalis nondum penitus in ligamentum mutata, quam canalis venosus coalitus erat. In thorace ac cerebro praeternaturalia non observabantur.

b)

Digitized by Google

b) Quod in morbis infantum, quorum causa non satis patet, semper vermes spectandi sint, satis notum est, quoniam partim ex viscerum debilitate in infantibus, partim ex eorum diæta incongrua, facilius major muci copia in primis viis quam in adultis colligitur, in quo vermium ovula foveri, ac evolvi, possunt, hoc potius hic Helmstadii observandum est, ubi plures infantum morbi a vermibus, & quidem lumbricis teretibus, dependent, qui dirorum cruciatuum, convulsionum, intus susceptionum, volvuli, corporis intorsionum, aliorumque horrendorum symptomatum causam præbent c), ut pro incantatis a credulis infantes habeantur. Hic vero non solum ratio allegata, sed præcipue aqua causam præbet, quæ tanta ovulorum copia imprægnata est, ut nemo infantum, nec adulti, se iis liberos esse, declarare possint, & ii, qui diæta vinosa quotidie utuntur, interdum vermibus vexantur, quos tamen his liberos esse medici quidam pronunciant.

c) *Morgagni* de sed. & causs. morb. Epist. 34. Art. 32. *Rosenstein* Anweisung zur Kenntniss und Cur der Kinderkrankh. übersezt und mit Anmerkungen erläutert von Murray, Göttingen und Gotha 1768. Seite 295. Talium ovulorum vero destructio facile eo acquiritur, si aqua coquitur & refrigerata assumitur.

OBSERVATIO III.

Omenti & intestinorum mala conformatio, cholelithus crystalliformis.

Mense Martio anni 1774. theatro anatomico inferebatur infanticida decollata. Integumentis communibus & musculis abdominalibus demonstratis, aperiebatur abdomen. Omentum obveniens vix tegebat intestina in superiore abdominis parte sita, & sursum erat protrusum; jejuni pars, cum magna ilei portione in pelvi aderat, reliquaque ilei pars occupabat abdominis latera ita, ut mesenterium visui se statim offerret. Colon transversum præternaturaliter ad lienem ascendebat, ibique magnam formabat curvaturam, & latere sinistro supra renem descendens valde angustabatur, ac intestini hujus angustia remanebat, usque cum intestino recto conjungebatur, reliquum vero valde dilatatum erat colon. Hepar naturalem quidem habebat situm, sed valde erat molle, & in vesicula fellea calculus inveniebatur crystalliformis d),

Digitized by Google

uti etiam in rene sinistro calculus aderat. e) In thoracis cavitate lobus pulmonum dexter valde adhærebat pleuræ, sinister vero erat liber. Nonne omenti situs aliquid loci intestinorum alterationi conferre potuit, de quo antea dictum est? In examine musculorum deficiebat peroneus parvus, reliqui aderant & naturales. Reliqua rite se in corpore habebant.

d) *Salzmanni* Decas observation. illustr. anatomic. Argentor. 1724. Pag. 8.

e) Cur in rene sinistro præ dextro calculi oriantur, partim ex vasorum renalium diversa longitudine & situ, quo ren sinister plus sanguinis ab aorta viciniore quam dexter accipit, sanguinem vero minori facilitate & celeritate per venam renalem dextra longiorem, quæ cum ante aortam decurrit, ab illa in diastole alterne nonnihil comprimitur, venæ cavæ remisit, partim quod calore non adeo foveatur, ac ren dexter, cui lobus hepatis dexter incumbit, nam calor relaxans impedit, ne stagnationes tam facile oriri possint, explicari potest. Conf. b. *Schulzii diss.* de Lithiosi sinistro magis, quam dextro reni infesta. *Hal.* 1738.

OBSERVATIO IV.

Anatome puerperæ, cuius cordi pericardium arcte accretum erat.

Eodem mense anni 1774. sectioni tradebatur corpus meretricis, quæ tres septimanas post partum erat mortua. Omnia viscera abdominis erant inflammata, uterus adhuc valde extensus, magnitudo ejus aliquo modo conveniebat cum illa, quam Ruyschius invenit f), vasaque ejus adeo dilatata, ut specillum modicæ crassitiei iis facile posset immitti. Mammæ turgescebant, ductus lactiferi glandularum mammarum lac continebant, & ex tubulorum lactiferorum extremitatibus in venas via, lac revehens, erat conspicua g). In thoracis cavitate pericardium h) cordi adeo arcte accretum, ut digitis non nisi aegre ab illo separari posset, & vix ullum fluidum in eo observaretur, quod forsitan causa fuerit motuum epilepticorum i), quibus durante vita sæpius vexata erat, nam cum cor, ut musculus, ob continuum suum motum lubricatione egeat, natura fluidum ibi deposuit, quo cessante rigiditas tam in fibris muscu-

lari-

Digitized by Google

laribus, quam nervis oritur, & actione eo impedita, motuum epilepticorum ansa præbetur, qui etiam caussa inopinati mortis fuerunt.

f) Observat. anat. chir. observ. 43. fig. 39. pag. 57, 58.

g) B. *Mecbelii* nova experim. & observat. de finibus venar. & vasor. lymphatic. Berolin. 1772. pag. 24. seqq.

h) *Freind* history of physick part. 2. pag. 89. *Ruysch* Thesaur. anat. VI. No. 36.

i) *Heisters* medicinische chirurg. und anat. Warnem. 2ter Band Rostok 1770. die 83. Beobacht. Seite 136. *Columbus* de re anatom. lib. 15. pag. 265.

OBSERVATIO V.

Uteri orificium præternaturale, polypoſæ concretiones in pectore & cerebro.

Anno 1775. menſe Januario Esberro nobis apportabatur cadaver femininum. In abdominis cavitate omentum atque inteſtina in ſtatu erant naturali. Ventriculus valde anguſtus ac contractus, uterus ſitum habebat naturalem ac figuram, orificium ejus internum vero erat planum ac penitus rotundum, nec in lateribus tumidum, mucilagine alba clauſum & adeo anguſtum, ut vix acus nodulus penetrare poſſet; diu fuerat maritata, nunquam vero conceptionem eſt paſſa, nonne hoc præternaturali orificii uterini figuræ, quod alias formam oris tincæ habet, ſeu uti *Hallerus* dicit, quod transverſa eſt rima, tumidis labiis comprehenſa, adſcribi poteſt? parietes uteri erant craſſi, interior uteri ſuperficies leviſſime humida. k) Vena ſpermatica ſiniſtra, ex ovario aſcendens, flectebatur verſus latus corporis dextrum, ibique per anaſtomoſin cavæ venæ inſinuabatur, ex eodem orificio prodibat, curvaturis variis ac flexuris ab illa poſtea formatis venæ rurſus communicabatur emulgenti ſiniſtræ. In thorace inveniebantur ventriculi, ſacci & auriculæ cordis, aorta, vena cava, penitus po-

Digitized by Google

lypis referta, in ramis horum vaſorum continuabatur polypus, in unum erat continuus ac penitus membranaceus l). Fruſtum hujus polypi, aquæ tepidæ immiſſum, per noctem ibi relictum, nullo modo reſolvebatur, nec digitis conquaſſatus cedebat, ſed fibræ denſæ in eo valde erant conſpicuæ. In cerebro & ſinus quatuor præcipui polypis erant referti, cerebrum ipſum ſanum obſervabatur. Mirandum eſt, & quidem valde, quomodo homo vitam bene protrahere potuerit, in quo tot & præcipua vaſa, uti in hoc ſubjecto, polypis erant adimpleta, & circulus ſanguinis continuari potuerit, nam quod ſæpius horrenda polypus producat mala, teſtantur Autores m). Quod hicce polypus non ſtatim poſt mortem, ſed per longum tempus jam jam in corpore hæſerit, ex ejus ſtructura ſufficienter dilucidari poſſe credo n).

k) MALPIGHIUS de polypo cordis in operib. ſuis Lugd. Batav. 1687. pag. 311. ſeqq.

l) BOEHMER. Diſſertat. de praecavenda polypor. generat. Hal. 1738.

m) Act. phys. med. Vol. 2. pag. 5.

n) Quod polypi non ſolum ſanguinei, ſed & adipoſi ac firmioris ſubſtantiæ, ex abuſu ſpiritus vini, animi affectibus, anxietate febrili &c. oriri poſſint, in FRIDERICI HOFFMANNI Med. ration. ſyſtem. Tom. 4. Part. 4. Cap. IX. §. 19. v. SWIETEN Commentar. in BOERHAV. aphor. de cognoscendis & curandis morbis Lugd. Batav. 1745. Tom. 2. pag. 194. SANCTORII Med. Static. p. 315. ut & ab aliis annotatum eſt, interim in hoc ſubjecto prius fuiſſe rationem non eſt veriſimile, ſed aliam eſſe arbitror, cum feminæ præ viris longe ſint plethoricæ, humorum ſpiſſitudo ob partium debilitatem ſolidarum, quæ plerumque in iis obſervatur, facilius oriatur, ac ex nervorum debilitate ad pathemata animi inclinent.

OBSERVATIO VI.

Meſenterii & pancreatis obſtructio cum inflammatione coli. Pulmonum vomicæ.

Menſe Aprili anni 1775. permittebatur ſectio privata viri triginta circiter annorum, de cujus morbi cauſſa inter ſe diſſentiebant medici. Corporis ſui macies extraordinaria, quam

Digitized by Google

quam per multos annos in corpore ſuo experiebatur, viſceris obſtructionem quandam fere ſupponebat, ſed nulla morbi aderant ſigna, nam ſe & excretiones, reſpiratio, appetitus, ſomnus, corporis agilitas, omnia rite ſe habebant, per annum vero ante obitum tuſſi vexabatur cum crebriori ſalivæ excretione absque omni materia ſpiſſa, ſanguine aut pure, ſed per totum annum ſemel ſputum ſtriis erat coloratum ſanguineis. Cum neque de anxietate præcordiorum, neque de reſpiratione difficili conquereretur, pulmonem ſuum ſaniſſimum pronunciabat, ſomnus naturalis & appetitus uſque ad ſeptimanas quasdam ante vitæ ſuæ finem continuabat, & agile conſervabat corpus. Per quasdam ſeptimanas ante obitum ſuum febre corripiebatur, quam non ſentire dicebat, interim adeo ea conſumebatur, ut ſceleti formam aſſumeret. Cum credebat ægrotus, de morte ejus non magis eſſe ſermonem, & veris, ac inſtantis æſtatis amoenitatibus certiſſime ſe fruiturum eſſe, ſubito diem obibat ſupremum. Examinando corpus ſequentia obſervabantur. Cutis muſculis arcte adhærebat, nam membrana adipoſa vix obſervabatur, tunicaque celluloſa fere evanuerat. Omentum retro oſſa pubis deſcendebat, cohærebat firmiter cum inteſtino colo, & præcipue ea parte, quæ S. nominatur *romanum*, glandulæ meſenterii valde erant obſtructæ, potiſſimum in iis locis, ubi cum tenuibus inteſtinis cohæret, eaque parte meſenterii, quæ corporibus vertebrarum conjungitur lumborum. Vaſa lymphatica, per glandulas penetrantia, ob earum obſtructionem fluidum cum non transmittere valerent, lacte erant turgida, quod jucundum præbebat ſpectaculum, colon transverſum vaſis abundabat lacteis, quod valde in ea regione erat conſtrictum, ubi ſitus eſt pylorus, præterea variis in locis erat inflammatum ac peranguſtum, ubi deſcendit, & rectum conſtituit, inflammatio erat præcipua, & vaſa turgebant ſanguine. Pancreas, quod alias molle & facile diſſolubile, durum erat, & plenaria totius corporis glandularum obſtructio ſiccitatem ſubjecti explicabat. Hepar præ-

Digitized by Google

præter omnem exspectationem sanum inveniebatur, & cum dissecabatur, nullum obstructionis aut inflammationis signum aderat, vasa omnia pervia, color hepatis rubellus. Ventriculus in arctum spatium contractus, tunicæ ejus crassæ & fere scirrhosæ, sed de vomitionibus non conquestus est æger, quod in tali casu ab aliis observatum est. o) Nonne hæc ventriculi præternaturalis conditio nimio corticis peruviani usui, quem assumserat æger, adscribi potest? Diameter latitudinis pectoris erat angustissimus, & cavitate thoracis aperta, pulmones adeo pleuræ adhærebant, ut nec vi digitorum cederent, sed cultro solvi deberent, externe pulmones colorem habebant subcæruleum, & cum tangebantur, lapidis instar erant duræ, & sectæ vomicis disseminatæ, quædam valde profundæ, amboque lobi pulmonum aliis tuberculis crudis aut vomicis adeo corrupti, ita ut vix ad latitudinem duorum digitorum sani essent pulmones, reliqua vero perdita. Thoracis angustia, de qua sermo fuit, in hoc subjecto ad phthisin disponebat, cum pulmones nimis compressi afficiebantur. Hic vir vitam suam absque omni molestia, excepto ultimo vitæ anno, continuavit, & quod variorum annorum series tamen requisita sit, ad plenariam in pulmonibus producendam destructionem, facile mihi unumquemque largiturum esse credo. Humorum in hoc cadavere acrimonia erat vehemens, quod ipse expertus sum. Digitus meus index dexter in dorso, & quidem in eo loco, ubi os metacarpi primum cum prima indicis phalange conjungitur, ab apice costæ fractæ levissime vulnerabatur, & multum temporis ad hujus sanationem requirebatur. Vulnusculum in principio vilipendebam, quoniam talia in corpore meo soli trado naturæ, ad ea sananda, crusta obducebatur vulnusculum, sed ambitus erat inflammatus, auferebatur itaque crusta & pus proveniebat, suppuratio per tempus quoddam continuabatur & exspectabam sanationem, sed frustra, nam vulnus obducebatur callo, ita ut me coactum viderem, eum tam cultro quam medicamentis applicatis tollere, callus crassitiei quadrantis fere unciæ

Digitized by Google

ciæ cum ſenſim auferetur, vulnus aderat profundum, ad cujus conſolidationem plenariam ultra annum requirebatur. Non ſolum mihi, ſed etiam ei, qui manus in ſecando mihi præbebat auxiliatrices, hoc obveniebat, & leves cutis inciſuræ in manibus per longum tempus ſanationem admittere recuſabant. Ex hiſce elucet, quantum pulmo ad præparationem ſanguinis, de quo reliqua pendent fluida, conferat, p) quæ ex ejus deſtructione adeo erant maligna, nam pulmo ſi ſolum afficitur, corporis totius marcorem producere valet q).

o) HALLER opuſcul. pathoiog. Obſ. 21. Laubius in ephemer. natur. cur. Cent. 7. Obſ. 41.

p) HERM. BOERHAVE Inſt. med. Norimberg. 1747. 8. 208.

q) v. SWIETEN Comment. in Boerh. aphor. de cognoſc. & cur. morb. Lugd. Bat. 1753. Tom. 3. pag. 653.

OBSERVATIO VII.

Hydrocephali inveſtigatio.

Puella 17. menſium hydrocephalo a nativitate laborabat, pes ac manus ejus ſiniſter erant paralytici, ita ut uterque proprio conatu moveri non poſſet, ſi vero movebatur, tunc infans lacrymando & clamando indicabat, eum dolorem ſentire. A nativitate chirurgi medela quidem applicabatur, ſed absque fructu, motibus tandem corripitur epilepticis, a quibus etiam brevi ſubit mortem. In cadaveris ſuperficie huc & illuc tumores quidam piſi magnitudinis inveniebantur, quidam erant abſceſſus, alii cyſtici tumores, & in lumbis aderant furunculi. Caput in ambitu ulnam fere æquabat, hiatus rhomboideus latitudinem quatuor habebat digitorum, oſſa cranii per ſynymenſin adhuc conjungebantur, ac os frontis usque ad radicem naſi erat diviſum, nulla aqua ſub cute & inter eam & cranium collecta deprehendebatur, r) neque tumebat in ullo loco caput, in quo aqua continebatur. ſ) Membranis, quibus oſſa cranii conjungebantur, ſectis, duram matrem oſſibus ejus firmi-

Digitized by Google

ter adhærere videbatur, in sinubus duræ matris nihil obveniebat præternaturale. Dura matre remota, cerebri lobi valde extensi conspiciebantur, ac substantia externa valde tenuis, anterior lobus dexter in fossa coronali situs valde erat depressus, sulcumque habebat profundum, sinistro latere in lobo cerebri posteriori supra tentorium cerebelli etiam sulcus observabatur. Hæmisphæria cerebri cum diducerentur, corpus callosum membranam duram atque callosam esse vidimus, & incisa hac tunica, non substantia mollis aut medullaris, sed firmissimum corpus aderat, septum lucidum valde erat crassum, quod clarissimus Watson alias etiam observavit, centrum ovale Vieussenii ventriculos cerebri anteriores tegens constituebat hæc tunica, lobi cerebri adeo extensi ac penitus erant excavati, ut ad lineam substantia eorum incisa culter statim in cavum penetraret, ex quo aqua alba, pellucida, saporis salsi, ponderis libræ circiter unius civilis effluebat, plexus choraides pallidus ac morbosus, lobi cerebri ejusque ventriculi tunica forti, alba, callosa, crassitiei 1/6. unciæ erant muniti, nec corpora striata aut thalami nervorum opticorum distingui poterant, nam aqua compresserat medullam, eaque erat glabra & solida. Nervi quidam, uti par olfactorium, subflavum habebant colorem, oculos movens vero erat album; olfactorium, quod medullosas mollesque habet strias, tam in principio quam progressu erat solidum ac firmum. Opticum par erat densum, & ubi nervi coeunt optici, ibi firmum formabant corpus, ita ut ex iis videri posset, quod tunica alba densa ac solida, quæ cerebrum intus circumdabat ac ventriculos, nihil aliud fuerit, quam medulla, quæ per aquam semper suprajacentem compressa, condensata & in tunicam hanc glabram & solidam mutata fuit. Separari poterat hæc tunica a substantia corticali sine dilaceratione, ac instar corii firmiter inter se cohærebat. Infundibulum statim oculis se se ostendebat, rotundum, angustum ac solidum, tubercula quadrigemina indistincta, crura cerebri valde dura: hæc erant in cerebro notatu quam maxime digna.

Digitized by Google

digna. Dein ad examen cerebelli progrediebamur, ſecto ejus tentorio ſanum inveniebatur, proceſſus ejus vermiformes, arbor vitæ optime conſpicuæ. Medulla oblongata ſoliditatem habebat naturalem, ventriculus quartus naturalis & nulla labes in cerebello aderat. Corpora olivaria grandem habebant figuram, nervique in ſtatu ſano. Abdomen a flatibus valde extenſum erat uti & inteſtina, in quibus nihil morboſi aderat, in omento vix pinguedo obſervabatur, ut & in meſenterio, ubi multæ conſpiciebantur glandulæ ac quædam induratæ. Hepar ſanum & grande. Ovaria erant hydropica & ita extenſa, ut majora eſſent utero; ceterum neque in cavitate thoracis aut abdominis fluidum inveniebatur præternaturale, ut & viſcera pectoris non a ſtatu recedebant naturali.

r) Morgagni de ſedibus & cauſſ. morbor. Epiſt. 12. Art. I. Sauvages Noſolog. method. Ed. in 4to Tom. 2. pag. 496.
s) P. Aegineta L. VI. Cap. 3.

OBSERVATIO VIII.

Vaſorum ſanguiferorum mira conditio per iniectionem ceræ detecta.

Menſe Decembri anni 1775. corpus infantis duorum annorum theatro anatomico illatum, ſequentia ſub diſſectione, vaſis ejus antea cera repletis, exhibuit. Cum aperiebatur abdomen, omentum verſus latus ſiniſtrum inclinatum usque ad umbilicum ſolum deſcendebat. Vaſa cordis materia ceracea per arteriam cruralem injecta dilaceraverat, ita ut pericardium cera eſſet adimpletum, dilaceratio in ſuperficie ventriculi anterioris ad auriculam inveniebatur ſiniſtram. In arcu arteriæ aortæ hoc ſingulare erat, quod ex eo quatuor rami peculiares orirentur, immediate nempe ex eo proveniebant duæ carotides & duæ ſubclaviæ, cum alias, uti notum eſt, tres oriuntur ex arcu arteriæ, nempe arteria innominata, ex qua ſubclavia & carotis dextra, ac carotis & ſubclavia ſiniſtra, arteria ſubclavia dextra ſub œſophago ad brachium dextrum repebat, & in

Digitized by Google

eo loco oriebatur, ubi alias arteria ſubclavia ſiniſtra oriri ſolet, t) longitudo itaque arteriæ ſubclaviæ dextræ magna erat usque axillarem conſtituebat ac brachialem, in qua hoc notabile, quod ea, ubi tendines muſculi bicipitis ſecedunt, in duos divideretur ramos & ita duplex eſſet. u) Porro ſublingualem ac maxillarem externam ſ. facialem diviſus ramus conſtituebat, mediante uno ramo etiam proveniebat occipitalis cum auriculari. Arteriæ emulgentes tribus ramis ex aorta in quovis latere proveniebant. Haſce vaſorum digreſſiones ulteriori diſquiſitioni ac delineationi dignas judicabam, & filio meo cum hoc committere vellem, fato mihi eripiebatur præparatum, ita ut ulterius inquirere non poſſem. Reliquum viſcera ſana & nihil prænaturale in iis obſervabatur, quantum ex examine generaliori notari poterat.

t) Illuſtr. Boehmer. obſerv. binæ anat. de quatuor & quinque ramis ex arcu arter. magn. aſcendent. Halæ 1741. Heister. compend. anat. Norimberg. & Altorf 1732. Tom. 2. N. 64. pag. 123.

v) Heister. compend. anat. 1732. Tom. 2. pag. 126. Moebius in diſſertat. inaug. Obſerv. med. miſcell. Obſervat. 8. Reinig Diſſertat. de arter. crural. vulner. periculos. Præſ. B. Heist. 1741. ubi arteriae brachialis duplex figura exhibetur.

OBSERVATIO IX.

Inteſtina præter ventriculum ab omento denudata.

Eodem menſe & anno, in cadavere virili hæc obſervabantur. Omentum ſurſum retractum erat ac revolutum, ut ventriculum operiret, figebatur in latere dextro retro cœcum inteſtinum ita, ac ſi conſulto ac cogitato hoc factum eſſet, nihil itaque, cum abdominis aperiretur cavitas, de omento in conſpectum veniebat, ſed inteſtina nuda conſpiciebantur. In reliquis corporis partibus præternaturalia non obſervabantur. Cum vero omentum inteſtina tegens multum ad frigus externum avertendum, & calorem iis conciliandum, confert, ac partibus ſuis oleoſis ea, quæ tegit, lubricat; nonne

Digitized by Google

mosum sanguinem cor
nister pulmonum insol
cendebat ad septem li
in magna copia ader
puris. Lobus dexte
cum pleura cohæreba
de erat coalitus. In
lypi, quibus canales h
membranacei. Cor
musculares a pingued
erat penetrantissimum
frigore orbitis cerebru
præternaturale videri

ELLII
RET. ET MATER.
CAD. IULIA CARO-
NATUR. CURIOSOR.
CIENT. UTIL. SOCIE-
R. SCRUT. BERO-
GOETTING.

Helmstadio Onoldu
missæ d. 21. *Maii* 17

UM
RUM
CENTRATIONE
A EFFICACIA,

Digitized by Google

eo loco oriebatur, ubi alias arteria subclavia sinistra oriri solet, t) longitudo itaque arteriæ subclaviæ dextræ magna erat usque axillarem constituebat ac brachialem, in qua hoc notabile, quod ea, ubi tendines musculi bicipitis secedunt, in duos divideretur ramos & ita duplex esset. u) Porro sublingualem ac maxillarem externam s. facialem divisus ramus constituebat, mediante uno ramo etiam proveniebat occipitalis cum auriculari. Arteriæ emulgentes tribus ramis ex aorta in quovis latere proveniebant. Hasce vasorum digressiones ulteriori disquisitioni ac delineationi dignas judicabam, & filio meo cum hoc committere vellem, fato mihi eripiebatur præparatum, ita ut ulterius inquirere non possem. Reliquum viscera sana & nihil prænaturale in iis observabatur, quantum ex examine generaliori notari poterat.

t) Illustr. Boehmer. observ. binæ anat. de quatuor & quinque ramis ex arcu arter. magn. ascendent. Halæ 1741. Heister. compend. anat. Norimberg. & Altorf 1732. Tom. 2. N. 64. pag. 123.

v) Heister. compend. anat. 1732. Tom. 2. pag. 126. Moebius in dissertat. inaug. Observ. med. miscell. Observat. 8. Reinig Dissertat. de arter. crural. vulner. periculos. Præs. B. Heist. 1741. ubi arteriae brachialis duplex figura exhibetur.

OBSERVATIO IX.

Intestina præter ventriculum ab omento denudata.

Eodem mense & anno, in cadavere virili hæc observabantur. Omentum sursum retractum erat ac revolutum, ut ventriculum operiret, figebatur in latere dextro retro cœcum intestinum ita, ac si consulto ac cogitato hoc factum esset, nihil itaque, cum abdominis aperiretur cavitas, de omento in conspectum veniebat, sed intestina nuda conspiciebantur. In reliquis corporis partibus præternaturalia non observabantur. Cum vero omentum intestina tegens multum ad frigus externum avertendum, & calorem iis conciliandum, confert, ac partibus suis oleosis ea, quæ tegit, lubricat; nonne

Digitized by Google

ne hic ſitus ac compreſſio omenti obſervata præternaturalis ſecretionem partium oleoſarum impedire, præparationem bilis imminuere, ac anſam dolorum colicorum difficilisque digeſtionis in talibus ſubjectis præbere poteſt, quorum diagnoſis perſpectu non erit poſſibilis?

OBSERVATIO X.

Phimoſis & viſcera abdominis auctæ magnitudinis.

Menſe Januario 1776. cadaver viri ſexaginta circiter annorum ex vicinia advectum fuit, in quo in examine partium corporis externarum conſpiciebatur, colem phimoſi laborare, ceterum vero non ulcus aut ſub præputio latens deterioratio aderat. Cavitatibus apertis, in abdomine conſpiciebantur viſcera ingentis magnitudinis. Hepatis x) pondus ſtatera indicabat decem eſſe librarum civilium, ſubſtantia ejus vero naturalis & ſana, habebat colorem rubicundum. Valvula ſpiralis in veſiculæ felleæ collo & ductus cyſtici initio erat diſtincta. Ventriculi capacitas erat permagna. Lien y) quinque libras ponderabat & lividum habebat colorem. Renes ſanguine congrumato adimpleti & nigri obſervabantur, laboraverat mictu cruento, veſica erat penitus inflammata & tumida, muſculi detruſoris urinæ fibræ valde erant conſpicuæ. Urethra non inflammata, nec ſignum prægreſſæ forſitan gonorrhœæ in ea conſpicipoterat. Vena cava, portæ, meſeraica, nigrum, coagulatum ac gru-

x) De hepatibus magnis recenſet MORGAGNUS, & ad quatuordecim libras pondus hepatis in cadavere quodam judicatum fuiſſe dicit. De ſedib. & cauſſis morborum. Epiſt. 36. N. 25.

y) In cadavere ſtudioſi a febre intermittente diutius conflictati obſervavit VATERUS lienem ad humani capitis magnitudinem accreviſſe Ephemer. Nat. curioſor. Dec. 3. A. 9 & 10. Obſerv. 165. & quod in hominum cadaveribus, qui febre graviore aliquando laboraverint, vel intermittente, vel ſynocha continua, prægrandes lienes ſæpiſſime inveniantur recenſet WEISIUS Commerc. litterar. An. 1745.

Digitized by Google

moſum ſanguinem continebat. In cavitate thoracis lobus ſiniſter pulmonum inſolitæ erat magnitudinis, & pondus ejus aſcendebat ad ſeptem libras; tam tubercula cruda quam vomicæ in magna copia aderant, multumque incidendo effundebant puris. Lobus dexter pulmonum erat ſanus, ſed firmiſſime cum pleura cohærebat, & apex hujus lobi cum vena cava valde erat coalitus. In cava ſuperiori & jugularibus aderant polypi, quibus canales hi penitus erant occluſi, ac quidam erant membranacei. Cor erat permagnum ac perpingue, ut fibræ muſculares a pinguedine obſcurarentur. Frigus hoc menſe erat penetrantiſſimum, cerebrum congelabat, & diſruptis a frigore orbitis cerebrum in eas penetrabat. De reliquo nihil præternaturale videri poterat.

Helmſtadio Onoldum
miſſæ d. 21. *Maii* 1780.

Digitized by Google

LAURENTII CRELLII

MED. DOCT. MEDICINAE THEORET. ET MATER. MED. PROF. PUBL. ORDINAR. IN ACAD. IULIA CAROLINA ACAD. CAESAR. LEOP. CAROL. NATUR. CURIOSOR. ADIUNCTI ACAD ELECT. MOGUNT. SCIENT. UTIL. SOCIETAT. PHILOS. EDINB. AMICOR. NATUR. SCRUT. BEROLIN. SOCII ACAD. REG SCIENT. GOETTING. CORRESPONDENTIS

PERICULORUM CHEMICORUM

DE ACIDI PINGUEDINIS CONCENTRATIONE EIUSQUE IN CORPORA METALLICA EFFICACIA,

SECTIO PRIMA.

Digitized by Google

Digitized by Google

Perpetua est atque sacratissima lex sociorum illustrissimæ Academiæ Cæsareæ Leopoldino-Carolinæ, quorum numero me esse adscriptum gratus, lætusque prædico, ut vel novas, quæ ad naturæ penetralia tendunt, vias detegant, vel notas, tritasque prosequantur ulterius. Quo officio quum & ego obstrictus sim, omnes intendi nervos, ut pro virili defungar; nihilque magis iam nunc in votis est, quam ut hæcce, quas summa, qua par est, observantia illustrissimæ Naturæ Curiosorum Academiæ offero observationes chemicæ, non displiceant, tantoque virorum celeberrimorum consortio ipse haud indignus videar.

Novum plane acidum, si non primus detexit, (quod cl. I. I. *Rhadesio**) tribuendum videtur) attamen ejus naturam mirum quantum patefecit vir inter mathematicos summus, I. A. *Segner***), cujus ego quidem vestigia premens, non solum, quæ scripsit, verissima, repetendo ejus labores, reperi; sed & singularia quædam phænomena, quæ plane non tetigit, deprehendi. Evicit ille quidem, adipem animalium ex oleo fluido & peculiaris generis acido esse conflatam, quod cum sale alcalino vegetabili fixo, nec non cum volatili, coeat in aliud quoddam mediæ naturæ: ast adipis analysin ad plenariam ejus usque resolutionem, novem modo destillationibus obtinendam, prosequendo inveni, illam esse compositam (numero rotundo) ex 7/16 olei, 4/16 acidi & 5/16 carbonis.***)

Præ-

*) Diss. de ferro sanguinis humani, alisque liquidis animalium. Gott. 1734.

**) Diss. de Acido pinguedinis animalis, Resp. D. H. *Knape*.

***) Aeris fixi, qui quamplurimis corporibus admixtus est, magna haud indicia inveni; parvus autem ponderis defectus, in analysi adipis observatus, illi tribuendus esse videtur: majorem vero aëris fixi partem fluidi obtenti interstitia intrare, a vero abest propius.

Digitized by Google

Præterea nupſi acido ſal alcali minerale, terram calcariam, ut & illam magneſiæ albæ, atque baſin aluminis, qua ratione nova vidi ſalia media, nondum adhuc deſcripta: acidum vero ex his, adjecto oleo vitrioli, expuli, ut concentratius obtinerem; quo facto, & vapores continuo emittebat viſibiliter, & ſaporis erat maxime acris, & ejusmodi puritatis, ut combinationem ineundo cum vini ſpiritu concentratiſſimo, numerum augeret oleorum artificialium, naphtharum nomine notorum *)

At enim vero, qua hoc acidum concentratum obtinerem via, non expedita ſatis, & tædii plena erat; quam ob rem mente agitavi modos, quibus rectius ad finem conſequendum progredi poſſem: tentamina vero, quæ hanc ob cauſſam inſtitui, nunc paulo fuſius deſcribere animus eſt.

EXPERIMENTUM I.

Veſicæ cupreæ, alembico ſtanno obducto clauſæ, impoſui adipem depuratam; igne leni ſubſtrato, nil obtinui, niſi paullulum aquæ; quo vero adaucto, prodiit fluidum viridi colore tinctum. Sed eodem quoque tempore ſtannum alembici, diverſis locis fuſum, hic & illic præcipue eo in loco, quo tubus alembico jungitur, prodibat. Finita deſtillatione, citra expectationem obtinui oleum omne, ut & acidum, in forma fluida, ita ut nihil illius iterum coagulatum eſſet; quamvis reſiduum naturam fere carbonis induiſſet. Hac quidem ratione proceſſus integer, quo antea acidum ex adipe ſeparabam, multo reſectus videri poſſet, quum nec fuſione, nec repetita deſtillatione olei, in excipulo iterum coacti, opus eſſet: at enim vero (ut jam taceam de acido hoc modo impuro, atque cupro infecto, quod indiget maxime depuratione & concentratione,) vaſa, huic operi deſtinata, nimiam vim experiuntur, eaque

*) Quæ vero experimenta, ſi ulteriori perluſtratione digna videantur, liceat mihi, pace L. B. illic nominare ſaturam obſervationum chemicarum a me editam ſub nomine Chemisch. Journal I. P. p. 60.

Digitized by Google

que ad alios usus futuros imparia fere, nec nisi prævia repara-tione idonea iterum redduntur.

Hac itaque spreta methodo, cogitationi subiit, anne forsan, ex sebo & sale alcalino conflatus sapo, scopo meo subservire posset. A vero enim propius abesse videbatur, illum solvendo adipem, præcipue ejus acido se jungere; quo autem posito, nihil sperabam supereſſe amplius, quam eam a partibus oleosis liberare, quod vero nec nimis arduum esse credidi, quia sapo per quodvis acidum, & per ipsa quædam salia media, illas dimittit.

Periculis institutis, an exspectationi respondeat effectus experiendo, statim intellexi, sapone communi, ex cineribus clavellatis, salibus plurimis mediis turgidis, composito & sale communi divite, nullo modo posse uti, necesse itaque erat, ut saponem ipse conficerem.

EXPERIMENTUM II.

Immisi itaque calcis vivæ recentis solidæ libram dimidiam, ollæ, eamque salis tartari libra una ubique obrui, et linteo leviter tecta reposui tam diu, donec calx dehiscere incipe-ret. Tunc affudi aquæ pluviæ calidæ libras sex, & coxi ad quartæ partis consummationem, & transcolavi per linteum. Lixivii, ovum recens injectum sustinentis, (vel ad sic dictam magistram saponariorum accedentis) unam quartam, portione quadam aquæ dilutam, coxi cum libra una sebi sub perpetua agitatione, donec, maxima humiditatis parte evaporata, jam bene coire inter se inciperent. Tunc affudi senim lixivii reli-quam partem, continuata agitatione, usque dum mixtura pel-lucida, & quasi mucilaginosa adpareret, & frigefacta gelati-næ instar concresceret.

Ut nunc partes oleosas, sali alcalino unitas, rursus expel-lerem, quodnam sal adhiberem, deliberavi; elegi tandem alu-men, quia & omnium vilissimum esset, nec timendum, illud via humida (uti ab acidis mineralibus adhibitis evenisset) sal illud, ex acido pinguedinis & alcali vegetabili ortum, in sapo-

Digitized by Google

ne *) forte reperiendum, in partes divellere, eoque modo, acidum exsolutum, instituta evaporatione in auras esse abiturum, cum e contrario acidum aluminis tantundem modo suæ terræ derelinquat, quantum alcalini liberi inveniat.

EXPER. III.

Gelatinæ experimenti antecedentis in aqua servida solutæ addidi aluminis pulverisati partem quandam. Quo vero momento hoc illam intraret, subito adeps coagulata petiit superficiem. Separata nunc illa per cochlear cribratum, iterum alumen adieci, coactam partem fluido subduxi; eademque methodo continuata, donec illud, huic mixtum, nullam amplius mutationem produceret. Quo facto, colatoque lixivio amaro, ad separandam terram aluminosam, & interspersas adipis particulas, fluidum evaporavi ad siccitatem. **)

EXPER. IV.

Massæ salinæ exsiccatæ admixtum, ut sperabam, sal Segnerianum, optime in partes constitutivas discerpi posse credidi adjecto novo alumine, quum acidum, hoc modo obtinendum, minus acido vitrioli esse inquinatum suspicarer. Itaque massæ salinæ partibus duabus addidi partem unam aluminis usti, ignique fortiori balnei arenæ exposui. Quo facto, observavi vapores griseos excipulum occupantes. Quibus disparentibus, vasisque frigefactis, inveni acidum fumans eiusdem saporis, reliquarumque qualitatum, quas iamiam acido pinguedinis inesse alias deprehendi.

Hac ratione itaque cognovi experimento, eam, quam excogitaveram, viam revera breviorem esse, illa, quam antea inieram. At enim vero simul animadverti, in excipulo odorem quendam acidi sulphuris, quod licet parva quidem copia ab alumine, igne urso, teste cl. Beaumé (Chym. Exp. T. I. p.

*) Huic sali in memoriam Ill. Inventoris, nomen tartari animalis Segneri imposui.

**) Alumen forte superfluum, ut & tartarus vitriolatus maxima parte, mediante si placet crystallisatione, separanda sunt, & tunc lixivium evaporandum; quo modo massa valde imminuitur.

Digitized by Google

p. 335.) expellatur, tamen heic ob partes inflammabiles, non penitus a massa salina separandas, cessit multo facilius. Quam ob caussam, cum hoc itaque modo acidum peregrinum nostro admixtum esset, aluminis loco, ob imminutam molem massæ, & ignis gradum tunc minorem, adhibui vitriolicum acidum.

EXPER. V.

Tribus massæ salinæ partibus superfudi unam partem olei vitrioli; quo facto statim vapor griseus, acidum adipis prodens, surgebat. Non opus erat nisi leni igne ad expellendum omne acidum; fortiss[illegible] enim quoque adhibito, paucas modo guttulas olei ex rubro bruni obtinui *)

Cum nec exactum ducere calculum valerem tartari vitriolati, in massa salina contenti, nec acidi vitriolici, ad exturbandum ex sale nostro acidum necessarii; minimum forsan illius esse adhibitum suspicabar. Quam ob caussam saccharo saturni soluto admiscui quidpiam acidi nostri; quo facto fundum petebat pars in nitri acido non iterum solubilis; certo documento, nostro acido admixtum esse vitriolicum: quod ut separarem, mixtum acidum super nova massæ salinæ parte iterum destillare decrevi, ut vitriolicum, alcali se iungens, novam acidi nostri portionem educeret.

EXPER. VI.

Quatuor itaque uncias acidi Exp. V. unciis duabus massæ salinæ Exp. IV. superfudi, fluidumque leni igne evocavi; quod quidem fumans, ast limpidum erat, quodque nunc ex sacchari saturni solutione exturbabat, acido nitri adjecto evanescebat.

*) Quotiescunque hoc modo acidum expellebam, semper (quod utique notatu dignum) aliquid salis ammoniaci animalis, ex acido nostro & alcali volatili conflati, obtinui. Hoc enim, aqua solutum, sensum frigoris linguæ imprimebat; cum calce viva tritum odorem alcali volatilis, & adiecto acido vitriolico illum edebat acidi pinguedinis. Hoc vero alcali volatile cum adipi defit, aut in sale tartari latuit, (cf. cl. *Wiegleb* Verfuch über die alkal. Salze) aut, (quod tamen a veritate longius abesse videtur) alcali fixum, ob accedentes partes oleosas, volatilem naturam induit. Alumini enim omnium minime est tribuendum, me iudice.

Digitized by Google

Hoc itaque modo, leviori opera & sumptu, copiam acidi concentrati mihi parare licebat, quum de veritate experimenti edoctus, nunc cineres clavellatos adhibere salis tartari loco possem.

EXPER. VII.

Supererat adhuc inquirendum, anne acidum nostrum a sale alcalino solo igne divelli posset? Sumsi itaque uncias tres salis Segneriani, quas inieci retortæ vitreæ loricatæ, quam igni nudo per gradus aucto exponebam, iuncturis vasorum optime clausis. Primo prodibat paululum fluidi, (quod sine dubio aqua erat crystallisationis) simulac vero retorta ignitioni proxima erat, protinus oriebatur magna vis vaporum griseorum, quæ mihi spem injiciebant, fore, ut acidum maxime concentratum obtinerem. Vasis vero frigefactis, in excipulo inveniebam fluidum XI. drachmarum, nec fumans, nec noto acidi nostri odore, sed illo potius præditum, quo spiritus tartari gaudere solet. Huic quoque accedebat quoad reliquas qualitates: color aureus, parcissima cum sale tartari effervescentia, cet. Residuum in retorta sal erat alcalinum verum, paululum modo nigrescens, ob carbonaceum quodpiam adhærens; vestigia salis alcalini volatilis nulla deprehendi. Non multus ero in considerandis mutationibus singularibus, quas forte hoc acidum habuit, igni expositum: similia enim phænomena iam observata sunt in terra foliata tartari, tartaro ipso, & sale acetosellæ. Ex hisce itaque omnibus apparet, acida intime iuncta, principio inflammabili, igne fortiori ursa, destructionem quandam pati; nisi (uti videtur ill. *Priestleyo* in processu clysti nitri) loco destructionis apparentis transeant in peculiarem aëris speciem.

EXPER. VIII.

Acidum concentratum depuratum nunc ad solutiones metallorum convertere animus erat. Initium feci cum auro: licet enim non magna aderat spes, e rationibus theoreticis deducenda, fore ut hoc solvatur: tamen nihil in chemia liquidum esse

Digitized by Google

esse, nisi quod experientia probatum, ratus, periculum instituí. Grana 4. auri per vitriolum martis præcipitati, immisi uni unciæ nostri acidi; digessi leni igne, & paulo post inveni, quod antea limpidum erat, acidum aureo colore tinctum, licet multum adhuc pulveris aurei fundum occuparet. Experientiæ huic non fidens, loco præcipitati usus sum bractea, eodem vero cum successu. Veram itaque supponens solutionem, illam majori ignis gradu promovendam esse putavi. Acidum itaque cum auri bracteis retortæ parvæ indidi, & alii grana quatuor platinæ, ope magnetis a ferro, quantum licet, liberatæ. Ex utraque acidum, coquendo, omne fere evocavi. Tunc hoc residuo affudi, iterum evocavi; quo facto, utrumque gaudebat colore saturate aureo, quamvis nec metalla penitus soluta viderentur. Idem acidum nunc superfudi argenti foliolis & mercurio: illa coquendo in partes minores discerpebantur; utrumque induebat colorem aureum, hisce solutionibus non familiarem: quo percepto spem omnem solutionis auri & platinæ, ex colore haustam, abjeci, quem potiori iure acido ipsi adscribendum censui.

EXPER. IX - XVIII.

Unciam itaque unam nostri acidi maxime limpidi, coquendo per se destillavi, atque vidi, illud in fine flavo colore esse imbutum. Remansit in retorta massula bruna sub forma circulorum concentricorum conspicua; acidum vero transtillatum aquæ instar erat limpidum. Hoc unum idemque iterum infudi novæ, ac mundæ retortæ; eodem modo egi; atque eandem quantitatem portionis brunæ obtinui; & quamvis adhuc octies, eadem methodo, idem acidum tractarem; ultima tamen vice non minorem partem residui bruni in retorta inveni, quam prima. Quod quidem, siccum penitus, difficillime, & non nisi parce, nec in aqua, nec in proprio acido iterum solvebatur; nec in aqua forti, nisi calore adiuta; quo facto, hæc colorem induebat aureum.

Aci-

Digitized by Google

Acidum noſtrum non amplius edebat vapores; acredo ejus non ita inminuebatur, ut differentia ab una deſtillatione ad proximam ſenſus incurreret; at enim vero percipienda erat, ſi ſemel deſtillatum cum eo, quarta vice obtento, compararetur. Singulare utique eſt phænomenon, quod hoc acidum limpidum, quamvis antea totum volatile, deſtillatione, vel ipſa fortiori digeſtione, & colorem induat & ſedimentum deponat; illudque ſemper magis magisque debilitetur, & continuata opera integre fere deſtruatur. Hac itaque ratione videtur eſſe intermedium, ad concatenanda inter ſe acida, mineralia, ut & acetum cum illis, quæ non niſi integra virium iactura deſtillari per ſe poſſunt, ut tartarus, & ſal acetoſellæ.

Ut itaque certior redderer, an aurum, vel platina ſolvatur acido noſtro, ſequentia inſtitui pericula.

EXPER. XIX. XX.

Superfudi auri bracteis quibusdam, ut & paucis granis platinæ, unciam dimidiam acidi, quod totum fere e retorta evocavi, iterumque autem metallis reddidi; et eadem methodo peregi. Utrumque fluidum coloris erat aurei; bracteæ discerptæ quidem; aſt magnam partem (ut & platina) non ſolutæ erant. Acidi auro ſupernatantis dimidiam, ſolutioni dilutæ ſtanni admiſcui; quo facto ſedimentum coloris rubelli induebat leve veſtigium, ſimilis illi, qui exoriebatur, cum eidem ſolutionis ſtanneæ quantitati adderem dimidiam aquae, gutta una ſolutionis auri communis gravidæ.

Quod cum platina digeſtum erat, acidum ſaturavi oleo tartari per deliquium; peracta effervescentia parcum deprehendi præcipitatum ejusdem coloris, ac illud ex ſolutione ejus communi; quod quidem iterum diſſolvi in aqua regia, cui colorem aureum impertiebatur. Hinc fluere mihi utique videtur, partem in acido noſtro ſolutam, non fuiſſe ferrum, adhuc forſan admixtum, ſed platinam ipſam.

Quodſi ex hisce periculis, quodammodo vagis, negare in hæcce metalla acidi noſtri efficaciam animus haud eſſet, tamen

Digitized by Google

men minimam esse utique confitendum. Qualiscunque vero sit, animadversione tamen atque ulteriori investigatione digna est, quæ vero in secundam horum periculorum sectionem, ob præsentem acidi inopiam, rejicio.

EXPER. XXI.

Majorem omnino vim exserebat acidum nostrum in hydrargyrum per corium pressum. Deficiente quidem calore, intactum hoc relinquere videbatur: ast, secunda destillatione peracta, mercurius, parca adhuc fluidi quantitate circumfusus, mobilitatem, & metallicum splendorem ex parte amisit, atque circumacto vitro formam cylindraceam induit. Adieci iterum transtillatam partem, remanente eadem pigra mobilitate, & languido splendore: calor autem destillatorius ei reddidit utrumque. Quodsi fluidum penitus evocarem; tota fere retortæ superficies amalgamate quasi superinducta erat, quod vero non ex meris globulis, sed utplurimum ex planis foliolis, argenti speciem præ se ferentibus, constabat; affuso iterum fluido excipuli, foliola, diu superficiei supernatantia, tandem fundum petebant, rursus dissoluta; quod quidem phænomenon, destillatione iterum ad siccitatem protracta, sæpius observavi.

Colata solutio cupri laminulis superficiem argenteam inducebat, & sale communi addito nullo fere modo turbabatur: quod si enim multo hoc sale divitem per filtrum separarem a minimis & pauciſſimis particulis flocculentis; attamen cupro mercurium superinduere valebat.

EXPER. XXII.

Argenti bracteas, auro vehementius, corrodebat acidum nostrum; at soluti parca erat quantitas, quæ tamen cupro adjecto evadebat conspicua. Salis autem acido adjecto, nulla fere exoriebatur præcipitatio. Evaporato fluido crystalli apparebant minimæ, aquam ex aere non attrahentes.

Digitized by Google

EXPER. XXIII. XXIV.

E contrario vero noſtrum acidum, (& celerius adhuc & copioſius ſal ammoniacum animale (Exp. V. *)) argentum & mercurium, in aqua forti ſolutum, e menſtruo exturbabat ſub forma albi pulveris.

EXPER. XXV.

Cuprum ſolvebatur ſine prævia quidem digeſtione, docente colore, quem noſtrum acidum præ ſe ferebat, viridi; calor vero accedens vim hujus augebat. Evaporatione inſtituta in cryſtallos quidem coire ſolutio videbatur, aquam vero mox ex aere iterum attrahebat.

EXPER. XXVI.

Ferrum facilius adhuc cedit menſtruo noſtro; ſapor eius nunc evadit adſtringens; cryſtallos dat aciformes, aëre non liqueſcentes.

EXPER. XXVII.

Plumbi difficilior eſt ſolutio, quam proxime antecedentium; corroditur modo potius, fluidumque evadit turbidum. Minium vero facilius ſuperatur ab acido noſtro, & quod maxime ſingulare, ſuperflua illius quantitas, quæ ſolvi penitus nequit, colorem tamen rubrum amittit & alba fit. Sapor ſolutionis dulceſcens; & ſal commune nihil fere ex menſtruo præcipitat.

EXPER. XXVIII.

In regulum antimonii acidum quidem valde agit; aſt non niſi calore adhibito; quum enim, quod tranſtillaverat, parvæ in retorta adhuc reliquæ fluidi quantitati, adderem, turbidum evadebat, lactisque ad inſtar erat conſpicuum, & non niſi calori expoſitum priſtinam pelluciditatem acquirebat. Solutio evaporata, in cryſtallos ſurgebat in aëre perſiſtentes.

Ex-

Digitized by Google

EXPER. XXIX.

Zincum facili modo in noſtro acido ſolvitur, & tunc peculiarem acquirit ſaporem metallicum. Salis tartari ſolutio ex eo præcipitat pulverem album, qui, florum zinci more, in igne flavum induit colorem.

Quæ adhuc ſuperſunt, corpora metallica, in ſecundam horum periculorum ſectionem reſervo: at liceat mihi, pauca quædam adhuc annotare de ſimilitudine noſtri acidi cum illo ſalis communis. Utrumque ſali alcalino volatili nuptum, efficit ſal medium volatile ſiccum; & terræ magneſiæ, ſal amarum maxime deliqueſcens: utrumque præcipitat argentum & hydrargyrum ex aqua forti; & turbidum evadit, ſi hujus ſolutioni antimoniali addatur aquoſius fluidum. Eandem acidorum convenientiam teſtatur ſingulare illud phænomenon, quod ſal commune non turbet ſolutiones argenti & mercurii in noſtro acido factas. Intercedit quidem inter illa non levis utique differentia, quod noſtrum videlicet intime coëat cum partibus oleoſis, cum calce concreſcat in cryſtallos regulares, non deliqueſcentes; cum ſpiritu vini rectificatiſſimo copioſam det atque facile parabilem naphtham; argentum ſolvat, atque mercurium, via conſueta humida; ſed nec animus erat affirmare perfectam æqualitatem utriusque, potius modo ſimilitudinem quandam, & quæ apparet convenientia, major eſt & fortior, quam eorum diſſimilitudo.

Quæ vero omnia ſi animo perpendimus, & acidum pinguedinis humanæ & ſic dicti ſpermatis ceti (quod utrumque ejusdem naturæ eſt cum noſtro acido) reſpicimus, facillima eſſet conjectura: acidum noſtrum non eſſe, niſi ſal commune aſſumtum, vi mechanismi animalis parum mutatum. At enim vero difficilius hoc cederet cum noſtro acido, quia, quæ id

Digitized by Google

largiuntur, animalia, pabulo vegetabili vescentia, rarissime sal commune assumant. Sed difficillime accomodatur hæc hypothesis eo acido, quod e fructus theobromæ cacao oleo expresso elicitur, & itidem ad naturam nostri acidi vergit. A vero itaque propius mihi abesse videtur, sal nostrum oriri a principiis, regno & vegetabili & animali, communibus.

Helmstadio Oroldum
missa d. 19. *Septembris* 1779.

Digitized by Google

LAURENTII CRELLII

MEDIC. DOCTORIS, SERENISSIMO BRUNOVICENSIUM ET LUNEBURGENSIUM DUCI A CONSILIIS IN REBUS METALLICIS, MEDICINAE THEORETICAE ATQUE MATERIAE MEDICAE PROFESS. PUBL. ORDIN. ACAD. CAESAR. LEOPOLDINO - CAROLIN. NATURAE. CURIOSORUM ADIUNCTI ACAD. ELECT. MOGUNTIN. SCIENT. UTIL. SOCIET. REG. FRANCOF. AD VIADRUM AD INCREMENTUM SCIENTIARUM DIRECTAE SOCIETATIS DUCAL. BRUNOV. MEDICINAM FACIENTIUM UT ET TEUTONICAE, SOCIETAT. BEROLIN. AMICOR. NATUR. SCRUTANT. PHILOSOPH. EDINB. SOCII, ACADEM. REG. SCIENT. GOETTING. SODALIS AD LITTERARUM COMMERCIUM

PERICULORUM CHEMICORUM

DE ACIDI PINGUEDINIS CONCENTRATIONE EIUSQUE IN CORPORA METALLICA EFFICACIA

SECTIO ALTERA.

Digitized by Google

Digitized by Google

Experimentorum, quæ Illustrissimæ Naturæ Curiosorum Academiæ oblata, summa accipere humanitate haud dedignata est, sectionem alteram gratissima mente & omni, qua par est, observantia, nunc offero.

EXPERIM. XXX.

Auri, ab acido pinguedinis animalis soluti, vestigium illud, cujus Exp. XIX. XX. mentionem feci, me impulit, ut idem experimentis ulterius prosequerer. Hujus metalli itaque bracteolam in vasis bene occlusis per 6. hebdomades calori fornacis exposui: fluidum tunc decantavi, ut adjecto sale tartari viderem, an pars quædam ex illo præcipitaretur a), quod quidem minime eveniebat. Ex hac vero mixtione calori iterum exposita pulvis descendebat, qui fluido decantato, aqua edulcoratus & siccatus albi coloris erat. b) Quæ quidem terræ species hoc modo non solum non effervescebat, sed etiam digestione adhibita difficillime solvebatur; alia & contraria ratione, intermissa nimirum siccatione, se habebat; cui solutioni, an quid metallici insit, ut explorarem, tincturam sulphuris volatilem Beguini (metallorum optimum proditorem) adieci; sed præcipitatum sulphur ejusdem erat coloris, ut cum puro acido factum. Hisce observationibus inductus pulverem illum terram meram esse opinor, quam acidum nostrum secum attol-

a) Mirum forsan posset videri, quare solutionem stanni in aqua regia iterum non adiecissem: sed ab eadem abstinui, cum casu viderem, fluida supernatantia præcipitationibus (e solutionibus plumbi, stanni, reguli antimonii, bismuthi & mercurii per acidum nostrum factis) confusa, invicem novum præbere sedimentum, rubello colore conspicuum, cuius causa, ut infra patebit, in stanno latere videtur.

b) Idem fere phænomenon observavi, miscendo & digerendo solutionem alcalinam cum pinguedinis acido, quod cum platina, argento & bismutho antea digesseram.

Digitized by Google

attollebat, quæque terrarum alcalinarum communium qualitatibus haud induta, ob volatilem naturam ad illam fluoris mineralis pertinere videtur; quod vero assertum experimentis probare, parca sedimenti quantitas vetuit.

EXPER. XXXI.

Auri nunc calcis per sal tartari paratæ gr. viij. cum acidi nostri unc. dimidia per mensis spatium digessi, cujus tamen magna adhuc pars in fundo vasis remanebat. Fluido colato addidi tincturam sulphuris volatilem, quo facto mixtum colorem e cœruleo griseum adeptum erat. Subsidentia facta, colatoque tunc fluido, residuum in filtro siccatum e nigro flavum erat, auri soluti præsentiam sic demonstrans; quod autem luculentius adhuc apparebat, evaporata parte quadam illius solutionis, e qua tunc crystalli e flavo brunæ, figuræ incertæ prodibant.

EXPER. XXXII.

Difficultatem solvendi auri vincere cogitabam addendo alia acida. Pari itaque aureæ calcis portioni, affundebam acidi pinguedinis guttas 40. quibus in uno vase addebam guttas 20. acidi nitrosi puri, in altero tantundem spiritus salis. In priori vase statim fere conspiciebam bullulas aereas sese extricantes, atque solutionis initium indicantes: posterius nullam mutationem patiebatur. Utrumque postea leni calore fovi; sed licet solutio in priori concresceret; tamen in posteriori nullum eius apparebat vestigium. Utriusque fluidi guttas 8. infundebam in duas stanni soluti atque diluti portiones, quarum prior purpuram statim dimittebat, posterior mutato haud colore turbida modo aliquatenus evadebat.

EXPER. XXXIII.

Quo ex periculo cum spem haurirem, fore, ut aurum metallicum ipsum solverem, eius bracteolæ superfudi guttas 80. acidi pinguedinis, & gutt. 20. acidi nitrosi puri. Eodem fere momento tota ejus superficies bullulis aeriis tecta, placidaque erat illius solutio; additis vero adhuc acidi nitrosi guttis

Digitized by Google

tis 20. hæcce magis, magisque increſcebat, donec, calore adiuta, totam bracteolam conſumeret. Quod quidem phænomenon argumentum eſſe poteſt diſcriminis acidum noſtrum inter & illud ſalis intercedentis, certo enim certius eſſe videtur, duas partes acidi ſalis fumantis, & unam aquæ fortis, aurum non poſſe diſſolvere; inprimis ſi digeſtio non adhibeatur: quam ob rem itaque pinguedinis acidum ſuo iure inter efficaciora acida locum ſibi vindicare videtur.

EXPER XXXIV.

Platinæ calcem ex aqua regis per tartari ſal præcipitatam, eodem modo (Exper. XXXI.) tractavi, cujus ſolutio colata cum Beguini tinctura ſedimentum deponebat obſcurioris coloris, quod in filtro collectum, ſiccatum ex flavo brunumerat. Solutionis altera pars evaporata in cryſtallos oblongas ex flavo brunas concreſcebat; quarum copia illas ex auro obtentas multum ſuperabat.

EXPER. XXXV.

Argenti calx, continuata digeſtione ſolvebatur, ex quo, adiecta tinctura Beguini, metallum ſulphuri adhærens fundum petebat, quod in filtro collectum, & ſiccatum nigreſcebat. Solutio evaporata in cryſtallos coibat, albo colore (ut argentum nitratum) haud conſpicuo; id quod acido longa digeſtione obſcuriorem colorem induenti tribuo. Oleum vitrioli (minime vero ſalis ſpiritus) ſolutioni admixtum, ſedimenti quid procreabat.

EXPER. XXXVI.

De Mercurio ab acido noſtro ſoluto iam Exper. XXI. retuli. Facilius adhuc calx (a mercurio ſublimato cum tartari ſale remixto, exorta) ab acido noſtro ſuſcipiebatur absque caloris adiumento. Quod vero mixtum deſtillare decrevi ex arenæ balneo; quo facto in initio fluidi aliquid tranſibat, poſtea vero paululum adaucto calore, pars quædam ſublimata alba collo retortæ adhærebat. Hæc autem nova mercurii ſublimati ſpecies, aquæ deinde immiſſa, difficilius, adhibita etiam

Digitized by Google

digeſtione, ſolvebatur, & adiecto ſale tartari ſedimentum album deponebat. Cum Beguini tinctura commixta ſtatim in ſubſtantiam nigram, paulo poſt in cinnabarim mutabatur; cupro attrita, exacte licet ſicca, albam ei inducebat ſuperficiem (id quod mercurius quoque ſublimatus communis præſtat). Noſtrum itaque acidum, excepto ſalis acido, ſolum omnium eſt, quod ſublimatum ſiccum cum mercurio facit, atque (quod ſingulare utique eſt) leniori adhuc caloris gradu ſurgit. Arena enim inferius circumdata retorta, incumbebat receptaculo ex tenui ferri lamina confecto, atque lateribus coctis ſuperpoſito: quo modo ignis vis, & ob deficientem craticulam, & ob parvum foci ſpatium magna haud eſſe poterat.

EXPER XXXVII.

Stanni Malaccenſis raſura ab acido noſtro in pulverem flaveſcentem corrodebatur; & maiori quidem adhuc vehementia, ſi calori exponeretur, ſic ut huius unc. dimidia deſtruendis illius ſcrup. II. ſufficeret. Odor ex mixtura ſurgens maxime ingratus, & illi fere ſimilis erat, quem ſalis acidum cum zinco edit. Fluidum paucum ſupernatans turbidum erat, quod omni ſtudio decantatum chartæ bibulæ ſuperfudi; ſed haud mutatum tranſibat: quin chartam iſtam duplicatam, immo quadruplicatam penetraret; haud minùs quam antea turbulentum. Aliquo tempore poſt pulvis ſubſidebat flaveſcens, atque ei ſupernatans fluidum pellucidum colore pulchre roſeo ſplendebat, quod decantare fruſtra tentabam; ſimul ac enim vitrum ſolummodo tangebam, ſumma imis miſcebantur; & fluidum chartam bibulam, eadem ſub ſpecie turbide penetrabat; poſtea iterum ſubſidens. Cui vero colori rubro ſedimentum rubellum (Exper. XXX. n. a.) tribuendum videtur.

Hanc corroſam calcem ſtanneam digerebam aqua deſtillata, quæ colata dein atque evaporata relinquebat ſal album facile deliqueſcens. Quodſi vero eidem calci affunderem novam acidi copiam, ut eandem ex toto in fluidum roſeum liquerem, illa quidem mox colore iſto ornata, ſed ſedimenti quan-

Digitized by Google

quantitas haud imminuta erat: quæ nunc calori expoſita, illud non ſolum non ſolvebat, ſed & gratum colorem cum flavo commutabat.

EXPER. XXXVIII.

Bismuthum, per longum quidem temporis ſpatium cum acido licet digeſtum, non ſolvebatur; contrarium vero eveniebat adhibita calce, (quam ex ſolutione illius, cum nitroſo acido multa aqua diluto facta, deiecerat admixtum ſal alcalinum). Quæ vero ſolutio aqua adiecta lacteſcebat; & ſedimentum album dimittebat: ab acidis vero vitrioli & ſalis mutationem nullam experiebatur.

EXPER. XXXIX.

Cobalti ex ſmalta reductus regulus, eodem ut bismuthum modo digeſtus, eadem pertinacia acido reſiſtebat: calx vero ex nitrato cobalto per tartari ſal deſidens eidem facile cedebat. c) Cuius ſolutionis drachm. tribus, cum unam nitri adiicerem, & deſtillationem inſtituerem, hac ad medium perducta vapores appercepi flavos, verſus illius finem rubros. (Exper. LXVI.) Partem ſalis iam cryſtalliſati & viridis diſtincte obſervabam dealbari a vaporibus nitroſis; quod deinde ſolutum in aqua, ſpeciem conſtituebat atramenti ſic dicti ſympathetici, ex flavo virideſcentis.

EXPER. XL.

In regulum niccoli (repetita ſæpius, etiam adjecto carbonum pulvere, toſtione, atque interpoſita fuſione cum nitro, calce & borace, præparatum) nulla fere erat acidi noſtri etiam cum illo digeſti actio. Adiectum ei ſal tartari nihil deturbabat, quum e contrario tinctura Beguini, parvam metalli quantitatem ſulphuri junctam deiiceret. Calx e niccolo nitrato per alcalinum ſalem præcipitata absque digeſtione diſſol-

c) Hæcce ſolutio, calori expoſita, partem aliquam dimittit, quæ poſtea non iterum ſuſcipitur: id quod in aliis ſolutionibus, e. g. niccoli & bismuthi, quoque obſervavi.

Digitized by Google

vebatur ab acido noſtro, cujus color evadebat virideſcens, & adiectis acidis vitrioli & nitri nihil dimittebat.

EXPER. XLI.

Arſenicum album magna cum difficultate, digeſtione licet adhibita, ſolvebatur ſic, ut ejus ſcrupulus unus ab acidi noſtri uncia dimidia vix ſuſciperetur. Caloris ope autem hanc ſubibat maior illius copia, quam eo abſente ſuſtentari poterat; quo factum, ut tunc parvæ cryſtalli fundum peterent. Si noſtræ ſolutioni immittebatur cuprum, illud nihil deiiciebat, ſed potius pro parte ab acido ſuſcipiebatur. Parte aquoſa ſenſim evaporante ſal apparebat e viridi cœruleum; ſub finem vero aliud ſaturate viride; luculento argumento, prius eſſe compoſitum ex arſenici acido & cupro; alterum ex noſtro acore, eodemque metallo.

Altera pars ſolutionis adiecto ſale alcalino nihil dimittebat; ea quoque pars, cuius fluidum in auras abierat, adiecto oleo tartari per deliquium ex integro ſolvebatur; quod vero non ita multo poſt ſedimentum deponebat, nova ſalis tartari portione non auferendum; idque ſal neutrum arſenicale fuiſſe, parca aquæ quantitate haud ſolvendum cenſeo.

EXPER. XLII.

Magneſiæ mineram Ilfeldenſem digerebam cum noſtro acido, quod illam in initio corrodebat, pulveremque nigrum a cryſtalliformi minera ſeparabat; deinceps vero illam in parca haud quantitate ſolvebat. Quod cum aliis metallis digeſtum acidum colorem brunum induebat, cum magneſia nullam pateretur mutationem; & odorem ſpargebat ad illum ſolutionis ſtanneæ accedentem, ſaporis metallici. Addita aqua illam turbidam paululum reddebat; vitriolicum acidum vero nihil deiiciebat; (indicio, terram calcaream mineræ haud ineſſe) cum ſale fixo alcalino mixtum, ſedimentum copioſum dimittebat, quod ſtatim novo adiecto acido iterum diſparebat; ſi vero converſa vice ſal alcalinum ſedimento maiori adhuc copia ſuperfunditur, illud diſſolvit; adiecto vero tunc acido e.

g.

Digitized by Google

g. ſalis, metallicam partem iterum deponit. Tinctura Beguini acidae noſtræ ſolutioni admixta colorem præ ſe ferebat rubellum, & quæ copioſiſſime dimittebat, ſiccata, eiusdem adhuc erant coloris.

Abſolutis nunc eis, quæ de actione acidi noſtri in metalla dicenda erant, ſupereſt adhuc, ut videamus, quam rationem habeat idem acidum metallicis ſolutionibus adiectum.

Præcipitationes metallorum, in aliis acidis ſolutorum, per acidi pinguedinis admixtionem exortæ.

EXPER. XLIII.

Aurum. Huius metalli ſolutionem in aqua regis (quam vitro, in quo medicamenta fluida aſſervari ſolent, infuderam) aeri libero expoſueram, ex qua hac ratione tandem pulchræ cryſtalli flavæ exortæ erant; quæ figuræ ſalis communis appropinquantes, ex ſuperimpoſitis lamellis angulatis conſtabant, in aere vero per plures hebdomades detentæ haud diffluebant. d) Quas quidem cryſtallos in aqua ſolvebam deſtillata ſimplici, quæ adiecto noſtro acido, ſedimentum flavum dimittebant. Decantato fluido, illud lavabam nova aquæ quantitate, qua defuſa, cum alia ejusdem deſtillatæ portione adiecta, ſedimentum per plures dies digeſſi, colavi, evaporavi, atque hoc modo obtinui reſiduum, aquam ex aere attrahens.

EXPER. XLIV.

Platina. Ex ejus ſolutione in aqua regis acidum noſtrum deiiciebat pulverem fere aurantium, qui edulcoratus, multa aqua ſuperfuſus, digeſtus, colato atque evaporato fluido, reſiduum exhibebat e griſeo flavidum, quod in aere auro minus diffluebat.

d) Aliquo tempore poſt inveniebam haſce cryſtallos motum velut inteſtinum paſſas, volumine adaucto in farinoſam vel flocculentam ſubſtantiam mutatas.

Digitized by Google

EXPER. XLV.

Argentum. Quod acidum pinguedinis ex argento nitrato præcipitabat e) coloris erat grisei paululum in rubellum vergentis; & edulcoratione prægressa cum aqua digerebatur. Cuius parti uni addebam guttas aliquot acidi vitriolici, a quo imperfecta oriebatur præcipitatio; altera, evaporata, relinquebat residuum aquam valde attrahens: Argentum vitriolatum statim adiecto acido sedimentum album dimittebat; luna vero cornua cum acido digesta haud mutata videbatur.

EXPER. XLVI.

Mercurius. Acidum nostrum album producebat sedimentum ex mercurio nitrato f) sed (quod notatu quam maxime dignum mihi videtur, idem ex sublimato aliquid exturbabat g); affuso enim illo, mixtio paulo post lactea evadebat; pulverem dein album deponens; quod eo citius evenit, si mixtum digeritur. Fallor; aut hoc sedimentum album ex sublimato corrosivo hac ratione ortum criterii instar esse potest, ad distinguendum acidum nostrum ab aliis, præcipue vero a muriatico. Illud vero sedimentum ablutum, digestum, in aqua solvebatur, eique immissum cuprum albescebat; eadem quoque solutio evaporata residuum dabat album, in aere non liquescens.

EXPER. XLVII.

Plumbum. Quæ a saturno nitrato descendebant crystalli parvæ aciculæ formam gerentes edulcoratæ, aqua digestæ facilius solvebantur; acidoque tunc vitriolico admixto sedimentum

e) Promptior adhuc erat præcipitatio per sal ammoniacum animale.

f) Hic quoque magis adhuc præcipitabatur adiecto sale ammoniaco animali.

g) Mercurius, acido salis optime nuptus, addito acido vitriolico minime mutatur; atque si aquæ, sale selenitico fœtae, sublimatum solventes, aliquid flavi deponant (cf. Cl. Beaume Chym. T. 2. p. 434.) quod & ipse vidi, tribuendum mihi hoc videtur affinitati duplici, quum nimium acidum salis terram calcaream quoque amet, eamque ob rationem metallum vitriolico acido cedat.

Digitized by Google

tum dimittebant. Diſſipata illius ſolutionis humiditate ſuperſtes erat pulvis aquam parum attrahens.

EXPER. XLIIX.

Bismuthum. Nitroſum acidum, metallo ope digeſtionis ſolvendo deſtinatum, tanta aquæ copia dilutum erat, ut, ſolutione peracta, nova illi admixta aqua nihil præcipitaret. Simulac vero acidi noſtri guttæ aliquot accedebant, pulverem album deiiciebant, qui ablutus, cum aqua digeſtus, ſolutione colata, evaporata, reſiduum album progignebat facillime liqueſcens.

EXPER. XLIX.

Regulus antimon. Saturata ejus in aqua regis ſolutio, adjecta aqua deſtillata turbida evadebat, quam colatam, nova addita aqua, non amplius mutabat: ab affuſo vero noſtro acido, ſtatim oriebatur ſedimentum album, ex quo aqua extrahebat partem fluido diſſipato conſpicuam, quæ humiditatem iterum attrahens, in cryſtallos parvas tenues coibat.

EXPER. L.

Stannum. In aqua regis ſolutum metallum deiiciebatur ab acido noſtro, & colorem induebat ex flavo brunum. Præcipitatum ablutum & cum aqua digeſtum ſal progignebat albidum facillime liqueſcens. h)

EXPER. LI.

Caprum. Hoc neque ex vitriolo cœruleo, nec ex cupro nitrato per pinguedinis acidum præcipitabatur.

EXPER. LII.

Ferrum. Nec nitratum, nec vitriolatum cum acido noſtro mixta ſedimentum dimittebant.

EXPER. LIII.

Zincum, nec nitratum, nec vitriolatum mutabantur ab acido noſtro adiecto.

Ex-

h) Hæc, quæ ab acido noſtro natales ducunt, præcipitata nil eſſe videntur, quam ſalia metallica in aqua ſolutu difficilia.

Digitized by Google

EXPER. LIV.

Cobalti regulus nitratus ab acido pinguedinis affuſo nullam perturbationem paſſus eſt.

EXPER. LV.

E *Niccoli regulo* nec nitrato, nec ſalito acidum noſtrum aliquid extricare valebat.

EXPER. LVI.

Arſenicum nitratum, acido noſtro admixtum, nullum ſedimentum deponebat.

EXPER. LVII.

Magneſia nitrata nullam converſionem experta eſt a noſtri acidi admixtione.

Acidorum diverſorum actio in ſal ſegnerianum i)

Quod vitriolicum acidum, noſtrum acorem ex ſale hoc medio expellat, iam ſupra protuli.

EXPER. LIIX.

Nitroſum acidum. Duabus ſalis noſtri drachmis affudi tantundem aquæ fortis, ut vocant, duplicis, (quam peracta eius præcipitatione deſtillaveram) nulla efferveſcentia ſenſibili inde oriente. Quod peracta deſtillatione excipulo inerat fluidum, ſaporis acidi noſtri proprii erat, ſed odori admixtum aliquid aquæ fortis. Decompoſitum vero fuiſſe ſal noſtrum, eiusque acidum expulſum, demonſtrat præcipitatio celerrima

e

i) De figura huius ſalis monenda quædam adhuc mihi ſuperſunt; quod ad terram foliatam accedat, aſſerui; Segnerum ſecutus. Sed cum illud majori in copia paraviſſem, & maſſam ſalinam perſcrutarem, inveni illam cruſta firma ſuperius tectam, qua vero ablata, huic adhærebant multæ cryſtalli tres utplurimum lineas longæ, pugionis quadrangula forma conſpicuæ, quarum duo latera oppoſita ceteris anguſtiora erant. Si ſalis alcalini quantitas nimia haud adjecta eſt, & cryſtalli ſiccantur ſupra charta bibula; illæ in aere haud diffluunt: qua ratione, ut & cryſtallorum forma a terra foliata tartari, mirum, quantum differunt. *Segnerus* vero in hanc opinionem ex eo deductus videtur, quod ſalis medii parcam modo quantitatem pararet; quapropter latentes ſub cruſta ſalina cryſtallos, ob ſpatii & materiæ defectum obſervare haud poſſet. Forſan nec acidum ejus ab oleoſis particulis ſalis liberum; nec ad ſaturationem aliud ſal alcalinum, quam cineres clavellati, adhibitum erat.

Digitized by Google

e ſaturno nitrato, per fluidum illud, quod deſtillando obtinuerat.

EXPER. LIX.

Muriaticum acidum. Aequale noſtri ſalis medii & acidi muriatici pondus commiſcebam: quæ, deſtillata, exhibebant acidi pinguedinis drachm. II. proprio odore præditas, & e ſublimato corroſivo pulverem album præcipitantes.

EXPER. LX.

Aceti vini optimi drachm. VI. ſuperfudi ſalis noſtri drach. II. quod ex hiſce deſtillando obtinui fluidum odoris erat aceti, & ſublimato corroſivo admixtum, illud intactum relinquebat. Cum in majorem rei explanationem reſiduum in retorta adiicerem ſalis ſpiritum, & deſtillarem, acidum adipis ſe prodebat iam odore & præcipitatione mercurii ſublimati.

EXPER. LXI.

Fluoris acidum pari pondere noſtro ſali admixtum celerrime in illud penetrabat, ut ſiccum videretur. Quod nonniſi magno caloris gradu adhibito prodibat fluidum, fluoris acidum haud mutatum erat, quod etiam ſaturno nitrato affuſum ejus pelluciditatem (ut ei moris eſt k) non tollebat; hac ratione quam maxime abhorrens ab acido pinguedinis.

EXPER. LXII.

Phoſphori ſal. Huius in aqua ſoluti unc. dimidiam addebam ſalis medii noſtri drachm. II. Sub initium deſtillationis fluidi quid tranſibat, quod vero nil niſi aqua erat. Qua ex excipulo evacuata, ignem adaugebam, 1) quo adhuc aliquid ex maſſa extorquebam, quod vero nec acidum erat, nec ſaturni ſaccharum decomponebat.

EXPER. LXIII.

Arſenici albi & ſalis noſtri paullisper flavidi parem quantitatem in pulverem album comminuebam, quorum actionem in ſe reciprocam ut promoverem, adiiciebam aquæ deſtillatæ drachm.

k) cf. cl. *Scheele* in Comment. Stockh. Vol. 33.

1) Idem erat hujus gradus, qui ad ſublimandum ſal ammoniacum animale requiritur, & majorem adhuc adhibere dubitabam, cum ſal noſtrum ſolo igne vehementiori iam decomponatur.

Digitized by Google

drachm. 11. quæ omnia leni calore digerebam. Elapſa vix horæ una quarta, pars quædam pulveris nigreſcebat, & parieti in forma annuli nigri m) fortiter adhærebat; reliqua maſſa ſalina ab illo ſeparata erat. Deſtillando (eodem, ut in Exp. præcedenti, ignis gradu) parum fluidi obtinui, quod nec ſapidum erat, nec plumbum ex ejus ſaccharo præcipitabat. In collo retortæ parum ſublimati, eiusque tenuis reperi.

EXPER. LXIV.

Cobaltum nitratum. Salis noſtri drachm. unam immiſi ſolutionis cobalti nitratæ unc. dimidiæ, & fluidum penitus evocavi. Sal exſiccatum in retorta viridi gaudebat colore, quod frigefactum hunc commutabat cum albo: illud ſolvebam in aqua deſtillata, quæ nunc exhibebat novam atramenti ſympathetici ſpeciem, cobaltino communi haud abſimilem, in luteum modo magis vergentem colorem.

EXPER. LXV.

Salis ammoniaci animalis (ex acido pinguedinis & alcali volatili compoſiti) drachm. 11. commiſcebam cum lapidis ſic dicti hæmatitæ granis xv. quæ igni expoſita ſublimatum exhibebant; quod vero, peracta operatione, immutatum eſſe ſal ammoniacum, reperiebam, relicto in fundo hæmatite. Eadem iterum miſcebam, addendo aquæ aliquid in meliorem utriusque combinationem: ſed tamen eadem eveniebant omnia.

Actio acidi pinguedinis in ſalia media.

EXPER. LXVI.

Nitrum. Huius exacte depurati drachmis 11. ſuperfudi acidi noſtri tantundem, quod illud cum aliqua vehementia ſolvebat. Retorta vix arenæ calidæ immiſſa, flavida iam a vaporibus evadere mihi videbatur; qui color ſemper ſaturatior fiebat, donec eundem ruborem acquireret, qui adhibito vitriolico acido conſpicitur. Fluidum in excipulo odore acido nitroſo communi præditum erat, cui etiam aliquid acidi pinguedinis admixtum: nam argentum purum non ſolito ab aqua forti more

m) Nil hoc mihi videtur, niſi ſubita reductio quædam arſenici albi in regulum; deſtillatione quoque peracta nigrum adhuc erat & durum; quod abraſum monſtrabat maſſam albam, nonnihil firmam. A vero propius mihi eſſe videtur, reductionem hanc ortam eſſe a phlogiſto, ſali flavido inhærente.

Google

more ſolvebatur; potius cruſta tegebatur ſatis craſſa, colore dilute hepatico conſpicua.

EXPER. LXVII.

Sal muriaticum. Hujus drachm. II. ſolvebam in acidi noſtri pari pondere. Deſtillatione ad finem tendente, diſtincte obſervabam vapores griſeos: odor fluidi in excipulo contenti, erat acidi muriatici; ſed ut hoc cum certitudine quadam conſtaret, et an acidum pinguedinis admixtum ſit, exploraretur, res haud parum perplexa erat, cum utrumque magnam inter ſe alat ſimilitudinem. Cui vero fini reſpondere ſtannum poſſe iudicabam; eamque ob cauſam miſcebam 1) aquæ fortis guttas 80. cum gutt. 40. ſpiritus ſalis, 2) eandem aquæ fortis & ſpiritus ſalis copiam (ut 1.) cum acidi pinguedinis gutt. 40. 3) aquæ fortis guttas 80. cum acidi pinguedinis gutt. 40. Unicuique harum mixtionum deſtinabam ſtanni Malacc. ſcrup. II. & in quodvis vitrum, a quavis ſtanni portione, tenuiſſima fila non prius immittebam, quam olim iniecta, absque caloris auxilio, plane diſparuiſſent. Quævis enim mixtiones in metallum agebant. N. 1. maxime, N. 3. minus, N. 2. minime. Cum vero N. 1. ſolvendo ulterius ſtanno impar eſſet, grana huius 7. adhuc ſupererant: ſolutio erat pellucida, & absque ullo ſedimento. N. 2. maxime turbidum erat, coloris ex griſeo flavidi, ſedimento copioſo nigreſcente refertum; ſtanni reſidui pondus erat gran. XVII. N. 3. exhibebat ſolutionem pellucidam, cum parvo in brunum vergente ſedimento; ſtanni granis 9. adhuc ſuperſtitibus. Hiſce periculis peractis, quæ regulæ inſtar eſſe debere mihi animus erat, admiſcebam guttis 80. fluidi ex deſtillatione obtenti guttas 160. eiusdem aquæ fortis. In qua mixtione diſſolvebam pedetentim (iisdem phænomenis apparentibus, ut in N. 1.) ſtanni fila, donec drachma I. conſumta eſſet; ſed ſedimenti nigri quid in fundo hærebat. Quibus ponderatis, concludendum mihi eſſe videtur, quod fluidum in excipulo repertum acidum fuerit muriaticum; id quod præprimis ex vaporibus griſeis, & ex magna ſtanni copia, quæ absque magna ſedimenti copia ſolvebatur, colligo: pinguedinis vero acidum haud admixtum fuiſſe, ea exratione cen-

Digitized by Google

ſeo, quia ſolutio clara, nec ſedimentum brunum erat; nigrum vero illud ex eo ortum fuiſſe iudico, quod ſalis ſpiritum (concentratiorem, quam opinabar) non diluerem nitroſi acidi quantitate ſufficiente.

EXPER. LXIIX.

Terra tartari foliata. Huic addebam æquale pondus acidi noſtri, cum qua paululum efferveſcebat; peractaque tunc deſtillatione acetum excipulo ineſſe prodebat odor, nec non deficiens in ſublimatum corroſivum actio.

EXPER. LXIX.

Sal mirabile Glauberi. Quamvis haud exſpectari poſſe videbatur, acidum noſtrum expulſurum eſſe vitriolicum, tamen experientiam conſului. Utroque æquali pondere mixto & deſtillato, inveniebam in excipulo fluidum, quod præter odorem acidi noſtri ſulphureum quoque admixtum habebat. Quamobrem illud affudi ſolutioni plumbi in acido noſtro factæ, quæ ſedimenti albi quid dimittebat; indicio, parvam acidi vitriolici quantitatem divulſam eſſe a ſale alcalino; quod phlogiſto, acido noſtro adhuc adhærenti tribuo, quo nimirum vitriolici acidi pars volatilior reddita videtur.

EXPER. LXX.

Tartarus tartariſatus in aqua ſolutus, adiecto acido ſedimenti magnam copiam dimittebat, quod, fluido decantato, veri cremoris qualitates demonſtrabat.

Hæc ſunt pericula chemica, quæ cum acido pinguedinis hucusque inſtitui omnia. Minime me fugit, materiam hanc nondum eſſe exhauſtam, multaque adhuc eſſe ſupplenda, quæ intimiori noſtri acidi cognitioni favent; inprimis explorandos eſſe affinitatis gradus, quam metalla contrahunt cum acido noſtro. Quibus vero omnibus exantlandis minime deero, ſi modo cognovero, labores meos huic rei impenſos plane haud diſplicuiſſe eruditis, imprimis illuſtriſſimæ Naturæ Curioſorum Academiæ, cuius aliquem in me favorem quam maxime cupio, eique omni qua par eſt obſervantia, de meliori me commendo.

Dabam Helmſtad. Pridie
Iduum Mart. CIↃCCLXXXI.

Digitized by Google

ME-

MEMORIA

VIRI EXCELENTISSIMI ET EXPERIENTISSIMI

DOMINI

GEORGII CHRISTIANI MATERNI DE CILANO

MEDICINAE DOCTORIS, AUGUSTISSIMI REGIS DANIAE A CONSILIIS IUSTITIAE, PHILOSOPHIAE NATURALIS, MEDICINAE ET ANTIQUITATUM GRAECARUM ET ROMANARUM PROFESSORIS IN GYMNASIO ACADEMICO ALTENAVIENSI, S. R. I. ACADEMIAE NATURAE CURIOSORUM COLLEGAE MENANDER II. DICTI, ET REGIAE SOCIETATI SCIENTIARUM HAFNIENSI ADSCRIPTI.

Digitized by Google

Digitized by Google

Polymathiam, nobile istud studium, omni ævo mortalium sagaciores habuerunt in deliciis. Tales, si quidem historiæ fidem habere, &, quod res est, fateri volumus, in nullo propemodum vitæ genere frequentius comparuerunt, quam inter Medicos. Quod tantum abest, ut illis sit exprobrandum, ut potius laudi dari, & certo respectu necessarium haberi debeat, quemadmodum præter Io. Dan. Maiorem, Car. Patinvm aliosque Illustris Wedelius, Pater, adeo firmiter evicit, ut nostra nihil opus sit probatione. Equidem ex his quoque nonnulli πολυμαθεστατων illustre nomen adepti & in omni fere scibili versati sunt, ad minimum pro talibus haberi studuerunt, quemadmodum Hieron. Cardani, Iul. Caes. Scaligeri, Conr. Gesneri, Fortun. Liceti, Hermanni Conringii, Godofredi Thomasii & aliorum exemplis posset comprobari. Plures tamen suo se metientes modulo unam tantum atque alteram disciplinam, scientiam ut artem sibi selegerunt iuxta palmarium Medicinæ studium investigandam, atque excolendam, uno magis appetente hanc, alio aliam, prout nempe diversi solent esse mortalium genii. Vnde cum Franc. Bac. de Verulamio de Augment. scientiar. Lib. IV. cap. 2. inter Medicos licet observare eminentes cumulatim Poetas, Antiquarios, Criticos, Rhetores, Philosophos, Politicos, Theologos. Et hoc fit, ut habeant, quæ sibi obversantur obiecta tam fœda & tristia, animum ad alia abducere, & Musis amoenis vacare. Historici & antiquitatum periti Scriptores ex ordine Medicorum floruerunt Wolffg. Lazius, Io. Sambucus, Meibomii, Adolphus Occo, Hieron. Mercurialis, Carolus Patinus, G. W. Wedelius, Hermannus Conringius, & Mich. Frid. Lochnerus.

Quod vero in proverbio dici suevit, ubi desinit Physicus, ibi incipit Medicus, hoc in Academiis quoque crebro usu venire solet, ordini Asclepiadeo adscriptos spartam Professorum Physices ornasse. Amplissimus sese offert numerus Virorum duplici hoc nomine Celeberrimorum. Commendationem & famam merentur Nicolaus Agerius Med. Doctor, Physices in Academia Argentoratensi Professor Publicus floruit 1628.

Digitized by Google

Digitized by Google

Polymathiam, nobile istud studium, omni ævo mortalium sagaciores habuerunt in deliciis. Tales, si quidem historiæ fidem habere, &, quod res est, fateri volumus, in nullo propemodum vitæ genere frequentius comparuerunt, quam inter Medicos. Quod tantum abest, ut illis sit exprobrandum, ut potius laudi dari, & certo respectu necessarium haberi debeat, quemadmodum præter Io. Dan. Maiorem, Car. Patinvm aliosque Illustris Wedelius, Pater, adeo firmiter evicit, ut nostra nihil opus sit probatione. Equidem ex his quoque nonnulli πολυμαθεσατων illustre nomen adepti & in omni fere scibili versati sunt, ad minimum pro talibus haberi studuerunt, quemadmodum Hieron. Cardani, Iul. Caes. Scaligeri, Conr. Gesneri, Fortun. Liceti, Hermanni Conringii, Godofredi Thomasii & aliorum exemplis posset comprobari. Plures tamen suo se metientes modulo unam tantum atque alteram disciplinam, scientiam ut artem sibi selegerunt iuxta palmarium Medicinæ studium investigandam, atque excolendam, uno magis appetente hanc, alio aliam, prout nempe diversi solent esse mortalium genii. Vnde cum Franc. Bac. de Verulamio de Augment. scientiar. Lib. IV. cap. 2. inter Medicos licet observare eminentes cumulatim Poetas, Antiquarios, Criticos, Rhetores, Philosophos, Politicos, Theologos. Et hoc fit, ut habeant, quæ sibi obversantur obiecta tam fœda & tristia, animum ad alia abducere, & Musis amoenis vacare. Historici & antiquitatum periti Scriptores ex ordine Medicorum floruerunt Wolffg. Lazius, Io. Sambucus, Meibomii, Adolphus Occo, Hieron. Mercurialis, Carolus Patinus, G. W. Wedelius, Hermannus Conringius, & Mich. Frid. Lochnerus.

Quod vero in proverbio dici suevit, ubi desinit Physicus, ibi incipit Medicus, hoc in Academiis quoque crebro usu venire solet, ordini Asclepiadeo adscriptos spartam Professorum Physices ornasse. Amplissimus sese offert numerus Virorum duplici hoc nomine Celeberrimorum. Commendationem & famam merentur Nicolaus Agerius Med. Doctor, Physices in Academia Argentoratensi Professor Publicus floruit 1628.

Digitized by Google

Io. Conr. Brotbekh, Med. Doctor & Philoſophiæ naturalis Profeſſor Ordinarius Tubingenſis, floruit 1655. In ſola Academia Altorfina ſucceſſione quadam Taurellus, Scnerus, Noesslerus, in utraque cathedra docuerunt. A condita Vniverſitate Fridericiana Halenſi ius tradendi Phyſicam apud Medicos fuit, agmen duxit Fridericus Hoffmannus. Felix ab omni laude eſt Academia noſtra, complures in ſinu ſuo fovens Polyhiſtores, eo magis autem luget fata triſtia ſodalium præmatura morte defunctorum, in ſtudio rerum phyſicarum multum & ſæpe verſatorum. Celebre hoc nomen tuetur Georgius Christianus Maternus de Cilano, ex antiqua nobili familia oriundus. Auram vitalem haurire cœpit Poſonii, metropolis Hungariæ ſuperioris d. 18. Decembris A. R. S. 1696. Patrem coluit Martinum Maternum, dignitate ſenatoria ibidem illuſtrem, avum Iacobum Maternum ex Italia advenam, cui placuit vitam degere privatam. Etenim avitum decus in Longobardia floruiſſe, ſplendidam vero poſteritatem fatorum inclementia per Burgundiam, Bavariam, Alſatiam, Sueviam, Auſtriam & Pannoniam ſparſam fuiſſe novimus. A. 1564. Soli natalis opportunitas Muſis manſuetioribus favens, iuvenem ad diſciplinam bonarum artium detulit, ita, ut bene præparatus Halam Magdeburgicam adiret. Quum ſe primum conſecraſſet ſtudio Theologico, literis quoque, quæ ad humanitatem ſpectant, ſedulo incubuit, Ciceronis ſtrenuus aſſecla, cuius opera a capite ad calcem perlegit, ceu videre licuit in autographo exemplari manuali, finivi die 5. Novembris 1719. hora prima noctis. Poſtea mutavit conſilium, & artis ſalutaris præcepta tradentibus adhæſit, Hoffmanno, Alberti, Coſchwizio & aliis, quorum perſpicuitas & ſuada præclare ſatisfecerunt auditoribus. Aliquamdiu in orphanotropheo Regio praxin clinicam exercere curæ cordique habuit, inſimulque varia elaborare ſcripta, non immemor bonæ indolis iuvenes erudire. Arridebat autem cumprimis ipſi Helmſtadium ad impetrandos honores doctorales, Brabevta Heiſtero, id quod poſt habitam diſſertationem: de chirurgia cum medicina neceſſario coniungenda, factum die 30 Maii 1730. Ad colophonem lic-

Digitized by Google

sic perductis studiis academicis Halberstadium se contulit, & in circumiacente regione plurima ad historiam naturalem spectantia monumenta collegit. Hæc, & selectus librorum apparatus, Altonaviam transferebantur, ubi Medicinam facere decreverat. Omni doctrina & experientia ornatissimus feliciter prospexit atque consuluit rebus plurium aegrotantium lapsis, unde fama perlata est ad Potentissimum Daniæ Regem, cuius augusta clementia Materno de Cilano sparta Physici civitatis Altonavienſis & Comitatus Pinnebergenſis & Ranzovienſis concredebatur, & paullo post munus docendi Medicinam, Physicam, & antiquitates Græcas atque Romanas, in Gymnasio Regio 1738. fundato, nec non Directoris theatri anatomici, deferebatur. Ut vero academici officii partes alacrius expleret, praxi clinicæ post aliquod tempus nuncium misit, & nihil prius nihilque antiquius habuit, quam instructissimæ bibliothecæ propriæ delicias in usum convertere peramœnum. Testes sunt varia scripta elegantioris literaturæ & observationes, quibus condecoravit acta nostra physico-medica, quas passim ibidem videre licet. Sunt in promptu collectanea manuscripta, ad pertexendas operum inchoatorum telas satis idonea, quæ illuminate antiquitates demonstrant, & in oculis conspectuque exponunt. Dolendum sane fuit, imbecillitatem ingruentis senectutis virum laboriosum impediviſſe, quo minus plurimorum expectationem explere potuisset. Verum enim vero lampada tradidit maxime reverendo *Adlero*, Ecclesiæ cathedralis Altonavienſis Pastori, cujus sub accurata procuratione, Antiquitatum Romanarum Volumina quatuor in lucem prodierunt Altonavii 1775. & 76. Sub initium anni 1772. vires animi corporisque sensibiliter labascere cœperunt, quæ tamen ad pristinum redierunt robur, ita, ut ipsi integrum esset, eodem temporis tractu absolvere aliquot capita parti posteriori addenda. Mense Iunio anni sequentis febris intermittens in viscera ipsius sæviit, cujus paroxysmi parum curati in febrem ardentem, atque continuam, degenerarunt, & finem vitæ

Digitized by Google

christianorum more laudabiliter gestæ, die 9 Iulii 1773. imposuerunt.

Præter varia, breviaque, themata, ex Medicina, Physica & Antiquitatibus, quæ, pro usu disputatorio, typis impressa sunt, sequentia scripta prostant, ordine chronologico collocata.

Programma de præstantia Philosophiæ naturalis An. 1739.

Einladungsschrift von dem Wachsthum der Anatomie, bey Eröffnung des theatri anatomici An. 1740.

Dissertatio de corruptelis artem medicam hodie depravantibus. Resp. Henr. Frid. Delio. An. 1740.

Dissertatio de terræ concussionibus Anno 1739. in Anglia observatis. Resp. Io. Pieter 1741.

Dissertatio de caussis lucis borealis 1743.

Dissertatio de vi centripeta corporum sublunarium. Resp. P. Biel. 1745.

Programma de aqua virgine, ingenti ædilitatis opere Marci Agrippæ 1754.

Programma de anniversaria Romanorum februatione 1749.

Dissertatio de caussis grandinum, nocturnis horis decidentium. Resp. Io. Henr. Ludov. Brüning. 1755.

Nova disquisitio historica, & critica de gigantibus 1756.

Programma de historia, vitæ magistra 1757.

Programma de Saturnalium origine & celebrandi ritu apud Romanos 1759.

Dissertatio de motu humorum progressivo, veteribus non ignoto. 1762.

Programma de lavatione Matris Deum apud Romanos anniversaria 1763.

Programma de modo furtum quærendi apud Athenienses & Romanos, & apud hos tam ante latam legem Aebuciam, quam post illam. 1769.

ME-

Digitized by Google

MEMORIA

VIRI

ILLUSTRIS ET DOCTISSIMI

CHRISTOPHORI TRAUGOTT DELII

SACRAE CAESAREAE ET REGIAE APOSTOLICAE MAIESTATIS CONSILIARII AULICI ACTUALIS ATQUE IN MONTANISTICIS ET RES METALLICAS SPECTANTIBUS

REFERENDARII.

ACAD. IMP. NATUR. CURIOSOR.

Apollodori III.

Digitized by Google

VIRGIL.

Daphnin ad aſtra feremus, amavit nos quoque Daphnis.

Digitized by Google

Vix ſibi de acceſſu Viri gratulabatur academia Imperialis naturæ curioſorum, e cujus indefeſſa naturæ, regni præcipue mineralis, ſcrutatione, improboque labore, pulcherrimos fructus ſibi poterat polliceri; cum jam habeamus, ex quo ſincere, graviterque, doleamus, quod conceptas ſpes lætas abſtulerit una dies. Scilicet occubuit vir, longiori vita digniſſimus, cujus memoriam ſaltem & in actis noſtris conſervabimus, quanquam multis non opus videatur verbis, ubi meritorum, & rerum bene geſtarum, teſtimonia loquuntur: quemadmodum in variis diariis literariis, vario idiomate, noſtris temporibus editis, honorifica Ejus elogii mentio quoque facta eſt.

Antiqua gaviſa eſt nobilitate gens *Deliorum*, ſiquidem eorum familia in Holſatia, & ducatu Megapolitano, ex nonnullis retro ſeculis, floruit. Reditus vero, quos e ſuis terris, prædiisve, olim ceperant, cum vix amplius ſoli ſufficerent, ad ſuſtentandum variorum ſingulorum rei familiaris aliquem ſplendorem, plures poſtea e masculis aliud vitæ genus elegerunt, atque ſtudiis operam navarunt. Inter hos præcipue *Lucas* quidam *a Delien* memoratur, qui, Medicæ ſcientiæ præſtantia allectus, eam artem excoluit, cujus inventionem ab Apolline, ab inſula *Delo*, quam ipſi natalem dederat antiquitas, *Delius* vocato, pöetæ deriuarunt. *Lucæ* autem, Archiatri Sverinenſis, poſteri, literarum nobilitate ducti, relicto antiqui ſtemmatis nomine, eo præeunte, *Delios* ſeſe vocarunt, cum, quæ iſtius temporis erat conſuetudo, literarum cultores latio quoque nomine venire debere, autumarent: retento tamen ſigillo antiquo, *ſolis florem* referente, ea propter, quod idem Delius Apollo, *Sol*, vocaretur, planta hæc autem quoque ſit *Soliſequa*. Plures poſtea ex iis, varia fortuna, e ducatu Megapolitano, in Saxoniam inferiorem, ac ſuperiorem, inque Weſtphaliam, tranſierunt, & variarum familiarum, ulterius poſtea extenſarum, conditores, ſago togaque clari, exſtiterunt, unus vero eorum, quos autem hic enumerare inſtituti, & verecundiæ, vetat ratio, *Ioannes Adolarius Delius*, Wall-

Digitized by Google

VIRGIL.

Daphnin ad aſtra feremus, amavit nos quoque Daphnis.

Digitized by Google

Vix ſibi de acceſſu Viri gratulabatur academia Imperialis naturæ curioſorum, e cujus indefeſſa naturæ, regni præcipue mineralis, ſcrutatione, improboque labore, pulcherrimos fructus ſibi poterat polliceri; cum jam habeamus, ex quo ſincere, graviterque, doleamus, quod conceptas ſpes lætas abſtulerit una dies. Scilicet occubuit vir, longiori vita digniſſimus, cujus memoriam ſaltem & in actis noſtris conſervabimus, quanquam multis non opus videatur verbis, ubi meritorum, & rerum bene geſtarum, teſtimonia loquuntur: quemadmodum in variis diariis literariis, vario idiomate, noſtris temporibus editis, honorifica Ejus elogii mentio quoque facta eſt.

Antiqua gaviſa eſt nobilitate gens *Deliorum*, ſiquidem eorum familia in Holſatia, & ducatu Megapolitano, ex nonnullis retro ſeculis, floruit. Reditus vero, quos e ſuis terris, prædiisve, olim ceperant, cum vix amplius ſoli ſufficerent, ad ſuſtentandum variorum ſingulorum rei familiaris aliquem ſplendorem, plures poſtea e masculis aliud vitæ genus elegerunt, atque ſtudiis operam navarunt. Inter hos præcipue *Lucas* quidam *a Delien* memoratur, qui, Medicæ ſcientiæ præſtantia allectus, eam artem excoluit, cujus inventionem ab Apolline, ab inſula *Delo*, quam ipſi natalem dederat antiquitas, *Delius* vocato, pöetæ deriuarunt. *Lucæ* autem, Archiatri Sverinenſis, poſteri, literarum nobilitate ducti, relicto antiqui ſtemmatis nomine, eo præeunte, *Delios* ſeſe vocarunt, cum, quæ iſtius temporis erat conſuetudo, literarum cultores latio quoque nomine venire debere, autumarent: retento tamen ſigillo antiquo, *ſolis florem* referente, ea propter, quod idem Delius Apollo, *Sol*, vocaretur, planta hæc autem quoque ſit *Soliſequa*. Plures poſtea ex iis, varia fortuna, e ducatu Megapolitano, in Saxoniam inferiorem, ac ſuperiorem, inque Weſtphaliam, tranſierunt, & variarum familiarum, ulterius poſtea extenſarum, conditores, ſago togaque clari, exſtiterunt, unus vero eorum, quos autem hic enumerare inſtituti, & verecundiæ, vetat ratio, *Ioannes Adolarius Delius*, Wall-

Digitized by Google

hufæ Thuringorum vixit, & munere Commiſſarii provincialis, in ducatu Weiſſenfelſenſi, functus eſt. Cum eo ornatiſſima femina *Geitneria*, cæſarei officialis filia, ſecundas nuptias contraxit, cum ex ejus primo matrimonio Cel. *de Iuſti*, variis ſcriptis, quæ mineralogiam præcipue, politiam, & oeconomiam ſpectant, clarus, eſſet prognatus. Ex hiſce parentibus natus eſt *Chriſtophorus Traugott Delius*, noſter, anno MDCCXXVII.

Mature ſatis in filio cum animadverterent optimi parentes ſingularem in literas ardorem, præceptoribus eum tradiderunt, qui partim in ſchola cœnobiali *Dondorfienſi*, in Gymnaſiis *Quedlinburgenſibus*, & *Magdeburgenſibus*, iis ſtudiis vacabant, quibus juvenilis aetas inpertiri debet. Inde in *Wittenbergenſem* academiam ſe contulit, & Iure conſultorum prælectionibus inrerfuit. Cum vero ipſum penitior naturæ cognitionis traheret voluptas, eas præcipue recitationes ſedulo frequentavit, in quibus utriusque matheſeos præcepta, & philoſophiæ, hiſtoriæque naturalis inſtitutiones, tradebantur, quæ maxime ipſi erant in deliciis. Atque in his ita verſatus eſt, ut perpetuo, ultra proficiendi, flagraret amore, & amplius quæreret theatrum, in quo ſitim, ex ipſis naturæ fontibus, dulcius reſtingueret.

Lubenter itaque occaſionem arripuit, quæ ipſi ſubnascebatur, *Viennam* Auſtriacam proficiſcendi, cum haud ignoraret, quam dives naturæ gazis ſit, e terris domus Auſtriacæ late patentibus, præcipue Hungaria, in quibus inquirendis locare poſſet induſtriam. Viennæ itaque Auguſtiſſimæ Imperatrici *Mariæ Thereſiæ*, terrarum ſuarum, & literarum, & quarumcunque bonarum artium, matri indulgentiſſimæ, commendatus, Eadem annuum ipſi ſtipendium generoſiſſime conceſſit, eumque iuſſit, ut *Schemnitium* ſe conferret, ibique omnibus iis ſtudiis, laboribusque, imbueretur, quæ omnem mineralogiam & metallurgiam, ſpectant. In hoc ſtudiorum tramite brevi, ſcientiarum mathematicarum inprimis peritia, quam ſibi comparaverat, iis innotuit, qui excitatiorum ingeniorum do-

Digitized by Google

documenta recta, æquaque, iudicii lance ponderare debebant. Igitur anno MDCCLVI. in eas provincias missus est, quas, nomine collectivo, *Bannatum* nuncupant, ut ibi geometriæ subterraneæ, & definitioni metallifodinarum, quod officium *Markscheider* vocant, vacaret. In hoc suo officio ita se gessit, ut anno MDCCLXI. metallifodinarum magister, anno autem MDCCLXIV. summus earum præfectus, & illustris *collegii montanistici Assessor*, nominaretur: in quibus officiis administrandis ita se Augustissimæ commendavit, ut anno MDCCLXX. in academia, quæ *Schemnitii* est, inque qua futuri metallurgi formarentur, *professor* metallurgiæ, & mineralogiæ practicæ, *Consiliarius cæsareus*, & supremi *Cammergrafiatus Assessor*, constitueretur.

Adimpletis itaque, ex voto, iis functionibus, quibus hucusque in Hungaria erat præfectus, consiliis suis propius uti decrevit *Augustissima Imperatrix*, quæ itaque anno MDCCLXXII. *Delium* nostrum iterum Viennam evocavit, ut summo isto collegio, quod rem omnem montanisticam, & monetariam, curat, adsociaretur, & honore, consiliarii aulici commissionum, adficeretur. Atque cum pristino jam tempore cognitionem intimiorem metallifodinarum Hungaricarum reddiderit sibi familiarem, jussit eum *Augustissima Maria Theresia* ut annis MDCCLXXV. & LXXVI. per universam Hungariam iter faceret, cunctaque visitaret metallifodinas, ibique, ubi necesse videretur, plura melius disponeret. Viennam demum, exactis hisce, cum laude, laboribus, redux, consiliarii actualis aulici Cæsarei titulo Eum ornavit indulgentissima Imperatrix, atque eum simul Referendarium, in rebus metallurgicis, & monetariis, declaravit.

Præter ea autem, quod industria sua, & perpetuo labore, Augustissimæ egregie placuerit, non minores quoque, ex iisdem, pulcherrimos fructus cepit orbis literarius. Scilicet iussit eum Augustissima, ut, quicquid longo studio, circa omnem rem montanisticam, & metallifodinarum structuram, & dispositio-

Digitized by Google

ſitionem, adeoque oeconomiam, & architecturam, ſubterraneam, conſignaverat, cum publico communicaret, & in uſum præcipue academiæ metallurgicæ *Schemnicenſis*, ederet. Natum inde eſt ſplendidum illud opus, ob quod fere ſolum dignum laude virum muſa vetat mori, quodque, ſummi aerarii ſumtibus, ſub rubro: *Einleitung in die Bergbaukunſt*, cum pluribus iconibus, aere expreſſis, Viennæ MDCCLXXIII. in forma quarta, ut aiunt, maiori, prodiit, quod, quantum orbi literario, & ſcientiæ ſubterraneæ amatoribus, in aliis Europæ provinciis degentibus, acceptum fuerit, plures eiusdem recenſiones, atque elogia, teſtantur, ita ut & nuper Cl. *Ferberus*, in egregio libro: *phyſicaliſch metallurgiſche Abhandlungen über die Gebürge und Bergwerke in Ungarn*, profeſſus ſit, adeo diſtincte cuncta in eo opere eſſe deſcripta, & enumerata, ut vix aliquid ſupereſſe videatur, quod addi poſſet.

Antea iam vero phyſicæ ſubterraneæ ſuæ ſcientiæ documenta ediderat in diario illo, quod nomen: *der Oeſterreichiſche Patriot*, geſſit, quamque tractationem, ſub rubro: *Abhandlung vom Urſprunge der Gebürge, und der darinn befindlichen Erzadern, oder der ſo genannten Gænge und Klüfte, ingleichen von der Vererzung der Metalle, und inſonderheit des Goldes*, b. D. *Daniel Gottfried Schreberus*, *Lipſiæ* 1770. noviter edidit, atque ſimul ea adiecit, quæ de ſingulari illa minera, quæ prope pagum *Nagyag*, in confiniis Ungariæ & Transſilvaniæ ſitum, effoditur, agit, quæque auro admodum dives, *Delio* inventore, repe[illegible]ta eſt, quanquam ea charactere externo vix eo gaudere poſſe videatur, cum mineram antimonii, vel galenam plumbi, primo intuitu, referat, ut ideo ad poſſibilitatem mineraliſationis auri quoque merito concludi poſſit.

Non minorem quoque plauſum meruit vir beatus, ob egregium opuſculum, quod inſeruit volumini tertio *der Schrifften der Boehmiſchen Privat Geſellſchaft* in quo *Opali*, ut & caræ illius gemmæ, quam *oculum mundi* vocant, quæque in Hungaria reperitur, geneſin & naturam, deſcripſit, ſiquidem ipſe

Digitized by Google

ipse, in loco natali Hungariæ, hasce gemmas legit, earumque ortum investigavit, cuiusque nonnulla exemplaria ad cognatum suum, *Henr. Frid. Delium*, professorem medicinæ, & chemiæ Erlangensem primarium, quo erat in eum amore, benevole misit. Qua occasione non possumus non hic annotare, sæpius contigisse, ut, propter idem cognomen, imo & similia nonnulla studia, in chemiam, & historiam naturalem, locata, ambo hi viri inter sese non semper fuerint distincti, sed commutati, neque perpetuo suum cuique tributum: qui vero error, seu paralogismus, literarius, nunc facile est excutiendus.

Plura autem adhuc opera literaria, orbis eruditus, & academia nostra, in quam, paucis ante obitum mensibus, ex merito, receptus erat, plura adhuc emolumenta, altera sua patria, a beato viro, pro ea, qua pollebat, historiæ naturalis, & mineralogiæ præcipue, scientia, potuisset exspectare, nisi triste illud fatum ipsi subeundum quoque fuisset, quod sæpiuscule alii viri docti experti sunt, ut aliis inserviendo se ipsos consumerent. Perpetui enim, & concatenati, gravissimique, labores chemico metallurgici, in quibus exantlandis tantopere, nocteque diuque, desudabat, vaporesque acres, qui Eum, dum philosophus per ignem exsistebat, & spelunças metalliferas perreptabat, circumdabant, effecere, ut cum arthriticis doloribus, asthmati, aliisque oppressionibus, sæpius ipsi fuerit colluctandum, quibus species quædam colicæ istius siccæ, quam Pictonum vocant, accessit, e quibus sæpenumero graviter decumbebat. Pluribus itaque medendi methodis, in cassum adhibitis, autores ipsi, suasoresque, medici erant, ut labores suos strenuos ad tempus seponeret, & pristinum aërem, qui ipsi minus conveniebat, cum mansuetiori climate commutaret. Impetrata itaque, ab indulgentissima *Maria Theresia*, venia, in Italiam se conferre decrevit, ut præcipue e thermis, quibus ea regio abundat, novam quæreret salutem, simul autem eam scientiam, quæ ipsi erat in deliciis, amplificaret. Igitur exeunte Augusto

Digitized by Google

menſe MDCCLXXVIII. iter iſtud ſuſcepit, & præcipue *Piſam* elegit, ubi, per anni ſpatium, commoraretur. Verum non erat in fatis, nec votis, ut eum in locum, quo tendebat, perveneret. *Florentiæ* enim itineris literarii, & medici, dabatur meta, ſiquidem, poſtquam ibi per quatuor menſes ſubſtitiſſet, die XXI. Januar. MDCCLXXIX. quicquid in eo mortale fuerat, depoſuit. Triſtem hunc nuntium accepimus ab illuſtri, generoſiſſimoque Domino *de Born*, quem cum b. *Delio* diu junxerat communis in mineralogiam, & hiſtoriam naturalem, amoris, ſtudiorumque, vinculum, communium quoque in eodem Imperiali, regioque, collegio, cui ambo adſcripti erant, officiorum rationes, ac integerrima amicitia. Præſenſerat autem forte vir beatus, haud diu eum inter vivos fore amplius verſaturum, atque, cum filio non gauderet, qui iis, quæ multo labore, ſumtuque, comparaverat, poſtea gaudere, utique, poſſet, ante ſuſceptum iter, integra ejus, ſplendidaque, & multis mineris dives, collectio ad *Gankerum*, pharmacopoliorum caſtrenſium Imperialium directorem, tranſiit, atque ſic cautum eſt, ne naturæ gazæ, multo ſtudio collectæ, & ordinatæ, fato quodam iterum dilaberentur, vel distraherentur. Viduæ autem moeſtiſſimæ, prout ſolet Auguſtiſſima, erga relictas fidorum, meritisque ſuis conſpicuorum, virorum, coniuges, eſſe gratia, annale donum ſolvere juſſit, ſicuti laudatus perill. *de Born* filiæ octennis, pro eo, quo erat in b. defunctum ſincero amore, curam benevole in ſe ſuſcepit. Nos autem, cum ſpectatiſſimo admodum ſodali amplius frui nequeamus, ultimum illud Ipſi Vale dicimus, atque curamus, ut exactis, in ſtadio noſtro, laboribus ingenuis, tandem eo deveniamus, ubi non amplius dolere fas eſt, ſcientiam noſtram, quamvis & multo interdum ſudore paratam, uberioris adhuc, & ſupra fragilitatem humanarum rerum poſitæ, cognitionis, exſtitiſſe nonnulla ſaltem fragmenta.

ME-

Digitized by Google

MEMORIA

VIRI

CELEBERRIMI ET EXCELLENTISSIMI

ANTONII MARIAE MATANI

PHILOSOPHIAE ET MEDICINAE DOCTORIS

IN PISANO ATHENAEO PUBLICI MEDICINAE PROFESSORIS, ACADEMIAE IMPERIALIS LEOPOLDINO CAROLINAE NATURAE CURIOSORUM, REGIAE SCIENTIARUM LONDINENSIS, GOETTINGENSIS, MONSPELIENSIS, OECONOMICAE BERNENSIS, ET BOTANICAE FLORENTINAE SODALIS.

Digitized by Google

Digitized by Google

Inter præclariſſimos Viros, qui magna literarum laude florentes Piſtorienſem urbem memoria noſtra exornarunt, honeſtiſſimum locum habuit *Antonius Matani*. Antiquiſſima civitas, fertilitate agri, ſacrarum aedium decore, ac eloquii coruſci fama inſignis, natale ſolum eſt, in quo ille lucem aſpexit VI. Cal. Aug. A. R. S. MDCCXXX. Patre *Ioanne Maria*, Matreque *Maria Cecilia Angeluccia*, lectiſſima femina. Ab incunabulis in ſinu optimorum Parentum educatus, pueritiam egit ſub eorum diſciplina: primamque eius ætatem ſolers Magiſtrorum cura iis artibus erudivit, quibus ingenia ad ſummum excitantur decus. Ab ineunte ætate ſtudiis addictus, facilis ingenii, indolis egregiæ ſpecimen dedit: Amori literarum, par in puero ſtudium pietatis, clericali enim militiæ nomen dedit, ac tonſura fuit initiatus. Præceptorem habuit P. *Io. Petrum Angeluccium*, quo duce latinæ linguæ, rhetoricæ propterea, ceterarum bonarum artium ſtudiis operam dedit, in quibus haud mediocres progreſſus fecit. Ex ephebis inde egreſſus, & iucundiſſimorum ſtudiorum illecebra captus, ipſos doctrinarum omnium fontes conſectabatur, atque in Epiſcopali Patriæ ſuæ Seminario ad Philoſophiam, & Matheſin adeo impigre animum applicuit, ut inter æquales longe præſtaret, & alios doceret. Piſas viginti annos natus profectus, ut in celebri illo Lyceo Medicinæ operam daret, ſub *Claudio Fromond*, *Io. Gualberto* de *Soria*, *Io. Baptiſta Caracciolo*, aliisque, Philoſophiam, & Mathematicen didicit, atque uno eodemque tempore ſub *Raynerio Buona* totum ſe Medicinæ tradidit, cui ſtudio per quadriennium deditus, tales in illo progreſſus fecit, ut aliis edocendis aptus iudicaretur. Anatomen, Chymiam, Græcamque linguam didicit. Botanicam adeo in deliciis habuit, ut ſemper herbas colligeret, atque contemplare-

Digitized by Google

tur. Non illum assiduus frangebat labor, ceteræque lubricæ ætatis pestes, aut avertebant ab instituto, aut retardabant: contraque in tanta Gymnasii frequentia, præstantium ingeniorum æmulatio, maximum studiorum incitamentum, cupidam excellentius mentem, acerrime excitabant. Conatui respondit eventus; nam studiorum cursu, ut constanter, sic feliciter absoluto, non doctrinam sibi modo, doctorumque etiam decus, peperit. Philosophiæ ac Medicinæ Doctoris insignia, prid. Cal. Iun. A. R. S. MDCCLIV. Pisis consecutus est. In Patriam reversus, animum ad Medicinæ studium magis magisque convertit, ac deinde Florentiam contendit, ubi ejusdem artis Medicæ, humanique corporis structuræ peritiam non exiguam adeptus est. Ibidem enim ut πολλὰ θνητοῖς ἡ σχολὴ ποιῶ κακά fugeret, excellentes Medicos *Antonium Cocchium*, *Ioan. Targionium*, aliosque ingenti cum fructu audivit. Hos egregios Philosophos cum sibi gratia, officio, & ingenii præstantia conciliasset, eosdem sibi familiaritate & consuetudine devinctos tenuit. In publico Florentino valetudinario ægrotorum grabatos cœpit circumire, moestos, qui gravioribus morbis plectebantur, blande consolando, pretiosiora medicamenta ac remedia tali cautione præscripsit, quæ culpa in quolibet eventu vacare credantur. Medicinæ itaque clinicæ strenuam operam navavit, & maxime naturali scientiæ totum fere sese tradidit. Crebro se contulit ad Bibliothecas, theatrum anatomicum, & hortum botanicum, divitis Florentiæ gazis instructissimum, quibus in locis optimum semper ingenii, doctrinæque specimen dedit. Auspicio Beneficentissimi *Cæsaris Augustissimi*, justi meritorum æstimatoris *Francisci I.* in amplissima Pisani Athenæi luce fuit constitutus. In eodem Lyceo cathedra donatus, aliquot annis cogitandi artem disciplinis omnibus anteferendam publice professus est, atque hanc spartam ornandam tyronibus diligentissime susceptit.

Postquam vero Medicinæ theoreticæ cathedram implevit, suum animum induxit ad conscribendas medicas institutiones, ac

Digitized by Google

ac plurimum laboris, & temporis in erudiendis Medicinæ ſtudioſis impendit, ut docte omnia explicaret, atque omnem ſuam operam & diligentiam ad bene exequendum conferret injunctum officium. Munere ſuo cum magna eloquentiæ & eruditionis functus eſt laude, adeo, ut omnium in ſe ſtudia, benevolentiamque converterit. Anatomes amator eam facultatem docuit in Piſtorienſi valetudinario, quo in loco ægrotos lecto affixos, & manuali medelæ obnoxios comitantibus aliquot Philiatris viſitavit. Anno MDCCLXII. octavo Id. Iun. connubii iure ſibi copulavit *Annam Marchi*, cum qua vixit conjunctiſſime, & ex qua ſeptem ſuſcepit liberos, inter quos duo tantum virilis ſexus fuerunt. Filiarum vero geminæ occiderunt in cunis, reliquæ amiſſum parèntem plorant. Ad Botanicam vero convertens Piſtorienſem agrum ſedulo peragravit, ad alpes perrexit, eiusque iter fuit per ſylvas, & prata, florida rariſſimis plantis. Humaniter ab agricolis exceptus, inempta nactus dona ad cibum habuit. Per acclivem & aſperam viam perrexit ad locum vulgo dictum *Scaffaiolo*, ad quem de more viatorum prandium ſumpſit in ſcopulis, a natura quaſi ad menſas, & ſedilia fictis. Plantas omnes in alpibus, nemoribus, antris, pratis aliisque locis ultro creſcentes, attente conquiſivit. Animantia, fodinas, cryſtallorum generationem, marmora, lapides, aquarum naturam diligentiſſime obſervavit, ac denique ex hiſce regni lapidei corporibus polyædris geometricis, parvum ſuum muſeum locupletavit. Poſteaquam Piſtorienſem tractum peragravit, penitusque pernovit, ejusdem naturalem hiſtoriam conſcripſit, ſumtusque pene omnes *Auguſtiſſimus Cæſar Franciſcus I.* in opus laudatiſſimum ſuppeditavit. In Chymica ſtudia ſe totum abdidit, ſtudium metallorum arripuit. Privatorum hominum inſigniora Cimeliarchia ſpectare, & contemplari voluit, deque numismatibus, aliisque cimeliis, appoſite ſapienterque differendo, ſuæ eruditionis ſpecimina præbuit. Permultas horas non raro eruditiſſimis colloquiis una cum fratre ſuo, Sacroſanctæ Theologiæ

Docto-

Digitized by Google

Doctore nec non in Patrio Epiſcopali Seminario & Collegio Sacræ Scripturæ Rectore, conſumpſit, atque hac conſuetudine plurimum illi delectabantur & proficiebant in dies magis. Hunc etiam minorem natu fratrem, non ob naturæ conjunctionem tantum, ſed ob quorundam ſtudiorum ſimilitudinem, ſingulari quodam amore proſequebatur. Non ita tamen diſciplinarum, doctrinarumque ſtudiis ſe totum devovit, ut perutilem variarum linguarum cognitionem neglexerit. Amicitiæ fœdus cum plurimis literatis viris, cum Italis, tum exteris iniit, quam nunquam intermiſſo litterarum commercio colere, & fovere pertendit; nam in Germaniam, Poloniam, Angliam, Galliam, alibique epiſtolas latine exaratas perſæpe mittebat. In multos Eruditorum conventus, quos Academias appellant, cooptatus fuit. Varia ingenii hujus, ſcientiæque ſpecimina præbuit litterariarum Ephemeridum ſcriptoribus, quibus debemus celebres eas litterarias novitates, quæ inſcribuntur *Excerpta*, aut *Iournaux*. Doctos viros quocunque eſſe, aut verſari intelligeret ad ſe frequenter, & comiter admittebat, familiariterque illis utebatur. Ophthalmia quondam gravi afflictus eſt, quæ magnum, & acerbum commovit dolorem, eique legendi, ſcribendique, & ſomnum tenendi facultatem diu ſuſtulit. Recti tenax, & veritatis cultor ſtudioſiſſimus, integritate fidei, morum candore, ſingulari erga Patriam charitate præſtantior, iucundus fuit clariſſimis ſuæ Vrbis Viris, quos ipſe proſequebatur omni officio, & apud quos modeſtia ſingulari, morum ſuavitate, eloquentia, eruditione, honeſtiſſimum benevolentiæ & æſtimationis gradum tenebat. Procul ab illo fuerunt procacia verba pudori inimica, procul ſcurriles ioci, aut mimici, vel ſcommata, quæ Religionem lædunt, aut Piorum geſta in riſum vertunt. Etenim cum doctrina ſemper miram vitæ, morumque integritatem coniunxit. Febri correptus Piſis, atque illius initia negligens, deinceps incrementa ſentiens, Piſtorium conceſſit, ubi poſt dolorem, ſubſecutum eſt faſtidium ciborum omnium; jam enim cibum

Digitized by Google

cibum adeo faſtidiebat, nihil ut ſumere omnino poſſet; cumque morbus magis magisque ingraveſceret; magis etiam illius patientia & virtus enituit. Maligna demum, continua, ac mortifera febris eum invaſit, quæ aditum ei ad æternam vitam communi opinione citius aperuit. Diu conflictatus cum valetudine, de vita ex Medicorum ſententia, & maximo febris æſtu (cujus vim æquiſſimo ſubibat animo) deſperans, nihil reliqui fecit, quo per religionem expiaret animum; & ſacra ſynaxi ſingulari pietatis ſignificatione refectus, divinum judicem jam prope adventantem ſibi exorabilem placabilemque redderet. Poſtremo poſt cætera fruſtra adhibita Medicinæ auxilia, manibus in crucis formam compoſitis, oculisque in cœlum intentis ad extremum uſque ſpiritum fortiſſime cum morbo, ac morte luctatus XI. Cal. Iul. occubuit A. MDCCLXXIX. Ejus cadaver ab ingenti ſociorum ſodalitatis ſacrorum ſtigmatum S. Franciſci caterva ſtipatum, apparatu decoro, ad S. Ioannis *Fuor-Civita* Eccleſiam elatum fuit, ubi piaculare ſacrum ſolemni ritu, cantuque peractum eſt, ac veſpere ad Minorum ædem delatum, proprio tumulo conditum fuit. Funus tanti viri, maxima civium pars lacrymis fuit proſecuta. *Ant. Matani* ſtatura fuit juſtam aliquantulum excedente, colore flavo, viſu infirmo, facie honeſta, ac liberali, ſed gravi, & ſubtriſti; magnis & cæſiis oculis, naſo recto, barba & capillo nigro, ſed jam curis cano, longis manibus, toto corpore integer.

Ejus opera, quæ typis excuſa prodierunt, hæc ſunt.

De Anevrysmaticis præcordiorum morbis animadverſiones. Florentiæ. 1756. Liburni. 1761. Francofurti. 1766.

De rationali Philoſophia, ejusque præſtantia. Piſis. 1757. & 1766. Extat quoque in *Excerptis totius Italicæ, nec non Helveticæ literaturæ* T. II.

Digitized by Google

Heliodori Lariſſæi capita opticorum e græco latine converſa, & illuſtrata. Piſtorii. 1750.

Lettera medica ad un amico di Novara. *In diario literatorum menſis Auguſti. Florentiæ.* 1750. & in *Diario Encyclopedico Leodienſi.* Tom. XXIV. Lucæ. 1759. tandem *in Diario Medico* Tom. VI. Venetiis 1760.

Præfatio in novam Opuſculorum Bellinianorum editionem. Piſis. 1759.

Ragionamento filoſofico iſtorico ſopra la figura della terra. Piſa 1760. 1766.

De oſſeis tumoribus obſervationes. Piſtorii. 1760. Coloniæ. 1765.

De lapideis cyſtidis felleæ concretionibus poſt icterum periodicum repertis Obſervationes Phyſico - Anatomicæ. *In excerptis totius Italicæ, nec non Helveticæ literaturæ.* Tom IV. *In miſcellaneis variæ literaturæ: In Collectionibus Obſervationum Medicarum, quæ Anatomiæ ſuperſtructæ ſunt,* quas edidit celeb. Ioſephus Benvenutius, quem literarum honeſtatisque laude ſpectatiſſimum, veluti amicum omni officio quoad vixit Matanus coluit, carumque habuit. Demum in *Diario Medico* Tom. IV.

Delle produzioni naturali del Territorio Piſtojeſe relazione Iſtorica, e Filoſofica. Piſtoja. 1762.

De lapidea Pancreatis concretione. *In Miſcellaneis variæ literaturæ. In collectionibus. Obſervat. Medicarum. In Diario Medico* Tom. IV.

De

Digitized by Google

De Philoſophicis Piſtorienſium ſtudiis Diſſertatio. Auguſtæ. 1764.

Præfatio in alteram editionem Nicolai Stenonis de ſolido intra ſolidum. Piſtorii. 1764.

De Dyſentericis affectionibus Obſervationes. In *novis Actis Phyſico-Medicis Acad. Leopold. Carol. Nat. Cur. Tom. IV. In Diario Medico Tom. IV.*

In editionem Italicam Hallerianæ Phyſiologiæ introductio. Venetiis. 1766.

Epiſtola Medico-Critica ad Amicum. Piſis. 1766.

De remediis tractatus. Piſis. 1769.

Elogio di Michel-Angiolo Giacomelli. Piſa. 1775.

Michaelis Angeli Giacomellii Prologi in Terentium. Piſtorii 1777.

Qui plura volet, Diaria Veneta Hiſtoriæ naturalis, & Medicinæ aliaque adeat, quorum nonnulla Matani ſcripſit, quaſi ſpoliis opimis ſe condecorare curarunt.

Opera vero MSS.

Obſervationes Medico-Philoſophicæ in libros de arte Gymnaſtica Hieronymi Mercurialis.

Inſtitutiones Philoſophiæ Rationalis & Artis Criticæ.

Prælectiones ex Philoſophia rationali, & arte Critica deſumptæ, & in Piſano Lyceo habitæ.

Digitized by Google

De lineis curvis Tractatus Mathematicus.

Delle proporzioni Geometriche.

Spiegazione delle principali voci della Storia Naturale.

Inſtitutiones Medicinæ Rationalis Theoricæ & Practicæ.

Prælectiones Medico-Phyſicæ habitæ in Piſano Lyceo.

Miſcellanea varia MSS. extant apud Ioſephum Matani.

Digitized by Google

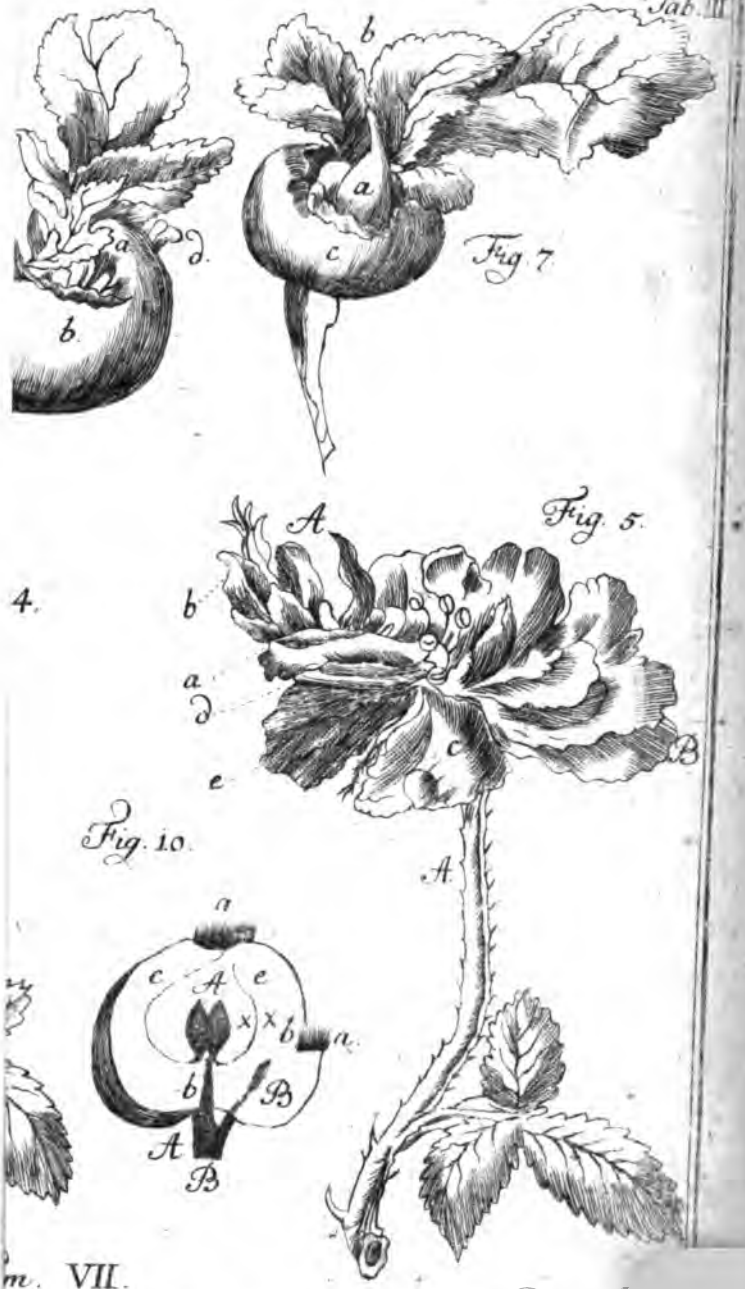

4.

m. VII.

Digitized by Google

De lineis curvis Tractatus Mathematicus.

Delle proporzioni Geometriche.

Spiegazione delle principali voci della Storia Naturale.

Inſtitutiones Medicinæ Rationalis Theoricæ & Practicæ.

Prælectiones Medico-Phyſicæ habitæ in Piſano Lyceo.

Miſcellanea varia MSS. extant apud Ioſephum Matani.

N-

Digitized by Google

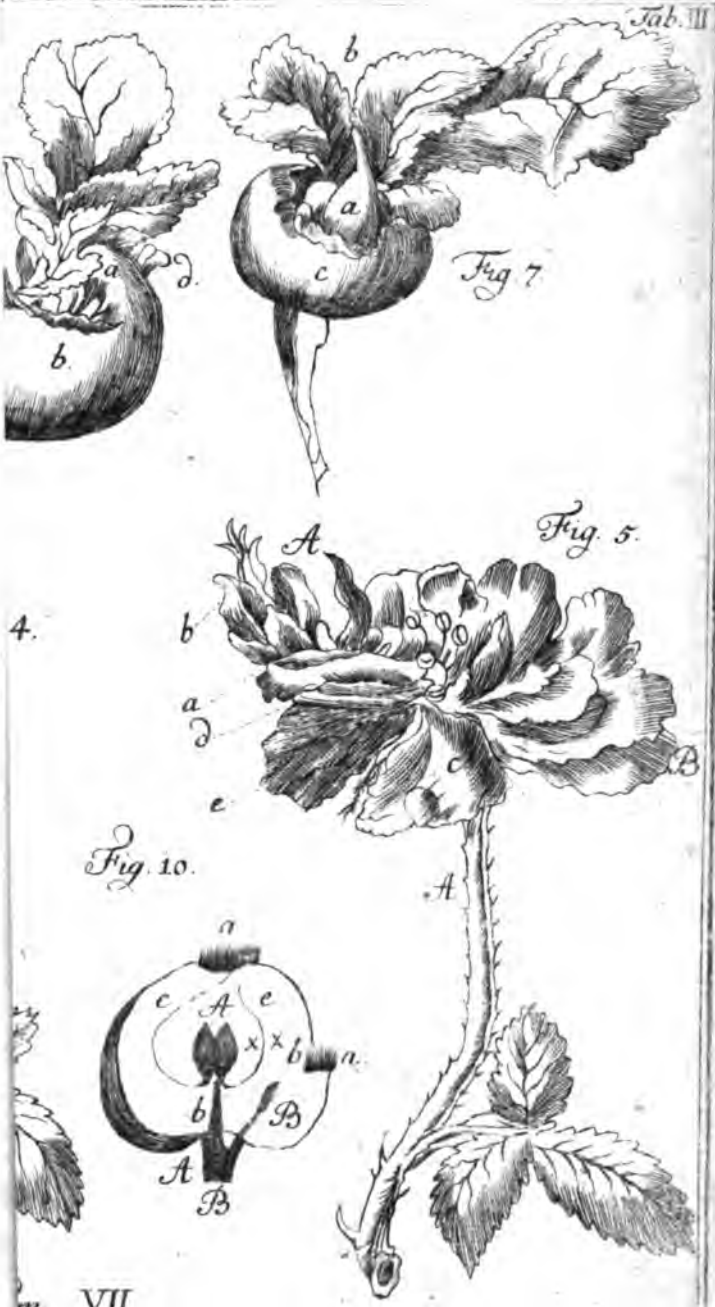

m. VII.

Digitized by Google

De lineis curvis Tractatus Mathematicus.

Delle proporzioni Geometriche.

Spiegazione delle principali voci della Storia Naturale.

Inſtitutiones Medicinæ Rationalis Theoricæ & Practicæ.

Prælectiones Medico-Phyſicæ habitæ in Piſano Lyceo.

Miſcellanea varia MSS. extant apud Ioſephum Matani.

N-

Digitized by Google

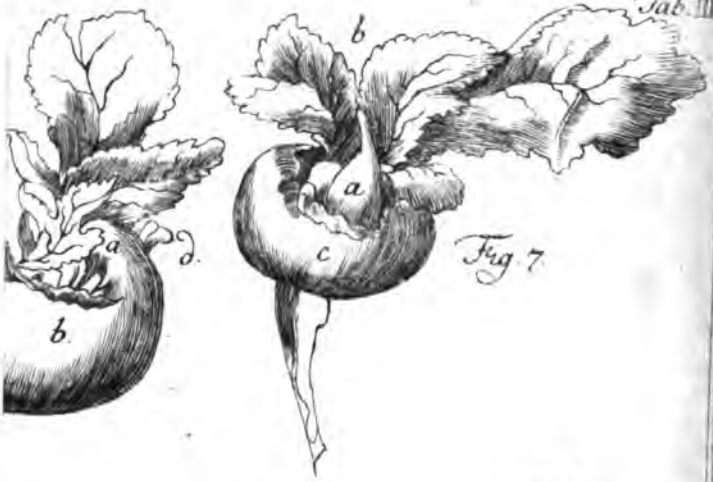

Fig. 7

Fig. 5.

4.

Fig. 10.

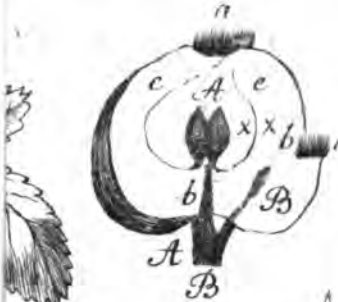

m. VII.

Digitized by Google

Digitized by Google

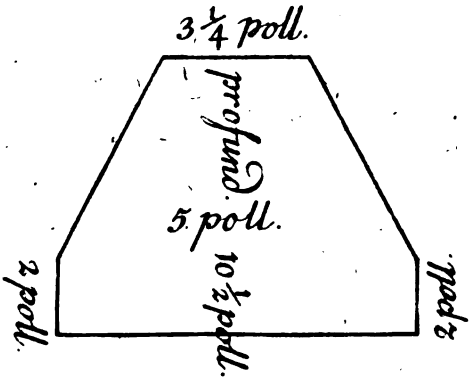

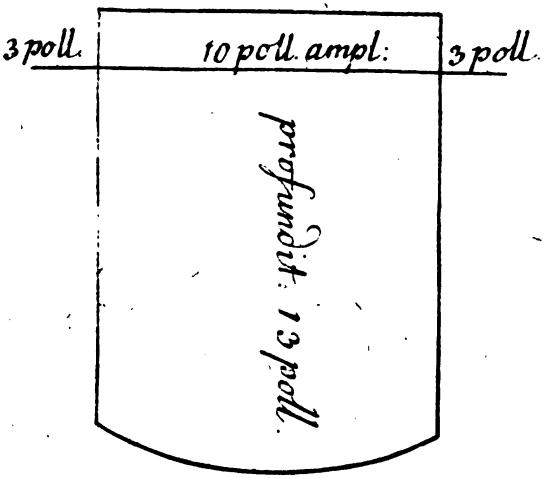

ad App. Nov. Act. Med. phys. Tom. VII.

Acidi vitrioli & salis effectus in praeparatione mercurii praecipitati rubri 104. 105
adeps 177
Aetheris indoles illustratur 190

Digitized by Google

Digitized by Google

INDEX

Aſteriſco numeri notati indicant Appendicis paginas

A.

Aar-gaten eſt nomen belgicum actiniae plumoſae 110
Abies taxi folio, 135* tenuiore folio 136
Abſinthii vulgaris foliorum infuſi color, ſapor, odor & phænomena deſcribuntur 21*
— — ex eo parata mixtura febrifugum certum 22*
Acaciarum florum infuſi color, ſapor, odor, phænomena deſcribuntur 14*
Acarus Ypſilophorus, in mytulo cygneo iaventus, deſcribitur 52. in Mya pictorum repertus 53
Acer tenuiſolium 122*
Acetum lavendulae anni intervallo vappidum fit, tandem nigreſcit 16*
Acidi pinguedinis admixtione exortae praecipitationes metallorum, in aliis acidis ſolutorum 197*
Acidi pinguedinis actio in ſalia media 207*
Acidi pinguedinis concentratio, eiusque in corpora metallica efficacia 175* 189
Acidi pinguedinis ſimilitudo cum illo ſalis communis 187*
Acido pinguedinis ſolutio tentata, auri, argenti, platinae, mercurii 183* 184. 185. 191. &c. cupri 186. ferri ib. plumbi ib. reguli antimonii ib. Zinci 187. ſtanni 194. bismuthi 195. cobalti ib. niccoli ib. arſenici albi 196. magneſiae ib.
Acidum pinguedinis cum ſpiritu vini rectificatiſſimo dat naphtham 187*
Acidi vitrioli & ſalis effectus in praeparatione mercurii praecipitati rubri 104. 105
Acidi vitriolici partem ſemper continet ſpiritus ſalis communis dulcificatus 183
Acidum ſalis communis fontibus ineſt foteriis 115
Acidum ſalis dulcificandi melior ratio 162 ſeq.
Acidum ſalis culinaris ſpiritum dulcificandi variae deſcribuntur methodi 165 ſeqq.
Acidum ſalis volatiliſat terras 154*
Acidus ſalis culinaris ſpiritus difficilius, prae reliquis, dulcificatur 163
Aconitum coeruleum vid. Napellus.
Actinia craſſicornis 113
Actinia effoeta 112
Actinia equina 112
Actinia felina 112
Actinia iudaica 112
Actinia plumoſa 110
Actinia ſenilis 112
Additamenta ad Floram Halenſem *Leyſeri* 198
Adeps animalium parvam continet aeris fixi copiam 177* eius partes conſtitutivae ib. conf. Pinguedo
Adianthi nigri foliorum infuſi color, ſapor, odor & phænomena deſcribuntur 22*
Adonis aeſtivalis 122*
Aegineta citatur 171*
Aeris ex contagio putrido orta pecudum lues per ignem arcenda 221
Aeris fixi in crimonibus curandis effectus 215 ſeq.
Aeris fixi parvam continet copiam adeps 177*
Aetheris indoles illuſtratur 190

Digitized by Google

Digitized by Google

INDEX

Aſteriſco numeri notati indicant Appendicis paginas

A.

Aar-gaten eſt nomen belgicum actiniae plumoſae 110
Abies taxi folio, 135* tenuiore folio 136
Abſinthii vulgaris foliorum infuſi color, ſapor, odor & phænomena deſcribuntur 21*
— — ex eo parata mixtura febrifugum certum 22*
Acaciarum florum infuſi color, ſapor, odor, phænomena deſcribuntur 14*
Acarus Ypſilophorus, in mytulo cygneo iaventus, deſcribitur 52. in Mya pictorum repertus 53
Acer tenuiſolium 122*
Acetum lavendulae anni intervallo vappidum fit, tandem nigreſcit 16*
Acidi pinguedinis admixtione exortae præcipitationes metallorum, in aliis acidis ſolutorum 197*
Acidi pinguedinis actio in ſalia media 207*
Acidi pinguedinis concentratio, eiusque in corpora metallica efficacia 175* 189
Acidi pinguedinis ſimilitudo cum illo ſalis communis 187*
Acido pinguedinis ſolutio tentata, auri, argenti, platinae, mercurii 183* 184. 185. 191. &c. cupri 186. ferri ib. plumbi ib. reguli antimonii ib. Zinci 187. ſtanni 194. bismuthi 195. cobalti ib. niccoli ib. arſenici albi 196. magneſiae ib.
Acidum pinguedinis cum ſpiritu vini rectificatiſſimo dat naphtham 187*
Acidi vitrioli & ſalis effectus in praeparatione mercurii praecipitati rubri 104. 105
Acidi vitriolici partem ſemper continet ſpiritus ſalis communis dulcificatus 183
Acidum ſalis communis fontibus ineſt foteriis 125
Acidum ſalis dulcificandi melior ratio 162 ſeq.
Acidum ſalis culinaris ſpiritum dulcificandi variae deſcribuntur methodi 165 ſeqq.
Acidum ſalis volatiliſat terras 154*
Acidus ſalis culinaris ſpiritus difficilius, præ reliquis, dulcificatur 163
Aconitum cœruleum vid. Napellus.
Actinia craſſicornis 113
Actinia effoeta 112
Actinia equina 112
Actinia felina 112
Actinia iudaica 112
Actinia plumoſa 110
Actinia ſenilis 112
Additamenta ad Floram Halenſem *Leyſeri* 198
Adeps animalium parvam continet aeris fixi copiam 177* eius partes conſtitutivae ib. conf. Pinguedo
Adianthi nigri foliorum infuſi color, ſapor, odor & phænomena deſcribuntur 22*
Adonis æſtivalis 122*
Aegineta citatur 171*
Aeris ex contagio putrido orta pecudum lues per ignem arcenda 221
Aeris fixi in crimonibus curandis effectus 215 ſeq.
Aeris fixi parvam continet copiam adeps 177*
Aetheris indoles illuſtratus 190

Digitized by Google

Aetheris olea nequeunt multiplicari 195
Aether & liquor anodynus, ſulphure inquinati, ad uſus medicos, ſuper aquam ſunt rectificandi 196
Aether, oleis gravioribus liberatus, nil amplius oleoſi in lucem profert 196
Aethiopis mineralis per ſe præparatio 48. & proprietates 49
Affectioni hyſtericæ medetur ſulphur antimonii auratum 235
Agaricus terreſtris, oris reflexis, ſubſtantia rubra 107* polyporus adgregatus ib. polyporus pileo cervino caſtanei coloris ib. polyporus hemiſphæricus elaſticus mucoſus mollis rubellus 108. polyporus hemiſphæricus mollis fuſvus ib. pileo convexo ib. ſemicircularis fuſcus ib. ſemigloboſus ib. ſolitarius ſemicircularis ib. albus repens 109. pedis equini facie ib. ſtipitatus, pileo teſtaceo, ſucco lutescente ib. quercinus ſemiorbicularis craſſus ib. Lichen-agaricus. ib.
Alactulla coluber 23
Aira præcox 199
Ait ſibpa, nomen Groenlandicum Actiniæ craſſicornis 113
Alaliæ & aphoniæ hiſtoriæ 120. ſunt morbi diverſi ibid.
Alalia eſt magis ſymptomatica, aphonia autem idiopathica 123
Alcali volatil fluor, quid ſit? 125
Alcalini ſalis &c. vid. Salis alcalini
Alcohol indoles illuſtratur 190
Alcohol inſunt duplicis generis olea 196
Alisma *Riv.* 122*
Alium campeſtre purpuraſcens 122*
Alnus rotundifolia 110*
Alſtonus citatur 4*
Aſthææ foliorum infuſi color, ſapor, odor & phænomena deſcribuntur 22*
— — radicis infuſi color, ſapor, odor & phænomena deſcribuntur 38*
Alvi obſtructionis pertinaciſſimæ curatio 144
Alvi obſtructio pertinaciſſima perfecte ſanata 216. ſeqq.
Ameivae ſpecies 15
Ammoniaci fixi ſalis ſpecies eſt natrum 124
Ammoniacum ſal fixum, vid. Sal ammoniacum.
Amphibia facile poſſunt viva transferri 27
Amphibiorum claſſis examinatur 14
Amphisbænarum notæ characteriſticæ 25
Amygdalarum dulcium & amararum oleum æque dulce 32* amararum aqua deſtillata amara ib.
Anatome puellæ hydrocephalo demortuæ 169*
Anatomia melancholici 286
Anatomicarum obſervationum decas 159*
Anemone de mer eſt nomen gallicum Actiniæ plumoſæ 110
Anemone nemoroſa 121* ſylveſtris Thalictri folio ib.
Aneuryſmata & polypi cordis & maximarum arteriarum 156
Angelicæ radicis infuſi color, ſapor, odor & phænomena deſcribuntur 39*
Anguium notæ characteriſticae 24
Animalia ſerpentia diſtinguendi nova methodus 12 ſeq.
Animalium putridorum effluvia ſunt omnium peſſima 221
Animi pathemata ſubitaneæ mortis cauſſa 95 ſeq.
Anthelmintici Noufferiani ſucceſſus in lumbricis exturbandis 145
Antimonii ſulphur auratum in affectione hyſterica proficuum 235
Antimonii reguli ſolutio per acidum pinguedinis tentata 186*
Aortæ polypi 165*
Aphoniæ & alaliæ hiſtoriæ 120. ſunt morbi diverſi ib.
Aphonia eſt magis idiopathica, alalia autem ſymptomatica 123

Apo-

Digitized by Google

Apoplexia extincti viri eiusdemque pedis monstrosi sectio 59
Aqua fortis a mercurio praecipitato abstracta ad novas adhiberi potest solutiones 102. coeruleum induit colorem 108
Aqua regia ex natro & spiritu nitri parari potest 125
Aquae soteriae continent acidum salis communis 125
Aquam fortem maxima copia obtinendi & caput mortuum ad varios usus adhibendi methodus 149*
Arbuscula ex arcano duplicato impuro nata 197
Arcani duplicati impuri vegetatio spontanea, pulcre figurata 197
Arcani duplicati praeparatio 153*
Arenariae caricis vires radicis sarsaparillae vires fere superant 1. conf. Caricis arenariae seq.
Argenti solutio per acidum pinguedinis tentata 183* 193
Argentum vivum vid. Mercurius.
Ari radicis infusi color, sapor, odor & phaenomena describuntur 39*
Aristolochiae rotundae radicis infusi color, sapor, odor & phaenomena describuntur 39*
Aristoteles citatur 156
Arnicae foliorum infusi color, sapor, odor & phaenomena describuntur 22*
— — rumor virtutibus major ib.
Arsenicales partes continet mercurius 103
Arsenici albi solutio per acidum pinguedinis tentata 196*
Artedi citatur 119
Artemisiae foliorum infusi color, sapor, odor & phaenomena describuntur 23*
Arteriarum maximarum & cordis aneurysmata & polypi 156
Arteriarum mira conditio 171*
Artuum inferiorum paralysis post lapsum vesicatorio sublata 143
Arundo vulgaris 110*
Asellius citatur 117
Aster acris 202
Aster luteus 122*
Astragalus luteus procumbens 122*
Astrantia *Riv.* 29*
Astruc citatur 242
Atropa Belladonna 47. conf. Belladonna
Auditus privatio a decocto radicis belladonnae aquoso 43. 45
Aurantiorum corticis noxii effectus 14*
— — florum infusi color, sapor, odor, phaenomena describuntur ib.
Auratum antimonii sulphur in affectione hysterica proficuum 235
Auri solutio per acidum pinguedinis tentata 183* 184. 191. seq.

B.

Baldinger citatur 162
Balneo immersionis iliaca paffio cum vomitu stercoreo sanata 147
Bardanae vis sanguinem purificans 10
Baron citatur 168
Bartholinus, *Thom.* citatur 220 221
Basterus citatur 110. 112
Basterus citatur 113
Bauhinus, C. citatur 47
Baukinus, I. citatur 47
Baumgaertner, tenthredo 138
Baumé citatur 171
— — citatur 180* 198
Beguini tinctura sulphuris volatilis optimus metallorum proditor 191*
Belladonnae radicis decoctum aquosum, sensorium commune afficiens, sensus externos ac internos suspendens, deglutitionem impediens, furores &c. producens 38. mortem efficiens 46
— — notae characteristicae 47 seq.
Bellidis foliorum infusi color, sapor, odor & phaenomena describuntur 23*

Digitized by Google

Betonicæ foliorum infusi color, sapor, odor & phænomena describuntur 23*
Betula vulgaris 122*
Beure gris & verd pyrorum nomina 29
Bibernell, vvelsche 31*
Biliosa cephalæa sanata 232
Bismuthi solutio per acidum pinguedinis tentata 195*
Blattaria lutea 123*
Boa constrictor aliquamdiu vivus servatus 27
Boarum notæ characteristicæ 17. familiæ 17
Boehmer citatur 166* 172
Boerhaave citatur 242. 245. 246
Boerhaave citatur 169*
Boletus esculentus 111*
— — phallus ib.
— — phallus 141*
Bombardæ ex ictu gravis capitis læsio, eius symptomata & medendi ratio 55
Bon Chretien pyri nomen 29*
Bonguatrora serpens 23
Borrichius citatur 4
Bromfield citatur 73
Bromus arvensis 199
— — mollis ib.
Browne citatur 25
Bucquet citatur 26*
Bufonum a ranis differentia 13
Buffonius citatur 12
Bugula 123*
Buglossum angustifolium 123*
Büsching citatur 136*
Burghard citatur 137* 138. 142
Byssus albus ramosissimus 111*
— — niger ib.
— — paludosus ib.

C.

Caeciliarum notæ characteristicæ 26
Calami aromatici radicis infusi color, sapor, odor & phænomena describuntur 39*
Calculus felleus crystalliformis 163*
Calvariæ ossi depresso trepanum applicandi nova methodus 61
Canum rabidorum morsus curatio 128. seq.
Capillorum veneris foliorum infusi color, sapor, odor & phaenomena describuntur 23*
Capitis a bombardæ ictu læsionis symptomata & medendi ratio 55 seq.
Capitis in osse parietali percussio lethalis 90
Capitis læsio gravior viscerum pectoris & abdominis functiones turbat 74. quare? 75
Capitis percussio gravis post decem annos lethalis 91
Caput mortuum aquæ fortis ad varios usus adhibendi methodus 149*
Carbonum fossilium strata intra quinquaginta annos resarciuntur 141*
Cardui benedicti foliorum infusi color, sapor, odor & phænomena describuntur 24*
Carex capillaris 203.
— — sylvatica ib.
Caricis arenariæ descriptio 8. locus natalis ib.
— — radicis odor 8. sapor ib. extracta & tincturæ affinitatem habent cum extractis ligni guaiaci ib.
— — arenariæ extracta, aquosum, spirituosum, gummosum 9
— — arenariæ succus usum præstat in morbis pectoris & nimos humorum muco 10
— — decoctum est remedium sanguinem purificans 10
— — usus oeconomicus 11
— — arenariæ vires radicis sarsaparillæ vires fere superant 1
Carl citatur 39
Carpinus *Dodon.* 112*
Cartheuser citatur 175
Caryophyllus vid. Tunicæ flores
Castratione hydrosarcocele curata 253
Castro, Ezechiel a, citatur 206

Catarr-

Digitized by Google

Catarrhalis febris ſymptoma, aphonia 122
Catarrhoſorum dolorum remedium eſt ſpiritus cornu cervi, cum oleo olivarum 146
Catesby citatur 20 23
Celſus citatur 92
Cenchris 17. 18
Centaurei minoris florum infuſi color, ſapor, odor, phænomena deſcribuntur 14*
— — aqua ſtillatitia, emeticum ib.
Cephalaea bilioſa ſanata 232
Cerebelli tentorium aquam, cui guttæ olei innatabant, continebat 83
Cerebri commotio, cum variis ſymptomatibus, vomitum ſequebatur diuturnum 82. 83
Cerebri dura mater celerrime concreſcit 71
Cerebri polypoſæ concretiones 165*
Chamaeleontis ſpecies 15
Chamaemeli romani & vulgaris florum infuſi color, ſapor, odor, phænomena deſcribuntur 15*
Chamæmelum 123*
Chamænerion glabrum 123*
Chamæpytis 123*
Champignon 112* 113. 116. *rother* 116
Chanterelle 119*
Chemica pericula de acidi pinguedinis concentratione, eiusque in corpora metallica efficacia 175* 189
Chemico-medica producta majore copia, minori ſumtu, præparandi modus 143*
Chinæ cortex vid. Cortex peruvianus
Cholelithus cryſtalliformis 163*
Chryſocoma 123*
Cichorei ſylveſtris radicis infuſi color, ſapor, odor & phænomena deſcribuntur 40*
— — hortenſis radix toſta, ſuccedaneum Coffee exotici ib.
Cimex punctum album 134. ſuperbus 136
Cimex Vilburgenſis 137
Ciſtus ſerpilliſolius 201
Claſſificatio infuſorum florum ſecundum colores 61* ſapores 62 odores 66. phænomena 68
Claſſificatio infuſorum foliorum ſecundum colores 72* ſapores 73. odores 75. phænomena 78
— — radicum ſecundum colores 85* ſapores 87. odores 89. phænomena 91
Clauderi tinctura ſulphuris febrim ſanat hecticam 226
Clyſma e muria ſalis gemmae obſtructionem alvi pertinaciſſimam ſolvit 144
Clyſmata vomitu reiecta 261
Cobalti ſolutio per acidum pinguedinis tentata 195*
Cobre Verde 17
Coffee exotici ſuccedanea quædam enumerantur 40 ſeqq.
Colchicum 123*
Coli inflammatio 166*
Colli anguſtia a decocto radicis belladonnæ aquoſo orta 42
Colores piſcium, ſerpentium & lacertarum naturales cum vita pereunt 26
Coloris infuſorum florum claſſificatio 61*
Coloris infuſorum foliorum claſſificatio 72*
— — radicum claſſificatio 85*
Colon inteſtinum anguſtatum 163*167
Colubrorum familiæ 18. &c. notæ characteriſticæ ib.
Columbus citatus 165*
Comedones vid. Crinones
Conſolida *Riv.* 124*
Contagio ex putrido aeris orta pecadum lues per ignem arcenda 221
Convolvulus minor 124
Convulſivis morbis medetur ſuccus ſedi ſeu ſempervivi majoris 33.
Conyza 124*
Cor permagnum & perpingue 174*

Digitized by Google

Cordi pericardium arcte accretum 164*
Cordis & maximarum arteriarum polypi & aneurysmata 156
Cordis polypi 165*
Cordyli species 15
Cornu cervi spiritus cum oleo olivarum usus in doloribus catarrhosis 146
Corticis aurantiorum noxii effectus 14*
— — peruviani extractum aquosum calorem inducit hecticum 40*
— — peruviani nimius usus contractionis ventriculi caussa 168*
Cotulae foetidae florum infusi color, sapor, odor, phaenomena describuntur 15
Courtenvaux, Marq. de, citatur 168
Cranii depressio praeternaturalis, absque fugillatione & fissuris, per sectionem legalem detecta 230
— — super osse depresso trepanationem instituendi nova methodus, duobus casibus comprobata 61
Crellius Laur. citatur 178*
Cremoris tartari efficacia in hydrope 187
Crinones sunt morbus infantilis 203. eorum descriptio ib. seq. quas corporis partes frequentissime occupent 204. eorum symptomata 205. variae de iis autorum sententiae 205. seqq. observationes circa illos factae 209. 210. vera illorum materia 211. caussae 211. seq. medendi methodus 214. seqq.
Crista galli 124*
Crocodili species 15
Crotali notae characteristicae 16. species ib.
Crotalus horridus aliquamdiu vivus servatus 27
Cruris monstrosi caussa phlegmone 61
Crystalliformis cholelithus 163*
Cuscuta 124*
Cul d'ane est nomen gallicum Actiniae plumosae 110
Cul de cheval, nomen Gallicum Actiniae crassicornis 113
Cupri solutio per acidum pinguedinis tentata 186*
Cutanei folliculi non sunt sedes crinonum 213
Cynapium *Riv.* 124*

D.

Decoctum caricis arenariae est remedium sanguinem purificans 10
Deglutitio ciborum a decocto radicis belladonnae aquoso impedita 42
Delii Christoph. Traug. Memoria 211*
Delius citatur 121. 126. 285
Depressio cranii praeternaturalis, absque fugillatione & fissuris, per sectionem legalem detecta 230
Dianthi hortensis in flore reperta larva phalaenae, noctuae elinguis 34. conf. Larva
Dianthus superbus 124*
Diarrhoea habitualis, cum febre hectica stipata, sanata 227
Dissectio melancholici 186
Digitalis 125*
— — ambigua 201
Dolaeus citatur 186
Dolores venereos sarsaparilla sanat 7
Dolorum catarrhosorum remedium est spiritus cornu cervi cum oleo olivarum 146
Doris lacinulata 116
Dovvari pulveris descriptio 73
Draco volans est lacerta 13
Dulcamarae radix saepius pro radice polygalae amarae exhibetur 105*
Dura cerebri mater celerrime concrescit 71

E.

Echioides 125*
Edvvards citatur 15
Effluvia animalium putridorum sunt omnium pessima 228

Digitized by Google

Einbrennen, modus cibandi vaccas 53*
Eiſerpathen krickender 5
Emaciationem veneream ſarſaparilla ſanat 7
Emeticis & purgantibus remediis epilepſia curata 147
Enemata vomitu reiecta 261
Enula vid. Helenium
Epilepſia a mercurialibus inducta 184. ſanata 187
Epilepſia ſola primarum viarum evacuatione curata 147
Epiplocele cum ſarcocele ſine operatione chirurgica, tantum per medicamenta interna & externa curata 247
Epitaphium *Verheyenii* 223
Erigeron acre 125*
Erxleben citatur 163
Eryſipelate feminae in facie, mares in tibiis corripiuntur 122*
Euphraſia lutea 201
Experimenta circa ſalis culinaris ſpiritum acidum dulcificandum 177. ſeq.
Exſtirpatione teſtis & ſectione longitudinali hydroſarcocele curata 253
Extracta caricis arenariae & ſarſaparillae 9

F.

Fagus rubra, alba 112*
Fallopius citatur 99
Faſciculus plantarum *Veteraquenſium* 139*
Febre hectica ſtipata diarrhaea habitualis ſanata 227
Febris catarrhalis ſymptoma aphonia 122
Febris hecticae remedium eſt tinctura ſulphuris *Clauderi* 226. mixtura Griffithiana 228
Febris varioloſa intermittens 152
Felleus calculus cryſtalliformis 163*
Felſenfleiger, cimex 136
Feminae prae viris minus a decocto belladonnae aquoſo afficiebantur 45
Fermentantium corporum in crinonibus curandis effectus 215
Ferri ſolutio per acidum pinguedinis tentata 186*
Feuer-Blumen 18*
Ficaria 125*
Fieber-Klee 37*
Filago germanica 202
Florae Halenſis *Leyſeri* additamenta 198
Florae Peylavienſis ſpecimen 107*
Flores mercuriales 102 ſeq.
Florum acaciarum, aurantiorum, centaurei minoris, chamaemeli romani & vulgaris, cotulae foetidae, hyperici, lavendulae, liliorum alborum, malvae roſeae flore puniceo & incarnato, napelli, papaveris rhoeados, primulae veris, rorismarini, roſarum rubellarum & albarum, ſambuci, ſcabioſae, tiliae, tunicae, infuſa quoad colorem, ſaporem, odorem & phaenomena deſcribuntur 14-21*
Florum infuſorum claſſificatio ſecundum colores 61* ſapores 62. odores 66. phaenomena 68
Flugſandried 5
Fluranſ citatur 255. eſt inventor punctionis velicae per inteſtinum rectum ib.
Foliorum abſinthii vulgaris, adianthi nigri, althaea, arnicae, artemiſiae, bellidis minoris, betonicae, capillorum veneris, cardui benedicti, hyſſopi, maioranae, malvae vulgaris, marrubii albi & nigri, mari veri, matricariae, melilloti, meliſſae, menthae, pimpineſlae ſanguiſorbae, pulegii, pulmonariae maculoſae, rutae, ſalviae, ſaniculae, ſatureiae, ſcordii, ſcrophulariae, ſennae, ſerpilli, tanaceti, trifolii fibrini, veronicae, infuſa quoad colorem, ſaporem, odorem & phaenomena deſcribuntur 22-37*

Digitized by Google

Fomentationes frigidæ in capitis læsionibus quid efficiant? 93. sæpe effectu carent ib.
Fœtus putridi os parietale, in utero relictum, gemellum mentiebatur 54
Foetum & matrem diverso tempore affligentes variolæ 151
Folliculis subcutaneis incluso & inspissato muco falso adscribitur crinonum origo 206. 213
Fontibus soteriis inest acidum salis communis 125
Fordyce citatur 7
Forskaol citatur 113. 116
Fraga remedium contra perniones 125*
Fragaria 125*
Frangula 125*
Freind citatur 165*
Frigidæ fomentationes in capitis læsionibus quid efficiant 93. sæpe effectu carent ibid.
Frigoris phænomena in cadavere, cuius intestinum ileum a lumbrico perforatum 161*
Frontis ossis a sclopeti ictu leviter percussi symptomata & curatio 67
Funguli minimi nigri pulverulenti 120*
Fungus orbicularis planus 112* conicus pileo globoso ib. conicus pileo lamellis albis ib. conicus, pileo lamellis fuscis 113. campestris albus ib. minor violaceus mollis ib. pileolo glabro concavo ib. adgregatus minor & major ib. hemisphæricus colore rufo 114. conico-mollis violaceus ib. pileo plano cervino ibid. conicus mollis albus ibid. luteus planus villosus ib. convexus solitarius ib. conico planus glaber ib. mollis conicus glaber ib. adgregatus maior ib. glaber excavatus 115. adgregatus, pileo conico ib. pileolo cavo, coloris lateritii ib. suillus pileo plano magno coccineo ib.
Fungus phalloides foetidus 141*
Furor a decocto belladonnæ aquoso 45

G.

Galangæ radicis infusi color, sapor, odor & phænomena describuntur 43*
Galenus citatur 41
Galeopsis 131*
Gallium boreale 126*
Garindsi el bahr, nomen Arabicum Actiniæ crassicornis 113
Gaultier citatur 77
Gemellus alter frustra expectatus 53
Gentiana cærulea 125*
Gentianæ rubræ radicis infusi color, sapor, odor & phænomena describuntur 43*
Geoffrois citatur 186
Gesnersberg vid. Mons vulturinus
Gladiolus 125*
Glandula pinealis naturali major 83
Glandulæ pinealis defectus in viro melancholico 288
Gonorrhaeam malignam suppressam rhagades sequebantur 154
Gonorrhæam virulentam suppressam varia sequebantur mala, tandem & epilepsia 184
Gramen loliaceum radice repente 116* caninum arvense ib. loliaceum angustiori folio & spica ib. dactylon 117. typhoides ib.
Griffith citatur 228. eius mixtura antihectica 229
Gronovius citatur 17. 18. 19. 20. 21. 22. 23. 24. 25. 26.
Guaiacum lignum vid. Lignum guaiacum.

H.

Hæmocatarcticum medicamentum est carex arenaria 20
Hæmorrhagia narium enormis 130
Haen, de, citatur 38. 152
Hafenreffer us, Sam. citatur 206

Ha-

Digitized by Google

Halenſis Florae *Leyſeri* additamenta 198
Haller citatur 47. 211
— — citatur 169*
Hartmannus, Io. citatur 205
Haſeneſt citatur 52
Hectica cum febre ſtipata diarrhoea habitualis ſanata 227
Hecticae febris remedium eſt tinctura ſulphuris *Clauderi* 226. mixtura Griffithiana 223
Heiſter citatur 162* 165. 172
Helenii radicis infuſi color, ſapor, odor & phaenomena deſcribuntur 43*
Helianthemum indicum tuberoſum 51*
Hellebori nigri radicis infuſi color, ſapor, odor & phaenomena deſcribuntur 44*
Helleborine 126*
Hellot citatur 169
Hemiplegiae ſenilis remedium 143
Hepar praegrande 162* 173
Hepatica flore caeruleo 126*
Hermann citatur 214
Hernia omentalis vid. Epiplocele
Hiems maxime opportunum tempus variolis inſerendis 153. ſeq.
Hieracium 126*
Hildonus Fabric. citatur 94
Hill, Iac. citatur 98
Hippocrates citatur 233. 246
Hiſtoria morbi ſpasmodici ſingularis 259. ſeqq. 289
Hiſtoriam naturalem Suidnicenſem illuſtrantia meletemata 103*
Hoeferus Wolfg. citatur 205
Hoffmann Fr. citatur 164
Hofmann Fr. citatur 205
Hoffmann Frid. citatur 166*
Huid-aal 118
Hunds-Chamillen 15*
Hydra brevicornis 114
— — capitata 115
— — carnea 116
— — crateriformis 115
— — mitauicornis 114
Hydragogum potens eſt ſemen bacarum ſambuci 20*
Hydrocephali inveſtigatio 169*
Hydropis remedium eſt cremor tartari 187
Hydroſarcocele ſectione longitudinali cum exſtirpatione teſtis curata 253
Hypopytis lutea 126*
Hyperici florum infuſi color, ſapor, odor & phaenomena deſcribuntur 16* ſemen maturum oleum fundit ib.
Hypochaeris maculata 126*
Hyſſopi foliorum infuſi color, ſapor, odor & phaenomena deſcribuntur 24*
Hyſtericae affectioni medetur ſulphur antimonii auratum 235
Hyſterici morbi, cum vermibus inteſtinorum complicati, hiſtoria 259. ſeqq. 289.

I.

Ialappae radicis infuſi color, ſapor, odor & phaenomena deſcribuntur 44*
— — uſum gratum reddendi modus ib.
Ibiiarum caecilia 26
Ibiboboca ſerpens 22
Ichneumon mixtus 140
Igne arcenda pecudum lues, ex contagio aeris putrido orta 221
Ileum inteſtinum a lumbrico perforatum 161*
Ilex 119*
Iliaca paſſio, cum vomitu ſtercoreo, balneo ſanata 147
Immenkraut 32*
Indigenarum plantarum virtutes, hactenus abſconditae, ſunt inveſtigandae 1
Infantes, qui crinonibus maxime ſint obnoxii 212
Infantis hydrocephalo mortui anatome 169*
Infantilis morbus ſunt crinones 203

Digitized by Google

Inflammatio coli 166*
Inflammatio oculi a piso in nares intruso orta 127
Infusa plantarum & observationes oeconomicæ 1* seqq.
Infusorum florum classificatio secundum colores 61* sapores 62. odores 66. phænomena 68
Infusum malvæ roseæ flore puniceo ad dignoscendum acidum & alcali idoneum 17*
Ingeris-pilt 118.
Inoculatio variolarum vid. Insitio.
Inschuvvier 118
Insecta, quæ in *Linn.* Syst. nat. non prostant, recensentur 131
Insitio variolarum optime hieme fit 153
Intellectus eclipsis a decocto radicis belladonnæ aquoso 41
Intestina ab omento denudata 172*
Intestinorum & omenti mala conformatio 163*
Intestinum ileum a lumbrico perforatum 161*
Intestinum rectum acu tricuspide perforatum pro educenda urina ex vesica 255
— — rectum ex vagina uteri ingrediens pessu 49
Iohanns-Kraut-Blumen 16*
Iohnstonus Io. citatur 205
Ipecacuanhæ radix diaphoretica 94*
— — radicis infusi color, sapor, odor & phænomena describuntur 55*
Ischuria punctione vesicæ per intestinum rectum curata 255
Isopyron thalictroides 121*
Ivik 118
Iunci medulla polypus narium absumtus 140*
Iuncus levis panicula sparsa minor 117*

K.

Kaese-Pappeln 94*
Kalm citatur 118
Ketruperak est nomen Groenlandicum Actiniæ plumosæ 110
Keulhaken — 19*
Klapt Konten est nomen belgicum Actiniæ plumosæ 110
Klinkosch citatur 214
Kropsvvurz 35*
Kupferschroter, Lucanus aeneus 138

L.

Lacertarum colores naturales cum vita pereunt 26
Lacertarum *Linnaei* varia genera 13
Lacertarum species 15
Lactiferorum tubulorum in venas lac revehens via 164*
Lactuca Scariola 202
— — saligna ib.
Lapsu producta paralysis partium inferiorum vesicatorio sanata 143
Larva phalænae, noctuae elinguis, in dianthi hortensis flore reperta 34. eius descriptio 35. cum quibus maxime conveniat 37. & ab iisdem differat ib.
Laubius citatur 169*
Lavendulae acetum anni intervallo corrumpitur 16*
— — florum infusi color, sapor, odor, phænomena describuntur 16*
Laxantia post gravidos capitis laesiones porrigenda 74. 79
Laxantia prophylactica nociva 47*
Lemery citatur 165
Lemures volantes ad quodnam genus pertineant 13
Lentilius citatur 52
Leucoium vernum album 126*
Lewis citatur 150*
Leyseri Florae Halensis additamenta 198
Lichen-Agaricus 109*
Lichen niveus tumidus 118* coriaceus fuscus ib.
Lien permagnum 173*

Digitized by Google

Ligni ganiaci extracta affinitatem habent cum extractis radicis caricis arenariæ 8
Lightfoot citatur 200
Liguſtrum 127 *
Liliorum alborum florum infuſi, color, ſapor, odor, phænomena 16*
Limax tergipes albidus 116
Linaria cærulea 127*
Linnæus citatur 15. 16. 17. 18. 19. 20. 21. 22. 23. 24. 25. 26. 37. 47. 52. 118.
Linguæ paralyſis a decocto radicis belladonnæ aquoſo orta 42
Linum ſativum 127*
Liquiritiæ radicis infuſi color, ſapor, odor & phænomena deſcribuntur 44*
Liquor anodynus & æther, ſulphure inquinati, ad uſus medicos, ſuper aquam ſunt rectificandi 196
Lithoſpermum 127*
Lobaria quadriloba 116
Lobus pulmonum ſiniſter infolitæ magnitudinis 174*
Lorry citatur 206. 207
Lucanus æneus 139
Luem veneream, mercurio non ſanatam, ſarſaparilla ſanat 7
Lues pecudum, ex contagio aeris putrido, per ignem arcenda 221
Lumbrici in magna copia exturbati per anthelminticum Noufferianum 145
Lumbrici innumeri per os & anum excreti 260. ſeqq.
Lumbrici multorum morborum cauſſa 163 *
Lumbricorum ingens numerus in inteſtinis tenuibus 162*
Lumbricorum vomitus poſt gravem capitis læſionem 55
Lumbricus inteſtinum ileum perforans 161*
Lumbricus latus vid. Taenia
Lycoperdon ſolitarium 118* vulgare ib. capitatum aſperum ib. capitulo globoſo ib. pyriforme cinereſcens ib. pyriforme album ib. petiolo longiſſimo ib. leve ſeſſile ib. minimum 120

M.

Machina ferrea pro deſtillanda aqua forti 150*
Macquer citatur 148*
Maegde-Hille 32*
Maets citatur 167. 168. 176
Magneſiae ſolutio per acidum pinguedinis tentata 196*
Maioranæ foliorum infuſi color, ſapor, odor & phænomena deſcribuntur 24*
Malpighius citatur 166*
Malvæ, flore puniceo & incarnato, infuſi color, ſapor, odor & phænomena deſcribuntur 17*
— — flore puniceo & incarnato, infuſum ad dignoſcendum acidum & alcali idoneum 17*
Malvæ vulgaris foliorum infuſi color, ſapor, odor & phænomena deſcribuntur 24*
Malus ſylveſtris 127*
Manipulus plantarum *Sabothicarum* 137*
Marggrafius citatur 146* 148
Marinorum molluſcorum Norvagiæ deſcriptio 110 ſeqq.
Mari veri foliorum infuſi color, ſapor, odor & phænomena deſcribuntur 25*
— — hiſtoria ſuccincta 26*
— — ſpiritus acidus cum alcali abit in ſal medium 26*
Marrubii albi & nigri foliorum infuſi color, ſapor, odor & phænomena deſcribuntur 25*
Marrubium album 128*
Matani Ant. Mar. Memoria 219*
Mater dura cerebri celerrime concreſcit 72

Digitized by Google

Materni de Cilano, Georg Chriſtiani, Memoria 205*
Matrem & foetum diverſo tempore affligentes variolae 151
Matricariae foliorum infuſi color, ſapor, odor & phaenomena deſcribuntur 32*
Matthiolus citatur 38. 47
Mattuſchka citatur 132*
Maxillae inferioris a dyſcraſia ſcorbutica mutatae exemplum 27
Meckel citatur 165*
Medicamenta inveniendi variae rationes exponuntur 3
Medico-chemica producta majore copia, minore ſumtu, praeparandi modus 143*
Medulla iunci polypus narium abſumtus 140*
Medicus citatur 226
Melampyrum 128*
— — luteum, Thee ſuccedaneum 38*
Melancholici diſſectio 206
Meletemata ad hiſtoriam naturalem Suidnicenſem 103*
Melica nutans 117*
Meliloti foliorum infuſi color, ſapor, odor & phaenomena deſcribuntur 32*
Melilotus flore caeruleo & flavo 127*
Meliſſae foliorum infuſi color, ſapor, odor & phaenomena deſcribuntur 32*
Meliſſophyllum *Riv.* 127*
Memoria *Chriſtoph. Traug. Delii* 211*
— — *Anton. Mar. Matani* 219*
— — *Georg. Chriſtian. Materni de Cilano* 205*
Memoriae eclipſis a decocto radicis belladonnae aquoſo 43
Meninx dura cerebri celerrime concreſcit 71
Mentha eſt anthelminticum 33*
Menthae foliorum infuſi color, ſapor, odor & phaenomena deſcribuntur 33*
Mercuriales flores 102. ſeq. ad varios uſus chemicos adhiberi poſſunt 103
Mercurialia medicamenta epilepſiam inducebant 184
Mercurii ſolutio per acidum pinguedinis tentata 183* 193
Mercurii vivi puritatis notae 101
Mercurium dulcem, qua anthelmiticum, exhibendi modus 36*
Mercurium praecipitatum rubrum maiori in quantitate praeparandi methodus 101
Mercurius partes arſenicales immixtas habet 103
Mercurius quae mala relinquit, ſarſaparilla aufert 7
Merulius flavus oris contortis 119*
flavus pileolo flavo ib.
Meſenterii & pancreatis obſtructio cum inflammatione coli 166*
Meſpilus germanica 200
Metallica in corpora acidi pinguedinis efficacia 175.* 189
Metallicae noxiae partes facile ſpiritui ſalis culinaris dulcificato immiſcentur 169
Metallorum, in aliis acidis ſolutorum, praecipitationes, per acidi pinguedinis admixtionem exortae 197*
Methodus nova diſtinguendi ſerpentia 12. ſeq.
Methodus nova trepanationem ſuper oſſe cranii depreſſo inſtituendi, duobus caſibus comprobata 61
Mineralis aethiops vid. Aethiops mineralis.
Miſchling, Ichneumon mixtus 140
Mixtura antihectica Griffithiana 229
Moebius citatur 172*
Mohn-Klöſel 18*
Molluſcorum marinorum Norvagiae deſcriptio 110. ſeqq.
Mon Dieu pyri nomen 29*
Monro, Donald, citatur 73
Monſtroſae plantae 133*
Monſtroſi pedis cauſſa phlegmone 61

Digitized by Google

Mons vulturinus lapides alit figuratos 142
Montis *Sabothi* altitudo 138*
— — hiſtoriam naturalem concernentes obſervationes ib.
Morbi nigri hiſtoria 224. ſeq.
Morbi nigri lethalis hiſtoria 105. ſeq. cadaveris ſectio 107
Morbi ſpasmodici ſingularis hiſtoria 259. ſeqq. 289.
Morborum convulſivorum remedium eſt ſedum ſeu ſempervivum maius 33
Morborum oſſium claſſes 28
Morbus infantilis ſunt crinones 203
Morgagni citatur 74. 90. 94.
— — citatur 162* 163. 171. 173
Morley citatur 165
Morſus canis rabidi curatio 128
Mort, le, citatur 165. 168. 175
Mortis ſubitaneæ quorundam militum cauſſa 95. ſeq.
Muco in folliculis ſubcutaneis retento falſo adſcribitur crinonum origo 206. 213
Mucor albus 118* ſphærocephalus 119
Muraria Riv. 128*
Murray citatur 109*
Mures volantes ad quodnam genus pertineant 13
Muria ſalis gemmae in forma enematis ſolvit obſtructionem alvi pertinaciſſimam 144
Myae pictorum incola Acarus ypſilophorus 53
Myoſurus 128*
Myrrhinis remediis febris hectica ſanata 229
Mytuli cygnei inter labia acari ypſilophori inventi 52
Myxine glutinoſa 118

N.

Napelli cœrulei hortenſis infuſi color, ſapor, odor & phaenomena deſcribuntur 18*
— — flores innoxii ib.
— — radicis infuſi, color, ſapor, odor & phaenomena deſcribuntur 44*
Naphtha ex acido pinguedinis & ſpiritu vini rectificatiſimo 187*
Naphthae vitrioli oleum reſinoſum chemice examinatum 190
Narciſſus racemoſus 128*
Narium hæmorrhagia enormis 130
— — polypus medulla iunci abſumtus 140*
Naſſauer, cimex 137
Natrum cum ſpiritu nitri combinatum dat aquam regiam 125
— — ſalis ammoniaci fixi ſpecies 124
Neifeld citatur 141*
Niccoli ſolutio per acidum pinguedinis tentata 195*
Nigri morbi hiſtoria 224 ſeq.
— — morbi lethalis hiſtoria 105 ſeq. cadaveris ſectio 107
Ninſing Penſilvanici radicis infuſi color, ſapor, odor & phaenomena deſcribuntur 45*
Nitri cum acido pinguedinis mixti producta 202*
Noctuae elinguis phalaenae larva rarior in dianthi hortenſis flore reperta 34. conf. Larva.
Norvagiae molluſcorum marinorum deſcriptio 110 ſeq.
Nouſſeriani anthelmintici ſucceſſus in expellendis lumbricis 145

O.

Obſervationes oeconomicae 1* ſeq.
— — quomodo varia producta medico-chemica, majore copia, minore ſumtu praeparanda ſint 143*

Digitized by Google

Obſervationum anatomicarum decas 159*
Obſtructio alvi pertinaciſſima perfecte ſanata 216 ſeqq.
— — meſenterii & pancreatis, cum inflammatione coli 166*
Obſtructionis alvinae pertinaciſſimae curatio 144
Oculi inflammatio vid. Ophthalmia.
Oculi rigidi a decocto belladonnae aquoſo 44
Odoris infuſorum florum claſſificatio 66*
Odoris infuſorum foliorum claſſificatio 75*
— — — radicum claſſificatio 89*
Oeconomicae obſervationes 1* ſeqq.
Oelhafen citatur 136*
Oenothera biennis 129*
Oettinger citatur 38
Olea duplicis generis alcohol inſunt 196
Olei olivarum cum ſpiritu cornu cervi uſus in doloribus catarrhoſis 146
Oleorum in aethere non datur multiplicatio 195
Oleum ex amygdalis dulcibus & amaris aeque dulce 82*
Oleum reſinoſum ex naphtha vitrioli ſecedens chemice examinatum 190
Oleum vitrioli dulce deponit oleum reſinoſum, quod chemice examinatur 190
Oleum vitrioli, ſali culinari infuſum, correxit foetorem templi cuiusdam Pariſienſis 223
Olla ferrea pro deſtillanda aqua forti 150*
Omentalis hernia vid. Epiplocele
Omenti & inteſtinorum mala conformatio 163*
Omento denudata inteſtina 172*
Onagra 128*
Ononis 128*
Ophthalmia a piſo in nares intruſo orta 127
Orchis 128*
Oriſicium uteri praeternaturale 165*
Orobanche 128*
Orobanche major flore albo, rubente f. fuſco, caeruleo 201
Os parietale foetus putridi, in utero relictum, gemellum mentiebatur 54
Oſſi cranii depreſſo trepanum applicandi nova methodus 61
Oſſis frontis gravis ex ictu bombardue contuſio, ejus ſymptomata & medendi ratio 55
Oſſis frontis percuſſio gravis poſt decem annos lethalis 91
Oſſis frontis a ſclopeti ictu leviter percuſſi ſymptomata & curatio 67
Oſſis parietalis percuſſio lethalis 90
Oſſium morborum claſſes 28
Ovaria hydropica 171*

P.

Pallas citatur 72. 96
Pancreatis & meſenterii obſtructio, cum inflammatione coli 166*
Pandang ſalamandra 15
Panicum glaucum 199
— — viride ib.
Panthenaviae fruſtum ſuccini magnum repertum 142* & duo ſceleta armata ib.
Papaveris rhoeados florum infuſi, color, ſapor, odor et phaenomena deſcribuntur 18*
Papilio Pompadur deſcribitur 138
Pappel-Roſen 17*
Paracelſus citatur 174
Paralyſis linguae a decocto radicis belladonnae aquoſo orta 42
Paralyſis partium inferiorum poſt lapſum veſicatorio curata 143
Parietale os foetus putridi, in utero relictum, gemellum mentiebatur 54
Pariſienſe templum a ſepultis in eo cadaveribus foetore infectum 223
Paſſio iliaca, cum vomitu ſtercoreo, balneo ſanata 147

Digitized by Google

Paſſiones hyſtericas ſanat ſulphur auratum antimonii 235
Pathemata animi ſubitaneæ mortis cauſa 95 ſeqq.
Pectoris polypoſae concretiones 165*
Pecudum lues, ex contagio aëris putrido, per ignem arcenda 221
Pedis monſtroſi ſectio 59 cauſſa 61
Penſylvanica radix ninſing 45*
Percuſſio capitis in oſſe parietali lethalis 90
Percuſſio oſſis frontis gravis poſt decem annos lethalis 91
Pericardium cordi arcte accretum 164*
Pericula chemica de acidi pinguedinis concentratione, ejusque in corpora metallica efficacia 175* 189 ſeq.
Pernionum remedium fraga 125*
Perſicaria urens 129*
Peſſus informis ex vagina uteri in inteſtinum rectum tranſiens 49 ejus deſcriptio 50
Pethola ſerpens 23
Petit citatur 77 78
Petiver citatur 23
Peylavienſis floræ ſpecimen 107*
Pfefferkraut 35*
Phænomena frigoris in cadavere, cujus inteſtinum ileum a lumbrico perforatum 161*
Phænomenorum inſaſorum florum claſſificatio 68*
Phænomenorum inſuſorum foliorum claſſificatio 78*
— — — — radicum claſſificatio 91*
Phalæna bipunctata 141
Phalæna, noctua elinguis, ejusque larva in dianthi hortenſis flore reperta 34 ejus deſcriptio 36 conf. Larva.
Phallus 141*
Philine quadripartita 117
Phimoſis ſine cauſſa venerea 173*
Phlegmonis ſingularis exitus 61
Phoſphorum ac urinæ ſal eſſentiale majori copia praeparandi modus 145*
Pilorum ſub cute retentioni falſo adſcribitur crinonum origo 206
Pilularum ſcillinarum deſcriptio 189
Pimpinella ſanguiſorba 129*
Pimpinellæ ſanguiſorbæ foliorum infuſi color, ſapor, odor & phænomena deſcribuntur 34*
Pimpinellæ albæ radicis infuſi color, ſapor, odor & phænomena deſcribuntur 46*
Pinealis glandula naturali major 83
Pinealis glandulae defectus in viro melancholico 288
Pinguedinis acidi concentratio, ejusque in corpora metallica efficacia 175 189. conf. Adeps, Acidum
Pinguedo nimia monſtroſitatis pedis cauſſa 61
Pinus ſylveſtris 136*
Piſces volantes 14
Piſcium colores naturales cum vita pereunt 26
Piſo citatur 26
Piſum in nares intruſum ophthalmiæ cauſſa 127
Plancus citatur 110 112
Plantæ monſtroſæ 133*
Plantago anguſtifolia 129*
Plantago maritima 199 in ſummis etiam montium cacuminibus reperitur 200
Plantarum indigenarum virtutes, hactenus abſconditæ, inveſtigandæ 1
Plantarum inſuſa & obſervationes oeconomicæ 1* ſeqq.
Plantarum multarum partes varias poſſident facultates 5
Plantarum *Sabothicarum* manipulus 137*
Plantarum *Veteraquenſium* faſciculus 139*
Platerus, *Fel.* citatur 52
Platinae ſolutio per acidum pinguedinis tentata 183* 184 193.
Plinius citatur 156
Plumbi ſolutio per acidum pinguedinis tentata 186*

Digitized by Google

Polygalae amarae nomine ſaepius exhibetus radix dulcamara 105*
Polypi & aneuryſmata cordis & maximarum arteriarum 155
Polypi in pectore & cerebro 165*
Polypodii radicis infuſi color, ſapor, odor & phaenomena deſcribuntur 46*
Polypus narium medulla iunci abſumtus 140*
Poma monſtroſa 134*
Pompadur papilio deſcribitur 132
Ponticelli citatur 243
Porterol, nomen Gallicum Actiniae craſſicornis 113
Potamogeton gramineum 200
— — marinum ib.
Pott citatur 89. 163. 168. 170. 171. 176
Potta di mare eſt nomen italicum Actiniae plumoſae 110.
Pouteau citatur 255
Praecipitationes metallorum, in aliis acidis ſolutorum, per acidi pinguedinis admixtionem exortae 197*
Praecipitatus mercurius ruber vid. Mercurius
Priapus equinus 110
Priapus proboſcidibus craſſis rotundis 113
— — totus rubens ib.
Primula veris 129*
Primulae veris infuſi color, ſapor, odor & phaenomena deſcribuntur 19*
Pringle citatur 146*
Priſtley citatur 182*
Producta medico - chemica majore copia, minore ſumtu, praeparandi modus 143*
Prunorum variae ſpecies enumerantur 31*
Prunus avium 200
Puellae hydrocephalo mortuae anatome 169*
Puerperae anatome, cuius cordi pericardium arcte accretum erat 164*
Pulegii foliorum infuſi color, ſapor, odor & phaenomena deſcribuntur 34*
Pulmonaria 129*
Pulmonariae maculoſae foliorum infuſi color, ſapor, odor & phaenomena deſcribuntur 34*
Pulmonum lobus ſiniſter inſolitae magnitudinis 174*
Pulmonum vomicae 166*
Pulveris *Doweari* deſcriptio 73
Punctio veſicae urinariae per inteſtinum rectum 255
Pür - aal 118
Purgantia prophylactica nociva 47*
Purgantibus & emeticis remediis epilepſia curata 147
Purgantium uſus in ſtatu variolarum deſperatiſſimo 152
Putredo totius cadaveris celerrima 94
Putridorum animalium effluvia ſunt omnium peſſima 221
Pyrola 129*
Pyrorum variae ſpecies deſcribuntur 29*
Pyrum monſtroſum 133*
Pyrus ſylveſtris 129*

Q.

Quecken 116*
Quercus latifolia mas 119* cum longo pediculo ib.
Quesnay citatur 90

R.

Rabidorum canum morſus curatio 128 ſeq.
Radicis ſarſaparillae vires a viribus caricis arenariae fere ſuperantur 1. conf. Sarſaparillae
Radicum althaeae, angelicae, ari, ariſtolochiae rotundae, calami aromatici, cichorei ſylveſtris, galangae, gentianae rubrae, helenii, hellebori nigri, ialappae, liquiritiae, napelli, ninſing, pimpinellae albae, polypodii,

Digitized by Google

dii, rhei, ſiſari, tormentillæ, ypecacuanhæ, zedoariae, zingiberis, infuſa, quoad colorem, ſaporem, odorem & phænomena deſcribuntur 38-56*
Radix caricis arenariæ vid. Caricis arenariae
Ranarum a bufonibus differentia 13
Ranunculus longifolius 130*
Rapiſtrum 130*
Ray citatur 119
Ray-Gras 117*
Reguli antimonii ſolutio per acidum pinguedinis tentata 186*
Remedia inveniendi variæ rationes recenſentur 3
Ren dexter abſumtus 51
Relinoſum ex naphtha vitrioli fecedens oleum chemice examinatum 190
Rhadeſius citatur 177*
Rhagades ſequebantur gonorrhœam malignam ſuppreſſam 154
Rhamnus catharcticus 130*
Rhei radicis infuſi, color, ſapor, odor & phænomena deſcribuntur 46*
Richterus citatur 67
Riedgras 5
Riverius citatur 220
Roederer citatur 151
Roeſel citatur 37
Rondeletius citatur 113
Rorismarini florum infuſi, color, ſapor, odor & phaenomena deſcribuntur 19*
Roſa centifolia monſtroſa 133*
— — ſylveſtris pomifera 130*
Roſarum rubellarum & albarum infuſi color, ſapor, odor & phænomena deſcribuntur 19* 20
Roſe, nomen Gallicum Actiniæ craſſicornis 113
Roſenſtein citatur 163*
Rotange ſerpens 21
Rouſſelet hatif pyri nomen 29*
Rumex maritimus 120*
Rutae foliorum infuſi color, ſapor, odor & phænomena deſcribuntur 34*
Ruyſchius citatur 164* 165

S.

Sabothi montis altitudo 138*
— — hiſtoriam naturalem concernentes obſervationes ib.
Sabothicarum plantarum manipulus 137*
Salamandræ ſpecies 15
Sal culinare ac vitriolum, in crucibulo tractata, omne acidum libero aere emittunt 158*
Sal eſſentiale urinae & phoſphorum maiore in copia præparandi modus 145*
Sal mirabile *Glauberi*, quomodo differat a ſale amaro anglico & ſedlicenſi 124
Sal Segnerianum 180* 200
Sal amarum anglicum & ſedlicenſe, quomodo differant a ſale mirabili Glauberi 124
Sal ammoniacum animale 181*
Sal ammoniacum fixum ad parandum ſpiritum ſalis culinaris dulcificatum optimo adhiberi poteſt ſucceſſu 184
Salia in media acidi pinguedinis actio 202*
Salia media nova, nondum deſcripta 178*
Sali culinari infuſum oleum vitrioli correxit fœtorem nocivum templi cuiusdam Pariſienſis 223
Salis acidum dulcificandi melior ratio 162 ſeq.
Salis acidum volatiliſat terras 154*
Salis alcalini in aquis mineralibus præſentiam experimenta inſtituta non ſemper probant 126.
Salis ammoniaci fixi ſpecies eſt natrum 124
Salis communis acidi ſimilitudo cum acido pinguedinis 187*
Salis communis acidum fontibus ineſt foteriis 125

Digitized by Google

Salis culinaris ſpiritus acidus difficilius, præ reliquis, dulcificatur 163
Salis culinaris ſpiritus dulcificatus, ab omni vitrioli acido liber, obtineri nequit 183
Salis culinaris ſpiritus dulcificatus facile partibus noxiis inquinatur 169
Salis culinaris ſpiritum dulcificandi variæ deſcribuntur methodi 165 ſeqq.
Salis & vitrioli acidi effectus in præparatione mercurii præcipitati rubri 104. 105.
Salis gemmæ muria, enematis forma applicata, ſolvit pertinaciſſimam alvi obſtructionem 144
Salis mirabilis *Glauberi* cum acido pinguedinis mixti producta 204*
Salis muriatici cum acido pinguedinis mixti producta 203*
Salis ſpiritus iuxta methodum aquae fortis deſtillari nequit 154*
Salivatio in variolis diutiſſime protracta 152
Salix 120*
Salviae foliorum infuſi color, ſapor, odor & phænomena deſcribuntur 34*
Salzaſche 184
Salzmann citatur 164*
Sambuci florum infuſi color, ſapor, odor & phænomena deſcribuntur 20*
— — ſemen baccarum hydragogum ib.
Sanctorius citatur 166*
Sanctum lignum vid. Lignum guaiacum.
Sandſegge 5
Sandriedgras 5
Sanguiferorum vaſorum mira conditio 171*
Sanguinem purificantia remedia ſunt carex arenaria, bardana, ſaponaria 10
Saniculae foliorum infuſi color, ſapor, odor & phænomena deſcribuntur 35*
Saponacea vis ſarſaparillae 7
Saponariae vis ſanguinem purificans 10
Saporis infuſorum florum claſſificatio 62*
Saporis infuſorum foliorum claſſificatio 73*
— — — radicum claſſificatio 87*
Sarcocele cum epiplocele ſine operatione chirurgica, tantum per medicamenta interna & externa curata 247
— — cum hydrocele ſectione & extirpatione teſtis curata 253
Sarmentum indicum eſt nomen ſarſaparillae 6
Sarſaparillae extracta, aquoſum, ſpirituoſum, gummoſum 9
Sarſaparillae radicis nomen, unde? 6 notae bonitatis ib. affinitatem cum radice chinae habet ib. vires 7 partes conſtitutivae ib.
Sarſaparillae radicis vires a viribus caricis arenariae fere ſuperantur 8
Saturejae foliorum infuſi, color, ſapor, odor & phænomena deſcribuntur 35*
Sauvages citatur 285 171*
Saxifraga 200
Scabioſa multifido folio 130*
Scabioſae florum infuſi color, odor, ſapor, & phænomena deſcribuntur 20*
Scabiem veneream ſarſaparilla ſanat 7
Sceleta armata *Panthenaviae* reperta 142*
Scheele citatur 201*
Schenck Io. citatur 52. 206
Scheuchzerus citatur 19 20 21 22 25
Schiſtus cinereus plantas pictas ſiſtens 141*
Schloſſer citatur 15
Schlüſſelblumen-Wein 19*
Schmekeblümel 14*
Schmucker citatur 255. 162*
Scholler citatur 109* 112 119

Digitized by Google

Schreberus citatur 203
Schulze citatur 164*
Scillinarum pilularum deſcriptio 189
Scinci ſpecies 15
Sciuri volantes ad quodnam genus pertineant 13
Sclopeti ictu in fronte leviter percuſſi ſymptomata & curatio 67 ſeq.
Scorbuti varia ſymptomata 28
Scorbutica dyſeraſia mutans maxillam inferiorem 26
Scordii foliorum infuſi color, ſapor, odor & phænomena deſcribuntur 35*
Scrophulariæ foliorum infuſi color, ſapor, odor & phænomena deſcribuntur 35*
Scroti ſphacelus curatus 142
Scytale 17
Seba citatur 15. 16. 17. 18. 19. 20. 21. 22. 23. 24. 25.
Sectio melancholici 286
Sectio viri apoplexia extincti eiusdemque pedis monſtroſi 59
Sedi maioris virtus mirabilis in morbis convulſivis 33
Segner citatur 177*
Segneri tartarus animalis 180* 200
Selinum Carvifolia 200
Semen hyperici maturum oleum fundit 16*
Sempervivi maioris virtus mirabilis in morbis convulſivis 33
Sennæ foliorum infuſi color, ſapor, odor & phænomena deſcribuntur 36*
— — infuſum pro tenellis parandum ib.
Sennertus citatur 205
Senſorium commune a decocto radicis belladonnae aquoſo affectum 38
Senſus externi & interni adecocto radicis belladonnae aquoſo ſuſpenſi 38
Serapias 130*
Serpentia diſtinguendi nova methodus 12 ſeq.
Serpentium colores naturales cum vita pereunt 26
Serpentium varia genera 14
Serpilli foliorum infuſi color, ſapor, odor & phænomena deſcribuntur 37*
Sherardia 130*
Sicelius citatur 38
Siſari Europaei radicis infuſi color, ſapor, odor & phænomena deſcribuntur 47*
Siſari penſylvanicum 45*
Situs 120* albus tenuis ib. lateritii coloris ib. ſphaerocephalus ib.
Slep-mark 118
Smilax ſarſaparilla 6
Söe-kuſe, *ſöe-nelde*, nomina Danica Actiniae craſſicornis 113
Solanum dulcamara vid. Dulcamara
Solanum melanocerafos ſ. manicum vid. Belladonna
Solani tuberoſi varietates quatuor 50*
Spaſmodici morbi ſingularis hiſtoria 259. ſeq. 289
Sphacelus ſcroti curatus 142
Sphaerobaſius 121*
Sphaerocephalus 121*
Spielmann citatur 158*
— — citatur 167. 168
Spiritum ſalis culinaris dulcificatum facile partes peregrinae & noxiae intrant 169
— — ſalis culinaris dulcificandi variae deſcribuntur methodi 165 ſeq.
Spiritus cornu cervi cum oleo olivarum uſus in doloribus catarrhoſis 146
Spiritu ſacchari colores naturales piſcium, ſerpentum &c. conſtantiores ſervantur, quam ſpiritu vini 26
Spiritus mari veri acidus cum alcali abit in ſal medium 26*
— — ſalis culinaris acidus difficilius, prae reliquis, dulcificatur 163

Digitized by Google

Spiritus salis culinaris dulcificatus, ab omni vitrioli acido liber, obtineri nequit 183
— — salis juxta methodum aquae fortis destillari nequit 154*
Spirituum acidorum dulcificatorum utilitas indubitata 162
Stachys annua 201
— — recta ib.
Stannii solutio per acidum pinguedinis tentata 194*
Stellionum nota characteristica 15.
species 16
Stibii sulphur auratum in affectione hysterica proficuum 235
Strobelberger citatur 205
Ström citatur 113. 118
Succi sempervivi majoris mirabilis virtus in morbis convulsivis 33
Succini fructum magnum *Panthenaviae* repertum 142*
Succus caricis arenariae medetur morbis pectoris & a nimio humorum muco ortis 10
Sugare 118
Suidnicensem historiam naturalem illustrantia meletemata 103*
Sulphur antimonii auratum in affectione hysterica proficuum 235
Sulphuris tinctura *Clauderi* febrim sanat hecticam 226
— — tinctura volatilis *Beguini* optimus metallorum proditor 191*
Suppressio urinae vid. Ischuria
Suvieten, van, citatur 242. 245
— — — — citatur 166* 169
Sydenham citatur 239. 242
Sylloge observationum, quomodo varia producta medico-chemica, maiore copia, minore sumtu praeparanda sint 143* seq.
Syrupus florum tunicae acidi aut alcali index 21*

T.

Tabaci pulvis polypi narium causa 140*
Tactus privatio a decocto belladonnae aquoso 45
Taenia insignis longitudinis cum permultis lumbricis teretibus excreta 292 seq.
Tanaceti foliorum infusi color, sapor, odor & phaenomena describuntur 37*
Tartari cremoris efficacia in hydrope 187
— — tartarisati cum acido pinguedinis mixti producta 204*
— — terrae foliatae cum acido pinguedinis mixtae producta ib.
Tartarus animalis *Segneri* 180* 200
Templum Parisiense a sepultis in eo cadaveribus foetore infectum 223
Temulentia ex infusi absinthii usu 22*
Tenthredo arbustorum 138
Terrae foliatae tartari cum acido pinguedinis mixtae producta 204*
Terrarum volatilisatio per acidum salis 154*
Testiculi exstirpatione & sectione longitudinali hydrosarcocele curata 253
Tetrahit 131*
Thalictrum 131*
Theden citatur 255
Thya 131*
Thymbra hispanica maioranae folio 25*
Thymus, acinos 131*
Tilia folio maiore & minore 131*
Tiliae florum infusi color, sapor, odor & phaenomena describuntur 21*
— — folia verna iuniorum frondium ovibus pabulum ib.
Tinctura sulphuris *Clauderi* febrim sanat hecticam 226
Tinctura sulphuris volatilis *Beguini* optimus metallorum proditor 191*

Digitized by Google

Tormentillæ radicis infusi color, sapor, odor, & phænomena describuntur 55*

Trepanationem super ossis cranii depresso instituendi nova methodus, duobus casibus comprobata 61

Trifolii fibrini foliorum infusi color, sapor, odor & phænomena describuntur 87*

Triorchis 128*

Trismosinus, Sal., citatur 168

Tunicæ florum infusi color, sapor, odor, & phænomena describuntur 21*

— — — syrupus acidi aut alcali index ib.

Turritis glabra 131*

Tussilago 131

Typha palustris maior 121*

V.

Vaginam uteri perforans & in intestinum rectum transiens pessus 49

Valentini citatur 15. 40.

Valentinus, Basil. citatur 165. 168. 169

Valvulæ tricuspidales ossei lamellis munitæ 158

Variolæ cum diutissime protracta salivatione 152

Variolæ eodem in homine bis observatæ 150

— — fœtum & matrem diverso tempore affligentes 151

Variolæ sero suppurantes 130

Variolæ solvebant ulcus venereum 155

Variolarum in statu desperatissimo purgantium usus 152

Varic
pus

Varioli

Vasorum
per ini

Vaterus ci

Vegetatio
ansapi dap

Venæ cavæ p

Venereæ rhaga
ligna suppressa

Venerei ulceris so

Venereos morbos t

Ventriculo gravis
rum

Ventriculus permagnu

Ventriculus valde con
ex nimio corticis
168*

Verheyenii epitaphium 223

Vermes intestinales gravissimos excitant morbos 259. per os & anum innumeri fere reiecti 260 seq.

Vermibus crinonum origo falso adscribitur 205

Vermium ingens numerus in intestinis tenuibus 162*

Veronica hybrida 199

— — prostrata ib.

— — Teucrium ib.

Veronicae foliorum infusi color, sapor, odor & phaenomena describuntur 87*

Vesicae urinariae punctio per intestinum rectum 255

Vesicantis effectus in paralysi partium inferiorum post lapsum ex alto 143

Digitized by Google

Spiritus [illegible] plantarum, fasciculus 139*
— — caffubica 202
— — militaris 202
— — onobrychioides ib.
Viri apoplexia extincti eiusdemque pedis monstrosa sectio 58
Viri prae feminis a decocto radicis belladonnae aquoso magis afficiebantur 45
Viscera abdominis auctae magnitudinis 173*
Viscerum pectoris & abdominis functiones a capitis graviori laesione turbantur 74. quare? 75
Visus privatio a decocto radicis belladonnae aquoso 43
Vitrioli acidi partem semper continet spiritus salis communis dulcificatus 183
Vitrioli & salis acidi effectus in praeparatione mercurii praecipitati rubri 104. 105
Vitrioli ex naphtha fecedens oleum resinosum chemice examinatum 190
Vitrioli oleum sali culinari infusum correxit foetorem templi cujusdam Parisiensis 223
Vitriolum ac sal culinare, in crucibulo tractata, omne acidum libero aere emittunt 158*
Vlceris venerei solutio a variolis 155
Vnzerus citatur 149
Vogel citatur 164. 168. 170. 206
Volatilisatio terrarum per acidum salis 154*
Vomicae pulmonum 146*
Vomitoriis & purgantibus epilepsia curata 147
Vomitu rejecta clysmata 261
Vomitum cruentum antecedentis pathematis 224
Vomitum diuturnum commotio cerebri cum variis symptomatibus sequebatur 82. 83
Vomitus lumbricorum post gravem capitis laesionem 55
Vomitus nigri lethalis historia 105
cadaveris sectio 107
Vomitus post capitis laesiones graviores cienda 74. 75
Vomitus stercoreus, passioni iliacae junctus, balneo sanatus 147
Vrinariae vesicae punctio per intestinum rectum 255
Vrinae involuntarius effluxus a decocto belladonnae aquoso 44
Vrinae sal essentiale & phosphorum majore in copia praeparandi modus 145*
Vrinae suppressio vid. Ischuria
Vrtica soluta caryophyllum referens 110
Vteri ex vagina in intestinum rectum transiens pessus 49
Vteri orificium praeternaturale 165*
Vtero inclusum os parietale foetus putridi gemellum mentiebatur 54
Vulnusculum ex apice coccygis fractae post integrum annum demum sanatum 168*
Vulturinus mons lapides alit figuratos 140*

Digitized by Google

W.

Wallerius citatur 164
Waſſer-Klee 37*
Weber citatur 157*
Weigel citatur 174
Weiſſ-ſaum, papilio 132
Weiſſius citatur 173*
Weiſſpunct, cimex 134
Wenzel citatur 169. 183
Wiegleb citatur 170
Wiegleb citatur 181*
Wierus, *Io.* citatur 205. 206
Wilder Mohn 18*
Willoughby citatur 119
Wolfs-Kappe 37*
Woulff citatur 172

X.

Xequipiles ſerpens 23

Y.

Ypecacuanha vid. Ipecacuanha
Ypſilophorus Acarus, in mytulo cygneo inventus, deſcribitur 52

Z.

Zanichellia palustris 203
Zea-poding eſt nomen belgicum Actiniae plumoſae 110
Zedoariae radicis infuſi color, ſapor, odor & phaenomena deſcribuntur 55*
Zinci ſolutio per acidum pinguedinis tentata 187*
Zingiberis radicis infuſi color, ſapor odor & phaenomena deſcribuntur 56*
Zorza nobiliſſima eſt nomen ſarſaparillae 6
Zuckerwurzel 48*
Zweipunct, Phalaena bipunctata 142

Digitized by Google

Digitized by Google

Digitized by Google

Digitized by Google